H14 122
IV

0-123778

ою
55467

СБОНИКЪ

АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ

H14-122

ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ IV.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR

PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH

KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM IV.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

16091
9

Н14-122
39/I

СБОРНИКЪ
АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ
ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ IV.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR
PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH
KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM IV.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

Печатано по ВЫСОЧАЙШЕМУ повелѣнію.

Варшава. Въ типографіи С. Оргельбранда.

Drukowano z rozkazu NAJWYZSZEGO.

Warszawa. W drukarni S. Orgelbranda.

ОБЪЯСНЕНІЕ.

Въ настоящемъ IV томѣ помѣщено окончаніе I-го отдѣла постановленій о общихъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

Сборникъ этотъ, подъ главнымъ руководствомъ Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника, Сенатора Фундуклея, составленъ Статсъ-Референдаріемъ Видалемъ изъ матеріаловъ, собранныхъ Инспекторомъ Реальной гимназіи, Баромъ.

ГОСУД. ПУБЛИЧНАЯ
ИСТОРИЧЕСКАЯ
БИБЛИОТЕКА РСФСР
№ 27465 1975 г.

OBJAŚNIENIE.

W niniejszym tomie IV-m mieści się zakończenie działu I-go przepisów o zakładach naukowych średnich, ogólnych.

Zbiór niniejszy, pod zwierzchnim kierunkiem Rzeczywistego Tajnego Radcy, Senatora Fundukleja, ułożony został przez Referendarza Stanu Vidala, z materyałów zebranych przez Inspektora Gimnazyum Realnego, Bara.

ОГЛАВЛЕНІЕ ПРЕДМЕТОВЪ, ЗАКЛЮЧАЮЩИХСЯ ВЪ НАСТОЯЩЕМЪ ТОМѢ.

Номеръ по порядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой послѣдовало распоряженіе.	Страницы.
	ОТДѢЛЪ I. ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ. *(Окончаніе)*			
54	Програмы преподаванія наукъ въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа.	16 Октября 1855 г. № 8,288 и 8 Марта 1856 г., № 2,121.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	2
55	О преподаваніи латинскаго языка въ реальной гимназіи и высшихъ рельныхъ училищахъ.	22 Августа 1856 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	202
56	О преобразованіи филологическихъ гимназій.	19 Сентября 1857 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	204
57	Штатъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа.	7 (19) Сентября 1857 г.	Высочайшее повелѣніе.	206
58	Распредѣленіе учебныхъ предметовъ.	1857 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	212
59	Правила для оцѣнки поведенія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ и для удостоенія ихъ перевода, выпуска и наградъ, въ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа.	18 Января 1857 г., № 472.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	216

SPIS PRZEDMIOTÓW,

W TOMIE NINIEJSZYM ZAWARTYCH.

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającéj rozporządzenie.	Stronica.
	DZIAŁ I. ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE. *(Zakończenie)*			
54	Instrukcye do wykładu nauk w szkołach powiatowych o pięciu klassach w okręgu naukowym Warszawskim.	16 Października 1855 r. Nr. 8,288 i 8 Marca 1856 r. Nr. 2,121.	Ministeryum Oświecenia Publicznego.	3
55	O wykładzie języka łacińskiego w gimnazyum realném i wyższych szkołach realnych.	22 Sierpnia 1856 r.	Ministeryum Oświecenia Publicznego.	203
56	O reorganizacyi gimnazyów filologicznych.	19 Września 1857 r.	Ministeryum Oświecenia Publicznego.	205
57	Etat gimnazyów okręgu naukowego Warszawskiego.	7 (19) Września 1857 r.	Rozkaz Najwyższy.	207
58	Plan nauk.	1857 r.	Ministeryum Oświecenia Publicznego.	214
59	Przepisy dla ocenienia sprawowania się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów, tudzież przyznawania im promocyj, patentów z ukończonych nauk, i nagród, w szkołach okręgu naukowego Warszawskiego.	18 Stycznia 1857 r. Nr. 472.	Ministeryum Oświecenia Publicznego.	217

Номеръ по порядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой послѣдовало распоряженіе.	Страницы.
60	Положеніе о казенныхъ стипендіяхъ въ Варшавскомъ учебномъ округѣ.	7 (19) Сентября 1857 г.	Высочайшее повелѣніе.	264
61	О преобразованіи Варшавскаго 2-го филологическаго уѣзднаго училища въ пятиклассное отдѣленіе реальной гимназіи.	19 Іюня (1 Іюля) 1859 г.	Совѣтъ Управленія.	280
62	Положеніе о пансіонѣ при Люблинской гимназіи.	2 Ноября 1859 г.	Высочайшее повелѣніе.	284
63	Выписка изъ Высочайше утвержденнаго Устава о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.	8 (20) Мая 1862 г.	Высочайшее повелѣніе.	312
*64	Высочайшій указъ о Русской гимназіи и состоящихъ при ней женской прогимназіи и начальномъ училищѣ въ Варшавѣ.	30 Августа (11 Сентября) 1864 г.	Высочайшій указъ.	352
*65	Высочайшій указъ о главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ въ Варшавѣ.	30 Августа (11 Сентября) 1864 г.	Высочайшій указъ.	372
*66	Учрежденіе Холмской Русской Греко-Уніатской гимназіи, состоящихъ при ней педагогическихъ курсовъ и Бяльской Русской Греко-Уніатской 5-ти классной прогимназіи.	9 (21) Іюня 1865 г.	Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.	376
*67	Высочайшій рескриптъ о введеніи въ дѣйствіе новыхъ Уставовъ для учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшій рескриптъ.	386

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającéj rozporządzenie.	Stronica.
60	Ustawa o stypendyach rządowych w okręgu naukowym Warszawskim.	7 (19) Września 1857 r.	Rozkaz Najwyższy.	265
61	O zreorganizowaniu szkoły powiatowéj Nr. 2-gi w Warszawie na 5-cio klassowy oddział gimnazyum realnego.	19 Czerwca (1 Lipca) 1859 r.	Rada Administracyjna Królestwa.	281
62	Ustawa dla pensyonatu przy gimnazyum w Lublinie.	2 Listopada 1859 r.	Rozkaz Najwyższy.	285
63	Wypis z Najwyższéj zatwierdzonéj Ustawy o wychowaniu publiczném w Królestwie Polskiem.	8 (20) Maja 1862 r.	Rozkaz Najwyższy.	313
*64	Ukaz Najwyższy o utworzeniu gimnazyum Russkiego i przy niem progimnazyum żeńskiego i szkoły początkowéj w Warszawie.	30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.	Ukaz Najwyższy.	353
*65	Ukaz Najwyższy o Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj w Warszawie.	30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.	Ukaz Najwyższy.	373
*66	Urządzenie Russkiego Greko-Unickiego gimnazyum wraz z kursami pedagogicznemi w Chełmie, oraz Russkiego Greko-Unickiego 5-cio klassowego progimnazyum w Biały.	9 (21) Czerwca 1865 r.	Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.	377
*67	Reskrypt Najwyższy polecający wprowadzenie w wykonanie nowych ustaw dla zakładów naukowych w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	387

Номеръ по порядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой послѣдовало распоряженіе.	Страницы.
*68	Уставъ мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія въ Царствѣ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	390
*69	Уставъ Русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	438
*70	Уставъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища въ Варшавѣ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	484
*71	Уставъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	538
*72	Уставъ педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	574
*73	Уставъ Русскихъ педагогическихъ курсовъ для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	600
*74	Уставъ педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	626
*75	Высочайшій указъ, обращающій Варшавскую Русскую женскую прогимназію въ гимназію и утверждающій новые штаты Русскихъ гимназій въ Варшавѣ.	29 Іюля (10 Августа) 1866 г.	Высочайшій указъ.	652
*76	Постановленіе Учредительнаго Комитета о преобразованіи среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.	13 (25) Августа 1866 г.	Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.	664

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającéj rozporządzenie.	Stronica.
*68	Ustawa gimnazyów i progimnazyów mezkich w Królestwie dla ludności polskiéj.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	391
*69	Ustawa gimnazyów i progimnazyów mezkich dla ludności Russkiéj Greko-Unickiej w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	439
*70	Ustawa Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj w Warszawie.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	485
*71	Ustawa gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	539
*72	Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności polskiéj w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	575
*73	Ustawa kursów pedagogicznych russkich, dla ludności Greko-Unickiéj w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	601
*74	Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności litewskiéj w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz Najwyższy.	627
*75	Ukaz Najwyższy zamieniający Russkie progimnazyum żeńskie w Warszawie na gimnazyum, a zarazem zatwierdzający nowe etaty dla gimnazyj Russkich w Warszawie.	29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 r.	Ukaz Najwyższy.	653
*76	Postanowienie Komitetu Urządzającego w przedmiocie zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem.	13 (25) Sierpnia 1866 r.	Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.	665

МАТЕРІАЛЫ,

ЗАКЛЮЧАЮЩІЕ ВЪ СЕБѢ

УСТАВЫ И ПОСТАНОВЛЕНІЯ

О

СРЕДНИХЪ УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЯХЪ.

MATERYAŁY,

OBEJMUJĄCE

USTAWY I URZĄDZENIA

DLA

ZAKŁADÓW NAUKOWYCH ŚREDNICH.

ОТДѢЛЪ I.

ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

(Окончаніе)

№ 54.

Программы преподаванія наукъ въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа, утвержденныя Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія 16 Октября 1855 года, № 8,288, и 8 Марта 1856 года, № 2,121.

1) Инструкція для преподаванія Закона Божія Римско-католическаго вѣроисповѣданія.

I-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Убѣдившись въ томъ, что ученики знаютъ молитву Господню, Учитель обязанъ заняться прежде всего обученіемъ ихъ молитвамъ, которыя читаются:

1) вставая отъ сна, передъ занятіями, и послѣ занятій, передъ ѣдою и послѣ оной. Затѣмъ, сообразно степени ихъ развитія преподаетъ понятнымъ образомъ ученіе;

2) о Богѣ и Его свойствахъ;

3) о человѣкѣ и его грѣхопаденіи;

4) о обѣщаніи Бога человѣку относительно ниспосланія Спасителя;

5) объ искупленіи человѣка Іисусомъ Христомъ отъ вѣчной гибели;

6) о заповѣдяхъ Господнихъ;

7) о заповѣдяхъ церковныхъ;

8) о грѣхахъ: первородномъ и обыкновенныхъ и о послѣдствіяхъ оныхъ;

DZIAŁ I.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE.

(Zakończenie).

N° 54.

Instrukcye do wykładu nauk w szkołach powiatowych o pięciu klassach w okręgu naukowym Warszawskim, przez Ministerium Oświecenia Narodowego w dniu 16 Października 1855 r. Nr. 8,288, i w dniu 8 Marca 1856 roku, Nr. 2,121 zatwierdzone.

1) Instrukcya do wykładu nauki Religii Rzymsko-Katolickiego wyznania.

K l a s s a I-sza, (3 godzin na tydzień).

Nauczyciel przekonawszy się, że uczniowie umieją pacierz, zajmie się przedewszystkiém nauczeniem ich modlitw, odmawiać się mających:

1) przy wstaniu, przed pracą i po pracy, przed jedzeniem i po jedzeniu. Poczém wyłoży, stosownie do ich pojęcia, zrozumiale naukę:

2) o Bogu i Jego przymiotach;

3) o człowieku i jego upadku w grzech;

4) o przyrzeczeniu uczynioném człowiekowi przez Boga, względem przysłania Zbawiciela;

5) o odkupieniu ludzi przez Jezusa Chrystusa od potępienia wiecznego;

6) o przykazaniach Boskich;

7) o przykazaniach kościelnych;

8) o grzechach: pierworodnym i uczynkowych, i ich skutkach;

9) о добрыхъ дѣлахъ, а именно: о молитвѣ, милостыни и о дѣлахъ милосердія;

10) о благодати Божіей, необходимой для добрыхъ дѣлъ и тѣмъ самымъ для спасенія;

11) о святыхъ Таинствахъ и о духовной пользѣ, извлекаемой изъ нихъ тѣми, кто причащается ихъ достойнымъ образомъ; а въ особенности о таинствѣ покаянія, сокрушенія, исповѣди и объ удовлетвореніи за грѣхи, а равно о таинствѣ Святаго Причащенія.

Излагая ученіе о таинствахъ покаянія и Святаго Причащенія, онъ долженъ приготовить учениковъ къ достойному ихъ пріобщенію.

Для руководства при изученіи вышеозначенныхъ истинъ предписывается Катехизисъ Ксендза Путятыцкаго.

II-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Опредѣливъ значеніе христіанской религіи, Учитель объясняетъ простѣйшимъ способомъ:

1) что изученіе и строгое исполненіе правилъ вѣры есть единственное средство для обезпеченія человѣку блаженства на землѣ и обрѣтенія спасенія черезъ общеніе съ Богомъ во вѣки;

2) что религія сія была намъ объявлена посредствомъ Богомъ посланныхъ Мужей, а въ особенности Спасителемъ нашимъ Іисусомъ Христомъ, и заключается въ книгахъ Священнаго Писанія Ветхаго и Новаго Завѣта;

3) потомъ помощію предметовъ видимаго міра доказываетъ существованіе Бога и Его свойствъ и изъ сего выводитъ нравоученіе, какимъ образомъ долженъ поступать человѣкъ для того, чтобы дѣлами своими достойно оправдалъ пріобрѣтенныя имъ понятія о Богѣ, Творцѣ своемъ.

Затѣмъ излагаетъ:

4) какое намъ даетъ понятіе откровенная религія о сотвореніи міра и тѣмъ самымъ о сотвореніи человѣка;

5) о первобытномъ состояніи человѣка и его паденіи;

6) о обѣщаніи, данномъ Богомъ первому человѣку, ниспослать Спасителя, о возобновленіи того же обѣщанія въ позднѣйшія времена; засимъ, основываясь на Священномъ Писаніи:

7) представитъ нравственное состояніе рода человѣческаго

9) o dobrych uczynkach, mianowicie: o modlitwie, jałmużnie i uczynkach miłosiernych;

10) o łasce Boskiéj, koniecznie potrzebnéj do czynienia dobrze, a tém samém do zbawienia;

11) o Sakramentach Świętych i korzyściach duchownych, które z nich odnoszą ci, którzy godnie do nich uczęszczają; szczególniéj o Sakramencie pokuty, o żalu, spowiedzi i zadość uczynieniu, jak równie o Sakramencie Najświętszym Ciała i Krwi Pańskiéj.

Wykładając o Sakramentach pokuty, Ciała i Krwi Pańskiéj, przysposobi uczniów do godnego ich przyjęcia.

Do nauczenia się prawd powyższych użytém będzie, jako dziełko podręczne, Katechizm Ks. Putiatyckiego.

Klassa II-ga, (2 godzin na tydzień).

Dawszy określenie Religii Chrześciańskiéj, okaże najprostszym i najdostępniejszym sposobem:

1) że poznanie jéj i wykonanie ścisłe jest jedynym środkiem do zapewnienia człowiekowi szczęścia na téj ziemi i osiągnienia zbawienia w posiadaniu Boga na wieki;

2) że ta religija objawioną nam została przez Mężów od Boga posłanych, a szczególniéj przez naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa, i znajduje się w księgach Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu;

3) poczem z rzeczy pod zmysły podpadających, okaże bytność Boga, Jego przymioty, i wyprowadzi ztąd nauki moralne, jak powinien postępować człowiek, aby godnie odpowiedział w czynach swoich nabytemu wyobrażeniu o Bogu, swym Stwórcy.

Następnie opowie:

4) jakie nam daje wyobrażenie Religia objawiona o stworzeniu świata, a tém samém i człowieka;

5) o stanie pierwotnym człowięka i jego upadku;

6) o przyrzeczeniu daném pierwszym ludziom przez Boga przysłania Zbawiciela, o ponawianiu tegoż przyrzeczenia w późniejszych czasach; i, trzymając się wątku historyi Pisma Śgo,

7) skreśli stan moralny ludzi, od początku świata aż do

отъ начала міра до пришествія Іисуса Христа. При историческомъ изложеніи, Учитель обязанъ въ особенности обращать вниманіе учениковъ на добродѣтели патріарховъ и другихъ знаменитыхъ людей Стараго Завѣта, и такимъ образомъ укрѣплять въ сердцахъ юношей любовь къ добродѣтели и вѣрному исполненію воли Господней;

8) сверхъ того, въ краткомъ историческомъ изложеніи будетъ обращать вниманіе учениковъ на знаменія, представляющія обѣщаннаго Спасителя, и на пророчества, относящіяся къ пришествію Его.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Повторивъ вкратцѣ то, что было изложено во II-мъ классѣ, Учитель даетъ понятіе:

1) объ исполненіи всѣхъ пророчествъ и знаменій въ Іисусѣ Христѣ, разсказывая притомъ о рожденіи Іисуса Христа, Его жизни и о сотворенныхъ Имъ чудесахъ. Исчисляя Его добродѣтели, онъ долженъ внушать ученикамъ твердое намѣреніе подражать онымъ;

2) затѣмъ разскажетъ о Его смерти, воскресеніи, явленіи Его ученикамъ въ продолженіе 40 дней до Вознесенія Господня;

3) о Вознесеніи Господнемъ и ниспосланіи Святаго Духа;

4) о проповѣдываніи 12-ю Апостолами науки Іисуса Христа, а тѣмъ самимъ и о возрастаніи Церкви Христовой;

5) объяснитъ, что Іисусъ Христосъ, какъ обѣтованный Спаситель, смертью своею примирилъ насъ съ прогнѣваннымъ Творцомъ и возстановилъ то, что было нарушено первымъ грѣхопаденіемъ, представляя при томъ ясное понятіе о Богѣ и Его святой волѣ;

6) о безсмертіи души и о будущей жизни;

7) о вознагражденіи праведныхъ на небѣсахъ;

8) о наказаніи нечестивыхъ въ аду; о чистилищѣ;

9) о воскресеніи мертвыхъ;

10) о частномъ и общемъ вѣчномъ судѣ и о кончинѣ міра.

Для пріобрѣтенія излагаемыхъ ученикамъ II и III классовъ свѣдѣній употреблять къ руководству сочиненіе Ксендза Леонарда подъ заглавіемъ: „Катехизисъ Ксендза Леонарда“, или же

przyjścia Jezusa Chrystusa. W wykładzie historycznym zwracać szczególniéj winien Nauczyciel uwagę uczniów na cnoty Patryarchów i innych znakomitych ludzi Starego Testamentu, i tym sposobem wzmacniać w sercach młodzieńców zamiłowanie cnoty i wierności w pełnieniu woli Boga;

8) nadto, w pobieżnym historycznym wykładzie zwróci uwagę uczniów na figury przedstawiające obiecanego Zbawiciela i proroctwa, odnoszące się do Jego przyjścia.

Klassa III-cia, (2 godziny na tydzień).

Powtórzywszy Nauczyciel w krótkości to, co było wyłożone w klassie II, okaże:

1) spełnienie wszystkich proroctw i figur na Jezusie Chrystusie, opowiadając Narodzenie Jezusa Chrystusa, Jego życie i cuda przez Niego zdziałane. Wymieniając Jego cnoty, zachęci uczniów do postanowienia mocnego ich naśladowania;

2) następnie opowie Jego śmierć, zmartwychwstanie, okazywanie się uczniom przez dni 40, aż do Wniebowstąpienia;

3) Wniebowstąpienie, Zesłanie Ducha Swiętego;

4) rozszerzenie przez 12 Apostołów nauki Jezusa Chrystusa, a tém samém Kościoła Chrystusowego;

5) okaże, że Jezus Chrystus, jako obiecany Zbawiciel, przez swoją śmierć pojednał nas z obrażonym Bogiem, i naprawił to, co było zepsutém przez grzech pierworodny, dając czyste wyobrażenie o Bogu i Jego świętej woli;

6) o nieśmiertelności duszy i życiu przyszłém;

7) o nagrodzie dla sprawiedliwych w niebie;

8) o karze dla złych w piekle; o czyscu;

9) o zmartwychwstaniu ciał;

10) o sądzie szczególnym i ostatecznym, i o skończeniu świata.

Do nabycia wiadomości wykładanych uczniom w klassie II i III, użytém będzie podręczne dziełko Ks. Leonarda, pod tytu

краткое изложеніе католической религіи составленное Ксендзомъ Жуковскимъ.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Основательно изложитъ, что совершенство христіанина состоитъ не въ одномъ только вѣрованіи въ то, что открыто намъ Господомъ Богомъ, а въ строгомъ исполненіи Его воли, и потому объяснитъ обширно:

1) о заповѣдяхъ Господнихъ;

2) заповѣдяхъ церковныхъ;

3) укажетъ пагубныя послѣдствія грѣховъ и необходимость избѣгать всего того, что ведетъ къ грѣхамъ;

4) затѣмъ изложитъ о благодати Божіей и о необходимости оной для добрыхъ дѣлъ;

5) о добрыхъ дѣлахъ и объ условіяхъ, чтобы они были спасительны для человѣка;

6) о молитвѣ, необходимости оной и объ условіяхъ, чтобы она была полезна человѣку и пріятна Богу;

7) о милостынѣ и о дѣлахъ милосердія;

8) о обязанностяхъ, установленныхъ Іисусомъ Христомъ для обрѣтенія спасенія;

9) о богословскихъ добродѣтеляхъ;

10) о святыхъ Таинствахъ и о необходимости ихъ для спасенія.

Объясняя заповѣди Господни, при изложеніи четвертой заповѣди основательно вселитъ въ молодыя сердца и умы обязанности въ отношеніи Правительства, основывая свое изложеніе на ученіи Апостола Павла (Посланіе къ Римлянамъ, гл. 13, ст. 1): „Всякая душа, да будетъ покорна высшимъ властямъ; ибо нѣтъ власти не отъ Бога; а существующія власти отъ Бога учреждены. Посему противящійся власти противится Божію постановленію. И потому надобно повиноваться не только изъ страха наказанія, но и по совѣсти“,—а также на словахъ Іисуса Христа: (Матѳей). „И такъ отдавайте Кесарево Кесарю, а Божіе Богу“.

При изложеніи ученія о заповѣдяхъ церковныхъ, говоря о служеніи божественной литургіи, объяснитъ начало жертвоприношеній, ихъ значеніе, а равно и значеніе обрядовъ, употребляемыхъ при божественной литургіи.

łem „Katechizm Ks. Leonarda“, lub Wykład krótki Religii Katolickiej, przez Księdza Żukowskiego.

Klassa IV-ta, (2 godzin na tydzień).

Wyłoży gruntownie, że doskonałość chrześcianina nie zależy jedynie na samém wierzeniu w to, co Pan Bóg objawił, ale na ścisłém wykonaniu woli Jego, i dla tego wytłómaczy obszernie:

1) o przykazaniach Boskich;

2) o przykazaniach kościelnych;

3) wskaże skutki zgubne grzechu i konieczność unikania tego, co do grzechu prowadzi;

4) daléj wyłoży o łasce Boskiéj i o Jéj potrzebie do czynienia dobrze;

5) o uczynkach dobrych i warunkach, aby one były zbawiennemi dla człowieka;

6) o modlitwie, jéj potrzebie i warunkach, aby była pożyteczną dla człowieka i przyjemną Bogu;

7) o jałmużnie i uczynkach miłosierdzia;

8) o obowiązkach od Chrystusa postanowionych, aby osiągnąć zbawienie;

9) o cnotach teologicznych;

10) o Sakramentach Świętych i ich potrzebie do zbawienia.

Tłómacząc przykazania Boskie, przy wykładzie przykazania czwartego, gruntownie wpoi w umysł i serce młodzieży obowiązki względem Rządu, opierając swój wykład na nauce Pawła (List do Rzymian roz. 13 w. 1): „Każda duszą niechaj będzie poddana wyższym Zwierzchnościom, albowiem nie masz Zwierzchności jedno od Boga, a te, które są, od Boga są postanowione“. „Kto się sprzeciwia Zwierzchności, sprzeciwia się postanowieniu Bożemu, przeto bądźcie poddani z potrzeby, nietylko dla gniewu, ale też dla sumienia“; i na słowach Jezusa Chrystusa (Mat.): „Oddajcież Cesarzowi co jest Cesarskiego, a Bogu co jest Boskiego“.

W wykładzie o przykazaniach kościelnych, mając rzecz o ofierze Mszy Świętéj, wytłumaczy początki ofiar, ich znaczenie, niemniéj znaczenie obrzędów używanych przy Mszy Świętéj.

Въ ученіи о святыхъ Таинствахъ объяснитъ значеніе обрядовъ, употребляемыхъ при ихъ совершеніи.

Руководствомъ для пріобрѣтенія вышеозначенныхъ познаній, излагаемыхъ въ этомъ классѣ, назначается Катехизисъ Ксендза Леонарда, или III-я часть сочиненія подъ заглавіемъ: „Догматическо-нравственное изложеніе католической религіи, составленное Ксендзомъ Жуковскимъ".

V-й классъ (1 часъ въ недѣлю).

1) Учитель изложитъ значеніе откровенія и откровенной религіи.

2) Объяснитъ, что откровенная религія необходимо нужна для земнаго счастія и вѣчнаго спасенія.

3) Ссылаясь на факты священной исторіи, изложенные въ низшихъ классахъ, объяснитъ, что откровенная религія дана Богомъ по безконечному Его милосердію, и что правила ея заключаются въ книгахъ Священнаго Писанія Ветхаго и Новаго Завѣта, а также въ изустномъ преданіи.

4) Потомъ объяснитъ, что книги сіи написаны были Богомъ посланными и имъ же вдохновенными мужами;

5) что онѣ сохранились неподдѣльно до нашихъ временъ;

6) что писавшіе эти книги Мужи доказали свое призваніе чудессами и пророчествами;

7) что, соображая обстоятельства, при которыхъ книги эти были писаны, а равно описанныя въ нихъ событія, Святые Мужи, писавшіе ихъ, не могли ни сами заблуждаться, ни же ввести другихъ въ заблужденіе, хотя бы того и желали, въ отношеніи того, что ими было описано;

8) что заключающееся въ нихъ ученіе сохранилось чистымъ и неискаженнымъ до нашихъ временъ, подъ сѣнью Святой Церкви, поставленной Іисусомъ Христомъ на стражѣ сего ученія;

9) потомъ, основываясь на авторитетѣ откровеннаго ученія, укрѣпитъ и утвердитъ въ умахъ юношества истины, пріобрѣтенныя ими въ низшихъ классахъ, которыя, при недостаточномъ развитіи умственныхъ силъ, не могли быть изложены тамъ болѣе основательнымъ образомъ, а именно:

10) о Богѣ и Его безконечныхъ совершенствахъ;

11) о триединомъ Богѣ или о Святой Троицѣ;

W wykładzie o Sakramentach, wyjaśni znaczenie obrzędów używanych przy ich sprawowaniu.

Jako dziełko podręczne do nabycia powyższych wiadomości, w téj klassie wykładanych, przeznacza się Katechizm Księdza Leonarda, albo Część III dziełka pod tytułem: „Wykład dogmatyczno-moralny Religii Katolickiéj“, przez Księdza Żukowskiego.

Klassa V-ta, (1 godzina na tydzień).

1) Nauczyciel wyłoży znaczenie objawienia i Religii objawionéj.

2) Okaże, że Religia objawiona jest koniecznie potrzebna do szczęścia doczesnego i zbawienia wiecznego.

3) Odwołując się do faktów Historyi Świętéj, w niższych klassach wyłożonych, okaże, że Bóg z nieskończonego swego miłosierdzia podał Religię objawioną, i że ta znajduje się w księgach Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu i w ustném podaniu.

4) Poczém okaże, że księgi te napisane były przez Mężów od Boga posłanych i natchnionych od Niego.

5) Że one doszły do naszych czasów nie sfałszowane.

6) Że Mężowie piszący te księgi, udowodnili cudami i proroctwami swoje posłannictwo.

7) Że uważając okoliczności, w których księgi te pisane były, i wypadki, które w nich opisane, Mężowie Święci je piszący, ani sami w błąd nie mogli być wprowadzeni, ani innych, choćby chcieli, w błąd wprowadzić nie mogli, względem tego, co opisują.

8) Że nauka w nich zawarta, czysta, nieskażona, dochowaną została aż do naszych czasów, pod strażą Kościoła Świętego, postanowionego od Chrystusa stróżem téj nauki.

9) Poczém trzymając się powagi nauki objawionéj, wzmocni i ugruntuje w umysłach młodzieży prawdy nabyte w niższych klassach, które dla braku rozwinięcia sił umysłowych, gruntowniéj tam wyłożone być nie mogły, a mianowicie:

10) o Bogu i Jego nieskończonych doskonałościach;

11) o Bogu jednym w Trzech Osobach, czyli o Trójcy Świętéj;

12) о необходимости подчинить нашъ разумъ свѣтилу откровенія въ отношеніи признанія таинъ, находящихся въ Законѣ Божіемъ;

13) объ удовлетвореніи Іисусомъ Христомъ за грѣхи наши;

14) о причинахъ, побуждающихъ человѣка воспользоваться этимъ удовлетвореніемъ, а именно:

15) о безсмертіи души, о блаженномъ состояніи человѣка, исполняющаго ученіе Іисуса Христа, и о погибели, приготовленной для пренебрегающихъ Его заповѣдями;

16) о воскресеніи тѣлъ, о вѣчномъ судѣ и о необходимости безпрестаннаго наблюденія за своими поступками для достиженія вѣчнаго спасенія.

Руководствомъ для облегченія ученикамъ изученія этихъ истинъ должны служить тѣ же самыя книги, какъ и въ низшихъ классахъ, а также сочиненіе подъ заглавіемъ: „Догматическо-нравственное изложеніе Католической религіи часть I и II, изданное Ксендзомъ Жуковскимъ."

Такъ какъ благія послѣдствія религіи для человѣческаго общества проистекаютъ не отъ теоретическаго изученія ея, но отъ строгаго исполненія священныхъ ея правилъ, то Учитель обязанъ стараться: чтобы все заданное ученикамъ для заучиванія было имъ самимъ предварительно истолковано и объяснено понятнымъ образомъ; чтобы въ изложеніи своемъ, для облегченія ученикамъ пониманія преподаваемыхъ истинъ, онъ старался употреблять примѣры изъ окружающихъ предметовъ или изъ добродѣтельной жизни Святыхъ Угодниковъ; чтобы, не входя ни въ схоластическія разсужденія, ни въ религіозные споры, излагалъ только чистыя истины Закона Божія; чтобы, кромѣ необходимыхъ для уразумѣнія предмета опредѣленій, которыя ученикъ долженъ заучивать буквально, въ дальнѣйшемъ изложеніи обращалъ единственно вниманіе на уразумѣніе учениками сущности предмета, а отнюдь не на буквальное заучиваніе наизусть. Въ особенности же Учитель обязанъ наблюдать, чтобы поступки учениковъ вполнѣ согласовались съ заповѣдями Господними и съ обязанностями, указанными въ теоретическомъ изложеніи. И потому, въ случаѣ неисполненія учениками какой либо обязанности, онъ долженъ обращать ихъ вниманіе на заповѣдь и представлять, сколь погубно для человѣка, зная волю Господа Бога, не исполнять оной. Та-

12) o konieczności poddania rozumu naszego pod światło objawienia, we względzie uznania Tajemnic, znajdujących się w Religii Boskiéj;

13) o zadosyć uczynieniu za grzechy nasze przez Jezusa Chrystusa;

14) o pobudkach skłaniających człowieka do korzystania z tego zadosyć uczynienia, a mianowicie:

15) o nieśmiertelności duszy, o stanie szczęśliwym człowieka wykonywającego naukę Jezusa Chrystusa, i o nieszczęściu, jakie zgotowane jest dla gardzących Jego przykazaniami;

16) o zmartwychwstaniu ciał, Sądzie ostatecznym i o potrzebie ciągłego czuwania nad swém postępowaniem, aby zapewnić sobie zbawienie wiekuiste.

Do ułatwienia nauczenia się tych prawd, uczniowie jako podręczne książki mieć będą też same, co w klassach niższych, i dziełko pod tytułem: „Wykład Religii Katolickiéj, dogmatyczno-moralny“ Część I i II, wydane przez Ks. Żukowskiego.

Ponieważ skutki błogie Religii nie z teoretycznego jéj poznania, lecz ze ścisłego wykonania jéj świętych przepisów na towarzystwo ludzkie spływają, przeto Nauczyciel starać się winien, aby to, co uczniom zada do nauczenia się, sam poprzednio zrozumiale im wyłożył i wytłómaczył; aby w wykładzie swoim, dla ułatwienia uczniom zrozumienia prawd ogłaszanych, starał się używać przykładów z rzeczy otaczających lub z życia cnotliwego Swiętych Pańskich; aby nie wdawał się w rozprawy scholastyczne, ani w spory religijne, tylko wykładał czyste prawdy Religii; aby oprócz definicyj niezbędnych do pojęcia rzeczy, które dosłownie uczeń umieć powinien, w dalszym wykładzie zwracał uwagę jedynie na zrozumienie rzeczy przez uczniów, a nie na dosłowne ich wyuczenie się na pamięć; szczególniéj czuwać ma, aby postępowanie uczniów było odpowiednie przykazaniom Boskim i obowiązkom wskazanym w wykładzie teoretycznym. I dla tego, przy każdéj wydarzonéj sposobności niedopełnienia jakiego obowiązku, zwracać winien uwagę uczniów na przykazanie i okazywać, jak zgubną jest rzeczą dla człowieka znać wolę Pana Boga, a nie zachowywać Jéj. Tym sposobem przyzwyczajać będzie

имъ образомъ онъ пріучитъ учениковъ къ практическому примѣненію правилъ Закона Божія ко вседневной жизни. Сверхъ того Учитель обязанъ наблюдать, чтобы ученики ежедневно произносили Молитву Господню, чтобы посѣщали церковь и строго исполняли обязанности пріобщенія святыхъ Таинствъ: Покаянія и Святаго Причащенія. Самъ же Учитель всѣми своими поступками и поведеніемъ долженъ подавать примѣръ и служить образцомъ для учениковъ.

Примѣчаніе. Указанныя въ настоящей Инструкціи сочиненія должны быть употребляемы временно до тѣхъ поръ, пока не будутъ изданы и назначены для преподаванія новыя руководства.

2) Программа преподаванія Закона Божія Православнаго исповѣданія.

1) Въ пятиклассныхъ училищахъ должны состоять два отдѣленія: низшее и высшее. Въ низшемъ отдѣленіи полагается курсъ ученія три года, а въ высшемъ два.

2) Въ низшемъ отдѣленіи Законоучитель, послѣ обученія юношей Православнымъ христіанскимъ молитвамъ на славянскомъ языкѣ, съ надлежащими оныхъ объясненіями, долженъ преподать: въ первомъ году: краткую священную исторію Ветхаго Завѣта, во второмъ: краткую священную исторію Новаго Завѣта, съ повтореніемъ Ветхозавѣтной; а въ третьемъ: краткій Катехизисъ и введеніе въ Катехизисъ пространный.

3) Въ высшемъ отдѣленіи Законоучитель обязанъ: въ первомъ году, преподать первую часть пространнаго Православнаго Катехизиса, ученіе о вѣрѣ, и заняться краткимъ изъясненіемъ Богослуженія Православной Церкви, преимущественно литургіи; а во второмъ, преподать вторую и третью части пространнаго Православнаго Катехизиса, ученіе о надеждѣ и любви христіанской, и также изложить важнѣйшія событія, принадлежащія исторіи церкви Россійской.

4) Для преподаванія Закона Божія ученикамъ Православнаго исповѣданія полагается въ недѣлю четыре часа: два для отдѣленія низшаго, а другіе два для отдѣленія высшаго.

Примѣчаніе. Учебники по Закону Божію назначаются тѣ самые, какіе положены для всѣхъ вообще учениковъ Пра-

uczniów do praktycznego wprowadzenia przykazań religijnych w życie codzienne. Nadto dopilnuje Nauczyciel, aby uczniowie odmawiali codziennie pacierz, aby uczęszczali do kościoła i dopełniali ściśle obowiązków przystępowania do Sakramentów Stych Pokuty, Ciała i Krwi Pańskiéj. Sam zaś Nauczyciel, w całém swem postępowaniu i zachowaniu się, przykładem i wzorem uczniom być powinien.

Uwaga. Wskazane niniejszą Instrukcyą dzieła używane być mają tymczasowo dopóty, dopóki inne dzieła nie będą wydane i przeznaczone.

2) Program do wykładu nauki Religii wyznania Prawosławnego.

1) W szkołach o pięciu klassach mają być dwa oddziały: niższy i wyższy. W oddziale niższym kurs nauk ma być trzyletni, w wyższym zaś dwuletni.

2) W oddziale niższym Nauczyciel Religii, po nauczeniu młodzieży chrześcijańskich modlitw Prawosławnego wyznania, w języku sławiańskim, obok należytego objaśnienia tychże, powinien wyłożyć: w pierwszym roku, krótką Historyę Świętą Starego Testamentu, — w drugim, krótką Historyę Świętą Nowego Testamentu, przy powtórzeniu Starego Testamentu; a w trzecim, Katechizm mniejszy, oraz wstęp do Katechizmu większego.

3) W oddziale wyższym Nauczyciel obowiązany jest: w pierwszym roku wyłożyć część pierwszą Katechizmu Prawosławnego większego, naukę o wierze, i zająć się krótkim wykładem nabożeństwa wedle obrządku Kościoła Prawosławnego, a szczególniej Liturgii, — w drugim zaś wyłożyć część drugą i trzecią Katechizmu Prawosławnego większego, naukę o nadziei i miłości chrześcijańskiej, oraz opowiedzieć ważniejsze wypadki z dziejów Kościoła Rossyjskiego.

4) Na wykład Religii uczniom wyznania Prawosławnego przeznacza się cztery godziny na tydzień: dwie dla oddziału niższego i drugie dwie dla oddziału wyższego.

Uwaga. Podręczniki do uczenia się Religii muszą być te same, jakie przeznaczone są w ogólności dla wszystkich

вославнаго исповѣданія Варшавскаго учебнаго округа, съ прибавленіемъ къ нимъ новоизданной въ С.-Петербургѣ 1853 года книги подъ заглавіемъ: „Начальное ученіе человѣкомъ, хотящимъ учиться книгъ Божественнаго Писанія“. Пособіемъ для изъясненія Богослуженія Православной Церкви можно указать краткое обозрѣніе Богослуженія Православной церкви, принятое пособіемъ по вѣдомству Министерства Народнаго Просвѣщенія.

3) Программа преподаванія Закона Божія Евангелическаго исповѣданія.

Подобно тому какъ религія или способъ познанія Бога и поклоненія Ему основывается на исторіи и ученіи, которое дано роду человѣческому самимъ Богомъ путемъ откровенія и имѣетъ главнѣйшею задачею—указаніемъ истины и проистекающей изъ нея нравственности направить человѣка къ предназначенной ему цѣли, то есть къ истинному и вѣчному блаженству, такъ равно и проповѣдываніе Слова Господня или Законъ Божій долженъ имѣть своимъ предметомъ:

1) исторію религіи, и

2) самое ученіе, данное намъ Богомъ путемъ откровенія, указывая при томъ нравственность въ уровень съ которой религія возвышаетъ жизнь человѣческую.

Такъ какъ, по причинѣ малаго числа учениковъ Евангелическаго исповѣданія, въ училищахъ назначено только по два часа въ недѣлю на Законъ Божій въ каждомъ въ особенности училищѣ; то преподаваніе Закона Божія должно быть устроено такимъ образомъ, чтобы всѣ ученики, даже и тѣ, кои не получаютъ высшаго образованія, ограничиваясь курсомъ уѣзднаго училища, помощью соотвѣтственнаго распредѣленія сего священнаго предмета, могли быть ознакомлены по крайней мѣрѣ съ важнѣйшими основаніями онаго, какъ черезъ изученіе исторіи, такъ и правилъ чистой науки, предоставляя дальнѣйшее ихъ развитіе О. О. Пасторамъ при изложеніи Закона Божія во время конфирмаціи.

На семъ основаніи, въ уѣздныхъ училищахъ надлежитъ ограничиваться преподаваніемъ одной только священной исторіи, какъ Стараго, такъ и Новаго Завѣта, а также краткимъ, но точнымъ изложеніемъ пяти главъ, составляющихъ сокращенный Катехизисъ

uczniów wyznania Prawosławnego w Okręgu Naukowym Warszawskim, z dołączeniem do nich nowo wydanego w r. 1853 w St. Petersburgu dzieła, pod tytułem: „Начальное ученіе человѣкомъ, хотящимъ учиться книгъ Божественнаго Писанія“ (Początkowa nauka dla użytku życzących poznać księgi Pisma Świętego). Jako podręcznik dla wykładu nabożeństwa według obrządku Kościoła Prawosławnego zalecić można „Краткое Обозрѣніе Богослуженія Православной Церкви“ (Krótki rzut oka na nabożeństwo Kościoła Prawosławnego), uznane jako dzieło pomocnicze w zarządzie Ministerstwa Oświecenia Publicznego.

3) Instrukcya do wykładu nauki Religii Ewangelickiego wyznania.

Jak Religia, czyli sposób poznania i oddawania czci Bogu, zasadza się na Historyi i Nauce, jaką Bóg sam drogą objawienia rodowi ludzkiemu udzielił, i ma głównie na celu, przez wskazanie prawdy i z niej wypływającéj moralności, nakierować człowieka ku celowi jego przeznaczenia, to jest: ku prawdziwéj i wiecznej szczęśliwości, tak téż opowiadanie Słowa Bożego, czyli Nauka Religii zajmować się winna:

1) Historyą Religii, i

2) Samą Nauką, przez Boga nam objawioną, wskazując zarazem moralność, do któréj Religia wznosi życie człowieka.

Ponieważ z powodu mniejszéj liczby uczniów wyznania Ewangelickiego po szkołach, dwie tylko godziny Religii, dla każdéj w szczególności szkoły, tygodniowo przeznaczone; przeto wypada tak naukę Religii urządzić, iżby wszyscy uczniowie, nawet ci, którzy wyższéj nad zakres szkoły powiatowéj, nie pobierają edukacyi, przez stosowny podział tak świętego przedmiotu, przynajmniej z najważniejszemi jego zasadami, bądź to na drodze historyi, bądź na drodze czystéj nauki obznajmionemi zostali, zostawując dalsze ich rozwinięcie Nauce Religii, przez XX. Pastorów konfirmantom wykładanéj.

Na téj zasadzie wypada ograniczyć się w Szkołach powiatowych na saméj Historyi Świętéj, tak Starego jak Nowego Przymierza, oraz na krótkiém, lecz dokładném wytłómaczeniu pięciu

Лютера, который, сверхъ того, ученики обязаны заучивать на изусть.

Въ исполненіе сего предположенія распредѣленіе курса должно быть слѣдующее:

Годъ 1-й.

Исторія. Отъ сотворенія міра до поселенія Израильтянъ въ обѣтованной землѣ (Ханаанъ).

Катехизисъ. Десять заповѣдей Господнихъ на изусть, съ соотвѣтственнымъ истолкованіемъ.

Годъ 2-й.

Исторія. Исторія Израильтянъ до Рождества Іисуса Христа

Катехизисъ. Символъ Вѣры на изусть и соотвѣтственное онаго истолкованіе.

Годъ 3-й.

Исторія. Исторія жизни Іисуса Христа, а равно повѣствованія и параболы, въ которыхъ Спаситель преподавалъ свое ученіе для удобнѣйшаго пониманія онаго.

Катехизисъ. Ученіе о молитвѣ и о христіянскихъ праздникахъ съ надлежащимъ объясненіемъ объ учрежденіи оныхъ, названіи и цѣли.

Годъ 4-й.

Исторія. Дѣянія святыхъ Апостоловъ и Апостольской церкви.

Катехизисъ. Ученіе о таинствахъ, о христіянскомъ покаяніи и о конфирмаціи.

Годъ 5-й.

Жизнь Лютера и исторія Реформаціи.

Что касается вспомогательныхъ сочиненій при преподаваніи Закона Божія, то таковыя могутъ быть слѣдующія: для учениковъ первыхъ 4-хъ классовъ: священная исторія, какъ Стараго, такъ и Новаго Завѣта, изданная на нѣмецкомъ языкѣ: подъ заглавіемъ „Zwei mal zwei und fünfzig biblische Geschichten für Schulen und Familien, Stuttgart, bei J. F. Steinkopf, цѣна за экземпляръ 15 коп. сер. у книгопродавца Сенневальда, и сокращенный Катехизисъ М. Лютера.

Для 5-го класса въ видѣ руководства слѣдуетъ употреблять „Seiler's Geschichte der Religion".

rozdziałów, mniejszy Katechizm Lutra stanowiących, którego nadto uczniowie na pamięć nauczyć się będą obowiązani.

Dla wykonania tego planu rozkład kursu ma być następujący:

Rok 1.

Historya. Od stworzenia świata do zajęcia ziemi obiecanéj (Kanaan) przez Izraelitów.

Katechizm. Dziesięć przykazań Boskich na pamięć, z stosownem wytłómaczeniem.

Rok 2.

Historya. Dzieje Izraelitów do Narodzenia Jezusa Chrystusa.

Katechizm. Skład Wiary Apostolskiéj na pamięć, i stosowne jego wytłómaczenie.

Rok 3.

Historya. Dzieje żywota Jezusa Chrystusa, oraz powieści i parabole, w których Naukę Swą, dla łatwiejszego jéj pojęcia, Zbawiciel przedstawiał.

Katechizm. Nauka o modlitwie i o Świętach Chrześciańskich, z dokładném wyjaśnieniem ich postanowienia, nazwania i celu.

Rok 4.

Historya. Dzieje Apostołów i Kościoła Apostolskiego.

Katechizm. Nauka o Sakramentach, o pokucie chrześciańskiéj i o konfirmacyi.

Rok 5.

Życie Lutra i historya Reformacyi.

Co się tyczy dzieł pomocniczych do wykładu Nauki Religii, takowe mogą być następujące:

Dla uczniów pierwszych 4-ch klass:

Historya Pisma Ś-go tak Starego, jak Nowego Przymierza, w języku niemieckim wydana: „Zwei mal zwei und fünfzig biblische Geschichten für Schulen und Familien, Stuttgart, bei J. F. Steinkopf,“ które po cenie 15 k. sr. za egzemplarz u księgarza Sennewalda obecnie nabytemi być mogą, i mniejszy Katechizm M. Lutra.

Dla 5-téj klassy, jako dzieła pomocniczego, używać należy: „Seiler's Geschichte der Religion“.

4) Программа преподаванія Русскаго языка въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе съ наблюденіемъ правильнаго выговора и переводомъ на Польскій языкъ.

2) Переписываніе въ тетрадь задаваемыхъ Учителемъ отрывковъ изъ книги.

3) Письмо подъ диктантъ понятнѣйшихъ для дѣтскаго возраста статей.

4) Заучиваніе наизусть легкихъ басенъ, предварительно прочитанныхъ и объясненныхъ въ классѣ.

5) Во второмъ полугодіи, когда ученики уже достаточно ознакомлены съ главнѣйшими основаніями этимологической части Польской грамматики, Учитель Русскаго языка приступаетъ къ грамматическому разбору и практическому изученію склоненій и спряженій.

Примѣчаніе 1. При чтеніи, Учитель долженъ обращать вниманіе учениковъ на правильность, внятность и нераздѣльность выговора, на ударенія и, по возможности, на знаки препинанія, при чемъ практически объясняетъ главнѣйшія правила произношенія, доступныя ученикамъ этого класса. Сверхъ того, старается, чтобы ученики вполнѣ понимали то, что читаютъ.

2. При обученіи правописанію, Учитель руководствуется слѣдующими главнѣйшими правилами: *а*) сначала дѣти переписываютъ изъ книги заданные Учителемъ для того отрывки; *б*) потомъ, переписываютъ на бумагу выученное наизусть; *в*) наконецъ, пишутъ подъ диктантъ. При исправленіи диктанта, Учитель употребляетъ слѣдующіе пріемы: или заставляетъ учениковъ дома сличить продиктованное съ подлинникомъ, если диктовалось изъ книги для чтенія, или лучшій ученикъ пишетъ на доскѣ и, по мѣрѣ писанія, ученики поправляютъ свои тетради; или Учитель беретъ тетради на домъ и замѣчаетъ ошибки, подчеркивая оныя. Во всякомъ случаѣ, при просмотрѣ диктанта, Учитель долженъ объяснять сдѣланныя учениками ошибки, и такимъ образомъ

4) Program do wykładu języka Russkiego w szkołach powiatowych o pięciu klassach.

I-sza Klassa, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie, ze względem na prawidłowe wymawianie, i tłómaczenie na język polski.

2) Przepisywanie do kajetu zadawanych przez Nauczyciela wyimków z książki.

3) Pisanie za dyktowaniem bardziéj zrozumiałych dla dziecinnego wieku wyjątków.

4) Uczenie się na pamięć łatwych bajek, w klassie poprzednio przeczytanych i objaśnionych.

5) W drugiem półroczu, gdy uczniowie należycie już są oznajomieni z główniejszemi zasadami części etymologicznéj grammatyki Polskiéj, Nauczyciel języka Russkiego przystąpić winien do rozbioru grammatycznego, i praktycznego nauczenia przypadkowania i czasowania.

Uwaga 1. Przy czytaniu, Nauczyciel winien zwracać uwagę uczniów na prawidłowe, wyraźne i ciągłe wymawianie, również na akcentowanie i wedle możności na znamiona pisarskie, oraz praktycznie wyłożyć główniejsze prawidła wymawiania, stosując się do pojęcia uczniów téj klassy. Przy tém ma się starać, aby uczniowie w zupełności rozumieli to, co czytają.

2. Przy nauczaniu ortografii, Nauczyciel winien zachować następujące główniejsze prawidła: *a*) naprzód dzieci przepisują z książki naznaczone przez Nauczyciela wyimki; *b*) potém, przepisują na papier to, czego się nauczyli na pamięć; *c*) nareszcie, piszę za dyktowaniem. Przy poprawianiu dyktowania, Nauczyciel postępuje w sposób następny: albo poleci uczniom porównać w domu dyktowanie z oryginałem, jeśli dyktowaném było z książki do czytania, albo też lepszy z uczniów pisze na tablicy i w miarę pisania uczniowie poprawiają swe kajeta, albo Nauczyciel bierze kajeta do domu i zaznacza omyłki przez podkreślanie takowych. Wkażdym razie, przy rozpatrzeniu dyktowania, Nauczyciel powinien wytłómaczyć popełnione przez uczniów błędy, i w ten sposób przygotowywać ich do nauczenia się prawideł pisowni w następnych klassach. Przytém obo-

приготовлять ихъ къ изученію правилъ правописанія въ слѣдующихъ классахъ. Притомъ вмѣняется въ обязанность Учителю не только стараться о томъ, чтобы ученики писали правильно, но и наблюдать, чтобы письмо ихъ было, по возможности, красиво, а главное, чтобы они писали четко и чисто, а посему, при диктованіи, не должно спѣшить. Исправленный же диктантъ ученики обязаны переписать на бѣло къ слѣдующему уроку.

Примѣчаніе 3. Для заучиванія наизусть Учитель избираетъ легкія басни или другія стихотворенія, доступныя дѣтскому возрасту и во всѣхъ отношеніяхъ соотвѣтственныя, и старается, чтобы ученики вполнѣ понимали то, что должны заучивать.

4. Грамматическія занятія въ семъ классѣ состоятъ въ изученіи Русскихъ названій частей рѣчи, въ различеніи оныхъ и въ изустныхъ и письменныхъ склоненіяхъ и спряженіяхъ.

II-й класс ъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе, съ наблюденіемъ правильнаго выговора и переводомъ на Польскій языкъ.

2) Разсказываніе прочитаннаго.

3) Письмо подъ диктантъ, съ практическимъ объясненіемъ главнѣйшихъ правилъ правописанія.

4) Заучиваніе легкихъ басенъ или другихъ стихотвореній, съ предварительнымъ ихъ объясненіемъ.

5) Изъ грамматики: словопроизведеніе, но только практически.

6) Грамматическій разборъ.

Примѣчаніе 1. Все, сказанное выше въ примѣчаніяхъ 1, 2, и 3 о чтеніи, письмѣ подъ диктантъ и заучиваньи наизусть въ I-мъ классѣ, примѣняется вполнѣ и ко II-му. Сверхъ того, Учитель упражняетъ учениковъ и въ чтеніи рукописнаго.

2. Этимологическая часть Русской грамматики преподается въ семъ классѣ только практически, а именно: ученики постоянно упражняются, какъ изустно, такъ и письменно въ склоненіи именъ существительныхъ, прилагательныхъ, числитель-

wiązkiem jest Nauczyciela nietylko przestrzegać, aby uczniowie pisali prawidłowo, lecz też zarazem czuwać, aby pisali o ile możności pięknie, a najbardziéj żeby pisali wyraźnie i czysto, dla tego więc dyktowanie nie powinno być pośpieszne. Poprawione zaś dyktowanie uczniowie obowiązani są na następną lekcyę przepisać na czysto.

Uwaga 3. Do uczenia się na pamięć, Nauczyciel wybiera łatwiejsze bajki lub inne wiersze, przystępne dla wieku dziecinnego i pod każdym względem odpowiednie, starać się oraz powinien, aby uczniowie w zupełności rozumieli to, czego mają się nauczyć.

4. Ćwiczenia grammatyczne w téj klassie zależą na nauczeniu się po Russku nazw części mowy, odróżnianiu ich jednych od drugich, oraz na odmianie słów i wyrazów, tak na piśmie jako też na pamięć.

II-ga Klassa, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie, z zachowaniem wymawiania prawidłowego, oraz tłómaczenie na język polski.

2) Opowiadanie czytanych wyimków.

3) Pisanie za dyktowaniem, obok praktycznego wykładu główniejszych prawideł pisowni.

4) Uczenie się na pamięć łatwiejszych bajek lub innych wierszy, objaśnionych poprzednio w klassie.

5) Z grammatyki: etymologja, lecz tylko praktycznie.

6) Rozbiór grammatyczny.

Uwaga 1. Wszystko co było wyżéj podane w uwagach 1, 2 i 3 o czytaniu, pisaniu za dyktowaniem, oraz uczeniu się na pamięć w klassie 1-éj, stosuje się w zupełności i do klassy 2-éj. Prócz tego, Nauczyciel winien wprawiać uczniów w czytanie rękopismów.

2. Część etymologiczna grammatyki Russkiéj wykładaną ma być w téj klassie tylko praktycznie, a mianowicie: uczniowie ciągle wprawiają się tak ustnie jako też i na piśmie w przypadkowanie rzeczowników, przymiotni-

ныхъ, мѣстоименій и причастій и въ спряженіи глаголовъ.

III-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе, съ полнымъ разумѣніемъ читаемаго.

2) Письмо подъ диктантъ съ практическимъ объясненіемъ правилъ правописанія и употребленія знаковъ препинанія.

3) Разсказыванье прочитаннаго въ классѣ и, по временамъ, письменное изложеніе онаго.

4) Заучиванье избранныхъ отрывковъ въ стихахъ.

5) Переводъ съ Польскаго на Русскій краткихъ предположеній, примѣненныхъ къ грамматическимъ правиламъ.

6) Систематическое изложеніе этимологической части Русской грамматики.

7) Грамматическій разборъ.

Примѣчаніе 1. При чтеніи, письмѣ подъ диктантъ и заучиваньи наизусть, Учитель руководствуется примѣчаніями къ программѣ 1 и 2-го класса.

2. При систематическомъ изложеніи Русской грамматики Учитель не долженъ обременять учениковъ отвлеченными опредѣленіями, уму ихъ недоступными, но обязанъ объяснять правила практически и посредствомъ примѣровъ. Притомъ не слѣдуетъ упускать изъ виду, что общая теорія языка изучается учениками на урокахъ Польскаго языка, что главнымъ стремленіемъ Учителя Русскаго языка должно быть не изложеніе общей грамматики, но основательное истолкованье отличительныхъ свойствъ Русскаго языка. Сверхъ того, какъ при изложеніи грамматики, такъ и при переводахъ съ Польскаго на Русскій, Учитель обращаетъ вниманіе учениковъ на особенности Русскаго языка сравнительно съ Польскимъ, для основательнѣйшаго изученія языка Русскаго.

3. Заставляя учениковъ правильно пересказывать прочитанную статью, Учитель учитъ ихъ уже и сочинять. И такъ, постояннымъ разсказываніемъ дѣти приготовляются къ сочиненіямъ. Потомъ Учитель заставляетъ ихъ писать на бумагѣ дома то же самое, что разсказывали въ классѣ. При этомъ надобно строго наблюдать, чтобы не было

ków, imion liczbowych, zaimków i imiesłowów, oraz w czasowanie słów.

III-cia Klassa, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie, z zupełném zrozumieniem tego co przeczytano.

2) Pisanie za dyktowaniem, z praktyczném objaśnieniem prawideł pisowni i użycia znamion pisarskich.

3) Ustne opowiadanie rzeczy czytanych w klassie, a niekiedy układanie onych na piśmie.

4) Uczenie się na pamięć wyimków wyborowych wierszem.

5) Tłómaczenie z języka Polskiego na Russki krótkich zdań, zastosowanych do prawideł grammatycznych.

6) Wykład systematyczny części etymologicznéj grammatyki Russkiéj.

7) Rozbiór grammatyczny.

Uwaga 1. Przy czytaniu, pisaniu za dyktowaniem, oraz uczeniu się na pamięć, Nauczyciel przewodniczyć się będzie uwagami do programmatu na klassy 1-ą i 2-ą.

2. Przy wykładzie systematycznym grammatyki Russkiéj, Nauczyciel nie powinien obciążać uczniów oderwanemi definicyami, niedostępnemi dla ich pojęcia; lecz obowiązany jest objaśniać prawidła praktycznie i za pomocą przykładów. Należy przytém mieć na względzie, że z ogólną teoryą języka uczniowie oznajamiają się na lekcyach języka Polskiego; że główną dążnością Nauczyciela języka Russkiego ma być, nie wykład grammatyki ogólnéj, lecz gruntowne objaśnienie wyłącznych własności języka Russkiego. Oprócz tego, tak przy wykładzie grammatyki, jako też przy tłómaczeniach z Polskiego na Russki, Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na właściwości języka Russkiego w porównaniu z Polskim, celem gruntowniejszego nauczenia języka Russkiego.

3. Wprawiając uczniów w dokładne opowiadanie przeczytanych wyimków, Nauczyciel przyzwyczaja ich zarazem do pisania ćwiczeń własnych. Takim sposobem, przez ciągłe opowiadanie, dzieci przyzwyczajają się do wyrażania swych własnych myśli. Następnie Nauczyciel każe im napisać w domu toż samo, co opowiadali w klassie. Przy tém należy ściśle przestrzegać, aby u-

у учениковъ книги съ тѣмъ разсказомъ, который должны они пересочинить.

IV-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе статей въ прозѣ и стихахъ, съ полнымъ ихъ разумѣніемъ.

2) Изъ грамматики: систематическое изложеніе правилъ произношенія, правописанія и словосочиненія.

3) Этимологическій и синтаксическій разборъ, на основаніи правилъ.

4) Изустный и письменный переводъ съ Польскаго на Русскій предложеній, примѣненныхъ къ правиламъ словосочиненія.

5) Разсказыванье прочитаннаго и, по временамъ, письменное изложеніе онаго.

6) Опыты въ собственныхъ небольшихъ сочиненіяхъ въ повѣствовательномъ и описательномъ родѣ.

7) Заучиванье избранныхъ отрывковъ въ стихахъ, съ краткимъ объясненіемъ стихотворнаго размѣра, для содѣйствія къ правильному произношенію.

Примѣчаніе 1. При чтеніи статей дѣлаются имъ разборы, указывается основная мысль статьи, логическая связь и послѣдовательность прочихъ мыслей, и обращается особенное вниманіе на внѣшнее выраженіе, при чемъ объясняются отличительныя свойства Русскаго языка сравнительно съ Польскимъ.

2. Въ письменныхъ упражненіяхъ, кромѣ начальныхъ, о коихъ упомянуто въ III-мъ классѣ, должно различать переводы, извлеченія и собственныя сочиненія.

а) При переводахъ съ Польскаго на Русскій, Учитель постоянно долженъ обращать вниманіе учениковъ на сравнительную этимологію и особенно сравнительный синтаксисъ обоихъ языковъ; указывать идіотизмы Русскаго языка и строго отличать ихъ отъ Польскихъ.

б) Чтобы пріучить дѣтей къ наблюдательности и обогатить ихъ знаніемъ, Учитель задаетъ имъ извлеченіе содержанія прочитанной статьи; такого рода упражненія тѣмъ болѣе полезны, что дѣти еще бѣдны мыслями и фактами.

czniowie nie mieli u siebie książki, w któréjby się znajdowało przeznaczone im do napisania opowiadanie.

IV-ta Klassa, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie wyimków prozą i wierszem, przy zupełném takowych zrozumieniu.

2) Z grammatyki: wykład systematyczny prawideł wymawiania, pisowni i składni.

3) Rozbiór etymologiczny i grammatyczny, ze względem na składnią i z zastosowaniem się do prawideł.

4) Tłómaczenie ustne i piśmienne zdań, zastosowanych do prawideł składni, z Polskiego języka na Russki.

5) Opowiadanie przeczytanych wyimków, i, od czasu do czasu, układanie treści onych na piśmie.

6) Próby własnych niewielkich ćwiczeń w rodzaju powieściowym i opisowym.

7) Uczenie się na pamięć wyborowych wyimków wierszem, z krótkiem objaśnieniem miary wierszów, dla ułatwienia prawidłowego wymawiania.

Uwaga 1. Przy czytaniu urywków czyni się ich rozbiór, wskazuje się zasadnicza myśl urywku, związek loiczny i następstwo dalszych myśli, oraz zwraca się szczególniejszą uwagę na zewnętrzne zalety stylu, przyczem wykazują się najwybitniejsze właściwości języka Russkiego w porównaniu z Polskim.

2. Przy ćwiczeniach piśmiennych, oprócz początkowych, o których była wzmianka w klassie III-éj, należy odróżniać tłómaczenia, wyciągi i ćwiczenia własne.

a) Przy tłómaczeniach z Polskiego na Russki, Nauczyciel winien stale zwracać uwagę uczniów na etymologję porównawczą, a szczególnie na porównawczą składnię języków, okazywać idiotyzmy języka Russkiego i ściśle odróżniać one od Polskich.

b) Celem przyzwyczajania dzieci do czynienia własnych spostrzeżeń i wzbogacania swéj wiedzy, Nauczyciel naznacza im streszczenie przeczytanych wyimków; ćwiczenia tego rodzaju mogą się stać bardzo pożytecznemi, gdyż dzieci nie posiadają jeszcze bogactwa myśli i faktów.

в) Темы на собственныя сочиненія задаются преимущественно въ родѣ описательномъ и повѣствовательномъ.

Примѣчаніе 3. При систематическомъ изложеніи грамматики Учитель и въ этомъ классѣ руководствуется 1-мъ примѣчаніемъ къ программѣ III-го класса. Сверхъ того, въ синтаксическомъ ученіи объ языкѣ, Учитель сперва ограничивается изъясненіемъ построенія рѣчи въ формѣ полнаго, но только простаго, а не сложнаго предложенія; потомъ уже преподаетъ полное ученіе о построеніи рѣчи, состоящей изъ нѣсколькихъ предложеній, и вмѣстѣ съ тѣмъ объ употребленіи знаковъ препинанія.

V-й классъ (5 часовъ въ недѣлю).

1) Чтеніе лучшихъ отрывковъ въ прозѣ и стихахъ изъ хрестоматіи и изъ сочиненій Русскихъ писателей.

2) Изустные и письменные переводы съ Польскаго на Русскій.

3) Опыты въ собственныхъ сочиненіяхъ, описательныхъ и повѣствовательныхъ, а также въ письмахъ и въ составленіи дѣловыхъ бумагъ, съ надлежащимъ объясненіемъ формъ оныхъ.

4) Краткое повтореніе Русской грамматики.

5) Этимологическій и синтаксическій разборъ.

6) Краткій очеркъ исторіи Русской литературы.

Примѣчаніе 1. При чтеніи, переводахъ и письменныхъ упражненіяхъ Учитель долженъ стараться утвердить учениковъ въ правилахъ Русской грамматики и пріучить ихъ, по возможности, къ правильному изложенію своихъ мыслей, какъ изустно, такъ и письменно.

2. Темы на собственныя сочиненія учениковъ Учитель избираетъ преимущественно такія, которыя имѣютъ примѣненіе въ жизни практической.

3. Письменныя упражненія учениковъ Учитель исправляетъ дома и потомъ въ классѣ объясняетъ сдѣланныя ими ошибки.

4. Исторія Русской литературы должна состоять въ краткомъ систематическомъ обзорѣ постепеннаго хода просвѣщенія и письменности въ Рос-

c) Temata dla ćwiczeń własnych mają być naznaczane przedewszystkiem w rodzaju opisowym i powieściowym.

Uwaga 3. Przy systematycznym wykładzie grammatyki, Nauczyciel i w téj klassie przewodniczyć się będzie I-szą uwagą do programmatu na klassę 3-ą. Oprócz tego w nauce o składni języka, Nauczyciel poprzestanie naprzód na objaśnieniu budowy mowy, w kształcie zdań pełnych, lecz tylko prostych, nie zaś składanych; następnie dopiéro wyłoży zupełną naukę o budowie okresu, składającego się z kilku zdań, a zarazem też o używaniu znamion pisarskich.

V-ta Klassa, (5 godzin na tydzień).

1) Czytanie celniejszych wyimków z wypisów prozą i wierszem i również z utworów pisarzy Russkich.

2) Tłómaczenia ustne i pismienne z Polskiego na Russki język.

3) Wprawa w ćwiczenia w rodzaju opisowym i powieściowym, również w pisanie listów i podań urzędowych, przy objaśnieniu form właściwych pismom tego rodzaju.

4) Krótkie powtórzenie grammatyki Russkiéj.

5) Rozbiór etymologiczny i grammatyczny, ze względem na składnię.

6) Krótkie zarysy historyi literatury Russkiéj.

Uwaga 1. Przy czytaniu, tłómaczeniach i ćwiczeniach piśmiennych, Nauczyciel winien starać się ugruntować uczniów w zasadach grammatyki Russkiéj i przyzwyczaić ich, ile możności, do poprawnego wyrażania swych myśli, tak ustnie jako też i na piśmie.

2. Temata dla ćwiczeń uczniów Nauczyciel przedewszystkiem wybierać ma takie, które mają zastosowanie w życiu praktycznem.

3. Ćwiczenia piśmienne uczniów Nauczyciel winien poprawić w domu, i następnie w klassie objaśnić poczynione błędy.

4. W wykładzie historyi literatury Russkiéj ma się ograniczyć krótkim systematycznym poglądem na rozwój stopniowy oświecenia i piśmiennictwa w Rossyi, oraz na

сіи, развитія языка и литературы. Не вдаваясь въ подробности древняго періода, Учитель особенно долженъ пройти въ краткомъ очеркѣ новый періодъ Русской литературы, начиная съ Ломоносова и указывая на знаменитѣйшихъ писателей послѣдующаго времени.

При семъ Учитель старается сдѣлать изложеніе свое занимательнымъ и заохотить учениковъ къ продолженію занятій своихъ въ изученіи Русской литературы и послѣ выхода ихъ изъ училища, для чего можетъ сообщать имъ біографическія свѣдѣнія объ извѣстнѣйшихъ Русскихъ дѣятеляхъ на поприщѣ просвѣщенія и литературы.

Учебники для учащихся.

1) Краткая Русская грамматика Н. Греча. Спб.

2) Книга для чтенія М. Пенинскаго обѣ части. Спб.

3) 4-я часть гимназическаго курса словесности, изданнаго Департаментомъ Народнаго Просвѣщенія. Спб.

4) Польско-Русскій и Русско-Польскій Словарь, 4 части, изданный Глюксбергомъ 1843 г. Варшава.

Пособія.

1) М. Михаилова. Чтенія для приуготовительныхъ курсовъ, съ краткимъ начертаніемъ постепенныхъ практическихъ упражненій въ Русскомъ языкѣ, съ объяснительнымъ Словаремъ. Спб. 1854 г.

2) А. Галахова. Полная Русская хрестоматія. 3 части. Изданіе 6 М. 1853 г.

3) Н. Греча. Практическая грамматика.

4) Опытъ общесравнительной грамматики Русскаго языка, изданный Академіею наукъ. Спб. 1854 г.

5) Н. Греча. Начальная Русская грамматика.

6) Его же. Учебная Русская грамматика.

7) Его же. Задачи къ учебной Русской грамматикѣ.

8) Словарь Церковно-Славянскаго и Русскаго языка, изданный Академіею наукъ въ Спб. т. 4.

9) Ф. Рейфа. Этимологическій Словарь Русскаго языка. 2 тома. Спб. 1836 г.

rozwój języka i literatury. Nie wdając się w szczegóły okresu starożytnego, Nauczyciel szczególnie przejść powinien w krótkim zarysie nowy okres literatury Russkiéj, poczynając od Łomonosowa i zatrzymując się na znakomitszych pisarzach następnych czasów.

Przy tém Nauczyciel winien się starać uczynić wykład swój zajmującym, oraz zachęcić uczniów do dalszych zajęć, celem głębszego zbadania literatury Russkiéj i po wyjściu ze szkół, ku czemu może udzielać im wiadomości bibliograficznych o znakomitszych pracownikach Russkich na polu oświecenia i literatury.

Podręczniki dla uczących się.

1) Krótka grammatyka Russka M. Grecza. St. Peters.

2) Książka do czytania M. Pienińskiego, dwie części. St. P.

3) Część 4-ta kursu gimnazyalnego literatury. Wydanie Departamentu Oświecenia Publicznego, St. Petersburg.

4) Polsko-Rossyjski i Rossyjsko-Polski Dykcyonarz, 4 części. Wydanie Glücksberga, 1843, Warszawa.

Książki pomocnicze.

1) M. Michajłowa. Czytanie dla kursów przygotowawczych, z krótkim wykazem stopniowo-praktycznych ćwiczeń w języku Russkim, z dykcyonarzem objaśniającym. St. Pet. 1854 r.

2) A. Gałachowa. Wypisy Russkie obszerne, 3 części. Wydanie 6-te, M. 1853 r.

3) M. Grecza. Grammatyka praktyczna.

4) Próby ogólno-porównawczéj grammatyki języka Russkiego. Wydanie Akademii nauk, 1854.

5) M. Grecza. Początkowa grammatyka Russka.

6) Tegoż, grammatyka Russka do uczenia się.

7) Tegoż. Przykłady do grammatyki Russkiéj do uczenia się.

8) Słownik Cerkiewno-Sławiańskiego i Russkiego języka. Wydanie Akademii nauk. St. Pet. 4 tomy.

9) F. Rejfa. Słownik etymologiczny języka Russkiego, 2 tomy, St. Pet. 1836 r.

10) М. Чистякова. Руководство къ постепенному упражненію въ сочиненіяхъ. Спб. 1847 г.

11) А. Крылова. Словарь синонимовъ. т. 1. Спб. 1848 г.

12) Н. Греча. Чтенія о Русскомъ языкѣ. 2 части. Спб. 1840 г.

13) И. Давыдова. Чтенія о словесности. 4 тома.

14) В. Плаксина. Исторія Русской литературы. Спб. 1847 г.

5) Программа преподаванія Польскаго языка въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Упражненіе во внятномъ и плавномъ чтеніи, съ объясненіемъ состава и значенія словъ.

2) Грамматика: объясненіе частей рѣчи, пріученіе учениковъ къ разпознаванію оныхъ и практическое изученіе склоненій именъ существительныхъ, прилагательныхъ, числительныхъ, мѣстоименій, а равно спряженій правильныхъ глаголовъ.

3) Письменныя упражненія практическо-ороографическія. Ученики пишутъ въ тетрадяхъ склоненія и спряженія, переписываютъ краткіе, легкіе отрывки изъ хрестоматіи на сей классъ предписанной, заботясь о четкомъ и правильномъ письмѣ. Они пишутъ также въ классѣ подъ диктантъ, при чемъ объясняются имъ главнѣйшія и доступныя ихъ понятіямъ правила правописанія.

4) Разсказываніе прочитаннаго въ классѣ.

5) Разборъ грамматическій, сообразно пріобрѣтаемымъ въ семъ классѣ познаніямъ изъ грамматики.

6) Заучиванье наизусть легкихъ и соотвѣтственныхъ во всѣхъ отношеніяхъ басенъ и отрывковъ, заимствованныхъ изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи, предварительно прочитанныхъ и объясненныхъ въ классѣ.

Примѣчаніе. Чтобы постоянно поддерживать вниманіе учениковъ во время урока, Учитель старается, какъ въ этомъ классѣ, такъ и въ слѣдующихъ, сколь возможно болѣе разнообразить ихъ занятія.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Упряжненіе въ надлежащемъ чтеніи.

2) Изъ грамматики: раздѣленіе именъ существительныхъ,

10) M. Czystiakowa. Przewodnik do stopniowego ćwiczenia się wpisaniu. St. Pet. 1847.

11) A. Kryłowa. Słownik synonimów, t. 1, St. Pet. 1848.

12) M. Grecza. Urywki o języku Russkim, 2 tomy, 1840 r.

13) I. Dawydowa. Urywki o literaturze, 4 tomy.

14) W. Płaksina. Historya literatury Russkiéj.

5) Program do wykładu języka polskiego w szkołach powiatowych o pięciu klassach.

Klassa I-sza, (4 godziny na tydzień).

1) Wprawa w czytanie wyraźne i płynne, z objaśnieniem składu i znaczenia wyrazów.

2) Z grammatyki: wykład części mowy, wprawa uczniów w ich poznawanie i odmiany rzeczowników, przymiotników, liczebników, zaimków i słów foremnych.

3) Ćwiczenia praktyczno-ortograficzne. Uczniowie pisać mają odmiany imion i słów, przepisywać krótkie, łatwe wyimki z wypisów na tę klassę przeznaczonych, dla wprawy w pisanie wyraźne i ortograficzne. Piszą też w klassie za dyktowaniem, przy którém Nauczyciel wyjaśnia główne i pojęciu uczniów przystępne prawidła ortografii.

4) Opowiadanie czytanych wyimków.

5) Rozbiór grammatyczny w zakresie wiadomości wyłożonych z grammatyki.

6) Uczenie się na pamięć z wypisów bajek i powiastek przeczytanych i objaśnionych przez Nauczyciela w klassie. Bajki te i powiastki powinny być do nauczenia się łatwe i pod każdym względem stosowne.

Uwaga. Dla utrzymania uwagi i zajęcia uczniów, wykład Nauczyciela, tak w tej, jak i w następnych klassach, powinien być o ile można urozmaiconym.

Klassa II-ga, (3 godziny na tydzień).

1) Wprawa uczniów w dobre czytanie.

2) Z grammatyki: podział rzeczowników, przymiotników, li-

прилагательныхъ, числительныхъ и мѣстоименій. Сродство буквъ въ замѣнѣ однѣхъ другими при образованіи и измѣненіи словъ. Образованіе существительныхъ изъ прилагательныхъ и глаголовъ, а равно прилагательныхъ изъ существительныхъ. Формы склоненій. Родъ именъ существительныхъ. Степени сравненія прилагательныхъ и нарѣчій. Склоненія неправильныхъ существительныхъ, прилагательныхъ, числительныхъ и мѣстоименій. Раздѣленіе, образованіе и спряженіе, какъ правильныхъ, такъ и неправильныхъ глаголовъ. Значеніе и употребленіе неизмѣняемыхъ частей рѣчи.

3) Грамматическій разборъ, сообразно пріобрѣтаемымъ въ семъ классѣ познаніямъ изъ грамматики.

4) Разсказываніе прочитаннаго.

5) Упражненія въ правильномъ письмѣ. Для сего ученики пишутъ въ классѣ подъ диктовку, а для домашнихъ упражненій задаются имъ примѣры образованія словъ, отличія падежей сходныхъ по окончанію, письменное изложеніе прочитаннаго ими или разсказаннаго въ классѣ Учителемъ и краткія описанія общеизвѣстныхъ предметовъ. Съ письменными упражненіями Учитель постоянно соединяетъ объясненіе правилъ правописанія и пріучаетъ учениковъ къ строгому и точному соблюденію оныхъ.

6) Заучиванье наизустъ соотвѣтственныхъ отрывковъ въ стихахъ и прозѣ, заимствованныхъ изъ назначенной для сего класса хрестоматіи и надлежащимъ образомъ объясненныхъ Учителемъ.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Изъ грамматики: словосочиненіе. Учитель объясняетъ примѣрами составъ предложеній, различные виды оныхъ, способы ихъ соединенія и сокращенія; при семъ излагаетъ также употребленіе знаковъ препинанія. Главныя правила согласованія, управленія и расположенія словъ.

2) Чтеніе съ надлежащими объясненіями; разборъ грамматическій и разсказываніе прочитаннаго.

3) Письменныя упражненія, имѣющія цѣлью пріучить учениковъ къ надлежащему соблюденію правилъ правописанія и къ правильному и логическому изложенію своихъ мыслей. Для сего ученики и въ семъ классѣ пишутъ по временамъ подъ диктовку

czebników i zaimków. Powinowactwo głosek pod względem zamiany jednych na drugie, dla zrozumienia odmian, formowania wyrazów i prawideł pisowni. Formowanie rzeczowników z przymiotników i słów, i przymiotników z rzeczowników. Formy przypadkowania. Rodzaje rzeczowników, stopniowanie przymiotników i przysłówków. Wzory przypadkowania imion z ważniejszemi nieforemnościami, odmiany liczebników i zaimków. Podział, formowanie i odmiany słów foremnych, nieforemnych i ułomnych. Znaczenie i użycie wyrazów nieodmiennych.

3) Rozbiór grammatyczny dla praktycznego objaśnienia prawideł wyłożonych z grammatyki.

4) Opowiadanie czytanych wyimków.

5) Wprawa w pisanie. Uczniowie mają pisać na tablicy podczas lekcyi za dyktowaniem, odrabiać na ćwiczenia domowe przykłady na formowanie wyrazów, na odróżnianie przypadków mających podobne zakończenie, pisać treść czytanych przez nich lub opowiadanych przez Nauczyciela w klassie wyimków i krótkie opisy rzeczy dobrze znanych. Przy dyktowaniu i ćwiczeniach powinien Nauczyciel objaśniać prawidła pisowni i przyzwyczajać uczniów do ścisłego ich zachowywania.

6) Uczenie się na pamięć łatwiejszych wyimków wierszem i prozą z książki na tę klassę przeznaczonéj i dokładnie objaśnionych przez Nauczyciela.

Klassa III-cia, (3 godziny na tydzień).

1) Z grammatyki: składnia, objaśnienie na przykładach składu i rozmaitych rodzajów zdań, sposobów ich łączenia, skracania i użycia znaków pisarskich. Główne prawidła zgody, rządu i szyku wyrazów.

2) Czytanie z dokładném objaśnieniem; rozbiór, odpowiedni do zakresu prawideł wyłożonych z grammatyki, i opowiadanie czytanych wyimków.

3) Ćwiczenia powinny mieć na celu wprawę uczniów w pisownią i wysłowienie poprawne, stosowne i rozsądne. W tym celu pisać mają uczniowie i w téj klassie za dyktowaniem krótkie zdania i rozbierać je, podawać n piśmie treść tego co czytali, lub co

излагаютъ письменно прочитанное ими или разсказанное въ классѣ Учителемъ, и упражняются въ сочиненіи краткихъ повѣствованій, описаній, а равно писемъ, сообразныхъ съ ихъ возрастомъ.

4) Заучиваніе соотвѣтственныхъ отрывковъ въ стихахъ и въ прозѣ изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи, съ надлежащимъ разумѣніемъ оныхъ.

IV-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Объясненіе примѣрами состава періода; различные роды и свойства періодовъ; способы ихъ соединенія. Составъ рѣчи. Рѣчь періодическая и отрывистая; свойства той и другой, примѣры. Простой и фигурный способъ выраженія мыслей. Объясненіе посредствомъ примѣровъ троповъ и фигуръ, служащихъ къ украшенію рѣчи.

2) Чтеніе статей изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи, съ разборомъ грамматическимъ и объясненіемъ состава періодовъ, употребленія знаковъ препинанія, расположенія, послѣдовательности и связи мыслей въ читаемой статьѣ, а равно встрѣчающихся въ оной всѣхъ особенностей выраженія.

3) Письменныя упражненія, состоящія въ извлеченіяхъ, въ переводахъ статей изъ Русской хрестоматіи и въ сочиненіи повѣствованій, описаній и писемъ.

4) Заучиванье наизустъ лучшихъ отрывковъ въ стихахъ изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Повтореніе всей грамматики съ надлежащими пополненіями.

2) Чтеніе отрывковъ изъ сочиненій образцовыхъ писателей, помѣщенныхъ въ предписанной хрестоматіи, при чемъ дѣлаются Учителемъ надлежащія объясненія относительно содержанія, расположенія и выраженія читаемыхъ статей, ученики же упражняются въ ясномъ, послѣдовательномъ, логическомъ и плавномъ разсказѣ.

2) Упражненіе учениковъ въ собственныхъ сочиненіяхъ. Для сего дѣлаютъ они извлеченія, переводы, пишутъ сочиненія въ повѣствовательномъ и описательномъ родѣ, а также краткія разсужденія, особенно же упражняются въ сочиненіи писемъ и

im Nauczyciel na lekcyi opowiedział, i wprawiać się w pisanie krótkich opowiadań, opisów i listów, stosownych do ich wieku.

4) Uczenie się na pamięć, po dokładnym rozbiorze i objaśnieniu, wyimków wierszem i prozą z wypisów na tę klassę przeznaczonych.

Klassa IV-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Objaśnienie na przykładach składu, gatunku, przymiotów, sposobów łączenia okresów i wynikających ztąd rozmaitych rodzajów wysłowienia. Przykłady stylu naturalnego, ucinkowego, peryodycznego i ozdobnego. Przykłady przenośni i postaci retorycznych, używanych dla ozdoby pisma.

2) Czytanie wyimków z wypisów na tę klassę przeznaczonych z rozbiorem grammatycznym, z objaśnieniem składu okresów, związku i następstwa myśli, użycia znaków pisarskich, rodzaju wysłowienia i wyrażeń właściwych językowi.

3) Na ćwiczenia, opowiadania, opisy, listy, jakniemniéj przekłady i wyciągi z wypisów rossyjskich.

4) Uczenie się na pamięć celniejszych wyimków wierszem z wypisów na tę klassę przeznaczonych.

Klassa V-ta, (2 godziny na tydzień).

1) Powtórzenie grammatyki z należytém jéj dopełnieniem.

2) Czytanie wyimków z lepszych pisarzy, umieszczonych w wypisach, z dokładném objaśnieniem treści, składu i przymiotów wysłowienia, oraz wprawa w opowiadanie jasne, zwięzłe, loiczne i płynne.

3) Na ćwiczenia mają uczniowie pisać: opowiadania, opisy, przekłady, wyciągi, krótkie rozprawki, odpowiednie do zakresu ich wiadomości, a szczególniéj wprawiać się w pisanie listów i po-

въ составленіи употребительнѣйшихъ дѣловыхъ бумагъ, при чемъ Учитель объясняетъ имъ и формы оныхъ.

4) При чтеніи образцовыхъ отрывковъ и исправленіи упражненій учениковъ, Учитель утверждаетъ учащихся въ правилахъ языка, какъ въ отношеніи грамматическомъ, такъ и въ отношеніи слога.

Преподаваніе Польскаго языка должно быть какъ можно болѣе практическое и стремиться къ тому, чтобы учащіеся пріучались правильно и логически излагать свои мысли, какъ изустно, такъ и письменно, и потому Учитель всего болѣе долженъ занимать учениковъ чтеніемъ, разсказываніемъ прочитаннаго и письменными упражненіями, въ правилахъ же языка онъ долженъ утверждать ихъ преимущественно словесными объясненіями и разспросами учениковъ въ классѣ. Преподаваніе польской грамматики имѣетъ двоякую цѣль: съ одной стороны, объясненіе ученикамъ правилъ языка и доставленіе имъ возможности правильно выражаться изустно и письменно; съ другой, изложеніемъ общихъ началъ грамматики облегчить имъ изученіе другихъ языковъ, при преподаваніи которыхъ учащіеся должны не только изучать формы и правила грамматическія, но, что гораздо важнѣе и труднѣе, пріобрѣтать и самый матеріалъ. Во всякомъ случаѣ, польская грамматика должна быть излагаема аналитически, ибо тутъ дѣло идетъ объ языкѣ, на которомъ учащіеся говорятъ уже съ дѣтства, и правила котораго, равно какъ и общія начала грамматическія, хотя и безсознательно, но уже имъ почти извѣстны; посему Учитель не долженъ заставлять учениковъ заучивать наизустъ правила грамматическія, но обязанъ извлекать оныя изъ примѣровъ, и только приводить въ сознаніе учащихся то, что они знаютъ безсознательно, или въ чемъ ошибаются по навыку и недостаточному еще развитію умственныхъ способностей. Для такого изложенія грамматики, Учитель не имѣетъ надобности прибѣгать къ сухой и утомительной теоріи, и обременять память учениковъ, заставляя ихъ заучивать отвлеченныя опредѣленія, но долженъ посредствомъ практическихъ упражненій, какъ изустныхъ, такъ и письменныхъ, объяснять имъ правила оной.

При упражненіи учениковъ въ чтеніи, Учитель долженъ имѣть въ виду пріученіе ихъ къ правильному, внятному и плавно-

dań urzędowych, przyczém Nauczyciel powinien objaśniać im przepisy i formy właściwe pismom tego rodzaju.

4) Przy czytaniu wyimków z celniejszych autorów i poprawie ćwiczeń, ma Nauczyciel obznajmiać dokładnie uczniów z prawidłami grammatycznemi, duchem i własnościami języka.

Wykład języka polskiego powinien być praktycznym i mieć na celu wprawę uczniów w poprawne co do języka i logiczne wyrażanie myśli swoich, tak ustnie jako też i na piśmie. W tym celu Nauczyciel ma przedewszystkiem zatrudniać uczniów czytaniem, opowiadaniem tego co się czytało w klassie i wypracowaniami piśmiennemi; w prawidłach zaś językowych mają się ugruntować przez stosowne objaśnienia ustne i pytania zadawane im podczas lekcyi. Wykład grammatyki polskiéj ma cel dwojaki: naprzód, wytłómaczenie uczniom prawideł języka i wprawę w mówienie i pisanie poprawne; powtóre, ułatwienie, przez objaśnienie ogólnych zasad grammatyki, nauki innych języków, które przedstawiają większe trudności uczącym się, gdyż ci oprócz form i prawideł grammatycznych, mają jeszcze, co jest rzeczą ważniejszą, nabywać i sam materyał języka. Grammatyka języka polskiego ma być wykładaną sposobem analitycznym; bo tu chodzi o język, którym uczniowie mówią od dzieciństwa, i którego prawidła, jak niemniéj ogólne zasady grammatyki, są im, bez ich nawet wiedzy o tém, prawie w zupełności znane. Dla tego téż Nauczyciel nie powinien zadawać uczniom prawideł grammatycznych do uczenia się na pamięć, ale obowiązanym jest wydobywać je z przykładów, i układać w systemat to, co już im jest wiadome, bez własnego uznania, lub w czém popełniają błędy z nawyknienia lub z nierozwiniętych jeszcze władz umysłowych. Taki wykład grammatyki wymaga nie oschłéj i nużącéj umysł teoryi, lub przeciążania pamięci uczniów definicyami oderwanemi, ale objaśniania prawideł praktycznie, przez wprawę uczniów w poprawne wysłowienie ustne lub piśmienne.

Czytając z uczniami powinien Nauczyciel wprawiać ich w czyste wymawianie, w czytanie dobre i płynne równie druku

му чтенію какъ печатнаго, такъ и рукописнаго, и вмѣстѣ съ тѣмъ, посредствомъ объясненія значенія словъ и выраженій, указанія послѣдовательности и связи мыслей въ читаемомъ отрывкѣ, онъ долженъ дѣйствовать на логическое развитіе ихъ мышленія. При чтеніи, Учитель долженъ также пользоваться всякимъ случаемъ для практическаго объясненія учащимся правилъ языка. При разсказѣ учениками прочитаннаго, Учитель наблюдаетъ за отчетливымъ и логическимъ изложеніемъ мыслей и за правильностью выраженій.

Отрывки, задаваемые ученикамъ для заучиванья наизусть, Учитель долженъ предварительно самъ прочитать въ классѣ и объяснить, потомъ заставить нѣсколькихъ учениковъ повторить чтеніе, чтобы они надлежащимъ образомъ и хорошо произносили то, что должны заучивать.

Выборъ темъ на сочиненія долженъ быть во всѣхъ отношеніяхъ соотвѣтственъ и сообразенъ со степенью умственнаго развитія учащихся; особенно же должно избирать такіе предметы, которые наиболѣе будутъ ученикамъ полезны въ практической жизни. Каждую задаваемую на упражненіе тему Учитель долженъ предварительно хорошо объяснить, дабы ученики достаточно понимали предметъ, о которомъ должны писать, и имѣли для сего нужныя свѣдѣнія.

Упражненія учениковъ должны быть со всею тщательностью исправляемы Учителемъ; при семъ онъ долженъ обращать вниманіе не только на ошибки противъ языка, но и на выраженія, противныя здравому смыслу, утверждать въ ученикахъ правильное сужденіе о предметахъ, пріучать ихъ къ ясному и правильному изложенію мыслей, и потому не должно требовать отъ нихъ обширныхъ сочиненій, но слѣдуетъ заставлять ихъ писать оныя какъ можно чаще о предметахъ, доступныхъ ихъ возрасту и познаніямъ, особенно же о такихъ, кои, какъ выше упомянуто, могутъ быть имъ полезны въ дальнѣйшей жизни.

При всѣхъ письменныхъ упражненіяхъ Учитель наблюдаетъ также, чтобы письмо учениковъ было, по возможности, красиво, а главное, чтобы они писали четко и чисто.

6) Программа преподаванія латинскаго языка въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ.

Цѣль обученія латинскому языку въ пятиклассныхъ уѣзд-

jak rękopismów, w zachowywanie zawieszeń i zmian głosu stosownych do treści pisma, objaśniać im prawidła grammatyczne, znaczenie wyrazów i wyrażeń właściwych językowi, wskazywać związek i następstwo myśli, wprawiać ich w opowiadanie jasne, płynne, poprawne i loiczne, a przez to nietylko kształcić język, ale i rozwijać władze myślenia.

Wyimki przeznaczone do uczenia się na pamięć powinien Nauczyciel, po przeczytaniu i objaśnieniu, kazać kilku uczniom odczytać uważnie, aby dobrze je zrozumiawszy, mogli łatwiéj się ich nauczyć i dobitniéj wydać.

W zadaniach do ćwiczeń powinien Nauczyciel zachowywać pewne stopniowanie, według rozwijających się pojęć i zakresu wiadomości uczniów, szczególniéj zaś wybierać przedmioty naukowe i moralne, które mogą się im przydać w dalszém życiu. Każde zadanie wypada uczniom dobrze objaśnić, z różnych stron przedmiot im pokazać, i przez stosowne zapytania starać się przekonać, czy go dobrze rozumieją, czy będą mogli opisać, i czy posiadają zapas odpowiednich wiadomości.

Wypracowania uczniów powinien Nauczyciel starannie poprawiać, i zwracać uwagę nietylko na błędy języka, ale i na wyrażenia przeciwne zdrowemu rozsądkowi lub niestosowne, a przez to kształcić nietylko język, ale rozwijać ich pojęcia, i ustalać zdrowy sąd o rzeczach. Nie należy przeto żądać obszernych wypracowań, ale przez częste pisanie wprawiać uczniów w wyrażanie się jasne, loiczne i poprawne, w przedmiotach dostępnych ich wiadomościom, a szczególniéj takich, które mogą, jak się wyżéj powiedziało, mieć związek z przeznaczeniem dalszego życia.

Przy poprawie ćwiczeń powinien Nauczyciel wymagać, aby uczniowie pisali, o ile można kształtnie, a nadewszystko porządnie i wyraźnie.

6) Program do wykładu języka łacińskiego w szkołach powiatowych o pięciu klassach.

Cel nauki języka łacińskiego w szkołach powiatowych o pię-

ныхъ училищахъ состоитъ въ ознакомленіи учениковъ съ этимъ языкомъ до такой степени, чтобы они, выходя изъ V-го класса, могли сами пролагать себѣ путь къ уразумѣнію легчайшихъ латинскихъ писателей и, въ случаѣ надобности, собственными силами далѣе совершенствоваться въ этомъ языкѣ. Такъ какъ строго практическій методъ, въ педагогическомъ значеніи этого слова, представляетъ кратчайшій путь къ указанной выше цѣли ученія, то и вмѣняется въ обязанность Учителю считать постоянно грамматику не цѣлью своего преподаванія, а средствомъ къ уразумѣнію писателей, и переводить съ учениками съ латинскаго языка какъ можно болѣе, съ соблюденіемъ ниже изложенныхъ правилъ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе по книгѣ, назначенной для этого класса.

2) Грамматика: склоненіе именъ существительныхъ, измѣненіе именъ прилагательныхъ по родамъ, числамъ, падежамъ и степенямъ сравненія; склоненіе мѣстоименій и именъ числительныхъ, раздѣленіе глаголовъ по значенію; общее понятіе о наклоненіяхъ и временахъ; спряженіе глагола *sum*, производство временъ и спряженіе правильныхъ глаголовъ.

3) Переводъ съ латинскаго языка на польскій отрывковъ изъ Tirocinium для I-го класса.

4) Изустный переводъ коротенькихъ фразъ, состоящихъ изъ словъ, изученныхъ учениками при переводѣ съ латинскаго языка.

5) Заучиваніе наизусть легкихъ разговоровъ, находящихся въ Tirocinium для сего класса, послѣ надлежащаго ихъ уразумѣнія.

Примѣчаніе 1. Показавъ разницу между латинскимъ и польскимъ алфавитомъ, и изложивъ главнѣйшія правила произношенія, Учитель посвящаетъ на чтеніе часть каждаго урока, въ продолженіе цѣлаго года, стараясь особенно о томъ, чтобы ученики заблаговременно привыкали къ правильному ударенію.

2. Къ грамматикѣ Учитель приступитъ только тогда, когда ученики пріобрѣтутъ изъ польской грамматики понятіе о частяхъ рѣчи и ихъ измѣненіяхъ. Склоненіямъ существительныхъ, прилагательныхъ

ciu klassach zależy na doprowadzeniu uczniów do tego stopnia znajomości w tym języku, ażeby, po wyjściu z klassy piątéj, mogli sami torować sobie drogę do zrozumienia łatwiejszych autorów łacińskich i w razie potrzeby o własnych siłach doskonalić się w tym języku. Ponieważ ściśle praktyczna metoda, w pedagogicznėm znaczeniu tego wyrazu, jest najkrótszą drogą prowadzącą do tego celu, wkłada się więc obowiązek na uczącego, aby nie uważał grammatyki za cel nauki, ale jedynie za środek do zrozumienia autorów, i aby jak najwięcéj tłómaczył z uczniami z języka łacińskiego, zachowując następujące przepisy

Klassa I-sza, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie z książki przeznaczonéj na tę klassę.

2) Grammatyka: deklinacye rzeczowników, odmiana przymiotników przez rodzaje, liczby, przypadki i stopnie porównania; odmiana zaimków i imion liczbowych; podział słów podług znaczenia; ogólne wyobrażenie o trybach i czasach; konjugacya słowa *sum*, formowanie czasów i konjugacye słów foremnych.

3) Tłómaczenie z języka łacińskiego na polski wyjątków z Tirocinium na klassę pierwszą.

4) Tłómaczenie ustne króciutkich zdań z wyrazów, które już uczniowie poznali, przy tłómaczeniu z języka łacińskiego.

5) Uczenie się na pamięć łatwych rozmów, znajdujących się w Tirocinium, na tę klassę przeznaczoném, po należytém ich zrozumieniu.

Uwaga 1. Nauczyciel, wskazawszy uczniom różnicę między alfabetem łacińskim i polskim, i wyłożywszy główne prawidła wymawiania, poświęci na czytanie część każdéj lekcyi w ciągu całego roku i starać się będzie, aby uczniowie wcześnie przywykali do właściwego akcentu.

2. Do grammatyki wtenczas dopiero Nauczyciel przystąpi, kiedy uczniowie nabędą już wyobrażenia o częściach mowy i ich odmianie z grammatyki polskiéj. Odmian imion rzeczownych, przymiotnych, liczbowych i zaim-

и числительныхъ именъ и мѣстоименій онъ будетъ учить по образцамъ. Чтобы облегчить изученіе склоненій, должно указывать сходные падежи въ каждомъ склоненіи, и сравнивать склоненія между собою. Всѣмъ четыремъ спряженіямъ обучаются дѣти въ одно время, примѣняя къ дѣлу узнанныя ими предварительно правила производства временъ. При обученіи склоненіямъ и спряженіямъ Учитель тщательно наблюдаетъ за правильностью произношенія. Вообще Учитель, какъ здѣсь, такъ и въ высшихъ классахъ, не долженъ пускаться ни въ какія подробности и терять время на объясненіе того, что должно быть извѣстно ученикамъ изъ польской или русской грамматики.

До начатія грамматики, Учитель можетъ научить дѣтей спрягать настоящее время дѣйствительнаго и страдательнаго залога четырехъ правильныхъ спряженій, дабы этимъ доставить ученикамъ возможность переводить впослѣдствіи коротенькія предложенія, и такимъ образомъ содѣйствовать твердому изученію этимологическихъ измѣненій.

Примѣчаніе 3. Ученики должны сами готовиться къ переводу съ латинскаго языка, ибо только такимъ образомъ они могутъ извлечь изъ перевода существенную пользу. Но, чтобы они сами могли готовиться, Учитель долженъ:

a) научить предварительно дѣтей, какъ они должны пользоваться находящимися въ ихъ книгахъ словарями;

b) объяснить слова, которыхъ дѣти, по степени своего знанія, не могутъ сами разгадать;

c) соблюдать величайшую осторожность при задаваніи уроковъ, обращая вниманіе не только на успѣхи учениковъ, но и на то, чтобы не обременять дѣтей и, вслѣдствіе того, не отнимать у нихъ охоты къ обученію латинскому языку и времени, нужнаго для приготовленія уроковъ по другимъ предметамъ. За маштабъ можно принять число неизвѣстныхъ ученикамъ словъ, которое сначала должно быть очень незначительно въ каждомъ урокѣ. Разумѣется само собою, что Учитель разсмотритъ предварительно назначаемый имъ для перевода отрывокъ и убѣдится, сколько именно

ków uczyć będzie podług wzorów. Ażeby ułatwić naukę deklinacyi, należy zwracać uwagę na przypadki podobne w każdéj deklinacyi i porównywać deklinacye pomiędzy sobą. Wszystkich konjugacyj dzieci uczyć się powinny odrazu i stosować znane już prawidła formacyi czasów. Przy uczeniu deklinacyj i konjugacyj bacznie zwracać uwagę należy na dobre wymawianie. W ogóle Nauczyciel tak tu, jak i w klassach wyższych, niepowinien wdawać się w żadne szczegóły i nie tracić czasu na wyjaśnianie tego, co znane już uczniom z grammatyki polskiéj lub rossyjskiéj.

Przed rozpoczęciem grammatyki, Nauczyciel może wyuczyć dzieci odmiany czasu teraźniejszego strony czynnéj i biernéj 4 konjugacyj foremnych, aby mogły następnie tłómaczyć króciutkie zdania i tym sposobem dobrze wyuczyć się odmian etymologicznych.

Uwaga 3. Uczniowie powinni sami gotować się na tłómaczenie z języka łacińskiego, bo tym tylko sposobem prawdziwą odniosą ztąd korzyść. Aby jednak mogli sami się przygotowywać, Nauczyciel powinien:

a) nauczyć poprzednio dzieci, jak używać słownika przy ich książkach znajdującego się;

b) objaśnić wyrazy, których dzieci dla braku rozwinięcia władz umysłowych, nie mogłyby zrozumieć;

c) zachować wszelką oględność przy naznaczaniu lekcyj, zwracając uwagę nietylko na postęp uczniów, ale i na to, aby obarczaniem nie pozbawiać ich chęci do nauki języka łacińskiego i nie zabierać im czasu potrzebnego do wyuczenia się lekcyj z innych przedmiotów. Za skalę wziąść można liczbę wyrazów, które w zadać się mającym kawałku są uczniom nieznane i tych z początku powinno być bardzo mało na każdą lekcyę. Samo z siebie wynika, że Nauczyciel powinien przejrzéć ustęp, który do tłómaczenia wyznacza i przekonać się, ile mianowicie zawiera wyrazów nieznanych dla uczniów. Liczba takich wyrazów może wzrastać stoso-

неизвѣстныхъ словъ въ немъ заключается. Число такихъ словъ можетъ возрастать по мѣрѣ успѣховъ дѣтей. Ученики, съ своей стороны, должны кромѣ перевода:

a) знать значеніе и происхожденіе всѣхъ словъ, нужныхъ для назначеннаго имъ перевода;

b) умѣть измѣнять тѣ изъ нихъ, которыхъ измѣненія должны быть имъ извѣстны;

c) располагать слова въ грамматическомъ порядкѣ, въ чемъ ученики должны постоянно упражняться.

Воспрещается писать подробные этимологическіе разборы, отмѣчать номерами грамматическій порядокъ словъ и списывать польскій переводъ на тетрадкѣ, какъ здѣсь, такъ и въ слѣдующихъ классахъ.

Примѣчаніе 4. Учитель самъ будетъ составлять фразы для перевода съ польскаго языка, изъ словъ, встрѣчающихся въ переводѣ съ латинскаго языка. Переводъ такихъ фразъ, которыя распространяются по мѣрѣ успѣховъ учениковъ, производится изустно, при чемъ Учитель, имѣя главнымъ образомъ въ виду содѣйствовать основательному изученію этимологическихъ измѣненій, не будетъ излагать нужныхъ при семъ синтаксическихъ правилъ, поправляя ошибки учениковъ безъ дальнѣйшихъ объясненій.

5. Назначаемые для изученія наизустъ отрывки должны быть вполнѣ понятны для учениковъ, и притомъ заключать въ себѣ истину, достойную того, чтобы она глубоко напечатлѣлась въ памяти дѣтей.

II-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе по книгѣ, назначенной для сего класса.

2) Грамматика: краткое повтореніе того, что было изложено въ I-мъ классѣ; о родахъ именъ существительныхъ по окончанію; склоненіе греческихъ существительныхъ, неправильныхъ и недостаточныхъ именъ; спряженіе неправильныхъ и недостаточныхъ глаголовъ.

3) Переводъ легчайшихъ отрывковъ изъ Tirocinium для II-го класса.

4) Переводъ съ польскаго языка примѣровъ на изложенную имъ часть грамматики.

wnie do postępu dzieci. Uczniowie z swojéj strony, oprócz tłómaczenia, obowiązani:

a) wiedzieć znaczenie i pochodzenie wszystkich wyrazów potrzebnych do wyznaczonego im tłómaczenia;
b) umieć odmieniać te wyrazy, których odmiana powinna im być znaną;
c) szykować wyrazy w porządku grammatycznym, do czego ciągle przyuczani być powinni.

Zabrania się tak w téj jak i w następnych klassach, pisanie szczegółowych rozbiorów etymologicznych, notowanie liczbami porządku grammatycznego i pisanie tłómaczenia w kajetach.

Uwaga 4. Nauczyciel sam będzie układał zdania do tłómaczenia z języka polskiego, z wyrazów poznanych już przy tłómaczeniu z języka łacińskiego. Tłómaczenie takich zdań, których liczba od postępu uczniów zależéć będzie, ma być ustne, przyczém Nauczyciel, mając na względzie szczególniéj ugruntowanie w odmianach etymologicznych, nie będzie wyjaśniał prawideł składni, ale poprawiać będzie błędy uczniów, bez dalszych wyjaśnień.

5. Wyznaczane do wyuczenia się na pamięć wyimki, powinny być dokładnie pojęte i zrozumiane przez uczniów, i przytém zawierać w sobie odpowiednią naukę, którąby warta była, iżby utkwiła w pamięci uczniów.

Klassa II-ga, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie z książki przeznaczonéj na tę klassę.

2) Grammatyka: krótkie powtórzenie tego, co wyłożono w klassie pierwszéj, o rodzajach imion rzeczownych z zakończenia, deklinacye imion greckich, imion nieforemnych i ułomnych, konjugacye słów nieforemnych i ułomnych.

3) Tłómaczenie łatwiejszych ustępów z Tirocinium na klassę drugą.

4) Tłómaczenie z języka polskiego przykładów na wykładaną część grammatyki.

5) Заучиваніе наизусть или разговоровъ, какъ въ I-мъ классѣ, или же занимательныхъ отрывковъ изъ Tirocinium для II-го класса.

Примѣчаніе 1 При чтеніи Учитель долженъ требовать отъ учениковъ не только правильности произношенія, но и того, чтобы они умѣли примѣнять къ чтенію правила объ удареніи, узнанныя ими при обученіи склоненіямъ и спряженіямъ.

2. Въ изложеніи грамматики, Учитель не долженъ входить въ излишнія подробности, но ограничивается однѣми главнѣйшими неправильностями, предоставляя всѣ подробности практикѣ.

Равнымъ образомъ, должно быть предоставлено практикѣ изученіе глаголовъ, имѣющихъ неправильныя Perfecta и Supina. Главнѣйшій предметъ грамматическихъ занятій въ этомъ классѣ состоитъ въ твердомъ изученіи спряженій; потому ученики должны безпрерывно упражняться въ спряженіяхъ до тѣхъ поръ, пока будутъ въ состояніи бойко передавать по латыни каждую форму польскаго глагола. Возведя учениковъ на эту степень знанія, Учитель не оставитъ спряженій, но будетъ упражнять въ нихъ дѣтей посредствомъ изустнаго перевода короткихъ предложеній.

3. При переводѣ съ латинскаго языка, Учитель руководствуется примѣчаніемъ 3-мъ къ программѣ для I-го класса, съ тою разницею, что здѣсь можетъ задавать болѣе, соображаясь съ успѣхами учениковъ.

4. Упражненія учениковъ въ этомъ классѣ состоятъ въ письменномъ переводѣ съ польскаго языка; этотъ переводъ долженъ быть такъ устроенъ, чтобы ученики имѣли возможность постоянно примѣнять къ практикѣ пріобрѣтенныя ими теоретическія свѣдѣнія.

5. Къ декламаціи въ этомъ классѣ примѣняется все, сказанное выше въ примѣчаніи 5-мъ къ программѣ для I-го класса.

III-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Грамматика: повтореніе этимологической части грамматики. Управленіе предлоговъ, согласованіе словъ и употребленіе падежей.

5) Uczenie się na pamięć albo rozmów jak i w klassie pierwszéj, albo téż zajmujących wyjątków z Tirocinium na klassę drugą.

Uwaga 1. Przy czytaniu, Nauczyciel wymagać ma od uczniów, nietylko aby dobrze wymawiali, ale także aby umieli zastosowywać prawidła akcentu znane im z nauki deklinacyj i konjugacyj.

2. Przy wykładzie grammatyki, Nauczyciel niepowinien wdawać się zbytecznie w szczegóły, ale ograniczy się głównemi nieforemnościami, zostawiając resztę praktyce. Podobnież należy zostawić praktyce wyuczenia się słów, mających nieforemne perfecta i supina. Głównym przedmiotem grammatyki w téj klassie będą konjugacye, i dla tego uczniowie ciągle powinni być w nie wprawiani dopóty, dopóki nie będą w stanie biegle oddawać po łacinie każdéj formy słowa polskiego. Nauczyciel, chociaż doprowadzi już uczniów do tego stopnia znajomości, nie zaniedba konjugacyj, ale ciągle będzie wprawiał w nie dzieci, za pomocą ustnego tłómaczenia zdań krótkich.

3. Przy tłómaczeniu z języka łacińskiego, Nauczyciel kierować się będzie uwagą 3-cią programmatu dla klassy pierwszéj, z tą tylko różnicą, że może tu naznaczać więcéj, stosownie do postępu uczniów.

4. Ćwiczeniami uczniów w téj klassie będzie tłómaczenie piśmienne z języka polskiego, które tak ułożyć należy, aby zawierało w sobie zastosowanie w praktyce nabytych prawideł teoretycznych.

5. Co do deklamacyj, w téj klassie stosuje się to wszystko co powiedziano w uwadze 5-éj programmatu dla klassy pierwszéj.

Klassa III-cia, (4 godziny na tydzień).

1) Grammatyka: powtórzenie części etymologicznéj grammatyki, rząd przyimków, zgoda imion i słów, i użycie przypadków.

2) Переводъ съ латинскаго языка сочиненія Евтропія.

3) Переводъ съ польскаго языка примѣровъ на изложенную часть грамматики.

4) Ученіе наизусть отрывковъ изъ Евтропія.

Примѣчаніе 1. При изложеніи правилъ согласованія словъ, Учитель примѣняетъ къ латинскому языку только тѣ свѣдѣнія, которыя ученики узнали изъ польской грамматики. Проходя объ употребленіи падежей, Учитель ограничивается краткимъ и удобопонятнымъ изложеніемъ главныхъ правилъ, при чемъ переходитъ отъ одного правила къ другому только тогда, когда предыдущія правила, помощію упражненій, будутъ совершенно поняты и усвоены учениками.

2. При переводѣ Евтропія, Учитель объясняетъ преимущественно тѣ мѣста, которыя представляютъ возможность примѣнять къ онымъ изложенную часть грамматики; въ то же время онъ долженъ упражнять учениковъ и въ этимологическомъ разборѣ, не упуская изъ виду спряженій, и указывать имъ связь предложеній между собою. Впрочемъ Учитель долженъ, такъ какъ и въ предыдущихъ классахъ, соблюдать постепенность и вообще—слѣдовать тѣмъ же самымъ правиламъ, которыя указаны при переводѣ съ учениками I и II-го класса.

3. Предложенія, назначаемыя Учителемъ, для перевода съ польскаго языка на латинскій, должны со всею возможною ясностію представлять правило, которому служатъ подтвержденіемъ.

IV-й к л а с с ъ (4 часа въ недѣлю).

1) Грамматика. Повторивъ пройденное въ III-мъ классѣ, Учитель изложитъ значеніе временъ и наклоненій, подробно опредѣлитъ значенія, какія принимаетъ это наклоненіе въ главныхъ предложеніяхъ; употребленіе неокончательнаго наклоненія, особенно въ значеніи именительнаго и винительнаго падежей; о герундіи, герундивѣ; о причастіи совокупномъ (participium conjunctum) и творительномъ самостоятельномъ (ablat: absolutus v. consequentiae); о придаточныхъ предложеніяхъ (accusat c. inf.; nimon. c. inf.; ut, ne, quo, quin, quominus, qui, quae, quod,

2) Tłómaczenie z języka łacińskiego Eutropiusza.

3) Tłómaczenie z języka polskiego przykładów na wykładaną część grammatyki.

4) Uczenie się na pamięć ustępów z Eutropiusza.

Uwaga 1. Przy wykładzie prawideł zgody, Nauczyciel stosować będzie do języka łacińskiego tylko te wiadomości, które uczniowie już nabyli z grammatyki polskiéj. Przechodząc o użyciu przypadków, Nauczyciel ograniczy się krótkim i zrozumiałym wykładem głównych prawideł i przejdzie od jednego prawidła do drugiego nie wprzódy, aż uczniowie za pomocą przykładów dokładnie zrozumieją i ugruntują w sobie poprzednie prawidła.

2. Przy tłómaczeniu Eutropiusza, Nauczyciel wyjaśnia szczególniéj te miejsca, które służą do zastosowania wyłożonéj części grammatyki; obok tego powinien wprawiać uczniów w rozbiór etymologiczny, nie zapominając i o konjugacyach, i wskazywać związek zdań pomiędzy sobą. Nakoniec Nauczyciel powinien, jak i w klassach poprzedzających, zachować stopniowanie i w ogóle kierować się prawidłami wskazanemi przy tłómaczeniu w klassie piérwszéj i drugiéj.

3. Przykłady, dawane do tłómaczenia z języka polskiego na łaciński, powinny z całą dokładnością zawierać prawidło, które wyjaśniać mają.

Klassa IV-ta, (4 godziny na tydzień).

1) Grammatyka. Nauczyciel, powtórzywszy co przesedł w klassie trzeciéj, wyłoży znaczenie czasów i trybów, mówiąc zaś o trybie łączącym, szczegółowo wskaże znaczenia, jakie tryb ten przyjmuje w zdaniach głównych; użycie trybu bezokolicznego szczególniéj w znaczeniu przypadku 1 i 4; o gerundium, gerundivum, o imiesłowie połączonym (participium conjunctum), o przypadku 6 niezależnym (ablativus absolute positus vel consequentiae), o zdaniach pobocznych (Accusativus cum infinitivo; Nominativus cum infinitivo; ut, ne, quo, quin, quominus, qui, quae, quod,

quum etc.; quia, quoniam etc.; si, nisi, quamquam etc.; ac si, quasi etc.; ut ita); вопросительныя предложенія; о послѣдованіи временъ въ придаточныхъ предложеніяхъ; правила косвенной рѣчи (sermo obliquus) и употребленіе возвратнаго мѣстоименія.

2) Переводъ Корнелія Непота и басенъ Федра.

3) Переводъ съ польскаго языка примѣровъ на изложенную часть грамматики.

4) Заучиваніе наизустъ басенъ Федра.

Примѣчаніе 1. Самый объемъ грамматическаго курса, назначеннаго для сего класса, служитъ уже указаніемъ, что Учитель долженъ дать ученикамъ только общее понятіе о каждой изъ исчисленныхъ выше статей и пополнять оное посредствомъ практическихъ упражненій. Поэтому, еще болѣе, нежели въ предыдущихъ классахъ, долженъ онъ стараться о томъ, чтобы практика шла рядомъ съ теоріею, объясняя и пополняя послѣднюю.

2. При переводѣ съ латинскаго языка, ученики должны постоянно показывать отношеніе предложеній между собою и связь мыслей, и упражняться въ рѣшеніи встрѣчающихся трудностей помощію извѣстныхъ имъ синтактическихъ правилъ. Кромѣ соблюденія того, что уже сказано о переводѣ въ низшихъ классахъ, Учитель долженъ показывать ученикамъ, какъ слѣдуетъ употреблять большіе словари, въ которыхъ они столь часто теряются. Въ задаваніи перевода необходимо и здѣсь соблюдать постепенность.

3. Кромѣ перевода съ польскаго языка предложеній, ученики занимаются по временамъ письменнымъ изложеніемъ содержанія переведенныхъ ими басенъ Федра.

4. Для заучиванья наизустъ должно задавать только то, что уже нѣсколько разъ было переведено и надлежащимъ образомъ объяснено, и что, кромѣ занимательности, заключаетъ въ себѣ какое либо нравоученіе.

V-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Краткое повтореніе синтаксиса.

2) Переводъ Комментаріевъ Цезаря о войнѣ съ Галлами и

quum etc.; quia, quoniam etc.; si, nisi, quamquam, etc. ac si; quasi etc; ut ita); zdania pytające, o następstwie czasów w zdaniach pobocznych; prawidła mowy ubocznéj (sermo obliquus) i użycie zaimków zwrotnych.

2) Tłómaczenie Korneliusza Neposa i bajek Fedra.

3) Tłómaczenie z języka polskiego przykładów na wykładaną część grammatyki.

4) Uczenie się na pamięć bajek Fedra.

Uwaga 1. Sam zakres kursu grammatyki na tę klassę przeznaczonéj wskazuje, że Nauczyciel powinien dać tylko uczniom ogólne wyobrażenie o każdéj części przedmiotu i dopełniać reszty za pomocą ćwiczeń praktycznych. Dlatego téż jeszcze więcéj tu, niż w klassach poprzedzających, powinien starać się, aby praktyka szła w ślad za teoryą, objaśniając ją i dopełniając.

2. Przy tłómaczeniu z języka łacińskiego uczniowie powinni ciągle wyjaśniać związek zdań pomiędzy sobą i związek myśli, i przy pomocy znanych im prawideł składni, wprawiać się w rozwiązywanie napotykanych trudności. Oprócz tego, co powiedziano o tłómaczeniu w klassach niższych, Nauczyciel powinien pokazać uczniom, jak używać słowników większych, z któremi często poradzić sobie nie umieją. Przy wyznaczaniu tłómaczenia trzeba i tu zachować stopniowanie.

3. Oprócz tłómaczenia zdań z języka polskiego, uczniowie niekiedy zajmować się powinni zbieraniem na piśmie treści wytłómaczonych bajek Fedra.

4. Do wyuczania się na pamięć należy wyznaczać tylko to co już kilkakrotnie było wytłómaczone i wyjaśnione należycie, i co oprócz zajęcia, zawiéra w sobie jakąś naukę moralną.

K l a s s a V-ta, (4 godziny na tydzień).

1) Krótkie powtarzanie składni.

2) Tłómaczenie Pamiętników Cezara o wojnie z Gallami i

избранныхъ мѣстъ изъ Превращеній Овидія, не оскорбляющихъ нравственнаго чувства.

3) Переводъ съ польаксго языка на латинскій тем, заключающихъ въ себѣ примѣры на труднѣйшія правила латинской грамматики.

4) Заучиванье наизустъ отрывковъ изъ Овидія.

5) Краткія свѣдѣнія о первоклассныхъ римскихъ писателяхъ и ихъ сочиненіяхъ, а равно изъ римскихъ древностей.

Примѣчаніе 1. Приготовленіемъ къ Овидію долженъ служить краткій и самый практическій очеркъ прозодіи, содержащій въ себѣ единственно то, безъ чего ученикъ не могъ бы изучить дактилическаго гекзаметра; изъ метрики же изложитъ Учитель предварительныя свѣдѣнія, а также и свойства упомянутаго метра. Переводя Овидія, Учитель указываетъ на различіе между поэтическимъ и прозаическимъ языкомъ, и заставляетъ учениковъ выражать обыкновенною рѣчью то, что поэтъ представилъ въ видѣ картинъ, дабы, посредствомъ такого сличенія, понятіе ихъ о каждомъ изъ обоихъ родовъ рѣчи становилось яснѣе и отчетливѣе. Слѣдуя далѣе путемъ, указаннымъ въ программѣ для низшихъ классовъ, Учитель долженъ требовать, чтобы ученики сами пріучались къ уразумѣнію легчайшихъ, по крайней мѣрѣ, авторовъ, и съ этою цѣлью заставляетъ ихъ по временамъ переводить безъ приготовленія указанныя имъ мѣста изъ Цезаря и Овидія, или изъ писателей, которыхъ переводили въ низшихъ классахъ.

2. Кромѣ перевода съ польскаго языка, ученики должны, по временамъ, письменно излагать содержаніе переведенныхъ мѣстъ изъ Цезаря и Овидія.

3. Свѣдѣнія изъ римскихъ древностей не должны быть преподаваемы въ видѣ особой науки, но по мѣрѣ того, какъ предписанные для сего класса авторы будутъ представлять случай, Учитель кратко объясняетъ ученикамъ, по польски или по русски, важнѣйшія учрежденія римскаго государства. Что же касается до свѣдѣній о первоклассныхъ римскихъ писателяхъ, то Учитель долженъ также сообщить изъ оныхъ въ самомъ краткомъ очеркѣ одно только существенное, безъ всякихъ ученыхъ взглядовъ и разсужденій.

wybranych miejsc z Przemian Owidyusza, nieobrażających moralności.

3) Tłómaczenie z języka polskiego tematów zawierających w sobie przykłady trudniejszych prawideł grammatyki łacińskiéj.

4) Wyuczanie się na pamięć wyjątków z Owidyusza.

5) Krótka wiadomość o najznakomitszych autorach rzymskich i ich dziełach, i wiadomości ze starożytności rzymskich.

Uwaga 1. Za przygotowanie do Owidyusza ma służyć krótki i najpraktyczniejszy rys prozodyi, zawierający w sobie to jedynie, bez czego uczeń nie mógłby poznać hexametru daktylicznego; z nauki o wierszach łacińskich wyłoży Nauczyciel wiadomości wstępne i własności powyższego metru. Tłómacząc Owidyusza, Nauczyciel wskaże różnicę między językiem poetycznym i prozaicznym, i każe uczniom oddawać w mowie zwyczajnéj to, co poeta przedstawił w kształcie obrazów, aby, za pomocą tego porównania, wyobrażenie ich o obydwóch rodzajach mowy stało się jaśniejszém i wyraźniejszém. Trzymając się następnie drogi wskazanéj w programmacie dla klass niższych, Nauczyciel wymagać będzie od uczniów, aby przywykali do zrozumienia łatwiejszych przynajmniéj autorów, i w tym celu każe im niekiedy tłómaczyć bez przygotowania wskazane miejsca z Cezara i Owidyusza, albo też z autorów, których tłómaczyli w klassach niższych.

2. Oprócz tłómaczenia z języka polskiego, uczniowie powinni czasami piśmiennie zbierać treść ustępów przetłómaczonych z Cezara i Owidyusza.

3. Wiadomości ze starożytności rzymskich nie mają być wykładane w kształcie oddzielnéj nauki, ale skoro się wydarzy sposobność przy tłómaczeniu autorów na tę klassę przepisanych, Nauczyciel krótko wyjaśni uczniom po polsku lub po rossyjsku najważniejsze urządzenia państwa rzymskiego. Co się zaś tyczy wiadomości o najznakomitszych autorach rzymskich, Nauczyciel, o ile można najkrócéj, wyłoży co najważniejsze, bez wdawania się w rozprawy i poglądy naukowe.

Примѣчаніе 4. Декламаціи, назначаемыя изъ Овидія, должны быть произносимы по метрическому размѣру. Наконецъ, вмѣняется Учителю въ обязанность предохранять, по возможности, учениковъ отъ механическаго заучиванія наизустъ грамматическихъ правилъ или задаваемыхъ отрывковъ. Притомъ онъ долженъ соблюдать въ преподаваніи строгую постепенность; ибо такимъ образомъ ученикъ, преодолѣвая безъ большихъ усилій встрѣчающіяся ему трудности, привыкаетъ полагаться на собственныя силы и дружится съ предметомъ. Сверхъ того, Учитель не долженъ упускать изъ виду постояннаго повторенія того, что учениками уже пройдено, ибо только такимъ образомъ могутъ они совершенно усвоить себѣ изучаемое ими.

Для вѣрной оцѣнки успѣховъ учениковъ, Учитель задаетъ имъ въ концѣ каждаго мѣсяца классныя упражненія и, сличая оныя съ такого же рода упражненіями за предыдущій мѣсяцъ, выводитъ заключеніе о степени прилежанія и успѣховъ каждаго ученика. Что касается до исправленія упражненій, то Учитель употребляетъ при семъ слѣдующіе пріемы: сперва подчеркиваетъ онъ у себя на дому ошибки учениковъ, замѣчая особенно тѣ изъ нихъ, которыя дѣлаются ими всего чаще. Потомъ, во время урока, объяснивъ тѣ синтактическія правила, которыхъ надлежащее уразумѣніе необходимо для избѣжанія ошибокъ, общихъ большей части учениковъ, избираетъ два или три плохія упражненія и заставляетъ лучшихъ учениковъ поправлять оныя изустно, дѣлая при семъ нужныя замѣчанія. Наконецъ, ученики, воспользовавшись замѣчаніями Учителя, сами исправляютъ дома сдѣланныя ими ошибки и, переписавъ исправленное такимъ образомъ упражненіе въ другую, назначенную для этого, тетрадь, отдаютъ оную Учителю. Тогда уже Учитель самъ поправляетъ на дому тѣ ошибки, которыхъ ученики избѣгнуть не могли.

7) Программа преподаванія французскаго языка.

Цѣль обученія французскому языку въ пятиклассныхъ училищахъ состоитъ въ томъ, чтобы поставить учениковъ въ воз-

Uwaga 4. Deklamacyj wyznaczanych z Owidyusza uczniowie podług miar wyuczać się mają. Nakoniec, wkłada się na Nauczyciela obowiązek przestrzegania, aby uczniowie nie wyuczali się mechanicznie tylko prawideł grammatycznych i wyznaczanych ustępów. Przytém powinien przy wykładzie zachować ściśle stopniowanie, ponieważ tym tylko sposobem, uczeń, pokonywając bez wielkich wysileń napotykane trudności, przywyknie liczyć na własne siły i zapozna się z przedmiotem. Nadto, Nauczyciel nie powinien zapominać o ciągłém powtarzaniu tego, co już przeszedł z uczniami, bo tym tylko sposobem mogą zupełnie ugruntować w sobie to, czego się uczyli.

Aby tém sprawiedliwiéj ocenić postępy uczniów, Nauczyciel w końcu każdego miesiąca naznacza ćwiczenia w klassie, i porównywając je z ćwiczeniami z poprzedniego miesiąca, ocenia pilność i postęp każdego z uczniów. Co zaś do poprawiania ćwiczeń, Nauczyciel tak postąpi. Naprzód podkreśli u siebie w domu błędy uczniów, szczególniéj te, które najczęściéj popełniać będą; potém objaśniwszy w czasie lekcyi te prawidła składni, których należyte zrozumienie konieczne dla uniknienia błędów większéj liczby uczniów, wybiera dwa lub trzy najgorsze ćwiczenia i każe lepszym uczniom ustnie je poprawiać, i robi przytém potrzebne uwagi. Nakoniec uczniowie, korzystając z uwag Nauczyciela, sami poprawiają w domu porobione błędy i tak poprawione ćwiczenia, przepisawszy w inny przeznaczony na to kajet, oddają Nauczycielowi. Wtedy dopiero Nauczyciel poprawia w domu te błędy, których uczniowie uniknąć nie mogli.

7) Program do wykładu języka francuzkiego.

Cel wykładu języka francuzkiego w szkołach o pięciu klassach zależy na doprowadzeniu uczniów do możności zrozumienia

можность понимать французскихъ писателей и объясняться въ извѣстной степени самимъ на этомъ языкѣ.

Для достиженія этой цѣли необходимо сообразовать теорію съ практикою, такъ, чтобы одна могла дополнять другую.

Поэтому преподаваніе раздѣляется на три курса.

Первый курсъ, предписанный для перваго класса, долженъ быть исключительно практическій или приготовительный. Въ немъ теорія совершенно не допускается, такъ какъ умственныя способности учениковъ того класса недостаточно еще развиты изученіемъ отечественнаго языка, и поэтому они не въ состояніи усвоить себѣ отвлеченныхъ правилъ чуждаго для нихъ, даже по самымъ звукамъ, языка.

Второй курсъ, обнимающій собою преподаваніе въ слѣдующихъ трехъ классахъ, долженъ быть теоретическо-практическій. Теорія, и въ особенности грамматика, должна имѣть основаніемъ познанія, пріобрѣтенныя уже изученіемъ польскаго языка. Непосредственное примѣненіе такимъ образомъ преподаваемыхъ правилъ составляетъ сущность практическаго изложенія.

Третій курсъ, составляющій предметъ обученія въ пятомъ классѣ, долженъ быть въ свою очередь исключительно практическій. Назначеніе его состоитъ въ томъ, чтобы, посредствомъ самыхъ упражненій, утвердить въ памяти учениковъ все то, что было пройдено въ предыдущихъ классахъ.

Вотъ система, которой слѣдовать нужно въ преподаваніи французскаго языка въ пятиклассныхъ училищахъ, съ соблюденіемъ при этомъ нижеизложенныхъ правилъ.

I-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Учитель начинаетъ въ этомъ классѣ съ чтенія словъ, произношеніе которыхъ не составляетъ для поляковъ никакого затрудненія, и переходитъ съ должною послѣдовательностью къ болѣе труднымъ словамъ. Что касается правилъ произношенія, то нужно ограничиться лишь тѣми, которыя будутъ признаны самыми необходимыми. При выборѣ словъ для чтенія должно руководствоваться тѣмъ, чтобы облегчить упражненія, указанны ниже подъ номеромъ 2. Нужно именно, чтобы въ числѣ этихъ словъ находилось всегда нѣсколько именъ существительныхъ, сопровождаемыхъ соотвѣтствующими членами, нѣсколько прилая

utorów francuzkich, oraz tłómaczenia się, bez cudzej pomocy, mniéj lub więcéj swobodnie w tym języku.

Dla osiągnięcia tego celu, niezbędną jest rzeczą połączyć teoryę z praktyką w ten sposób, iżby jedna z nich mogła dopełniać drugą. W tym celu podzielić należy wykład na trzy kursa.

Pierwszy kurs, który się zamknie w klassie pierwszéj, powinien być *wyłącznie praktyczny*, czyli przygotowawczy. Teorya powinna być usuniętą z niego zupełnie, z tego powodu, iż uczniowie téj klassy niemając należycie rozwiniętych władz umysłowych, przez wydoskonalenie się w języku macierzystym, nie są usposobieni do pojęcia zasad oderwanych języka, którego same nawet dźwięki są dla nich obce.

Drugi kurs, któremu poświęcić należy wykład w trzech klassach następnych, powinien być teoretyczno-praktyczny. Teorya, a mianowicie grammatyka, zasadzać się ma na wiadomościach nabytych już przez naukę języka polskiego. Zastosowanie bezpośrednio prawideł w ten sposób wyłożonych, stanowić będzie część praktyczną.

Trzeci kurs, który stanowić będzie przedmiot wykładu w klassie piątéj, winien być znowu wyłącznie praktyczny. Zadaniem onego będzie ugruntowanie uczniów, za pomocą samych tylko ćwiczeń, w tém wszystkiém, co było wyłożoném w klassach poprzedzających.

Powyższą metodę należy przyjąć przy wykładzie języka francuzkiego w szkołach o pięciu klassach, trzymając się w zastosowaniu onéj zasad następujących.

K l a s s a I-sza, (3 godziny na tydzień).

1) Wykład rozpocząć należy czytaniem wyrazów, których wymawianie nie nastręcza polakom żadnéj trudności, poczém już, przy zachowaniu koniecznego stopniowania przejść można do wyrazów trudniejszych. Co do prawideł wymawiania, to w wykładzie onych poprzestać należy tylko na najgłówniejszych, bez których się obejść niepodobna. Wyrazy do czytania wybierać należy takie, które mogłyby ułatwić wypracowanie ćwiczeń niżéj pod numerem 2-gim wymienionych. Szczególniéj zaś uważać należy, aby w liczbie tych wyrazów zawsze znajdowało się kilka rzeczowników poprzedzanych przez właściwe im przedimki, kilka przy-

гательныхъ и настоящее, прошедшее несовершенное или будущее время глаголовъ вспомогательныхъ.

2) Ученикамъ объясняется значенiе всѣхъ словъ, которыя они научились правильно произносить; засимъ слова эти сочетаются такъ, чтобы изъ нихъ составились легкiя фразы, которыя должны быть повторяемы учениками вслухъ. На слѣдующiй урокъ ученикамъ назначается для занятiй:

a) упражненiе въ произношенiи прочитанныхъ уже словъ и заучиванiе значенiя ихъ наизусть;

b) изученiе правописанiя этихъ словъ до такой степени, чтобы ученики могли ихъ написать на память на таблицѣ, и

c) приготовленiе къ чтенiю нѣсколькихъ строкъ, состоящихъ изъ словъ съ такимъ же правописанiемъ, какъ и заученныя ими наизусть.

3) Фразы, составляемыя посредствомъ простаго сочетанiя заученныхъ словъ, будутъ постепенно измѣняемы:

a) посредствомъ образованiя множественнаго числа съ буквою *s*, и женскаго рода прилагательныхъ съ буквою *e* нѣмое, а также посредствомъ спряженiя по простымъ временамъ изъявительнаго наклоненiя 1-го спряженiя;

b) посредствомъ употребленiя предлоговъ *à* и *de*, соотвѣтствующихъ падежамъ въ польскомъ языкѣ и посредствомъ слiянiя ихъ съ членомъ; наконецъ,

c) посредствомъ употребленiя нарѣчiй *plus*, *moins*, *aussi*, *autant*, служащихъ для образованiя различныхъ видовъ сравнительной степени.

Все это должно быть изложено не въ видѣ сухихъ правилъ, но съ помощiю многочисленныхъ примѣровъ. При этомъ ученики постоянно упражняются въ чтенiи.

4) Въ концѣ года Учитель приступаетъ къ разговору съ учениками на французскомъ языкѣ. Разговоръ этотъ, разумѣется, долженъ состоять только въ кратчайшихъ вопросахъ и отвѣтахъ.

Примѣчанiе 1. Такъ какъ французское произношенiе весьма затруднительно для иностранцевъ, то Учитель долженъ сдѣлать эту часть обученiя предметомъ своихъ постоянныхъ занятiй съ самыхъ первыхъ уроковъ. Поэтому всѣ назначаемыя для заучиванiя слова должны быть имъ самимъ произнесены и повторены столько разъ, сколько того по-

miotników i czas teraźniejszy, oraz przeszły niedokonany lub przyszły słów posiłkowych.

2) Nauczyciel wytłómaczy znaczenie wszystkich wyrazów, które uczniowie nauczyli się już dobrze wymawiać, następnie wyrazy te mają być łączone z sobą w ten sposób, aby stanowiły łatwe zdania, które uczniowie powinni powtórzyć głośno. Dla przygotowania się na lekcyę następną, ma być wymaganém od uczniów:

a) wprawa w wymawianie wyrazów już przeczytanych i wyuczenie się znaczenia onych na pamięć;

b) wyuczenie się pisowni tychże wyrazów tak dalece, aby je mogli pisać z pamięci na tablicy, i

c) przygotowanie się do czytania kilku wierszy składających się z wyrazów z takąż pisownią jak i te, których się wyuczyli na pamięć.

3) Zdania, powstałe przez proste uszykowanie wyrazów już poznanych, mają być następnie zmieniane:

a) przez tworzenie liczby mnogiéj z dodaniem *s*, oraz rodzaju żeńskiego przymiotników z zakończeniem na *e* nieme, również jak przez czasy proste trybu wskazującego pierwszéj konjugacyi;

b) przez użycie przyimków *à* i *de*, odpowiadających odmianom przypadków w języku polskim, oraz przez połączenie ich z przedimkiem, nakoniec

c) przez użycie przysłówków *plus*, *moins*, *aussi*, *autant*, służących do wyrażenia rozmaitych rodzajów stopniowania.

Wszystko to powinno być wyłożone nie sposobem rozumowania, lecz za pomocą licznych przykładów. Przy tém uczniowie powinni się ciągle wprawiać w czytanie.

4) Pod koniec roku przystąpić należy do prowadzenia z uczniami rozmowy w języku francuzkim. Ma się rozumieć, że takowa składać się będzie z jak najkrótszych pytań i odpowiedzi.

Uwaga 1. Ponieważ wymawianie francuzkie nastręcza cudzoziemcom wielkie trudności, przeto Nauczyciel winien zwrócić na tę część wykładu całą swą usilność, począwszy od pierwszych lekcyj. Wszystkie zatém wyrazy zadane do nauczenia się na pamięć, powinny być przez niego wymówione, oraz powtórzone tyle razy, ile potrzeba

требуется для пріученія каждаго ученика порознь къ правильному ихъ произношенію.

Примѣчаніе 2. Такъ какъ первый курсъ считается только приготовительнымъ, то небольшое число встрѣчаемыхъ въ немъ формъ не требуетъ никакого теоретическаго развитія. Въ случаѣ же надобности и въ особенности по отношенію къ нѣкоторымъ техническимъ выраженіямъ, необходимымъ при этомъ отрывочномъ изложеніи грамматики, Учитель долженъ примѣнять свои опредѣленія къ началамъ, преподаннымъ уже Учителями польскаго или русскаго языка.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Здѣсь Учитель старается подвинуть далѣе свое преподаваніе, утверждая учениковъ теоретически въ томъ, что ими усвоено уже на самой только практикѣ, съ соблюденіемъ при этомъ слѣдующихъ правилъ:

1) продолжая постоянно чтеніе, для котораго уже, вмѣсто отрывистыхъ фразъ, избираются соотвѣтствующіе возрасту учениковъ разсказы, Учитель излагаетъ съ должною послѣдовательностью общія правила произношенія;

2) затѣмъ объясняются вспомогательные глаголы, четыре спряженія глаголовъ—дѣйствительныхъ, страдательныхъ и возвратныхъ, употребляемыхъ четырмя различными способами; правила о членахъ; о множественномъ именъ существительныхъ и о женскомъ родѣ прилагательныхъ качественныхъ, не касаясь исключеній; о прилагательныхъ опредѣлительныхъ и о мѣстоименіи;

3) для ознакомленія учениковъ съ правилами правописанія, Учитель заставляетъ ихъ писать подъ диктовку, а для упражненія ихъ въ примѣненіи заученныхъ уже ими правилъ онъ долженъ имъ задавать коротенькіе переводы;

4) ученики должны заучивать наизусть маленькія стихотворенія или, что несравненно желательнѣе, отрывки изъ прозы, причемъ не слѣдуетъ упускать никакого случая, чтобы обращаться къ нимъ съ вопросами на французскомъ языкѣ, поощряя ихъ такимъ образомъ отвѣчать на оные также по французски.

Примѣчаніе 1. При чтеніи слѣдуетъ наблюдать, чтобы ученики произносили слова сколь можно правильнѣе, а при

ażeby były należycie wymówione przez każdego ucznia z osobna.

Uwaga 2. Gdy kurs pierwszy ma być wyłącznie przygotowawczy, mała więc liczba odmian, które w ciągu jego zdarzyć się mogą, nie wymagają wcale wykładu teoretycznego. W razie potrzeby, a mianowicie dla objaśnienia niektórych terminów technicznych, nieodbicie potrzebnych przy tym urywkowym wykładzie zasad grammatyki Nauczyciel wyłoży swe definicye w granicach prawideł podanych przez współnauczycieli języka polskiego lub ruskiego.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

Tu już zasoby wiedzy uczniów należy wzbogacać teoryą, zastosowaną do nabytych przez nich praktycznie wiadomości, postępując przy tém sposobem następującym:

1) Podając w dalszym ciągu czytanie, dla którego wybierać należy, w miejsce zdań urywkowych, zastosowane do wieku uczniów rozmowy, wyłożyć należy im następnie prawidła wymawiania w pewnym związku, stanowiącym ogólną całość.

2) Z kolei Nauczyciel przystąpi do wykładu słów posiłkowych, czterech konjugacyj słów czynnych, biernych i zaimkowych, używanych czterema sposobami; obznajomi z przedimkiem, liczbą mnogą rzeczowników i rodzajem żeńskim przymiotników, oznaczających jakość, bez podania wyjątków, z przymiotnikami określnemi oraz z zaimkami.

3) Dla obznajomienia się z pisownią, uczniowie pisać mają, za dyktowaniem, a dla wprawy w stosowanie prawideł już wyłożonych wypracowywać krótkie tłómaczenia.

4) Zadają się im do wyuczenia się na pamięć małe wyimki wierszem, lub téż, co jest bardziéj pożądaném, prozą; jednocześnie zaś korzystać należy z każdéj zręczności, i zadawać im niektóre pytania po francuzku, ośmielając ich przez to do odpowiadania w tymże języku.

Uwaga 1. Przy czytaniu uważać należy, aby wymawianie uczniów było o ile można czyste i poprawne, a przy tłómaczeniu

переводѣ прочитанныхъ уже отрывковъ не оставлять никогда просматривать тетрадки, въ которыя ученики должны записывать неизвѣстныя еще имъ слова, и затѣмъ посредствомъ спрашиванія удостовѣряться, заучены ли ими твердо эти слова наизустъ. Посему, назначая какой либо отрывокъ для перевода, Учитель обязанъ предварительно просмотрѣть его самъ, чтобы убѣдиться, не находится ли въ немъ слишкомъ много неизвѣстныхъ словъ, для того, чтобы они могли быть заучены ученикомъ посредственныхъ способностей. Наконецъ, чтеніе и переводы должны сопровождаться грамматическимъ разборомъ, разумѣется, въ предѣлахъ преподанныхъ уже правилъ.

Примѣчаніе 2. Что касается грамматики, то въ преподаваніи ея Учитель долженъ ограничиваться одними основными правилами, избѣгая всякихъ излишнихъ подробностей и затруднительныхъ пріемовъ. Равнымъ образомъ слѣдуетъ пройти молчаніемъ опредѣленія общія обоимъ языкамъ, польскому и французскому. Для сбереженія такимъ образомъ времени, Учитель французскаго языка въ преподаваніи грамматики не долженъ идти далѣе Учителя польскаго языка, а напротивъ, приступая къ изложенію какой либо части рѣчи, ожидать, пока таковая не будетъ уже пройдена его товарищемъ. Сверхъ того, вмѣняется въ особенную обязанность—не прежде заставлять заучивать правила, какъ по надлежащемъ объясненіи оныхъ на предыдущемъ урокѣ. Для упражненія учениковъ въ примѣненіи преподанныхъ имъ уже правилъ, Учитель заставляетъ ихъ приводить примѣры съ помощію словъ, выученныхъ уже въ первомъ классѣ, или же при чтеніи во второмъ классѣ. Глаголъ долженъ занимать главнѣйшее мѣсто во всякомъ грамматическомъ упражненіи.

3. Диктуемые отрывки должны состоять большею частію изъ знакомыхъ уже ученикамъ словъ. Диктовка дѣлается слѣдующимъ образомъ: одинъ изъ учениковъ пишетъ на таблицѣ, всѣ же другіе списываютъ это между тѣмъ въ своихъ тетрадяхъ. По окончаніи диктовки Учитель заставляетъ по очереди извѣстное число учениковъ читать каждое предложеніе отдѣльно и посредствомъ пред-

urywków już przeczytanych, nie należy w żadnym razie zaniedbywać przejrzenia kajetów, w których uczniowie powinni zapisywać wyrazy sobie nieznane, jak również przekonania się następnie za pomocą pytań, czy uczniowie dobrze wyuczyli się tychże wyrazów na pamięć. Również przed wyznaczeniem jakiego urywku do tłómaczenia, Nauczyciel powinien sam przejrzeć takowy w celu przekonania się, czy nie znajduje się wnim zbyt wiele wyrazów nieznanych, którychby się wyuczyć nie mógł uczeń miernych zdolności. Nareszcie tak czytanie jako też i tłómaczenie powinny się odbywać w związku z rozbiorem grammatycznym, ma się rozumieć w zakresie wyłożonych już prawideł.

Uwaga 2. Przy wykładaniu grammatyki, należy poprzestać tylko na objaśnieniu prawideł zasadniczych, unikając wszelkich szczegółów zbyt drobnostkowych i trudnych do pojęcia. Również pominąć należy określenia wspólne obu językom, tak polskiemu jako i francuzkiemu. Dla skorzystania na czasie, Nauczyciel języka francuzkiego nie powinien w wykładzie grammatyki wyprzedzać Nauczyciela języka polskiego, lecz gdy przyjdzie kolej do wyłożenia jakiéj części mowy, wstrzymać się aż nim ją objaśni jego współkolega. Prócz tego szczególniéj się zaleca, nie wprzódy zadawać prawidła do wyuczenia się na pamięć, aż nim takowe nie będą należycie objaśnione na lekcyi poprzedzającéj. Dla wprawy uczniów w stosowanie prawideł już wyłożonych, wymagane od nich być mają przykłady z wyrazów poznanych już w klassie pierwszéj, lub przy czytaniu w klassie drugiéj. W każdém wypracowaniu grammatyczném, słowo powinno zająć miejsce najgłówniejsze.

3. Dyktowanie składać się będzie po większéj części z wyrazów, znaczenie których jest już wiadome uczniom i ma się odbywać w sposób następujący: Jeden z uczniów ma pisać na tablicy, gdy tymczasem współtowarzysze jego zapisują toż samo w kajetach. Po skończoném dyktowaniu Nauczyciel każe kilku uczniom z kolei przeczytać każde z osobna zdanie, i zadając im pytania, doprowadzi ich do tego, aby sami spostrzegli popełnione

лагаемыхъ вопросовъ приводитъ ихъ къ тому, что они сами исправляютъ сдѣланныя ими ошибки. Поправки подъ руководствомъ самаго Учителя дѣлаются на таблицѣ; каждая исправленная такимъ образомъ диктовка должна быть переписана набѣло на слѣдующій урокъ, во время котораго она читается вслухъ. Для того, чтобы ученики пріобрѣтали навыкъ въ чтеніи чужихъ почерковъ, что весьма полезно въ практической жизни, одни изъ нихъ должны попеременно читать тетрадки другихъ.

Примѣчаніе 4. Для декламаціи должны быть избираемы отрывки, вполнѣ уже понятные для учениковъ во всѣхъ отношеніяхъ и правильное произношеніе которыхъ не представляетъ имъ никакихъ затрудненій. Если при этомъ выборѣ между прочимъ желательно, чтобы отрывки въ прозѣ назначались предпочтительно предъ стихами, то это лишь единственно для того, чтобы не затруднять учениковъ неестественною перестановкою словъ. Само собою разумѣется, что удобопонятныя и легко заучиваемыя стихотворенія не должны быть безусловно исключаемы.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ этомъ классѣ Учителю французскаго языка предстоитъ подготовить учениковъ такъ, чтобы никакое сколько нибудь важное правило изъ первой части грамматики не было для нихъ чуждо, и чтобы оно легко могло быть примѣнено ими.

Предметомъ преподаванія должно быть слѣдующее: подлежащее и управленіе словъ; образованіе временъ; глаголы неправильные; измѣненія формъ, свойственныя нѣкоторымъ правильнымъ глаголамъ; неправильности, встрѣчаемыя при образованіи множественнаго числа именъ существительныхъ и прилагательныхъ женскаго рода; нарѣчія, предлоги и союзы болѣе употребительные; наконецъ междометія. Для упражненія учениковъ въ употребленіи неправильныхъ формъ, необходимо посвятить одинъ урокъ въ недѣлю на буквальный переводъ съ польскаго или русскаго языка на французскій. Сверхъ того, слѣдуетъ задавать имъ маленькія упражненія или въ классѣ, подъ наблюденіемъ Учителя,

przez siebie błędy. Poprawianie to pod kierunkiem samego Nauczyciela odbywać się będzie na tablicy. Każde podobne dyktowanie, poprawione w ten sposób, uczniowie przepiszą na czysto na następną lekcyę, podczas któréj takowe odczytane będzie głośno. Dla przyzwyczajenia uczniów do czytania każdego obcego pisma, co jest tak pożytecznóm w życiu praktycznóm, jedni z nich powinni odczytywać nawzajem kajeta drugich.

Uwaga 4. Dla deklamacyi wybierane będą tylko takie urywki, które uczniowie pod każdym względem dobrze zrozumieli i które mogą już wymawiać poprawnie. Jeśli przy tym wyborze zaleca się nadto dawać pierwszeństwo prozie przed poezyą, to tylko dla uniknienia trudności w przewracaniu szyku. Ma się jednak rozumieć, że łatwe tak do pojęcia jako i nauczenia się wyimki wierszem nie powinny być bezwarunkowo wyłączane.

K l a s s a III-cia, (3 godziny na tydzień).

Staraniem Nauczyciela języka francuzkiego w téj klassie będzie doprowadzić postępy uczniów do tego stopnia, aby żadne ważniejsze prawidło z pierwszéj części grammatyki nie było im nieznane, oraz aby mogli z niego uczynić zastosowanie.

Przedmiotem wykładu będą: podmiot, rząd, formowanie czasów, słowa nieforemne, odmiany form, właściwe niektórym słowom foremnym; nieforemności przy tworzeniu liczby mnogiéj rzeczowników i rodzaju żeńskiego przymiotników; przysłówki, przyimki i spójniki najbardziéj używane, nareszcie wykrzykniki.

Dla wprawy uczniów w używaniu odmian nieforemnych, poświęcić wypada jedną lekcyę w tygodniu na tłómaczenie dosłówne z języka polskiego lub russkiego na francuzki. Czasami też zadawać do napisania małe ćwiczenia, bądź w klassie pod okiem Nauczyciela, bądź też w domu. We wszystkiem tém poprzestać należy na zdaniach urywkowych.

или же на домъ, ограничиваясь для этой цѣли отрывистыми фразами.

Чтеніе продолжается такъ же, какъ и въ предыдущемъ классѣ, съ тою однакожъ разницею, что избираемые для онаго отрывки могутъ служить матеріаломъ для примѣненія пройденныхъ уже грамматическихъ правилъ.

Равнымъ образомъ ученики должны продолжать произносить наизустъ легкіе отрывки, преимущественно изъ прозы, и должны быть при томъ ободряемы къ французскому разговору посредствомъ предлагаемыхъ имъ на этомъ языкѣ вопросовъ.

Примѣчаніе 1. Знаніе подлежащаго и словоуправленія необходимо для правильнаго сочетанія словъ въ болѣе сложныхъ предложеніяхъ. Такъ какъ простое опредѣленіе этихъ техническихъ терминовъ, по своей отвлеченности, недоступно для понятій мало подготовленныхъ учениковъ, то Учитель долженъ объяснить оные, указывая на соотвѣтственныя правила въ польскомъ или русскомъ языкѣ, а также съ помощію примѣровъ, которые должны быть приводимы имъ въ сколь можно большемъ числѣ.

2. Глаголы неправильные должны, такъ сказать, служить средоточіемъ всѣхъ упражненій, такъ, чтобы съ помощію изученныхъ, сверхъ того, правилъ ученики тотчасъ составляли фразы, подвергая оныя всякаго рода измѣненіямъ, сообразнымъ съ свойствами глаголовъ.

3. Для переводовъ съ польскаго или русскаго нужно преимущественно выбирать такіе отрывки, въ коихъ не заключалось бы ничего такого, чего бы ученикъ не могъ перевести при помощи пріобрѣтенныхъ имъ уже познаній. Нужно избѣгать назначенія въ каждомъ году однихъ и тѣхъ же темъ, потому что ученики, переходя въ высшіе классы, имѣютъ обыкновеніе передавать свои тетради тѣмъ, которые за ними слѣдуютъ, отъ чего сіи послѣдніе, не имѣя надобности заниматься сами, предаются праздности и дѣлаются неспособными къ успѣхамъ.

4. Въ отношеніи упражненій, полезно было бы, чтобы одно изъ нихъ каждый мѣсяцъ было написано въ классѣ, а другое—черезъ каждыя двѣ недѣли

Dalszy ciąg czytania, również jak w klassie poprzedzającéj, z tą różnicą, że przeznaczane do tego wyimki powinny dostarczyć materyału do zastosowania wyłożonych już uprzednio prawideł grammatycznych.

Również należy zadawać do uczenia się na pamięć łatwiejsze wyimki najczęściéj prozą, i ośmielać uczniów do wysłowienia się po francuzku, zadając im pytania w tymże języku.

Uwaga 1. Poznanie podmiotu i rządu jest niezbędnie potrzebném dla poprawnego uszykowania wyrazów w każdem mniéj więcéj rozwiniętem zdaniu. Ponieważ dokładne określenie tych nazw technicznych musi być nieco oderwane, a zatém nie łatwe do zrozumienia mało usposobo nych uczniów, przeto Nauczyciel posiłkować się w tym razie powinien wskazaniem odpowiedniego szyku w jięzyku polskim lub russkim, oraz przytoczeniem przykładów, których liczbę o ile możności powiększać będzie.

2. Słowa nieforemne powinny, że tak powiemy, stanowić punkt środkowy we wszystkich ćwiczeniach tak, iżby stosując wyłożone o nich prawidła, uczniowie mogli układać natychmiast zdania i poddawać je wszelkim zmianom, jakich tylko jest zdolna natura tych słów.

3. Do tłómaczenia z polskiego lub russkiego, należy wybierać przedewszystkiem urywki, w którychby nie było nic takiego, czegoby uczeń nie był w stanie przetłómaczyć, przy pomocy poprzednio już nabytych wiadomości. Należy unikać zadawania co rok tychże samych tematów, gdyż uczniowie, przechodzący do klassy wyższéj zwykli odstępować swe kajeta tym, którzy po nich następują, skąd wynika, że ci ostatni mogąc się uwolnić tym sposobem od zajęć własnych, oddają się próżnowaniu i stają się następnie niezdolnymi do postępów.

4. Co się tycze ćwiczeń, pożytecznem byłoby zadawać jedno do wypracowania co miesiąc w klassie, a drugie co dni piętnaście wdomu. Przy poprawianiu ich Nauczyciel

дома. Исправленіе оныхъ дѣлается слѣдующимъ образомъ. Ошибки подчеркиваются Учителемъ цвѣтными чернилами; затѣмъ объясняются имъ во время урока, послѣ чего ученики обязаны сами исправить оныя на слѣдующій урокъ, на которомъ Учитель убѣждается, всѣ ли поправки сдѣланы согласно съ его замѣчаніями. Наконецъ, по перебѣленіи, упражненія эти подвергаются окончательному разсмотрѣнію Учителя, при чемъ исправляются имъ остальныя вкравшіяся въ оныя ошибки.

Примѣчаніе 5. Что касается чтенія, то въ этомъ отношеніи не остается уже сдѣлать болѣе никакихъ замѣчаній, кромѣ того, что назначаемые для чтенія отрывки должны быть гораздо обширнѣе, не заключая впрочемъ въ себѣ большаго числа незнакомыхъ словъ, нежели сколько ученики были бы въ состояніи заучить ихъ наизусть. Желательно было бы также заставлять ихъ читать иногда вмѣсто печатныхъ рукописные отрывки, съ тѣмъ, чтобы они могли пріобрѣтать болѣе навыка къ упражненіямъ этого рода.

6. Какъ при декламаціи, такъ и при опытахъ разговора остается только слѣдовать порядку, указанному въ этихъ случаяхъ для предыдущаго класса.

IV-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Этотъ классъ назначается для завершенія теоретическаго преподаванія посредствомъ изложенія самыхъ необходимыхъ правилъ синтаксиса. При этомъ употребляются слѣдующіе пріемы:

1) изложеніе главнѣйшихъ правилъ объ употребленіи члена; о существительномъ, о согласованіи прилагательныхъ, объ употребленіи мѣстоименій; о согласованіи глагола и причастій; объ употребленіи глаголовъ вспомогательныхъ; о временахъ изъявительнаго наклоненія; о сослагательномъ и временахъ онаго, о неопредѣленномъ наклоненіи отдѣльно и въ связи съ предлогами *de* и *à*; наконецъ, объ отрицательной формѣ;

2) для облегченія ученикамъ примѣненія этихъ правилъ, Учитель долженъ заставлять ихъ переводить буквально съ польскаго или русскаго языковъ статьи, соотвѣтствующія предмету каждаго урока, и задавать имъ темы для упражненій;

postąpi w sposób następujący. Naprzód podkreśli błędy atramentem kolorowym, a następnie wyjaśniwszy je dokładnie w klassie, każe uczniom aby je poprawili na następną lekcyę, na której powinien ściśle sprawdzić czy uczniowie należycie to wypełnili. Po przepisaniu tych wypracowań na czysto, Nauczyciel powinien przejrzeć takowe ostatecznie dla tego, aby z nich usunąć pozostałe jeszcze błędy, gdyby takowe znaleść się mogły.

Uwaga 5. Co się tycze czytania, to prócz wyżéj podanych w tym względzie uwag, pozostaje tylko dodać, że przeznaczane do czytania wyimki powinny być dłuższe, nie zawierając w żadnym razie więcéj wyrazów nieznajomych, niżby uczniowie byli w możności wyuczenia się na pamięć. Byłoby przytém do życzenia, dawać uczniom do czytania, zamiast urywków drukowanych, cośkolwiek napisanego, przez coby oni mogli nabrać większéj wprawy w tego rodzaju ćwiczeniach.

6. Tak przy deklamacyi, jako też i przy próbach rozmowy pozostaje tylko daléj postępować sposobem wskazanym już w klassie poprzedzającéj.

Klassa IV-ta, (3 godziny na tydzień).

Klassa ta przeznacza się do zamknięcia wykładu teoretycznego, wprowadzeniem doń prawideł składni, najbardziéj niezbędnych. Przyczem traktowane być mają następujące przedmioty:

1) Wykład główniejszych prawideł o używaniu przedimków; o rzeczowniku, o zgadzaniu przymiotników, o użyciu zaimków; o zgodzie słów i imiesłowów; o użyciu słów posiłkowych; o czasach trybu wskazującego; o trybie łączącym i czasach do niego należących; o trybie bezokolicznym pojedyńczo użytym i w połączeniu z przyimkami *de* i *à*, nakoniec o przeczeniu.

2) Dla ułatwienia uczniom stosowania tych prawideł, wyznaczać im należy do tłómaczenia dosłownego z polskiego lub russkiego zdania, odpowiednie do przedmiotu każdéj lekcyi, wyznaczając im przy tém temata do odrobienia.

3) рядомъ съ этими упражненіями продолжается чтеніе отрывковъ болѣе трудныхъ, нежели въ предыдущихъ классахъ;

4) опыты разговоровъ въ большемъ объемѣ. Для упражненія въ нихъ Учитель заставляетъ учениковъ разсказывать прочитанное ими на урокахъ, назначенныхъ для чтенія, или же самъ разсказываетъ имъ по польски или по русски прочитанный уже отрывокъ, содержаніе котораго они должны тотчасъ передать изустно.

Примѣчаніе 1. Нужно избѣгать изложенія правилъ синтаксиса по методу, принятому въ чисто французскихъ училищахъ. Тамъ главная цѣль преподаванія этой части грамматики состоитъ въ развитіи умственныхъ способностей учениковъ посредствомъ ознакомленія ихъ съ различными родами предложеній, составныя части которыхъ суть самыя логическія проявленія человѣческаго разума. Въ здѣшнихъ же училищахъ, такъ какъ эта часть образованія предоставлена болѣе основательному преподаванію польскаго языка, то и должно имѣть въ виду лишь ознакомленіе учениковъ съ тѣми особенностями языка, которыхъ иностранецъ не можетъ найти въ своемъ отечественномъ языкѣ. Впрочемъ знаніе правилъ синтаксиса, равно какъ и этимологіи, гораздо труднѣе пріобрѣтается посредствомъ утонченныхъ разсужденій, нежели посредствомъ употребленія на практикѣ.

2. Въ переводахъ съ польскаго или русскаго языка слѣдуетъ, съ особенною осмотрительностью, наблюдать, чтобы въ оные не вкралось ни одного оборота, свойственнаго исключительно одному или другому изъ этихъ языковъ. Всякія особенности выраженія, встрѣчающіяся въ переводныхъ статьяхъ и представляющія случай для замѣчаній о различіяхъ, относительно синтаксиса, между французскимъ языкомъ и подлиннымъ текстомъ, должны быть изъяснены понятно и отчетливо.

3. При чтеніи слѣдуетъ сообразоваться съ правилами указанными выше, съ тою разницею, что Учитель долженъ пользоваться всякимъ удобнымъ случаемъ, чтобы повторить по возможности все пройденное въ трехъ первыхъ классахъ.

3) Niezależnie od tych wypracowań, uczniowie nie przestają wprawiać się w czytanie urywków trudniejszych niż w klassie poprzedzającéj.

4) Na względzie też mieć należy, aby uczniowie częściéj doświadczali sił swoich w rozmowie, opowiadając to co było przeczytaném na lekcyach przeznaczonych do czytania. W tym celu też opowiadają się im po polsku lub po russku wyimki już przeczytane, których treść ustnie natychmiast oddać powinni.

Uwaga 1. Należy unikać wykładania prawideł składni, według metody przyjętéj w szkołach czysto francuzkich. Tam bowiem główny cel wykładu téj części grammatyki zależy na rozwijaniu władz umysłowych uczniów, przez obznajamianie się z rozmaitemi rodzajami zdań, których części składowe są najloiczniejszym objawem rozumu ludzkiego. Tu zaś, gdy osiągnięcie tego celu zależy całkiem od głębszego poznania języka polskiego, potrzeba mieć tylko na względzie wyjaśnienie właściwości języka, których cudzoziemiec nie znajduje w swéj własnéj mowie. Wreszcie tak prawidła składni jako też i etymologii trudniéj dają się pojąć za pomocą wyszukanych rozumowań, niż przez samo użycie.

2. Tłómaczenia z polskiego lub russkiego powinny się uskuteczniać z wielką oględnością, dla tego, iżby się do nich nie wcisnął żaden zwrót, stanowiący wyłączną właściwość jednego lub drugiego z tych języków. Wszelkie różnice, na które zadane temata nastręczą sposobność zwrócenia uwagi pod względem składni, pomiędzy językiem francuzkim a językiem oryginału, powinny być wytłómaczone jasno i treściwie.

3. Przy czytaniu stosować się trzeba do uwag wyżéj podanych, z tą różnicą, że przytém korzystać należy ze zręczności powtórzenia, o ile możność pozwoli, tego, co było wyłożoném w trzech pierwszych klassach.

Примѣчаніе 4. Въ упражненіяхъ и опытахъ разговора слѣдуетъ примѣняться къ правиламъ, изложеннымъ въ этомъ отношеніи для третьяго класса.

V-й класс (2 часа въ недѣлю).

Цѣль преподаванія въ этомъ классѣ должна состоять въ томъ, чтобы утвердить въ ученикахъ значеніе тѣхъ правилъ, которыя изучены ими въ предыдущихъ классахъ, такъ, чтобы, съ одной стороны, чтеніе не представляло имъ уже болѣе значительныхъ затрудненій, и чтобы, съ другой, они могли говорить и писать о понятныхъ для нихъ предметахъ. Особые уроки для грамматики уже здѣсь не полагаются, но за то повтореніе правилъ ея должно имѣть мѣсто вездѣ, гдѣ только различныя упражненія, которыя должны быть продолжаемы, представятъ къ тому удобный случай. Съ этою цѣлію всѣ упражненія должны получить въ этомъ классѣ болѣе обширное развитіе.

1) Для чтенія избираются изъ хрестоматіи труднѣйшія въ извѣстной степени статьи.

2) Для переводовъ съ польскаго или русскаго языка, отрывистыя предложенія замѣняются статьями, заимствованными изъ польской или русской хрестоматіи. Само собою разумѣется, что избранныя статьи должны соотвѣтствовать степени умственнаго развитія учениковъ.

3) Такъ какъ одного перевода недостаточно для выработанія слога, то слѣдуетъ назначать ученикамъ писать небольшія сочиненія въ видѣ писемъ или въ описательномъ родѣ. Въ письмахъ между прочимъ они должны писать о предметахъ, относящихся къ дѣламъ, такъ какъ сочиненія этого рода могутъ быть весьма полезны для молодыхъ людей, готовящихся вступить въ практическую жизнь.

4) Въ особенности Учитель долженъ стараться, чтобы ученики объяснялись сколь можно чаще на французскомъ языкѣ, или заставляя ихъ разсказывать прочитанное ими, или же повторяя съ ними правила грамматики.

Примѣчаніе 1. Чтеніе отрывковъ, выбираемыхъ изъ хрестоматіи, должно быть сопровождаемо разборомъ, который ученики должны дѣлать сами по французски. Такимъ образомъ ученики будутъ упражняться въ

Uwaga 4. Ćwiczenia jak również wprawa w rozmawianie odbywać się będą, stosownie do uwag dla klassy trzeciéj podanych.

Klassa V-ta, (2 godziny na tydzień).

Cel, który ma być tu osiągniętym, zależy na ugruntowaniu uczniów w zasadach nabytych już przez nich w klassach poprzedzających, tak dalece, iżby z jednéj strony czytanie nie przedstawiało już dla nich znacznych trudności, i aby z drugiéj dać im możność mówienia i pisania o przedmiotach zwyczajnych. Odtąd już nie należy przeznaczać lekcyj wyłącznych na wykład grammatyki, lecz objaśniać prawidła onéj przy każdéj sposobności, nastręczającéj się w rozmaitych ćwiczeniach, które wyznaczane być mają w dalszym ciągu do odrobienia. W tym celu wszelkie ćwiczenia w téj klassie otrzymać mają daleko szerszy rozwój.

1) Urywki, przeznaczane do czytania z wypisów, powinny być znacznie trudniejsze.

2) Do tłómaczenia z polskiego lub russkiego, zamiast zdań urywkowych, wyznaczać należy wyimki z wypisów w którymkolwiek z tych dwóch języków. Ma się rozumieć, że temata te powinny być zastosowane do pojęcia uczniów.

3) Ponieważ tłómaczenia nie są dostatecznym środkiem do ukształcenia stylu, przeto należy zadawać uczniom do pisania ćwiczenia w rodzaju listów lub też opisów. W listach powinny być traktowane przedmioty dotyczące interessów, gdyż tego rodzaju ćwiczenia mogą być bardzo użyteczne dla młodych ludzi, mających wkrótce rozpocząć życie praktyczne.

4) Lecz przedewszystkiém Nauczyciel starać się powinien, aby uczniowie mieli o ile możności w częstszém użyciu język francuzki, już to wdrażając ich w opowiadanie tego co przeczytali, już to powtarzając z nimi prawidła grammatyczne.

Uwaga 1. Czytanie urywków zadawanych z wypisów, powinno być przeplatane rozbiorem, który uczniowie sami czynić powinni w języku francuzkim. Tym sposobem uczniowie wprawiać się będą w używanie języka, prze-

употребленіи языка, а Учитель можетъ убѣдиться, повторяютъ ли они какъ слѣдуетъ грамматику.

Примѣчаніе 2. Что касается переводовъ, то при этомъ достаточно только слѣдовать правиламъ, указаннымъ въ этомъ отношеніи для IV-го класса, т. е. нужно заставлять учениковъ обращать строгое вниманіе на отличія между французскимъ и польскимъ или русскимъ языками, для того, чтобы они избѣгали употребленія выраженій, несвойственныхъ духу французскаго языка.

3. То же самое разумѣется и объ упражненіяхъ въ слогѣ. Сверхъ того, слѣдуетъ наблюдать, чтобы задаваемыя темы не были ни слишкомъ трудны для учениковъ, которые въ первый разъ испытываютъ свои силы въ занятіяхъ сего рода, ни слишкомъ легки для готовящихся оставить школьную скамью и вступить въ практическую жизнь.

4. Что касается грамматики, то здѣсь предстоитъ лишь повторять то, что было пройдено въ другихъ классахъ. Но если только позволяетъ время, нужно пользоваться всякимъ случаемъ для того, чтобы расширять кругъ пріобрѣтенныхъ уже учениками познаній, знакомя ихъ постоянно съ новыми предметами, какъ напримѣръ: съ галицизмами и синонимами.

5. Наконецъ, для учениковъ, оканчивающихъ уже свой курсъ, не безполезно было бы, чтобы они читали сочиненія своихъ товарищей и писали на оныя критическіе разборы. Это принесло бы имъ двойную пользу, т. е. они привыкали бы читать чужіе почерки и выработывать свое сужденіе.

Введеніе въ дѣйствіе этого новаго метода преподаванія французскаго языка въ училищахъ, о коихъ идетъ рѣчь, необходимо предполагаетъ изданіе спеціальныхъ руководствъ для каждаго изъ трехъ курсовъ, что и должно быть исполнено въ самомъ непродолжительномъ времени. Между тѣмъ для чтенія должно быть употребляемо сочиненіе Ана (d'Ahn), а для прочихъ занятій—сочиненія, употребляемыя въ другихъ училищахъ Царства, какъ напримѣръ: хрестоматія въ двухъ частяхъ и французская грамматика для 3-хъ классовъ, изданіе Ландье (Landié), грамматика съ упражненіями Ноеля и Шапсаля (La grammaire et les Exer-

konywając zarazem Nauczyciela, że nie zaniedbują należytego powtarzania grammatyki.

Uwaga 2. Co się tycze tłómaczeń, należy tylko stosować się do przepisów podanych w tym względzie dla klassy 4-téj, a mianowicie troskliwie zwracać uwagę uczniów na różnice, zachodzące pomiędzy językiem francuzkim i polskim lub russkim, a to dla zapobieżenia używania przez nich zwrotów, czystéj francuzkiéj mowie niewłaściwych.

3. To samo ma się rozumieć i o ćwiczeniach w stylu, z tém zastrzeżeniem, że temata nie powinny być ani nazbyt trudne dla uczniów, którzy po raz pierwszy próbują sił swoich w tego rodzaju wypracowaniach, ani też znowu zbyt łatwe dla młodzieży, która gotuje się do opuszczenia ławek szkolnych, by rozpocząć zawód publiczny.

4. Co się zaś tycze grammatyki, to już tutaj może być tylko mowa o powtórzeniu prawideł wykładanych w innych klassach. Skoro jednak czas pozwoli, należy korzystać z każdéj zręczności, aby rozszerzać zakres wiedzy już nabytéj, oznajamiając uczniów z nowemi dla nich przedmiotami, jakiemi są naprzykład gallicyzmy i synonimy.

5. Nareszcie dla uczniów kończących nauki, pożyteczném byłoby, aby jedni z nich obowiązani byli czytać i krytykować wypracowania drugich. To mogłoby mieć podwójną korzyść, naprzód oswajałoby ich lepiéj z czytaniem obcych rękopisów, a następnie przyczyniłoby się do wyrobienia w nich własnego sądu o rzeczach.

Wprowadzenie w wykonanie téj nowéj metody wykładu języka francuzkiego w szkołach, o których mowa, ciągnie za sobą potrzebę wydania książek wyłącznych dla każdego z trzech kursów, wydawnictwo to ukończone będzie w jak najkrótszym czasie. Nim to jednak nastąpi, posługiwać się należy do czytania dziełem Ahn'a, a do dalszego wykładu, książkami używanemi już po innych szkołach Królestwa, jakiemi są: wypisy w dwóch tomach, i grammatyka francuzka na klassę 3-cią przez Landié; grammatyka i ćwiczenia przez Noel'a i Chapsal'a, edycya Warszawska; ćwiczenia z grammatyki do tłómaczenia z polskiego języka na francuzki,

cices par Noël et Chapsal), изданная въ Варшавѣ, грамматическія упражненія для переводовъ съ польскаго языка на французскій, сочиненіе Парве (Parvez); Телемакъ, изданіе въ С.-Петербургѣ по Эйнерлингу (Télémaque édition de St. Petersburg d'après celle d'Einerling).

8) Программа преподаванія нѣмецкаго языка.

Преподаваніе нѣмецкаго языка въ пятиклассныхъ училищахъ должно ограничиться споспѣшествованіемъ къ пріобрѣтенію учениками навыка, какъ въ письменномъ, такъ и въ изустномъ употребленіи нѣмецкаго языка, а въ особенности къ уразумѣнію сочиненій, писанныхъ на этомъ языкѣ. А потому преподаваніе должно быть преимущественно практическое, и, такъ какъ вообще о теоріи не можетъ быть и рѣчи до тѣхъ поръ, пока ученики не будутъ къ сему приготовлены основательнымъ изученіемъ грамматическихъ правилъ отечественнаго языка, то въ первомъ классѣ преподаваніе это будетъ имѣть почти исключительно практическое направленіе, такъ, чтобы и въ слѣдующихъ классахъ теорія служила собственно руководящею нитью, не составляя существенной цѣли изложенія. Какъ на образецъ этой методы не безъ пользы можно указать на руководство Ана (Ahn's Lehrgang).

Объемъ преподаванія въ каждомъ классѣ опредѣляется слѣдующимъ образомъ.

I-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Преподаваніе начинается обученіемъ чтенію сперва отдѣльныхъ словъ, а потомъ малыхъ и большихъ предложеній, состоящихъ между собою въ связи.

2) Одновременно съ этимъ должно слѣдовать заучиваніе наизусть отдѣльныхъ словъ изъ числа тѣхъ, которыя были уже прочитаны, или написаны Учителемъ на доскѣ, и притомъ постепенное затверживаніе временъ настоящаго и прошедшаго несовершеннаго отъ глагола *sein*.

3) Словесныя упражненія. Изъ заученныхъ на каждый урокъ словъ составляются изустно маленькія предложенія.

4) Грамматика. Послѣ такого подготовленія учениковъ, можно уже почти во второй половинѣ года перейти къ изложенію грамматики и помощію изустнаго упражненія ознакомить ихъ

przez Parvez'a, Telemak; wydanie St. Petersburgskie, podług Einerlinga.

8) Program do wykładu języka Niemieckiego.

Wykład języka niemieckiego w szkołach o pięciu klassach ma na celu ułatwienie uczniom nabycia pewnéj wprawy w ustném i piśmiennėm jego użyciu, szczególniéj zaś w zrozumieniu dzieł w tymże języku wydanych. Dla tego też wykład ten powinienby być przeważnie praktyczny; i wrzeczy saméj, gdy o teoryi w ogólności niemoże być mowy dopóty, aż nim znajomość prawideł grammatycznych ugruntowaną nie będzie, przez naukę języka rodowitego, przeto wykład ów w klassie pierwszéj będzie prawie wyłącznie praktyczny, w następnych zaś teorya ma być uważaną tylko jako środek pomocniczy, nie zaś jako cel wyłączny. Jako wzór takiéj metody z korzyścią zalecić można podręcznik Ahn'a (Ahn's Lehrgang).

Dla wykładu tego w każdéj z osobna klassie stanowi się następujący podział:

K l a s s a I-sza, (3 godziny na tydzień).

1) Początek wykładu stanowić będzie nauka czytania, naprzód wyrazów pojedyńczych, a następnie mniejszych i większych zdań, zostających z sobą w związku.

2) Jednocześnie przy tém uczniowie powinni się uczyć na pamięć niektórych przeczytanych lub przez Nauczyciela na tablicy napisanych wyrazów, jak również stopniowo odmian czasu teraźniejszego, oraz przeszłego niedokonanego słowa *sein* (być).

3) Ćwiczenia ustne. Wyrazy, których wyuczono się na każdej lekcyi, użyte będą do składania krótkich zdań ustnie.

4) Grammatyka. Po takiem przygotowaniu uczniów, można już mniéj więcéj w drugiéj połowie roku przystąpić do wykładu grammatyki, za pomocą ustnych ćwiczeń, objaśniając im formowa

съ образованіемъ правильнаго множественнаго числа именъ существительныхъ мужескаго на *e*, женскаго на *en*, средняго на *er*, а равно настоящаго и прошедшаго несовершеннаго всѣхъ вспомогательныхъ глаголовъ, а потомъ правильныхъ спряженій (schwache conjugation) и, наконецъ, съ сочетаніемъ прилагательныхъ съ членомъ въ именительномъ падежѣ и съ степенями сравненія.

5) Письменныя упражненія. Сначала переписываніе изъ книги для чтенія, а потомъ образованіе предложеній по образцу словесныхъ упражненій.

6) Наконецъ, въ послѣдней части года можно приступить къ переводамъ маленькихъ предложеній изъ книги для чтенія.

Примѣчаніе 1. При обученіи чтенію должно обращать особенное вниманіе на то, чтобы ученикъ, посредствомъ противупоставленія буквъ, польскій выговоръ которыхъ сходенъ съ нѣмецкимъ, могъ отчетливо понять, въ какихъ именно случаяхъ нѣмецкій выговоръ отличается отъ польскаго, или когда извѣстныя польскія буквы являются съ отмѣннымъ произношеніемъ, какіе суть чисто нѣмецкіе звуки. Вмѣстѣ съ тѣмъ нужно постоянно наблюдать за отчетливостью и правильностью произношенія, и для сего назначаемый отрывокъ, по прочтеніи онаго по складамъ самими учениками, долженъ быть прочитанъ Учителемъ и повторенъ учениками.

2. При заучиваніи наизустъ, нужно обращать еще большее вниманіе на правильное произношеніе, а въ особенности по отношенію къ количеству и ударенію слоговъ; поэтому все, что задается для изученія, должно быть прежде прочитано вслухъ самимъ Учителемъ нѣсколько разъ и потомъ повторено учениками.

3. Для изустныхъ упражненій Учитель назначаетъ на польскомъ языкѣ предложенія, составленныя изъ знакомыхъ уже словъ, которыя должны быть переведены учениками изустно; сначала при этомъ не должны быть допускаемы никакія грамматическія измѣненія, и даже впослѣдствіи лишь такія, которыя уже были заучены учениками.

4. При изложеніи грамматики, Учитель не долженъ упускать изъ виду, что ему предстоитъ въ этомъ случаѣ только приготовительное ученіе. И пото-

nie regularnéj liczby mnogiéj rzeczowników (rodzaju męskiego *e*, żeńskiego *en*, nijakiego *er*), oraz czasu teraźniejszego i przeszłego niedokonanego wszystkich słów posiłkowych, następnie wprawiając ich w konjugacyę słów regularnych (schwache conjugation), a nareszcie w łączenie przymiotników z przedimkiem w pierwszym przypadku, i stopniowanie.

5) Ćwiczenia piśmienne. Naprzód przepisywanie z książki do czytania, a następnie składanie zdań podług wzoru ćwiczeń ustnych.

6) Nakoniec w ostatniéj części roku można przejść do tłómaczenia krótkich zdań z książki do czytania.

Uwaga 1. Przy nauce czytania, szczególniéj zważać należy, aby uczeń przez zestawianie liter, których wymawianie polskie nie różni się od niemieckiego, mógł należycie oddać takie głoski, których wymawianie niemieckie od polskiego się różni, albo w których pewne znaki polskie przyjmują całkiem inne znaczenie, albo też powinny być za wyłącznie niemieckie uważane. Oprócz tego należy zwracać wszędzie uwagę na wyraźne i poprawne wymawianie, przy czém Nauczyciel powinien zadany urywek po przesyllabizowaniu onego przez ucznia, sam odczytać, a następnie kazać uczniom powtórzyć.

2. Przy uczeniu się na pamięć, należy jeszcze baczniejszą zwracać uwagę na wymawianie poprawne, a w szczególności na iloczas i akcentowanie zgłosek; i dla tego też wszystko co będzie zadawaném do wyuczenia się na pamięć, powinno być naprzód wielokrotnie wymówione przez samego Nauczyciela, a następnie powtórzone przez uczniów.

3. Przy ćwiczeniach ustnych, Nauczyciel zadawać będzie przykłady polskie, ze znajomych już wyrazów złożone, jakowe uczeń ustnie przetłómaczy, przy czém jednak z początku żadne odmiany grammatyczne miejsca mieć nie powinny, daléj zaś tylko takie, z któremi uczniowie już są obeznani.

4. Co się tycze grammatyki, Nauczyciel nie powinien zapominać, że na tem polu czynność jego powinna być tylko przygotowawczą. I dla tego też szczupłą liczbę

му небольшое число необходимѣйшихъ грамматическихъ правилъ должно быть имъ преподано не безпосредственнымъ образомъ, а напротивъ того посредственно, т. е. съ помощью примѣровъ и аналогіи. При этомъ всячески стараться нужно избѣгать употребленія терминологіи, или же если и допустить таковую, то лишь на столько, на сколько она можетъ быть извѣстна ученикамъ изъ отечественнаго языка.

Примѣчаніе 5. Для переводовъ должны быть исключительно избираемы предложенія, не представляющія большихъ грамматическихъ затрудненій, за исключеніемъ лишь такихъ, которыя уже усвоены учениками.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе и переводы. Упражненія въ чтеніи связныхъ повѣствованій, которыя должны быть переводимы учениками изустно по предварительномъ къ тому приготовленіи.

2) Грамматика. Начала систематическаго научнаго преподаванія, а именно: 1) правильныя спряженія простыхъ дѣйствительныхъ, страдательныхъ и взаимныхъ глаголовъ, въ утвердительной, отрицательной и вопросительной формѣ; 2) правильныя склоненія существительныхъ; 3) имена прилагательныя, мѣстоименія и числительныя подробно; 4) простѣйшія правила образованія словъ.

3) Письменныя упражненія. Диктовка частью для упражненія въ нѣмецкомъ письмѣ, частью же для ознакомленія съ правилами правописанія. Сверхъ того, по временамъ—свободное образованіе предложеній по заученнымъ уже грамматическимъ правиламъ. При такихъ диктовкахъ ученики должны быть вмѣстѣ съ тѣмъ упражняемы и въ чтеніи написаннаго.

4) Изустныя упражненія. Независимо отъ словесныхъ упражненій въ свободномъ образованіи предложеній, которыя должны быть чаще назначаемы, нежели письменныя, ученики должны еще заучивать наизустъ небольшіе разговоры и декламировать малыя стихотворенія.

Примѣчаніе 1. Здѣсь цѣль обученія чтенію состоитъ уже въ томъ, чтобы ученикъ могъ правильно читать не только отдѣльныя предложенія, но и цѣлые связные отрывки, съ должнымъ произношеніемъ и разстанов-

niezbędnych prawideł grammatycznych wyłożyć winien uczniom nie bezpośrednio, lecz za pomocą przykładów i porównań. Przy tém należy przedewszystkiem unikać używania wszelkich terminologij, albo też posiłkować się niemi o tyle, o ile takowe mogą być znajome uczniom z nauki języka rodowitego.

Uwaga 5. Do tłómaczenia należy szczególnie wybierać takie zdania, które nie przedstawiają żadnych znaczniejszych trudności grammatycznych, nad te, które już uczniowie przełamali uprzednio.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie i tłómaczenie. Wprawa w czytanie opowiadań mających pewny wewnętrzny związek. Opowiadania mają być następnie tłómaczone ustnie, do czego uczniowie sami powinni się przygotować.

2) Grammatyka. Początki wykładu naukowego, a mianowicie: 1) konjugacya foremna prostych słów czynnych, biernych i zaimkowych, w formie twierdzącéj, przeczącéj i pytającéj; 2) deklinacya foremna rzeczowników; 3) przymiotniki, zaimki i liczebniki w zupełności; 4) najprostsze prawidła etymologii.

3) Cwiczenia piśmienne. Dyktowanie, po części dla wprawy w pisanie niemieckie, a po części też dla obznajmienia z zasadami pisowni niemieckiéj. Przytém od czasu do czasu składanie rozmaitych zdań, podług podanych już prawideł grammatycznych. Za pomocą takiegoż dyktowania, uczniowie powinni zarazem wprawiać się w czytanie rękopismów.

4) Ćwiczenia ustne. Obok wprawy w wolne składanie zdań, które daleko częściéj ma się odbywać ustnie niż piśmiennie, Nauczyciel powinien jeszcze zadawać do uczenia się na pamięć, oraz do opowiadania mniejsze urywki wierszem i rozmowy.

Uwaga 1. Czytanie zmierzać głównie powinno ku temu, aby uczniowie już nie tylko pojedyncze zdania, lecz nawet całkowite okresy mogli czytać poprawnie, z zachowaniem

кой. Примѣръ Учителя долженъ служить въ этомъ отношеніи самымъ лучшимъ указаніемъ

При переводѣ прочитанныхъ отрывковъ нужно обращать вниманіе на то, чтобы ученики отчетливо поняли не только общій смыслъ фразы, но и значеніе каждаго отдѣльнаго слова. Для этого необходимъ тщательный выборъ словъ и выраженій, который обязанъ сдѣлать самъ ученикъ; для чего Учитель при назначеніи темы долженъ продиктовать всѣ слова, которыя не помѣщены въ находящемся при книгѣ для чтенія словарѣ. Слова эти должны быть выслушаны въ началѣ каждаго урока. При этомъ нужно также обращать вниманіе на то, чтобы переводимый отрывокъ не заключалъ въ себѣ болѣе незнакомыхъ ученику словъ, нежели сколько онъ по всему вѣроятію можетъ ихъ заучить наизустъ. Наконецъ, при разборѣ должны быть приняты въ соображеніе лишь знакомые ученикамъ обороты рѣчи, которые должны быть ими самими обнаружены.

Примѣчаніе 2. Грамматическія правила должны быть отчетливо изложены Учителемъ въ классѣ не иначе, какъ на польскомъ языкѣ, послѣ чего ученики должны повторить и твердо заучить оныя на слѣдующій урокъ съ помощью грамматики Лидера (Lieder). Главнѣйшимъ предметомъ при семъ должны быть практическія упражненія изъ пройденнаго, особенно въ спряженіяхъ, въ которыхъ ученикъ долженъ быть подготовленъ до такой степени, чтобы всякую заданную Учителемъ на польскомъ языкѣ фразу могъ съ точностію передать по нѣмецки. Изъ такихъ фразъ, при помощи прежде пройденнаго должны быть постепенно составляемы большія или меньшія предложенія.

3. Письменныя упражненія. Назначаемыя въ предыдущемъ классѣ упражненія въ переписываніи замѣняются диктовкою, при чемъ всего удобнѣе было бы, чтобы сперва всѣ ученики записали продиктованное въ свои тетради; затѣмъ одинъ изъ учениковъ, подъ руководствомъ Учителя, напишетъ правильно всю диктовку на доскѣ, по образцу которой прочіе ученики должны исправить свои ошибки, съ тѣмъ, чтобы представленное ими на-

akcentu i przestanków, w jakowym względzie najskuteczniéj oddziaływać będzie przykład samego Nauczyciela.

Przy tłómaczeniu przeczytanych urywków, należy zwracać baczność, aby uczniowie dokładnie pojęli nie tylko sens ogólny całkowitych zdań, lecz i znaczenie pojedyńczych wyrazów. Do tego potrzebném jest staranne ćwiczenie przygotowawcze, które uczeń sam wypracować powinien; obowiązkiem zaś Nauczyciela będzie tylko podyktować uczniom, przy zadaniu lekcyi, wyrazy, nie znajdujące się w słówniku umieszczonym na końcu podręcznika do czytania. Wyrazy te powinny być przed każdą lekcyą wysłuchane. Należy również zwracać uwagę, aby przeznaczony do tłómaczenia urywek nie zawierał w sobie większéj liczby nieznanych uczniom wyrazów, niżby ci byli w stanie nauczyć się na pamięć. Przy rozbiorze nareszcie wypada mieć na względzie tylko znane już uczniom zwroty języka, które oni sami przez się wskazać powinni.

Uwaga 2. Prawidła grammatyczne Nauczyciel powinien wyłożyć dokładnie w klassie i to w polskim języku, poczém uczniowie, przy pomocy grammatyki Lieder'a, powtórzą je na następną lekcyę i utwierdzą dokładnie w pamięci. Główném następnie zadaniem będzie praktyczne zastosowanie tego co się nauczyło, a szczególniéj wprawa w konjugacye, w których uczeń tak dalece powinien być biegłym, iżby każdy zadany sobie przez Nauczyciela po polsku frazes, mógł dokładnie oddać po niemiecku. Z takich frazesów, przy pomocy poprzednio nabytych wiadomości, uczniowie powinni stopniowo tworzyć mniejsze lub większe zdania.

3. Ćwiczenia piśmienne. Zamiast używanego w poprzedzającéj klassie przepisywania, naznacza się dyktowanie, przyczém najstosowniéj byłoby, aby naprzód wszyscy uczniowie podyktowany urywek zapisali w swych kajetach, następnie przy poprawianiu jeden uczeń pod kierunkiem Nauczyciela napisze go dokładnie na tablicy, wszyscy zaś inni podług tego poprawią, i zadanie to na czysto bez omyłek przepisane podadzą. Urywki do dyktowania powinny przeważnie składać się z takich wy-

бѣлю упражненіе вышло совершенно безошибочно.

Самая диктовка должна по большей части состоять изъ такихъ словъ, съ которыми ученики уже ознакомились при чтеніи, и притомъ должна быть устроена такъ, чтобы преподанныя уже въ первомъ классѣ правила чтенія могли быть изложены въ видѣ ороографическихъ правилъ. Ученики должны притомъ привыкать писать сколь можно чаще нѣмецкою скорописью, а иногда также и латинскимъ письмомъ, для того, чтобы ученикъ не былъ введенъ въ заблужденіе, употребляя вмѣсто нѣмецкихъ польскія письмена (напримѣръ *sz-sch*, *y-ü*, *e-ä*, *ö* и т. д.). Равнымъ образомъ Учитель долженъ отказаться при семъ отъ прежде существовавшаго обыкновенія вмѣсто *sz* писать латинскимъ письмомъ *ss*, и строго примѣняться къ введенному Гриммомъ правилу, по которому и латинскими буквами должны быть отличаемы сложныя нѣмецкія согласныя *sz* и *ss*. Свободное образованіе предложеній должно быть также и здѣсь предметомъ занятій, какъ и въ первомъ классѣ; для сего Учитель задаетъ примѣръ, вмѣщающій въ себѣ, какъ вновь заученныя, такъ и прежде преподанныя правила, и по этому образцу ученики составляютъ предложенія съ подобною перестановкою словъ. Сопряженное съ диктовкою упражненіе въ чтеніи нѣмецкой скорописи производится лучше всего такимъ образомъ, что ученики замѣняютъ между собою перебѣленныя уже ими тетради и читаютъ по нимъ вслухъ.

Примѣчаніе 4. Изустныя упражненія. Словесное составленіе предложеній, такъ же какъ и въ первомъ классѣ, должно сопровождаться изложеніемъ грамматическихъ правилъ. При заучиваніи наизустъ должно преимущественно обращать вниманіе на то, чтобы избираемые для сего отрывки были совершенно понятны ученикамъ; поэтому Учитель долженъ тщательно разобрать оные вмѣстѣ съ учениками, обращая при этомъ строгое вниманіе на точное и правильное произношеніе, а равно на удареніе и знаки препинанія.

razów, które już uczniowie przy czytaniu poznali; przy tém starać się należy, ażeby podług nich wszystkie w pierwszéj klassie podane prawidła czytania mogły być już jako prawidła ortograficzne rozwinięte. Litery przy pisaniu używane powinny być niemieckie, można atoli posługiwać się niekiedy i łacińskiemi, a to dla tego, aby uczniowie mogli uniknąć błędnego używania głosek polskich zamiast niemieckich (jak np. *sz*—*sch*, *y*—*ü*, *e*—*ä*, *ö* i t. d.). Przytém Nauczyciel powinien starać się stanowczo usunąć używany dawniéj zwyczaj pisania zamiast *sz*, łacińskiemi literami *ss*, i natomiast trzymać się nowéj przez Grimm'a ustalonéj metody, podług któréj zarówno i w łacińskiéj pisowni przyjęte zostały *sz* i *ss*. Składanie rozmaitych zdań powinno się odbywać tak samo jak i w klassie pierwszéj; Nauczyciel zadaje przykład, w zakresie tak poprzednio jako też i świeżo wyłuszczonych prawideł, i podług tego wzoru uczniowie układają zdania z podobnym szykiem wyrazów. Połączonéj z dyktowaniem wprawy w czytanie rękopismów niemieckich, uczniowie najsnadniéj mogą nabywać w ten sposób, że po kalligraficznem przepisaniu swych kajetów na czysto, zamieniają je pomiędzy sobą i z nich następnie czytają.

Uwaga 4. Ćwiczenia ustne. Układanie zdań ustne powinno być, jak i w pierwszéj klassie, połączone z wykładem prawideł grammatycznych. Przy naznaczaniu wyimków do nauczenia się na pamięć, należy szczególnie zwracać uwagę, ażeby one były zupełnie zrozumiałe dla uczniów; dla tego więc Nauczyciel powinien takowe z uczniami należycie rozebrać, przestrzegając przy tém jak najściśléj poprawnego wymawiania, akcentowania i przestanków.

III-й класс ъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе. Продолженіе чтенія и перевода связныхъ статей, подобно тому какъ и во второмъ классѣ.

2) Грамматика. 1) Окончаніе этимологіи посредствомъ упражненій въ сложныхъ или такъ называемыхъ неправильныхъ (starken) спряженіяхъ, а равно въ главнѣйшихъ неправильностяхъ, встрѣчаемыхъ при склоненіяхъ и степеняхъ сравненія; 2) начала синтаксиса, а именно ученіе объ управленіи предлоговъ и главнѣйшія правила размѣщенія словъ въ утвердительныхъ и вопросительныхъ главныхъ предложеніяхъ.

3) Переводъ съ польскаго. Переводы отдѣльныхъ предложеній безъ синтактическихъ затрудненій, для упражненія въ этимологіи.

4) Письменныя упражненія. Частью письменный переводъ отрывковъ, которые уже были переведены словесно съ польскаго языка, а частію письменныя упражненія въ классѣ, для изученія грамматики. При томъ постоянное упражненіе въ чтеніи написаннаго.

5) Изустныя упражненія. Въ такомъ же порядкѣ, какъ и во второмъ классѣ, но въ нѣсколько увеличенномъ размѣрѣ, при помощи вновь пріобрѣтенныхъ свѣдѣній.

Примѣчаніе 1. При чтеніи и переводѣ съ нѣмецкаго языка нужно слѣдовать тѣмъ же правиламъ, какъ и во второмъ классѣ. Задаваемыя темы должны быть естественнымъ образомъ обширнѣе, но размѣръ ихъ не долженъ быть увеличиваемъ до того, чтобы ученики были черезъ это обременены и могли потерять охоту къ занятіямъ. По той же самой причинѣ нужно изъ назначенной на сей классъ книги для чтенія выбирать лишь самые легкіе отрывки.

2. Въ изложеніи грамматики средоточіе должны составлять такъ называемыя неправильныя (starken) спряженія. Глаголы однако должны быть задаваемы не иначе, какъ по надлежащемъ объясненіи необходимыхъ при этомъ измѣненій гласныхъ въ каждой формѣ, обращая вмѣстѣ съ тѣмъ строгое вниманіе на словоудареніе и проистекающее отсюда правописаніе; равнымъ образомъ при раздѣленіи глаголовъ нужно отчетливо изложить правила и исключенія, которыя не указаны въ грамма-

Klassa III-cia, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie. Dalszy ciąg czytania i tłómaczenie ciągłych urywków, tak jak w klassie drugiéj.

2) Grammatyka. 1) Uzupełnienie etymologii, przez wprawę w czasowanie słów według konjugacyi złożonéj, czyli tak zwanéj nieregularnéj (starke), jak również przez wskazanie główniejszych nieregularności w przypadkowaniu i stopniowaniu; 2) początki składni (syntaxis) t. j. prawidła o rządzie przyimków, oraz główne szyku wyrazów w zdaniach głównych, w formie twierdzącéj i pytającéj.

3) Tłómaczenie z polskiego. Przekładanie zdań pojedyńczych, nieprzedstawiających trudności składni, dla wprawy w etymologję.

4) Ćwiczenia piśmienne. Przekładania piśmienne urywków ustnie z języka polskiego przetłómaczonych, również wypracowania w klassie dla ćwiczenia się w grammatyce. Przytém dalszy ciąg wprawy w czytanie rękopismów.

5) Ćwiczenia ustne. Podobnież jak w klassie drugiéj, tylko w obszerniejszym zakresie, i z zastosowaniem nabytych już wiadomości.

Uwaga 1. Przy czytaniu, jak również przy tłómaczeniu z niemieckiego, należy postępować podług prawideł dla klassy drugiéj podanych. Zadawane wyimki powinny być naturalnie nieco obszerniejsze, lecz wcale nie do takiego stopnia, aby uczeń mógł być przez to przeciążany i tracił ochotę do zajęć. Z tego powodu należy wybierać z książki do czytania na tę klassę przeznaczonéj jak najlżejsze urywki.

2. Co do grammatyki, uwaga głównie powinna być tu zwrócona na konjugacyę słów nieforemnych (starke). Czasowanie słów jednak powinno się odbywać nieinaczéj jak po należytém objaśnieniu prawideł o zmianie samogłosek w każdym oddzielnym szeregu słów, z należytym względem na iloczas, oraz na wynikającą ztąd pisownią, przy czém zwykle w grammatykach nie należycie wyróżniane słowa powinny być dokładnie z uwzględnieniem prawideł i wyjątków wyszczególnione. Obok konjugacyi, należy również wprawiać uczniów

тикѣ надлежащимъ образомъ. Вмѣстѣ съ спряженіями ученики должны основательно изучить всѣ формы склоненій. Особенное при этомъ вниманіе слѣдуетъ обращать на образованіе множественнаго числа, объясняя: 1) какія слова мужескаго рода принимаютъ женское или среднее окончаніе; 2) какія женскія слова — мужеское окончаніе и 3) какія слова средняго рода принимаютъ мужеское, или женское окончаніе. При этомъ однако нужно имѣть въ виду лишь болѣе употребительныя въ обыкновенной жизни, а отнюдь не рѣдко встрѣчающіяся выраженія.

Примѣчаніе 3. При переводахъ съ польскаго языка желательно, чтобы каждое болѣе обширное предложеніе разлагаемо было на составныя части, которыя должны быть сперва переведены отдѣльно и затѣмъ уже связаны между собою. Независимо отъ сего, слѣдуетъ обращать особенное вниманіе на то, чтобы въ предложеніяхъ этихъ не нашлось ничего такого, чего бы ученикъ не могъ уяснить себѣ съ помощію уже пріобрѣтенныхъ имъ познаній. Наконецъ, Учитель не оставитъ также назначать въ каждомъ году для перевода новыя отрывки, ибо нерѣдко случается, что ученики, переведенные въ слѣдующій классъ, передаютъ свои тетради вновь поступающимъ, вслѣдствіе чего сіи послѣдніе побуждаются къ праздности и не дѣлаютъ успѣховъ въ наукѣ.

4. Что касается письменныхъ упражненій, то полезнѣе всего было бы, чтобы каждую недѣлю ученики приготовили одинъ переводъ дома и черезъ каждыя четыре недѣли написали одно упражненіе въ классѣ. Особенную важность при семъ имѣетъ исправленіе, при которомъ должны быть соблюдаемы слѣдующіе пріемы: Учитель подчеркиваетъ (но не въ классѣ) всѣ ошибочныя слова и цѣлыя фразы, потомъ объясняетъ въ классѣ чаще повторяющіяся ошибки, подвергая тщательному разбору болѣе плохія упражненія (если то позволяетъ время), наконецъ, исправленное такимъ образомъ заставляетъ учениковъ перебѣлить на слѣдующій урокъ. Замѣченныя еще въ такомъ упражненіи ошибки Учитель можетъ исправить уже самъ, или, по надлежащемъ объясненіи ихъ во

w deklinacye, doprowadzając ich w tym względzie do pewnego stopnia doskonałości. Idzie tu głównie o sposób tworzenia liczby mnogiéj, przy czém objaśnić należy: 1) jakie wyrazy rodzaju męzkiego przybierają zakończenie żeńskie lub nijakie, 2) jakie wyrazy rodzaju żeńskiego biorą zakończenie męzkie, i 3) jakie wyrazy nijakiego rodzaju biorą zakończenie męzkie lub żeńskie. Przy tém jednakże należy mieć na względzie wyrazy powszechnie używane w życiu potoczném, nie zaś te, z któremi się rzadko spotykać przychodzi.

Uwaga 3. Przy tłómaczeniu z polskiego najstosowniéj będzie, gdy każde nieco obszerniejsze zdanie podzielone zostanie na osobne części, które powinny być oddzielnie przetłómaczone i następnie w jedną całość powiązane. Przy tém w szczególności uważać należy, aby w tych zdaniach nie zawierało się nic takiego, czegoby uczeń przy posiadanych już przez siebie zasobach nie był w stanie zrozumieć. Nareszcie Nauczyciel powinien się starać zadawać uczniom w każdym roku coraz inne wyjątki do tłómaczenia, gdyż zwykle się trafia, iż uczniowie przechodzący do klassy wyższéj oddają swoje kajeta swoim następcom, skutkiem czego ci ostatni oddają się próżnowaniu i nie robią postępów w nauce.

4 Co się tycze ćwiczeń piśmiennych najkorzystniéj byłoby zadawać uczniom do odrobienia jedno tłómaczenie co tydzień w domu, i jedno wypracowanie co cztéry tygodnie w klassie. Poprawa ćwiczeń jest tutaj rzeczą najważniejszą, i najlepiéj da się uskutecznić w sposób następujący: Nauczyciel podkreśla (lecz nie podczas lekcyi) wszystkie omyłkowe wyrazy i zdania, poczém najczęściéj zdarzające się błędy objaśnia w klassie, poddając najgorsze wypracowania, jeśli na to czas pozwala, wyłącznéj krytyce, i polecając oczyszczone już tym sposobem z błędów wypracowanie, przepisać na lekcyę następną. Nareszcie omyłki, jakieby jeszcze się i potém znaleść miały, może już sam poprawić, albo też, objaśniwszy takowe powtórnie, zada toż wypracowanie uczniom do poprawienia w domu na następną lekcyę.

второй разъ, заставляетъ учениковъ представить на будущій урокъ исправленное ими самими упражненіе. Упражненія въ чтеніи скорописи производятся такимъ же порядкомъ, какъ и въ предыдущемъ классѣ.

Примѣчаніе 5. Въ отношеніи изустныхъ упражненій должно соблюдать пріемы, указанные для втораго класса, съ тѣмъ, что заучиваніе наизустъ прозаическихъ отрывковъ должно быть предпочитаемо заучиванію стихотвореній, для того, чтобы такимъ образомъ сдѣлать возможнымъ болѣе свободное употребленіе нѣмецкаго языка въ слѣдующемъ классѣ.

IV-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе въ такомъ же объемѣ, какъ и въ третьемъ классѣ.

2) Грамматика. Самыя общія правила синтаксиса, на сколько они отличаются отъ польскаго синтаксиса, а въ особенности: ученіе о сказуемомъ; употребленіе временъ и наклоненій; употребленіе страдательной и возвратной формы неопредѣленнаго наклоненія съ прибавленіемъ *zu* и безъ онаго, падежей и предлоговъ для выраженія различныхъ отношеній, опредѣленнаго и неопредѣленнаго членовъ и пропущеніе оныхъ; значеніе важнѣйшихъ союзовъ, и порядокъ словъ въ придаточномъ предложеніи.

3) Переводъ съ польскаго. Переводъ отдѣльныхъ предложеній, содержащихъ въ себѣ преподанныя уже синтактическія правила.

4) Письменныя упражненія. Частью такія же, какъ въ третьемъ классѣ, частью же свободное составленіе болѣе сложныхъ предложеній по заданнымъ образцамъ. При семъ дальнѣйшія упражненія въ чтеніи написаннаго.

5) Изустныя упражненія. Сверхъ назначаемыхъ по примѣру третьяго класса упражненій, можно еще дѣлать обратный переводъ тѣхъ отрывковъ, которые были уже переведены съ нѣмецкаго; и при томъ, въ видѣ опыта, объясняться иногда на нѣмецкомъ языкѣ при разборѣ.

Примѣчаніе 1. При чтеніи и здѣсь должны быть постоянно соблюдаемы вышеуказанныя правила. Сверхъ того, разборъ долженъ въ особенности имѣть цѣлью повтореніе прежде пройденныхъ, т. е. этимологическихъ правилъ.

Czytanie rękopismów odbywa się tak samo jak w klassie poprzedzającéj.

Uwaga 5. Przy ćwiczeniach ustnych należy się trzymać prawideł wskazanych dla klassy drugiéj; zadając jednak wyimki do uczenia się na pamięć, przekładać należy rozmowy prozą nad urywki wierszem, ażeby w ten sposób ułatwić uczniom wprawę w nieco swobodniejsze używanie języka niemieckiego w klassie następnéj.

K l a s s a IV-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie. Podobnież jak w klassie trzeciéj.

2) Grammatyka. Ogólniejsze prawidła składni, o ile takowe się różnią od składni języka polskiego, a w szczególności: nauka o podmiocie (praedicat); użycie czasów i trybów; użycie biernéj i zaimkowéj formy trybu bezokolicznego, z dodaniem *zu* i bez niego; użycia przypadków i przyimków, dla wyrażenia rozmaitych stosunków; prawidła o używaniu przedimków określnych i nieokreślnych, oraz o opuszczaniu takowych; znaczenie główniejszych spójników; składnia szyku w zdaniach pobocznych.

3) Tłómaczenie z polskiego. Przekładanie zdań pojedyńczych z zastosowaniem poprzedniczo wyłożonych prawideł składni.

4) Ćwiczenia piśmienne. Po części w takim zakresie jak w klassie trzeciéj, a po części swobodne układanie zdań nieco obszerniejszych, podług podanych wzorów. Przy tém dalszy ciąg wprawy w czytanie rękopismów.

5) Ćwiczenia ustne. Oprócz ćwiczeń takich, jak były zadawane w klassie trzeciéj, naznaczają się jeszcze przekładania na odwrót urywków już przetłómaczonych z niemieckiego; niezależnie od tego, można próbować używać języka niemieckiego przy rozbiorze grammatycznym.

Uwaga 1. Czytanie również i w téj klassie odbywać się będzie podług wskazanych powyżéj prawideł. Oprócz tego rozbiór powinien w szczególności służyć do powtórzenia wyłuszczonych już poprzednio prawideł etymologii.

Примѣчаніе 2. Въ грамматикѣ слѣдуетъ въ особенности избѣгать сбивчиваго разсужденія о составѣ предложеній; основаніемъ изложенія синтаксиса должно служить только то, что ученикамъ уже вполнѣ извѣстно изъ польской грамматики. Примѣняясь къ этому, всего соотвѣтственнѣе было бы преподавать правила синтаксиса такъ, чтобы они преимущественно касались отличій отечественнаго языка отъ нѣмецкаго. Сверхъ того, Учитель не долженъ терять изъ виду, что на мальчиковъ средняго возраста весьма плодотворно дѣйствуетъ аналогія, и потому онъ долженъ заставлять учениковъ дѣлать по возможности болѣе упражненій на одну и ту же форму языка.

3. При переводѣ съ польскаго, Учитель, примѣняясь къ вышесказанному, долженъ обращать особенное вниманіе на то, чтобы ученики посредствомъ упражненій могли пріобрѣсти въ переводѣ дѣйствительную опытность, что можетъ быть достигнуто лишь тогда, когда каждое предложеніе будетъ переведено ими сколь можно болѣе различнымъ образомъ.

4. Къ письменнымъ упражненіямъ относится все указанное для третьяго класса. Впрочемъ упражненія въ чтеніи рукописей можно расширить такимъ образомъ, что Учитель заставляетъ учениковъ читать литографированныя сочиненія, содержаніе которыхъ имъ неизвѣстно.

5. Что же касается словесныхъ упражненій, то особенную осторожность слѣдуетъ соблюдать при назначеніи обратныхъ переводовъ, для того, чтобы слишкомъ частыми порицаніями не ослабить въ ученикахъ рвенія къ занятіямъ.

V-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе. Для сего задаются соотвѣтственные прозаическіе отрывки изъ хрестоматіи (Auswahl) а въ особенности разсказы (Erzählungen).

2) Грамматика. Она преподается здѣсь въ видѣ повторенія при другихъ упражненіяхъ. Впрочемъ можно также безсознательно до сихъ поръ усвоенныя учениками правила о родахъ изложить имъ въ теоретической послѣдовательности.

Uwaga 2. Przy wykładzie grammatyki, należy unikać zawiłych rozumowań o szyku wyrazów w zdaniach. Za podstawę przy wykładzie składni powinny służyć tylko prawidła podane uczniom przy nauce grammatyki języka polskiego. I dla tego, najlepiéj jest uczyć prawideł składni, przez zastosowanie onych do właściwości, odróżniających język ojczysty od niemieckiego. Oprócz tego Nauczyciel powinien mieć to ciągle na pamięci, że do wyobraźni dzieci w wieku średnim najskuteczniéj przemawia analogja, dla tego też najwięcéj powinien im zadawać przykładów na jedno i toż samo prawidło języka.

3. Przy tłómaczeniu z polskiego, Nauczyciel, korzystając z powyższych wskazówek, powinien szczególniéj dążyć do tego, ażeby za pomocą wypracowań doprowadzić uczniów do rzeczywistéj biegłości, do któréj dojść można głównie przez tłómaczenie każdego zdania na najrozmaitsze sposoby.

4. Przy ćwiczeniach piśmiennych zachować należy też same prawidła, jakie podane były dla klassy trzeciéj. Ćwiczenia w czytaniu rękopismów można rozszerzyć w ten sposób, że Nauczyciel zadawać będzie uczniom do czytania takie pisma litografowane, których treść wcale im nie jest znana.

5. Co się tyczy ćwiczeń ustnych, to przy naznaczaniu przekładań odwrotnych, należy zachować wszelką oględność, aby przez zbyteczną naganę nie zniechęcać uczniów do nauki.

K l a s s a V-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie odpowiednich wyjątków z wypisów (Auswahl), a w szczególności z opowiadań (Erzählungen).

2) Grammatyka. Wykład onéj stanowić będzie tutaj tylko powtórzenie prawideł przy innych ćwiczeniach. Jednakże można już tu przejść do teoretycznego wykładania prawideł o rodzajach rzeczowników, które uczniowie dotychczas bezwiednie, przez wprawę odróżniać przywykli.

3) Переводы съ польскаго. Начальные опыты переводовъ легкихъ связныхъ повѣствованій изъ польской хрестоматіи томъ I или II.

4) Письменныя упражненія. Частью такія же, какъ въ четвертомъ классѣ, частію повтореніе краткихъ повѣствованій, разсказываемыхъ Учителемъ въ классѣ, или переложеніе стихотвореній въ прозу. При томъ постоянныя упражненія въ чтеніи рукописей.

5) Изустныя упражненія. Рядомъ съ задаваемыми въ четвертомъ классѣ упражненіями, можно съ одной стороны ввести свободное повтореніе статей, переведенныхъ съ нѣмецкаго, съ другой стороны — стараться постепенно употреблять нѣмецкій языкъ сколь можно чаще при грамматическомъ разборѣ.

Примѣчаніе 1. При разборѣ, къ изложеннымъ уже въ предыдущихъ классахъ правиламъ нужно прибавить еще ученіе о синонимахъ (Synonymik).

2. Для того чтобы ученики не забывали грамматики, нужно обращать постоянное вниманіе на примѣненіе правилъ оной къ грамматическому разбору.

3. При переводѣ съ польскаго, можно уже предлагаемую для низшихъ классовъ перестановку предоставить собственному приготовленію учениковъ, здѣсь же, напротивъ, заставлять ихъ размѣщать слова польскаго текста въ такомъ порядкѣ, въ какомъ они должны явиться въ нѣмецкомъ переводѣ, такъ какъ, сравнивая такимъ образомъ нѣмецкій языкъ съ польскимъ, ученики ознакомятся съ отличительными свойствами перваго, всякія же особенности утверждаются въ памяти скорѣе, нежели обыкновенныя понятія.

4. Въ письменныхъ упражненіяхъ нужно обращать особенное вниманіе на то, чтобы употребленныя въ вольныхъ упражненіяхъ выраженія были постоянно усвоиваемы учениками. Упражненія въ чтеніи рукописей должны быть въ этомъ классѣ еще нѣсколько усилены. Такъ какъ назначеніе училища состоитъ въ томъ, чтобы ученикъ, по окончаніи въ немъ курса, могъ уже дѣйствовать самостоятельно, то желательно было бы, чтобы Учитель заставлялъ по временамъ учениковъ

3) Tłómaczenie z polskiego. Próby przekładania łatwiejszych opowiadań z Wypisów (tom I lub II).

4) Ćwiczenia piśmienne. Po części w takimże zakresie co i w klassie czwartéj, a przytém powtarzanie krótkich przez Nauczyciela opowiedzianych w klassie historyek, albo też przerabianie krótkich wyimków wierszem na prozę, oraz w dalszym ciągu wprawa w czytanie rękopismów.

5) Ćwiczenia ustne. Oprócz ćwiczeń odbywanych podobnież jak w klassie czwartéj, można jeszcze naznaczać uczniom powtarzanie swojemi słowami przetłómaczonych z niemieckiego urywków, a przytém starać się, przy rozbiorze grammatycznym, używać języka niemieckiego w coraz szerszym zakresie.

Uwaga 1. Przy rozbiorze w czytaniu należy zakres prawideł wyłożonych w poprzedzających klassach powiększyć wykładem synonimiki.

2. Dla tego, ażeby uczniowie nie zapominali grammatyki, należy i tutaj ciągle zajmować się z nimi rozbiorem grammatycznym.

3. Przy tłómaczeniu z polskiego, można zalecany w niższych klassach podział zdań na części zostawić uczniom, ażeby się sami do tego przygotowywali, a natomiast starać się, aby wyrazy textu polskiego stawiane były w takim szyku, w jakim znaleść się powinny w tłómaczeniu niemieckiem. Tym sposobem przez porównanie języka niemieckiego z polskim prędzéj się uwydatnią uczniom odrębności pierwszego, a wszystko co jest odrębném łatwiéj się wraża w pamięć niż to, co jest pospolitém.

4. W wypracowaniach piśmiennych należy szczególną zwracać uwagę, aby użyte w nich sposoby wyrażenia się mogły nazawsze utrwalić się w pamięci uczniów. Wprawa w czytanie rękopismów powinna w téj klassie znaleść nieco obszerniejsze zastosowanie. Ponieważ szkoła powinna przygotować ucznia tak, aby po skończeniu w niéj kursu mógł już postępować o własnych siłach, przeto pożądaną rzeczą byłoby, aby Nauczy-

тать писанныя не четкимъ почеркомъ бумаги.

Примѣчаніе 5. При упражненіяхъ въ свободномъ разговорѣ Учитель долженъ стараться поступать съ указанною уже выше осторожностію, такъ чтобы ученики въ собственныхъ своихъ успѣхахъ находили достаточное поощреніе къ употребленію въ разговорѣ нѣмецкаго языка.

9) Программа преподаванія математики.

а) Ариѳметика.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Повтореніе счисленія и четырехъ дѣйствій съ цѣлыми числами, при чемъ Учитель долженъ упражнять учениковъ въ скоромъ сложеніи, вычитаніи, умноженіи и дѣленіи въ умѣ, а таже въ способахъ узнавать, какія должно употреблять дѣйствія для рѣшенія легкихъ задачъ, выраженныхъ словесно различнымъ образомъ.

2) Первоначальныя свойства чиселъ, а именно: о числахъ кратныхъ, первыхъ и производныхъ: указаніе первыхъ чиселъ заключающихся въ первой сотнѣ; разложеніе чиселъ менѣе ста на первые множители; опредѣленіе всѣхъ дѣлителей данныхъ чиселъ менѣе ста; приложеніе сказанныхъ свойствъ къ сокращенію дѣйствій въ письменномъ и умственномъ вычисленіи.

3) Повѣрка полученныхъ результатовъ отъ рѣшенія задачъ, относящихся къ первымъ четыремъ дѣйствіямъ съ цѣлыми числами. Объясненіе измѣненій суммы, разности, произведенія и частнаго, происходящихъ отъ увеличенія или уменьшенія чиселъ, надъ которыми совершается сложеніе, вычитаніе, умноженіе и дѣленіе.

4) Русскія мѣры, вѣсы и монеты, а также употребляемыя въ здѣшнемъ краѣ, преимущественно при покупкѣ и продажѣ различныхъ предметовъ, какъ-то: соломы, бумаги, пряжи и проч.

5) Обращеніе высшихъ именованныхъ чиселъ въ низшія и обратно, умственно, или посредствомъ письменнаго вычисленія.

6) Сложеніе и вычитаніе именованныхъ чиселъ; опредѣленіе истекшаго времени по двумъ извѣстнымъ числамъ.

ciel dawał swym uczniom od czasu do czasu niekalligraficzne i niewyraźne rękopisma do czytania.

Uwaga 5. Nakoniec co do wprawy w potoczną rozmowę zaleca się Nauczycielowi także sama oględność, o jakiéj wyżéj było wspomniano, to jest aby uczniowie zachęcani byli do używania języka niemieckiego, skutkiem własnych na tém polu postępów.

9) Program do wykładu matematyki.

a) Arytmetyka.

K l a s s a I sza, (4 godziny).

1) Powtórzenie liczenia i 4 działań na liczbach całkowitych; przyczém Nauczyciel ma wprawiać uczniów w prędkie dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb mniejszych z pamięci, oraz w rozpoznawanie, jakich działań używać należy do rozwiązywania zadań łatwiejszych, rozmaicie wysłowionych.

2) Początkowe własności liczb, a mianowicie: o liczbach wielokrotnych, pierwszych i pochodnych; wymienienie liczb pierwszych zawartych w pierwszéj setce; rozłożenie liczby danéj mniejszéj od sta na czynniki pierwsze; oznaczenie wszystkich dzielników liczb danych mniejszych od sta. Przystosowanie tych własności do skracania działań tak w piśmiennym jak i w pamięciowym rachunku.

3) Sprawdzenia czyli próby wypadków otrzymanych z rozwiązania przykładów należących do czterech działań na liczbach całkowitych. Objaśnienie zmian jakim ulega summa, różnica, iloczyn, iloraz, przez powiększanie lub zmniejszanie liczb wchodzących do dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia.

4) Miary, wagi i monety tak rossyjskie jak te, które dotychczas jeszcze w kraju się używają, mianowicie przy kupnie i sprzedaży różnych przedmiotów, jako to słomy, papieru, przędzy i t. p.

5) Zamiana liczb mianowanych wyższych na niższe i odwrotnie niższych na wyższe, bądź z pamięci bądź rachunkiem pisanym.

6) Dodawanie i odejmowanie liczb mianowanych; dochodzenie czasu upłynionego z dwóch wiadomych dat.

7) Умноженіе простыхъ и составныхъ именованныхъ чиселъ на число отвлеченное; умноженіе именованныхъ чиселъ на именованныя, причемъ учащій долженъ объяснить примѣрами, которое изъ данныхъ чиселъ будетъ множимымъ, а которое множителемъ, и какого рода будетъ произведеніе, происшедшее отъ ихъ умноженія.

8) Дѣленіе простыхъ и составныхъ именованныхъ чиселъ на число цѣлое отвлеченное; дѣленіе именованныхъ чиселъ на именованныя; объясненіе посредствомъ примѣровъ, которое изъ данныхъ чиселъ будетъ дѣлимымъ, а которое дѣлителемъ, и какого рода будетъ частное, полученное отъ раздѣленія.

Учитель, приступая къ изложенію котораго нибудь изъ сказанныхъ родовъ вычисленія, не долженъ довольствоваться одними опредѣленіями и правилами, но помощію соотвѣтственныхъ примѣровъ объяснять сущность дѣла и судить по отвѣтамъ учениковъ, поняли ли они излагаемый предметъ. По этому Учитель долженъ всегда начинать изложеніе каждой статьи легкими умственными примѣрами, переходя постепенно къ письменному вычисленію и вообще соединяя умственное вычисленіе съ вычисленіемъ на доскѣ или на бумагѣ. Предлагаемыя для рѣшенія задачи во время класса, или внѣ онаго, должны быть заимствованы изъ дѣйствительной практической жизни.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Повтореніе пройденнаго въ предыдущемъ классѣ, и преимущественно означеннаго въ 6 и 7-й статьяхъ Програмны.

2) Продолженіе о свойствахъ чиселъ, какъ-то: о признакахъ дѣлимости цѣлыхъ чиселъ на 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, и т. д.; разложеніе даннаго производнаго числа на его первые производители; опредѣленіе всѣхъ дѣлителей подобнаго числа; понятіе о общемъ наибольшемъ дѣлителѣ двухъ данныхъ чиселъ; понятіе о общемъ наименьшемъ дѣлителѣ для данныхъ двухъ производныхъ чиселъ.

3) Понятіе о обыкновенныхъ дробяхъ; откуда онѣ получаются и что выражаютъ: чтеніе и писаніе дробей. Для лучшаго объясненія дробей Учитель долженъ дѣлать это нагляднымъ образомъ, напримѣръ съ помощію таблицы дробей Песталоцци.

4) Раздѣленіе обыкновенныхъ дробей на правильныя, однородныя и разнородныя; выраженіе единицы, или какого нибудь

7) Mnożenie liczb mianowanych jedno, dwu i więcéj gatunkowych przez liczbę całkowitą niemianowaną; mnożenie liczb mianowanych przez mianowane, obok czego na przykładach wytłómaczy uczący, która z liczb danych będzie mnożną, a która mnożnikiem i jakiego mianowania będzie iloczyn wypadający z pomnożenia.

8) Dzielenie liczb mianowanych jedno, dwu i więcéj gatunkowych przez liczbę całkowitą niemianowaną, dzielenie liczb mianowanych przez mianowane, wytłómaczenie na przykładach, która z liczb danych jest dzielną, a która dzielnikiem, tudzież jakiego mianowania będzie wypadły iloraz.

Nauczyciel przystępując do nauczania któregobądź z wyżéj wymienionych rodzajów rachunku, nie powinien zasadzać tłómaczenia rzeczy na opisaniach (definicyach) prawideł, ale przez stosowne przykłady wyjaśniać, o co idzie i przekonywać się z odpowiedzi uczniów, czy rzecz dobrze zrozumieli. Z tego powodu poczynając zawsze od ustnych przykładów i z pamięci rozwiązywanych, stopniowo przechodzić ma do rachunku piśmiennego, a w całym wykładzie, ile możności, łączyć rachunek z pamięci z rachunkiem na cyfrach. Przykłady zadawane i przerabiane już to w szkole, już też na ćwiczenia domowe, brane być mają z życia praktycznego.

K l a s s a II-ga, (godzin 3).

1) Powtórzenie treściwe tego co było przedmiotem nauki w klassie poprzedzającéj, a w szczególności wymienione pod numerami 6 i 7.

2) Dalszy ciąg własności liczb, to jest prawa podzielności liczb całkowitych przez 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15 i t., rozłożenie liczby danéj pochodnéj jakiejkolwiek na jéj czynniki pierwsze, wynalezienie wszystkich dzielników takiejże liczby, pojęcie o największym wspólnym dzielniku dwóch liczb danych, pojęcie o najmniejszéj wielokrotnéj względem dwóch danych liczb pochodnych.

3) Wyobrażenie o ułamkach zwyczajnych, jakim sposobem do nich się przychodzi, i co one wyrażają, wymawianie i pisanie ułamków. Dla dania jasnego wyobrażenia o ułamkach, Nauczyciel używać powinien sposobów zmysłowych, jak naprzykład tablicy ułamków Pestallozego.

4) Rozróżnienie ułamków zwyczajnych na właściwe i niewłaści-

числа дробью, съ даннымъ знаменателемъ; включенiе цѣлаго числа съ дробью въ дробь; исключенiе цѣлаго числа изъ неправильной дроби; приведенiе двухъ или болѣе дробей къ общему знаменателю. Все это должно быть производимо съ помощiю письменнаго вычисленiя и въ умѣ.

5) Способы увеличиванiя и уменьшенiя дробей.

6) Четыре дѣйствiя съ обыкновенными дробями и цѣлыми числами съ дробями именованными и простыми; выраженiе цѣлыхъ, составныхъ именованныхъ чиселъ дробью единицы высшаго разряда.

7) Приложенiе дробей къ сокращенному умноженiю именованныхъ чиселъ на именованныя посредствомъ превращенiя чиселъ низшаго порядка въ части единицы высшаго разряда, имѣя нри семъ въ виду дальнѣйшее объясненiе изложеннаго въ I-мъ классѣ, по 7 й статьѣ Програмы.

8) Различiе между обыкновенными дробями и десятичными, чтенiе и писанiе десятичныхъ дробей.

9) Четыре дѣйствiя съ дробями десятичными.

10) Превращенiе обыкновенныхъ дробей въ десятичныя; правила превращенiя обыкновенной дроби въ десятичную точную и въ неточную, или перiодическую; обращенiе точныхъ десятичныхъ дробей и перiодическихъ въ обыкновенныя.

Въ изложепiи сказанныхъ родовъ вычисленiя Учитель долженъ слѣдовать методу, указанному въ концѣ Программы для I-го класса. Предлагаемыя Учителемъ задачи всегда должны относиться къ домашнимъ потребностямъ, къ занятiямъ хозяйственнымъ, къ ремесламъ, искусствамъ и наукамъ.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ началѣ года Учитель займется краткимъ повторенiемъ пройденнаго въ предыдущемъ классѣ, преимущественно же статьи, означенной въ 10-мъ пунктѣ Программы; причемъ объяснитъ способы сокращеннаго умноженiя и дѣленiя десятичныхъ дробей, такъ чтобы произведенiе или частное было безошибочно въ данномъ числѣ десятичныхъ знаковъ.

За тѣмъ слѣдуетъ изложить:

1) иностранные вѣсы, мѣры и монеты, съ указанiемъ зна-

we, na jednogatunkowe i różnogatunkowe, wyrażenie jedności albo jakiejkolwiek liczby przez ułamek o danym mianowniku, złączenie całości z ułamkiem w ułamek; wyciągnienie całości z ułamku niewłaściwego, sprowadzenie dwóch lub więcéj ułamków do jednego mianownika. To wszystko należy wykonywać tak z pamięci jak i na piśmie.

5) Ilorako wartość ułamku powiększać lub zmniejszać można.

6) Cztery działania na ułamkach właściwych i na liczbach całkowitych złączonych z ułamkami niemianowanemi i mianowanemi; wyrażenie liczb mianowanych różnogatunkowych przez ułamek gatunku najwyższego.

7) Zastosowanie ułamków do skróconego mnożenia liczb mianowanych przez mianowane, za pomocą rozkładu liczb gatunków niższych na części gatunków wyższych (Zerlegungs-Methode; Méthode des parties aliquotes), w dalszém rozwinięciu tego, co pod Nr. 7-m Instrukcyą na klassę 1-szą jest przeznaczone.

8) Różnica między ułamkami zwyczajnemi i dziesiętnemi, wymawianie i pisanie ułamków dziesiętnych.

9) Cztery działania na ułamkach dziesiętnych.

10) Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne; prawidła pokazujące kiedy ułamek zwyczajny zamieniony na dziesiętny daje ułamek dziesiętny skończony, a kiedy nieskończony czyli peryodyczny. Zamiana ułamków dziesiętnych bądź skończonych bądź peryodycznych na zwyczajne.

Nauczyciel w nauczaniu wyżéj wymienionych rachunków trzymać się ma téjże saméj metody, która przy końcu Instrukcyi na klassę 1-szą była wskazaną. Zadawane przykłady zawsze ściągające się do przedmiotów użytecznych i rzeczywistych, tyczyć się powinny potrzeb domowych, zatrudnień w gospodarstwie wiejskiém, w rzemiosłach, sztukach i naukach.

Klassa III-cia, (3 godziny)

Z początku roku Nauczyciel powtórzy w krótkości co było wyłożone w klassie poprzedzającéj; a wszczególności to, co jest wskazane pod Nr. 10-m Instrukcyi na tę klassę, przyczém pokaże sposoby skróconego mnożenia i dzielenia ułamków dziesiętnych tak, aby iloczyn lub iloraz był bezbłędny w danéj liczbie cyfr dziesiętnych. Potem wykładać będzie:

1) Wagi, miary i monety zagraniczne, ze wskazaniem znaków

ковъ, принятыхъ для ихъ означенія, а также о пробѣ дорогихъ металловъ и о монетныхъ системахъ;

2) свойства ариѳметическихъ и геометрическихъ отношеній. Доказательство того, что въ ряду равныхъ отношеній сумма числителей и сумма знаменателей составляютъ отношеніе равное всякому изъ данныхъ отношеній;

3) объясненіе посредствомъ примѣровъ, когда именованныя числа, находящіяся между собою въ извѣстной зависимости, будутъ въ прямомъ, а когда въ обратномъ отношеніи. Рѣшеніе различныхъ задачъ, относящихся къ вычисленію процентовъ, эсконта, товарищества и проч., употребляя для сего не пропорціи, но только такъ называемое приведеніе къ единицѣ;

4) возвышеніе чиселъ цѣлыхъ и дробныхъ простыхъ и составныхъ въ квадраты; извлеченіе квадратныхъ корней, причемъ учащій даетъ понятіе о числахъ соизмѣримыхъ и несоизмѣримыхъ съ единицею

Въ этомъ классѣ Учитель обязанъ, кромѣ постояннаго упражненія учениковъ въ вычисленіи умственномъ, преимущественно пріучать ихъ къ скорому и точному письменному вычисленію, не упуская изъ виду всѣхъ возможныхъ сокращеній и облегченій. При изложеніи различныхъ видовъ тройнаго правила, Учитель долженъ ознакомить учениковъ съ нѣкоторыми терминами, употребительными въ торговлѣ, каковы: брутто, нетто, тара, рабатъ, эсконтъ, на сто и со ста, коммисія, дивидендъ и проч.

Рѣшаемыя задачи въ классѣ или задаваемыя для упражненія дома, должны быть разнообразны по содержанію и по способу изложенія, и по возможности многочисленны, такъ чтобы ученики, понявъ надлежащимъ образомъ правила, имѣли возможность сохранить оныя тверже въ памяти, посредствомъ частыхъ и многостороннихъ приложеній.

IV-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Возвышеніе чиселъ всѣхъ родовъ въ кубы и извлеченіе изъ нихъ кубическихъ корней.

2) Ариѳметическія и геометрическія прогрессіи.

3) Логариѳмы, а именно:

а) происхожденіе логариѳмовъ, понятіе о составленіи лога-

przyjętych na ich oznaczenie, oraz rzecz o próbach metalów drogich i stopach monet.

2) Własności stosunków arytmetycznych i jeometrycznych. Dowód, że w szeregu równych stosunków summa liczników i summa mianowników tworzy stosunek równy każdemu z danych stosunków.

3) Wyjaśnienie na przykładach kiedy liczby mianowane, będące z sobą w pewnym związku, są względem siebie w stosunku prostym, a kiedy w odwrotnym. Rozwiązywania różnych zadań tyczących się procentów, eskontu, współki i t. d. bez używania proporcyj, a jedynie sposobem tak zwanym przez sprowadzenie do jedności.

4) Podnoszenie liczb całkowitych i ułamkowych jednego albo kilku mianowań do kwadratu, wyciąganie pierwiastków kwadratowych, przyczem da uczący wyobrażenie o liczbach współmiernych i niewspółmiernych względem jedności.

W téj klassie Nauczyciel, obok ćwiczenia nieustannego uczniów w rachunkach z pamięci, powinien szczególnie wprawiać ich w szybkie i dokładne rachowanie piśmienne, z przystosowaniem wszelkich możliwych skróceń i ułatwień. Przy wykładzie różnych zadań, nie zaniedba obznajmiać uczniów z wyrazami technicznemi używanemi w handlu jakoto: brutto, netto, tara, rabat, eskont, na sto i za sto, komissowe, dywidenda i t. d. Przykłady przerabiane w szkole i zadawane na ćwiczenia domowe, powinny być treści i wysłowienia jak najrozmaitszego, i o ile być może najliczniejsze, aby uczniowie obok dokładnego zrozumienia prawideł, przez częste ich i wielostronne przystosowanie, tém mocniej je w pamięci zachowali.

Klassa IV-ta, (4 godziny).

1) Podnoszenie wszelkiego rodzaju liczb do sześcianu i w krótkości sposób wyciągania z nich pierwiastku sześciennego.

2) Postępy różnicowe i ilorazowe.

3) Logarytmy, a w szczególności:

a) zkąd powstają logarytmy, wyobrażenie o układaniu tablic

риѳмическихъ таблицъ, свойства логариѳмовъ вообще и преимущественно десятичной системы;

б) нахожденіе логариѳма по данному какому нибудь числу, и обратно, нахожденіе числа по данному логариѳму;

в) приложеніе логариѳмовъ къ сокращенному умноженію, дѣленію, возвышенію въ степени и извлеченію корней изъ данныхъ чиселъ.

4) Приложеніе логариѳмовъ къ разрѣшенію задачъ, относящихся къ сложнымъ процентамъ.

5) Краткія свѣдѣнія о векселяхъ, о ихъ размѣнѣ и арбитражахъ; о мѣстныхъ кредитныхъ установленіяхъ, о биржевыхъ прейсъ-курантахъ.

Такъ какъ ученики этого класса уже достаточно должны быть ознакомлены съ умственнымъ вычисленіемъ, то надлежитъ употреблять оное только въ видѣ вспомогательнаго средства для скорѣйшаго рѣшенія задачъ на бумагѣ, или на доскѣ; но за то Учитель долженъ стараться пріучать учениковъ, все болѣе и болѣе, къ общимъ понятіямъ о числахъ и ариѳметическихъ дѣйствіяхъ, употребляя буквы для выраженія данныхъ чиселъ и формулы для выраженія правилъ. Сюда также относится все, сказанное о задачахъ въ Программѣ для II и III-го классовъ, и преимущественно о выборѣ задачъ, а равно о сокращеніи и облегченіи дѣйствій.

Руководства для Учителей.

(*Для I и II-го классовъ*)

1) Ариѳметика для уѣздныхъ училищъ, изданная Департаментомъ Народнаго Просвѣщенія. Спб. Послѣднее изданіе.

2) Собраніе ариѳметическихъ задачъ, изд. тѣмъ же Департаментомъ. Спб. Послѣднее изданіе.

Обѣ книги сочинены Г. Буссе, Директоромъ Спб. гимназіи.

3) Diesterweg und Heuser, Praktisches Rechenbuch für Elementar und höhere Bürger-Schulen, изданіе 1852 г.

4) Diesterweg und Heuser, methodisches Handbuch für den Gesammtunterricht in Rechnen, 2 тома, 5-е изданіе 1850 года.

5) Éléments d'Arithmétique par Vernier.

6) Diesterweg und Heuser, Auflösungen der Aufgaben in dem praktischen Rechenbuche, 4-е изданіе.

logarytmowych, własności logarytmów w ogóle, a w szczególności układu dziesiętnego;

b) wynalezienie logarytmu jakiejkolwiek liczby danéj, i odwrotnie liczby odpowiadającéj danemu logarytmowi;

c) zastosowanie logarytmów do krótszego wykonywania mnożenia, dzielenia, podnoszenia do potęg i wyciągania pierwiastków jakichkolwiek z liczb danych.

4) Zastosowanie logarytmów do rozwiązania zadań, odnoszących się do procentów składanych.

5) Krótka wiadomość o wekslach, wymianie i arbitrażach; o papierach publicznych krajowych, o cedułach giełdowych.

Ponieważ uczniowie téj klassy już dostatecznie powinni być wprawni w rachunek z pamięci, przeto stosować go tylko należy, jako pomoc przy spieszniejszém przerabianiu przykładów na piśmie, ale natomiast Nauczyciel ma coraz więcéj przyzwyczajać ich do ogólniejszego pojmowania liczb i działań arytmetycznych, używając głosek na wyrażenie liczb jakichkolwiek, i wzorów na wyrażenie prawideł. Co się powiedziało o przykładach w Instrukcyi na klassę 2-gą i 3-cią, toż samo ma się zachować i tu, mianowicie co do doboru przykładów, skracania i ułatwiania działań.

Dzieła pomocnicze dla Nauczycieli:

(Do klassy 1-éj i 2-éj.)

1) Arytmetyka dla szkół powiatowych, wydana przez Departament Oświecenia Publicznego. St.Pet. wydanie ostatnie.

2) Zbiór zadań arytmetycznych, wydany przez tenże Departament. St.Pet. ostatnie wydanie.

Obie książki ułożone przez G. Busse, Dyrektora St.Pet.gimnazyum.

3) Diesterweg und Heuser, Praktisches Rechenbuch für elementar und höhere Bürger-Schulen, wydane 1852 r.

4) Diesterweg und Heuser, methodisches Handbuch für den Gesammtunterricht in Rechnen, 2 tomy, 5-te wydanie, 1850 r.

5) Éléments d'Arithmétique par Vernier.

6) Diesterweg und Heuser, Auflösungen der Aufgaben in der praktischen Rechenbuche, 4-te wydanie.

7) Stubba's Leitfaden für den Unterricht in Kopfrechnen 1852.

8) Его же, Aufgaben zum Kopfrechnen, 4 тетради 1852 г.

9) Stubba's Anweisung für den Rechnen Unterricht, 2 тома. 1850 г.

10) Его же, Aufgaben zum Zifferrechnen; до сихъ поръ издано 5 тетрадей. 1852 г.

11) Петра Гурьева Руководство къ преподаванію ариѳметики малолѣтнимъ дѣтямъ, съ 33 таблицами. Спб. 1839 г.

12) Уроки практической ариѳметики Франца Симашко. Спб. 1852 года.

(Для III-го класса)

Кромѣ вышеозначенныхъ сочиненій:

13) Beskiba's Lehrbuch der Arithmetik. 2 тома, 2-е изданіе 1839 года.

14) Brauer's der schnelle Rechnenmeister für Stadt und Landschulen. 2 тома 1851 года.

15) Sonnet, Problèmes d'arithmètique et exercices de calcul.

16) Его же, Solutions raisonnées.

17) Voisard, Arithmétique appliquée. Новѣйшее изданіе.

(Для IV-го класса)

18) Matzka's Elementarlehre von den Logarithmen ohne Algebra gemeinfaszlich zergliedert. 8° Prag. 1850.

19) Lorey. Das Neueste und Interessanteste aus der Logarithmentechnik und der Anwendung der Logarithmen auf das Leben. Weimar. 1852.

20) Logarithmen gemeine oder Briggische der natürlichen Zahlen von 1—10,000.

21) Зубеллевичъ. Практическое изложеніе науки о возвышеніи въ степени, извлеченіи корней, прогрессіяхъ и логариѳмахъ. 1848 г.

22) Коммерческое счетоводство и примѣненіе его къ важнѣйшимъ задачамъ. 1846 г.

б) Алгебра.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Понятіе объ алгебраическихъ количествахъ; ихъ раздѣленіе на положительныя и отрицательныя; объясненіе значенія

7) Stubba's Leitfaden für den Unterricht in Kopfrechnen, 1852.

8) Tegoż, Aufgaben zum Kopfrechnen, 4 zeszyty, 1852 r.

9) Stubba's Anweisung für den Rechnen Unterricht; 2 tomy, 1850 roku.

10) Tegoż, Aufgaben zum Zifferrechnen; do tego czasu wydano 5 zeszytów, 1852.

11) Piotra Guriewa, Podręcznik dla nauczenia młodzieży, z 33 tablicami, St.-Pet. 1839 r.

12) Nauka praktycznéj arytmetyki, Franciszka Simaszko, St.Pet. 1852 r.

(Do klassy III-éj.)

Oprócz wyżéj oznaczonych dzieł:

13) Beskiba's Lehrbuch der Arithmetik, 2 tomy, 2-e wydanie, 1839 roku.

14) Brauer's der schnelle Rechnenmeister für Stadt-und-Landschulen, 2 tomy, 1851 roku.

15) Sonnet, Problèmes d'arithmétique et exercices de calcul.

16) Tegoż, Solutions raisonnées.

17) Voisard, Arithmétique appliquée. Najnowsze wydanie.

(Do klassy IV-éj.)

18) Matzka's Elementarlehre von den Logarithmen ohne Algebra gemeinfaszlich zergliedert. 8-vo Prag. 1850.

19) Lorey. Das Neueste und Interessanteste aus der Logarithmentechnik und der Anvendung der Logarithmen auf das Leben. Weimar. 1852.

20) Logarithmen gemeine oder Briggische der natürlichen Zahlen von 1—10,000.

21) Zubellewicz. Wykład praktyczny nauki o podnoszeniu do potęg, wyciąganiu pierwiastków, o postępach i logarytmach 1848.

22) Rachunkowość handlowa w ważniejszych jéj zastosowaniach, 1846.

b) Algebra.

Klassa V-ta, (2 godziny).

1) Wyobrażenie o ilościach algebráicznych, podział tych ilości na dodatne i odjemne, wytłómaczenie znaczenia współ-

коэфиціентовъ и показателей; различіе между одночленами и многочленами.

2) Дѣйствія съ одночленными и многочленными количествами.

3) Рѣшеніе уравненій 1-й степени съ однимъ неизвѣстнымъ количествомъ и съ двумя или болѣе неизвѣстными.

Упражненія и задачи должны быть какъ можно разнообразнѣе, чтобы пополнить пройденное изъ ариѳметики въ низшихъ классахъ и вмѣстѣ съ тѣмъ указать путь къ скорѣйшему рѣшенію.

Руководства для Учителей.

1) Sonnet, premiers éléments d'Algèbre, 2-ое изданіе.

2) Mayer et Choquet, Traité élémentaire d'Algèbre, 3-е изданіе. Тоже и въ русскомъ переводѣ.

3) Ritt, problèmes d'Algèbre et exercices de calcul algébrique съ отвѣтами, 3 изданіе.

4) Pollak, Sammlung arithmetischer und algebraischer Aufgaben, 2 части, 2-ое изданіе.

в) Геометрія.

Изложеніе геометріи должно быть какъ можно проще и доступнѣе для всѣхъ учениковъ. И потому вмѣняется Учителю въ обязанность избирать доказательства самыя простыя и наглядныя, избѣгать разсужденій въ доказательствѣ тѣхъ истинъ, въ которыхъ убѣдиться можно нагляднымъ образомъ.

Въ таковомъ изложеніи геометріи Учитель руководствуется сочиненіемъ Clairaut, отличающимся вышеупомянутыми условіями и потому самымъ удобнымъ къ обученію геометріи въ училищахъ, которыя посѣщаютъ ученики съ различными умственными способностями и различнымъ предварительнымъ приготовленіемъ.

II-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Во второмъ классѣ курсъ геометріи слѣдуетъ считать приготовительнымъ; онъ состоитъ въ самомъ доступномъ объясненіи, при помощи рисунковъ и моделей, извѣстныхъ геометрическихъ истинъ, своевременное уразумѣніе которыхъ полезно для другихъ наукъ и весьма много способствуетъ хорошему потомъ пониманію собственной геометріи. Въ этомъ курсѣ ученики изучаютъ всѣ геометрическія названія и знакомятся съ различными

czynników i wykładników, odróżnienie jednomianów od wielomianów.

2) Działania z ilościami jednomiennemi i wielomiennemi.

3) Rozwiązanie równań stopnia pierwszego z jedną niewiadomą, i z dwiema lub więcéj niewiadomemi.

Zagadnienia zadawane powinny być jak najrozmaitsze, dla uzupełnienia tego, co się wyłożyło w niższych klassach, i wskazania krótszéj drogi dojścia do wypadków.

Dzieła pomocnicze dla Nauczycieli:

1) Sonnet, premiers éléments d'Algèbre, 2-ge wydanie.

2) Mayer et Choquet, Traité élémentaire d'Algèbre, 3-cie wydanie. Toż samo i w russkim przekładzie.

3) Ritt, problèmes d'Algèbre et exercices de calcul algébrique z odpowiedziami, 3-cie wydanie.

4) Pollak, Sammlung aritmetischer und algebraischer Aufgaben, 2 części, 2-ge wydanie.

c) Geometrya.

Wykład geometryi winien być jak najprzystępniejszym dla ogółu uczniów. Dla tego Nauczyciel starać się będzie o dowodzenia jak najprostsze, oparte głównie na świadectwie zmysłów, unikając przytém okazywania przez rozumowanie prawd, o których oczywistości świadczy samo wpatrzenie się. W wykładzie kierować się należy według dzieła Clairaut'a, odznaczającego się pod powyżéj wymienionemi względami, a tém samém najwłaściwszego do nauczania geometryi po szkołach, mieszczących w sobie młodzież rozmaicie uzdolnioną i usposobioną.

Klassa II-ga, (2 godziny na tydzień).

Kurs geometryi, dla klassy drugiéj przeznaczony, uważać należy za przygotowawczy; ograniczać się on będzie do najprostszych objaśnień, za pomocą rysunku i modeli, pewnych prawd geometrycznych, których poznanie potrzebném jest w innych naukach, i ułatwia bardzo zrozumienie późniéj właściwéj geometryi. W tym kursie oswajają się uczniowie ze wszystkiemi nazwaniami geometrycznemi, poznają różne figury i bryły, tudzież niektóre ich wła-

фигурами, тѣлами и съ нѣкоторыми свойствами оныхъ. Имѣя таковыя предварительныя познанія, они въ послѣдствіи скорѣе поймутъ предлагаемыя имъ опредѣленія, и самое изученіе геометріи сдѣлается для нихъ гораздо легче, ибо оно обратится въ разсужденіе объ извѣстныхъ уже имъ отчасти тѣлахъ и фигурахъ.

Этотъ классъ снабжается большою линейкою, съ означенными на ней аршиномъ и его подраздѣленіями, деревяннымъ циркулемъ, большимъ деревяннымъ градусникомъ, извѣстнымъ количествомъ малыхъ деревянныхъ квадратовъ и кубовъ, равно какъ моделями нѣкоторыхъ тѣлъ, напримѣръ призмы, цилиндра, конуса и шара, раскрывающагося и образующаго большой и малый кругъ.

Начертивъ на доскѣ фигуру и объяснивъ ее самымъ понятнымъ для дѣтей образомъ, Учитель беретъ для повторенія одного изъ способнѣйшихъ учениковъ, и потомъ двухъ или трехъ слабѣйшихъ, и убѣдившись изъ ихъ отвѣта, что почти всѣ хорошо поняли задачу или представленную на рисункѣ истину, заставляетъ всѣхъ учениковъ дѣлать болѣе легкіе, не требующіе много времени чертежи на тетрадяхъ одинаковой величины, которыхъ страницы должны быть имъ перенумерованы. И потому каждый изъ учениковъ доженъ приносить въ классъ линейку, циркуль, градусникъ и карандашъ (ибо чертежи въ классѣ должны быть дѣлаемы только карандашомъ). Фигуры сколько нибудь отличныя отъ объясненныхъ въ классѣ, или труднѣйшія, ученики должны съ надлежащею точностью чертить дома, въ классѣ же во время изложенія отмѣчать оныя на черновыхъ тетрадяхъ. На поляхъ или подъ фигурами они должны писать краткое объясненіе фигуры (котораго диктовать не слѣдуетъ) и надлежащія названія. Въ слѣдующій урокъ, просматривая собранныя тетради, Учитель обращаетъ вниманіе на черченіе, требуя отъ учениковъ, чтобы фигуры были рисованы точно, тонко и ровно. Тѣмъ, которыхъ фигуры не достаточно обработаны, приказываетъ вторично передѣлать оныя, не дозволяя однакожъ вырывать страницъ изъ тетради, дабы училищное начальство и сами ученики имѣли возможность видѣть постепенный ходъ ихъ успѣховъ.

Изложивши извѣстную статью изъ програмы, Учитель повторяетъ ее съ учениками по вопросамъ (которые помѣщены будутъ въ указанномъ учебникѣ), но уже изустно, то есть, каждый отвѣчающій ученикъ объясняетъ на собственной тетради чер-

snošci. Nabywszy takie przygotowawcze wiadomości, z łatwością potém zrozumieją przedstawiane im określenia i samo uczenie się geometryi w następnych klassach będzie dla nich daleko łatwiejsze, zamieni się bowiem na rozumowanie o znanych im po części figurach i bryłach.

Dla klassy téj wypada sporządzić duży linijał, z oznaczonym na nim arszynem i jego poddziałami, drewniany cyrkiel, spory drewniany przenośnik, pewną liczbę małych drewnianych kwadratów i sześcianów, a także modele niektórych brył np. graniastosłupa, walca, ostrokręgu i kuli, rozbierającéj się i okazującéj wielkie i małe koła.

W czasie wykładu, nakreśliwszy na tablicy figurę i objaśniwszy ją najprostszym ile być może dla dzieci sposobem, wyrywa Nauczyciel do powtórzenia jednego ze zdolniejszych uczniów, potém dwóch lub trzech slabszych, a przekonawszy się z ich odpowiedzi, że wszyscy zrozumieli dobrze zagadnienie lub przedstawioną w rysunku prawdę, każe im wykonywać łatwiejsze, nie wymagające dłuższego czasu rysunki, na kajetach jednakowéj wielkości, których stronnice liczbami porządkowemi oznaczy. Dlatego każdy z uczniów powinien przynosić do klassy linijkę, cyrkiel, przenośnik i ołówek (bo figury w klassie mają być robione tylko ołówkiem). Figury cokolwiek odmienne od objaśnianych w klassie, albo trudniejsze, powinni kreślić z największą dokładnością w domu, w klassie zaś w czasie wykładu rysować je tylko na brulijonach. Na marginesach lub pod figurami notować winni krótkie wyjaśnienie figur (którego dyktować im nie należy) i wprowadzone nazwiska. Podczas następnéj lekcyi przeglądając zebrane kajeta, robi Nauczyciel uwagi nad wykreśleniami, domaga się od uczniów, aby rysowali figury dokładnie, cienko i równo. Tym, których figury nie dosyć będą dobre, rozkaże powtórnie je przerobić, nie pozwalając wszakże na wyrywanie kart z seksternu, aby przełożeni szkoły i sami uczniowie byli w stanie przekonać się o stopniowym postępie tych wypracowań.

Wyłożywszy pewny rozdział z programmatu, Nauczyciel powtarza go z uczniami podług pytań (które wskazane będą w dziełku podręczném do wykładu), lecz już z pamięci, to jest każdy odpowiadający uczeń objaśnia na własnym kajecie rysunek, albo

тежъ или пересказываетъ преподанныя геометрическія истины. Такимъ образомъ ученики мало помалу пріучаются къ основательному объясненію и доказательствамъ собственными словами.

Въ составъ упомянутаго приготовительнаго курса должны войти слѣдующіе предметы:

Линія прямая, ломанная и кривая; окружность круга; черченіе линіи кривой; радіусъ, діаметръ. Діаметръ равенъ двумъ радіусамъ. Діаметръ раздѣляетъ окружность на двѣ равныя части; какъ обыкновенно раздѣляютъ окружность круга и какъ обозначаются равныя подраздѣленія окружности.

Уголъ, вершина, стороны угла. Отъ чего зависитъ величина угла; линія перпендикулярная; уголъ прямой, острый, тупой; углы смежные, вершиною противулежащіе. Мѣра угловъ. Транспортиръ; его употребленіе для черченія угловъ данной величины. Транспортиръ показываетъ, что сумма смежныхъ угловъ равняется двумъ прямымъ угламъ. Свойства перпендикуляра и наклонныхъ, изъ одной точки къ данной линіи проведенныхъ. Раздѣленіе прямой линіи на двѣ равныя части. На данную прямую опустить, и изъ точки взятой на данной прямой, возстановить перпендикуляръ. Изображеніе на чертежѣ параллельныхъ линій; ихъ опредѣленіе.

Двѣ прямыя линіи, пересѣченныя третьею, даютъ углы, по равенству которыхъ можно узнать, что данныя линіи между собою параллельны; названія этихъ угловъ; проведеніе линіи параллельной къ данной прямой.

Уголъ вписанный; его мѣра. Всякій уголъ, вписанный въ полуокружность, есть прямой.

Касательная къ окружности; линія касательная есть перпендикулярная къ радіусу. Проведеніе касательной къ окружности чрезъ точку, взятую на окружности или внѣ ея. Перпендикуляръ, проведенный изъ средины хорды, проходитъ чрезъ центръ круга. Найти центръ окружности. Чрезъ три данныя точки провести окружность.

Треугольникъ; углы; стороны. Объясненіе посредствомъ транспортира и параллельныхъ линій, что сумма угловъ треугольника равняется 180^0. Раздѣленіе треугольниковъ по сторонамъ.

Построеніе треугольника по даннымъ: *а*) двумъ сторонамъ

powtarza wyłożone geometryczne prawdy. Takim sposobem, powoli wprawiają się uczniowie w gruntowne objaśnianie i dowodzenie prawd swemi własnemi wyrazami.

W skład tego przygotowawczego kursu wejść mają następujące przedmioty:

Linja prosta, łamana i krzywa; okrąg koła; kreślenie linii krzywéj; promień, średnica; średnica równa się dwóm promieniom; średnica dzieli okrąg na dwie równe części. Jak dzielą zwyczajnie okrąg, i jak znaczą równe jego podziały.

Kąt, wierzchołek, ramiona kąta; od czego wielkość kąta zależy; linija prostopadła; kąt prosty, ostry, rozwarty; kąty przyległe, wierzchołkiem przeciwległe; miara kątów, przenośnik, jego użycie do kreślenia kątów danéj wielkości; objaśnić z pomocą przenośnika, że summa dwóch kątów przyległych równa się dwóm kątom prostym. Własności prostopadłéj i pochyłych, z jednego punktu do danéj linii poprowadzonych; podział linii prostéj na dwie równe części, do danéj linii wyprowadzić prostopadłą z punktu na niéj danego; wskazanie na rysunku linij równoległych, ich określenie.

Dwie proste linije przecięte trzecią, dają kąty z równości których wnieść można, że dane linije są równoległe między sobą; nazwiska tych kątów; poprowadzenie linii równoległéj do danéj prostéj.

Kąt wpisany, jego miara, każdy kąt wpisany w półokrąg jest prosty.

Styczna do okręgu; linija styczna jest prostopadłą do promienia; poprowadzenie stycznéj do okręgu przez punkt wzięty na okręgu lub zewnątrz niego. Wyprowadzona ze środka cięciwy prostopadła przechodzi przez środek okręgu; znaleść środek okręgu; przez trzy dane punkta poprowadzić okrąg.

Trójkąt, kąty i boki jego, objaśnienie za pomocą przenośnika i równoległych linij, że summa kątów trójkąta równa się 180°. Podział trójkątów ze względu na boki.

Wykreślenie trójkąta z danych: *a*) dwóch boków i kąta mię-

и углу между ними заключенному, *б*) сторонѣ и двумъ прилежащимъ къ ней угламъ; *в*) по даннымъ тремъ сторонамъ.

Четвероугольникъ, діагональ; сумма угловъ четвероугольника. Трапеція; параллелограмъ; равенство его противулежащихъ сторонъ и угловъ. Ромбъ, діагонали его между собою перпендикулярны. Прямоугольникъ; равенство его діагоналей; квадратъ; діагонали его между собою равны и перпендикулярны. Черченіе параллелограма, ромба, прямоугольника и квадрата.

Многоугольникъ; правильный многоугольникъ; примѣръ на равностороннемъ треугольникѣ и квадратѣ. Составленіе шестиугольника изъ 6 равныхъ и равностороннихъ треугольниковъ. Примѣры черченія правильныхъ многоугольниковъ посредствомъ раздѣленія окружности круга на равныя части. Кругъ можно разсматривать, какъ многоугольникъ правильный о безконечномъ числѣ сторонъ. Построеніе многоугольника равнаго данному, раздѣляя данный на треугольники. Построеніе какой либо неправильной фигуры приблизительно посредствомъ проведенія изъ ея вершинъ перпендикуляровъ къ данной прямой.

Что значитъ измѣреніе плоскости; какіе квадраты употребляются для измѣренія поверхности, или что значитъ единица квадратная. Объясненіе посредствомъ малыхъ квадратовъ, какимъ образомъ опредѣляется поверхность прямоугольника или квадрата. Изложеніе мѣстныхъ мѣръ поверхности.

Какъ изображается въ чертежѣ плоскость. Двѣ прямыя линіи пересѣкающіяся обозначаютъ плоскость. Могутъ быть двѣ прямыя линіи, не лежащія на одной плоскости. Изображеніе линіи перпендикулярной и параллельной къ плоскости.

Изображеніе двухъ плоскостей перпендикулярныхъ къ одной линіи. Пересѣченіе двухъ плоскостей составляетъ прямую линію.

Двугранный уголъ; его мѣра. Плоскости между собою перпендикулярны.

Линія вертикальная и горизонтальная; плоскость вертикальная и горизонтальная.

Что такое многогранникъ. Изображеніе куба. Что значитъ объемъ тѣлъ. Какъ находить объемъ куба. Мѣстныя кубическія мѣры.

Изображеніе прямоугольнаго параллелипипеда. Прямой и косвенный параллелипипедъ.

dzy niemi zawartego, *b*) z boku i dwóch kątów mu przyległych *c*) z danych trzech boków.

Czworokąt, przekątna; summa kątów czworokąta; trapez, równoległobok; równość jego przeciwległych boków i kątów; kwadrat ukośny; przekątne jego są prostopadłe do siebie; prostokąt, równość jego przekątnéj; kwadrat, jego przekątne są równe i prostopadłe do siebie, wykreślenie równoległoboku, kwadratu ukośnego, prostokąta i kwadratu.

Wielokąt; foremny wielokąt; przykład na równobocznym trójkącie i kwadracie; złożenie sześciokąta z 6 równych i różnobocznych trójkątów; przykłady wykreślenia foremnych wielokątów przez podział okręgu na równe części; koło można uważać za wielokąt foremny o nieskończonéj liczbie małych boków; nakreślenie wielokąta równego danemu, rozdzielając dany na trójkąty; wykreślenie jakiejkolwiek figury nieforemnéj przez poprowadzenie z wierzchołków jéj prostopadłych do danéj prostéj.

Co znaczy mierzenie płaszczyzny; jaki się używa kwadrat do mierzenia powierzchni czyli co znaczy jednostka kwadratowa. Objaśnienie za pomocą małych kwadratów jakim sposobem wyznacza się powierzchnia prostokąta lub kwadratu; wykład miejscowych miar powierzchni.

Jak się wyraża na rysunku płaszczyzna; dwie proste przecinające się oznaczają płaszczyznę. Mogą być dwie proste nie leżące na jednéj płaszczyznie. Wskazanie linii prostopadłéj do płaszczyzny i równoległéj do płaszczyzny.

Oznaczenie dwóch płaszczyzn prostopadłych do jednéj prostéj; przecięcie dwóch płaszczyzn stanowi linię prostą.

Kąt dwuścienny, jego miara. Płaszczyzny do siebie prostopadłe.

Linija pionowa i pozioma; płaszczyzna pionowa i pozioma.

Co jest wielościan, wyobrażenie sześcianu. Co znaczy objętość bryły. Jak się wynajduje objętość sześcianu; miejscowe miary sześcienne.

Wyobrażenie prostokątnego równoległościanu; prosty i pochyły równoległościan.

Призма; основанія и высота. Призма треугольная, четыреугольная и т. д.

Представленіе цилиндра посредствомъ модели и чертежа. Цилиндръ есть призма, имѣющая основаніемъ кругъ. Пересѣченіе цилиндра плоскостію, проходящею чрезъ ось, или параллельною основаніямъ. Боковая поверхность цилиндра.

Пирамида въ модели и на чертежѣ. Основаніе, вершина, высота. Пирамида треугольная, четыреугольная и т. д. Пирамида такъ называемая правильная.

Модель и чертежъ конуса. Конусъ можно разсматривать какъ правильную пирамиду, имѣющую основаніемъ кругъ. Вершина, ось конуса. Его боковая поверхность.

Опредѣленіе шара. Шаръ образуется обращеніемъ полукруга около діаметра. Радіусъ шара. Пересѣченіе шара есть кругъ. Большіе и малые круги на поверхности шара. Полюсы круга на поверхности шара.

Объясненіе на шарѣ земнаго экватора, полюсовъ, меридіановъ и параллельныхъ круговъ. Ихъ расположеніе служитъ для опредѣленія положенія точекъ на поверхности земли.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Повторивъ пройденное въ предыдущемъ классѣ, Учитель излагаетъ слѣдующее:

Теоремы, относящіяся къ прямой линіи, кругу, угламъ и къ измѣренію угловъ посредствомъ дугъ. Случаи равенства треугольниковъ. Основныя свойства перпендикулярныхъ и наклонныхъ линій. Основныя свойства параллельныхъ и теоремы о суммѣ угловъ треугольника. Свойства параллелограмовъ.

Свойства хордъ, сѣкущихъ и касательныхъ. Измѣреніе угловъ, образованныхъ этими линіями.

Пропорціональныя линіи. Подобіе треугольниковъ и другихъ фигуръ. Раздѣленіе прямоугольнаго треугольника на два треугольника, подобные данному треугольнику, и численныя отношенія, отъ того происходящія.

Первоначальныя задачи съ прямою линіею и кругомъ. Дѣленіе прямой и дуги на двѣ равныя части. Провести кругъ черезъ три данныя точки. Провести касательную къ кругу черезъ точку, данную внѣ круга. Опредѣленіе четвертой пропорціональной

Graniastosłup; podstawy i wysokość jego; graniastosłup trójkątny, czworokątny, i t. d.

Wskazanie walca na modelu i w rysunku. Walec jest graniasto-słupem mającym za podstawę koło; przecięcie walca przez płaszczyznę, idącą przez oś lub równoległą do podstaw; boczna powierzchnia walca.

Ostrosłup na modelu i w rysunku; podstawa, wierzchołek, wysokość jego; ostrosłup trójkątny, czworokątny, i t. p. Ostrosłup tak zwany foremny.

Model i rysunek ostrokręgu; ostrokrąg można uważać za foremny ostrosłup, mający za podstawę koło. Wierzchołek, oś ostrokręgu, jego powierzchnia boczna.

Oznaczenie kuli; kula tworzy się przez obrót półkola około średnicy; promień kuli. Przecięcie kuli jest kołem; wielkie i małe koła na powierzchni kuli; bieguny koła na powierzchni kuli.

Objaśnienie na kuli równika ziemskiego, biegunów, południków i równoleżników. Układ ich służy do oznaczenia położenia miejsca na powierzchni ziemi.

K l a s s a III-cia, (2 godzin na tydzień).

Nauczyciel w kilku lekcyach powtórzy z uczniami wiadomości wyłożone w klassie poprzedzającéj, a następnie zajmie się następującemi prawdami:

Podania dotyczące linii prostéj, koła, kątów i mierzenia kątów za pomocą łuków. Przypadki równości trójkątów. Zasadnicze własności prostopadłych i pochyłych. Zasadnicze własności linij równoległych i twierdzenia o summie kątów trójkąta. Własności równoległoboków.

Własności cięciw, siecznych i stycznych. Mierzenie kątów, jakie te linije tworzą między sobą.

Linije proporcyonalne; warunki podobieństwa trójkątów lub jakichkolwiek wielokątów. Rozkład trójkąta prostokątnego na dwa trójkąty podobne danemu trójkątowi i związki liczebne ztąd wynikające.

Zagadnienia początkowe z liniją prostą i kołem. Dzielenie linii i łuku na dwie równe części. Nakreślenie koła przez trzy punkta dane. Prowadzenie stycznéj do koła przez punkt dany za okręgiem. Wynalezienie czwartéj proporcyonalnéj do trzech

къ двумъ даннымъ линіямъ. Опредѣленіе средней пропорціональной къ двумъ даннымъ линіямъ. Черченіе многоугольника подобнаго данному.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

По надлежащемъ повтореніи пройденнаго въ предыдущемъ классѣ, Учитель преподаетъ:

Измѣреніе площадей; опредѣленіе единицы, употребляемой для измѣренія площадей.

Измѣреніе площади прямоугольника, параллелограмма, треугольника, трапеціи и какого бы ни было многоугольника.

Отношеніе площадей подобныхъ многоугольниковъ. Отношеніе площадей квадратовъ, построенныхъ на сторонахъ прямоугольнаго, остроугольнаго и тупоугольнаго треугольника.

Правильные многоугольники, вписанные и описанные на окружности круга. Вписываніе въ кругъ квадрата, шестиугольника и другихъ правильныхъ многоугольниковъ, кои можно вписывать посредствомъ шестиугольника и квадрата.

Доказать, что отношеніе окружности къ діаметру постоянно для всѣхъ круговъ, и описать элементарный способъ опредѣленія этого приближеннаго отношенія. Измѣреніе площади круга, разсматриваемаго какъ многоугольникъ о безчисленномъ множествѣ сторонъ.

V-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Изъ числа трехъ часовъ, опредѣленныхъ для сего класса, два обращаются на окончаніе курса геометріи. По предварительномъ удостовѣреніи, что ученики вполнѣ понимаютъ и помнятъ главныя теоремы, изложенныя въ предыдущихъ классахъ, Учитель излагаетъ слѣдующее:

О плоскости и прямой линіи. Двѣ прямыя, пересѣкающіяся или параллельныя, обозначаютъ положеніе плоскости. Условія перпендикулярности линіи къ плоскости. Свойства перпендикуляра и наклонныхъ, проведенныхъ изъ одной точки къ плоскости. Параллелизмъ линіи и плоскостей. Двугранные углы и ихъ измѣреніе. Плоскости перпендикулярныя между собою.

Многогранники, параллелипипеды; мѣра объема прямоугольнаго и какого нибудь параллелипипеда, треугольной и какой ни-

linij danych, jako też średniéj proporcyonalnéj między danemi dwiema linijami. Kreślenie wielokąta podobnego wielokątowi danemu.

Klassa IV-ta, (2 godzin na tydzień).

Po dokładném powtórzeniu kursu klassy poprzedzającéj Nauczyciel wyłoży:

Mierzenie powierzchni. Określenie jednostki powierzchni.

Mierzenie powierzchni prostokąta, równoległoboku, trójkąta, trapeza, jakiegokolwiek wielokąta.

Stosunek powierzchni wielokątów podobnych. Stosunek powierzchni kwadratów wykreślonych na bokach trójkąta prostokątnego i rozwartokątnego.

Wielokąty foremne wpisane i opisane na kóle. Wpisanie w koło kwadratu, sześciokąta, jako też innych foremnych wielokątów, dających się wpisać za pomocą sześciokąta i kwadratu.

Okazać że stosunek obwodu do średnicy jest niezmienny we wszystkich kołach i opisać elementarny sposób, jak otrzymać przybliżenie ten stosunek. Miara powierzchni koła, uważanego za wielokąt foremny o nieskończenie wielkiéj liczbie boków.

Klassa V-ta, (godzin 3 na tydzień).

Z czasu przeznaczonego, dwie godziny obrócone zostaną na dokończenie kursu jeometryi, w których Nauczyciel przekonawszy się naprzód, że uczniowie dobrze pojmują i pamiętają główne prawdy w poprzedzających wyłożone klassach, przejdzie co następuje:

O płaszczyznie i linii prostéj. Dwie linije proste równoległe lub przecinające się, oznaczają położenie płaszczyzny. Warunek prostopadłości linii do płaszczyzny. Własności prostopadłéj i pochyłych poprowadzonych z jednego punktu do płaszczyzny. Równoległość linij i płaszczyzn. Kąty dwuścienne, ich miara. Płaszczyzny prostopadłe do siebie.

Wielomiany. Równoległościany. Miara objętości równoległościanu prostokątnego i jakiegokolwiek; graniastosłupa trójką-

будь призмы. Пирамида. Объемъ треугольной и какой нибудь пирамиды.

Опредѣленіе подобныхъ многогранниковъ и отношеніе ихъ объемовъ.

Цилиндръ и конусъ; ихъ сходство съ призмою и пирамидою. Измѣреніе ихъ поверхности и объема.

Шаръ; большіе и малые круги. Полюсы круговъ. Измѣреніе поверхности и объема шара.

Одинъ часъ въ недѣлю въ теченіе перваго полугодія т. е. по 1 Января, Учитель обращаетъ на повтореніе всей ариѳметики и планиметріи, занимаясь особенно тѣми частями оныхъ, которыя всего чаще имѣютъ въ общежитіи приложеніе. При семъ Учитель заставляетъ учениковъ рѣшать дома геометрическія задачи, кои имѣютъ примѣненіе въ ремеслахъ и искусствахъ или въ практической жизни.

Во второмъ же полугодіи Учитель преподаетъ свѣдѣнія изъ съемки и нивелированія въ слѣдующемъ объемѣ:

Вѣхи, колья, цѣпь, сажень. Проведеніе прямой линіи на землѣ; проведеніе прямой линіи посредствомъ цѣпи, веревки, сажени; проведеніе перпендикулярныхъ и параллельныхъ линій цѣпью и экеромъ. Съемка плановъ посредствомъ одной только цѣпи. Масштабъ. Опредѣленіе на планѣ меридіана посредствомъ буссоли. Измѣреніе площади на планѣ.

Описаніе мензулы, уровня, алидады простой и со зрительною трубою. Компасъ. Маштабы; ихъ различное отношеніе, смотря по назначенію, для коего снимается планъ.

Съемка плановъ мензулою.

Устройство буссоли, употребляемой при съемкѣ. Буссольная съемка; употребленіе ея при съемкѣ лѣсовъ, дѣланіи въ оныхъ просѣкъ и проч. Проведеніе параллельныхъ и перпендикулярныхъ посредствомъ буссоли. Форма полеваго журнала. Вычисленіе площадей данныхъ по плану.

Поясненіе значенія словъ: профиль и нивелированіе. Основной вопросъ нивелированія.

Описаніе и употребленіе водянаго уровня и ватерпаса. Описаніе и употребленіе нивелира со зрительною трубою. Устройство рейки и ея употребленіе при нивелировкѣ. Нивелированіе

tnego i jakiegokolwiek. Ostrosłup. Miara objętości ostrosłupa trójkątnego i jakiegokolwiek.

Określenie wielościanów podobnych. Stosunek objętości podobnych wielościanów.

Walec, ostrokrąg. Ich podobieństwo z graniastosłupem i ostrosłupem. Mierzenie ich powierzchni i bryłowatości.

Kula, koła wielkie i małe, bieguny kół. Mierzenie powierzchni i objętości kuli.

W pozostałéj godzinie Nauczyciel przez pierwsze półrocze to jest do 1 Stycznia zajmie się powtarzaniem arytmetyki i planimetryi, zwracając szczególną uwagę na te z nich ustępy, które najliczniejsze przedstawiają zastosowania w potoczném życiu. Przytém zadawać będzie uczniom do obliczania w domu zagadnienia geometryczne, przytrafiające się w rzemiosłach i sztukach lub też czerpane z życia praktycznego.

W drugiém zaś półroczu zajmie się wyłożeniem wiadomości z miernictwa i niwellacyi w następnym zakresie:

Opisanie tyk, kołków, łańcucha, sążnia. Wytykanie linii prostéj i mierzenie jéj na gruncie, za pomocą łańcucha, sznura, sążnia. Prowadzenie prostopadłych i równoległych na gruncie za pomocą łańcucha i węgielnicy. Zdejmowanie planu gruntu za pomocą samego łańcucha. Skala. Oznaczanie południka na planie, za pomocą bussoli. Mierzenie powierzchni na planie.

Opis stolika mierniczego. Libella. Dioptra z celownikami i z lunetą. Bussola stolikowa. Skale; ich rozmaitość, stosownie do celu w jakim plan zdejmowanym bywa.

Zdejmowanie planu za pomocą stolika mierniczego.

Urządzenie bussoli mierniczéj. Zdejmowanie planów za pomocą bussoli mierniczej; użycie jéj przy planach lasów, przy wyrąbywaniu w nich dróg i t. p. Prowadzenie prostopadłych i równoległych za pomocą bussoli. Wzór polowego dziennika mierniczego. Obrachowywanie powierzchni danych na planie.

Objaśnienie znaczenia słów: przecięcie, poziomowanie. Główne zadanie przy niwellowaniu.

Opis i użycie wagi wodnéj, libelli. Opis i użycie instrumentu niwellacyjnego z lunetą. Pręt spadkowy, jego użycie przy po-

простое и сложное. Форма журналовъ, составляемыхъ при нивелированіи. Нивелировка поверхности.

Значеніе словъ: насыпь, выемка. Опредѣленіе объема насыпей и выемокъ.

При изложеніи свѣдѣній изъ съемки и нивелированія, Учитель пространнѣе объясняетъ особенно такіе способы, которые требуютъ самыхъ простыхъ приборовъ и которые потому всего чаще употребляются при съемкѣ. Напримѣръ съемка посредствомъ одной только цѣпи, веревки; нивелированіе посредствомъ водянаго уровня.

Тѣ же способы, которые требуютъ болѣе подробнаго объясненія, напримѣръ съемка посредствомъ буссоли и цѣпи и проч., Учитель показываетъ и объясняетъ на практикѣ.

Съ тою цѣлью урокъ для преподаванія съемки и нивелированія долженъ быть назначенъ отъ 3-хъ до 4-хъ часовъ. Такимъ образомъ Учитель будетъ имѣть возможность, не мѣшая преподаванію другихъ предметовъ, смотря по надобности, продолжать свои занятія практически, выводя учениковъ въ поле.

Для извлеченія возможной изъ таковыхъ практическихъ занятій пользы, Учитель, показавъ предварительно самый способъ производства съемки и нивелированія, раздѣляетъ учениковъ на нѣсколько отдѣленій, подъ руководствомъ отличнѣйшихъ учениковъ, и каждому отдѣленію поручаетъ особый родъ занятій. По исполненіи работы, назначенной одному отдѣленію, поручаетъ оную другому и т. д. Такимъ образомъ каждый ученикъ будетъ имѣть возможность практически ознакомиться со всѣми частями производимыхъ работъ и съ разными пріемами при употребленіи приборовъ.

Каждый ученикъ обязанъ представить сдѣланный имъ планъ тѣхъ работъ, при коихъ присутствовалъ, а равно опредѣленіе площади измѣреннаго участка земли, и на бѣло переписанный журналъ, веденный при нивелировкѣ.

При преподаваніи геометріи, Учитель преимущественно руководствуется слѣдующимъ сочиненіемъ: „Éléments de Géométrie par Clairaut“.

Пособія для Учителей:

1) Géometrie théorique et pratique par Sonnet.

ziomowaniu. Poziomowanie proste i złożone. Wzór dzienników utrzymywanych przy poziomowaniu. Poziomowanie powierzchni. Znaczenie wyrazów: wykop i nasyp. Obliczenie bryłowatości wykopów i nasypów.

W wykładzie wiadomości z miernictwa i niwellacyi, Nauczyciel obszerniéj mówić będzie o takich głównie sposobach, które wymagają najprostszych narzędzi, a tém samém najczęściéj się używają, np. zdejmowanie planów za pomocą samego łańcucha, sznura, poziomowanie za pomocą wagi wodnéj i t. p.

Te zaś sposoby, które wymagają dłuższego opisu np. zdejmowanie planu węgielnicą, łańcuchem i t. p., najlepiéj będzie wprost pokazać i objaśnić na gruncie.

W tym celu plan szkolny wypadnie tak urządzić, aby jedna godzina, przeznaczona właśnie na miernictwo i niwellacye, przypadała między 3-cią i 4-tą; wtedy Nauczyciel, nie zarywając czasu poświęconego na inne przedmioty, będzie w możności przedłużyć stosownie do potrzeby praktyczne lekcye w polu.

Aby osiągnąć jak największą z nauki korzyść, Nauczyciel pokazawszy poprzednio sam sposoby wykonywania robót mierniczych i niwellacyjnych, rozdzieli swych uczniów na oddziały, zostające pod przewodnictwem celujących uczniów i powierzy każdemu oddzielny rodzaj zajęcia. Przemieniając następnie roboty przeznaczone różnym oddziałom, można będzie dojść do tego, że każdy uczeń obezna się praktycznie ze wszystkiemi częściami wykonywanych robót i włoży się do trafnego użycia narzędzi.

Każdy z uczniów winien przedstawić odrobiony planik robót, przy których się znajdował, obliczenie powierzchni wymierzonego kawałka gruntu i na czysto przepisany dziennik, utrzymywany przy poziomowaniu.

Dzieło, którego Nauczyciel w wykładzie jeometryi trzymać się głównie będzie, jest:

Eléments de Géométrie par Clairaut.

Dzieła pomocnicze dla Nauczycieli:

1) Géométrie théorique et pratique par Sonnet.

2) Geometrie für Handwerker von Mitterer.

3) Traité élémentaire d'arpentage et de levée des plans par Lamotte.

4) Руководство къ рѣшенію геометрическихъ вопросовъ на мѣстности, съемкѣ плановъ и нивелированіи, сост. Симашко.

5) Начальныя понятія о межеваніи Вржесневскаго.

6) Топографическое нивелированіе, изложенное теоретически и практически Гершофомъ.

7) Топографическіе рисунки Константиновскаго Межеваго Института.

10) Программа преподаванія свѣдѣній изъ естественныхъ наукъ, физики и химіи.

Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ преподаются въ 5-ти классныхъ уѣздныхъ училищахъ съ тою цѣлью, чтобы ученикамъ, получающимъ въ нихъ окончательное образованіе, сообщить понятіе объ окружающей ихъ природѣ, и явленіяхъ въ ней происходящихъ, понятія, необходимыя для всякаго образованнаго человѣка.

Свѣдѣнія эти преподаются въ послѣднемъ, т. е. въ 5-мъ классѣ. Назначенные для сего 4 часа въ недѣлю, распредѣляются слѣдующимъ образомъ:

1) для свѣдѣній изъ физики 1 часъ въ недѣлю;

2) для свѣдѣній изъ химіи и минералогіи 1 часъ въ недѣлю.

3) для свѣдѣній изъ ботаники и зоологіи 2 часа въ недѣлю.

Для большаго же удобства, свѣдѣнія послѣдней категоріи преподаются въ слѣдующемъ порядкѣ: въ Августѣ, Сентябрѣ, Октябрѣ, Апрѣлѣ, Маѣ и Іюнѣ, свѣдѣнія изъ ботаники; въ Ноябрѣ же, Декабрѣ, Январѣ, Февралѣ и Мартѣ, свѣдѣнія изъ зоологіи.

Способъ преподаванія долженъ быть по возможности самый практическій. Изъ физики и химіи Учитель долженъ стараться, объясняемыя имъ явленія показывать ученикамъ по возможности на опытѣ. Равно при преподаваніи естественной исторіи онъ обязанъ все описываемое имъ, представлять по возможности или въ натуральныхъ образцахъ или въ хорошихъ изображеніяхъ.

Въ составъ преподаванія помянутыхъ свѣдѣній входятъ слѣдующіе предметы:

2) Geometrie für Handwerker von Mitterer.

3) Traité élémentaire d'arpentage et de levée des plans par Lamotte.

4) Przewodnik do rozwiązania geometrycznych zadań na polu, zdjęcie planów i poziomowanie, przez Simaszkę.

5) Miernictwo niższe Wrześniewskiego.

6) Poziomowanie topograficzne, wykład teoretyczny i praktyczny przez Gerschova.

7) Topograficzne rysunki Konstantynowskiego Mierniczego Instytutu.

10) Instrukcya do wykładu wiadomości z nauk przyrodzonych, z fizyki i chemii.

Cel kursu wiadomości z nauk przyrodzonych, z fizyki i chemii, wykładanego w szkołach powiatowych pięcio-klassowych, jest ten, ażeby pobierający w nich ostateczne wykształcenie uczniowie mogli bliżéj poznać otaczającą ich naturę (przyrodę) i zjawiska w niéj zachodzące, nabywając pojęć koniecznych dla każdego ukształconego człowieka.

Te wiadomości wykładają się jedynie w ostatniéj, to jest w piątéj klassie. Wyznaczone na ten cel cztery godziny tygodniowo, rozdzielić wypada jak następuje:

1) godzinę 1-ą co tydzień na wiadomości z fizyki;

2) godzinę 1-ą co tydzień na wiadomości z chemii i mineralogii;

3) godzin 2-e co tydzień na wiadomości z botaniki i zoologii.

W wykładzie wiadomości ostatniéj kategoryi, zachować należy dla większéj dogodności taki porządek: w Sierpniu, Wrześniu, Październiku, Kwietniu, Maju i Czerwcu udzielać wiadomości z botaniki; zaś w Listopadzie, Grudniu, Styczniu, Lutym i Marcu wiadomości z zoologii.

Sposób wykładu powinien być ile możności najpraktyczniejszy; w czasie wykładu fizyki i chemii, Nauczyciel ma objaśniane przez się zjawiska pokazywać, ile się da, uczniom w doświadczeniach; również wykładając historyę naturalną, wszystko co opisuje, winien im przedstawiać w naturze lub na dobrych rysunkach.

Wykład wspomnionych wiadomości obejmować ma następujące przedmioty:

Введеніе: въ немъ слѣдуетъ показать предметъ естественныхъ наукъ, ихъ подраздѣленіе и важность.

Изъ физики.

О общихъ свойствахъ тѣлъ: протяженіе, непроницаемость, скважность, дѣлимость, инерція, притяженіе и тяжесть.

Объ отличительныхъ физическихъ свойствахъ тѣлъ; понятіе о твердыхъ, жидкихъ, и газообразныхъ тѣлахъ.

О рычагѣ. Описаніе устройства чувствительныхъ вѣсовъ.

О равновѣсіи твердыхъ тѣлъ, погруженныхъ въ жидкости; удѣльный вѣсъ тѣлъ. Ареометры.

О тяжести воздуха, и о барометрѣ. Объ упругости воздуха, и о воздушныхъ насосахъ.

Понятіе о звукѣ, его распространеніи и отраженіи.

О теплородѣ. Расширеніе тѣлъ отъ теплоты. Термометръ; о теплопроводимости тѣлъ. О свойствѣ водяныхъ паровъ.

О явленіяхъ въ нашей атмосферѣ, зависящихъ отъ теплоты: объясненіе вѣтра, тумана, дождя, снѣга и проч.

О магнетизмѣ. О дѣйствіи и возбужденіи магнетизма въ желѣзѣ и стали.

О магнетизмѣ земнаго шара. Польза магнитной стрѣлки.

Объ электричествѣ. Электричество черезъ треніе. Электроскопы, электричество черезъ вліяніе, электрическая машина, лейденская банка.

Объ атмосферномъ электричествѣ. Устройство громовыхъ отводовъ.

О гальванизмѣ. Понятіе о гальваническомъ элементѣ и гальванической цѣпи. О практическомъ приложеніи гальваническаго тока.

Понятіе о свѣтѣ. Описаніе главнѣйшихъ оптическихъ приборовъ.

Изъ химіи.

Понятіе о простыхъ и сложныхъ химическихъ тѣлахъ; раздѣленіе химическихъ началъ на металлоиды и металлы, понятіе о химическомъ сродствѣ; различіе между химическимъ соединеніемъ и смѣсью; понятіе о разныхъ степеняхъ химическихъ соединеній; понятіе объ атомахъ.

Описаніе замѣчательнѣйшихъ неметаллическихъ началъ: кислородъ, объясненіе горѣнія тѣлъ; водородъ, хлоръ, сѣра, азотъ,

Wstęp; należy przedstawić uczniom przedmiot nauk przyrodzonych, ich podział, tudzież użyteczność i ważność.

Z fizyki.

O ogólnych własnościach ciał, jakiemi są: rozciągłość, nieprzenikliwość, dziurkowatość, podzielność, bezwładność, przyciąganie i ciężkość.

Szczególne fizyczne własności ciał; pojęcie o stałych, ciekłych i lotnych ciałach.

O drągu; opisanie składu wag czułych.

O równowadze ciał stałych zanurzonych w cieczy; ciężar gatunkowy ciał, areometry.

O ciężkości powietrza i o barometrze.

O sprężystości powietrza i o pompach powietrznych.

Pojęcie o głosie; jego rozchodzenie i odbijanie się.

O cieplikuu. Rozszerzanie się ciał od cieplika; termometr, o przewodnictwie ciał; o własnościach pary wodnéj.

O zjawiskach w naszéj atmosferze, zależących od cieplika; jakoto: o wietrze, mgle, deszczu, śniegu i t. d.

O magnetyzmie. O działaniu i wzbudzaniu magnetyzmu w żelazie i stali.

O magnetyzmie kuli ziemskiéj. Użyteczność igły magnesowéj.

O elektryczności. Elektryczność z tarcia; elektroskopy, elektryczność przez wpływ, maszyna elektryczna, butelka lejdejska i t. d.

O elektryczności w atmosferze; urządzenie konduktorów.

O galwanizmie. Pojęcia o galwanicznym stosie (bateryi); o zastosowaniach praktycznych galwanicznego strumienia.

Pojęcie o świetle; opisanie główniejszych optycznych narzędzi.

Z chemii.

Pojęcie o prostych i złożonych ciałach chemicznych; podział chemicznych pierwiastków na metaloidy i na metale; pojęcie o chemiczném powinowactwie; różnica między chemiczném połączeniem a męszaniną; pojęcie o różnych stopniach chemicznych połączeń; pojęcie o atomach.

Opisanie główniejszych niemetalicznych pierwiastków, kwasoród, objaśnienie palenia się ciał; wodoród, chlor, siarka, azot,

фосфоръ. Понятіе о составѣ атмосфернаго воздуха. Углеродъ въ видѣ алмаза, графита, антрацита и проч. Изъ замѣчательнѣйшихъ соединеній неметаллическихъ тѣлъ: вода, ея роды, сѣрнистоводородный газъ; амміакъ, углеродисто-водородный газъ; сѣрнистая кислота, сѣрная кислота; азотная кислота; фосфорная кислота; хлористо-водородная кислота; царская водка; углекислота.

Понятіе объ окислахъ; свойства щелочей. Понятіе о соляхъ вообще; различіе между средними, щелочными и кислыми солями. Примѣры нѣкоторыхъ замѣчательнѣйшихъ солей.

Замѣчаніе объ особенностяхъ соединеній въ органическихъ тѣлахъ; составъ крохмала, сахара, спирта и проч.

Изъ минералогіи.

О свойствахъ или признакахъ минераловъ: форма, структура, изломъ, цвѣтъ, твердость, упругость, вязкость и проч.

Общее замѣчаніе о химическихъ свойствахъ минераловъ:

Понятіе о породахъ и видоизмѣненіяхъ минераловъ. Описаніе болѣе замѣчательныхъ породъ.

а) Изъ обыкновенныхъ камней: кварцъ и его разности; полевой шпатъ, каолинъ, глина, слюда, известнякъ, гипсъ, поваренная соль и проч.

б) Изъ драгоцѣнныхъ камней: алмазъ, бирюза, вениса, изумрудъ, топазъ, шпинель, корунтъ и проч.

в) Изъ горючихъ тѣлъ: антрацитъ, каменный уголь, лигнитъ и торфъ.

г) Изъ металловъ: желѣзо, свинецъ, мѣдь, олово, цинкъ, ртуть, серебро, золото, платина.

Изъ ботаники.

Понятіе о внутреннемъ строеніи растеній. Краткій обзоръ органовъ и ихъ назначеніе у явноцвѣтныхъ растеній, а именно: корня, стебля, листьевъ, цвѣтковъ, плодовъ и сѣмянъ.

Понятіе объ органахъ размноженія у тайноцвѣтныхъ растеній. Понятіе о видахъ, родахъ, и другихъ группахъ растительнаго царства. Понятіе о систематическихъ названіяхъ растеній. Понятіе объ искусственныхъ и естественныхъ системахъ растеній. Изложеніе Линнеевой системы. Замѣчаніе объ основаніяхъ различныхъ естественныхъ системъ.

fosfor; pojęcie o składzie powietrza atmosferycznego; węglik w postaci dyamentu, grafitu, antracytu i t. d. Z ważniejszych połączeń niemetalicznych ciał: woda, jéj odmiany, gaz siarkowo-wodorodny, amoniak, gaz węglowo-wodorodny, kwas siarkowy i siarczany, azotny kwas, kwas fosforyczny, kwas chlorowo-wodorodny, wódka królewska, kwas węglowy.

Pojęcie o niedokwasach; własności alkalij; pojęcie o solach w ogóle; różnice między średniemi, alkalicznemi i kwaśnemi solami; przykłady niektórych ważniejszych soli.

Wskazanie osobliwości połączeń w ciałach organicznych; skład krochmalu, cukru, spirytusu (alkoholu) i t. d.

Z mineralogii.

O własnościach czyli cechach minerałów; kształt, budowa, odłam, kolor, twardość, sprężystość, lepkość, i t. d.

Ogólna uwaga o chemicznych własnościach minerałów.

Pojęcie o gatunkach, rodzajach i innych grupach minerałów. Opisanie główniejszych rodzajów:

a) Ze zwyczajnych kamieni: kwarc i jego odmiany, feldspat, kaolin, glina, mika, kamień wapienny, gips, sól kuchenna i t. d.

b) Z drogich kamieni: dyament, turkus, granat, szmaragd, topaz, spinel, koryndon i t. d.

c) Z palnych ciał: antracyt, węgiel kamienny, lignit i torf.

d) Z metali: żelazo, ołów, miedź, cyna, cynk, merkuryusz, srebro, złoto, platyna.

Z botaniki.

Pojęcie o wewnętrznej budowie roślin; krótki opis organów i ich przeznaczenia w roślinach jawnopłciowych, a mianowicie: korzeń, łodyga, liście, kwiaty, owoce i nasiona.

Pojęcie o organach rozmnażania się w roślinach skrytopłciowych. Pojęcie o gatunkach, rodzajach i innych grupach roślin. Pojęcie o sztucznych i naturalnych układach roślin. Wyłożenie Linneuszowego układu. Uwagi o podstawach różnych układów naturalnych.

Описаніе, по естественной системѣ, туземныхъ деревьевъ, кустарниковъ, хлѣбныхъ растеній, кормовыхъ травъ, а равно и самыхъ ядовитыхъ туземныхъ растеній.

Примѣчаніе. При изложеніи ботаники Учитель долженъ все объяснять на свѣжихъ растеніяхъ, или по крайней мѣрѣ на сушеныхъ; почему именно и назначаются для этого предмета лѣтніе мѣсяцы.

Для лучшей наглядности, и практическихъ упражненій, Учитель долженъ вмѣстѣ съ учениками сдѣлать по крайней мѣрѣ четыре ботаническія экскурсіи: двѣ въ началѣ, и двѣ въ концѣ учебнаго года. На первыхъ двухъ экскурсіяхъ онъ постарается чисто эмпирически ознакомить учениковъ съ какою нибудь сотнею породъ растеній, въ категорію которыхъ должны преимущественно войти тѣ полезныя и вредныя растенія, съ коими онъ намѣренъ ознакомить ихъ ближе въ теченіе учебнаго года, и на которыя онъ будетъ ссылаться при обзорѣ органовъ растеній вообще. Эти растенія должны ученики тщательно собрать и засушить для своего гербарія, по наставленіямъ Учителя. Въ особенности же на осеннихъ экскурсіяхъ, должно запастись плодами и сѣмянами деревьевъ, которыя именно поспѣваютъ въ эту пору. Двѣ другія, т. е. весеннія экскурсіи, должно употребить для практическихъ упражненій въ опредѣленіи по Линнеевой системѣ, а равно и для собранія изъ полезнѣйшихъ растеній тѣхъ, которыхъ невозможно было встрѣтить въ цвѣту на осеннихъ экскурсіяхъ.

Изъ зоологіи.

Понятіе объ отличительныхъ признакахъ животныхъ вообще. Краткій обзоръ органовъ у животныхъ и ихъ назначеніе. Понятіе о видахъ, родахъ, и другихъ группахъ животныхъ.

Представленіе животнаго царства въ видѣ синоптической таблицы, по системѣ Мильнъ-Эдвардса.

Краткій обзоръ классовъ съ примѣрами болѣе замѣчательныхъ породъ животныхъ, относящихся къ каждому изъ нихъ.

Примѣчаніе. При обзорѣ классовъ животнаго царства, Учитель ограничится подраздѣленіемъ ихъ на разряды только у позвоночныхъ и въ классѣ насѣкомыхъ; остальные же классы представитъ только въ общихъ чертахъ.

Opisanie podług naturalnego układu krajowych drzew, krzewów, roślin zbożowych, pastewnych traw, a także szkodliwych krajowych roślin.

Uwaga. Przy wykładzie botaniki powinien Nauczyciel wszystko objaśniać na świeżych roślinach, albo przynajmniéj na zasuszonych; dlatego właśnie naznacza się na ten przedmiot letnie miesiące.

Celem poznania roślin i dla praktycznych ćwiczeń, powinien Nauczyciel razem z uczniami zrobić przynajmniéj cztery botaniczne wycieczki (exkursye); dwie na początku i dwie w końcu roku szkolnego. W czasie pierwszych dwóch wycieczek starać się będzie, aby uczniowie poznali empirycznie z jaką setkę różnych rodzajów roślin, równie użytecznych jak szkodliwych, a między niemi szczególniéj te rośliny, z któremi w ciągu roku ma ich bliżéj zapoznać, i których używać będzie dla objaśnienia przy opisywaniu organów roślin w ogóle. Rośliny te powinni uczniowie starannie zebrać i zasuszyć dla zachowania ich w swoich zielnikach, podług wskazań Nauczyciela. W szczególności zaś, w czasie jesiennych wycieczek, należy zaopatrzyć się w owoce i nasiona drzew, które właśnie dojrzewają na ten czas. Dwie drugie, to jest wiosenne wycieczki, obrócić należy na praktyczne ćwiczenia w klassyfikacyi podług Linneusza układu, i na zebranie tych użytecznych roślin, których niepodobna było spotkać z kwiatem w jesiennych wycieczkach.

Z zoologii.

Pojęcie o szczególnych cechach zwierząt w ogóle. Krótki opis organów zwierzęcych i ich przeznaczenie. Pojęcie o gatunkach, rodzajach i innych działach zwierząt.

Wystawienie ogółu zwierząt w tablicy synoptycznéj, wedle układu Milne-Edwards'a.

Krótki przegląd klass zwierząt ze wskazaniem i opisaniem ważniejszych rodzajów odnoszących się do każdéj z nich.

Uwaga. W przeglądzie klass królestwa zwierzęcego, Nauczyciel ograniczy się poddziałem ich na rzędy co do kręgowych i w klassie owadów; pozostałe zaś klassy opisze tylko w głównych rysach.

При описываніи животныхъ, Учитель долженъ стараться представлять на глаза ученикамъ хорошія изображенія по возможности въ большемъ масштабѣ; туземныя же насѣкомыя, которыми запастись нетрудно, должно показывать въ натурѣ. Во время ботаническихъ экскурсій, Учитель долженъ обращать вниманіе воспитанниковъ на насѣкомыхъ, и въ особенности ознакомить ихъ съ породами причиняющими вредъ посѣвамъ, деревьямъ, плодамъ и проч.

Учитель долженъ руководствоваться слѣдующими сочиненіями:

1) *Для физики и химіи.*

Ganot, Traité élémentaire de Physique. Paris, 2-de édition.

Langlebert, Physique, Paris, 1855.

Ленцъ, Руководство къ физикѣ, Спб., послѣднее изданіе.

Regnault, Cours émémentaire de Chimie, Paris.

Здзитовецкій, начальныя понятія о химіи.

Langlebert, Chimie, 1855. Paris.

2) *Для естественной исторіи.*

Langlebert, Histoire naturelle, Paris, 1855.

Beudant, Cours élémentaire d'histoire naturelle.

Delafosse, Précis élémentaire d'histoire naturelle. Ouvrage autorisé par le conseil de l'instruction publique. 6-e edition, 1853, Paris.

Витовскій, естественная исторія, Львовъ, 1849 года.

11) Программа преподаванія географіи.

I-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Опредѣленіе географіи; раздѣленіе ея на математическую, физическую и политическую.

2) Страны свѣта; видъ земли; значеніе глобуса, планиглобія, ландкарты и морской карты; опредѣленіе главныхъ терминовъ математической географіи.

3) Поверхность земли; отношеніе воды къ сушѣ; опредѣленіе названій: океанъ, море, заливъ, губа, бухта, гавань, маякъ, рейдъ, проливъ или каналъ и проч.

4) Опредѣленіе названій: источникъ, ручай, рѣка, степная

Przy opisywaniu zwierząt, powinien pokazywać uczniom dobre rysunki zwierząt w większych rozmiarach; krajowe zaś owady w które się zaopatrzyć łatwo, okazywać ma w naturze. W czasie botanicznych wycieczek powinien zwracać uwagę uczniów na owady i dać im poznać te rodzaje mianowicie, które szkody wyrządzają w zasiewach, na drzewach, w owocach i t. d.

Przy wykładzie używać ma Nauczyciel dzieł następujących:

1) *Do fizyki i chemii.*

Ganot, Traité élémentaire de Physique. Paris, 2-de édition.
Langlebert, Physique, Paris, 1855.
Lenc, podręcznik do fizyki, St. Pet., ostatnie wydanie.
Regnault, Cours élémentaire de Chimie, Paris.
Zdzitowiecki, wykład początkowy chemii.
Langlebert, Chimie, Paris, 1855.

2) *Do historyi naturalnéj.*

Langlebert, Histoire naturelle, Paris, 1855.
Beudant, Cours élémentaire d'histoire naturelle.
Delafosse, Précis élémentaire d'histoire naturelle. Ouvrage autorisé par le conseil de l'instruction publique. 6-e édition, 1853, Paris.
Witowski, historya naturalna, Lwów 1849 r.

11) Instrukcya do wykładu jeografii.

Klassa I-sza, (2 godziny na tydzień).

1) Określenie jeografii, podział jéj na matematyczną, fizyczną i polityczną.

2) Strony świata, kształt ziemi, znaczenie globu, planiglobu, mapp lądowych i morskich, określenie głównych terminów używanych w jeografii matematycznéj.

3) Powierzchnia ziemi; stosunek wody do lądu; określenie następujących terminów: ocean, morze, odnoga, zatoka, przystań, latarnia morska, rejda, cieśnina czyli kanał i t. p.

4) Określenie wyrazów: źródło, strumień, rzeka, rzeka stepowa, rzeka nadbrzeżna, kanał, jezioro, staw, górna część rzeki, dol-

рѣка, прибрежная, каналъ, озеро, прудъ, верховье рѣки, низовье, устье, русло или ложе, правый и лѣвый берегъ и проч.

5) Опредѣленіе названій: материкъ или твердая земля, островъ, полуостровъ, перешеекъ, коса или носъ, гора, холмъ или пригорокъ, низменная земля, высокая или плоская возвышенность, склонъ горы, цѣпь горъ или кряжъ, хребетъ горъ, ущеліе, волканъ или огнедышащая гора, сопка и проч.

6) Раздѣленіе Земнаго Шара на пять частей Свѣта: Старый Свѣтъ, Новый Свѣтъ; раздѣленіе Океана тоже на пять частей.

7) Раздѣленіе людей по строенію тѣла и цвѣту кожи на пять племенъ или поколѣній; раздѣленіе Европейскихъ жителей по первобытнымъ языкамъ; раздѣленіе людей по образу жизни: народы звѣроловные, рыболовные, кочевые, народы осѣдлые; раздѣленіе народовъ по религіи: единобожіе и многобожіе или язычество, идолопоклонство; единобожные народы: Христіане, Евреи, Магометане; огнепоклонники, фетиши и другіе.

8) Опредѣленіе государства; разныя титла государей: императоръ, король, курфирстъ, великій герцогъ, герцогъ, князь, султанъ, шахъ, ханъ, шейкъ, дей, эмиръ.

9) Границы Европы; число жителей; исчисленіе всѣхъ странъ и государствъ Европы съ столичными въ нихъ городами, главными рѣками и значительнѣйшими горами.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Границы Азіи; пространство и число жителей; моря, заливы, проливы, важнѣйшія озера, рѣки, острова, полуострова, хребты горъ, песчаныя пустыни, степи и болота.

2) Климатъ, жители, религія, правленіе.

3) Границы Китая и составъ сего государства; его пространство и число жителей; главнѣйшія рѣки и произведенія; знаменитѣйшіе города.

4) Составъ Японскаго государства; климатъ и произведенія; знаменитѣйшіе города.

5) Составъ Индукитая: независимыя владѣнія: Аннамъ, Сіамъ, Бирма и независимая Малакка; Англійскія владѣнія съ главными городами въ оныхъ.

6) Остъ-Индскіе острова или Индукитайскій Архипелагъ; большіе Зондскіе острова; Молуккскіе и Филиппинскіе острова.

na część rzeki, ujście, koryto czyli łożysko, brzeg prawy i brzeg lewy i t. p.

5) Określenie wyrazów: ląd stały, wyspa, półwysep, międzymorze czyli klin ziemi, cypel, góra, wzgórze czyli pagórek, nizina, wyżyna czyli wyniosłość płaska, spadzistość góry, łańcuch czyli pasmo gór, grzbiet gór, wąwóz, wulkan czyli góra ogień wybuchająca, sopka i t. p.

6) Podział powierzchni kuli ziemskiéj na 5 części świata, na Świat Stary i Nowy; podział Oceanu powszechnego podobnież na 5 części.

7) Podział ludzi podług budowy i barwy ciała na pięć ras czyli plemion: podział mieszkańców Europy podług pierwotnych języków, podział ludzi podług rodzaju życia: narody żyjące z myśliwstwa i rybołówstwa, narody koczujące i narody osiadłe; podział narodów pod względem religii: jednobóstwo i wielobóstwo czyli bałwochwalstwo; narody oddające cześć jednemu Bogu: Chrześcijanie, Żydzi, Machometanie, czciciele ognia, fetysze i t. p.

8) Definicya państwa; rozmaite tytuły monarchów: cesarz, król, elektor, wielki książe, książe, sułtan, szach, chan, szejk, dej, emir.

9) Granice Europy; liczba mieszkańców, wyliczenie wszystkich krajów i państw europejskich z ich miastami stołecznemi głównemi rzekami i ważniejszemi górami.

Klassa II-ga, (3 godziny na tydzień).

1) Granice Azyi, rozległość i ludność, morza, odnogi, ciaśniny, ważniejsze jeziora, rzeki, wyspy i półwyspy, pasma gór, pustynie piaszczyste, stepy i miejsca błotniste.

2) Klimat, mieszkańcy, religia i rząd.

3) Granice Chin, skład tego państwa, rozległość i ludność; ważniejsze rzeki i płody; miasta znaczniejsze.

4) Skład państwa Japońskiego; klimat i płody; miasta znaczniejsze.

5) Skład Indochin; państwa niezależne: Annam, Siam, Birma i niepodległa Malakka; posiadłości Angielskie z miastami ważniejszemi.

6) Wyspy Wschodnio-Indyjskie, czyli Archipelag Indo-Chiński; wyspy: Wielkie Zondzkie, Moluckie i Filipińskie.

7) Границы Остъ-Индіи; рѣки, климатъ, жители; Англійскія владѣнія: а) непосредственныя, б) посредственныя; независимыя Индѣйскія государства; владѣнія другихъ европейскихъ народовъ.

8) Границы Персіи или Ирана; горы, рѣки, климатъ, религія и произведенія; раздѣленіе Ирана и главнѣйшіе города въ ономъ.

9) Границы, раздѣленіе и главнѣйшіе города Афганистана и Белюджистана.

10) Границы Турана или независимой Татаріи, называемой еще Туркестаномъ; составъ Туркестана и главнѣйшіе города въ ономъ.

11) Границы Азіятской Турціи; горы, рѣки, произведенія. Составъ Азіятской Турціи и важнѣйшіе города въ оной.

12) Границы Аравіи и ея раздѣленіе; горы, проливы и заливы, жители и религія; важнѣйшіе города въ Аравіи.

13) Границы Африки, пространство ея, моря, заливы, проливы, озера, рѣки, острова, главнѣйшіе мысы, перешеекъ.

14) Климатъ Африки, главнѣйшія произведенія, жители и число оныхъ, религія, правленіе.

15) Границы Египта, горы, Нилъ, произведенія, жители, религія, зависимость отъ Порты; раздѣленіе Египта и главнѣйшіе города.

16) Границы Берберіи, горы, жители; части Берберіи и главнѣйшіе города въ оныхъ.

17) Границы Сахары, климатъ, жители, части Сахары.

18) Границы Нубіи и Абиссиніи, жители, правленіе, важнѣйшіе города.

19) Восточный берегъ Африки, его жители, части восточнаго берега.

20) Границы Судана или Нигриціи, горы, рѣки, жители; важнѣйшія владѣнія.

21) Западный берегъ Африки, его границы, жители и раздѣленіе; владѣнія Европейцевъ на западномъ берегу.

22) Внутренность южной Африки, жители оной: Галласы, Негры, Кафры и Готтентоты.

23) Капская земля, мысы, жители, города.

24) Острова Африканскіе.

25) Америка; величина оной и число жителей; главные от-

7) Granice Indyj wschodnich, rzeki, klimat, mieszkańcy; posiadłości Angielskie: *a*) bezpośrednie, *b*) pośrednie; niezależne państwa Indyjskie; inne posiadłości Europejskie.

8) Granice Persyi czyli Iranu; góry, rzeki, klimat, religia i płody; podział Iranu i główniejsze w nim miasta.

9) Granice, podział i miasta główniejsze w Afganistanie i Beludżystanie.

10) Granice Turanu czyli niepodległéj Tataryi, inaczéj zwanéj Turkestanem; skład Turkestanu; główniejsze w nim miasta.

11) Granice Turcyi Azyatyckiéj; góry, rzeki, płody; podział Turcyi Azyatyckiéj i ważniejsze w niéj miasta.

12) Granice Arabii i jéj podział; góry, ciaśniny i zatoki, mieszkańcy i religia; miasta ważniejsze w Arabii.

13) Granice Afryki, rozległość jéj, morza, odnogi, ciaśniny, jeziora, rzeki, wyspy, główniejsze przylądki, międzymorze.

14) Klimat Afryki, płody ważniejsze, mieszkańcy i ich liczba, religia, rząd.

15) Granice Egiptu, góry, Nil, płody, mieszkańcy, religia, zależność od Porty; podział Egiptu i ważniejsze miasta.

16) Granice Berberyi, góry, mieszkańcy, części składające Berberyą i główniejsze w nich miasta.

17) Granice Sahary, klimat, mieszkańcy, podział Sahary.

18) Granice Nubii i Abisynii, mieszkańcy, rząd, ważniejsze miasta.

19) Pobrzeże wschodnie Afryki, mieszkańcy, części składające to pobrzeże.

20) Granice Sudanu czyli Nigrycyi, góry, rzeki, mieszkańcy, państwa ważniejsze.

21) Pobrzeże zachodnie Afryki, granice, mieszkańcy i podział, posiadłości Europejskie na zachodniém pobrzeżu.

22) Wnętrze południowéj Afryki, mieszkańcy jéj: Gallasowie, Negrowie, Kafrowie i Hottentoci.

23) Kraj Kapowy, przylądki, mieszkańcy, miasta.

24) Wyspy Afrykańskie.

25) Ameryka; rozległość jéj i ludność, główne części Ame-

дѣлы Америки; моря, заливы, важнѣйшія озера, рѣки, водопады, острова, полуострова, перешейки, мысы, замѣчательнѣйшія горы.

26) Климатъ Америки, жители, религія, правленіе.

27) Полярныя страны; Англійскія владѣнія и главнѣйшіе города въ оныхъ.

28) Сѣверо-Американскіе Соединенные Штаты; границы оныхъ, пространство, мѣстоположеніе, главнѣйшія горы, озера, рѣки, произведенія, жители Соединенныхъ Штатовъ, правленіе, названія важнѣйшихъ провинцій или Штатовъ и главнѣйшіе города въ оныхъ.

29) Границы Мексики, ея раздѣленіе и главнѣйшіе города; республика Юкатанская.

30) Средне-Американскіе Соединенные Штаты; границы оныхъ, раздѣленіе и главные города.

31) Границы Колумбіи; раздѣленіе оной; границы Перу, Боливіи, Чиле, Лаплаты, Патагоніи, съ главнѣйшими городами въ оныхъ.

32) Границы Бразиліи, пространство, мѣстоположеніе, главныя рѣки, естественныя произведенія, правленіе, жители, раздѣленіе и главнѣйшіе города; Гвіяна и ея составъ.

33) Границы Вестъ-Индіи, владѣнія Европейцевъ, островъ Гайти.

34) Бермудскіе острова, Огненная земля, Фалкландскіе острова и Южныя полярныя земли.

Примѣчаніе. Россійскія владѣнія проходятся вмѣстѣ съ Европейскою Россіею.

35) Австралія; земля и жители; раздѣленіе Австраліи и Европейскія владѣнія въ оной.

36) Границы Европейской Россіи, Азіятской и Американской, пространство и число жителей; горы, моря и острова, мысы, проливы, заливы, озера, рѣки и каналы, климатъ, произведенія; раздѣленіе Россійской Имперіи на губерніи, области, градоначальства и земли.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Положеніе Европы, величина и число жителей, климатъ, главнѣйшія горы, низменности, волканы, возвышенныя равнины, степи, болота, лѣса, перешейки, мысы, острова, полуострова.

ryki, morza, odnogi, ciaśniny, jeziora ważniejsze, rzeki, wodospady, wyspy, półwyspy, międzymorza, przylądki, góry znaczniejsze.

26) Klimat Ameryki, mieszkańcy, religia, rząd.

27) Kraje biegunowe, posiadłości Angielskie i główniejsze w nich miasta.

28) Północno-Amerykańskie Stany Zjednoczone, granice, rozległość, położenie, znaczniejsze góry, jeziora, rzeki, płody, mieszkańcy Północno-Amerykańskich Stanów, rząd, nazwiska ważniejszych prowincyj czyli Stanów z ważniejszemi miastami.

29) Meksyk, granice, podział, miasta ważniejsze; rzeczpospolita Jukatan.

30) Stany Zjednoczone Ameryki środkowéj, ich granice, podział i miasta znaczniejsze.

31) Kolumbja, granice i podział; granice Peru, Boliwii, Chili, Laplaty, Patagonii, z ważniejszemi w nich miastami.

32) Brezylja, granice, rozległość, położenie, rzeki główne, płody, mieszkańcy, rząd, podział, miasta ważniejsze; Gujana i jéj części.

33) Granice Indyj Zachodnich, posiadłości Europejskie, wyspa Haiti.

34) Wyspy Bermudzkie, Ziemia Ognista, wyspy Falkland i kraje bieguna południowego.

Uwaga. O posiadłościach Rossyjskich ma być wyłożone przy Rossyi Europejskiéj.

35) Australia, grunt i mieszkańcy; podział Australii i posiadłości Europejskie.

36) Granice Rossyi Europejskiéj, Azyatyckiéj i Amerykańskiéj; rozległość i ludność; góry morza i wyspy; przylądki, ciaśniny i odnogi; jeziora, rzeki i kanały; klimat, płody. Podział Cesarstwa Rossyjskiego na gubernie, obwody, naczelnictwa miast i kraje.

Klassa III-cia, (3 godziny na tydzień).

1) Położenie Europy, rozległość jéj i ludność; klimat, ważniejsze góry, niziny, wulkany, wyniosłe równiny, stepy, miejsca błotniste, lasy, międzymorza, przylądki, wyspy i półwyspy.

2) Моря, заливы, проливы, озера, главныя рѣки, водопады и каналы.

3) Швеція и Норвергія.

4) Данія.

5) Британская Монархія.

6) Голландія.

7) Бельгія.

8) Франція.

9) Испанія.

10) Португалія.

11) Италія.

12) Швейцарія.

13) Австрія.

14) Пруссія.

15) Баварія.

16) Ганноверъ.

17) Виртембергъ.

18) Саксонія.

19) Курфиршество Гессенъ-Кассель.

20) Великія Герцогства.

21) Княжества.

22) Вольные города.

23) Герцогства.

24) Турція.

25) Греція.

26) Іоническіе острова.

Границы, моря, главнѣйшія рѣки, озера, цѣпи горъ; политическое раздѣленіе, правленіе, религія, число жителей и происхожденіе оныхъ, военныя силы, какъ сухопутныя такъ и морскія первостепенныхъ государствъ; главнѣйшіе города приморскіе, внутренніе; владѣнія Европейцевъ въ другихъ частяхъ свѣта.

27) Столицы Россіи.

28) Губернскіе и областные города.

29) Приморскіе торговые города.

30) Крѣпости и укрѣпленные военные порты.

31) Города на большихъ рѣкахъ.

32) Города по числу жителей.

33) Важнѣйшія ярмарки.

2) Morza, odnogi, ciaśniny, jeziora, rzeki główne, wodospady i kanały.

3) Szwecya i Norwegja.

4) Danja.

5) Państwo Brytanii.

6) Hollandya.

7) Belgja.

8) Francya.

9) Hiszpanja.

10) Portugalja.

11) Włochy.

12) Szwajcarya.

13) Austrya.

14) Prussy.

15) Bawarya.

16) Hannower.

17) Wirtemberg.

18) Saksonja.

19) Elektorstwo Hessko-Kasselskie.

20) Wielkie Księstwa.

21) Księstwa.

22) Miasta wolne.

23) Księstwa pomniéjsze.

24) Turcya.

25) Grecya.

26) Wyspy Jońskie.

Granice, morza, rzeki główniejsze, jeziora, pasma gór, podział polityczny, rząd, religia, ludność, pochodzenie mieszkańców; siły wojenne lądowe i morskie państw pierwszego rzędu; miasta ważniejsze, nadmorskie i środkowe; posiadłości Europejskie w innych częściach świata.

27) Stolice Rossyi.

28) Miasta gubernjalne i obwodowe.

29) Miasta nadmorskie handlowe.

30) Twierdze i ufortyfikowane porty wojenne.

31) Miasta leżące nad ważniejszemi rzekami.

32) Miasta ważniejsze pod względem ludności.

33) Jarmarki ważniejsze.

34) Важнѣйшія мануфактурныя губерніи.

35) Ученыя и учебныя заведенія.

36) Минеральныя воды.

37) Мѣста историческія.

38) Промышленность и торговля; жители Россіи и число оныхъ по происхожденію, по вѣроисповѣданію и по состояніямъ; правленіе и народное образованіе.

IV-й классъ (1 часъ въ недѣлю).

Въ четвертомъ классѣ Учитель повторяетъ вкратцѣ съ учениками весь курсъ географіи, съ пополненіемъ математической и физической географіи тѣми свѣдѣніями, которыя могли казаться несообразными съ умственнымъ развитіемъ учениковъ 1-го класса.

Учитель, начиная свое преподаваніе, не долженъ упускать изъ виду юнаго возраста своихъ учениковъ, и потому первоначальныя понятія о Земномъ Шарѣ и его частяхъ объясняетъ способомъ, доступнымъ ихъ уму, употребляя въ помощь при преподаваніи какъ глобусы, такъ и географическія карты.

Ученики 1-го класса могутъ быть освобождены отъ черченія: они должны только умѣть показать на картѣ или глобусѣ всѣ части Свѣта, а на картѣ Европы всѣ государства со столичными въ оныхъ городами, главными рѣками и цѣпями горъ.

Само собою разумѣется, что опредѣленія названій: море, озеро, рѣка, заливъ, мысъ, и т. д. ученики заучиваютъ преимущественно нагляднымъ образомъ, отличая на картѣ всѣ части какъ суши, такъ и воды.

Съ втораго класса начинается черченіе картъ, которыя Учитель рисуетъ на доскѣ, а ученики вносятъ въ свои тетради.

Но отъ учениковъ не должно требовать особенной тщательности въ разрисовкѣ оныхъ; пусть они умѣютъ только начертить на доскѣ приблизительный видъ заучиваемаго государства, указать его границы, направленіе рѣкъ и положеніе городовъ; съ нихъ будетъ довольно.

Въ тетрадяхъ своихъ тоже рисуютъ они перомъ, чтобы не терять на разрисовку время, нужное для приготовленія къ другимъ урокамъ. При преподаваніи географіи въ семъ классѣ, Учитель не долженъ забывать, что заучиваніе мелкихъ подробно-

34) Gubernie ważniejsze pod względem przemysłu rękodzielniczego.

35) Zakłady naukowe.

36) Wody mineralne.

37) Miejsca historyczne.

38) Przemysł i handel; ludność Rossyi ze względu na pochodzenie, religię i stan mieszkańców; rząd i cywilizacya.

K l a s s a IV-ta, (1 godzina na tydzień).

W klassie czwartéj Nauczyciel w krótkości powtórzy z uczniami cały kurs jeografii i dopełni go temi wiadomościami z jeografii matematycznéj i fizycznéj, które mogły się wydawać nieodpowiedniemi umysłowemu rozwinięciu uczniów klassy pierwszéj.

Nauczyciel, zaczynając wykład, nie powinien spuszczać z uwagi młodocianego wieku swoich uczniów, dlatego też pierwsze pojęcia o kuli ziemskiéj i jéj częściach tłómaczyć będzie jak najprzystępniéj dla ich umysłu, używając przy wykładzie mapp i globusów.

Uczniowie klassy 1-éj mogą być uwolnieni od rysowania mapp; powinni tylko umieć wskazać na mappie lub globusie wszystkie części świata, i na mappie Europy wszystkie państwa z miastami stołecznemi, głównemi rzekami i pasmami gór.

Zbytecznėm byłoby nadmieniać, że uczniowie powinni uczyć się określeń terminów: morze, jezioro, rzeka, odnoga, przylądek i t. p., sposobem zmysłowym, wskazując na mappie wszystkie części lądu stałego i wody.

W klassie drugiéj zaczyna się rysowanie mapp, które Nauczyciel rysuje na tablicy, a uczniowie kopjują w swoich kajetach. Nie należy jednak wymagać od uczniów szczególniejszéj dokładności w rysowaniu; niechaj umieją tylko przybliżonym sposobem odrysować na tablicy kształt państwa, którego się uczą, wskazać jego granice, kierunek rzek i położenie miast, będzie to dla nich dostatecznėm.

W zeszytach rysują tylko piórem, aby nie marnować czasu, potrzebnego dla przygotowania się do innych lekcyj. Przy wykładzie jeografii w téj klassie, Nauczyciel nie powinien zapominać o tém, że uczenie szczegółów tylko obciąża pamięć uczniów, nie

стей только обременяетъ память учениковъ, не принося имъ никакой пользы; и потому онъ долженъ ограничиваться только важнѣйшими рѣками, горами, городами или произведеніями, не оставляя ни одного новаго названія или понятія необъясненнымъ, причемъ важнымъ пособіемъ ему будетъ географія изданная Н. Гречемъ. Менѣе важно тоже въ географіи Азіи, Африки и Америки, административное раздѣленіе государствъ, исчисленіе всѣхъ Штатовъ Сѣверной Америки или всѣхъ острововъ Архипелага; достаточно будетъ упомянуть только о важнѣйшихъ; за то преподаваніе свое Учитель долженъ разнообразить объясненіемъ понятій о поколѣніяхъ, языкахъ, вѣрѣ, и образѣ жизни Азіятскихъ, Африканскихъ и Американскихъ племенъ.

Въ 3-мъ классѣ проходится только географія Европы. Здѣсь тоже Учитель не вдается въ излишнія подробности. При описаніи государствъ обращаетъ онъ вниманіе на пространство, число жителей, устройство и административное раздѣленіе, съ указаніемъ главнѣйшихъ городовъ.

Всѣ сіи свѣдѣнія должны быть представлены въ краткихъ и выразительныхъ чертахъ, съ опущеніемъ всѣхъ подробностей, которыя заучиваются только на память и на нѣкоторое время. Такимъ образомъ, при описаніи городовъ, Учитель не долженъ обременять памяти учащихся затверживаніемъ числа жителей, исчисленіемъ фабрикъ, зданій, мостовъ, памятниковъ и т. д., но указываетъ только, чѣмъ именно отличается сказанный городъ въ правительственномъ, промышленномъ или умственномъ отношеніи, съ показаніемъ числа жителей въ однихъ только значительнѣйшихъ городахъ, и то не иначе, какъ въ круглыхъ числахъ Какъ въ 3-мъ, такъ и во 2-мъ классѣ Учитель посвящаетъ одинъ часъ въ недѣлю на преподаваніе географіи Россійской Имперіи.

Во 2-мъ классѣ Учитель ограничивается только топографіею Россіи, которую подробно повторяетъ и въ 3-мъ, послѣ чего въ семъ послѣднемъ классѣ приступаетъ къ исчисленію городовъ, обращая преимущественно вниманіе на тѣ изъ нихъ, которые отличаются политическою, торговою, или промышленною важностію.

Въ 4-мъ классѣ ученики повторяютъ весь курсъ географіи въ главныхъ чертахъ, преимущественно же географію Россіи и главнѣйшихъ государствъ Земнаго Шара.

przynosząc im żadnéj korzyści; dla tego w wykładzie ma się ograniczać na wyliczeniu ważniejszych rzek, gór, miast lub płodów, nie pomijając ani jednego nazwiska lub pojęcia bez objaśnienia, do czego wielką pomoc znajdzie w jeografii M. Grecza. Podobnież w jeografii Azyi, Afryki i Ameryki mniéj ważnym jest podział administracyjny państw, jak również wyliczenie wszystkich Stanów Ameryki północnéj, lub wszystkich wysp Archipelagu; dosyć będzie wymienić tylko ważniejsze; natomiast Nauczyciel powinien wykład swój urozmaicać, udzielając wiadomości o plemionach językach, religii i sposobie życia Afrykańskich, Azyatyckich i Amerykańskich ludów.

W klassie 3-éj mą być wyłożoną tylko jeografia państw Europejskich. Tu podobnież Nauczyciel nie powinien wdawać się w zbyteczne szczegóły. W opisie państw zwraca uwagę na rozległość, ludność, urządzenie wewnętrzne i podział administracyjny, i wskazuje miasta ważniejsze.

Wszystkie te wiadomości powinny być wyłożone w krótkich i wybitnych zarysach, z pominięciem wszystkich szczegółów, których się dzieci uczą tylko na pamięć i na czas niedługi. A zatem przy opisie miast, Nauczyciel nie powinien obciążać pamięci uczących się liczbą mieszkańców, wyliczaniem fabryk, gmachów, mostów, pomników i t. p., ale wskazywać tylko, czém się mianowicie odznacza wymienione miasto pod względem zarządu, przemysłu lub oświaty, podając ludność tylko miast znaczniejszych, i nie inaczéj jak w liczbach okrągłych. Tak w 3-éj jak i w 2-éj klassie Nauczyciel poświęca jedną godzinę w tygodniu na wykład jeografii Cesarstwa Rossyjskiego. W klassie 2-éj Nauczyciel ogranicza się na topografii, którą szczegółowo powtarza w klassie 3éj; poczém w téjże klassie przystępuje do wyliczenia miast, zwracając szczególniejszą uwagę na te, które są ważniejsze pod względem politycznym, handlowym lub przemysłowym.

W klassie 4-ej uczniowie mają powtórzyć cały kurs jeografi w głównych zarysach, a mianowicie jeografię Rossyi i państw ważniejszych na kuli ziemskiéj.

Руководства для учениковъ:

Впредь до изданія географическаго учебника для Варшавскаго учебнаго округа, предписывается въ руководство, географія Ободовскаго.

Пособія для Учителя:

Географія Н. Греча.

„ Соколовскаго.

Географическія карты и атласъ Киперта.

12) Программа преподаванія всеобщей исторіи.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Опредѣленіе исторіи и ея раздѣленіе по времени, пространству и другимъ отношеніямъ; ея связь съ науками вспомогательными. Этнографическій и синхронистическій метотъ изученія исторіи. Значеніе періода, эпохи, эры; исчисленіе главнѣйшихъ эръ. Раздѣленіе древней исторіи на періоды.

2) Предѣлы міра, извѣстнаго древнимъ. Для показанія оныхъ, Учитель рисуетъ на доскѣ географическую карту сего міра, съ обозначеніемъ главнѣйшихъ государствъ, горъ, морей, рѣкъ, озеръ, заливовъ, и съ приложеніемъ къ древнимъ названіямъ и новѣйшихъ наименованій оныхъ. Карту эту ученики вносятъ въ свои тетради, въ которыхъ рисуютъ и частныя карты каждаго изъ проходимыхъ государствъ.

3) Первоначальная исторія рода человѣческаго.

4) Исторія Евреевъ: Авраамъ (2000), Исаакъ и Яковъ. Переселеніе въ Египетъ. Моисей (1500). Завоеваніе Ханаана. Географическое описаніе Ханаанской земли. Періодъ Судей.

5) Первые цари (1096—976). Раздѣленіе Іудейскаго царства на Іудейское и Израильское. Завоеваніе перваго Навуходоносоромъ (586), втораго Сальманасаромъ (722). Іудея подъ правленіемъ Персидскихъ царей, Александра В., царей Египетскихъ, Сирійскихъ. Правленіе Маккавеевъ, Ирода. Разсѣяніе Іудеевъ по лицу земли (70 г. по Р. х.).

6) Географическое описаніе Ассиріи, Вавилоніи и Мидіи. Семирамида, Сарданапалъ (759). Навуходоносоръ (561). Покореніе Вавилона Киромъ (538). Покореніе Мидіи.

7) Географическое описаніе Египта. Первыя царства. Сезострисъ или Рамзесъ. Додекархія. Покореніе Египта Персами (525). Завоеваніе его Александромъ В. Правленіе Птоломеевъ.

Dzieła podręczne dla uczniów:

Dopóki nie będzie wydaną jeografia do wykładu w szkołach okręgu naukowego Warszawskiego, ma być używaną jeografia Obodowskiego.

Dzieła pomocnicze dla Nauczyciela:

Jeografia M. Grecza.

— Sokołowskiego.

Mappy i atlasy Kieperta.

12) Instrukcya do wykładu historyi powszechnéj.

Klassa III-cia, (2 godziny na tydzień).

1) Określenie historyi i podział jéj pod względem czasu, obszerności i pod innymi względami. Związek jéj z naukami pomocniczemi. Etnograficzna i synchronistyczna metoda wykładu historyi. Znaczenie okresu, epoki, ery; wyliczenie er ważniejszych. Podział historyi starożytnéj na okresy.

2) Granice świata, znanego w starożytności. Dla wskazania ich, Nauczyciel narysuje na tablicy mappę tegoż świata i oznaczy na niéj główniejsze państwa, góry, morza, rzeki, jeziora, zatoki, wymieniając obok nazwisk starożytnych i dzisiejsze nazwy. Mappę tę uczniowie przerysują w swoich kajetach, w których mają być także rysowane i pojedyncze mappy każdego z państw wykładanych.

3) Historya początkowa rodu ludzkiego.

4) Historya Hebrajczyków. Abraham (2000), Izaak i Jakób. Przejście do Egiptu. Mojżesz (1500). Podbicie Chanaanu. Opisanie jeograficzne ziemi Chanaanu. Czasy Sędziów.

5) Pierwsi królowie (1096—976). Podział państwa Judzkiego na Judzkie i Izraelskie. Podbicie pierwszego przez Nabuchodonozora (586), ostatniego przez Salmanassara (722). Judea pod panowaniem królów Perskich, Alexandra Wgo, królów Egipskich i Syryjskich. Rządy Machabejczyków, Heroda. Rozproszenie Hebrajczyków po całéj kuli ziemskiéj (70 r. po Nar. Chr.).

6) Opisanie jeograficzne Assyryi, Babilonii i Medyi. Semiramida, Sardanapal (759), Nabuchodonozor (561). Podbicie Babilonii przez Cyrusa (538). Podbicie Medyi.

7) Opisanie jeograficzne Egiptu. Pierwsze państwa. Sezostrys czyli Ramzes. Dodekarchia, Podbicie Egiptu przez Persów

Покореніе Египта Римлянами (30). Религія Египтянъ. Зданія и памятники.

8) Географическое описаніе Финикіи. Ея торговля, колоніи, изобрѣтенія. Закоеваніе Финикіи Александромъ В. (332).

9) Исторія Персіи. Завоеванія Кира и Камбиза. Царствованіе Дарія Гистаспа (522—485). Паденіе Персіи. Религія Персовъ и внутреннее устройство Персіи.

10) Географическое описаніе Греціи. Пелазги, Эллины, иностранные поселенцы.

11) Религія Грековъ. Героическій періодъ ихъ исторіи. Оракулы, Амфиктіоніи, общественныя игры.

12) Троянская война (1193—1184). Гомеръ. Вторженіе Гераклидовъ въ Пелопонезъ (1104). Колоніи Греческія на Востокѣ и Западѣ.

13) Главнѣйшія государства Греціи. Ликургъ (880) и Солонъ (594) Мессенскія войны. Пизистратъ.

14) Персидскія войны. Возмущенія Малоазіятскихъ Грековъ. Походъ Дарія. Мильтіадъ. Походъ Ксеркса. Ѳемистоклъ и Аристидъ. Гегемонія Аѳинъ. Периклъ и его вѣкъ.

15) Пелопонезская война (431—404). Периклъ. Алкивіадъ, Лизандръ, Гегемонія Спарты. Киръ младшій, Ксенофонтъ, Агезилай. Міръ Анталкидовъ (387). Возвышеніе Ѳивъ. Эпаминондъ и Пелопидъ.

16) Начало Македонской монархіи. Филиппъ и Димосѳенъ. Александръ В. (336—323). Его завоеванія.

17) Междоусобія по смерти Александра В. и краткая исторія государствъ, возникшихъ на развалинахъ Александровой монархіи, до покоренія ихъ Римлянами.

18) Основаніе Рима (754). Правленіе царей (754—510).

19) Перемѣна образа правленія. Борьба партій. Учрежденіе народныхъ трибуновъ (493). Децемвиры (451—449). Вторженіе Галловъ (390). Завоеванія Римлянъ въ Италіи (343—272).

20) Древнѣйшая исторія Карѳагена. Колоніи Карѳагенянъ. Причины Пуническихъ войнъ. Первая война (264—241). Завоеваніе Сициліи, Корсики и Сардиніи Римлянами. Пріобрѣтеніе ими Иллиріи и Галліи Цизальпинской.

21) Вторая Пуническая война (218—201). Аннибалъ и Сципіонъ.

(525). Podbicie tegoż kraju przez Alexandra Wgo. Panowanie Ptolomeuszów. Podbicie przez Rzymian (30), Religia Egipcyan. Gmachy i pomniki.

8) Opisanie jeograficzne Fenicyi. Handel jéj, kolonje, wynalazki. Podbicie Fenicyi przez Aleksandra W. (332).

9) Historya Persyi. Podboje Cyrusa i Kambizesa. Panowanie Daryusza Histaspesa (522—485). Upadek Persyi. Religia Persów i wewnętrzne urządzenie Persyi.

10) Opisanie jeograficzne Grecyi. Pelazgowie. Hellenowie, osadnicy z innych krajów.

11) Religia Greków. Okres bohaterski ich historyi. Wyrocznie, związki, zwane amfiktyonjami, igrzyska.

12) Wojna Trojańska (1193—1184). Homer. Wtargnięcie Heraklidów do Peloponezu (1104). Greckie kolonje na Wschodzie i Zachodzie.

13) Państwa ważniejsze w Grecyi. Likurg (880) i Solon (594). Wojny Messeńskie. Pizystrates.

14) Wojny Perskie. Powstanie Greków w Azyi mniejszéj. Wyprawa Daryusza. Milcyades. Wyprawa Xerxesa. Temistokles i Arystydes. Przewaga Aten (hegemonja). Peryklès i wiek jego.

15) Wojna Peloponezka (431—404). Perykles, Alcybiades, Lizander. Hegemonja Sparty. Cyrus młodszy. Xenofont, Agezylausz. Pokój Antalcydasa (387). Wywyższenie Teb. Epaminondas i Pelopidas.

16) Początek monarchii Macedońskiéj. Filip i Demostenes. Alexander W. (336—323). Podboje tegoż.

17) Wojny domowe po śmierci Alexandra W. i krótka historya państw, powstałych z gruzów monarchii Alexandra W. do czasu podbicia ich przez Rzymian.

18) Założenie Rzymu (754). Panowanie królów (754—510).

19) Zmiana formy rządu. Walka stronnictw. Ustanowienie trybunów narodowych (493). Decemwirowie (451—449). Najście Gallów (390). Zdobycze Rzymian we Włoszech (343—272).

20) Starożytna historya Kartaginy. Kolonie Kartagińskie. Przyczyny wojen Punickich. Pierwsza wojna (264—241). Podbicie Sycylii, Korsyki i Sardynii przez Rzymian. Zajęcie przez nich Illiryi i Galii Cyzalpińskiéj.

21) Druga wojna Punicka (218—201). Hannibal i Scypion.

22) Завоеванія Римлянъ внѣ Италіи: паденіе Македоніи (148), Коринѳа (146), Карѳагена (146), Нуманціи (133), Пергамскаго царства (129).

23) Нравственное униженіе Римлянъ. Усилія Гракховъ. войня Югуртинская (113—106). Вторженіе Кимвровъ и Тевтоновъ. Марій и Силла. Усмиреніе Митридата В.

24) Помпей. Заговоръ Катилины. Цицеронъ. Первый тріумвиратъ. Завоеванія Кесаря въ Галліи. Борьба Кесаря съ Помпеемъ. Диктаторство Кесаря.

25) Второй тріумвиратъ. Октавій и Антоній. Битвы при Филиппи и Акціумѣ (31). Паденіе республики.

26) Географическое раздѣленіе Римской Имперіи. Цвѣтущее состояніе Римской словесности. Рожденіе Іисуса Христа.

27) Наслѣдники Октавія изъ дома Клавдіевъ (14—68). Гоненіе Христіанъ. Войны въ Германіи и на Востокѣ.

28) Состояніе Римской Имперіи подъ правленіемъ Флавіевъ (69—96). Разрушеніе Іерусалима. Покореніе Британіи.

29) Счастливѣйшія времена Рима въ царствованіе Нервы, Траяна, Адріана и двухъ Антониновъ (96—180).

30) Императоры, возводимые на престолъ преторіанцами (180—284). Септимій и Александръ Северъ.

31) Раздѣленіе царской власти при Діоклетіанѣ (284—305). Миланскій эдиктъ. Время единодержавія Константина В. (324—337). Никейскій Соборъ (325). Новый Римъ. Новое раздѣленіе и устройство государства.

32) Юліанъ отступникъ (361—363). Окончательное раздѣленіе Римской имперіи при Ѳеодосіи Великомъ (395). Паденіе Западной Римской имперіи (476).

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Раздѣленіе средней исторіи на періоды. Географическій обзоръ историческаго міра въ V-мъ вѣкѣ.

2) Германцы. Мѣсто ихъ жительства, образъ жизни, религія и общественное устройство. Главнѣйшія племена.

3) Славяне. Мѣсто ихъ жительства. Переселенія Славянъ на Югъ при Императорѣ Ираклін (около 630 г.). Поселеніе Хорватовъ въ Далмаціи, Истріи и на островахъ Адріат. моря; Сербовъ между Савою и Дравою и на сѣверѣ Греціи до Диррахіи и

22) Zdobycze Rzymian po za granicą Włoch; upadek Macedonii (148), Koryntu (146), Kartaginy (146), Numancyi (133), Państwa Pergamu (129).

23) Upadek moralny Rzymian. Usiłowania Grakchów. Wojna Jugurtyńska (113—106). Wtargnięcie Cymbrów i Teutonów. Maryusz i Sylla. Uśmierzenie Mitrydatesa W.

24) Pompejusz. Spisek Katyliny. Cyceron. Pierwszy tryumwirat. Zdobycze Cezara w Galii. Walka Cezara z Pompejuszem. Dyktatura Cezara.

25) Drugi tryumwirat. Oktawian i Antoniusz. Bitwa pod Filippi i pod Akcyum (31). Upadek Rzeczypospolitéj.

26) Podział jeograficzny Cesarstwa Rzymskiego. Stan kwitnący literatury rzymskiéj. Narodzenie się Jezusa Chrystusa.

27) Następcy Oktawiana z domu Klaudyuszów (14—68). Prześladowanie Chrześcian. Wojny w Niemczech i na Wschodzie.

28) Stan Cesarstwa Rzymskiego pod panowaniem Flawiuszów (69—96). Zburzenie Jerozolimy. Podbicie Brytanii.

29) Najszczęśliwsze czasy dla Rzymu pod panowaniem Nerwy, Trajana, Adryana i dwóch Antoninów (96—180).

30) Cesarze wynoszeni na tron przez kohorty Pretoryańskie (180—284). Septymiusz i Aleksander Sewerus.

31) Podział władzy najwyższéj za Dyokleeyana (284—305). Edykt Medyolański. Czasy jednowładztwa Konstantyna W. (324—337). Sobór Nicejski (325). Rzym nowy. Nowy podział i urządzenie państwa.

32) Juljan Odstępca (361—363). Ostateczny podział Cesarstwa Rzymskiego za Teodozyusza W. (395). Upadek Zachodniego państwa Rzymskiego (476).

Klassa IV-ta, (2 godziny na tydzień).

1) Podział historyi średnich wieków na okresy. Opis jeograficzny świata historycznego w V-m wieku.

2) Germanowie. Kraje przez nich zamieszkane, sposób ich życia, religia i wewnętrzne urządzenie. Plemiona główniejsze.

3) Sławianie, miejsce ich zamieszkania. Wędrówki sławian na południe za Cesarza Herakljusza (630). Osiedlenie się Chrobatów w Dalmacyi, Istryi i na wyspach morza Adryatyckiego; Serbów pomiędzy Sawą i Drawą i na północy Grecyi aż po Dyrachium

средняго Эпира (Сербія и Боснія) Переселеніе семи Славянскихъ племенъ (именуемыхъ Сѣверянами) за Дунай. Болгары; ихъ происхожденіе и смѣшеніе съ за-Дунайскими Славянами.

4) Великое переселеніе народовъ, возбужденное нашествіемъ Гунновъ на Европу. Вандалы, Бургунды, Свевы, Франки, Аланы; Англо-Саксы водворяются въ Римскихъ владѣніяхъ.

5) Одоакръ, первый Италіянскій Король. Основаніе Остъ-Готскаго царства. Ѳеодорикъ Великій и его наслѣдники.

6) Основаніе Франкскаго государства. Меровинги. Хлодовикъ (481—511) и его наслѣдники. Возвышеніе феодальной системы. Палатные меры. Пипинъ короткій, основатель династіи Карловингской (752—766)

7) Карлъ Великій (768—814). Покореніе Лонгобардскаго государства. Борьба съ Саксами, Славянами и Аварами. Походъ въ Испанію. Географическая карта Карловой монархіи.

8) Возобновленіе достоинства Западнаго Римскаго Императора (800). Внутреннее устройство Карловой монархіи: графства, законы, судопроизводство, училища и первая академія. Личныя качества Карла В.

9) Византійская имперія по смерти Ѳеодосія Великаго. Правленіе Юстиніана. Законы, науки и искусства въ его время. Велисарій и Нарсесъ. Иконоборцы. Заслуга Императрицы Ѳеодоры (855).

10) Свойства земли и характеръ жителей Аравіи. Важность Мекки (Кааба). Магометъ и его ученіе. Геджра (622). Образованіе Калифата. Завоеванія наслѣдниковъ Магомета: Абу-Бекра, Омара и Османа. Шииты и Сунниты. Гарунъ-аль-Рашидъ и его преемники на Востокѣ. Науки и художества подъ покровительствомъ Аббасидовъ.

11) Паденіе Карловой монархіи при Людовикѣ Благочестивомъ и его дѣтяхъ. Верденскій договоръ (843). Окончательное разложеніе Карловой монархіи при Карлѣ Толстомъ. Слабое правленіе наслѣдниковъ сего государя во Франціи. Гуго-Капетъ водворяетъ новую династію (987).

12) Династія Саксонская въ Германіи (918—1024). Ея заслуги. Домъ Франконскихъ государей. Генрихъ IV. Борьба съ Григоріемъ VII. Вормскій Конкордатъ (1122).

i do środkowego Epiru (Serbia i Bośnia). Przejście za Dunaj siedmiu sławiańskich pokoleń, nazywanych Siewierzanami. Bulgarowie, ich pochodzenie i zlanie się ze Sławianami Zadunajskimi.

4) Wielka wędrówka narodów, sprowadzona przez najście Hunnów na Europę. Wandalowie, Burgundowie, Swewowie, Frankowie, Alanowie, Anglo-Saksonowie zajmują posiadłości rzymskie.

5) Odoacer, pierwszy król włoski. Założenie państwa Ost-Gotów. Teodoryk W. i jego następcy.

6) Powstanie państwa Franków. Merowingowie, Klodoweusz (481—511) i jego następcy. Rozwój systematu feudalnego. Merowie pałacowi, Pepin mały, głowa dynastyi Karlowingów (752-766).

7) Karol W. (768—814). Podbicie państwa Longobardów. Walka z Saksonami, Sławianami i Awarami. Wyprawa do Hiszpanii i mappa monarchii Karola W.

8) Wznowienie godności zachodniego Cesarza Rzymskiego (800). Wewnętrzne urządzenie monarchii Karola W., hrabstwa, markhrabstwa (marchie), prawa, sądownictwo, szkoły i pierwsza akademia. Osobiste przymioty Karola W.

9) Cesarstwo Bizantyńskie po śmierci Teodozyusza Wgo. Panowanie Justyniana, prawa, nauki, sztuki za jego czasów Belizaryusz i Narses. Obrazoburzcy. Zasługi Cesarzowéj Teodory (855).

10) Własność gruntu i charakter mieszkańców Arabii. Wysokie znaczenie Mekki (Kaaba). Mahomet i jego nauka. Hedżra (622). Utworzenie Kalifatu. Zdobycze następców Mahometa: Abu-Bekra, Omara i Osmana. Szyici i Sunnici. Harun-al-Raszyd i następcy jego na Wschodzie. Nauki i sztuki pod opieką Abbasydów.

11) Upadek monarchii Karola W. za Ludwika Pobożnego i jego synów. Traktat Werdeński (843). Ostateczny podział monarchii Karola W. za Karola Otyłego. Słabe rządy następców tego monarchy we Francyi. Hugo-Kapet ustala nową dynastyę (987).

12) Dynastya Saska w Niemczech (918—1024). Jéj zasługi. Monarchowie z domu Frankońskiego. Henryk IV. Walka jego z Grzegorzem VII. Konkordat Wormacki (1122).

13) Подчиненіе Британіи Англо-Саксамъ. Гептархія. Эгбертъ (827). Альфредъ В. Канутъ В. и его дѣти. Вильгельмъ Завоеватель 1066). Прекращеніе династіи Норманской (1135). Домъ Плантагенетовъ (1154).

14) Характеръ Скандинавіи и ея жителей. Исторія Швеціи до прекращенія династіи Бонде (1256), Норвергіи до Олава III (1087) и Даніи до смерти Свена Эстритсона (1076).

15) Появленіе Нормановъ въ западѣ и образованіе ими на востокѣ Европы, между Славянами, Русской державы (862). Исторія Руси до смерти Ярослава В. (1054). Исторія государствъ: Польскаго до временъ Болеслава III, Богемскаго до смерти Вратислава II (1092), Великоморавскаго до нашествія Венгровъ и присоединенія нынѣшней Моравіи къ Богемскому королеству (1086).

16) Появленіе Венгровъ въ Европѣ и ихъ окончательное водвореніе въ древней Панноніи. Стефанъ Святой. Внутренніе безпорядки и состояніе Венгріи до пресѣченія династіи Арпада (1301).

17) Состояніе Восточной Имперіи отъ удаленія Θеодоры до Крестовыхъ походовъ. Раздѣленіе Церкви на восточную и западную и вліяніе этого раздѣленія на всемірную исторію.

18) Судьба магометанскихъ государствъ въ Азіи, Африкѣ и Европѣ до Крестовыхъ походовъ (935—1096).

19) Причины Крестовыхъ походовъ. Первый походъ (1096—1099). Взятіе Іерусалима. Начало и образованіе въ Европѣ монашества. Первые духовно-рыцарскіе ордена

20) Второй Крестовый походъ (1147—1149). Св. Бернардъ. Людовикъ VII и Конрадъ III. Императоръ. Эммануилъ Комненъ Саладинъ. Третій Крестовый походъ (1190—1193). Фридрихъ I Барбаросса. Филипъ-Августъ и Ричардъ Львиное-Сердце.

21) Четвертый Крестовый походъ (1203). Основаніе Латинской имперіи въ Константинополѣ. Походъ Фридриха II и послѣдствія онаго (1227—1229). Походы Людовика IX Святаго.

22) Вліяніе Крестовыхъ походовъ на нравственное, умственное, политическое и матеріальное состояніе Европы.

23) Войны за ленныя владѣнія между Англіею и Франціею. Альбигенцы. Внутреннее устройство Франціи при Людовикѣ

13) Podbicie Brytanii przez Anglo-Saxonów. Heptarchja. Egbert (827). Alfred W. Kanut W. i jego dzieci. Wilhelm Zdobywca (1066). Wygaśnięcie dynastyi Normandzkiéj (1135). Dynastya Plantagenetów (1154).

14) Cechy charakterystyczne Skandynawii i jéj mieszkańców. Historya Szwecyi do wygaśnięcia dynastyi Bonde (1256), Norwegii do Olawa IIIgo(1087) i Danii do śmierci Swena Estrytsona(1076).

15) Ukazanie się Normandów na Zachodzie i utworzenie przez nich na Wschodzie pomiędzy Sławianami państwa Russkiego(862). Historya Rusi do śmierci Jarosława W. (1054). Historya państw: Polskiego do czasów Bolesława IIIgo, Czeskiego do śmierci Wratysława IIgo (1092), Wielkiéj Morawii do najścia Węgrów i przyłączenia teraźniejszéj Morawii do Królestwa Czeskiego (1086).

16) Ukazanie się Węgrów w Europie i ostateczne ich osiedlenie się w starożytnéj Panonii. Stefan Św. Wewnętrzne zaburzenia i stan Węgier do wygaśnięcia domu Arpada (1301).

17) Stan Cesarstwa Wschodniego od usunięcia Teodory do Wypraw Krzyżowych. Rozdwojenie kościoła na Wschodni i Zachodni i wpływ tego podziału na historyę świata.

18) Dzieje państw mahometańskich w Azyi, Afryce i Europie do wypraw krzyżowych (935—1096).

19) Przyczyny wypraw krzyżowych i pierwsza wyprawa (1096—1099). Zdobycie Jerozolimy. Początek życia zakonnego i rycerstwa w Europie. Pierwsze zakony duchowno-rycerskie.

20) Druga krzyżowa wyprawa (1147—1149). Św. Bernard, Ludwik VII i Konrad III. Cesarz Emmanuel Komnen, Saladyn, Trzecia krzyżowa wyprawa (1190—1193). Fryderyk I, Barbarossa, Filip August i Ryszard Lwie-serce.

21) Czwarta wyprawa krzyżowa (1203). Założenie cesarstwa Łacińskiego w Konstantynopolu. Wyprawa Fryderyka IIgo i jéj skutki (1227—1229). Wyprawa Ludwika IX Świętego.

22) Wpływ wypraw krzyżowych na moralny, umysłowy, polityczny i materyalny stan Europy.

23) Wojny o posiadłości lenne pomiędzy Anglją i Francyą. Albigensowie. Wewnętrzne urządzenie Francyi za Ludwika Św.

Святомъ. Ссора Филиппа IV Красиваго съ Папою Бонифаціемъ VIII и перенесеніе Папской столицы изъ Рима въ Авиніонъ.

24) Прекращеніе во Франціи старшей Капетингской линіи (1328). Война съ Англіею. Карлъ VII и герцогъ Бедфортъ. Возвышеніе монархической власти во Франціи при Людовикѣ XI.

25) Состояніе Англіи въ правленіе Генриха II Плантагенета и его наслѣдниковъ, до Генриха VII Тюдора. Война Алой и Бѣлой Розы.

26) Постепенное усиленіе Христіанскихъ государствъ на Пиринейскомъ полуостровѣ со времени крестовыхъ походовъ. Фердинандъ Католическій и Изабелла. Открытіе Америки. Блистательное царствованіе Іоанна I и Эммануила В. въ Португаліи.

27) Германскіе императоры изъ дома Гогенштауфеновъ (Гиббелины) и борьба ихъ съ Гвельфами въ Германіи и Италіи (1137—1268). Папа Иннокентій III, Карлъ Анжуйскій получаетъ Неаполь и Сицилію. Смерть Конрадина.

28) Разстройство Германіи по паденіи Гогенштауфеновъ. Начало Ганзы и союза Рейнскихъ городовъ (1240—1247). Рудольфъ Габсбургскій и его заслуги.

29) Состояніе Германіи въ правленіе Альбрехта Австрійскаго и императоровъ Люксембургской династіи. Золотая булла (1356).

30) Великій расколъ въ западной Церкви, въ правленіе императора Сигизмунда. Вселенскій соборъ въ Констанцѣ (1414). Война Гусситская (1416—1434). Базельскій Соборъ (1433).

31) Государственное устройство Германіи въ концѣ среднихъ вѣковъ. Историческій очеркъ значительнѣйшихъ городовъ Италіи въ средніе вѣка, а также Церковной области и Неаполитанскаго королества. Судьба Венгріи отъ Владислава I до смерти Матвѣя Корвина (1490).

32) Исторія Скандинавскихъ государствъ съ половины XII-го вѣка. Кальмарская Унія (1397). Правленіе Стуровъ. Христіанъ II Датскій подчиняетъ своей власти Швецію (1519).

33) Плачевное состояніе Византійской Имперіи въ періодъ Комненовъ и Палеологовъ. Завоеванія Турокъ Османскихъ. Баязетъ I и Тамерланъ. Магометъ II и Константинъ XII Взятіе Константинополя (1453) и слѣдствія паденія Восточной Римской Имперіи.

Niezgody pomiędzy Filipem IV Pięknym a Papieżem Bonifacym VIII i przeniesienie stolicy Papiezkiéj z Rzymu do Awinjonu.

24) Wygaśnięcie we Francyi starszéj linii Kapetyngów (1328). Wojna z Anglią. Karol VII i książe Bedfort. Wzrost władzy monarchicznéj we Francyi za Ludwika XIgo.

25) Stan Anglii za panowania Henryka IIgo Plantageneta i jego następców do Henryka VIIgo Tiudora. Wojna białéj i czerwonéj róży.

26) Stopniowy wzrost państw chrześcijańskich na półwyspie Pirenejskim od czasu wypraw krzyżowych. Ferdynand Katolicki i Izabella. Odkrycie Ameryki. Świetne panowanie Jana Igo i Emmanuela Wgo w Portugalii.

27) Cesarze Niemieccy z domu Hohensztaufenów (Gibbellinowie) i walka ich z Gwelfami w Niemczech i Włoszech (1137—1268). Papież Innocenty III. Karol Andegaweński otrzymuje Neapol i Sycylję. Śmierć Konradyna.

28) Nieład w Niemczech po upadku Hohensztaufenów. Początek Hanzy i związku miast Nadreńskich (1240—1247). Rudolf Habsburgski i zasługi jego.

29) Stan Niemiec za panowania Albrechta Austryackiego i cesarzów z domu Luxemburgskiego. Złota bulla (1356).

30) Wielkie odszczepieństwo w kościele zachodnim za panowania cesarza Zygmunta. Sobór powszechny Konstancyeński (1414) Wojna z Husytami (1416—1434). Sobór Bazylejski (1433).

31) Polityczne urządzenie Niemiec w końcu wieków średnich. Rys historyczny niektórych miast znaczniejszych Włoskich w wiekach średnich, oraz państwa Kościelnego i królestwa Neapolitańskiego. Dzieje Węgier od Władysława I, do śmierci Macieja Korwina (1490).

32) Historya państw Skandynawskich od połowy wieku XII. Związek Kalmarski (1397). Rządy Sturów. Chrystyan IIgi Duński zmusza Szwecyę do uległości (1519).

33) Stan opłakany cesarstwa Bizantyńskiego pod panowaniem Komnenów i Paleologów. Zdobycze Turków Osmańskich. Bajazet I-szy i Tamerlan. Machomet IIgi i Konstanty XII. Zdobycie Konstantynopola (1453) i skutki upadku Wschodniego państwa Rzymskiego.

34) Состоянiе Россiи въ перiодъ удѣльный. Завоеванiя Монголовъ и переворотъ, произведенный этими завоеванiями. Россiя подъ игомъ Монголовъ до временъ Iоанна III. Судьба Польши до смерти Людовика Венгерскаго. Исторiя Богемiи въ правленiе государей Пржемыслидовъ (до 1306 и королей изъ дома Люксембургскаго (1309—1437). Подчиненiе Богемскаго королевства Австрiйскому дому (1526). Исторiя Сербскаго царства до битвы на Коссовомъ полѣ (1389). Окончательное покоренiе онаго Турками (1459). Подвиги Скандербега. Исторiя Болгарiи до завоеванiя ея Турками (1399).

35) Образованiе Литовскаго государства. Исторiя его до соединенiя Литвы съ Польшею. Ливонскiе Рыцари и Меченосцы.

36) Состоянiе промышленности, торговли, наукъ и искусствъ въ среднiе вѣка. Открытiя и изобрѣтенiя этого времени.

V-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Географическiй обзоръ историческаго мiра въ конпѣ XV вѣка. Раздѣленiе новой исторiи на перiоды.

2) Открытiя и завоеванiя, совершенныя Испанцами, Португальцами и Русскими въ другихъ частяхъ свѣта. Колумбъ, Кортецъ, Пизарро, Магелланъ, Васко де Гамма, Яльмейда, Альбюкеръ, Кабралъ.

3) Войны за Италiю между Францiею и домомъ Габсбургскимъ. Походы Карла VIII, Людовика XII и Франца I (1494—1544).

4) Реформацiя (1517—1555). Индульгенцiи и Мартынъ Лютеръ. Сеймъ въ Вормсѣ. Переводъ библiи на нѣмецкiй языкъ. Аугсбургскiй сеймъ. Цвинглiй и Кальвинъ. Мѣры Карла V противъ Реформацiи. Морицъ Саксонскiй. Пассау. Условiя Аугсбургскаго мiра. Орденъ Iезуитовъ.

5) Тридцатилѣтняя война (1618—1648). Наслѣдники Карла V. Фердинандъ II и Курфирстъ Фридрихъ V. Максимилiанъ Баварскiй (Католическая лига). Битва на Вѣлой-Горѣ. Побѣды Тилли и Валленштейна. Кардиналъ Ришелье. Густавъ Адольфъ. Условiя Вестфальскаго мiра.

6) Влiянiе Реформацiи на Францiю (1560—1661). Гизы. Екатерина Медичи. Карлъ IX и Генрихъ IV Бурбонъ. Нантскiй

34) Stan Rossyi w okresie dzielnic. Zdobycze Mongołów i zmiany sprowadzone przez te podboje. Rossya pod jarzmem Mongołów do czasów Jana III. Dzieje Polski do czasów Ludwika Węgierskiego. Historya Czech pod panowaniem królów z domu Przemysława do 1306, i królów z domu Luxemburgskiego (1309—1437). Przyłączenie królestwa Czeskiego do posiadłości domu Austryackiego (1526). Historya królestwa Serbskiego do bitwy na polu Kossowem (1389). Ostateczne opanowanie Serbii przez Turków (1459). Walka Skanderberga. Historya Bulgaryi do podbicia jéj przez Turków (1399).

35) Początek państwa Litewskiego. Historya Litwy do połączenia jéj z Polską. Zakon Inflancki, czyli kawalerowie mieczowi.

36) Stan przemysłu, handlu, nauk i sztuk w wiekach średnich. Odkrycia i wynalazki poczynione w tymże czasie.

Klassa V-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Jeografja świata historycznego w końcu wieku XV. Podział historyi nowéj na okresy.

2) Odkrycia i podboje dokonane przez Hiszpanów, Portugalczyków i Rossyan w innych częściach świata. Kolumb, Kortez, Pizarro, Magellan, Wasko de Gama, Almeida, Albiukerk, Kabral.

3) Wojny o Włochy między Francyą a domem Habsburgskim. Wyprawy Karola VIII, Ludwika XII i Franciszka I (1494—1544).

4) Reformacya (1517—1555). Indulgencye i Marcin Luter. Sejm w Wormacyi. Przekład Biblii na język niemiecki. Sejm w Augsburgu. Cwingli i Kalwin. Środki przedsiębrane przez Karóla V przeciwko reformacyi. Maurycy Saski. Passawa. Warunki pokoju Augsburgskiego. Zakon Jezuitów.

5) Wojna trzydziestoletnia (1618—1648). Następcy Karola V. Ferdynand II. Elektor Fryderyk V. Maksymiljan Bawarski (Liga katolicka). Bitwa przy Białéj-Górze. Zwycięztwa Tyllego i Wallensztejna. Kardynał Riszelje. Gustaw-Adolf. Warunki pokoju Westfalskiego.

6) Wpływ reformacyi na Francyę (1560—1661). Katarzyna de Medicis. Karol IX i Henryk IV. Edykt Nanteński

эдиктъ (1598). Людовикъ XIII. Малолѣтство Людовика XIV. Мазарини.

7) Отпаденіе Нидерландовъ отъ Испанскаго владычества. Филиппъ II. Вильгельмъ Оранскій. Утрехтская Унія (1579). Непобѣдимая Армада. Перемиріе въ Гагѣ (1609). Покореніе Португаліи. Наслѣдники Филиппа II до 1648 г.

8) Реформація въ Англіи. Генрихъ VIII. Эдуардъ VI. Марія и Елисавета. Образованіе Епископальной церкви. Пуритане. Могущество Англіи. Смерть Маріи Стюартъ. Революція въ Англіи. Оливьеръ Кромвель. Возстановленіе Стюяртовъ (1660).

9) Расторженіе Кальмарской Уніи (1523) Густавъ Ваза въ Швеціи. Густавъ Адольфъ. Карлъ X Густавъ. Данія послѣ расторженія Уніи до 1648 г.

10) Унія въ Польшѣ. Самозванцы въ Россіи. Внутреннее разстройство Польши. Царствованіе Михаила Ѳеодоровича и Алексѣя Михайловича въ Россіи. Присоединеніе къ ней Малороссіи. Вліяніе Реформаціи на Пруссію и Лифляндію.

11) Исторія Турціи со времени покоренія Константинополя до мира Карловицкаго (1453—1699).

12) Вѣкъ Людвика XIV (1661—1715). Война за Фландрію и Франшъ-Конте. Походъ въ Голландію. Миръ въ Нимвегенѣ (1678). Овладѣніе Страсбургомъ (1681). Вильгельмъ III Оранскій, Король Англійскій. Миръ въ Рисвикѣ (1697). Состояніе промышленности, наукъ и искусствъ въ западной Европѣ.

13) Война за наслѣдство Испанскаго престола (1700—1713). Претенденты. Филиппъ Анжуйскій. Англійская королева Анна. Мальборугъ и Евгеній. Эрцгерцогъ Карлъ императоромъ. Условія Утрехтскаго мира (1713). Людовикъ XV и Регенство. Возвышеніе Англіи въ царствованіе Георгія I и Георгія II (1714—1760).

14) Война за наслѣдство Австрійскихъ владѣній (1740—1748). Карлъ VI и его прагматическая санкція. Марія Терезія уступаетъ Фридриху II Силезію. Провозглашеніе императоромъ курфирста Баварскаго Карла. Вмѣшательство императрицы Елисаветы. Ахенскій миръ.

15) Семилѣтняя война (1756—1763). Борьба Маріи Терезіи съ Фридрихомъ II за обладаніе Силезіею; ихъ союзники. Побѣды и потери Фридриха. Кунерсдорфъ. Условія Губертсбургскаго и Парижскаго мира.

(1598). Ludwik XIII. Małoletność Ludwika XIV. Mazarini.

7) Oswobodzenie Niderlandów z pod panowania Hiszpańskiego. Filip II. Wilhelm książę Oranii. Związek Utrechtski (1579). Armada niezwyciężona. Rozejm w Hadze (1609). Podbicie Portugalii. Następcy Filipa II do 1648 roku.

8) Reformacya w Anglii. Henryk VIII. Edward VI. Marya i Elżbieta. Utworzenie kościoła Episkopalnego. Purytanie. Potęga Anglii. Śmierć Maryi Stuart. Rewolucya w Anglii. Oliwier Kromwell. Przywrócenie Stuartów (1660).

9) Zerwanie Unii Kalmarskiej (1523). Gustaw Waza w Szwecyi. Gustaw Adolf. Karol X Gustaw. Danja po zerwaniu Unii do 1648 r.

10) Unja w Polsce. Samozwańcy w Rossyi. Wewnętrzny nieład w Polsce. Panowanie Michała Teodorowicza i Alexego Michałowicza w Rossyi. Przyłączenie do niéj Małorossyi. Wpływ reformacyi na Prussy i Liwonję.

11) Historya Turcyi od podbicia Konstantynopola do pokoju Karłowickiego (1453—1699).

12) Wiek Ludwika XIV (1661—1715). Wojna o Flandryę i Franche-Comté. Wyprawa do Hollandyi. Pokój w Nimwedze (1678). Zdobycie Strasburga (1681). Wilhelm III Książę Oranii królem Anglii. Pokój w Ryświku (1697). Stan przemysłu, nauk i sztuk pięknych w zachodniéj Europie.

13) Wojna o następstwo tronu Hiszpańskiego (1700—1713). Pretendenci. Filip Andegaweński. Królowa Angielska Anna. Malborough i Eugenijusz. Arcyksiążę Karol cesarzem. Warunki pokoju Utrechtskiego (1713). Ludwik XV i regencya; opieka. Wywyższenie Anglii za panowania Jerzego I i Jerzego II (1714—1760).

14) Wojna o dziedzictwo posiadłości Austryackich (1740—1748). Karol VI i sankcya pragmatyczna. Marya Teressa ustępuje Fryderykowi II Szlązka. Ogłoszenie cesarzem Karola Elektora Bawarskiego. Uczestnictwo Cesarzowéj Elżbiety. Pokój Akwisgrański.

15) Wojna siedmioletnia (1756—1763). Walka Maryi-Teressy z Fryderykiem II o panowanie nad Szlązkiem; ich sprzymierzeńcy. Zwycięztwa i klęski Fryderyka. Kunersdorf. Warunki pokoju w Huberstburgu i Paryżu.

16) Политическое состояніе Европейскихъ государствъ послѣ заключенія Ахенскаго и Губертсбургскаго мира, и въ особенности Португаліи, Испаніи, Франціи, Италіи и Голландіи до 1789 г.

17) Всемірное значеніе Петра В. Его преобразованія. Наслѣдники Петра В. до Екатарины II. Слабость Польши подъ правленіемъ Августовъ.

18) Сѣверо-Американская война (1773—1783). Колоніи Англичанъ въ Сѣверной Америкѣ. Начало Остъ-Индской Компаніи. Возстаніе Гайдеръ-Али. Типпо-Саибъ. Версальскій миръ и его условія (1783).

19) Цвѣтущее состояніе Пруссіи въ правленіе Фридриха Великаго послѣ семилѣтней войны (1763—1786). Благодѣтельныя перемѣны, произведенныя въ Австріи стараніями Маріи Терезіи и сына ея Іосифа II (1765—1781).

20) Войны Турціи съ Россіею въ правленіе Мустафы III, Абдуль-Гамида и Селима III (1768—1791). Возстановленіе въ Швеціи неограниченной монархической власти.

21) Общій очеркъ Французской революціи (1789—1795). Состояніе Франціи во время Директоріата и Консульства до 1804 г. Побѣды Наполеона Бонапарте въ Италіи. Миръ въ Кампо-Форміо (1797). Походъ въ Египетъ (1798). Нельсонъ при Абукирѣ. Побѣды Суворова въ Италіи. Миръ въ Люневилѣ (1801).

22) Времена имперіи во Франціи до 1807 г. Образованіе Италіянскаго королевства. Миръ въ Пресбургѣ (1805). Трафальгаръ. Рейнскій союзъ. Покореніе Пруссіи. Тильзитскій миръ (1807). Образованіе Вестфальскаго королества и герцогства Варшавскаго.

23) Времена имперіи во Франціи до 1813 г. Континентальная система. Завоеваніе Португаліи и Испаніи. Война съ Австріею (1809). Миръ въ Вѣнѣ (1809).

24) Нашествіе Наполеона на Россію, Кутузовъ. Присоединеніе Пруссіи и Австріи къ общему дѣлу избавленія Европы отъ Наполеона. Дрезденъ и Лейпцигъ. Взятіе Парижа. Островъ Эльба. Людовикъ XVIII. Конгрессъ въ Вѣнѣ. Высадка Наполеона. Правленіе Ста дней. Ватерлоо. Второй Парижскій миръ. Устройство Европы по Вѣнскому Конгрессу (1815). Священный Союзъ.

25) Карлъ X во Франціи. Людовикъ Филиппъ Орлеанскій.

16) Stan polityczny państw Europejskich po zawarciu pokoju w Akwisgranie i Hubertsburgu, a mianowicie: Portugalii, Hiszpanii, Francyi, Włoch i Hollandyi do 1789 roku.

17) Znaczenie Piotra W. w historyi świata. Jego reformy. Następcy Piotra W. do Katarzyny II. Stan osłabienia w Polsce za rządu Augustów.

18) Wojna Północno-Amerykańska (1773—1783). Osady angielskie w Ameryce północnéj. Początek towarzystwa Wschodnio-Indyjskiego. Powstanie Hajder-Alego. Typpo-Saib. Pokój w Wersalu i jego warunki (1783).

19) Stan kwitnący Pruss pod panowaniem Fryderyka W. po wojnie siedmioletniéj (1763—1786). Dobroczynne zmiany, dokonane w Austryi za staraniem Maryi Teressy i Józefa jéj syna (1765—1781).

20) Wojny Turcyi z Rossyą za panowania Mustafy III Abdul-Hamida i Selima III (1768—1791). Przywrócenie w Szwecyi władzy monarchicznéj nieograniczonéj.

21) Rys ogólny rewolucyi Francuzkiéj (1789—1795). Stan ogólny Francyi za dyrektoryatu i konsulatu do 1804 r. Zwycięztwa Napoleona Bonapartego we Włoszech. Pokój w Kampo-Formio (1797). Wyprawa do Egiptu (1798). Nelson pod Abukirem. Zwycięztwa Suworowa we Włoszech. Pokój w Lunewillu (1801).

22) Czasy cesarstwa we Francyi do 1807 r. Utworzenie królestwa Włoskiego i pokój w Presburgu (1805). Trafalgar. Związek Reński. Podbicie Pruss. Pokój w Tylży (1807). Utworzenie królestwa Westfalskiego i księztwa Warszawskiego.

23) Czasy cesarstwa Francuzkiego do 1813 roku. Systemat kontynentalny. Podbicie Portugalii i Hiszpanii. Wojna z Austryą (1809). Pokój Wiedeński (1809).

24) Najście Napoleona na Rossyę. Kutuzow. Przyłączenie się Pruss i Austryi do ogólnego dzieła oswobodzenia Europy od Napoleona. Drezno i Lipsk. Zdobycie Paryża. Wyspa Elba. Ludwik XVIII i Kongres Wiedeński. Wylądowanie Napoleona. Panowanie Studniowe. Waterloo. Drugi pokój Paryzki. Urządzenie spraw Europy na kongresie Wiedeńskim (1815). Przymierze Św.

25) Karol X we Francyi. Ludwik Filip Orleański. Rewo-

Революція 1848 г. Возмущеніе Венгріи. Спасеніе Австріи Николаемъ I.

26) Междоусобія на Пиринейскомъ полуостровѣ. Уничтоженіе Салическаго права. Война Сардиніи съ Австріею. Фельдмаршалъ Радецкій.

27) Обзоръ Исторіи Россіи отъ Екатерины II до кончины Александра I. Вѣкъ Николая I.

28) Изобрѣтенія въ Европѣ. Успѣхи наукъ и искусствъ.

При преподаваніи всеобщей исторіи въ пятиклассныхъ училищахъ, Учитель долженъ постоянно имѣть въ виду юный возрастъ учениковъ, и потому, не вдаваясь въ излишнія подробности, заставляетъ ихъ заучивать главнѣйшія событія и разнообразитъ свое преподаваніе анекдотическими разсказами, которые бы содѣйствовали къ лучшему затверживанію историческихъ фактовъ. Рисованіе географическихъ картъ, соотвѣтственно каждому отдѣльному періоду исторіи, составляетъ необходимое условіе хорошаго преподаванія. Учитель долженъ задаваемое ученикамъ сперва самъ имъ разсказать, потомъ заставляетъ ихъ повторить тоже самое въ классѣ; полное же приготовленіе урока довершаютъ они дома при помощи предписаннаго руководства, и въ слѣдующій классъ сказываютъ оный своими словами, отъ чего произойдетъ двойная польза: и для исторіи, и для языка. Часы, положенные для преподаванія исторіи, Учитель распредѣляетъ такимъ образомъ, чтобы не обременяя учениковъ, онъ былъ въ состояніи не только пройти и повторить все, указанное Программою, но и сдѣлать общую репетицію цѣлому курсу въ V классѣ. Задавая урокъ, да не забываетъ преподаватель, что ученики должны имѣть время приготовиться и къ другимъ Учителямъ, и что слѣдовательно, задаваемо должно быть сообразно и способностямъ учениковъ, и времени, какое они сему предмету могутъ посвятить.

Учитель долженъ помнить, что отъ учениковъ не возможно требовать полнаго знанія историческихъ фактовъ, пусть они знаютъ только важнѣйшіе, указанные въ сей Программѣ, но пусть знаютъ ихъ отчетливо, умѣютъ разсказать самый фактъ, указать мѣсто-гдѣ, и время-когда онъ совершился. Для достиженія этого отчетливаго знанія, Учитель постоянно повторяетъ предыдущее, посредствомъ краткихъ и подробныхъ вопросовъ; такимъ обра-

lucya 1848 roku. Powstanie Węgrów. Ocalenie Austryi przez Mikołaja I.

26) Wojny domowe na półwyspie Pirenejskim. Zniesienie prawa Salickiego. Wojna pomiędzy Austryą i Sardyniją. Feldmarszałek Radecki.

27) Rys historyi Rossyi od Katarzyny II do zgonu Alexandra I. Wiek Mikołaja I.

28) Wynalazki w Europie. Wzrost nauk i sztuk pięknych.

Przy wykładzie historyi powszechnéj w szkole pięcioklassowéj, Nauczyciel ciągle powinien mieć na uwadze młodociany wiek uczniów, a zatem nie wdając się w zbyteczne szczegóły, powinien od nich wymagać znajomości ważniejszych wypadków i urozmaicać wykład zajmującemi powiastkami, które ułatwiają spamiętanie faktów historycznych. Rysowanie mapp, zastosowanych do każdego oddzielnego okresu historyi, stanowi niezbędny warunek dobrego wykładu. Nauczyciel powinien naprzód sam opowiedzieć uczniom to co im zadaje; potem wymagać, aby to uczniowie na lekcyi powtarzali; douczali się zaś lekcyi w domu przy pomocy przepisanéj książki, a na lekcyi następnéj opowiadali rzecz zadaną swemi słowy; z tego odniosą podwójną korzyść i pod względem historyi i pod względem języka. Na godziny przeznaczone do wykładu historyi, Nauczyciel rozkłada kurs w taki sposób, aby nie obciążając uczniów, zdołał nietylko przejść i powtórzyć wszystko przepisane w instrukcyi, ale nadto zrobić ogólne powtórzenie całego kursu w kl. V-ej. Zadając lekcyę, niechaj Nauczyciel nie zapomina, że uczniowie powinni mieć czas do przygotowania się z innych przedmiotów, a zatem zadawana lekcya powinna być zastosowaną i do zdolności uczących się i do czasu, jaki na ten przedmiot poświęcić mogą.

Nauczyciel powinien pamiętać, że od uczniów niepodobna wymagać wszechstronnéj znajomości faktów historycznych, niechaj tylko znają ważniejsze, wskazane w niniejszéj instrukcyi, lecz niech je znają dokładnie, niechaj umieją opowiedzieć fakt, wskazać miejsce, gdzie i czas, kiedy wypadek miał miejsce. Dla dopięcia takiéj dokładnéj znajomości, Nauczyciel powinien powtarzać z uczniami to, co wyłożył, przez zadawanie im krótkich i szczegółowych

зомъ можетъ утвердиться навсегда въ памяти учениковъ сѣть фактовъ; только этотъ способъ доставитъ Учителю возможность справедливо оцѣнять степень знаній его слушателей.

Наконецъ, Учитель не упускаетъ изъ виду, что его воспитанники готовятся быть полезными членами общества; что для достиженія этой цѣли потребно не только просвѣтленіе ихъ ума, но еще облагороженіе чувства и направленіе воли къ добру. По этому, онъ будетъ занимать учениковъ не только разсказами о бореніяхъ и войнахъ, но еще біографіями знаменитыхъ мужей исторіи и описаніемъ внутренней жизни народовъ, ихъ нравовъ, промышленности, наукъ и искусствъ. Кромѣ того, Учитель долженъ, при каждомъ удобномъ случаѣ, внушать своимъ слушателямъ то убѣжденіе: что возможное стастіе на землѣ, какъ для человѣка, такъ и для цѣлыхъ народовъ, основывается на точномъ исполненіи законовъ и повиновеніи властямъ; что главное условіе порядка въ каждомъ государствѣ есть спокойствіе и безопасность; что изъ всѣхъ образовъ правленія самое благотворное есть правленіе монархическое; что одно оно удерживаетъ приличное равновѣсіе между членами общества, и всего успѣшнѣе можетъ направить силу мышленія и страстей къ тому, что прочно, велико и благородно. Это начало должно проявляться въ преподаваніи и разсказѣ исторіи и быть поддерживаемо неопровержимыми доказательствами, какія представляетъ каждое столѣтіе и каждое государство. Ибо такимъ образомъ преподаватель можетъ содѣйствовать образованію вѣрныхъ подданныхъ Престола и полезныхъ гражданъ государства.

Руководства для учениковъ:

Начальное ученіе всеобщей исторіи по Фольгеру.

Учитель можетъ пользоваться всеобщею исторіею Лоренца, Беккера въ переводѣ Н. Греча, пространною исторіею Смарагдова и исторіею Зуева.

13) Программа преподаванія Русской исторіи.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) *Предварительныя понятія о Русской исторіи въ смыслѣ науки.* Опредѣленіе ея; средства къ изученію; источники. Очеркъ главныхъ событій и раздѣленіе Русской исторіи на періоды.

pytań; a tym sposobem może na zawsze wyryć się w pamięci uczniów sieć wypadków, i tylko tym sposobem Nauczyciel będzie mógł dokładnie ocenić stopień znajomości rzeczy nabytéj przez słuchaczy.

Nakoniec, Nauczyciel powinien mieć na uwadze, że jego uczniowie kształcą się na pożytecznych członków społeczeństwa, że do osiągnięcia tego celu potrzeba nietylko oświecić ich umysł, ale zarazem uszlachetnić serce i skierować wolę do dobrego. Dlatego też będzie zajmował uczniów nietylko opowiadaniem walk i wojen, ale i żywotów znakomitych mężów historyi i opisem wewnętrznego życia narodów, ich obyczajów, przemysłu, nauk i sztuk. Oprócz tego Nauczyciel powinien przy każdéj dogodnéj sposobności wpajać w swych uczniów to przekonanie, że możliwe szczęście ziemskie tak pojedynczego człowieka jak i całych narodów zależy na ścisłém wypełnianiu praw i na uległości władzy; że głównym warunkiem porządku w każdém państwie jest spokojność i bezpieczeństwo; że ze wszystkich form rządu najdobroczynniejszym jest rząd monarchiczny; że tylko taki rząd utrzymuje należytą równowagę pomiędzy członkami społeczeństwa i najskuteczniéj może skierować władzę myślenia i namiętności ku temu, co jest trwałém, wielkiém i szlachetném. Ta zasada powinna się objawiać w wykładzie i opowiadaniu historyi i opierać się na niezbitych dowodach, jakich nam dostarcza każde stulecie i każde państwo. Tym sposobem Nauczyciel może przyczynić się do ukształcenia wiernych dla Tronu poddanych i użytecznych dla państwa obywateli.

Dzieło podręczne dla uczniów:

Wykład elementarny historyi powszechnéj podług Folgera.

Nauczyciel może korzystać z historyi Lorenza, Beckera w tłómaczeniu Grecza, z obszernéj historyi Smaragdowa i historyi Zujewa.

13) Program do wykładu historyi Russkiéj.

Kłassa IV-ta, (2 godziny na tydzień).

1). *Pojęcia przedwstępne o historyi Russkiéj w znaczeniu nauki.* Określenie takowéj, środki pomocnicze do jéj poznania i źródła. Rys głównych wypadków i podział historyi Russkiéj na okresy.

2) *Славяне въ IX вѣкѣ.* Предѣлы ими занимаемые; главнѣйшія славянскія племена въ IX-мъ вѣкѣ; племена вошедшія въ составъ Русскаго государства.

3) *Основаніе Руси.* Границы древней Руси; пришествіе Норманновъ. Княженіе Рюрика, Олега, Игоря, Ольги, Святослава и дѣтей его.

4) *Крещеніе Руси и правленіе Ярослава I.* Владиміръ Св.; начало христіанства; походъ Владиміра въ Тавриду и принятіе имъ Св. вѣры со всѣмъ народомъ. Слѣдствія. Междоусобія дѣтей Владиміра. Мудрое правленіе Ярослава.

5) *Раздробленіе Руси на княжества удѣльныя, отъ смерти Ярослава I до половины XII вѣка.* Обозрѣніе удѣльнаго періода; споры дѣтей и внуковъ Ярослава I за удѣлы; возвышеніе дома Владиміра Мономаха; споры князей за первенство.

6) *Обозрѣніе исторіи Русскихъ княжествъ съ половины XII столѣтія до нашествія Монголовъ.* Слѣдствія распрей. Княжества: Полоцкое, Галицкое, Черниговское, Сѣверское, Волынское, Смоленское, Суздальское, Новгородское. Состояніе Руси въ началѣ XIII-го вѣка.

7) *Покореніе Руси Монголами и судьба Восточной Руси до Іоанна Калиты.* Чингисханъ. Нашествіе Монголовъ; раздѣленіе Руси на Восточную и Западную; главныя черты ига; политика Ярослава Всеволодовича и Александра Невскаго; распри дѣтей и внуковъ ихъ.

8) *Судьба Западной Руси отъ нашествія Монголовъ до временъ Гедимина.* Образованіе Галицкаго королевства; усиленіе Литвы; начало Ливонскаго ордена.

9) *Исторія Московскаго Княжества отъ начала его до Димитрія Донскаго.* Перемѣна къ лучшему. Іоаннъ Калита, Симеонъ Гордый, Іоаннъ II, Димитрій Суздальскій.

10) *Княженіе Димитрія Донскаго, Василія I и Василія II.* Потрясеніе удѣльной системы; борьба съ Монголами; лучшій порядокъ престолонаслѣдія. Усиленіе Московскаго государства. Послѣднія распри удѣльныя. Соборъ Флорентійскій.

11) *Образованіе великаго княжества Литовскаго.* Судьба Западной Руси. Литва въ собственномъ смыслѣ. Родство Литовскихъ князей съ Русскими. Гедиминъ, Ольгердъ.

2) *Sławianie w IX stuleciu.* Kraje przez nich zajmowane; główniejsze plemiona sławiańskie w IX wieku, plemiona które weszły do składu państwa Rossyjskiego.

3) *Założenie Rusi.* Granice starożytnej Rusi, przybycie Normandów. Panowanie Ruryka, Olega, Igora, Olgi, Świątosława i jego synów.

4) *Chrzest Rusi i rządy Jarosława I.* Włodzimierz Św.; początek chrześcijaństwa; wyprawa Włodzimierza do Taurydy oraz przyjęcie przez niego wiary Św. z całym narodem. Skutki. Wojny domowe pomiędzy synami Włodzimirza. Mądre panowanie Jarosława.

5) *Podział Rossyi na księstwa udzielne, od śmierci Jarosława I do połowy XII wieku.* Rzut oka na okres dzielnic książęcych; zatargi synów i wnuków Jarosława I o dzielnice; wzrost potęgi domu Włodzimirza Monomacha; spory książąt o pierwszeństwo.

6) *Rzut oka na dzieje księstw Russkich, począwszy od połowy XII wieku do najścia Mongołów.* Skutki zatargów. Księstwa: Połockie, Halickie, Czernihowskie, Siewierskie, Wołyńskie, Smoleńskie, Suzdalskie, Nowgorodzkie. Stan Rossyi w początkach XIII wieku.

7) *Podbicie Rossyi przez Mongołów i losy wschodniéj Rossyi do czasów Iwana Kality.* Czyngischan. Najście Mongołów. Podział Rossyi na wschodnią i zachodnią; główne zarysy ujarzmienia; polityka Jarosława Wsiewołodowicza; Aleksandra Newskiego; zatargi pomiędzy ich synami i wnukami.

8) *Losy Rossyi zachodniéj od najazdu Mongołów do czasów Gedymina.* Utworzenie się królestwa Halickiego; wzrost potęgi Litwy; początek zakonu Inflanckiego.

9) *Dzieje księstwa Moskiewskiego, od początków onego do czasów Dymitra Dońskiego.* Zwrót ku lepszemu. Iwan Kalita. Symeon Dumny, Iwan II, Dymitr Suzdalski.

10) *Panowanie Dymitra Dońskiego, Wasila I i Wasila II.* Zachwianie się systematu dzielnic książęcych; walka z Mongołami; lepszy porządek następstwa tronu. Wzrost potęgi Państwa Moskiewskiego. Ostatnie zatargi o dzielnice. Sobór Florencki.

11) *Utworzenie się Wielkiego Księstwa Litewskiego.* Losy Rossyi zachodniéj, Litwa w znaczeniu właściwém. Pokrewieństwo książąt Litewskich z Russkimi. Gedymin, Olgierd.

12) *Соединеніе Польши съ Литовскимъ Княжествомъ.* Взглядъ на исторію Польши до конца XIV вѣка; бракъ Ягелла съ Ядвигою. Витолдъ. Свидригайло. Составъ Литовскаго Княжества.

13) *Княженіе Іоанна III.* Заслуги его: уничтоженіе удѣловъ; покореніе Новгорода; сверженіе Татарскаго ига; борьба съ Ягеллонами; связь съ Европой; внутреннее устройство.

14) *Княженіе Василія Іоанновича и первый періодъ царствованія Іоанна Грознаго.* Заслуги Василія: борьба его съ Сигизмундомъ I; войны съ Татарами, окончательное уничтоженіе удѣловъ. Юность Іоанна Грознаго; правленіе Елены; господство вельможъ.

15) *Царствованіе Іоанна Грознаго подъ руководствомъ Сильвестра и Адашева.* Достопамятная перемѣна въ Іоаннѣ; дворъ его; внутреннія учрежденія, борьба съ Татарами; покореніе Казани и Астрахани; подданство Козаковъ; войны съ Крымомъ.

16) *Царствованіе Іоанна Грознаго, по удаленіи Сильвестра и Адашева.* Война Ливонская; перемѣна въ Іоаннѣ: набѣги Татаръ; побѣды Баторія, начало покоренія Сибири.

17) *Царствованіе Өеодора Іоанновича и Бориса Годунова.* Характеръ Өеодора; вліяніе Бориса; утвержденіе Русскаго господства въ Сибири; мѣры къ оборонѣ южныхъ границъ; дѣла Шведскія и Польскія; внутреннія учрежденія. Воцареніе Бориса Годунова; благоразумное царствованіе его.

18) *Унія.* Главные виновники Уніи; мѣры къ распространенію ея; возстаніе малороссійскихъ Козаковъ; мѣры Польскаго правительства къ утвержденію уніи въ Западной Руси.

19) *Время Самозванцевъ.* Смерть царевича Димитрія; ненависть народа къ Борису Годунову; явленіе Самозванца; борьба его съ Борисомъ; воцареніе его; явленіе втораго Самозванца; борьба его съ Василіемъ Шуйскимъ; вторженіе Сигизмунда въ предѣлы Россіи; Клушинская битва.

20) *Междуцарствіе.* Избраніе Владислава; Ермогенъ и Ляпуновъ; Мининъ и Пожарскій; изгнаніе Поляковъ изъ Россіи; воцареніе Михаила Романова.

21) *Царствованіе Михаила Өеодоровича.* Начало его правленія; усмиреніе мятежей; миръ съ Швеціею и Польшею; слѣдствія неустройствъ; патріархъ Филаретъ; внутреннія учрежденія; разрывъ съ Польшею; походъ Шеина. Успокоеніе государства.

12) *Połączenie się Polski z W. Księstwem Litewskiem.* Rzut oka na dzieje Polski do końca XIV wieku. Związek małżeński Jagiełły z Jadwigą. Witold. Swidrygiełło. Części składowe księstwa Litewskiego.

13) *Panowanie Iwana III.* Jego zasługi, zniesienie dzielnic; podbicie Nowogorodu; zrzucenie jarzma tatarskiego; walka z Jagiellonami, stosunki z Europą, urządzenia wewnętrzne.

14) *Panowanie Wasila Iwanowicza i pierwszy okres panowania Iwana Groźnego.* Zasługi Wasila; walka jego z Zygmuntem I; wojny z Tatarami; ostateczne zniesienie dzielnic. Młodość Iwana Groźnego; rządy Heleny; możnowładztwo.

15) *Panowanie Iwana Groźnego pod kierunkiem Sylwestra i Adaszewa*; pamiętna zmiana w usposobieniu Iwana; jego dwór; urządzenia wewnętrzne, walka z Tatarami; podbicie Kazania i Astrachania; poddanie się kozaków; wojny z Krymem.

16) *Panowanie Iwana Groźnego po oddaleniu Sylwestra i Adaszewa*; wojna Inflancka; zmiana w usposobieniu Iwana; najazdy Tatarów; zwycięstwa Batorego; początkowe podbicie Syberyi.

17) *Panowanie Fiedora Iwanowicza i Borysa Godunowa*; charakter Fiedora; wpływ Borysa; ustalenie panowania Russkiego w Syberyi; środki do obrony granic południowych; sprawy Szwedzkie i Polskie; urządzenia wewnętrzne; wstąpienie na tron Borysa Godunowa; mądre panowanie jego.

18) *Unja.* Główniejsi sprawcy Unii; środki rozszerzenia onéj; powstanie kozaków Małorossyjskich; środki używane przez rząd Polski dla utrwalenia Unii w Rossyi zachodniéj.

19) *Czasy Samozwańców.* Śmierć Carewicza Dymitra; oburzenie narodu przeciw Borysowi Godunowowi; ukazanie się Samozwańca; walka jego z Borysem; wstąpienie jego na tron; ukazanie się drugiego Samozwańca; walka jego z Wasilem Szujskim; wtargnięcie Zygmunta w granice Rossyi; bitwa pod Kłuszynem.

20) *Bezkrólewie.* Obranie Władysława; Hermogen i Lapunow; Minin i Pożarski; wypędzenie Polaków z Rossyi; wstąpienie na tron Michała Romanowa.

21) *Panowanie Michała Fiedorowicza.* Początek jego panowania; uśmierzenie rokoszów; pokój ze Szwecyą i Polską; skutki wewnętrznego nieładu; patryarcha Filaret; urządzenia wewnętrzne; zerwanie z Polską; wyprawa Szejna; uspokojenie Państwa.

22) *Царствованіе Алексѣя Михаиловича.* Начало его правленія; Морозовъ; внутреннія учрежденія; внѣшняя политика; подданство Малороссіи; война съ Польшею и Швеціею; Андрусовскій договоръ; волненіе Козаковъ; вмѣшательство Турціи въ дѣла Малороссіи.

23) *Царствованіе Ѳеодора Алексѣевича и правленіе царевны Софіи.* Достоинства Ѳеодора; окончаніе споровъ за Малороссію; уничтоженіе мѣстничества. Воцареніе Петра I и Іоанна V. Правленіе Софіи; Московскій договоръ; Крымскіе походы; удаленіе Софіи.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Повторивъ пройденное въ предыдущемъ классѣ, Учитель продолжаетъ:

1) *Характеръ Новой Исторіи и первый періодъ царствованія Петра Великаго.* Заслуги Петра; раздѣленіе его царствованія на періоды. Образованіе его; Лефортъ; начало регулярнаго войска и флота; Азовскіе походы; путешествіе Петра за границу и возвращеніе въ отечество.

2) *Внутреннія учрежденія Петра Великаго во II періодѣ его царствованія.* Слѣдствія путешествія Петра по Европѣ; преобразованіе частной жизни Русскаго народа; новое устройство войска; увеличеніе доходовъ; мѣры къ пробужденію промышленной и умственной дѣятельности народа.

3) *Борьба Петра В. съ Карломъ XII.* Причины сей борьбы; сѣверный союзъ; побѣды Карла; сверженіе Августа II; успѣхи Петра; нашествіе Карла на Россію; походъ его въ Украйну; измѣна Мазепы; пораженіе Левенгаупта; битва Полтавская.

4) *Внѣшнее возвышеніе Россіи въ III періодѣ царствованія Петра Великаго.* Слѣдствія Полтавской битвы; разрывъ Россіи съ Турціею; Прутскій походъ; миръ съ Портою; возвращеніе Карла въ Швецію; Аландскій Конгрессъ; смерть Карла; Ништадскій миръ; Персидскій походъ Петра; покровительство Герцогу Голштинскому.

5) *Внутреннее устройство Россіи Петромъ В.* Верховная власть; церковь; народныя сословія; государственное и областное управленіе; судъ; доходы; войско; промышленность; образованіе; языкъ; нравы и обычаи; новая столица.

22) *Panowanie Alexego Michajłowicza.* Początek jego panowania; Morozów; urządzenia wewnętrzne; polityka zewnętrzna; poddanie się Małorossyi; wojna z Polską i Szwecyą; traktat Andrussowski; zaburzenie między kozakami; wmięszanie się Turcyi w sprawy Małorossyi.

23) *Panowanie Fiedora Aleksiejewicza i rządy Carówny Zofii.* Zalety Fiedora; koniec zatargów o Małorossyę; zniesienie prawa przodkowania (namiestnictwa). Wstąpienie na tron Piotra I i Jana V. Rządy Zofii; traktat Moskiewski; wyprawy do Krymu; wydalenie Zofii.

Klassa V-ta, (2 godziny na tydzień).

Nauczyciel, powtórzywszy wiadomości wyłożone w klassie poprzedzającéj, wykładać będzie w dalszym ciągu:

1) *Charakter dziejów nowożytnych i pierwszy okres panowania Piotra Wielkiego.* Zasługi Piotra; podział panowania jego na okresy; wychowanie jego; Lefort; początek regularnego wojska i marynarki; wyprawy do Azowa; podróż Piotra za granicę i powrót jego do kraju.

2) *Urządzenia wewnętrzne Piotra Wielkiego w II-m okresie jego panowania.* Skutki podróży Piotra po Europie; reforma w życiu prywatném narodu Russkiego; nowe urządzenie wojska; zwiększanie dochodów; środki ku obudzeniu działalności przemysłowéj i umysłowéj narodu.

3) *Walka Piotra W. z Karolem XII.* Przyczyny téj walki; związek północny; zwycięstwa Karola; złożenie z tronu Augusta II; postępy Piotra W. Najście Karola na Rossyę; wyprawa jego na Ukrainę; zdrada Mazepy; porażka Lewenhaupta; bitwa pod Połtawą.

4) *Wzrost zewnętrzny Rossyi w III-m okresie panowania Piotra Wielkiego.* Skutki bitwy Połtawskiéj; zerwanie Rossyi z Turcyą; wyprawa nad Prut; pokój z Portą; powrót Karola do Szwecyi; kongres na wyspie Aland; śmierć Karoła. Pokój Nisztadzki; wyprawa Piotra do Persyi; przymierze z Księciem Holsztyńskim.

5) *Urządzenie wewnętrzne Rossyi przez Piotra W.* Najwyższa władza; kościół; stany narodowe; zarząd państwowy i prowincyonalny; sądownictwo; dochody; wojsko; przemysł; oświata; język; obyczaje i zwyczaje; nowa stolica.

6) *Царствованіе Екатерины I, Петра II, Анны Іоанновны, Іоанна VI.*

7) *Царствованіе Елисаветы Петровны.* Вельможи ея; война и миръ съ Швеціею; внутреннее устройство; участіе въ раздорахъ Австріи съ Франціею и въ войнѣ Семилѣтней. Царствованіе Петра III.

8) *Царствованіе Екатерины II до начала первой Турецкой войны.* Заслуги Екатерины; періоды ея царствованія; внутреннія улучшенія первыхъ 6 лѣтъ ея правленія; вліяніе на Польшу; возстановленіе правъ диссидентовъ; присоединеніе Бѣлоруссіи къ Имперіи.

9) Первая Турецкая война въ царствованіе Екатерины II; внутреннія учрежденія по окончаніи ея; вооруженный нейтралитетъ и присоединеніе Крыма.

10) Вторая Турецкая война въ царствованіе Екатерины II; присоединеніе Волыни, Литвы и Курляндіи; война съ Персіею.

11) Общій взглядъ на четвертый періодъ новой Русской Исторіи и обозрѣніе царствованія Императора Павла I.

12) *Царствованіе Императора Александра I* до 1812 года. Внутреннія учрежденія; война съ Франціею 1805—1807; войны съ Швеціею и Турціею.

13) *Царствованіе Императора Александра I* съ 1812 года до кончины его. Нашествіе Наполеона на Россію; изгнаніе его изъ предѣловъ Имперіи; борьба съ нимъ въ Германіи и возстановленіе всеобщаго мира и порядка въ Европѣ.

14) *Царствованіе Императора Николая I.* Отреченіе Цесаревича Великаго Князя Константина Павловича. Воцареніе Николая I. Персидская война; Турецкая война; дѣла Египетскія; усмиреніе Польскаго мятежа; законодательство; возсоединеніе уніатовъ; внутреннее устройство государства; усмиреніе Венгерскаго мятежа.

Въ пятиклассныхъ училищахъ изъясняются главныя событія Русской исторіи въ постепенной ихъ послѣдовательности отъ начала Руси до кончины Императора Николая I. Здѣсь вся задача состоитъ въ томъ, чтобы запечатлѣть въ юномъ умѣ положительную идею фактовъ, составляющихъ эпохи Русской исторіи. Преподающій ни подъ какимъ видомъ не долженъ ограничиваться

6) *Panowanie Katarzyny I, Piotra II, Anny Iwanówny, Iwana VI.*

7) *Panowanie Elżbiety Piotrówny.* Jéj Możnowładcy; wojna i pokój ze Szwecyą; urządzenie wewnętrzne; udział w zatargach Austryi z Francyą i w wojnie siedmioletniéj. Panowanie Piotra III.

8) *Panowanie Katarzyny II do rozpoczęcia pierwszéj wojny Tureckiéj.* Zasługi Katarzyny; okresy jéj panowania; ulepszenia wewnętrzne w pierwszych sześciu latach jéj panowania; wpływ na Polskę; przywrócenie praw dyssydentów; przyłączenie Białorusi do Cesarstwa.

9) Pierwsza wojna Turecka za panowania Katarzyny II; urządzenia wewnętrzne po jéj ukończeniu; zbrojna neutralność i przyłączenie Krymu.

10) Druga wojna Turecka za panowania Katarzyny II, przyłączenie Wołynia, Litwy i Kurlandyi; wojna z Persyą.

11) Pogląd ogólny na czwarty okres nowożytnéj historyi Rossyi i rzut oka na panowanie *Cesarza Pawła I.*

12) *Panowanie Cesarza Alexandra I* do roku 1812. Urządzenia wewnętrzne; wojna z Francyą 1805—1807; wojny ze Szwecyą i Turcyą.

13) *Panowanie Cesarza Alexandra I* od 1812 roku aż do jego zgonu. Najście Napoleona na Rossyę; wypędzenie jego z granic Cesarstwa; walka z nim w Niemczech i przywrócenie pokoju powszechnego, oraz ustalenie porządku w Europie.

14) *Panowanie Cesarza Mikołaja I.* Zrzeczenie się Cesarzewicza Wielkiego Księcia Konstantego Pawłowicza. Wstąpienie na tron Mikołaja I. Wojna Perska; wojna Turecka; sprawy w Egipcie; uśmierzenie rokoszu Polskiego; prawodawstwo; przyłączenie unjatów; urządzenia wewnętrzne w Państwie; uśmierzenie rokoszu w Węgrzech.

W szkole pięcioklassowéj wykładają się wypadki główne z historyi Russkiej w stopniowym ich rozwoju, od początku Rossyi aż do zgonu Cesarza Mikołaja I. Jedynym celem tego wykładu być powinno, ażeby wrazić w młodociane umysły dokładną znajomość wypadków, stanowiących epoki w dziejach Rossyi. Nauczyciel pod żadnym względem nie powinien poprzestawać na

требованіемъ отъ учениковъ механическаго изученія множества именъ и чиселъ подъ именемъ генеалогіи, географіи и хронологіи. При напряженныхъ усиліяхъ конечно можно достигнуть того, что ученикъ въ два года, назначенные для Русской исторіи въ пятиклассныхъ училищахъ, затвердитъ имена всѣхъ Государей и удѣльныхъ Князей, время восшествія ихъ на престолъ и кончины, даже нѣкоторые факты; но такое изученіе только обременяетъ память и нимало не содѣйствуетъ развитію мыслительной способности, о чемъ преподающій непремѣнно долженъ заботиться при самомъ началѣ воспитанія. Пусть ученикъ знаетъ во сто разъ менѣе именъ и чиселъ, но это знаніе будетъ несравненно плодотворнѣе безотчетнаго затверживанія едва понятныхъ для него словъ, если онъ съ каждымъ именемъ и числомъ соединяетъ опредѣлительную идею, соображаетъ взаимную связь фактовъ и такимъ образомъ дѣлаетъ первый шагъ въ наукѣ. Механическое изученіе, всегда тяжелое и утомительное, отвращаетъ отъ предмета, между тѣмъ какъ изученіе, соединенное съ развитіемъ мыслительной способности, привлекаетъ къ нему, дѣйствуя въ одно и тоже время на память, воображеніе, умъ и сердце. Только симъ послѣднимъ способомъ можно заставить юное поколеніе Польское полюбить Русскую исторію.

Изложивъ предварительныя понятія о Русской исторіи и раздѣливъ ее на періоды, Учитель на классной доскѣ рисуетъ мѣломъ (разумѣется только въ главныхъ чертахъ) карту Северо-восточной Европы въ половинѣ IX столѣтія, и показавъ на ней племена Славянъ, Финновъ, Латышей, Хазаръ, объясняетъ своимъ слушателямъ безъ всякихъ ученыхъ толкованій, но по возможности въ чертахъ выразительныхъ, тогдашнее состояніе сихъ народовъ. Карту эту, начерченную Учителемъ, ученики вносятъ въ свои тетради. Безъ всякаго сомнѣнія это займетъ учениковъ, подстрекая ихъ любопытство; они нечувствительно усвоятъ себѣ идею о театрѣ будущихъ событій, и идея эта не изгладится уже изъ ихъ памяти. Тогда можно приступить къ изложенію происшествій.

Призваніе Рюрика съ братьями, походы Олега, Игоря, Святослава, распри Святославичей, крещеніе Владиміра Св., войны Ярослава съ Святополкомъ, самыя гражданскія учрежденія Ярослава, это такъ увлекательно и любопытно, что подъ руковод-

wymaganiu od uczniów mechanicznego nagromadzenia mnóstwa imion i dat pod nazwą genealogii, jeografii i chronologii. Przy wytężonéj usilności można wprawdzie doprowadzić do tego, że uczeń w ciągu dwóch lat, przeznaczonych do wykładu historyi Russkiéj w szkole pięcioklassowéj, może wyuczyć się nazwisk wszystkich Panujących oraz Książąt udzielnych, wiedzieć datę wstąpienia ich na tron i śmierci, a nawet zapamiętać niektóre wypadki; taki atoli sposób uczenia obciąża tylko pamięć, nie przyczyniając się wcale do rozwinięcia umysłu, o co jednak Nauczyciel starać się koniecznie powinien w samych początkach wychowania. Niechaj raczéj uczeń umie sto razy mniej dat i nazwisk, a nauka taka będzie bez porównania korzystniejszą od bezmyślnego nagromadzenia w pamięci wyrazów zaledwie dlań zrozumiałych, jeżeli z każdém nazwiskiem i datą łączyć będzie pewne pojęcie, jeżeli rozważy związek wzajemny faktów i takim sposobem uczyni pierwszy krok w nauce. Mechaniczne uczenie się na pamięć zawsze trudne i nużące, prędko zniechęca do przedmiotu, gdy tymczasem nauka, połączona z rozwijaniem władzy myślenia, pociąga ku sobie, działając przy tem jednocześnie na pamięć i wyobraźnię, jak również na umysł i serce. Tylko w ten ostatni sposób można zniewolić młode pokolenie Polskie do zamiłowania w historyi Russkiéj.

Wyłożywszy pojęcia przedwstępne o historyi Russkiéj i podzieliwszy ją na okresy, Nauczyciel narysuje na tablicy w klassie (ma się rozumieć w głównych tylko zarysach) mappę Północnowschodniéj Europy w połowie IX wieku i, oznaczywszy na niéj siedliska plemion Sławiańskich, Finnów, Łotyszów, Chazarów, wyjaśni swym słuchaczom, bez żadnych naukowych rozumowań, lecz o ile możności w wybitniejszych zarysach, stan ówczesny tych narodów. Mappę tę narysowaną przez Nauczyciela, uczniowie przerysują w swych kajetach. Nie ulega najmniejszéj wątpliwości, iż czynność ta zajmie uczniów, obudzając w nich ciekawość. Tym sposobem nieznacznie nabędą wyobrażenia o miejscach, które były niegdyś widownią dziejowych wypadków, i wyobrażenie to nie zatrze się w ich pamięci, a wówczas już można będzie przejść do wykładu samych wypadków.

Wezwanie Ruryka z braćmi; wyprawy Olega, Igora, Światosława, zatargi pomiędzy Światosławowiczami, chrzest Włodzimirza Św. Wojny Jarosława ze Światopełkiem, nareszcie urządzenia

ствомъ опытнаго наставника, дѣти безъ труда узнаютъ первый періодъ Русской исторіи. Доведя разсказъ до кончины Ярослава I, Учитель рисуетъ вторую карту, представляющую Русь въ половинѣ XII-го вѣка, когда она вошла въ свои предѣлы: тутъ онъ показываетъ постепенное распространеніе ея при Рюрикѣ, Олегѣ, Святославѣ, Владимірѣ и Ярославѣ, покореніемъ и подданствомъ Русскому скипетру независимыхъ племенъ отъ искотовъ Вислы, отъ западнаго Буга и Нѣмана до береговъ Волги, отъ Балтійскаго моря до Чернаго.

На той же картѣ преподающій означитъ настоящіе предѣлы Польши и Литвы, руководствуясь картою, приложенною къ 1-й части пространной Русской исторіи Устрялова, подъ № 2. Кромѣ того, онъ начертитъ генеалогическую таблицу первыхъ Русскихъ Князей отъ Рюрика до Ярослава, которую ученики вмѣстѣ съ картою внесутъ въ свои тетради и затвердятъ. Хотя родословная таблица приложена къ руководству, но Учитель заставляетъ учениковъ чертить ее, по частямъ, чтобы тѣмъ тверже она осталась въ ихъ памяти.

Изложеніе удѣльнаго періода Русской исторіи вовсе не такъ трудно, какъ кажется. Пусть только преподающій, основываясь на генеалогической таблицѣ, приложенной къ руководству, прежде всего исчислитъ на черной доскѣ потомковъ Владиміра Св. до Юрія Долгорукаго, упоминаемыхъ въ книгѣ; потомъ означитъ, кто изъ нихъ былъ Великимъ Княземъ на Кіевскомъ престолѣ; далѣе кратко пройдетъ взаимныя междоусобія ихъ, обращаясь при каждомъ фактѣ къ начерченной имъ родословной таблицѣ; наконецъ покажетъ раздробленіе Руси съ половины XII вѣка на 10 отдѣльныхъ Княжествъ. Здѣсь онъ изъяснитъ, отъ кого ведутъ свой родъ Князья Полоцкіе, Галицкіе, Волынскіе, Черниговскіе, Смоленскіе, Суздальскіе, и гдѣ находилось каждое княжество. Историческую карту Руси въ началѣ XII вѣка преподающій тоже начертитъ на доскѣ и заставитъ учениковъ срисовать ее такъ же, какъ и первыя двѣ карты, въ ихъ тетради, которыя мало по малу примутъ видъ историческаго атласа. Въ заключеніе, преподающій растолкуетъ ученикамъ, что Русь раздробленная на многія княжества, принадлежала одному роду Владиміра Св., имѣла одну вѣру, одинъ языкъ и слѣдовательно не окончательно разорвалась на части самостоятельныя. Карта Россіи въ началѣ XIII вѣка,

cywilne Jarosława tak są zajmujące i ciekawe, że z nich, pod kierunkiem doświadczonego Nauczyciela, uczniowie z wszelką łatwością poznać mogą okres pierwszy historyi Russkiéj. Doprowadziwszy opowiadanie do śmierci Jarosława I, Nauczyciel narysuje drugą mappę, przedstawiającą Ruś w połowie XII wieku, to jest wówczas, kiedy ona zajęła właściwe sobie granice; przytém objaśni stopniowe rozszerzanie się onéj za panowania Ruryka, Olega, Światosława, Włodzimirza i Jarosława, w skutek podbojów i poddania się pod berło Russkie niezawisłych plemion, począwszy od źródeł Wisły, Zachodniego Bugu i Niemna aż do brzegów Wołgi i od morza Bałtyckiego do Czarnego.

Na téjże mappie Nauczyciel zaznaczy rzeczywiste granice Polski i Litwy, przewodnicząc się w tym względzie mappą dołączoną do I-éj części obszernéj historyi Russkiéj Ustriałowa, pod № 2. Oprócz tego nakreśli tablicę genealogiczną pierwszych Książąt Ruskich od Ruryka aż do Jarosława, którą uczniowie razem z mappą przekopiują w swych kajetach i nauczą się na pamięć. Nie zważając na to, że tablica genealogiczna znajduje się przy podręczniku, Nauczyciel każe uczniom rysować ją częściami dla tego, ażeby się tém mocniéj wyryła w ich pamięci.

Wykład okresu księstw udzielnych w historyi Russkiéj wcale nie jest tak trudny, jak się na pozór wydaje. Niech tylko Nauczyciel, na podstawie tablicy genealogicznéj dołączonéj do podręcznika, wypisze naprzód na tablicy potomków Włodzimirza Św. aż do Jerzego Dołgorukiego w książce wzmiankowanych, potém oznaczy kto z nich był Wielkim Księciem na Kijowskiéj dzielnicy, następnie pokrótce przejdzie wzajemne ich niesnaski, zwracając się przy każdym fakcie do nakreślonéj przez siebie tablicy genealogicznéj, i nakoniec okaże podział Rusi na 10 księztw osobnych od połowy XII wieku. Przy tém objaśni od kogo wiodą swój ród Książęta Połoccy, Haliccy, Wołyńscy, Czernihowscy, Smoleńscy, Suzdalscy, oraz gdzie się każde z tych księztw znajdowało. Również narysuje na tablicy mappę historyczną Rusi na początku XII stulecia, i każe uczniom przerysować ją podobnież jak i dwie pierwsze w swych kajetach, z których powoli utworzy się pewien rodzaj atlasu historycznego. Nakoniec Nauczyciel wytłómaczy uczniom, iż Ruś podzielona na liczne księztwa, należała do jednego rodu Włodzimirza Św., wyznawała jedną wiarę, miała jeden

проясняя идею удѣльнаго періода, съ тѣмъ вмѣстѣ облегчаетъ изученіе Монгольскаго времени: имѣя ее предъ глазами, Учитель легко и занимательно для учениковъ разскажетъ о нашествіи Монголовъ, о разоренныхъ ими городахъ, и потомъ объяснитъ, какія Княжества принадлежали дому Ярослава Всеволодовича, и какія роду Даніила Романовича. Ученики безъ труда поймутъ, отъ чего Русская земля со времени покоренія ея Монголами раздѣлилась на двѣ половины, на Восточную и Западную. Въ первой главными дѣйствователелями были Князья изъ дома Ярослава Всеволодовича, во второй, Князья изъ дома Даніила Романовича.

Послѣ краткаго изложенія событій отъ покоренія Руси Монголами до начала XIV столѣтія, преподающій изъяснитъ образованіе Государства Московскаго и Великаго Княжества Литовскаго. Въ томъ и другомъ онъ видитъ одно и тоже явленіе: Княжества Восточной Руси волею и неволею становятся подъ знамена мудрыхъ и дальновидныхъ потомковъ Іоанна Калиты, которые умомъ и мечемъ быстро расширяютъ предѣлы своего Государства, имѣя въ виду сосредоточить Русскую землю въ одно цѣлое, какъ было при Владимірѣ Св., при Ярославѣ Мудромъ, при Владимірѣ Мономахѣ, при Андреѣ Боголюбскомъ. Княжества Западной Руси также сосредоточиваются подъ властію Гедимина и его потомковъ, которые хотя происходатъ не отъ рода Владиміра Св., тѣмъ не менѣе находятся въ близскомъ родствѣ съ нимъ и признаютъ себя, такъ же точно какъ и Князья Московскіе, государями земли Русской. Послѣ того преподающій изложитъ событія въ томъ и другомъ Государствѣ отъ начала XIV вѣка до половины XV или до Іоанна III. Онъ покажетъ, что дѣти и внуки Іоанна Калиты и Гедимина ведутъ между собою распрю за право господства въ Русской землѣ, такъ точно, какъ прежде, до Монголовъ, спорили Князья Суздальскіе съ Черниговскими, и изъяснитъ, что не взирая на случайное соединеніе Литовскаго Княжества съ Польшею, Государство Гедимина до прекращенія его рода въ XVI столѣтіи было отдѣльнымъ отъ Польши и самостоятельнымъ. Впрочемъ, въ курсѣ пятиклассныхъ училищъ, не мѣсто будетъ входить въ подробное изъясненіе сего дѣла; довольно будетъ дать положительную идею о главномъ фактѣ, о томъ, что Литовское Княжество образовалось изъ Русскихъ земель, что Литва, въ собственномъ смыслѣ, не составляла и 12-й части, что

język i że przeto wcale nie ostatecznie się rozpadła na części samodzielne. Mappa Rossyi w początku XIII wieku, rozświetlając ideę okresu dzielnic, ułatwi zarazem uczniom oznajmienie się z czasami Mongolskiemi. Mając ją przed oczyma, Nauczyciel lekko i w sposób zajmujący dla uczniów opowie im o najściu Mongołów, o miastach przez nich zniszczonych, a następnie objaśni, jakie księstwa należały do rodu Jarosława Wsiewołodowicza, a jakie do rodu Daniela Romanowicza. Uczniowie z łatwością pojmą, dla czego ziemia Russka, od czasu podbicia onéj przez Mongołów, podzieloną była na dwie połowy, Wschodnią i Zachodnią. W pierwszéj głównymi działaczami byli Książęta z rodu Jarosława Wsiewołodowicza, a w drugiéj, z domu Daniela Romanowicza.

Opowiedziawszy w krótkości dzieje od podbicia Rossyi przez Mongołów, aż do początku XIV wieku, Nauczyciel wyłoży o utworzeniu się Państwa Moskiewskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jak w jedném tak i w drugiém widzi on jedne i też same objawy: Księstwa Wschodniéj Rusi, już to dobrowolnie, już pomimo woli, stają pod chorągwie mądrych i przewidujących potomków Iwana Kality, którzy rozumem i mieczem szybko rozszerzają granice swego Państwa, zmierzając do połączenia ziemi Russkiéj w jedną całość, jak było za Włodzimirza Św., Jarosława Mądrego, Włodzimirza Monomacha, Andrzeja Bogolubskiego. Księstwa Zachodniéj Rusi również łączą się pod berłem Gedymina i jego potomków, którzy lubo nie pochodzą z rodu Włodzimirza Św., niemniéj przeto zostają w blizkiém z nim pokrewieństwie i mianują siebie, również jak Książęta Moskiewscy, władcami ziemi Russkiéj. Następnie Nauczyciel wyłoży wypadki jak w jedném tak i w drugiém państwie od początku XIV do połowy XV wieku, czyli do czasów Iwana III. Opowie, iż synowie i wnuki Jana Kality i Gedymina wiodą między sobą spór o prawo panowania w ziemi Russkiéj, również jak uprzednio przed najściem Mongołów toczyli spory książęta Suzdalscy z Czernihowskimi, i objaśni, iż pomimo przypadkowego połączenia Księstwa Litewskiego z Polską, państwo Gedymina aż do wygaśnięcia jego rodu w XVI wieku, było oddzielném i niezawisłém od Polski. Wreszcie w zakresie wykładu w szkole pięcioklassowéj nie właściwém będzie wdawać się w szczegółowe wyświetlenie tego przedmiotu; dość będzie dać dokładne wyobrażenie o fakcie głównym, to jest iż Księstwo

какъ по происхожденію, такъ по вѣрѣ, языку и законамъ, Литовское Княжество было такое же Русское Государство, какъ и Кіевское. Для большей ясности, преподающій нарисуетъ на доскѣ карту Руси въ половинѣ XV вѣка, и означивъ на ней предѣлы Русской земли, растолкуетъ, какія изъ Русскихъ Княжествъ вошли въ составъ Государства Московскаго и В. К. Литовскаго. Сверхъ того, покажетъ сосѣдей того и другаго Государства; на Юговостокѣ, Татарскія Орды, Большую, Казанскую, Крымскую; на Западѣ, Королевства Венгерское, Польское, Ордена Тевтонскій и Ливонскій. Необходимы также родословныя таблицы Государей Московскихъ и Великихъ Князей Литовскихъ.

Когда такимъ образомъ ученики пріобрѣтутъ ясное и отчетливое понятіе о древнѣйшихъ событіяхъ Русской исторіи и познакомятся съ географическимъ положеніемъ Русской земли въ разныя эпохи, также съ генеалогіею и хронологіею до половины XV вѣка, преподающій изложитъ имъ царствованіе Іоанна Ш, Василія Ш, Іоанна IV, Θеодора I, Бориса Годунова, время Самозванцевъ, и доведетъ обозрѣніе происшествій въ первый годъ до избранія на Россійскій престолъ Михаила Θеодоровича Романова.

Обозрѣніе событій отъ восшествія на престолъ дома Романовыхъ до кончины Императора Николая I, будетъ изложено въ V классѣ, тѣмъ удобнѣе, что здѣсь проходится и всеобщая исторія новѣйшихъ временъ, съ которою Русская имѣетъ тѣсную связь. Преподающій слѣдуетъ той же методѣ: излагая постепенный рядъ главныхъ событій, онъ въ то же время изъясняетъ генеалогію Царственныхъ Особъ, хронологію важнѣйшихъ происшествій и географическое положеніе Россіи въ разныя эпохи, такъ чтобы ученики усвоили себѣ ясную и отчетливую идею о пространствѣ ея въ царствованіе каждаго Государя отъ Михаила Θеодоровича до Императора Николая I. Для этой цѣли, при самомъ началѣ курса Русской исторіи въ V классѣ, преподающій чертитъ на доскѣ карту Европейской Россіи въ царствованіе Михаила Θеодоровича, при пособіи карты, приложенной къ третьей части пространной Русской исторіи Н. Устрялова. Этотъ чертежъ долженъ постоянно оставаться на доскѣ предъ глазами учениковъ. Учителю очень легко будетъ, съ постепеннымъ изложеніемъ происшествій, присовокуплять къ начерченной

Litewskie utworzyło się z ziem Russkich, że Litwa w znaczeniu właściwém nie stanowiła nawet ani 12-éj części, że tak z pochodzenia swego, jako też z wiary, języka i praw, Księstwo Litewskie było tak samo Russkiem Państwem jak i Kijowskie. Dla jaśniejszego zrozumienia, Nauczyciel odrysuje na tablicy mappę Rossyi w połowie XV wieku; oznaczywszy na niéj granice ziemi Russkiéj, wytłómaczy jakie mianowicie księstwa Russkie weszły do składu Państwa Moskiewskiego i W. Ks. Litewskiego. Oprócz tego nakreśli posiadłości graniczące z jedném i z drugiém Państwem; na południo-wschodzie Ordy Tatarskie, Wielka, Kazańska, Krymska; na zachodzie Królestwa: Węgierskie, Polskie, Zakony Teutoński i Inflancki. Niezbędne są także tablice genealogiczne Monarchów Moskiewskich i Wielkich Książąt Litewskich.

Gdy w ten sposób uczniowie nabędą dokładnego i jasnego wyobrażenia o wypadkach najdawniejszych historyi Russkiéj, i poznają jeograficzne położenie ziemi Russkiéj w rozmaitych epokach, oraz genealogją i chronologją, aż do połowy XV stulecia, Nauczyciel wyłoży im panowanie Iwana III, Wasila III, Iwana IV, Fiedora I, Borysa Godunowa, czasy Samozwańców, i doprowadzi, w roku pierwszym, pogląd na wypadki aż do czasu obrania na tron Russki Michała Fiedorowicza Romanowa.

Wykład dziejów od wstąpienia na tron dynastyi Romanowych aż do zgonu Cesarza Mikołaja I, pójdzie w klassie V tém łatwiéj, iż tu się wykłada historya powszechna najnowszych czasów, z którą dzieje Rossyi mają ścisły związek. Nauczyciel trzymać się będzie takiéj saméj metody, a mianowicie: wykładając stopniowo wypadki główne, połączy z niemi razem genealogję osób Panujących, chronologję ważniejszych wypadków, i opis położenia jeograficznego Rossyi w rozmaitych epokach, tak, iżby uczniowie nabyli jasnego i dokładnego wyobrażenia o jéj rozległości pod panowaniem każdego z Monarchów, poczynając od Michała Fiedorowicza aż do Cesarza Mikołaja I. W tym celu zaraz przy rozpoczęciu kursu historyi Russkiéj w klassie V, Nauczyciel rysuje na tablicy mappę Rossyi Europejskiéj pod panowaniem Michała Fiedorowicza, przy pomocy mappy dołączonéj do trzeciéj części obszernéj historyi Rossyi Ustriałowa. Rysunek ten powinien być ciągle na tablicy przed oczyma uczniów, przez co Nauczycielowi z łatwością przyjdzie, przy stopniowym wykładzie wypad-

имъ картѣ, что пріобрѣли Царь Алексѣй Михайловичъ, Петръ Великій, Анна Іоанновна, Екатерина II, Павелъ I, Александръ I, и Николай I. При такой методѣ, въ умѣ учениковъ останется ясная, положительная и неизгладимая идея о главныхъ, основныхъ явленіяхъ Русской исторіи.

Сверхъ черченія географическихъ картъ и генеалогическихъ таблицъ на классной доскѣ и внесенія оныхъ учениками въ свои тетради, необходимо имѣть изготовленными таковыя же карты и таблицы въ большомъ масштабѣ величиною въ классную доску.

Излишне было бы упоминать, что первою, главною обязанностью преподающихъ Русскую исторію, должно быть не только образованіе ума, но и сердца, какъ это изложено для преподающихъ всеобщую исторію.

Руководство для учениковъ:

Начертаніе Русской исторіи для среднихъ учебныхъ заведеній Н. Устрялова.

Пособія для Учителя:

1) Русская исторія Н. Устрялова.
2) Обзоръ царствованія Императора Николая I.—Его же.
3) Исторія Государства Россійскаго, Н. Карамзина.
4) Исторія Русскаго Народа, Н. Полеваго.
5) Историческія сочиненія М. Погодина.
6) Русская исторія Соловьева.
7) Историческій атласъ Павлищева.

14) Программа преподаванія рисованія.

Въ первыхъ четырехъ классахъ предметы рисованія раздѣляются по третямъ учебнаго времени:

1-я треть, отъ начала курса по 1 Января;
2-я треть, отъ Новаго Года по 1 Апрѣля;
3-я треть, отъ 1 Апрѣля до годичнаго экзамена.

I-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1-я треть: Рисованіе (свинцовымъ) карандашемъ по линѣйкѣ и съ помощію циркуля прямолинѣйныхъ и криволинѣйныхъ геометрическихъ фигуръ: изъ 1-й тетради курса Пиварскаго всѣ таблицы, кромѣ 6, 8, 12 и 13-й, изъ 2-й тетради всѣ таблицы, кромѣ 1, 6, 8 и 12-й.

ków, dodawać do nakreślonéj przez siebie mappy to co przyłączali Aleksy Michajłowicz, Piotr Wielki, Anna Iwanówna, Katarzyna II, Paweł I, Aleksander I i Mikołaj I. Przy takiem sposobie wykładu, w pamięci uczniów pozostanie jasne, dokładne i niezatarte wyobrażenie o główniejszych i zasadniczych objawach dziejów Russkich.

Obok rysowania mapp geograficznych na tablicy, tudzież przerysowywania ich przez uczniów w kajetach, koniecznie potrzeba mieć także same oryginalne mappy i tablice w rozmiarach wyrównywających tablicy znajdującéj się w klassie.

Zbytecznémby łoby w końcu nadmieniać, iż głównym obowiązkiem Nauczycieli historyi Russkiéj, powinno być nie tylko rozwijanie umysłu, lecz też i kształcenie serca, w ten sposób, jak o tém powiedziano wyżéj w instrukcyi do wykładu historyi powszechnéj.

Dzieło podręczne dla uczniów:

Zarysy historyi Russkiéj dla średnich zakładów naukowych, przez M. Ustriałowa.

Dzieła pomocnicze dla Nauczycieli:

1) Historya Russka, Ustriałowa.
2) Rzut oka na panowanie Cesarza Mikołaja I, przez tegoż.
3) Historya Państwa Rossyjskiego, M. Karamzina.
4) Historya narodu Russkiego, M. Polewoja.
5) Dzieła historyczne, M. Pogodina.
6) Historya Russka, Sołowiewa.
7) Atlas historyczny, Pawliszczewa.

14) Program do wykładu nauki rysunków.

W czterech niższych klassach nauka rysunków dzieli się na trzy szkolne kwartały, a mianowicie:

1-szy kwartał, od początku roku szkolnego do 1-go Stycznia;
2-gi kwartał, od Nowego Roku do 1-go Kwietnia;
3-ci kwartał, od 1-go Kwietnia do rocznego examinu.

K l a s s a I-sza, (3 lekcye w tygodniu).

1-szy kwartał: Rysowanie figur jeometrycznych prostokreślnych i krzywokreślnych ołówkiem, za pomocą cyrkla i linjału; z części pierwszéj kursu Piwarskiego wszystkie tablice, prócz 6, 8, 12 i 13, z części zaś drugiéj wszystkie, prócz tablic 1, 6, 8 i 12.

2-я треть: Части лица въ контурахъ съ литографированныхъ оригиналовъ.

3-я треть: Тѣ же части лица съ оттѣнкою свинцовымъ карандашемъ.

II-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1-я треть: Продолженіе упражненій по курсу Пиварскаго; изъ 3-й тетради ученики рисуютъ свинцовымъ карандашемъ всѣ таблицы за исключеніемъ 1, 11, 12, 13, 14 и 15-й. Какъ въ этой тетради заключаются листья и разныя украшенія, дающія навыкъ въ веденіи линій отъ руки, то слѣдуетъ всѣ нарисованныя карандашемъ фигуры, по окончаніи тетради, начать обводить перомъ въ томъ же порядкѣ и окончить къ концу трети.

2-я треть: Головы черным карандашемъ съ оттѣнкою штрихами съ литографированныхъ оригиналовъ половинной величины.

3-я треть: Части пейзажей свинцовымъ карандашемъ съ легкихъ оригиналовъ.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1-я треть: Продолженіе упражненій по курсу Пиварскаго. Разныя изображенія, употребляющіяся для наружнаго и внутренняго украшенія зданій по 4-й тетради перваго отдѣла. Выполнить свинцовымъ карандашемъ всѣ таблицы за исключеніемъ 1, 3, 9, 12, 13 и 14-й, изъ 6-й таблицы взять только 1-ю фигуру, а изъ 7-й 1-ю и 2-ю.

2-я треть: Головы чернымъ карандашемъ съ отдѣлкою штрихами съ эстамповъ въ натуральную величину, или малыя человѣческія фигуры и животныя.

3-я треть: Пейзажи чернымъ карандашемъ на бѣлой бумагѣ или двумя карандашами на цвѣтной.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1-я треть: Черченіе рейсфедеромъ перспективныхъ изображеній по 3-й тетради курса Пиварскаго. Выполнить 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 и 12 таблицы.

2 и 3-я трети: Рисованіе фигуръ или пейзажей, смотря по наклонности ученика, карандашами или красками.

V-й классъ (1 часъ въ недѣлю).

Цѣлый годъ продолженіе предыдущихъ занятій.

2-gi kwartał: Części twarzy w konturach podług wzorów litografowanych.

3-ci kwartał: Też same części twarzy cieniowane ołówkiem.

Klassa II-ga, (4 lekcye w tygodniu).

1-szy kwartał: Dalszy ciąg rysowania ołówkiem podług wzorów Piwarskiego części trzeciéj, z wyłączeniem tablic: 1, 11, 12, 13, 14 i 15-éj. Ponieważ ta część obejmuje liście i różne ozdoby, nadające wprawę w kreślenie linij od ręki, przeto należy wszystkie figury odrobione ołówkiem kolejno obwodzić piórem, i z końcem kwartału ukończyć.

2-gi kwartał: Głowy czarną kredą cieniowane z litografowanych wzorów, o połowę pomniejszonych.

3-ci kwartał: Części pejzaży z łatwych wzorów ołówkiem.

Klassa III-cia, (3 lekcye w tygodniu).

1-szy kwartał: Dalszy ciąg ćwiczeń podług kursu Piwarskiego. Rozmaite figury używane w architekturze na ozdoby wewnętrzne i zewnętrzne, podług 4-éj części działu 1-go. Wykonać je ołówkiem, wyłączywszy tablicę 1, 3, 9, 12, 13 i 14tą, z 6-éj zaś tablicy wziąść tylko 1 figurę, a z 7-éj pierwszą i drugą.

2-gi kwartał: Głowy z wzorów naturalnéj wielkości czarną kredą cieniowane, lub pomniejszone figury ludzkie i zwierzęta.

3-ci kwartał: Pejzaże czarną kredą na białym papierze, lub czarną i białą na kolorowym.

Klassa IV-ta, (2 lekcye w tygodniu).

1-szy kwartał: Kreślenie figur perspektywicznych, podług części 3-éj kursu Piwarskiego; wykonać 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 i 12 tablicę.

2-gi i 3-ci kwartał: Rysowanie figur lub pejzaży, stosownie do zamiłowania ucznia w rodzaju rysunku, kredkami lub farbami.

Klassa V-ta, (1 lekcya w tygodniu).

Przez cały rok dalszy ciąg poprzednich zajęć.

Правила, коимъ долженъ слѣдовать Учитель въ преподаваніи рисованія:

Техническое рисованіе и черченіе по курсу Пиварскаго 1, 2, 3, и 4-й тетради перваго отдѣла и 1-й тетради втораго отдѣла или же по могущему быть впредь введеннымъ другому учебнику, должны исполняться въ тетрадяхъ въ полъ-листа писчей бумаги величины, а потому каждому ученику слѣдуетъ имѣть надлежащее число тетрадей, въ 15 листовъ толщины каждую. Равнымъ образомъ рисованіе частей лица. головъ въ контурѣ и пейзажей свинцовымъ карандашемъ въ тетрадяхъ и всегда одинаковаго у всѣхъ формата по опредѣленному образцу. Черченіе ордеровъ и перспективныхъ фигуръ рейсфедеромъ на особыхъ листахъ, наклеенныхъ на доску также опредѣленной величины. Для дальнѣйшихъ упражненій въ высшихъ классахъ форматъ бумаги не опредѣляется и будетъ зависѣть отъ величины оригиналовъ.

Строго запрещается вырывать листы изъ тетрадей или замѣнять ихъ новыми, и потому при началѣ курса Учитель обязанъ помѣтить листы во всѣхъ тетрадяхъ своею рукою.

Къ годовому экзамену дозволяется ученикамъ дѣлать рисунки на особыхъ листахъ и на какой бумагѣ они пожелаютъ. Тетрадь, заключающая въ себѣ его годовые труды, приложится къ рисунку и будетъ свидѣтельствовать объ его успѣхахъ.

По мѣрѣ того, какъ ученики исполняютъ рисунки, Учитель осматриваетъ тетради и дѣлаетъ, гдѣ нужно, поправки краснымъ карандашемъ, или пишетъ замѣчанія и одобренія, такъ, чтобы на каждой страницѣ оставались слѣды вниманія Учителя.

Если ученикъ въ теченіе курса пропуститъ одинъ или нѣсколько уроковъ, то долженъ, пропустивъ столько же страницъ въ тетради, начать рисовать то, что прочіе его товарищи рисуютъ, а потомъ стараться въ свободное время пополнить страницы предшествовавшими таблицами.

Дурно выполненная таблица, по слабой способности ученика, не передѣлывается, потому что, въ порядкѣ расположенія оригиналовъ, предшествующій отъ послѣдующаго мало различествуетъ, буде же исполненіе покажетъ небрежность и не вниманіе ученика, то заставить его къ слѣдующему уроку передѣлать рисунокъ въ свободные часы. Для сего назначается въ тетрадяхъ нѣсколько листовъ лишнихъ.

Prawidła, jakich trzymać się powinien Nauczyciel wykładający naukę rysunków:

Rysunki techniczne i figury kursu Piwarskiego, z części 1, 2, 3 i 4-éj działu pierwszego, i 1-éj części działu drugiego, lub podług autorów, którzy mogą być w przyszłości wskazani, powinny być wykonywane w kajetach wielkości półarkuszowej. Takich kajetów, po 15 arkuszy grubych, każdy uczeń obowiązany mieć liczbę dostateczną. Rysunki ręczne części twarzy, głów i pejzaży ołówkiem także w kajetach jednego formatu podług wskazanego wzoru. Porządki architektoniczne i zadania perspektywiczne mają być kreślone grafionem na osobnych arkuszach wskazanego formatu, naklejanych na rajsbrety. Dla dalszéj wprawy w wyższych klassach format papieru nie oznacza się, ma on zależeć od wielkości wzoru.

Surowo zabrania się wydzierania kart z kajetów i zastępowania ich nowemi; dla zapobieżenia temu, Nauczyciel obowiązany jest w początku kursu własnoręcznie we wszystkich kajetach karty oznaczyć.

Na roczny examin dozwala się uczniom rysować na oddzielnych arkuszach, i na jakim zechcą papierze. Ta robota dołączy się do kajetu obejmującego roczną pracę ucznia, i świadczyć będzie o jego pilności.

Nauczyciel obowiązany jest oglądać kajeta uczniów w miarę wykonywanych przez nich rysunków, i poprawiać takowe, gdy się okaże tego potrzeba, czerwoną kredką, lub notować tamże swoje uwagi, aby na każdéj stronicy był ślad jego staranności.

Uczeń, który opuści w ciągu kursu jedną lub więcéj lekcyj, powinien po przybyciu zostawić odpowiednią liczbę kart w kajecie czystych, i zacząć rysować to samo co jego koledzy, brakujące zaś z opuszczonych lekcyj tablice, w wolnym czasie dopełni.

Jeżeli uczeń, w skutek niezdolności, źle odrobi którą tablicę, to zbytecznem byłoby kazać mu ją przerabiać powtórnie, gdyż w przepisanych wzorach następna tablica mało trudniejszą jest od poprzedzającéj; gdyby zaś okazała się niedbałość lub nieuwaga ucznia w robocie, to na następną lekcyę w wolnym czasie powinien rysunek przerobić, na co w kajetach powinno być przeznaczone kilka stronnic czystych.

Когда Учитель за болѣзнію пропуститъ нѣсколько уроковъ, ученики зная послѣдовательный порядокъ оригиналовъ, не затрудняясь отсутствіемъ Учителя, должны продолжать рисовать слѣдующія таблицы.

Единообразіе и точное опредѣленіе уроковъ, столь необходимое для преподаванія многочисленному классу учениковъ, не можетъ однако имѣть мѣсто по всѣмъ предметамъ рисованія. Оно возможно только въ техническомъ упражненіи, которое требуетъ болѣе прилежанія, чѣмъ способностей. Пока ученики рисуютъ части лица, головы въ контурахъ и пейзажи въ контурахъ, давать ихъ дѣлать, не иначе какъ въ тетрадяхъ одинаковаго формата, и подбирать оригиналы одинаковой величины и трудности. Для дальнѣйшаго рисованія раздѣлить всѣ оригиналы на категоріи, по величинѣ и трудности ихъ исполненія. Затѣмъ давать постепенно отъ легкой категоріи до труднѣйшей такъ, чтобы въ одно время у всѣхъ были оригиналы, требующіе приблизительно одинаковаго времени для исполненія.

Ученики, вступающіе прямо во 2 и 3-й классы, не имѣя начальныхъ основаній въ рисованіи, не должны служить препятствіемъ къ введенію порядка преподаванія. Ихъ слѣдуетъ сажать особо отъ другихъ, и давать дѣлать, смотря по ихъ способностямъ, нѣкоторыя таблицы изъ тетрадей первыхъ классовъ, а въ теченіе всего года упражнять въ техническомъ рисованіи, какъ главнѣйшей части курса, пока они не догонятъ своихъ товарищей.

15) Программа преподаванія чистописанія въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

Въ первую треть года ученики упражняются по образцамъ, заключающимъ въ себѣ черты и составныя части польскихъ буквъ. Въ каждый урокъ выполняютъ двѣ страницы тетради, величиною въ $1/2$ листа писчей бумаги, и дѣлая 5 линѣекъ на страницѣ.

Во вторую треть года занимаются попеременно одинъ урокъ польскимъ, другой русскимъ, третій нѣмецкимъ чистописаніемъ. На урокахъ польскаго чистописанія они пишутъ буквы, но не въ азбучномъ порядкѣ, а начиная съ легчайшихъ буквъ и оканчивая самыми трудными. На урокахъ же русскаго чистописанія,

Gdy Nauczyciel dla słabości zdrowia kilka lekcyj opuści, to uczniowie obeznani z porządkiem tablic, powinni, nie zważając na jego nieobecność, takowe kolejno przerysowywać.

Ponieważ w licznéj klassie nie można spotkać jednakowego uzdolnienia uczniów we wszystkich rodzajach rysunku, tedy ścisła jednostajność wykładu da się tylko zastosować do rodzaju technicznego, w którym więcéj potrzeba pilności niźli talentu. Wszelako aby zaradzić temu, należy, póki uczniowie rysują części twarzy, głowy i pejzaże w konturach, nie inaczéj pozwalać im rysować, jak w kajetach wskazanego formatu, dobierając wzory jednostajnéj wielkości i trudności. Przy dalszym postępie, należy podzielić wszystkie wzory na kategorye, stosownie do ich wielkości i trudności wykonania. Potem przechodzić stopniowo od łatwiejszéj kategoryi do trudniejszéj tak, aby jednocześnie u wszystkich były wzory, wymagające mniéj więcéj jednostajnego przeciągu czasu do wykonania.

Uczniowie wstępujący od razu do klassy 2 i 3-éj, a niemający jeszcze odpowiedniego usposobienia, nie powinni stanowić przeszkody przy wprowadzeniu powyższego porządku w wykonanie. Należy ich osobno usadowić, i bacząc na ich zdolności, kazać im przerabiać niektóre tablice z części klass niższych, w ciągu zaś całego roku wprawiać w techniczny rysunek, jako główniejszą część kursu, dopóki nie wyrównają swoim kolegom.

15) Program do wykładu kalligrafii, w szkołach powiatowych o pięciu klassach.

K l a s s a I-sza, (4 godziny na tydzień).

W pierwszym kwartale uczniowie uczą się podług wzorów, zawierających rysy i części składowe głosek polskich. Na każdéj lekcyi piszą dwie stronice kajetu wielkości pół arkusza papieru do pisania, robiąc 5 linij na stronicy.

W drugim kwartale, zajmują się, naprzemian, pisaniem kalligrafii na jednéj lekcyi po polsku, na drugiéj po rossyjsku, na trzeciéj po niemiecku. Na lekcyach kalligrafii polskiéj, piszą głoski nie podług porządku alfabetycznego, lecz zaczynając od głosek najłatwiejszych, a kończąc na najtrudniejszych. Na lekcyach

пишутъ они черты и составныя части легчайшихъ русскихъ буквъ. Наконецъ, на урокахъ нѣмецкаго чистописанія, пишутъ также составныя части нѣмецкихъ буквъ, съ соблюденіемъ надлежащей въ семъ отношеніи постепенности.

Въ каждый урокъ польскаго и русскаго чистописанія исполняютъ по двѣ страницы тетради въ 5 линѣекъ, а нѣмецкаго, по одной страницѣ въ 10 линѣекъ.

Въ остальную треть года пишутъ также попеременно: для польскаго чистописанія по образцамъ, заключающимъ въ себѣ цѣлыя фразы, писанныя большимъ шрифтомъ; для русскаго составныя части болѣе трудныхъ буквъ, а для нѣмецкаго, буквы въ азбучномъ порядкѣ и цѣлыя фразы.

Въ каждый урокъ исполняютъ двѣ страницы, дѣлая по шести линѣекъ на страницѣ.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ первую треть года, продолженіе предыдущаго писанія на польскомъ и нѣмецкомъ языкѣ; для русскаго же чистописанія, буквы въ надлежащей ихъ постепенности, переходя отъ легчайшихъ къ труднѣйшимъ, и выполняя въ каждый урокъ по двѣ страницы тетради въ пять линѣекъ.

Во вторую треть года ученики пишутъ попеременно на польскомъ и нѣмецкомъ языкѣ, тѣмъ же шрифтомъ, на память, безъ оригиналовъ, по словамъ, которыя продиктуетъ Учитель, исполняя въ каждый урокъ по двѣ страницы, въ пять линѣекъ, на русскомъ же языкѣ, по образцамъ, заключающимъ въ себѣ цѣлыя фразы большимъ шрифтомъ, дѣлая въ каждый урокъ по двѣ страницы въ шесть линѣекъ.

Въ остальную треть года, пишутъ для польскаго и нѣмецкаго чистописанія образцы, писанныя среднимъ и мелкимъ шрифтомъ, наполняя въ каждый урокъ по одной страницѣ тетради въ 11 двойныхъ линѣекъ; на урокахъ же русскаго чистописанія, пишутъ большимъ шрифтомъ на память, безъ оригиналовъ, по словамъ, которыя продиктуетъ Учитель, исполняя въ каждый урокъ по двѣ страницы въ пять или шесть линѣекъ.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Въ первую треть года, продолженіе предыдущаго упражне-

zaś kalligrafii rossyjskiéj piszą kreski i składowe części najłatwiejszych rossyjskich głosek. Nakoniec na lekcyach kalligrafii niemieckiéj piszą także części składowe niemieckich głosek, przy zachowaniu pod tym względem należytego stopniowania.

Na każdéj lekcyi polskiéj i rossyjskiéj kalligrafii zapisują po dwie stronice kajetu, o 5 liniach każdą; na niemieckiéj zaś po jednéj stronicy, lecz o 10 linijkach.

W ostatnim kwartale piszą także naprzemian, na lekcyi kalligrafii polskiéj podług wzorów zawierających całe zdania, pisane wielkiemi głoskami; na lekcyach kalligrafii rossyjskiéj części składowe głosek trudniejszych, a na niemieckiéj głoski w porządku alfabetycznym i całe zdania.

Co lekcya zapisują po dwie stronice, po sześć linij na każdéj.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

W pierwszym kwartale, w dalszym ciągu, pisanie po polsku i po niemiecku, po rossyjsku zaś głoski w porządku należytym, przechodząc od najłatwiejszych, do coraz trudniejszych, zapisując co lekcya po dwie stronice, na każdéj po 5 linij.

W drugim kwartale uczniowie piszą naprzemian po polsku i po niemiecku, tymże charakterem, z pamięci, bez wzorów, wyrazy które podyktuje Nauczyciel, zapisując co lekcya po dwie stronice, na każdéj po 5 linij, po rossyjsku zaś podług wzorów zawierających w sobie całe zdania, wielkim charakterem, zapisując co lekcya dwie stronice, po sześć linij na każdéj.

W ostatnim kwartale, na lekcyi polskiéj i niemieckiéj kalligrafii zapisują z wzorów średnim i drobnym charakterem co lekcya jedną stronicę, na któréj powinno być 11 podwójnych linijek; na lekcyach zaś kalligrafii rossyjskiéj piszą dużemi głoskami z pamięci, bez wzorów, wyrazy, które podyktuje Nauczyciel, zapisując co lekcya po 2 stronice, 5 linij na każdéj.

K l a s s a III-cia, (2 godziny na tydzień).

W pierwszym kwartale, ciąg dalszy poprzedniego ćwiczenia

нія на польскомъ и нѣмецкомъ языкахъ, на русскомъ же изученіе средняго шрифта.

Во вторую треть года, то же писаніе на польскомъ и нѣмецкомъ языкахъ и тѣмъ же шрифтомъ, но не между двухъ, а по одной линейкѣ; на русскомъ же языкѣ ученики продолжаютъ писать среднимъ шрифтомъ.

Въ остальную треть года, изученіе на польскомъ языкѣ круглаго письма французскимъ шрифтомъ (ronde et coulée), дѣлая для крупнаго шрифта 5 линѣекъ на страницѣ, а для мелкаго 8, и выполняя крупнаго и мелкаго по полустраницѣ въ урокъ; на русскомъ же языкѣ пишутъ на память безъ оригиналовъ, среднимъ шрифтомъ, по словамъ, которыя диктуетъ Учитель.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Возобновить крупное и мелкое чистописаніе на польскомъ, и нѣмецкомъ языкахъ по оригиналамъ, употреблявшимся въ предыдущихъ классахъ; на урокахъ же русскаго чистописанія, ученики изучаютъ мелкое письмо по образцамъ и пишутъ также тѣмъ же шрифтомъ на память по словамъ продиктованнымъ Учителемъ.

Въ писаніи на всѣхъ трехъ языкахъ начальныя буквы дѣлать съ украшеніями, по указанію Учителя, который долженъ избирать изъ нихъ самыя простыя и употребительныя англійскаго и французскаго шрифта.

V-й классъ (1 часъ въ недѣлю).

Для поддержанія почерка учениковъ, который портится отъ скораго письма, слѣдуетъ продолжать простое чистописаніе попеременно на всѣхъ трехъ языкахъ, по образцамъ, назначеннымъ для предыдущихъ классовъ, круглымъ шрифтомъ, употребляя на то полъ урока, а остальное время на исполненіе титульныхъ буквъ.

Правила, коими долженъ руководствоваться Учитель въ преподаваніи чистописанія:

1) Во всѣхъ классахъ, ученики должны имѣть надлежащее число тетрадей для исполненія того количества страницъ, какое указано програмлою.

2) Тетрадямъ опредѣляется величина въ $^1/_2$ листа писчей бумаги, сшитымъ въ длину и одинаковаго качества бумаги по

polskiéj i niemieckiéj kalligrafii; w rossyjskim zaś języku piszą średnim charakterem.

W drugim kwartale toż samo pisanie po polsku i po niemiecku, i tym samym charakterem nie między dwiema linijkami, lecz na jednéj; po rossyjsku zaś uczniowie w dalszym ciągu piszą średnim charakterem.

W ostatnim kwartale uczą się po polsku okrągłego pisma, charakterem francuzkim (ronde et coulée) zapisując dużemi głoskami 5 linij na stronicy, drobno zaś 8, i zapisując dużemi i drobnemi głoskami pół stronicy co lekcya; po rossyjsku zaś piszą z pamięci bez wzorów, średniemi głoskami, wyrazy, które podyktuje Nauczyciel.

Klassa IV-ta, (2 godziny na tydzień).

Wznowić grubą i drobną kalligrafię, po polsku i po niemiecku, z wzorów używanych w poprzednich klassach; na lekcyach zaś kalligrafii rossyjskiéj, uczniowie uczą się pisma drobnego podług wzorów, i piszą także tym samem charakterem wyrazy z pamięci, które podyktuje Nauczyciel.

W pisaniu każdym z tych trzech języków, początkowe głoski czynić z ozdobami, podług tego jak wskaże Nauczyciel, który powinien wybierać je najprostsze i najużywańsze charakteru angielskiego i francuzkiego.

Klassa V-ta, (1 godzina na tydzień).

Aby zachować piękność pisma uczniów, która się psuje przez prędkie pisanie, należy w dalszym ciągu pisać zwykłą kalligrafię, naprzemian w każdym z trzech języków, podług wzorów przepisanych dla klass poprzednich, charakterem okrągłym, poświęcając na to pół lekcyi, a czas pozostały na litery ozdobne tytułowe.

Zasady, podług których Nauczyciel powinien postępować w wykładzie kalligrafii:

1) We wszystkich klassach uczniowie winni mieć potrzebną ilość kajetów, aby zapisać tyle stronic, ile jest oznaczone programmem.

2) Kajeta, powinny być wielkości pół arkusza papieru do pisania, zszyte na długość, i jednakowego gatunku papieru, po-

образцу, который укажется начальствомъ. На заглавномъ листѣ пишется училище, къ которому ученикъ принадлежитъ, классъ и имя ученика, годъ, мѣсяцъ, число, когда тетрадь начата, и потомъ въ каждый урокъ сверху страницы отмѣчается мѣсяцъ и число.

3) Учитель помѣчаетъ страницы каждой новой тетради своею рукою, и по мѣрѣ наполненія оной, пишетъ на страницахъ свои замѣчанія или одобренія. По окончаніи же каждой тетради, отбираетъ ихъ и передаетъ для храненія Инспектору до экзамена. Послѣ экзамена тетради возвращаются ученикамъ по принадлежности.

4) Назначенное количество писанія ученикъ обязанъ въ каждый урокъ выполнить, тѣмъ болѣе, что оно соображено съ слабыми способностями.

Способнѣйшимъ ученикамъ, которые будутъ кончать урокъ ранѣе, Учитель можетъ давать дѣлать на концѣ страницы начальныя буквы съ украшеніями, но отнюдь не прибавляя положеннаго числа страницъ въ урокъ. Если ученикъ окончитъ писаніе скоро по небрежности и малому старанію, то долженъ продолжать то же писаніе до конца урока.

5) Ученики, вступающіе въ средніе классы, обыкновенно подготовлены въ чистописаніи дома, но если бы и оказались слабѣе товарищей, не должны измѣнять общаго порядка, установленнаго программою. Такихъ учениковъ слѣдуетъ сажать на особую скамейку и давать имъ образцы, соотвѣтственные ихъ степени знанія, пока не догонятъ товарищей.

6) Учитель долженъ обращать особое вниманіе на положеніе и всѣ пріемы ученика при исполненіи урока. Въ семъ отношеніи должны быть соблюдаемы слѣдующія правила:

Ученикъ долженъ сидѣть такъ, чтобы локоть едва касался стола; положеніе должно быть непринужденное; сидѣть должно ровно и прямо; лѣвая сторона груди должна быть въ разстояніи трехъ осьмыхъ вершка отъ края стола, а правая сторона груди вдвое далѣе, то есть въ шести осьмыхъ вершка; лѣвую ногу нѣсколько болѣе подать впередъ, чѣмъ правую, правую отъ колѣна внизъ поставить отвѣсно. Лѣвый локоть долженъ лежать на столѣ и служить опорою для корпуса, а этимъ уже дана будетъ возможность какъ правой кисти, такъ и той части руки, которая отъ кисти до локтя, имѣть совершенную свободу движенія. Правый

dług tego jaki wskaże władza szkolna. Na okładce pisze się szkoła, do któréj należy uczeń, oraz miesiąc i dzień, w którym kajet zaczęty, a następnie, na każdéj stronicy u góry zapisuje się miesiąc i dzień.

3) Nauczyciel znaczy stronice każdego nowego kajetu, a w miarę zapełniania takowego, zapisuje na stronicach swe uwagi lub pochwały, a po zakończeniu każdego kajetu, odbiera je i oddaje Inspektorowi do schowania na examin. Po examinie kajeta oddają się uczniom, do których należą.

4) Naznaczoną ilość pisma, uczeń powinien co lekcyę zapisać, tém bardziéj, że takowa zastosowana jest do słabych zdolności.

Zdątniejszym uczniom, którzy prędzéj lekcyę kończyć będą, Nauczyciel może pozwalać pisać na końcu stronicy początkowe głoski z ozdobami, nie powiększając jednakże przeznaczonéj liczby stronic na lekcyę. Jeżeli uczeń prędko skończy pisanie, z powodu pośpiechu i niestaranności, powinien pisać daléj do końca lekcyi.

5) Uczniowie wchodzący do klass średnich, którzy zwykle uczyli się kalligrafii w domu, jeśliby okazali się nawet słabszymi od kolegów, niepowinni zmieniać ogólnego porządku ustanowionego tym programmem. Uczniów takich należy mieścić na osobnéj ławce i dawać im wzory odpowiednie ich usposobieniu, póki nie dościgną swych kolegów.

6) Nauczyciel zwracać powinien szczególną uwagę na postawę i wszelkie nawyknienia ucznia przy lekcyi. Pod tym względem winny być zachowane następujące przepisy:

Uczeń powinien siedzieć tak, aby łokieć zaledwie dotykał stołu, położenie łokcia powinno być wolne; siedzieć powinien równo i prosto, lewa strona piersi powinna być w odległości trzech ósmych werszka od brzegu stołu, prawa zaś strona dwa razy daléj t. j. sześć ósmych werszka; lewą nogę cokolwiek więcéj naprzód wysunąć niż prawą, od kolana zaś ustawić pionowo na dół. Łokieć lewy powinien leżéć na stole i służyć za podporę ciału; a przez to, dana będzie możność, tak prawéj ręce jako też i dalszéj jéj części do łokcia mieć zupełną wolność ruchu. Łokieć prawy powinien być oddalony od ciała na półtora werszka lub blizko ty-

локоть долженъ отдѣляться отъ корпуса на $1\frac{1}{2}$ вершка или около этого. Голову наклонить прямо передъ собою столько, сколько необходимо; кто хорошо видитъ, тотъ немного наклоняетъ голову; кто близорукъ, тотъ болѣе, но ни въ какомъ случаѣ не должно склонять голову на сторону. Тетрадь должно держать прямо передъ собою. Кисть руки едва должна прикасаться бумаги, этимъ самымъ ученикъ будетъ вынужденъ держать перо прямо, обѣ оконечности онаго будутъ равно прижимаемы и будутъ выдѣлываться ровно.

Большой палецъ долженъ быть нѣсколько согнутъ, два послѣднихъ пальца, т. е, 4 и мизинецъ, болѣе или менѣе раздѣлены, смотря по величинѣ буквъ. Два первые пальца, т. е. указательный и средній, должны быть нѣсколько согнуты.

Перо должно держать не крѣпко, но свободно; оно отнюдь не должно вертѣться въ пальцахъ; нижній конецъ пера отъ конца указательнаго пальца отстоитъ съ небольшимъ на четверть вершка, а верхній конецъ пера почти противъ подбородка.

7) Не воспрещая ученикамъ приносить въ классъ очиненныя перья, Учитель долженъ однакожъ заставлять учениковъ по очереди каждаго чинить оныя при себѣ, чтобы они пріобрѣли навыкъ въ чиненіи перьевъ, на что, къ сожалѣнію, Учители очень мало обращаютъ вниманія.

Когда ученики начинаютъ порядочно владѣть перомъ, Учитель долженъ приступить къ показанію имъ чиненія перьевъ и повторять это передъ каждымъ классомъ.

8) Никакое отклоненіе отъ точности въ копированіи буквъ и расположеніи ихъ не дозволяется и въ то время, когда ученики пишутъ на память по диктовкѣ; отнюдь не слѣдуетъ позволять имъ писать инымъ почеркомъ, какъ тѣмъ, въ которомъ упражнялись они по образцамъ; иначе ученики впадутъ въ разныя погрѣшности, въ нечеткость, вычурность и безвкусіе.

9) Наконецъ, Учитель не долженъ упускать изъ виду, что истинная цѣль чистописанія не есть писаніе прописей; употребленіе письма не должно ограничиваться калиграфическимъ классомъ, то есть, классомъ чистописанія, оно должно намъ сопутствовать въ нашей общественной жизни, а для всякаго, чѣмъ бы кто, по выходѣ изъ училища, ни былъ, полезно и пріятно писать красиво, и главное четко. Такъ какъ почеркъ или образъ писа-

le. Głowę nachylić prosto przed siebie ile potrzeba; kto dobrze widzi ten mało pochyla głowę, kto ma wzrok krótki, więcéj powinien nachylać, lecz w żadnym przypadku nie należy jéj pochylać na bok. Kajet należy trzymać prosto przed sobą, ręka zaledwie powinna dotykać papiéru, przez to uczeń będzie zmuszony trzymać pióro prosto, oba jego końce będą równo przyciskane i równo wyrabiać się będą.

Palec wielki powinien być nieco zgięty, dwa palce ostatnie t. j. czwarty i piąty, więcéj lub mniéj oddzielone, stosownie do wielkości głosek. Dwa pierwsze palce to jest wskazujący i średni powinny być także nieco zgięte.

Pióro należy trzymać słabo, swobodnie; nie kręcić niém w palcach; koniec niższy pióra od końca wskazującego palca, niewiele więcéj mieć powinien nad ćwierć werszka, a górny jego koniec powinien być prawie naprzeciw półbródka.

7) Nie wzbraniając uczniom przynosić do klassy pióra temperowane, Nauczyciel powinien jednakże kazać uczniom kolejno każdemu temperować takowe przy sobie, aby nabyli wprawy w temperowaniu, na co niektórzy Nauczyciele bardzo mało zwracają uwagi.

Gdy uczniowie zaczną przyzwoicie władać piórem, Nauczyciel powinien przystąpić do pokazywania sposobu temperowania piór i powtarzać to w każdéj klassie.

8) Żadne zboczenia w kopjowaniu głosek i ich układzie nie pozwalają się nawet wtedy, gdy uczniowie piszą z pamięci za dyktowaniem, również nie należy pozwalać im pisać innym charakterem, jak tym jakim uczyli się z wzorów, w przeciwnym bowiem razie wpadną w różne maniery, nieczytelność, niewprawność i niesmak.

9) Nakoniec, Nauczyciel nie powinien spuszczać z uwagi, że prawdziwy cel kalligrafii nie jest pisanie z wzorów; użycie bowiem pisma nie ogranicza się na kalligrafii szkolnéj, lecz ono powinno nam towarzyszyć w naszém życiu społeczném; a dla każdego, jakikolwiek obrałby sobie zawód, po wyjściu ze szkoły, pożytecznie i przyjemnie jest pisać pięknie, a co główniejsza czytelnie. Ponieważ charakter czyli sposób pisania, jakiego uczniowie uczyli się

нія такой точно, какому ученики учились въ школѣ, впослѣдствіи не можетъ сохраниться безъ измѣненія, какъ это извѣстно по опыту, то должно при обученіи письму избирать такой почеркъ, который измѣнившись даже, не перестаетъ быть четкимъ. Такимъ почеркомъ должно считать такъ называемый круглый (écriture ronde) и именно потому, что главное достоинство его состоитъ въ томъ, что научившись имъ писать, какъ бы ни измѣнился впослѣдствіи почеркъ, какъ бы ни испортилась рука отъ небреженія, или отъ неумѣренно скораго письма, все таки письмо будетъ *четко*, а потому будетъ удобочитаемо, а это главное.

Руководства:

1) Прописи Косинскаго.
2) Прописи Олещинскаго.
3) Полный курсъ каллиграфіи, изданный въ Москвѣ въ 1837 г.
4) Прописи Гурьева.

№ 55.

О преподаваніи латинскаго языка въ реальной гимназіи и высшихъ реальныхъ училищахъ.

(22 Августа 1856 года)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 2 (14) сего Августа, я не встрѣчаю препятствія, чтобы для поступленія въ предположенную къ учрежденію въ Варшавѣ Императорскую-Царскую Медико-Хирургическую Академію воспитанниковъ обучающихся въ Варшавской реальной гимназіи и въ двухъ высшихъ реальныхъ училищахъ, преподаваемъ былъ латинскій языкъ въ свободные часы, для желающихъ посвятить себя медицинѣ съ порученіемъ преподаванія онаго двумъ Учителямъ въ каждомъ изъ сихъ заведеній и съ назначеніемъ имъ за то добавочнаго жалованья по сто пятидесяти рублей серебромъ въ годъ, всего ежегодно до 900 рублей серебромъ съ тѣмъ, чтобы издержка сія отнесена была на экстраординарную сумму Варшавскаго округа. О разрѣшеніи сей издержки, покорнѣйше

w szkole, w przyszłości nie może zachować się bez zmiany, jak to wiadomo jest z doświadczenia, należy więc, przy nauce pisania, wybierać taki charakter, który chociaż się zmieni, nie przestanie być jednak czytelnym. Za taki charakter uważać należy tak nazwany okrągły (écriture ronde) mianowicie dla tego, że główna jego zaleta zależy na tém, iż nauczywszy się nim pisać, chociażby charakter się zmienił w przyszłości, chociażby się ręka zepsuła przez nieuwagę, lub zbyt szybkie pisanie; zawsze jednakże pismo będzie wyraźne, a przez to czytelne, co jest rzeczą główną.

Wzory dla uczniów:

1) Kosińskiego.
2) Oleszczyńskiego.
3) Całkowity kurs kalligrafii, wydany w Moskwie 1837 r.
4) Wzory Gurjewa.

N° 55.

O wykładzie języka łacińskiego w gimnazyum realném i wyższych szkołach realnych.

(d. 22 Sierpnia 1856 r.)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

Ministeryum Oświecenia Publicznego.

Po rozpoznaniu przedstawienia JW. Pana z d. 2 (14) Sierpnia r. b., nie upatruję żadnéj przeszkody, aby dla ułatwienia młodzieży pobierającéj nauki w gimnazyum realnem w Warszawie i w wyższych szkołach realnych, a mających zamiar wstąpienia do otworzyć się mającéj Cesarsko-Królewskiéj Akademii Medycznéj, wykładanym był w godzinach wolnych język łaciński, z poruczeniem wykładu onego dwóm Nauczycielom w każdym z tych zakładów, za dodatkowem za to wynagrodzeniem, po 150 rsr. rocznie, co w ogóle wyniesie summę rs. 900, pokryć się mającą z funduszu etatem okręgu naukowego Warszawskiego na wydatki nieprzewidziane wydzielonego. O upoważnieniu do zarządzenia wydatku powyższego, zechcesz

прошу Васъ, Милостивый Государь, войти съ представленіемъ въ Совѣтъ Управленія Царства Польскаго, и о послѣдующемъ меня увѣдомить.

С.-Петербургъ, 22 Августа 1856 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Норовъ.*

№56.

О преобразованіи филологическихъ гимназій.

(19 Сентября 1857 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Главное правленіе училищъ, на разсмотрѣніе котораго предложено было дѣло о преобразованіи филологическихъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа, убѣждаясь заключеніемъ Г. Намѣстника Царства Польскаго, что предположенное устройство сихъ заведеній, съ двоякимъ, начиная съ пятаго класса, курсомъ, историко-филологическимъ и физико-математическимъ и съ прибавленіемъ восьмаго спеціальнаго юридическаго класса, для тѣхъ воспитанниковъ, кои предназначаютъ себя къ службѣ по судебной части и не имѣютъ намѣренія, или средствъ, продолжать ученіе въ Университетахъ, удовлетворитъ мѣстнымъ потребностямъ,— журналомъ 10 минувшаго Августа положило: представленное Вами распредѣленіе учебныхъ предметовъ въ сихъ гимназіяхъ утвердить въ видѣ опыта на три года и поднести составленный проектъ штата на Высочайшее Его Императорскаго Величества утвержденіе.

По предположенному же Вашимъ Превосходительствомъ измѣненію основаній для присвоенія Учителямъ званія и правъ старшихъ Учителей, истребовать заключеніе начальствъ прочихъ учебныхъ округовъ, такъ какъ Учители учебныхъ заведеній Варшавскаго учебнаго округа сравнены въ преимуществахъ съ соотвѣтственными имъ должностями въ учебныхъ заведеніяхъ Имперіи, и послѣ того, предложить сей проектъ на обсужденіе Ученаго Комитета, учрежденнаго при главномъ правленіи училищъ.

się JW. Pan odnieść do Rady Administracyjnéj Królestwa Polskiego, a o skutku mnie zawiadomić.

St. Petersburg, d. 22 Sierpnia 1856 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Norow.*

N° 56.

O reorganizacyi gimnazyów filologicznych.

(d. 19 Września 1857 roku)

Do Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERYUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Główny zarząd szkół, rozpoznaniu którego kommunikowanym był przedmiot reorganizacyi gimnazyów filologicznych okręgu naukowego Warszawskiego, przekonawszy się z wniosków Namiestnika Królestwa Polskiego, że projekt urządzenia tych zakładów, z podwójnym, poczynając od klassy 5-éj kursem filologiczno-historycznym i fizyko-matematycznym, z dodaniem 8-éj klassy specyalnéj prawa dla tych uczniów, którzy zamierzają sobie obrać zawód w służbie sądowéj, a nie mają zamiaru lub środków kończyć nauki w Uniwersytetach, zadosyć uczyni miejscowym potrzebom, w protokóle z dnia 10-go zeszłego miesiąca Sierpnia postanowił: aby przedstawiony przez JWgo Pana rozkład nauk dla tych gimnazyów zatwierdzony został sposobem próby na lata trzy, tudzież aby odpowiedni w téj mierze projekt do etatu poniesionym był do NAJWYŻSZEGO zatwierdzenia.

Co się tycze projektowanéj przez JW. Pana zmiany zasad, zmierzających do nadania Nauczycielom tytułu i prawa starszych Nauczycieli, polecono zasięgnąć zdania zwierzchności innych okręgów naukowych, a to z uwagi, że Nauczyciele pełniący służbę w zakładach okręgu naukowego Warszawskiego, zrównani są w prawach z Nauczycielami przy zakładach naukowych w Cesarstwie, poczem dopiero, po zebraniu zdań, o których powyżéj mowa, projekt JW. Pana przedstawiony będzie do ocenienia Komitetowi naukowemu, ustanowionemu przy głównym zarządzie naukowym.

Журналъ сей и штатъ въ 7 (19) день сего Сентября удостоились Высочайшаго утвержденія.

Увѣдомляя объ этомъ Ваше Превосходительство и препровождая при семъ копіи съ Высочайше утвержденнаго штата филологическихъ гимназій, равно съ утвержденнаго главнымъ правленіемъ училищъ распредѣленія преподаванія въ сихъ гимназіяхъ, покорнѣйше прошу сдѣлать распоряженіе о приведеніи въ дѣйствіе предназначеннаго устройства гимназій въ видѣ опыта на три года, съ принятіемъ въ руководство при распредѣленіи преподаванія законовѣдѣнія представленнаго мнѣ Вами отъ 9 Марта сего года за № 2,821 росписанія, равно о пересмотрѣ и исправленіи подробныхъ программъ преподаванія всѣхъ предметовъ сообразно новому устройству гимназій и о представленіи оныхъ на мое утвержденіе.

С.-Петербургъ, 19 Сентября 1857 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Норовъ.*

№ 57.

Штатъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа.

(7 (19) Сентября 1857 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Дармштадѣ, 7 (19) Сентября 1857 г.

Штатъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа.

	Классы должностей и разряды мундировъ	Въ Варшавской гимназіи (Рубли серебромъ)	Въ прочихъ гимназіяхъ (Рубли серебромъ)
Директоръ	VI	1,200	1,050
Инспекторъ.	VIII	750	675
Законоучитель Римско-католическаго вѣроисповѣданія .	—	360	360
итого .		2,310	2,085

Protokół ten i etat z dnia 7 (19) Września Najmiłościwiéj zatwierdzony został.

Zawiadamiając o tém JW. Pana i przesyłając przytem kopią Najmiłościwiéj zatwierdzonego etatu gimnazyów filologicznych, tudzież zatwierdzonego przez główny zarząd naukowy rozkładu nauk w tych gimnazyach, upraszam JW. Pana, abyś zechciał wydać rozporządzenie wprowadzenia w wykonanie reorganizacyi gimnazyów, sposobem próby na lat trzy, a zarazem przyjął za zasadę przy wykładzie prawa, przedstawiony przez siebie w dniu 9 Marca r. b. za Nr. 2,821 rozkład. W końcu, upraszam JW. Pana o przejrzenie i poprawienie programmatów wykładowych, stosownie do nowego urządzenia gimnazyów i o przedstawienie takowych do mojego potwierdzenia.

St. Petersburg, d. 19 Września 1857 roku.

Minister Oświecenia Publicznego, (podpisano) *Norow.*

N° 57.

Etat gimnazyów okręgu naukowego Warszawskiego.

(d. 7 (19) Września 1857 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

W Darmsztadzie, d. 7 (19) Września 1857 r.

Etat gimnazyów okręgu naukowego Warszawskiego.

	Klassa urzędu i munduru	w gimnazyum w Warszawie	w innych gimnazyach
		Ruble srebrem	
Dyrektor	VI	1,200	1,050
Inspektor	VIII	750	675
Nauczyciel Religii Rzymsko-katolickiéj	—	360	360
do przeniesienia		2,310	2,085

транспортъ .	—	2,310	2,085
Старшіе Учители:			
Русской и польской словесности, латинскаго и греческаго языковъ, всеобщей, русской и польской исторіи, математическихъ наукъ, физики, химіи, естественной исторіи и законовѣдѣнія	IX		
двумъ изъ нихъ по 750 р. с.		1,500	1,500
тремъ „ „ „ 600 „		1,800	1,800
„ „ „ „ 510 „		1,530	1,530
„ „ „ „ 450 „		1,350	1,350
Младшіе Учители:			
Русской, польской и латинской грамматики, всеобщей и русской географіи, ариѳметики и бухгалтеріи . . .	X		
Учители французскаго и нѣмецкаго языковъ . . .	XII д. / X м.		
одному изъ нихъ 450 р. с.		450	—
тремъ „ „ по 400 „		1,200	1,200
двумъ „ „ „ 360 „		720	720
Учителю рисованія и черченія	XII д. / X м.	360	360
Учителю чистописанія . .		300	300
Учителю церковнаго пѣнія .	—	120	90
На единовременное вознагражденіе Русскихъ Учителей .	—	300	300
Учителю, завѣдывающему гимназическою библіотекою, прибавочнаго жалованія .	—	100	100
Секретари:			
старшій	XIV д. / X. м.	360	300
младшій		300	
Два Писца 3-го разряда по 180 руб. сер. . . .	—	360	360
Швейцаръ	—	150	—
итого .	—	13,210	11,995

z przeniesienia	—	2,310	2,085
Starsi Nauczyciele:			
Literatury rossyjskiéj i polskiéj, języków łacińskiego i greckiego, historyi powszechnéj, rossyjskiéj i polskiéj, nauk matematycznych, fizyki, chemii, historyi naturalnej i nauki prawa	IX		
dwóm z nich po rsr. 750		1,500	1,500
trzem „ „ „ 600 .		1,800	1,800
„ „ „ „ 510 .		1,530	1,530
„ „ „ „ 450 .		1,350	1,350
Młodsi Nauczyciele:			
Grammatyki rossyjskiéj, polskiéj i łacińskiéj, geografii powszechnéj i rossyjskiéj, arytmetyki i buchhalteryi . .	X		
Nauczyciele języków francuzkiego i niemieckiego. .	XII u. / X m.		
jednemu z nich rs. 450 .		450	—
trzem „ „ po 400 .		1,200	1,200
dwóm „ „ „ 360 .		720	720
Nau. rysun. ręcznego i linearne.	XII u.	360	360
Nauczycielowi kalligrafii .	X. m.	300	300
Nauczycielowi śpiewu kościel.	—	120	90
Na jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli Rossyjskich.	—	300	300
Nauczycielowi utrzymującemu bibliotekę gimnazyalną, płacy dodatkowéj	—	100	100
Sekretarze:			
Starszy	XIV u.	360	300
Młodszy	X m.	300	
Dwóch Kancellistów klassy 3-éj po rsr. 180	—	360	360
Szwajcar	—	150	—
do przeniesienia		13,210	11,995

транспортъ .	—	13,210	11,995
Дядьки: одному 150 руб. сер. другому 120 „	—	270	270
На совершеніе духовныхъ требъ, прислугу, канцелярскія потребности, отопленіе и освѣщеніе . . .	—	660	570
итого .	—	14,140	12,835

Примѣчаніе 1. Единовременныя вознагражденія Русскимъ Учителямъ назначаются Попечителемъ округа, по мѣрѣ усердія къ службѣ.

2. Законоучители: Православнаго, Евангелическаго и Греко-Уніятскаго исповѣданій, назначаются по мѣрѣ надобности и получаютъ плату, по усмотрѣнію Попечителя, изъ общей экстраординарной суммы Варшавскаго учебнаго округа.

3. Издержки на содержаніе и починку гимназическихъ зданій, плату съ оныхъ податей, покупку книгъ и другихъ учебныхъ пособій, награды для учениковъ и на другія потребности, не показанныя въ семъ штатѣ, удовлетворяются, по распоряженію Попечителя учебнаго округа, изъ общей экстраординарной суммы Варшавскаго учебнаго округа.

Съподлиннымъ вѣрно:

Директоръ (подписано) *Гаевскій.*

z przeniesienia	—	13,210	11,995
Dozorcy uczniów:			
jednemu rsr. 150 drugiemu rs. 120 . .	—	270	270
Na utrzymanie nabożeństwa, usługę, potrzeby kancellaryjne, opał i światło . .	—	660	570
Ogółem . .	—	14,140	12,835

Uwaga 1. Jednorazowe wynagrodzenie dla Nauczycieli Rossyjskich wyznacza Kurator Okręgu w miarę ich gorliwości w służbie.

2. Nauczyciele Religii: Prawosławnéj, Ewangelickiéj i Greco-unickiéj, mają być przeznaczani w miarę potrzeby i otrzymują płacę wedle uznania Kuratora z ogólnéj summy wyznaczonéj etatem na extraordynarya dla okręgu naukowego Warszawskiego.

3. Wydatki na utrzymanie i reparacyę budowli gimnazyalnych, opłatę z nich podatków, na kupno książek i innych pomocy naukowych, na nagrody dla uczniów i inne potrzeby etatem niniejszym nie objęte, mają być zaspakajane, za decyzyą Kuratora Okręgu, z ogólnéj summy wyznaczonéj etatem na extraordynarya dla okręgu naukowego Warszawskiego.

Za zgodność:

Dyrektor (podpisano) *Gajewski.*

№ 58.

Распредѣленіе учебныхъ предметовъ.

(1857 года.)

Названіе предметовъ	Классы общіе I	II	III	IV	Классы по отдѣленіямъ: Историко-филологическому V	VI	VII	Физико-математическому V	VI	VII	Спеціальный юридическій классъ VIII	Всѣхъ уроковъ: Общихъ	Въ отдѣленіи Историко-филологическомъ	Въ отдѣленіи Физико-математическомъ	Въ спеціальномъ юридическомъ классѣ	Итого во всѣхъ классахъ
Законъ Божій	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	—	12	—	—	—	12
Русскій языкъ и словесность	5	4	4	4	5	4	5	4	3	3	—	27	4	—	—	31
Польскій „ „	4	3	3	3	3	2	3	2	2	2	—	19	2	—	—	21
Латинскій „ „	—	4	4	4	5	5	5	—	—	—	—	12	15	—	—	27
Греческій „ „	—	—	—	—	4	3	5	—	—	—	—	—	12	—	—	12
Французскій языкъ	—	2	3	3	3	2	2	3	2	2	—	15	—	—	—	15
Нѣмецкій языкъ	—	3	3	3	3	2	2	3	2	2	—	16	—	—	—	16
Ариѳметика	5	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	13
Геометрія	—	2	2	2	—	—	—	2	—	—	—	6	—	2	—	8
Землемѣріе и нивеллировка	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	1	—	2	—	3
Алгебра	—	—	—	—	—	—	—	3	3	2	—	—	—	8	—	8
Тригонометрія	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	3
Начертательная геометрія	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5	—	5
Механика	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	5
Аналитическая геометрія	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	2
Бухгалтерія	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	2
Естественная исторія	—	—	—	—	2	2	1	2	2	2	—	4	1	2	—	7
Физика	—	—	—	—	2	2	—	3	3	3	—	—	4	9	—	13
Химія	—	—	—	—	—	—	2	3	2	3	—	—	2	8	—	10
Математическая и физическая географія	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	—	2
Географія	—	3	3	2	2		—	2	—	—	—	10	—	—	—	10
Исторія всеобщая и Русская	—	—	—	—	4	4	4	2	2	2	—	—	12	6	—	18
Законовѣдѣніе	—	—	—	—	—	5	4	—	—	—	24	—	9	—	24	33
Чистописаніе	4	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	11
Рисованіе	3	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	9
Черченіе	—	—	—	2	—	—	—	2	2	3	—	2	—	7	—	9
итого	24	30	32	32	34	34	34	34	34	34	24	159	61	61	24	305

Примѣчаніе 1. Для тѣхъ изъ обучающихся по физико-математическому отдѣленію, которые бы имѣли намѣреніе впослѣдствіи посвятить себя изученію медицины или духовному званію, преподается въ V, VI и VII-мъ классахъ особо латинскій языкъ, по два часа въ недѣлю

Примѣчаніе 2. Изъ числа преподаваемыхъ въ гимназіи двухъ новѣйшихъ языковъ, французскаго и нѣмецкаго, одинъ только для учениковъ обязателенъ.

Директоръ (подписано) *П. Гаевскій.*

№ 58.

Plan nauk.

(1857 roku)

Wyszczególnienie przedmiotów	Klassy ogólne				Klassy podług oddziałów: Historyczno-filologicznego			Fizyczno-matematycznego			Klassa specyalna nauki prawa	Razem lekcyj: Ogólnych	W oddziałach: Historyczno-filologicznym	W oddziałach: Fizyczno-matematycznym	W klassie specyalnéj nauki prawa	Razem we wszystkich klassach
	I	II	III	IV	V	VI	VII	V	VI	VII	VIII					
Nauka Religii	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	--	12	—	—	—	12
Język rossyjski i literatura	5	4	4	4	5	4	5	4	3	3	—	27	4	—	—	31
„ polski „	4	3	3	3	3	2	3	2	2	2	—	19	2	—	—	21
„ łaciński „	—	4	4	4	5	5	5	—	—	—	—	12	15	—	—	27
„ grecki „	—	—	—	—	4	3	5	—	—	—	—	—	12	—	—	12
„ francuzki	—	2	3	3	3	2	2	3	2	2	—	15	—	—	—	15
„ niemiecki	—	3	3	3	3	2	2	3	2	2	—	16	—	—	—	16
Arytmetyka	5	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	13
Geometrya	—	2	2	2	—	—	—	2	—	—	—	6	—	2	—	8
Miernictwo i niwellacya	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	1	—	2	—	3
Algebra	—	—	—	—	—	—	—	3	3	2	—	—	—	8	—	8
Trygonometrya	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	3
Geometrya wykreślna	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5	—	5
Mechanika	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	5
Geometrya analityczna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	2
Buchhalterya	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—		2	—	2
Historya naturalna	—	—	—	—	2	2	1	2	2	2	—	4	1	2	—	7
Fizyka	—	—	—	—	2	2	—	3	3	3	—	—	4	9	—	13
Chemia	—	—	—	—	—	—	2	3	2	3	—	—	2	8	—	10
Geografia matematyczna i fizyczna	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	—	—	2
Geografia	—	3	3	2	2	—	—	2	—	—	—	10	—	—	—	10
Historya powszechna i russka	—	—	—	—	4	4	4	2	2	2	—	—	12	6	—	18
Nauka prawa	—	—	—	—	—	5	4	—	—	—	24	—	9	—	24	33
Kalligrafia	4	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	11
Rysunki	3	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	9
Rysunki linearne	—	—	—	2	—	—	—	2	2	3	—	2	—	7	—	9
Razem	24	30	32	32	34	34	34	34	34	34	24	159	61	61	24	305

Uwaga 1. Dla uczniów pobierających nauki na oddziale fizyczno-matematycznym, a mających zamiar poświęcić się w przyszłości zawodowi lekarskiemu, lub stanowi duchownemu, wykładany być ma w klassach V, VI i VII język łaciński osobno po dwie godziny w tygodniu.

Uwaga 2. Z wykładanych w gimnazyach dwóch języków nowożytnych, francuzkiego i niemieckiego, jeden tylko jest obowiązkowym dla uczniów.

Dyrektor (podpisano) *P. Gajewski.*

№59.

Правила для оцѣнки поведенія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ и для удостоенія ихъ перевода, выпуска и наградъ, въ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа, утвержденныя Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія 18 Января 1857 года, (№ 472).

Глава I.

Объ отмѣткахъ по поведенію, успѣхамъ въ наукахъ, прилежанію и способностямъ учениковъ.

§ 1.

Поведеніе, успѣхи въ наукахъ, прилежаніе и способности учениковъ отмѣчаются цифрами: 1, 2, 3, 4, 5, значеніе коихъ опредѣлено въ слѣдующей таблицѣ:

Цифры	Значеніе цифръ			
	Поведенія	Успѣховъ	Прилежанія	Способностей
1	худое	слабые	малое	малыя
2	посредственное	посредственные	посредственное	посредственныя
3	хорошее	хорошіе	хорошее	хорошія
4	очень хорошее	очень хорошіе	очень хорошее	очень хорошія
5	отличное	отличные	отличное	отличныя

Глава II.

Книги и вѣдомости для надлежащаго порядка въ учебномъ и нравственно-наблюдательномъ отношеніяхъ, и для точной оцѣнки поведенія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ,

§ 2.

Для надлежащаго порядка въ учебномъ и нравственно-наблюдательномъ отношеніяхъ, а равно для точной оцѣнки поведе-

№59.

Przepisy dla ocenienia sprawowania się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów, tudzież przyznawania im promocyj, patentów z ukończonych nauk i nagród, w szkołach okręgu naukowego Warszawskiego, w dniu 18 Stycznia 1857 roku (Nr. 472) przez Ministeryum Oświecenia Narodowego zatwierdzone.

Część I.

O stopniach, jakiemi oznaczane być mają sprawowanie sie, postęp w naukach, pilność i zdolność uczniów.

§ 1.

Sprawowanie się, postęp w naukach, pilność i zdolność uczniów oznaczają się liczbami: 1, 2, 3, 4, 5. Znaczenie tych liczb określone jest w następującym wykazie:

Liczby	Znaczenie liczb			
	Sprawowania się	Postępu w naukach	Pilności	Zdolności
1	naganne	mały	mała	mała
2	mierne	mierny	mierna	mierna
3	dobre	dobry	dobra	dobra
4	bardzo dobre	bardzo dobry	bardzo dobra	bardzo dobra
5	wzorowe	celujący	wzorowa	wielka

Część II.

Księgi i wykazy dla należytego porządku pod względem naukowym i wychowawczo-nadzorczym, oraz dla dokładnego oceniania sprawowania się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów.

§ 2.

Dla należytego porządku we względzie naukowym i wychowawczo-nadzorczym, tudzież dla dokładnego oceniania sprawowa-

нія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ, въ каждомъ училищѣ полагаются слѣдующія книги и вѣдомости:

а) росписаніе уроковъ;

б) Инспекторская (или Смотрительская) книга;

в) классныя ценсурныя книги;

г) классные журналы;

д) штрафная книга;

е) общая ценсурная книга;

ж) мѣсячная ценсурная вѣдомость;

з) выписки изъ общей ценсурной книги.

Росписаніе уроковъ (по формѣ подъ лит. *А*) по днямъ, часамъ, классамъ, предметамъ и Учителямъ, за подписью Начальника заведенія, должно быть прибито къ стѣнѣ въ той части зданія, гдѣ помѣщаются классы, и въ мѣстѣ удобномъ, чтобы всѣмъ было видно. Оно находится также въ книгѣ Инспекторской или Смотрительской.

Инспекторская (или Смотрительская) книга (по формѣ подъ лит. *В*) заключаетъ въ себѣ слѣдующія свѣдѣнія:

1) вышеупомянутое росписаніе предметовъ;

2) росписаніе уроковъ по Учителямъ, чтобы, по первому взгляду, Инспекторъ, или Штатный Смотритель, могъ узнать, кто изъ Учителей, въ какой именно часъ, занятъ урокомъ, или свободенъ отъ онаго;

3) вѣдомость, раздѣленная на всѣ мѣсяцы, въ которую вписываются пропуски Учителями уроковъ и отмѣчается, кто заступалъ отсутствующихъ;

4) списокъ учениковъ по классамъ, съ означеніемъ лѣтъ, званія, квартиры, репетитора, учебныхъ книгъ, коими ученикъ долженъ быть снабженъ, и №, подъ которымъ висятъ въ классномъ корридорѣ шинель и фуражка;

5) списокъ учениковъ Православнаго исповѣданія;

6) списокъ учениковъ Лютеранскаго и Евангелическо-Реформатскаго исповѣданій;

7) списокъ учениковъ высшихъ классовъ, посѣщающихъ классъ рисованія, въ филологическихъ гимназіяхъ;

8) списокъ учениковъ по отдѣленіямъ въ филологическихъ гимназіяхъ и въ реальной гимназіи;

nia się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów, w każdéj szkole zaprowadzają się następujące księgi i wykazy:

a) rozkład nauk;

b) księga utrzymywana przez Inspektora lub Nadzorcę Etatowego;

c) księgi klassowe cenzur;

d) dzienniki klassowe;

e) księga kar;

f) księga ogólna cenzur;

g) wykaz miesięczny cenzur;

h) wyciąg z ogólnéj księgi cenzur.

Rozkład nauk (podług wzoru pod lit. *A*) na dnie, godziny, klassy, przedmioty i Nauczycieli, podpisany przez Zwierzchnika zakładu, powinien być przybity na ścianie w téj części gmachu, gdzie są pomieszczone klassy, i dogodném miejscu, żeby był łatwo przez każdego widziany. Tenże rozkład nauk winien się znajdować i w księdze utrzymywanéj przez Inspektora lub Nadzorcę Etatowego.

Księga utrzymywana przez Inspektora lub Nadzorcę Etatowego (podług wzoru pod lit. *B*) zawiera w sobie następujące wiadomości:

1) rozkład nauk wyżéj wspomniony;

2) rozkład lekcyj na Nauczycieli, ażeby Inspektor lub Nadzorca Etatowy na pierwszy rzut oka mógł zaraz widzieć, który z Nauczycieli, w jakiéj mianowicie godzinie, ma lekcyę lub nie;

3) wykaz ułożony podług miesięcy, w którym wpisują się lekcye opuszczone przez Nauczycieli, z wymienieniem, kto ich zastępował;

4) lista uczniów podług klass, z oznaczeniem lat wieku, stanu, mieszkania, korrepetytora, książek szkolnych, w jakie uczeń powinien być zaopatrzony, i numeru pod którym każdy z uczniów umieszcza na korytarzu szkolnym płaszcz i czapkę;

5) lista uczniów wyznania Prawosławnego;

6) lista uczniów wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Reformowanego;

7) lista uczniów klass wyższych, uczęszczających na lekcye rysunków w gimnazyach filologicznych;

8) lista uczniów podług oddziałów w gimnazyach filologicznych i w gimnazyum realném;

9) списокъ ученическихъ квартиръ, съ означеніемъ, какіе именно ученики въ какой квартирѣ живутъ, а равно съ поименованіемъ надзирателей, имѣющихъ за ними надзоръ и Учителей, посѣщающихъ квартиры.

Классныя ценсурныя книги, съ отдѣлами для каждаго преподаваемаго предмета, составляются по формѣ подъ лит. *C.* Въ этихъ книгахъ Учитель на каждомъ урокѣ, послѣ переклички учениковъ и отмѣтки отсутствующихъ, ставитъ въ своемъ отдѣлѣ балы тѣмъ ученикамъ, которыхъ онъ спросилъ. Въ концѣ мѣсяца, изъ этихъ баловъ онъ выводитъ среднее число, а именно: раздѣляя сумму баловъ за цѣлый мѣсяцъ на число, сколько разъ онъ спросилъ ученика и поставилъ ему отмѣтку, и записываетъ оное въ особой графѣ тойже книги, отмѣчая также и балы по поведенію, прилежанію и способностямъ, въ опредѣленныхъ на то графахъ. Если при выводѣ средняго числа по успѣхамъ въ наукахъ, произойдетъ дробь, то и оную слѣдуетъ также записать. Начальникъ училища долженъ постоянно слѣдить за тѣмъ, чтобы ученики какъ можно чаще были спрашиваемы, и чтобы средніе выводы за каждый мѣсяцъ производились справедливо. Классныя ценсурныя книги въ институтахъ, въ гимназіяхъ, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, хранятся у Инспектора, а въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ у Штатнаго Смотрителя, которые ежедневно, по окончаніи уроковъ, подписываютъ оныя подъ каждою графою, въ доказательство, что онѣ были ими просматриваемы. Въ учебное время, ежедневно, предъ начатіемъ уроковъ, она въ каждомъ классѣ поручается первому ученику, или примусу, который, по окончаніи классовъ, возвращаетъ оную Инспектору или Штатному Смотрителю.

Въ классномъ журналѣ (по формѣ подъ лит. *D*) каждый Учитель записываетъ, чѣмъ онъ занимался въ классѣ, что имъ назначено къ слѣдующему уроку, кто изъ учениковъ замѣченъ въ невниманіи и шалости. Классный журналъ также хранится у Инспектора или у Штатнаго Смотрителя и передается въ классъ тѣмъ же порядкомъ, какъ и ценсурная книга.

Въ штрафной книгѣ (по формѣ подъ лит. *E*) Инспекторъ института, гимназіи, высшаго и уѣзднаго реальнаго училища, или Штатный Смотритель уѣзднаго филологическаго училища отмѣчаетъ проступки учениковъ, а равно и родъ взысканія или нака-

9) wykaz mieszkań uczniów, z wyszczególnieniem, którzy mianowicie uczniowie na jakiéj stancyi mieszkają, tudzież z wymienieniem dozorców mających nad nimi nadzór i Nauczycieli zwiedzających mieszkania.

Księgi klassowe cenzur z przedziałami dla każdego wykładanego przedmiotu, układają się podług wzoru pod Lit. *C*. W księgach tych Nauczyciel na każdéj lekcyi, po przeczytaniu listy uczniów i zapisaniu nieobecnych, zamieszcza w swoim oddziale stopnie tym uczniom, których słuchał lekcyj. W końcu miesiąca oblicza on z tych stopni średni postęp, a mianowicie dzieląc summę stopni z całego miesiąca przez liczbę, ile razy słuchał ucznia i dawał mu stopnie, i zapisuje ten postęp w osobnéj rubryce w téjże księdze, zamieszczając także i stopień sprawowania się, pilności i zdolności w oznaczonych na to rubrykach. Jeżeli przy obliczaniu średniego postępu w naukach, okażą się ułamki, to i te należy także zamieszczać. Zwierzchnik szkoły obowiązany jest ciągle czuwać, aby uczniowie jak można najczęściéj byli słuchani lekcyi, i aby średni postęp z każdego miesiąca dopełniony był sprawiedliwie. Księgi klassowe cenzur w instytutach, gimnazyach, szkołach realnych wyższych i powiatowych zachowywane są u Inspektorów, a w szkołach powiatowych filologicznych, u Nadzorców Etatowych, którzy codziennie po ukończeniu lekcyj, podpisują takowe pod każdą rubryką, na dowód że były przez nich przeglądane. Księga ta każdego dnia, w którym odbywają się lekcye, przed ich rozpoczęciem, powierza się pierwszemu uczniowi czyli prymusowi w każdéj klassie, który po skończeniu lekcyj, zwraca ją Inspektorowi albo Nadzorcy Etatowemu.

W dzienniku klassowym (podług wzoru pod lit. *D*) każdy Nauczyciel zapisuje co było przedmiotem lekcyi, co przez niego jest zadaném na następną lekcyę, który z uczniów był nieuważnym lub niespokojnym. Dzienniki klassowe zachowują się także u Inspektora lub Nadzorcy Etatowego i rozdają się po klassach, wedle takiegoż samego porządku, jak i księga cenzur.

W księdze kar (wedle wzoru pod lit. *E*.) Inspektor instytutu, gimnazyum, szkoły realnéj wyższéj i powiatowéj, lub Nadzorca szkoły powiatowéj filologicznéj zapisuje przewinienia uczniów, oraz w jaki sposób byli strofowani lub ukarani. Księga kar

занія, какимъ подвергаемы были виновные. Штрафная книга должна быть ведена со всею тщательностію. Училищное начальство обязано вносить въ оную всѣ проступки учениковъ, чтобы и самому имѣть возможность основательно оцѣнить поведеніе учащихся, и высшему начальству представить вѣрный матеріалъ для сужденія о нравственномъ состояніи учебнаго заведенія, а равно и о томъ, какія мѣры употребляемы были къ исправленію поведенія учащихся. Штрафная книга въ то же время представитъ и вѣрныя доказательства для родителей и опекуновъ воспитывающагося юношества, въ случаѣ, если они пожелаютъ сами удостовѣриться въ поведеніи своихъ дѣтей или родственниковъ. Штрафная книга хранится у Инспектора или у Штатнаго Смотрителя.

Въ общую цензурную книгу (составленную по формѣ подъ лит. *F*) Инспекторъ въ институтахъ, гимназіяхъ, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, а Штатный Смотритель въ филологическихъ уѣздныхъ училищахъ, вносятъ, въ концѣ каждаго мѣсяца, поставленные Учителями въ классной цензурной книгѣ средніе балы, со всѣми дробями, по успѣхамъ учениковъ въ наукахъ, а также и число пропущенныхъ учениками уроковъ. Въ этой книгѣ отмѣчаются также ежемѣсячно и балы по поведенію, прилежанію и способностямъ учениковъ, — въ институтахъ и въ гимназіяхъ, по соображеніямъ Директора и Инспектора, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, по соображеніямъ Инспектора и его помощника, а въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ, по соображеніямъ Штатнаго Смотрителя. При семъ принимаются также во вниманіе балы по поведенію, прилежанію и способностямъ, поставленные Учителями въ классной цензурной книгѣ, и отмѣтки въ штрафной книгѣ.

Мѣсячную цензурную вѣдомость объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ (по формѣ подъ лит. *G*), составляетъ въ институтахъ, въ гимназіяхъ, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, Инспекторъ, а въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ, Штатный Смотритель. Вѣдомость эта представляется въ общемъ мѣсячномъ Учительскомъ собраніи, куда также приносятся для справокъ штрафная книга и общая и классныя цензурныя книги. Мѣсячная цензурная вѣдомость составляется на основаніи средняго числа баловъ, выводимаго посредствомъ сложенія всѣхъ баловъ, отмѣченныхъ по каждому преподаваемому предмету, и раздѣленія суммы на число графъ, содержащихъ сіи предметы.

winna być prowadzona z całą dokładnością. Zwierzchność szkolna obowiązana jest zamieszczać w niéj wszystkie przewinienia uczniów, aby była w możności i sama dokładnie oceniać sprawowanie się uczniów, i przedstawiać Władzy wyższéj rzetelny obraz stanu moralnego szkoły, jak niemniéj, jakie przedsiębrane były środki ku poprawie złych uczniów. Księga kar będzie zarazem i jawnym dowodem dla rodziców lub opiekunów uczącéj się młodzieży, w razie jeżeliby sami życzyli sobie przekonać się o sprawowaniu się swoich synów lub pupillów. Księga kar zachowywana być ma u Inspektora lub Nadzorcy Etatowego.

W ogólną księgę cenzur (ułożoną podług wzoru pod lit. *F*) Inspektorowie w instytutach, gimnazyach, szkołach realnych wyższych i powiatowych, a Nadzorcy Etatowi w szkołach powiatowych filologicznych, w końcu każdego miesiąca, wpisują średnie stopnie, ze wszystkiemi ułomkami, postępu uczniów w naukach, zamieszczone przez Nauczycieli w księdze klassowéj cenzur, oraz liczbę opuszczonych lekcyj przez uczniów. W téjże księdze wpisują się także każdego miesiąca i stopnie sprawowania się, pilności i zdolności uczniów,—w instytutach i gimnazyach, podług uznania Dyrektora i Inspektora, w skołach realnych wyższych i powiatowych, podług uznania Inspektora i jego Pomocnika, a w szkołach powiatowych filologicznych, podług uznania Nadzorcy Etatowego. Przytém biorą się także na uwagę stopnie sprawowania się, pilności i zdolności zamieszczone przez Nauczycieli w księdze klassowéj cenzur i adnotacye w księdze kar.

Wykaz miesięczny cenzur o postępie w naukach i sprawowaniu się uczniów (podług wzoru lit. *G*), układają w instytutach, gimnazyach, szkołach realnych wyższych i powiatowych Inspektorowie, a w szkołach powiatowych filologicznych, Nadzorcy Etatowi. Wykaz takowy przedstawia się na ogólném miesięczném posiedzeniu Nauczycieli, na które winny być także przynoszone dla objaśnień: księga kar, księga ogólna i księgi klassowe cenzur. Wykaz miesięczny cenzur winien obejmować średni postęp w naukach, obliczony przez dodanie stopni z każdego przedmiotu, i podzielenie téj summy przez liczbę przedmiotów. W wykazie tym wpisują się uczniowie, nie podług porządku alfabetycznego, ale

Въ этой вѣдомости размѣщаются ученики не въ алфавитномъ порядкѣ, но по порядку среднихъ чиселъ, при чемъ наблюдается, чтобы, въ случаѣ равенства между учениками по наукамъ, высшее мѣсто назначалось тому, кто лучше поведеніемъ. Вѣдомость сія разсматривается въ учительскомъ собраніи и потомъ подписывается Начальниками учебныхъ заведеній и Учителями. Таковыя вѣдомости хранятся при дѣлахъ училища, какъ для соображеній о поведеніи и постепенныхъ успѣхахъ учениковъ, такъ и для представленія выписокъ изъ оныхъ лицамъ, осматривающимъ учебное заведеніе.

Выписки изъ общей ценсурной книги (по формѣ подъ лит. *Н*), выдаются ученикамъ три раза въ годъ, а именно: въ Декабрѣ, предъ Рождествомъ Христовымъ; въ Мартѣ или въ Апрѣлѣ, предъ Свѣтлымъ Праздникомъ, и въ концѣ Іюня, при роспускѣ учениковъ на вакаціонное время.

Глава III.

Объ удостоеніи учениковъ перевода, выпуска, наградъ и похвальныхъ листовъ.

§ 3.

Въ филологическихъ учебныхъ заведеніяхъ производятся въ Іюнѣ мѣсяцѣ годичныя индивидуальныя испытанія, по росписанію, предварительно одобренному въ училищномъ Совѣтѣ, въ присутствіи Начальника училища, Инспектора, Учителя испытуемаго предмета и одного ассистента изъ Учителей.

§ 4.

Къ годичному индивидуальному испытанію допускаются всѣ ученики безъ исключенія.

§ 5

Руководствомъ для годичныхъ испытаній служитъ среднее число, выведенное посредствомъ сложенія мѣсячныхъ баловъ по каждому предмету и раздѣленія на число мѣсяцевъ учебнаго года.

§ 6

Экзаменные балы отмѣчаются рукою Начальника училища, по взаимному однако согласію съ присутствующими Экзаминаторами; въ случаѣ же разногласія или какихъ либо недоразумѣній, рѣшаетъ Предсѣдательствующій, или, если онъ найдетъ это нужнымъ, назначаетъ для сего особое испытаніе въ присутствіи Учи-

podług średniego postępu w naukach. Co zaś do uczniów, którzy równe mają stopnie postępu w naukach, wyższe miejsce otrzymuje ten, który ma lepszy stopień ze sprawowania się. Wykaz powyższy roztrząsa się na posiedzeniu Nauczycielskiém i podpisuje się przez Zwierzchników zakładów naukowych i Nauczycieli. Wykazy takowe zachowują się w aktach szkoły, tak dla przekonania się o sprawowaniu się i postępie uczniów w naukach, jako też i dla przedstawiania wyciągów z nich osobom zwiedzającym zakład naukowy.

Wyciągi z ogólnéj księgi cenzur (podług formy pod lit. *H*) wydają się uczniom trzy razy do roku, a mianowicie: w miesiącu Grudniu, przed Świętami Bożego Narodzenia; w Marcu lub Kwietniu, przed Świętami Wielkanocnemi, i w końcu Czerwca, przy rozpuszczaniu uczniów na czas wakacyi.

Część III.

O przyznawaniu uczniom promocyj, patentów, nagród i listów pochwalnych.

§ 3.

W zakładach naukowych filologicznych odbywają się w miesiącu Czerwcu egzamina roczne indywidualne, podług rozkładu poprzednio rozpoznanego i przyjętego przez Zgromadzenie Nauczycieli, w obecności Zwierzchnika szkoły, Inspektora, Nauczyciela przedmiotu, z którego odbywa się egzamen, i jednego assystenta z Nauczycieli.

§ 4.

Do egzaminu rocznego indywidualnego przypuszczają się wszyscy uczniowie, bez wyjątku.

§ 5.

Za podstawę do oceniania usposobienia uczniów z każdego przedmiotu przy egzaminach rocznych, służy średni stopień obliczony z podzielenia summy stopni miesięcznych przez liczbę miesięcy roku szkolnego.

§ 6.

Stopnie z egzaminu zapisują się przez Zwierzchnika szkoły, lecz za wspólną zgodą z egzaminującymi; w razie zaś różności zdań, lub innych wątpliwości, decyduje Prezydujący, albo też jeżeli uzna tego potrzebę, wyznacza jeszcze osobny egzamen w obe-

тельскаго собранія. Относительно учениковъ IV-го класса въ Благородномъ Институтѣ и гимназіяхъ, отмѣтки дѣлаются преимущественно по мнѣнію старшаго Учителя соотвѣтственнаго предмета.

§ 7.

Для испытанія учениковъ IV-го (V-го въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ) и VII-го классовъ, назначается по соразмѣрности, болѣе времени, нежели для учениковъ прочихъ классовъ.

§ 8.

Вѣдомость, рѣшающая переводъ, выпускъ и награды учениковъ, составляется училищнымъ Совѣтомъ, выводя балы посредствомъ раздѣленія суммы баловъ годичныхъ и экзаменныхъ, по среднему выводу оныхъ, на 2. При семъ послѣднемъ выводѣ, дроби, превышающія половину, принимаются за цѣлое въ пользу ученика; но дроби меньше половины и даже половина, отбрасываются.

§ 9.

Перевода и выпуска удостоиваются тѣ только ученики, которые: 1) имѣютъ въ среднемъ выводѣ баловъ не менѣе *трехъ* (3); 2) ни въ одномъ предметѣ не имѣютъ *единицы* (1); и 3) изъ каждаго главнаго предмета имѣютъ не менѣе *трехъ* (3).

Примѣчаніе. Въ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ переводъ учениковъ изъ класса въ классъ и выпускъ ихъ опредѣляется тѣмъ же порядкомъ, какой въ оныхъ доселѣ существовалъ, при чемъ должны быть соблюдены условія, изложенныя въ § 9, 10 и 11, а также въ § 5 сихъ правилъ, относительно оцѣнки успѣховъ учениковъ по каждому предмету посредствомъ сложенія мѣсячныхъ баловъ и раздѣленія суммы на число мѣсяцевъ учебнаго года.

§ 10.

Главными предметами полагаются:

а) Въ филологическихъ гимназіяхъ:

Законъ Божій, русскій языкъ и словесность, польскій языкъ, латинскій и греческій языки въ отдѣленіи, приготовляющемъ въ Университеты, Законовѣдѣніе въ отдѣленіи, приготовляющемъ учащихся прямо въ военную или гражданскую службу, ариѳметика, геометрія и исторія.

eności Zgromadzenia Nauczycielskiego. Co zaś do uczniów klassy IV w instytucie szlacheckim i w gimnazyach, stopnie zapisują się szczególniéj podług zdania Starszego Nauczyciela odpowiedniego przedmiotu.

§ 7.

Na egzamen uczniów klassy IV (V-ej w szkołach powiatowych o 5-ciu klassach) i klassy VII, naznacza się stosunkowo więcéj czasu, aniżeli dla uczniów innych klass

§ 8.

Wykaz stopni, stanowić mający o promocyach, patentach i nagrodach uczniów, układa się na Zgromadzeniu Nauczycielskiém, przez obliczenie średniego postępu, to jest: do średniéj liczby stopni rocznych dodaje się liczba stopni z egzaminu i summę takową dzieli się przez 2. Ułamki, powstałe przy tym ostatnim rezultacie z obliczania, przewyższające połowę, przyjmuje się za całość, na korzyść ucznia; zaś mniejsze od połowy, a nawet połowa, opuszczają się.

§ 9.

Promocye do klass wyższych i patenta z ukończenia kursu nauk przyznają się tym tylko uczniom, którzy: 1) w ogólnym rezultacie mają nie mniéj jak *trójkę* (3); 2) w żadnym z przedmiotów nie mają *jednostki* (1); i 3) z każdego głównego przedmiotu mają nie mniéj *nad trójkę* (3).

Uwaga. W zakładach naukowych realnych, przyznawanie uczniom promocyj do klass wyższych i patentów z ukończenia nauk odbywa się wedle dotychczasowego porządku, przyczém winny być zachowane warunki wymienione w §§ 9, 10 i 11-m, tudzież w § 5-m niniejszych przepisów co do oceniania postępu uczniów z każdego przedmiotu, przez dodanie liczby stopni ze wszystkich miesięcy i podzielenie téj summy przez liczbę miesięcy roku szkolnego.

§ 10.

Za główne przedmioty mają być uważane:

a) W gimnazyach filologicznych:

Nauka Religii, język rossyjski i literatura, język polski, język łaciński i grecki w oddziele przysposabiającym do Uniwersytetów, nauka prawa w oddziale przyspasabiającym wprost do służby wojskowéj lub cywilnéj, arytmetyka, geometrya i historya.

b) Въ Благородномъ Институтѣ:

Законъ Божій, русскій языкъ и словесность, польскій языкъ, латинскій языкъ, ариѳметика, геометрія и исторія.

c) Въ филологическихъ уѣздныхъ училищахъ:

Законъ Божій, русскій языкъ, польскій языкъ, латинскій языкъ, ариѳметика, геометрія и исторія.

d) Въ реальной гимназіи:

Законъ Божій, языки: русскій и польскій, математика, физика. Сверхъ того, для учениковъ, обучающихся по отдѣленію механики, общая механика, черченіе механическихъ предметовъ, постройка машинъ; для учениковъ же, обучающихся по отдѣленію химіи: общая и прикладная химія.

e) Въ высшихъ реальныхъ училищахъ:

Законъ Божій, языки: русскій и польскій, математика, общая механика, физика, химія, химическо-механическая технологія, технологическо-горныя науки.

f) Въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ:

Законъ Божій, языки: русскій и польскій, математика и черченіе.

Примѣчаніе. Балы по чистописанію во всѣхъ училищахъ и по рисованію въ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ, принимаются въ разсчетъ при выводѣ средняго числа баловъ изъ всѣхъ предметовъ.

§ 11.

Относительно учениковъ, переводимыхъ изъ IV-го въ V-й классъ, обращается также вниманіе, чтобы умственныя способности ихъ были достаточнымъ образомъ развиты для слушанія высшаго курса наукъ.

§ 12.

Къ наградѣ книгами удостоиваются первые три ученика въ каждомъ классѣ; если же классъ раздѣленъ на два отдѣленія, то назначаются по двѣ награды на каждое отдѣленіе. При семъ наблюдается, чтобы удостоиваемый къ таковой наградѣ имѣлъ въ поведеніи не менѣе отличной (5) отмѣтки. Особою книгою за успѣхи въ русскомъ языкѣ награждается тотъ, кто, удостоиваясь перевода, имѣетъ высшее число баловъ въ русскомъ языкѣ и счи-

b) W instytucie szlacheckim:

Nauka Religii, język rossyjki i literatura, język polski, język łaciński, arytmetyka, geometrya i historya.

c) W szkołach powiatowych filologicznych:

Nauka Religii, język rossyjski, język polski, język łaciński, arytmetyka, geometrya i historya.

d) W gimnazyum realném:

Nauka Religii, język rossyjski, język polski, matematyka, fizyka. Prócz tego, dla uczniów kształcących się na wydziale mechanicznym: mechanika ogólna, rysunki mechaniczne, konstrukcya machin; zaś dla uczniów kształcących się na wydziale chemicznym: chemia ogólna i stosowana.

e) W szkołach wyższych realnych:

Nauka Religii, język rossyjski i polski, matematyka, mechanika ogólna, fizyka, chemia, technologia chemiczno-mechaniczna, nauki technologiczno-górnicze.

f) W szkołach powiatowych realnych:

Nauka Religii, język rossyjski i polski, matematyka i rysunki.

Uwaga. Stopnie z kalligrafii we wszystkich szkołach i rysunków w zakładach naukowych realnych, należą także do rachuku przy obliczaniu średniéj liczby stopni ze wszystkich przedmiotów.

§ 11.

Co do uczniów promowanych z klassy IV-éj do V-éj zwracać należy uwagę, ażeby ich władze umysłowe były dostatecznie rozwinięte do słuchania wyższego kursu nauk.

§ 12.

Nagrody w książkach przyznają się pierwszym trzem uczniom w każdéj klassie; jeżeli zaś klassa składa się z dwóch oddziałów, to przeznacza się po dwie nagrody dla każdego oddziału. Przytém należy mieć na uwadze, ażeby otrzymujący takową nagrodę był sprawowania się wzorowego (5). Osobna nagroda za język rossyjski przeznacza się temu z uczniów, który, otrzymując promocyę, ma najwyższy stopień z języka rossyjskiego i wedle zda-

тается въ этомъ отношенiи лучшимъ, по свидѣтельству Учителя Русскаго языка и словесности. При составѣ класса изъ двухъ отдѣленій, удостоиваются таковой награды два ученика. Надписи на наградныхъ книгахъ дѣлаются по прилагаемымъ подъ лит. *I* и *K* образцамъ.

§ 13.

Похвальными листами награждаются тѣ ученики, которые при очень хорошемъ (4) поведенiи, имѣютъ среднимъ числомъ не менѣе четырехъ (4) баловъ, или которые, имѣя только три съ половиною ($3\frac{1}{2}$) бала, отмѣчены въ поведенiи отлично (5). Надписи на похвальныхъ листахъ дѣлаются по прилагаемому подъ лит. *L* образцу.

§ 14.

Аттестаты въ Варшавскомъ Благородномъ Институтѣ выдаются по формѣ, приложенной къ Высочайше утвержденному Уставу сего заведенiя; въ гимназiяхъ же и въ высшихъ реальныхъ училищахъ, по формѣ подъ лит. *M*, а въ уѣздныхъ училищахъ, по формѣ подъ лит. *N*.

§ 15.

Второгодичнымъ ученикамъ, не получившимъ перевода въ высшiй классъ, или не удостоеннымъ аттестата, равно какъ ученикамъ, оставляющимъ заведенiе до окончанiя полнаго курса наукъ, выдаются свидѣтельства по формѣ подъ лит. *O*; отмѣченнымъ же въ поведенiи худо (1) не выдается и свидѣтельства.

§ 16.

Въ концѣ учебнаго года, Начальникъ училища долженъ представить Попечителю вѣдомости объ успѣхахъ и поведенiи учениковъ, съ помѣщенiемъ въ нихъ нижеслѣдующихъ свѣдѣнiй:

1) среднiй годичный балъ ученика по каждому предмету;

2) экзаменный балъ по каждому предмету;

3) общiй результатъ по каждому предмету;

4) среднее число по всѣмъ предметамъ, и

5) въ примѣчанiи: удостоенъ ли перевода или аттестата, или нѣтъ; получилъ ли награду, или похвальный листъ. Вѣдомости сiи подписываются Директоромъ, Инспекторомъ, (въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ Штатнымъ Смотрителемъ) и всѣми Учителями.

nia Starszego Nauczyciela języka rossyjskiego i literatury jest najlepszym w tym przedmiocie. Jeżeli klassa składa się z dwóch oddziałów, to takowa nagroda przyznaje się dwóm uczniom. Napis na książkach przeznaczonych na nagrody zamieszcza się podług wzoru dołączonego pod lit. *I* i *K*.

§ 13.

Listy pochwalne udzielają sie tym uczniom, którzy, przy bardzo dobrém sprawowaniu się (4), mają w ogólnym rezultacie nie mniéj jak czwórkę (4), albo którzy chociaż mają trzy i pół (3½), lecz ze sprawowania mają piątkę (5). Listy pochwalne wydają się podług wzoru dołączonego pod lit. *L*.

§ 14.

Patenta z ukończonych nauk w instytucie szlacheckim wydają się podług wzoru dołączonego do Ustawy Najwyżéj zatwierdzonéj dla tego zakładu; zaś w gimnazyach i w szkołach wyższych realnych, podług wzoru pod lit. *M*, a w szkołach powiatowych, podług wzoru pod lit. *N*.

§ 15.

Uczniom drugoletnim, którzy nie otrzymali promocyi do klassy wyższéj lub patentu z ukończenia kursu nauk, jak również uczniom, którzy opuszczają szkołę przed ukończeniem całkowitego kursu nauk, wydają się świadectwa podług wzoru pod lit. *O*. Uczniom zaś nagannego sprawowania się (1) świadectwa nie wydają się.

§ 16.

Zwierzchnicy szkół, w końcu roku szkolnego, obowiązani są przedstawić Kuratorowi wykaz o sprawowaniu się i postępie w naukach uczniów, z wyszczególnieniem w nim wiadomości następujących:

1) stopień roczny w przecięciu z każdego przedmiotu;

2) stopień z egzaminu z każdego przedmiotu;

3) rezultat ogólny z każdego przedmiotu;

4) rezultat w przecięciu ze wszystkich przedmiotów;

5) w uwagach: czyli uczniowi przyznano promocyę lub patent, albo nie przyznano; czyli otrzymał nagrodę, lub list pochwalny. Wykazy te podpisują Dyrektor, Inspektor (w szkołach powiatowych filologicznych Nadzorca Etatowy) i wszyscy Nauczyciele.

Приложенiе 1-е къ № 59-му.

(*Форма лит. А.*)

Росписанiе уроковъ по днямъ, часамъ, классамъ, предметамъ и Учителямъ.

Дни	Часы.	Классъ I-й	Классъ II-й и т. д.

1-szy Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. A.*)

Rozkład nauk na dnie, godziny, klassy, przedmioty i Nauczycieli.

Dnie	Godziny	Klassa I-sza	Klassa II-ga i t. d.

Приложеніе 2-е къ № 59-му.

(*Форма лит. В.*)

Инспекторская или Смотрительская книга, заключающая въ себѣ:

1.

Росписаніе уроковъ по днямъ, часамъ, классамъ, предметамъ и Учителямъ (по формѣ подъ лит. *А*).

2

Росписаніе уроковъ по Учителямъ.

Дни	Часы	Законоучитель N.	Учитель N	Учитель N	Учитель N	Учитель N	Учитель N	и т. д.

3.

Вѣдомость раздѣленная на всѣ мѣсяцы о пропущенныхъ Учителями урокахъ.

Дни	Часы	Классовъ	Кто пропустилъ урокъ	Какой предметъ	Кто заступалъ	Причина отсутствія

4.

Списокъ учениковъ по классамъ, съ означеніемъ лѣтъ, званія, квартиры, репетитора, учебныхъ книгъ, коими ученикъ долженъ быть снабженъ.

№	Имя и фамилія	Лѣта отъ роду	Званіе	Квартира	Репетиторъ	№ для фуражки и шинели	Всѣ ли имѣетъ учебныя книги.

2-gi Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. B.*)

Księga utrzymywana przez Inspektora lub Nadzorcę etatowego, obejmująca w sobie:

1.

Rozkład nauk na dnie, godziny, klassy, przedmioty i Nauczycieli (podług formy dołączonéj pod lit. *A*).

2.

Rozkład lekcyj na Nauczycieli.

Dnie	Godziny	Ksiądz N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	i t. d.

3.

Wykaz ułożony podług miesięcy o opuszczonych lekcyach przez Nauczycieli.

Data	Godziny	Klassy	Kto opuścił lekcye	Jaki przedmiot	Kto zastąpił	Przyczyna nieobecności

4.

Lista uczniów podług klass, z wymienieniem lat wieku, stanu, mieszkania, korrepetytora, książek szkolnych, w jakie uczeń powinien być zaopatrzony.

№	Nazwisko i imię	Lata wieku	Stan	Mieszkanie	Korrepetytor	№ na czapkę i płaszcz	Czyli ma wszystkie książki szkolne

Учебныя руководства и пособія для учениковъ I-го класса:

1. Молитвенникъ.
2. Катехизисъ.
3. Русская христоматія.
4. Польскія Выписи.
5. Географія.
6. Ариѳметика.
7. Образцы для чистописанія.
8. Образцы для рисованія.

и т. д.

5.

Списокъ учениковъ Православнаго исповѣданія.

6.

Списокъ учениковъ Лютеранскаго и Евангелическо-Реформатскаго исповѣданій.

7.

Списокъ учениковъ высшихъ классовъ, посѣщающихъ классъ рисованія (въ филологическихъ гимназіяхъ).

8.

Списокъ учениковъ по отдѣленіямъ IV, V, VI и VII классовъ въ филологическихъ гимназіяхъ и VI и VII въ реальной гимназіи.

9.

Списокъ ученическихъ квартиръ, съ означеніемъ какіе именно ученики въ какой квартирѣ живутъ, а равно съ поименованіемъ надзирателей, имѣющихъ за ними надзоръ и Учителей, посѣщающихъ квартиры.

Książki szkolne i pomoce dla uczniów klassy 1-ej:

1. Książka do nabożeństwa.
2. Katechizm.
3. Chrystomatya rossyjska.
4. Wypisy polskie.
5. Geografia.
6. Arytmetyka.
7. Wzory kalligraficzne.
8. Wzory rysunkowe.

i t. d.

5.

Lista uczniów wyznania Prawosławnego.

6.

Lista uczniów wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Reformowanego.

7.

Lista uczniów klass wyższych, uczęszczających na lekcye rysunków (w gimnazyach filologicznych).

8.

Lista uczniów podług oddziałów klassy IV, V, VI i VII w gimnazyach filologicznych i VI i VII w gimnazyum realném.

9.

Wykazy mieszkań uczniów, z wyszczególnieniem, którzy mianowicie uczniowie na jakiéj stancyi mieszkają, tudzież z wymienieniem dozorców mających nad nimi nadzór i Nauczycieli zwiedzających mieszkania.

Приложенiе 3-е къ № 59-му.

(*Форма лит. С.*)

КЛАССНАЯ ЦЕНСУРНАЯ КНИГА

N училища, за N учебный годъ, классъ N.

Учебный годъ 186

№	Имя и фамилія учениковъ	Русскій языкъ — Мѣсяцъ Августъ												Среднее число баловъ	Поведеніе	Прилежаніе	Способности	Число пропущенныхъ уроковъ
		16	18	21	22	24	25	26	27	28	29	30	31					

3-ci Annex do Nr. 59-go.

(*Wzor lit. C.*)

KSIĘGA KLASSOWA CENZUR

Szkoły N.
za rok szkolny N.
klassa N.

Rok szkolny 18..																		
№	Nazwiska i imiona uczniów	Język Rossyjski												Liczba stopni w przecięciu	Sprawowanie się	Pilność	Zdolność	Ilość opuszczonych lekcyj
		Miesiąc Sierpień																
		16	18	21	22	24	25	26	27	28	29	30	31					

Приложеніе 4-е къ № 59-му.

(*Форма лит. D.*)

Классный журналъ.

Годъ 18 Мѣсяцъ					
День	Часы	Фамилія Учителя	Предметъ	Кто изъ учениковъ былъ невнимателенъ или замѣченъ въ шалости	Что назначено къ слѣдующему уроку

4-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. D.*)

DZIENNIK KLASSOWY.

Rók 18... miesiąc					
Dzień	Godzina	Nazwisko Nauczyciela	Przedmiot wykładany	Uczniowie którzy byli nieuważni lub niespokojni	Co jest zadane na następną lekcyę

Приложенiе 5-е къ № 59-му.

(*Форма лит. Е.*)

ШТРАФНАЯ КНИГА

N училища.

Указатель.

№	Имя и фамилія учениковъ	Страница	№	Имя и фамилія учениковъ	Страница
	Лит. А.				
				Лит. C.	
				и т. д.	
	Лит. B.				

Адамскій Иванъ							
Годъ	Мѣсяцъ	День	Классъ	Кѣмъ наказанъ	За что	Родъ наказанія	Примѣчанія

5-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. Ł.*)

KSIĘGA KAR

Szkoły N.

SKOROWIDZ.

№	Nazwiska i imiona uczniów	Stronica	№	Nazwiska i imiona uczniów	Stronica
	Lit. A.				
				Lit. C.	
				i t. d.	
	Lit. B.				

Adamski Jan							
Rok	Miesiąc	Dzień	Klassa	Przez kogo ukarany	Za co?	Rodzaj kary	Uwagi

Приложеніе 6-е къ № 59-му.

(Форма лит. F.)

Общая цензурная книга.

Учебный N годъ																	Классъ N.	
№	Имя и фамилія ученика	Указаніе мѣсяцевъ	Поведеніе	Прилежаніе	Способности	Число пропущенныхъ уроковъ	Учебные предметы: Законъ Божій	Русскій языкъ	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	Нѣмецкій языкъ	Французъ. языкъ	Ариѳметика	Геометрія	Географія	и проч.	Среднее число баловъ	Примѣчанія
1	Адамскій Иванъ	Августъ	4	4	3	—	4	4	3	3	3	3	4	4	4	—	3,5	
		Сентябрь																
		Октябрь																
		Ноябрь																
		Декабрь																
		Январь																
		Февраль																
		Мартъ																
		Апрѣль																
		Май																
		Іюнь																
2		и т. д.																

6-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. F.*)

OGÓLNA KSIĘGA CENZUR.

Rok szkolny N.							Klassa N.												
№	Nazwisko i imię ucznia	Wyszczególnienie miesięcy	Sprawowanie się	Pilność	Zdolność	Liczba opuszczonych lekcyj	Przedmioty wykładane										Liczba stopni w przecięciu	Uwagi
							Nauka Religii	Język rossyjski	Język polski	Język łaciński	Język niemiecki	Język francuzki	Arytmetyka	Geometrya	Geografia	i t. d.		
1	Adamski Jan	Sierpień Wrzesień	4	4	3	—	4	4	3	3	3	3	4	4	4	—	3,5	
		Paździer.																
		Listopad																
		Grudzień																
		Styczeń																
		Luty																
		Marzec																
		Kwiecień																
		Maj																
		Czerwiec																
2		i t. d.																

Приложеніе 7-е къ № 59-му.

(*Форма лит. G.*)

Мѣсячная Ценсурная Вѣдомость.

№	Имя и фамилія учениковъ	Поведеніе	Прилежаніе	Способности	Число пропущенныхъ уроковъ	Былъ ли наказанъ, сколько разъ и родъ наказанія	Среднее число баловъ	Примѣчанія

7-my Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. G.*)

WYKAZ MIESIĘCZNY CENZUR.

№	Nazwiska i imiona uczniów	Sprawowanie się	Pilność	Zdolność	Liczba opuszczonych lekcyj	Czyli był karany, ile razy, i rodzaj kary	Liczba stopni w przecięciu	Uwagi

Приложенiе 8-е къ № 59-му.

(*Форма лит. Н.*)

Выписка изъ общей ценсурной книги.

N N ученикъ N класса N гимназiи или училища, имѣющiй отъ роду . . . лѣтъ, въ продолженiе . . . . текущаго года (или въ продолженiе учебнаго 18 . . года(, при N поведенiи и N прилежанiи оказалъ въ наукахъ слѣдующiе успѣхи:

по Закону Божiю . . . .
по Русскому языку . . . . . .
по Польскому языку . . . . . .
и проч.

Пропустилъ уроковъ N (отмѣчать словами).

Мѣсто и число.

Подпись Отца или Опекуна, удостовѣряющая въ томъ, что выписка имъ прочтена.

Инспекторъ N
(или Штатный Смотритель N)

(Въ выпискѣ за полный учебный годъ слѣдуетъ пояснять, удостоился ли ученикъ перевода въ высшiй классъ, или нѣтъ.)

8-my Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. H.*)

WYCIĄG Z OGÓLNÉJ KSIĘGI CENZUR.

NN, uczeń klassy N, gimnazyum lub szkoły N, mający wieku lat . . , w ciągu . . . . roku bieżącego, (lub w ciągu całego roku szkolnego 18 . .), przy sprawowaniu się N, i pilności N, okazał postęp w naukach następujący:

w Nauce Religii . . . .
w Języku Rossyjskim . . . . . .
w Języku Polskim . . . .
i t. d.

Opuścił lekcyj N (pisać literami).

Miejsce i data.

Podpis Ojca lub Opiekuna na dowód, że wyciąg był przez niego czytany.

Inspektor N.
(lub Nadzorca Etatowy)

(W wyciągu za cały rok szkolny wymienić należy czy uczeń otrzymał promocyę do klassy następnéj, lub nie).

Приложеніе 9-е къ № 59-му.

(*Форма лит. I.*)

Надпись на общихъ наградныхъ книгахъ.

Ученику . . класса . . . .
Гимназіи
. . . . Училища . . . .
. . . . за благонравіе, прилежаніе и отличные успѣхи въ наукахъ.

Въ . . . . 18 . . года.

(М. П.)

Подпись (по §§ 60 и 117 Устава).

Приложеніе 10-е къ № 59-му.

(*Форма лит. К.*)

Надпись на особыхъ книгахъ за русскій языкъ.

Ученику . . . класса . . . .
Гимназіи
. . . . Училища . . . .
. . . . за благонравіе, прилежаніе и успѣхи въ наукахъ, особенно въ Русскомъ языкѣ.

Въ . . . . 18 . . года.

(М. П.)

Подпись (по §§ 60 и 117 Устава).

9-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. I.*)

NAPIS NA KSIĄŻKACH PRZEZNACZONYCH NA OGÓLNĄ NAGRODĘ.

Uczniowi . . . . . . klassy . . . .

. . . . $\frac{\text{Gimnazyum}}{\text{Szkoły}}$ . . . .

. . . . za wzorowe sprawowanie się, pilność i celujący postęp w naukach.

w . . . . d. . . mca . . . . 18 . . . roku.

(M. P.)

Podpis (podług § 60 i 117-go Ustawy).

10-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Wzór lit. K.*)

NAPIS NA KSIĄŻKACH PRZEZNACZONYCH NA NAGRODĘ OSOBNĄ ZA JĘZYK ROSSYJSKI.

Uczniowi . . . . . . klassy . . . .

. . . . $\frac{\text{Gimnazym}}{\text{Szkoły}}$ . . . .

. . . . za wzorowe sprawowanie się, pilność i postęp celujący w naukach, szczególniéj w języku Rossyjskim.

w . . . . d. . . mca . . . . 18 . . . roku.

(M. P.)

Podpis (podług § 60 i 117-go Ustawy).

Приложеніе 11-е къ № 59-му. 11-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Форма лит. L.*) (*Wzór lit. L.*)

Похвальный листъ.	List pochwalny.
Ученикъ . . класса . . . . Гимназіи / Училища . . . . въ продолженіе учебнаго 18 . . года благонравіемъ, прилежаніемъ и трудолюбіемъ заслужилъ публичную похвалу, которая, на основаніи Высочайше утвержденнаго Училищнаго Устава, симъ похвальнымъ листомъ и признается.	. . . . uczeń klassy . . Gimnazyum / Szkoły . . . . w ciągu roku szkolnego 18 . . chwalebnym sprawowaniem się, usilnością i pracowitością zasłużył na publiczną pochwałę, która się mu na zasadzie zatwierdzonéj Najwyżéj Ustawy Szkolnéj, niniejszém pismem udziela.

Въ . . . . 18 . . года.

(М. П.)

Подпись (по §§ 60 и 117 Устава).

Приложеніе 12-е къ № 59-му. 12-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Форма лит. М.*)

(*Wzór lit. M.*)

Аттестатъ.

Гимназія

Высшее Реальное Училище

. . . . (имя, отчество и фамилія), родомъ изъ . . . . Губерніи, ... исповѣданія, имѣющій отъ роду . . . . лѣтъ, изъ . . . . , записанъ, въ число учениковъ 18 . . года, посѣщалъ Гимназію / Училище по . . . Іюня 18 . . года. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ . . . . Кончивъ положенный курсъ наукъ, (въ Аттестатахъ, выдаваемыхъ изъ Гимназій, слѣдуетъ прибавить: по такому-то Отдѣленію), на испытаніи оказалъ слѣдующіе успѣхи.

(*Здѣсь слѣдуетъ исчисленіе всѣхъ учебныхъ предметовъ*)

За благонравное поведеніе и прилежаніе получилъ . . . .

Въ удостовѣреніе чего и данъ ему . . . . сей аттестатъ, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Гимназіи / Училища.

Patent.

Gimnazyum

Szkoła wyższa Realna

. . . . (imie i nazwisko) syn . . . . . , rodem z . . . . , gubernii . . . . . . , religii . . . . , mający wieku lat . . . , stanu . . . . . , zapisany w poczet uczniów roku 18 . . uczęszczał do dnia . . Czerwca 18 . . roku. W ciągu tego czasu sprawował się . . . Ukończywszy całkowity kurs nauk (w patentach gimnazyalnych wymieniać należy: na Oddziale N), na egzaminie okazał postęp następujący:

(*Tu należy wymienić wszystkie przedmioty naukowe*)

Za moralne sprawowanie się i pilność w naukach otrzymał w klassie . . . .

Na dowód czego wydany zostaje . . . . niniejszy patent, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci Gimnazyalnéj / Szkolnéj.

Городъ . . . . Іюня 18 . . года.

Подпись Начальника Училища и Учителей. (М. П.)

Примѣчаніе. Училищные аттестаты должны быть выдаваемы по формату гербовой бумаги, но не на цѣломъ листѣ, а на половинѣ онаго.

Uwaga: Patenta szkolne mają być wydawane podług formatu papieru stemplowego i nie na całym arkuszu, lecz jak jest złożony.

Приложеніе 13-е къ № 59-му. 13-ty Annex do Nr. 59-go.

(Форма лит. N.) *(Wzór lit. N.)*

Аттестатъ.

. . . . . Уѣздное училище . . . . (имя, отчество и фамилія), родомъ изъ . . . . Губерніи, ... исповѣданія, имѣющій отъ роду . . . . . лѣтъ, изъ . . . . , записанъ въ число учениковъ 18 . . года, посѣщалъ Училище по . . . Іюня 18 . . года. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ . . . . . . Кончивъ положенный курсъ наукъ, на испытаніи оказалъ слѣдующіе успѣхи:

(Здѣсь слѣдуетъ исчисленіе всѣхъ учебныхъ предметовъ).

За благонравное поведеніе и прилежаніе получилъ . . . .

Въ удостовѣреніе чего и данъ ему . . . . сей Аттестатъ, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Училища.

Patent.

Szkoła Powiatowa N, w N

N N. (imie i nazwisko) syn . . . . . . , rodem z . . . . z gubernii . . . . . . , religii . . . . . . , mający wieku lat . . . , stanu . . . . . , zapisany w poczet uczniów roku 18 . . uczęszczał do dnia . . Czerwca 18 . . roku. W ciągu tego czasu sprawował się . . . Ukończywszy całkowity kurs nauk, na egzaminie okazał postęp następujący:

(Tu należy wymienić wszystkie przedmioty naukowe)

Za moralne sprawowanie się i pilność w naukach otrzymał w klassie . . . .

Na dowód czego wydany zostaje . . . . niniejszy Patent, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci szkolnéj.

Городъ . . . . Іюня 18 . . года.

Подписи:

Инспектора или Штатнаго Смотрителя Учителей

(М. П.)

Приложеніе 14-е къ № 59-му. 14-ty Annex do Nr. 59-go.

(*Форма лит. О.*) (*Wzór lit. O.*)

Свидѣтельство.

. . . .

Гиминазія
Училище

. . . . (имя отчество и фамилія), первогодичный или второгодичный ученикъ . . . класса, родомъ изъ . . . . . . губерніи, ... исповѣданія, имѣющій отъ роду . . лѣтъ, изъ . . . ., записанъ въ число учениковъ (число, мѣсяцъ) 18 . . года, посѣщалъ $\frac{\text{Гимназію}}{\text{Училище}}$ по (число, мѣсяцъ) 18 . . года. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ . . . .

Оставивъ $\frac{\text{Гимназію}}{\text{Училище}}$ предъ окончаніемъ полнаго курса наукъ (по такимъ-то причинамъ, по волѣ своихъ родителей или опекуна), оказалъ слѣдующіе успѣхи:

(*Здѣсь слѣдуетъ исчисленіе всѣхъ учебныхъ предметовъ*).

Вслѣдствіе таковыхъ успѣховъ удостоился (или неудостоился) перевода въ слѣдующій классъ.

За благонравное поведеніе и прилежаніе получилъ . . . . . .
. . . .

Въ удостовѣреніе чего и дано ему . . . сіе свидѣтельство, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ казенной печати.

Świadectwo.

Gimnazyum
Szkoła . . . .

. . . . . . (imie i nazwisko) syn . . . ., pierwszoletni lub drugoletni uczeń klassy . ., rodem z . . . gubernii . . . ., religii . . . . . ., mający wieku lat . . , stanu . . . . . . , zapisany w poczet uczniów (dnia, miesiąca) roku 18 . ., uczęszczał do (dnia, miesiąca) roku 18 . . W ciągu tego czasu sprawował się . . . . .

Opuszczając $\frac{\text{Gimnazyum}}{\text{Szkołę}}$ przed ukończeniem całkowitego kursu nauk (z powodów N, zgodnie z wolą rodziców lub opiekuna) okazał postęp następujący:

(*Tu należy wymienić wszystkie przedmioty naukowe*).

W skutku takowego postępu w naukach otrzymał (lub nie otrzymał) promocyi do klassy wyższéj.

Za moralne sprawowanie się i pilność w naukach otrzymał w klassie . . . .
. . . .

Na dowód czego wydane zostaje . . . . niniejsze świadectwo, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci urzędowéj.

Городъ . . . . (число, мѣсяцъ и годъ).
Подпись Начальника Училища. (М. П.)

№ 60.

Положенiе о казенныхъ стипендiахъ въ Варшавскомъ учебномъ округѣ.

(7 (19) Сентября 1857 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Дармштадѣ, 7 (19) Сентября 1857 г.

Положенiе о казенныхъ стипендiяхъ въ Варшавскомъ учебномъ округѣ.

§ 1.

Въ видахъ оказанiя со стороны Правительства благодѣянiя бѣднымъ, отличающимся по поведенiю и прилежанiю ученикамъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа и облегченiя имъ способовъ къ прохожденiю наукъ, равно съ цѣлью образованiя способныхъ людей по разнымъ отраслямъ техническихъ наукъ и искусствъ, учреждаются казенныя стипендiи. Эти стипендiи суть двоякаго рода: 1) вообще для бѣдныхъ учениковъ, и 2) для учениковъ, отличающихся особенными способностями къ математическимъ и техническимъ наукамъ, въ видахъ приготовленiя способныхъ Архитекторовъ, гражданскихъ Инженеровъ, Механиковъ, Химиковъ, Агрономовъ, Живописцевъ, Скульпторовъ и Преподавателей по симъ частямъ.

О стипендiяхъ для бѣдныхъ учениковъ.

§ 2.

На стипендiи для бѣдныхъ учениковъ назначается изъ казны Царства Польскаго 17,000 руб. сер. въ годъ. Сумма эта вносится въ бюджетъ Варшавскаго учебнаго округа.

§ 3.

Стипендiи, каждая въ сто рублей, опредѣляются ученикамъ гимназiй, высшихъ реальныхъ учебныхъ заведенiй и всѣхъ уѣздныхъ училищъ.

§ 4.

Какъ стипендiи назначаются для бѣдныхъ учениковъ, отличающихся поведенiемъ и успѣхами въ наукахъ, которые ближе

№ 60.

Ustawa o stypendyach rządowych w okręgu naukowym Warszawskim.

(d. 7 (19) Września 1857 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarskiéj Mości ręką napisano:
„Ma być według tego.“

w Darmsztacie, d. 7 (19) Września 1857 r.

Ustawa o stypendyach rządowych w okręgu naukowym Warszawskim.

§ 1.

W celu zapewnienia ze strony Rządu dobrodziejstwa biednym uczniom szkół okręgu naukowego Warszawskiego, odznaczającym się sprawowaniem i pilnością w naukach, tudzież ułatwienia im możności kształcenia się w naukach, jak również w celu ukształcenia zdolnych ludzi w różnych gałęziach nauk technicznych i sztuk, ustanawiają się stypendya rządowe. Takowe stypendya są dwojakiego rodzaju: 1) dla biednych uczniów w ogólności, i 2) dla uczniów odznaczających się szczególnemi zdolnościami do nauk matematycznych i technicznych, celem ukształcenia zdolnych budowniczych, inżenierów cywilnych, mechaników, chemików, agronomów, malarzy, rzeźbiarzy i nauczycieli w tych gałęziach nauk i sztuk.

O stypendyach dla biednych uczniów.

§ 2.

Na stypendya dla biednych uczniów wyznacza się ze Skarbu Królestwa Polskiego rsr. 17,000 rocznie, i summa ta ma być zamieszczoną w budżecie okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 3.

Stypendya, po rsr. 100 każde, przeznaczają się dla uczniów gimnazyów, szkół wyższych realnych i wszystkich szkół powiatowych.

§ 4.

Ponieważ stypendya przeznaczają się dla biednych uczniów, odznaczających się sprawowaniem i postępem w naukach, których

всего извѣстны учебному начальству; къ тому же благодѣяніе сіе должно служить поощреніемъ и для другихъ учениковъ къ хорошему во всѣхъ отношеніяхъ поведенію и прилежанію: то удостоеніе стипендій вполнѣ зависитъ отъ учебнаго начальства, на основаніяхъ изложенныхъ въ семъ Положеніи.

§ 5.

Назначеніе одному и тому же ученику казенной стипендіи и стипендіи по частной записи, не дозволяется.

§ 6.

Казенныя стипендіи назначаются тѣмъ только ученикамъ, которые пробыли въ одномъ изъ упомянутыхъ въ ст. 3 сего Положенія учебныхъ заведеній, по крайней мѣрѣ, одинъ годъ, чтобы учебное начальство могло получить надлежащее удостовѣреніе въ ихъ хорошемъ поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ. Затѣмъ ученикамъ, вновь поступившимъ въ училища, на первый годъ пребыванія ихъ въ заведеніи, стипендіи не даются; но ученикамъ, переходящимъ изъ одного въ другое учебное заведеніе, упомянутое въ ст. 3 Положенія, могутъ быть предоставляемы стипендіи, если они, удовлетворяя условіямъ сего Положенія, предъявятъ, сверхъ того, свидѣтельство отъ училищнаго начальства того заведенія, въ коемъ прежде обучались, объ отличномъ ихъ поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ.

§ 7.

За учениковъ, получающихъ стипендіи, не можетъ быть вносима училищная плата изъ опредѣленной на то казенной суммы. Однако изъ сего правила исключаются стипендіаты, обучающіеся въ филологическихъ гимназіяхъ, за которыхъ вносится также и училищная плата изъ упомянутой выше суммы.

§ 8.

Распредѣленіе казенныхъ стипендій производится въ началѣ каждаго учебнаго года. Въ случаѣ выбытія, по какому либо поводу, ученика, получающаго стипендію, изъ числа стипендіатовъ, въ теченіе учебнаго года, и открывшейся такимъ образомъ вакансіи, таковая можетъ быть замѣщена и въ другое время.

§ 9.

О предоставленіи казенныхъ стипендій, родители или опекуны учениковъ, входятъ съ прошеніями къ начальникамъ училищъ и прилагаютъ къ онымъ свидѣтельство о дѣйствительной

z téj strony może znać najlepiéj władza naukowa, a nadto ponieważ dobrodziejstwo to winno być zachętą i dla innych uczniów do dobrego pod każdym względem sprawowania się i pilności, przeto przyznawanie uczniom stypendyów zależy w zupełności od władzy naukowéj, na zasadach objętych niniejszą ustawą.

§ 5.

Stypendyum rządowego i stypendyum z zapisu prywatnego jeden i tenże sam uczeń pobierać nie może.

§ 6.

Stypendya rządowe przeznaczane być mogą tym tylko uczniom, którzy w jednym z zakładów naukowych, wymienionych w § 3-m niniejszéj ustawy, pozostawali przynajmniéj przez rok jeden, aby tym sposobem władza naukowa mogła mieć należyte przekonanie o ich dobrém sprawowaniu się i postępie w naukach. Uczniom więc nowo wchodzącym do szkół, w pierwszym roku pobytu ich w szkole, stypendya nie udzielają się; wszakże uczniom przechodzącym z jednych do drugich zakładów, wymienionych w § 3-m niniejszéj ustawy, mogą być przyznawane stypendya, jeżeli obok zadość uczynienia warunkom tejże ustawy, złożą od zwierzchności téj szkoły, w któréj poprzednio pobierali nauki, świadectwo o odznaczającém się sprawowaniu i postępie w naukach.

§ 7.

Za uczniów, pobierających stypendya, opłata szkolna nie może być w ogólności zastępowana z wyznaczonego na ten cel oddzielnego funduszu ze Skarbu. Wszakże przepis ten nie stosuje się do uczniów gimnazyów filologicznych, pobierających stypendya rządowe, za których ma być zastępowana także i opłata szkolna z pomienionego wyżej oddzielnego funduszu.

§ 8.

Przyznawanie stypendyów rządowych następuje z początkiem każdego roku szkolnego. W razie zaś, gdyby stypendysta przestał w ciągu roku szkolnego z jakiegobądź powodu korzystać z tego dobrodziejstwa, i tym sposobem otworzył się wakans, to zawakowane stypendyum może być rozdysponowane i w innym czasie.

§ 9.

O pozyskanie stypendyów rządowych rodzice lub opiekunowie uczniów winni podać prośbę do zwierzchnika szkoły, przy dołączeniu świadectwa o rzeczywistém ubóstwie i w ogóle o położe-

бѣдности и вообще о семейномъ положенiи, а именно: есть ли у ученика родители, или же онъ сирота, сколько у его родителей всѣхъ дѣтей, какiя именно, въ какомъ они возрастѣ, гдѣ находятся, сколько изъ нихъ обучается въ училищахъ; если отецъ чиновникъ, то какое онъ получаетъ жалованье, сколько лѣтъ находится на службѣ; если онъ эмеритъ, то какой получаетъ пенсiонъ. Чиновники представляютъ таковыя свидѣтельства отъ подлежащихъ своихъ начальствъ, а прочiя лица отъ мѣстныхъ властей. Свидѣтельства сихъ послѣднихъ должны быть удостовѣрены показанiями подлежащихъ Уѣздныхъ Начальниковъ. Относительно учениковъ, прибывшихъ изъ другаго училища, должно быть сверхъ того представлено свидѣтельство училищнаго начальства, упомянутое въ ст. 6 сего Положенiя.

§ 10.

Упомянутыя въ предыдущей статьѣ прошенiя и документы разсматриваются и обсуживаются начальниками училищъ въ собранiи Учителей и въ ономъ составляется списокъ кандидатамъ, коимъ полагается предоставить стипендiи. При выборѣ же кандидатовъ, обращается строгое вниманiе на дѣйствительность ихъ бѣдности, на поведенiе и успѣхи ихъ въ наукахъ, на семейное положенiе ихъ родителей, а именно: сколько у нихъ всѣхъ дѣтей, сколько сыновей и сколько дочерей, въ какомъ они возрастѣ, гдѣ находятся, сколько дѣтей обучается одновременно въ училищахъ. Сиротамъ отдается преимущество; равно большаго вниманiя заслуживаютъ тѣ, которыхъ родители не имѣютъ жительства въ томъ мѣстѣ, гдѣ находится училище, ибо содержанiе ихъ обходится гораздо дороже, чѣмъ тѣхъ, кои, посѣщая училища, живутъ при своихъ родителяхъ, или родственникахъ. Сверхъ того, принимаются въ соображенiе ст. 5 и 6-я Положенiя и вообще имѣется въ виду, дабы благодѣянiе сiе могло быть распространяемо на возможно большее число семействъ, и потому, если одновременно обучается въ училищѣ нѣсколько братьевъ, то стипендiею можетъ воспользоваться только одинъ изъ нихъ, а равно, если какое либо семейство воспользовалось уже какимъ нибудь благодѣянiемъ со стороны Правительства въ отношенiи образованiя дѣтей, то слѣдуетъ давать преимущество тѣмъ, которые онымъ вовсе не пользовались.

niu familijném, a mianowicie: czy uczeń ma rodziców, lub téż jest sierotą, ile rodzice jego mają dzieci, jakie mianowicie, w jakim wieku, gdzie się znajdują, ilu z nich pobiera nauki w szkołach; jeżeli ojciec jest urzędnikiem, to jaką pobiera płacę, ile ma lat służby; jeżeli emeryt, to jaką pobiera pensyę emerytalną. Urzędnicy winni składać takowe świadectwa od właściwych swoich władz, inne zaś osoby od władz miejscowych. Świadectwa tych ostatnich winny być poświadczone za rzetelność przez właściwego Naczelnika Powiatu. Co zaś do uczniów, którzy przybyli z innéj szkoły, winno być prócz tego złożone świadectwo zwierzchności szkolnéj, wzmiankowane w § 6-m niniejszéj ustawy.

§ 10.

Pomienione w powyższym artykule prośby i dowody rozpoznawane być mają przez zwierzchników szkół, na posiedzeniu zgromadzenia nauczycielskiego, na którém układa się i lista kandydatów proponowanych do otrzymania stypendyów. Przy wyborze zaś kandydatów, zwraca się baczną uwagę na rzeczywistość ich ubóstwa, na sprawowanie się i postęp w naukach, na położenie familijne ich rodziców, a mianowicie: ile mają dzieci, ilu synów a ile córek, w jakim są dzieci wieku, gdzie się znajdują, ile z nich jednocześnie pobiera nauki w szkołach. Sierotom ma być pozostawione pierwszeństwo; również na większą uwagę zasługują ci, których rodzice nie zamieszkują w tém miejscu, gdzie szkoła znajduje się, albowiem utrzymanie takich uczniów kosztuje więcéj, jak tych, którzy uczęszczając do szkoły, mieszkają przy swoich rodzicach lub krewnych. Prócz tego należy zwracać uwagę na §§ 5 i 6-y niniejszéj ustawy, i w ogóle mieć na względzie, aby to dobrodziejstwo było rozciągane jak można na największą liczbę rodzin, i dlatego, jeżeli jednocześnie pobiera w szkole nauki kilku braci, to jeden tylko z nich ze stypendyum korzystać może, jak również, jeżeli jaka rodzina doznała już jakiegokolwiekbądź dobrodziejstwa ze strony Rządu, co do edukacyi swych dzieci, to pierwszeństwo należy dawać tym, które z tego dobrodziejstwa jeszcze w cale nie korzystały.

§ 11.

Составленные такимъ образомъ списки кандидатамъ, вмѣстѣ съ ихъ документами, начальники училищъ представляютъ Попечителю округа, по приложенной при семъ подъ лит. *А* формѣ, не позже 10 Августа.

§ 12.

По полученіи списковъ отъ всѣхъ начальниковъ училищъ, Попечитель округа подвергаетъ оные тщательному разсмотрѣнію въ особомъ Комитетѣ, подъ предсѣдательствомъ Помощника Попечителя, или одного изъ Членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія. Послѣ сего, означенные списки, съ заключеніемъ Комитета, представляются на окончательное обсужденіе и утвержденіе въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія, и вслѣдъ затѣмъ списки ученикамъ, коимъ назначены стипендіи, препровождаются къ начальникамъ училищъ, по принадлежности, и дѣлается распоряженіе о производствѣ стипендій.

§ 13.

Стипендіи производятся пополугодно впередъ, подъ росписки родителей, или опекуновъ стипендіатовъ, засвидѣтельствованныя подлежащими начальниками училищъ.

§ 14.

Если стипендіатъ въ продолженіе полугодія, за которое получилъ стипендію, умретъ, или выбудетъ изъ училища, то выданныя ему деньги не подлежатъ возврату.

§ 15.

Стипендіи назначаются ученикамъ не болѣе какъ на одинъ годъ, послѣ чего они вновь помѣщаются въ представляемыхъ начальниками училищъ спискахъ кандидатовъ, и если того заслуживаютъ, продолжаютъ пользоваться стипендіями.

§ 16.

О поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ учениковъ, получающихъ стипендіи, начальники училищъ представляютъ Попечителю учебнаго округа полугодовыя вѣдомости.

§ 17.

Стипендіаты, за нерадѣніе къ наукамъ, или за неодобрительное поведеніе, лишаются стипендій, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, по разсмотрѣніи дѣла въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія. Если стипендіатъ не получилъ перевода въ выс-

§ 11.

Ułożone w ten sposób listy kandydatów, razem z ich dowodami, zwierzchnicy szkół przedstawiają Kuratorowi okręgu naukowego, wedle wzoru dołączonego tu pod lit. A, nie później jak na dzień 10 Sierpnia.

§ 12.

Kurator okręgu, po otrzymaniu list od wszystkich zwierzchników szkół, poddaje je pod ścisłe rozpoznanie Komitetowi oddzielnie na ten cel ustanowionemu, pod prezydencyą Pomocnika Kuratora, lub jednego z Członków Rady Wychowania Publicznego. Poczém listy takowe z opinią Komitetu przedstawiają się pod ostateczne roztrząśnięcie i decyzyę Rady Wychowania Publicznego, a następnie listy imienne uczniów, którym przyznane zostały stypendya, przesyłają się właściwym zwierzchnikom szkół i wydaje się stosowne rozporządzenie względem wypłaty stypendyów.

§ 13.

Stypendya wypłacają się w ratach półrocznych z góry, za kwitami rodziców lub opiekunów, poświadczanemi przez właściwych zwierzchników szkół.

§ 14.

Jeżeli stypendysta w ciągu półrocza, za które pobrał stypendyum, umarł, lub opuścił szkołę, to pobrana przez niego kwota nie podlega zwrotowi.

§ 15.

Stypendya wyznaczają się uczniom nie na dłużéj jak na rok jeden, poczém zwierzchnicy szkół przedstawiają ich na nowo w liście kandydatów, i jeżeli ciż uczniowie zasługiwać będą na to dobrodziejstwo, to i w następnym roku korzystać mają ze stypendyów.

§ 16.

O sprawowaniu się i postępie w naukach uczniów pobierających stypendya, zwierzchnicy szkół winni przedstawiać Kuratorowi co pół roku rapporta.

§ 17.

Stypendyści nieprzykładający się do nauk, lub źle sprawujący się, utracają stypendyum, za decyzyą Kuratora okręgu naukowego, po rozpoznaniu tego przedmiotu w Radzie Wychowania Publicznego. Jeżeli stypendysta nie otrzymał promocyi do na-

шій классъ, то за нимъ можетъ быть по усмотрѣнію Попечителя округа и Совѣта Народнаго Просвѣщенія, оставлена стипендія, только въ такомъ случаѣ, если сіе, по засвидѣтельствованію начальника училища, произошло не въ слѣдствіе нерадѣнія, но по болѣзни, дѣйствительно препятствовавшей ему сдѣлать надлежащіе успѣхи въ наукахъ.

О стипендіяхъ для учениковъ, отличающихся способностями къ математическимъ и техническимъ наукамъ.

§ 18.

Стипендіи сіи имѣютъ цѣлью — ученикамъ, отличающимся особенными способностями къ математическимъ и техническимъ наукамъ и оказывающимъ въ оныхъ отличные успѣхи доставить средства къ продолженію и окончанію полнаго курса ученія въ подлежащихъ спеціальныхъ учебныхъ заведеніяхъ округа, поощрить ихъ къ тщательному занятію сими науками, и такимъ образомъ приготовить способныхъ Архитекторовъ, гражданскихъ Инженеровъ, Механиковъ, Химиковъ, Агрономовъ, Живописцевъ, Скульпторовъ и Преподавателей по симъ частямъ.

§ 19.

На стипендіи сего рода назначается изъ Казны Царства Польскаго 8,000 руб. сер. въ годъ. Сумма эта вносится въ бюджетъ Варшавскаго учебнаго округа.

§ 20.

Стипендіи сіи, каждая въ 150 руб. сер. даются ученикамъ Варшавской реальной гимназіи, высшихъ реальныхъ училищъ, Варшавской Художественной Школы и Института Сельскаго Хозяйства и Лѣсоводства въ Маримонтѣ.

§ 21.

Въ реальной гимназіи и въ высшихъ реальныхъ училищахъ опредѣляются стипендіи ученикамъ V-го класса, гдѣ можно уже съ надлежащею основательностію судить о способностяхъ молодыхъ людей.

§ 22.

Стипендіаты, кончившіе полный курсъ ученія въ высшихъ реальныхъ училищахъ, или въ реальной гимназіи, обязаны, по усмотрѣнію учебнаго начальства, поколику оно найдетъ сіе нужнымъ и полезнымъ, для дальнѣйшаго ихъ образованія, поступить

stępnéj klassy, to może być pozostawiony przy pobieraniu stypendyum, za decyzyą Kuratora okręgu i Rady Wychowania Publicznego, w takim tylko razie, jeżeli to, wedle poświadczenia zwierzchnika szkoły, nastąpiło nie skutkiem niedbalstwa, lecz z powodu słabości, która rzeczywiście była mu przeszkodą do uczynienia należytego postępu w naukach.

O stypendyach dla uczniów odznaczających się szczególnemi zdolnościami do nauk matematycznych i technicznych.

§ 18.

Celem ustanowienia tych stypendyów jest: podanie uczniom odznaczającym się szczególnemi zdolnościami do nauk matematycznych i technicznych i czyniącym w nich celujący postęp, środków do dalszego pobierania nauk i ukończenia całkowitego kursu w właściwych specyalnych zakładach naukowych okręgu; zachęcenie ich do usilnego zajęcia się temi naukami i ukształcenia tym sposobem zdolnych budowniczych, inżenierów cywilnych, mechaników, chemików, agronomów, malarzy, rzeźbiarzy i nauczycieli w tych gałęziach nauk i sztuk.

§ 19.

Na stypendya tego rodzaju wyznacza się ze Skarbu Królestwa Polskiego 8,000 rsr. rocznie, i summa ta ma być zamieszczoną w budżecie okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 20.

Pomienione stypendya, po rsr. 150 każde, przeznaczają się dla uczniów gimnazyum realnego w Warszawie, szkół wyższych realnych, szkoły sztuk pięknych w Warszawie, i instytutu gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa w Marymoncie.

§ 21.

W gimnazyum realném i w szkołach wyższych realnych, przeznaczają się stypendya uczniom klassy 5-éj, w któréj można już należycie ocenić zdolności uczniów.

§ 22.

Stypendyści, którzy ukończą całkowity kurs nauk w szkołach wyższych realnych lub gimnazyum realném, obowiązani są wedle uznania władzy naukowéj, o ile znajdzie to potrzebném i pożyteczném, przejść dla dalszego kształcenia się do szkoły sztuk

въ Варшавскую Художественную Школу по архитекторному отдѣленію, въ чемъ, при назначеніи имъ стипендій, берется съ родителей или опекуновъ ихъ подписка, съ тѣмъ, что еслибы они не исполнили сего условія, то обязуются издержанныя на нихъ деньги возвратить. Поступившіе такимъ образомъ въ Художественную Школу, продолжаютъ пользоваться стипендіями. По окончаніи же ими полнаго курса наукъ въ семъ заведеніи, предоставляется имъ поступить на службу, если того пожелаютъ.

§ 23.

Кандидатовъ въ стипендіаты избираютъ начальники помянутыхъ учебныхъ заведеній, въ собраніи Учителей, по тщательной оцѣнкѣ способностей и познаніи ихъ, и списки таковыхъ кандидатовъ представляютъ Попечителю учебнаго округа, съ подробными о нихъ свѣдѣніями, по приложенной у сего, подъ лит. *В*, формѣ. Эти списки разсматриваются въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія и по мѣрѣ имѣющейся въ распоряженіи суммы, назначаются по онымъ стипендіи.

§ 24.

Стипендіи производятся по полугодно впередъ, подъ росписки родителей или опекуновъ стипендіатовъ, или, если они совершеннолѣтніе и не имѣютъ родителей или опекуновъ, то и подъ собственныя ихъ росписки. Росписки должны быть засвидѣтельствованы подлежащими начальниками учебныхъ заведеній.

§ 25.

Подлежащіе начальники учебныхъ заведеній имѣютъ особое наблюденіе за стипендіатами и о поведеніи ихъ и успѣхахъ въ наукахъ представляютъ Попечителю округа полугодовыя вѣдомости.

§ 26.

Стипендіаты, нерадѣющіе къ наукамъ, или ведущіе себя неодобрительно лишаются стипендій, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа и по разсмотрѣніи дѣла въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 27.

При назначеніи стипендій изъ упомянутыхъ въ ст. 19 сего Положенія 8,000 руб. сер., учебное начальство старается, по возможности, чтобы оставалась сумма, для отправленія отличнѣй-

pięknych w Warszawie, na wydział budownictwa, i w tym celu, przy wyznaczeniu stypendyów, rodzice lub opiekunowie winni są złożyć deklaracyę, że w razie niedopełnienia tego warunku, obowiązują się pobrane stypendya zwrócić. Przechodzący tym sposobem do szkoły sztuk pięknych uczniowie, korzystają i nadal ze stypendyów, po ukończeniu zaś całkowitego kursu nauk w tym zakładzie, pozostawia się im możność wejść do służby, jeżeli sobie tego życzyć będą.

§ 23.

Kandydatów na stypendya wybierają zwierzchnicy pomienionych zakładów naukowych, na posiedzeniu zgromadzenia nauczycielskiego, po dokładném ocenieniu ich zdolności i usposobienia, i listy tych kandydatów przedstawiają Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego, z szczegółowemi o nich wiadomościami, podług wzoru dołączonego przy niniejszém pod lit. B. Listy takowe rozpoznają się w Radzie Wychowania Publicznego, i w miarę posiadanego na ten cel funduszu, przeznaczają się stypendya.

§ 24.

Stypendya wypłacają się w ratach półrocznych z góry, za kwitami rodziców lub opiekunów stypendystów, albo jeżeli ci są pełnoletni i nie mają rodziców lub opiekunów, to za własnorecznemi ich kwitami. Kwity winny być poświadczone przez właściwych zwierzchników szkolnych.

§ 25.

Właściwi zwierzchnicy zakładów naukowych winni mieć szczególny nadzór nad stypendystami i o sprawowaniu się ich i postępie w naukach przedstawiać co pół roku rapporta Kuratorowi okręgu.

§ 26.

Stypendyści okazujący małą pilność w naukach, lub źle prowadzący się, utracają stypendya, za decyzyą Kuratora, po rozpoznaniu tego przedmiotu w Radzie Wychowania Publicznego.

§ 27.

Przy wyznaczaniu stypendyów z pomienionéj w § 19-m niniejszéj ustawy summy rsr. 8,000, władza naukowa, w miarę możności, starać się będzie, aby pozostawała pewna kwota, na wysyłanie

шихъ учениковъ за-границу, для дальнѣйшаго ихъ усовершенствованія.

§ 28.

Отправленіе учениковъ за-границу на казенный счетъ можетъ послѣдовать не иначе, какъ съ особаго каждый разъ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Намѣстникомъ Царства Польскаго.

§ 29.

Ученики, получившіе образованіе на казенный счетъ за-границею, обязаны прослужить, по распоряженію Правительства, не менѣе 6 лѣтъ, если это признано будетъ нужнымъ.

Вѣрно: (подписано) *П. Гаевскій.*

Приложеніе 1-е къ № 60-му.

(*Форма лит. А.*)

№	Фамилія и имя ученика	Классъ	Сколько имѣетъ лѣтъ отъ роду	Поведеніе	Средній балъ по успѣхамъ въ наукахъ	Имѣетъ ли родителей и кто они?	Сколько у родителей всѣхъ дѣтей, какія именно, сколько имъ лѣтъ отъ роду, гдѣ находятся?	Есть ли у родителей какое либо состояніе или нѣтъ?	Примѣчанія.

więcéj odznaczających się uczniów za granicę, dla dalszego ich kształcenia.

§ 28.

Uczniowie wysyłani być mogą za granicę kosztem Rządu nie inaczéj, jak za oddzielną na każdy raz decyzyą Ministra Oświecenia Narodowego, po zniesieniu się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 29.

Uczniowie, którzy kształcili się kosztem Skarbu za granicą, obowiązani są odsłużyć, wedle dyspozycyi Rządu, nie mniéj jak lat 6, jeżeli to uznaném będzie za potrzebne.

Za zgodność: (podpisano) *P. Gajewski.*

1-szy Annex do Nr. 60-go.

(Wzór lit. A.)

Nr. porządkowy	Nazwisko i imie	Klassa	Ile ma lat wieku	Sprawowanie się	Średni stopień postępu w naukach	Czy ma rodziców i czém są	Ile rodzice mają dzieci, jakie mianowicie, ile mają lat wieku i gdzie się znajdują	Czy rodzice posiadają jaki majątek, lub nie	Uwagi

Приложеніе 2-е къ № 60-му.

(*Форма лит. В.*)

№	Фамилія и имя ученика	Классъ	Сколько имѣетъ лѣтъ отъ роду	Поведеніе	Средній балъ по успѣхамъ въ наукахъ	Балы по предметамъ математическимъ и техническимъ	Имѣетъ ли родителей и кто они. Есть ли у родителей какое либо состояніе или нѣтъ	Примѣчанія.

2-gi Annex do Nr. 60.

(*Wzór lit. B.*)

№ porządkowy	Nazwisko i imie ucznia	Klassa	Ile ma lat wieku	Sprawowanie się	Średni stopień postępu w naukach	Stopnie z przedmiotów matematycznych i technicznych	Czy ma rodziców i czém są. Czy rodzice mają jaki majątek, lub nie	Uwagi

№ 61.

О преобразованіи Варшавскаго 2-го филологическаго уѣзднаго училища въ пятиклассное отдѣленіе реальной гимназіи.

(19 Іюня (1 Іюля) 1859 года.)

Выписка изъ журнала засѣданія Совѣта Управленія.

Государь Императоръ, для отклоненія слишкомъ значительнаго накопленія учащихся въ Варшавской реальной гимназіи и для удовлетворенія стремленія жителей къ реальному образованію, по положенію Главнаго Правленія училищъ, въ 8 (20) день Мая сего года Высочайше соизволилъ на приведеніе въ исполненіе предположенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа о преобразованіи Варшавскаго 2-го филологическаго уѣзднаго училища въ пятиклассное параллельное отдѣленіе реальной гимназіи, на слѣдующихъ основаніяхъ: 1) желающихъ обучаться въ реальной гимназіи и проживающихъ въ южной части города гдѣ находится означенное училище, принимать исключительно въ учреждаемые параллельные классы; 2) за ученіе взимать такую же плату, какъ въ гимназіи т. е. по 20 руб. сер. въ годъ; и 3) ученикамъ предоставить носить мундиръ учениковъ реальной гимназіи.

Одновременно съ этимъ удостоился Высочайшаго утвержденія и штатъ пятикласснаго отдѣленія Варшавской реальной гимназіи.

О таковомъ Высочайшемъ повелѣніи, объявленномъ въ отзывѣ Товарища Министра Народнаго Просвѣщенія отъ 13 Мая, за № 3,419, Министръ Статсъ-Секретарь увѣдомляя Его Сіятельство Князя Намѣстника въ Царствѣ отъ 23 Мая (4 Іюня) сего года, за № 1,462, препроводилъ вмѣстѣ съ симъ къ нему и вышеозначенный штатъ, для обнародованія его въ Царствѣ Польскомъ.

Совѣтъ постановилъ: упомянутое Высочайшее повелѣніе а равно Высочайше утвержденный штатъ препроводить въ копіяхъ въ подлежащія Главныя Управленія для исполненія и припечатать оные въ официальной газетѣ.

Варшава, 19 Іюня (1 Іюля) 1859 года.

Вѣрно съ журналомъ:

Статсъ-Секретарь (подписано) *Карницкій.*

N° 61.

O zreorganizowaniu szkoły powiatowéj Nr. 2-gi w Warszawie na 5-cio klassowy oddział gimnazyum realnego.

(d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1859 roku)

Wypis z protokółu posiedzenia Rady Administracyjnéj.

Dla zapobieżenia zbyt wielkiemu gromadzeniu się uczniów w gimnazyum realném Warszawskiém, i dla zadosyć uczynienia dążeniu mieszkańców do kształcenia się realnego, Najjaśniejszy Pan, w skutku postanowienia głównego zarządu szkół, raczył w dniu 8 (20) Maja roku bieżącego Najwyżéj zezwolić na wprowadzenie w wykonanie wniosku Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego co do zreorganizowania 2-éj szkoły powiatowéj filologicznéj w Warszawie, na odpowiedni o 5-ciu klassach oddział gimnazyum realnego, na zasadach następujących: 1) pragnących pobierać nauki w gimnazyum realném i mieszkających w południowéj części miasta, gdzie się znajduje rzeczona szkoła, przyjmować wyłącznie do urządzających się odpowiednich klass; 2) za naukę pobierać taką samą opłatę, jak w gimnazyum, to jest po 20 rubli rocznie; 3) uczniom dozwolić nosić mundur uczniów gimnazyum realnego.

Przyczem został Najwyżéj zatwierdzony etat pięcio-klassowego oddziału gimnazyum realnego Warszawskiego.

O takowym rozkazie Najwyższym, oznajmionym sobie przez Pomocnika Ministra Oświecenia Narodowego w d. 13 Maja za Nr. 3,419, Minister Sekretarz Stanu, zawiadamiając JO. Księcia Namiestnika Królestwa w odezwie z dnia 23 Maja (4 Czerwca) roku bieżącego Nr. 1,462, nadesłał zarazem rzeczony etat, dla ogłoszenia w Królestwie Polskiem.

Rada poleciła pomieniony rozkaz Najwyższy i etat zakomunikować władzom właściwym, dla wykonania, i ogłosić przez gazetę rządową.

Warszawa, d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1859 roku.

Zgodno z protokółem:
Sekretarz Stanu, (podpisano) *Karnicki.*

Приложеніе къ № 61-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Царскомъ Селѣ, 8 Мая 1859 года.

Штатъ пятикласснаго отдѣленія Варшавской реальной гимназіи.

	Жалованье и другіе расходы руб. сер.	Классы должностей	Разряды мундировъ
Инспектору	675	VIII	VIII
Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія	300	—	—
Старшимъ Учителямъ математики и естественныхъ наукъ:			
одному	400	IX	IX
другому	360	IX	IX
третьему	300	IX	IX
Младшимъ Учителямъ: 1) русскаго языка, 2) польскаго языка и 3) исторіи и географіи:			
одному	450	X	X
другому	360	X	X
третьему	300	X	X
Учителю нѣмецкаго языка	270	XII	X
„ французскаго языка	270	XII	X
„ чистописанія и рисованія	270	XII	X
За преподаваніе латинскаго языка, для желающихъ	200	—	—
Учителю церковнаго пѣнія	90	—	—
Писцу	90	—	—
На прислугу, канцелярскіе расходы, отопленіе, освѣщеніе, совершеніе духовныхъ требъ, физическіе и химическіе опыты и другія надобности	620	—	—
итого	4,955	—	—

Примѣчаніе. Въ составъ опредѣленной по сему штату суммы обращаются 3,847 рублей 50 копѣекъ серебромъ,

Annex do Nr. 61-go.

Na oryginale własną Jego Cesarskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego."

w Carskiem Siele, d. 8 Maja 1859 roku.

ETAT ODDZIAŁU PIĘCIOKLASSOWEGO GIMNAZYUM REALNEGO W WARSZAWIE

	Płaca i inne wydatki w rublach srebrem	Klassy urzędów	Klassy mundurów
Inspektorowi	675	VIII	VIII
Nauczycielowi Religii Rzymsko-Katolickiéj	300	—	—
Starszym Nauczycielom matematyki i nauk przyrodzonych:			
jednemu	400	IX	IX
drugiemu	360	IX	X
trzeciemu	300	IX	IX
Młodszym Nauczycielom: 1) języka rossyjskiego, 2) języka polskiego, 3) historyi i jeografii:			
jednemu	450	X	X
drugiemu	360	X	X
trzeciemu	300	X	X
Nauczycielowi języka niemieckiego .	270	XII	X
„ „ francuzkiego .	270	XII	X
„ kalligrafii i rysunków . .	270	XII	X
Za wykład języka łacińskiego, dla pragnących tego	200	—	—
Nauczycielowi śpiewu kościelnego .	90	—	—
Pisarzowi	90	—	—
Na usługę, wydątki kancellaryjne, opał, światło, nabożeństwo, doświadczenia fizyczne i chemiczne, oraz inne potrzeby	620	—	—
Razem .	4,955	—	—

Uwaga. Na pokrycie oznaczonéj tym etatem summy, przeznacza się fundusz rubli 3,847 kopiejek 50, zamieszczony

употребляемые на содержаніе втораго въ Варшавѣ филологическаго уѣзднаго училища, а остальные 1,107 рублей 50 копѣекъ серебромъ отпускаются изъ Казны Царства Польскаго.

№62.

Положеніе о пансіонѣ при Люблинской гимназіи.

(2 Ноября 1859 года)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ Гатчинѣ, 2 Ноября 1859 года.

Положеніе о пансіонѣ при Люблинокой гимназіи.

Цѣль, общія основанія, составъ и управленіе.

§ 1.

Для облегченія жителямъ Люблинской и другихъ сосѣднихъ съ нею въ Царствѣ Польскомъ губерній способовъ къ приличному воспитанію и образованію дѣтей ихъ, учреждается при Люблинской губернской гимназіи пансіонъ.

§ 2.

Въ пансіонѣ полагается 100 воспитанниковъ.

§ 3.

Воспитанники пансіона обучаются въ гимназіи, вмѣстѣ съ другими учениками, всѣмъ преподаваемымъ въ оной предметамъ. Сверхъ того, въ свободное отъ ученія въ классахъ время, они обучаются гимнастикѣ и танцованію. Желающіе могутъ учиться за особую плату, музыкѣ и пѣнію.

§ 4.

Внѣ классовъ пансіонеры находятся подъ особеннымъ надзоромъ и попеченіемъ начальства пансіона.

§ 5.

Воспитанники имѣютъ въ пансіонѣ помѣщеніе, одежду, столъ, отопленіе, освѣщеніе, учебныя пособія и классныя потребности,

dotąd w etacie na utrzymanie szkoły powiatowéj filologicznéj Nr. 2 w Warszawie, niedostająca zaś summa 1,107 rubli srebrem 50 kopiejek wydzielaną będzie ze Skarbu Królestwa Polskiego.

Nº 62.

Ustawa dla pensyonatu przy gimnazyum w Lublinie.

(d. 2 Listopada 1859 r.)

Na oryginale własną Jego Cesarskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być według tego.“

w Gatczynie, d. 2 Listopada 1859 roku.

Ustawa dla pensyonatu przy gimnazyum w Lublinie.

Cel, ogólne zasady, skład i zarząd.

§ 1.

Dla ułatwienia mieszkańcom gubernii Lubelskiéj i innych przyległych gubernij Królestwa Polskiego środków odpowiedniego wychowania i ukształcenia swoich synów, urządzony zostaje przy gimnazyum gubernialném w Lublinie pensyonat.

§ 2.

W pensyonacie ustanawia się liczba pensyonarzy 100.

§ 3.

Pensyonarze uczą się w gimnazyum, razem z innymi uczniami, wszystkich przedmiotów w niém wykładanych. Prócz tego, w czasie wolnym od zajęć w klassach, uczą się gimnastyki i tańca. Kto z nich chce, może za oddzielną opłatą uczyć się muzyki i śpiewu.

§ 4.

W czasie wolnym od lekcyj pensyonarze zostają pod oddzielnym nadzorem i opieką zwierzchności pensyonatu.

§ 5.

Uczniowie mieć będą w pensyonacie mieszkanie, odzież, stół, opał, światło, pomoce naukowe i potrzeby szkolne, pomoc lekar-

врачебную помощь и прислугу. Носильное бѣлье воспитанники обязаны имѣть свое собственное, въ количествѣ, опредѣленномъ упомянутою въ § 27 табелью.

§ 6.

Для занятія воспитанниковъ внѣ классовъ, пансіонъ имѣетъ особыя, собственно ему принадлежащія учебныя пособія: глобусы, географическія карты, историческія таблицы, словари и проч.

§ 7.

Директоръ гимназіи есть вмѣстѣ и Директоръ пансіона. Должность его Помощника исправляетъ Инспекторъ гимназіи. Сверхъ того, при пансіонѣ состоятъ: комнатные Надзиратели, Врачъ, Бухгалтеръ, Экономъ, Надзиратель при больницѣ, Учители искусствъ, Кастелянша, дядьки и нижніе служители.

§ 8.

Комнатные Надзиратели, Учители искусствъ и Врачъ опредѣляются Попечителемъ округа установленнымъ порядкомъ.

§ 9.

Бухгалтеръ, Экономъ и Надзиратель при больницѣ избираются Директоромъ пансіона и утверждаются Попечителемъ округа.

§ 10.

Кастелянша, дядьки и нижніе служители избираются и опредѣляются Директоромъ пансіона.

§ 11.

Дѣла особенной важности, относящіяся къ учебной и нравственно-наблюдательной частямъ пансіона, разсматриваются въ гимназическомъ Совѣтѣ. Всѣ же распоряженія по хозяйственной части, а также производство торговъ на поставку разныхъ предметовъ и на исполненіе работъ по пансіону, равно храненіе, расходъ и отчетность въ суммахъ, относятся къ обязанности хозяйственнаго Комитета, состоящаго, подъ предсѣдательствомъ Директора, изъ Инспектора, двухъ Учителей и одного Надзирателя, избираемыхъ Директоромъ и утверждаемыхъ Попечителемъ округа. Опредѣленія хозяйственнаго Комитета вносятся въ журналъ засѣданій онаго; письмоводство поручается канцеляріи гимназіи, для усиленія состава которой прибавляется одинъ Писецъ.

Пріемъ воспитанниковъ.

§ 12.

Пріемъ воспитанниковъ производится однажды въ году,

ską i usługę. Bieliznę obowiązani są pensyonarze mieć swoją własną, w liczbie oznaczonéj w wykazie, o którym mowa w § 27-m.

§ 6.

Dla zajęć pensyonarzy w czasie wolnym od lekcyj, pensyonat posiada oddzielne, będące jego własnością, pomoce naukowe: globusy, karty jeograficzne, tablice historyczne, słowniki i t. d.

§ 7.

Dyrektor gimnazyum jest zarazem Dyrektorem pensyonatu, a Inspektor gimnazyum jest jego Pomocnikiem. Prócz tego, przy pensyonacie znajdują się: Guwernerowie, Lekarz, Buchhalter, Ekonom, Nadzorca przy infirmeryi, Nauczyciele talentów, dozorczyni bielizny, dozorcy uczniów i służba niższa.

§ 8.

Guwernerów, Nauczycieli talentów i Lekarza mianuje Kurator okręgu, wedle przepisanego porządku.

§ 9.

Buchhaltera, Ekonoma i Nadzorcę przy infirmeryi wybiera Dyrektor pensyonatu, a zatwierdza Kurator okręgu.

§ 10.

Dozorczynię bielizny, dozorców uczniów i służbę niższą wybiera i przeznacza Dyrektor pensyonatu.

§ 11.

Interessa ważniejsze pod względem naukowym i wychowawczo-nadzorczym roztrząsają się w Radzie gimnazyalnéj. Wszelkie zaś rozporządzenia co do części gospodarczéj, tudzież odbywanie licytacyj na dostawę różnych przedmiotów, i na wykonanie robót dla pensyonatu, jak niemniéj, utrzymywanie funduszów, wydatki i kontrolla, należą do Komitetu gospodarczego, który, pod prezydencyą Dyrektora, składać się ma: z Inspektora, dwóch Nauczycieli i jednego Guwernera, wybranych przez Dyrektora, a zatwierdzonych przez Kuratora okręgu. Decyzye Komitetu gospodarczego zamieszczają się w protokóle posiedzeń. Odrabianie czynności porucza się Kancellaryi gimnazyalnéj, do składu któréj dodaje się jeden Kancellista.

Przyjmowanie uczniów.

§ 12.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz do roku, a mianowi-

а именно съ 20 Іюля (1 Августа) по 1 (13) Августа. Только по уваженію особенныхъ причинъ, въ случаѣ открытія вакансіи, могутъ быть принимаемы воспитанники и въ другое время, не иначе однако, какъ съ разрѣшенія Попечителя округа.

§ 13.

Лица, желающія помѣстить дѣтей въ пансіонѣ, подаютъ о томъ прошенія Директору, съ приложеніемъ документовъ, предписанныхъ для пріема учениковъ въ гимназіи, а также лекарскаго свидѣтельства о здоровомъ состояніи кандидата. Сверхъ сего, если желающій помѣстить воспитанника въ пансіонѣ не имѣетъ постояннаго пребыванія въ Люблинѣ, то представляетъ письменное обязательство извѣстнаго, живущаго въ городѣ лица, въ томъ, что воспитанникъ будетъ имъ принятъ въ домъ, если начальство признаетъ нужнымъ уволить или исключить его изъ заведенія. Таковое обязательство должно быть возобновляемо въ началѣ каждаго учебнаго года.

§ 14.

Поступающіе въ пансіонъ воспитанники должны быть совершенно здоровы, а потому, если при представленіи кандидата въ пансіонъ, возникнетъ сомнѣніе на счетъ состоянія здоровья его, то ему производится врачемъ заведенія освидѣтельствованіе въ присутствіи Директора и Инспектора, и когда окажутся признаки хронической, неизлѣчимой болѣзни, то онъ не принимается въ пансіонъ.

§ 15.

Документы кандидатовъ разсматриваются въ гимназическомъ Совѣтѣ, который удостоиваетъ пріема тѣхъ изъ нихъ, которые на пріемномъ испытаніи получили высшее число баловъ, если для помѣщенія всѣхъ выдержавшихъ испытаніе не окажется достаточнаго числа вакансій. При семъ Совѣтъ отдаетъ также первенство дѣтямъ дворянъ и чиновниковъ. Вообще же, жители Люблинской губерніи имѣютъ въ пріемѣ дѣтей ихъ въ пансіонъ преимущество передъ жителями другихъ губерній. Списокъ кандидатамъ, съ заключеніемъ Совѣта, Директоръ представляетъ на окончательное рѣшеніе Попечителя учебнаго округа.

§ 16.

Плата за содержаніе воспитанника въ пансіонѣ полагается 225 руб. сер. въ годъ. Сверхъ сего, въ первомъ году вносится

cie od dnia 20 Lipca (1 Sierpnia) do 1 (13) Sierpnia. Tylko dla szczególnych, na uwagę zasługujących przyczyn, za wydarzonym wakansem, mogą być przyjmowani pensyonarze i w innym czasie, lecz nie inaczéj, jak za decyzyą Kuratora okręgu.

§ 13.

Osoby chcące pomieścić młodzieńców w pensyonacie, podawać mają w tym celu prośby do Dyrektora, dołączając dowody wymagane przy przyjmowaniu uczniów do gimnazyum, tudzież świadectwo lekarskie o dobrym stanie zdrowia. Prócz tego, jeżeli pragnący pomieścić młodzieńca w pensyonacie nie zamieszkuje stale w Lublinie, to obowiązany jest przedstawić deklaracyę na piśmie osoby znanéj, w temże mieście zamieszkałéj, że pensyonarz będzie przez nią przyjęty, w razie, jeżeli władza uzna za konieczne uwolnić go lub usunąć z pensyonatu. Takowa deklaracya winna być ponawianą z początkiem każdego roku szkolnego.

§ 14.

Wstępujący do pensyonatu uczniowie powinni być zupełnie zdrowi, i dla tego, jeżeli, przy przedstawieniu kandydata do pensyonatu, zajdzie wątpliwość co do stanu jego zdrowia, wówczas Lekarz pensyonatu w obec Dyrektora i Inspektora odbędzie rewizyę, i jeżeli okażą się oznaki chronicznéj słabości, to taki kandydat nie może być przyjętym do pensyonatu.

§ 15.

Dowody kandydatów roztrząsają się w Radzie gimnazyalnéj, która kwalifikuje do przyjęcia tych, którzy na examinie wstępnym otrzymali wyższy stopień, jeżeli dla pomieszczenia wszystkich kandydatów, którzy złożyli examen, nie okaże się dostatecznéj liczby wakansów. Przytem Rada oddaje także pierwszeństwo synom szlachty i urzędników. W ogólności zaś, mieszkańcy gubernii Lubelskiéj mają pierwszeństwo w przyjmowaniu ich synów do pensyonatu przed mieszkańcami innych gubernij. Listę kandydatów z opinią Rady, Dyrektor przedstawia do ostatecznéj decyzyi Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 16.

Opłata za utrzymanie ucznia w pensyonacie ustanawia się po rsr. 225 rocznie. Oprócz tego, w pierwszym roku uiszcza się

единовременно, на первоначальное обзаведеніе, 50 руб. сер. Воспитанники пансіона не вносятъ установленной въ гимназіи училищной платы, взимаемой съ приходящихъ учениковъ. Если же въ пансіонъ поступитъ ученикъ, за коего внесена уже въ гимназію училищная плата, то таковая не возвращается.

§ 17.

Количество платы, въ случаѣ надобности, можетъ быть измѣнено не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительному соглашенію съ Намѣстникомъ Царства.

§ 18.

Плата вносится пополугодно впередъ съ 1 (13) по 10 (22) Августа и съ 20 Декабря (1 Января) по 29 Декабря (10 Января); единовременная же плата на первое обзаведеніе воспитанника, вмѣстѣ съ первымъ взносомъ денегъ за содержаніе при поступленіи его въ пансіонъ.

§ 19.

Въ случаѣ поступленія воспитанника въ пансіонъ не въ началѣ полугодія, плата берется по разсчету съ 1 числа того мѣсяца, въ которомъ онъ поступилъ, до начала слѣдующаго полугодія.

§ 20.

Если воспитанникъ выбудетъ изъ пансіона до истеченія полугодія, то сумма однажды внесенная не возвращается. Если однакожъ въ первые два мѣсяца пребыванія въ пансіонѣ съ поступленія въ оный, воспитанникъ, по усмотрѣнію начальства, окажется неблагонадежнымъ и будетъ уволенъ, то деньги берутся только за два мѣсяца, хотя бы воспитанникъ и не пробылъ сего срока въ пансіонѣ, а за остальное время полугодія возвращаются. То же самое бываетъ, если воспитанникъ, въ первые два мѣсяца пребыванія въ пансіонѣ, выбудетъ изъ онаго по желанію родителей или опекуновъ. Въ томъ и другомъ случаѣ однако, единовременный взносъ на первоначальное обзаведеніе не возвращается.

§ 21.

Воспитанники, за которыхъ плата не будетъ внесена въ установленные сроки, отсылаются къ родителямъ или заступающимъ ихъ мѣсто, а за время, которое они находились въ пансіо-

jednorazowo rs. 50 na początkowe potrzeby. Pensyonarze nie wnoszą ustanowionéj w gimnazyum opłaty szkolnéj, pobieranéj od uczniów przychodnich. Jeżeli zaś przyjęty będzie do pensyonatu uczeń, za którego opłata szkolna została już wniesioną, to takowa nie zwraca się.

§ 17.

Wysokość opłaty, w razie potrzeby, może być zmienioną nie inaczéj, jak z decyzyi Ministra Oświecenia Narodowego, po poprzedniem zniesieniu się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 18.

Opłata wnosi się w dwóch półrocznych ratach, z góry, od dnia 1 (13) do 10 (22) Sierpnia i od 20 Grudnia (1 Stycznia) do 29 Grudnia (10 Stycznia); jednorazowa zaś kwota na początkowe potrzeby pensyonarza uiszcza się razem z pierwszą ratą opłaty, jaka od niego należy się przy przyjęciu do pensyonatu.

§ 19.

W razie przyjęcia ucznia do pensyonatu nie z początkiem półrocza, opłata pobiera się w téj ilości, jaka przypada od 1 tego miesiąca, w którym przyjęty został, do początku następnego półrocza.

§ 20.

Jeżeli uczeń opuści pensyonat przed upływem półrocza, to opłata wniesiona nie zwraca się. Jeżeliby jednak uczeń, w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w pensyonacie od czasu przyjęcia, wedle uznania zwierzchności pensyonatu, okazał się nieodpowiednim i był uwolniony, w takim razie opłata bierze się tylko za dwa miesiące, chociażby uczeń nie zostawał przez taki czas w pensyonacie, a za resztę czasu półrocza opłata zwraca się. Toż samo ma miejsce, jeżeli uczeń w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu swego w pensyonacie, takowy opuści, za wolą rodziców lub opiekunów. W obydwóch tych przypadkach, opłata jednorazowa na początkowe potrzeby nie zwraca się.

§ 21.

Pensyonarze, za których opłata nie będzie wniesiona w czasie przepisanym, odesłani zostaną do rodziców lub osób zastępujących ich miejsce, za czas zaś pobytu ich w pensyonacie należność

нѣ, деньги взыскиваются съ родителей ихъ или поручителей, на основаніи общаго положенія о казенныхъ взысканіяхъ.

О воспитаніи.

§ 22.

Въ направленіи и ходѣ воспитанія пансіонъ руководствуется правилами училищнаго Устава, а также особымъ наставленіемъ, упомянутымъ въ § 57 сего Положенія.

§ 23.

Время и занятія воспитанниковъ распредѣляются сообразно съ временемъ года, на основаніи наставленія, упомянутаго въ § 57 сего Положенія.

§ 24.

Въ свободные отъ ученія дни, благонравные и прилежные воспитанники могутъ быть отпускаемы въ домы родителей или заступающихъ ихъ мѣсто, не иначе, какъ по особому каждый разъ приглашенію и въ сопровожденіи присылаемыхъ за ними надежныхъ людей.

§ 25.

Для исправленія неприлежныхъ и неблагонравныхъ воспитанниковъ употребляются мѣры, опредѣленныя для учениковъ гимназій.

§ 26.

Воспитанники, послѣ годоваго ученія въ классѣ неудостоенные перевода въ высшій классъ, могутъ быть оставляемы въ пансіонѣ еще на годъ, съ разрѣшенія гимназическаго Совѣта.

Форма одежды.

§ 27.

Воспитанники пансіона имѣютъ вообще такую же одежду, какъ ученики гимназіи. Но въ самомъ пансіонѣ и при занятіяхъ въ классахъ носятъ они куртки темнозеленаго сукна, съ краснымъ суконнымъ воротникомъ и съ пуговицами, какъ на мундирѣ. Подробности относительно обмундированія и снабженія воспитанниковъ разными принадлежностями опредѣляются приложенною къ сему Положенію табелью.

Права и обязанности лицъ, принадлежащихъ къ пансіону.

§ 28.

Директоръ и Инспекторъ гимназіи получаютъ изъ суммъ

egzekwuje się od rodziców lub poręczycieli, na zasadzie ogólnych przepisów co do skarbowych należytości.

Wychowanie.

§ 22.

Co do kierunku i sposobu wychowania pensyonat trzyma się przepisów ustawy szkolnéj i oddzielnéj instrukcyi, o któréj mowa w § 57-m niniejszéj ustawy.

§ 23.

Rozkład czasu i zajęcia uczniów urządzają się odpowiednio do pory roku, na zasadzie instrukcyi, o któréj wzmianka w § 57-m niniejszéj ustawy.

§ 24.

W dni wolne od lekcyj, pilni i dobrze sprawujący się uczniowie mogą otrzymać pozwolenie wyjścia do domu rodziców lub zastępujących ich miejsce, nie inaczéj jednak, jak na oddzielne za każdym razem żądanie tychże i pod dozorem przysłanych osób, zasługujących na ufność.

§ 25.

Dla poprawy niepilnych i niemoralnych uczniów, używają się środki przepisane dla uczniów gimnazyum.

§ 26.

Pensyonarze, którzy po rocznym pobycie w klassie nie zasłużą na promocyę do klassy wyższéj, mogą być pozostawieni w pensyonacie jeszcze na rok jeden, za decyzyą Rady gimnazyalnéj.

Forma ubioru.

§ 27.

Pensyonarze mają w ogólności ubiór taki sam, jak i inni uczniowie gimnazyum. Lecz w samym pensyonacie i w klassach noszą kurtki z sukna ciemno-zielonego, z czerwonym kołnierzem sukiennym i z guzikami, jak u munduru. Szczegóły co do ubioru i zaopatrzenia uczniów w różne potrzeby, wymienione są w wykazie dołączonym przy niniejszéj ustawie.

Prawa i obowiązki osób należących do pensyonatu.

§ 28.

Dyrektor i Inspektor gimnazyum otrzymują z funduszów pen-

пансіона къ производимому имъ по гимназіи окладу жалованья прибавку по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, первый до 300, а второй до 200 руб. сер. въ годъ, сообразно числу воспитанниковъ въ пансіонѣ и трудамъ сихъ чиновниковъ по этому заведенію. На томъ же основаніи назначается прибавка и Секретарю гимназіи до 75 руб. сер. въ годъ.

§ 29.

На Директорѣ лежитъ преимущественная обязанность заботиться о внутреннемъ благосостояніи пансіона. Онъ имѣетъ главный надзоръ за зданіемъ, имуществомъ и вообще за хозяйственною частью заведенія и за порядкомъ во всѣхъ отношеніяхъ.

§ 30.

Инспекторъ есть Помощникъ Директора по всѣмъ частямъ управленія и исполняетъ въ точности возлагаемыя на него Директоромъ порученія.

§ 31.

Комнатные Надзиратели назначаются въ помощь Директору и Инспектору, для постояннаго и непрерывнаго наблюденія за воспитанниками и вообще для исполненія возлагаемыхъ на нихъ Директоромъ и Инспекторомъ по пансіону порученій.

§ 32.

Въ комнатные Надзиратели избираются люди благовоспитанные и во всѣхъ отношеніяхъ безукоризненные. Въ должность эту предпочтительно опредѣляются такія лица, которыя свободно объясняются на языкахъ: русскомъ, французскомъ или нѣмецкомъ, и могутъ хорошо наблюдать за учебными занятіями и нравственностію воспитанниковъ. Учителямъ гимназіи можетъ быть также поручаема, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, должность комнатныхъ Надзирателей. Количество жалованья по сей послѣдней должности опредѣляется имъ каждый разъ Попечителемъ округа, соотвѣтственно ихъ способностямъ и заслугамъ, а равно по соображенію съ жалованьемъ, какимъ пользуются они по должности Учителей.

§ 33.

Комнатнымъ Надзирателямъ, которые выдержали въ Экзаменаціонномъ Комитетѣ установленное испытаніе на званіе Учителя, можетъ быть, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа,

syonatu do pobieranéj pensyi w gimnazyum, podług uznania Kuratora okręgu naukowego, dodatek, pierwszy do wysokości rsr. 300, drugi rs. 200 rocznie, stosownie do liczby uczniów w pensyonacie i zajęć tych urzędników w pomienionym zakładzie. Wedle tejże zasady wyznacza się i Sekretarzowi gimnazyum dodatek do wysokości rs. 75 rocznie.

§ 29.

Szczególnym obowiązkiem Dyrektora jest starać się o wewnętrzny dobry stan pensyonatu. Ma on główny nadzór nad gmachem, własnością i w ogóle nad częścią gospodarczą pensyonatu, tudzież nad porządkiem pod każdym względem.

§ 30.

Inspektor jest Pomocnikiem Dyrektora we wszystkich częściach zarządu i wykonywa ścisle dawane przez Dyrektora poruczenia.

§ 31.

Guwernerowie przeznaczeni są do pomocy Dyrektorowi i Inspektorowi, dla ciągłego i nieustannego dozoru nad pensyonarzami i w ogóle dla wypełniania dawanych im przez Dyrektora i Inspektora poruczeń co do pensyonatu.

§ 32.

Na Guwernerów wybierają się osoby dobrze wychowane i pod żadnym względem nie ulegające zarzutowi. Na posady te przeznaczają się szczególniej tacy, którzy dobrze mówią po rossyjsku, francuzku lub po niemiecku, i są zdolni do czuwania nad zatrudnieniami naukowemi i sprawowaniem się pensyonarzy. Nauczycielom gimnazyum mogą być także, wedle uznania Kuratora okręgu naukowego, poruczane obowiązki Guwernerów. Wysokość wynagrodzenia za te ostatnie obowiązki oznacza za każdym razem Kurator okręgu, odpowiednio do ich zdolności i zasług, oraz w miarę wysokości płac, jakie pobierają za obowiązki nauczycielskie.

§ 33.

Guwernerom, którzy złożą w Komitecie examinacyjnym przepisany examen na Nauczycieli, może być, wedle uznania Kuratora,

поручаемо преподаванiе уроковъ въ гимназiи съ соотвѣтственнымъ, смотря по числу часовъ, вознагражденiемъ.

§ 34.

Занятiя комнатныхъ Надзирателей распредѣляются Директоромъ пансiона.

§ 35.

Надзиратели обязаны имѣть бдительный и неослабный надзоръ за воспитанниками; они должны находиться при нихъ безотлучно, имѣя съ ними общiй столъ и ночуя по очереди въ однѣхъ съ ними комнатахъ; слѣдить за ходомъ ученiя воспитанниковъ въ классахъ, имѣть ежедневно свѣдѣнiя о заданныхъ урокахъ, руководить воспитанниковъ въ приготовленiи уроковъ, наблюдать, чтобы они приготовляли заданное имъ и повторяли выученное, а въ свободное время занимать ихъ чтенiемъ избранныхъ начальствомъ пансiона сочиненiй; всегда и вездѣ наблюдать за приличнымъ и благонравнымъ поведенiемъ воспитанниковъ, замѣчая отличительныя черты ихъ характера, а также, къ чему они имѣютъ наиболѣе склонности, въ какiе проступки чаще впадаютъ, въ какихъ пособiяхъ имѣютъ они особенную надобность и проч.; подавать имъ полезныя наставленiя при всѣхъ случаяхъ, стараться разговорами своими съ воспитанниками приносить имъ пользу, какъ въ нравственномъ, такъ и въ учебномъ отношенiи; требовать отъ нихъ строгаго соблюденiя предписаннаго во всѣхъ отношенiяхъ порядка; во время разговоровъ воспитанниковъ между собою, замѣчать и поправлять дѣлаемыя ими ошибки противъ языка, приличiй или вкуса. Обязанности Надзирателей будутъ подробнѣе опредѣлены въ наставленiи, о коемъ упомянуто въ § 57 сего положенiя.

§ 36.

Для ближайшаго завѣдыванiя хозяйственною частiю назначается Экономъ. Въ вѣдѣнiи его состоятъ: Кастелянша, буфетчикъ, поварь и вообще прислуга, равно всѣ вещи, принадлежащiя къ хозяйственной части пансiона. Онъ имѣетъ также смотрѣнiе за зданiемъ, за чистотою онаго, за безопасностью отъ огня, за исправностью печей, трубъ и огнегасительныхъ орудiй.

§ 37.

Бухгалтеръ завѣдываетъ счетоводствомъ и отчетностью

poruczony wykład przedmiotów w gimnazyum, za stosownėm w miarę liczby godzin wynagrodzeniem.

§ 34.

Rozkład czynności pomiędzy Guwernerów należy do Dyrektora.

§ 35.

Guwernerowie obowiązani są mieć ciągły i troskliwy nadzór nad pensyonarzami, znajdować się przy nich nieodstępnie, mieć z nimi wspólny stół, sypiać z kolei w jednych z nimi salach, mieć ciągłą wiadomość, jak się uczą w klassach, codziennie wiedzieć co jest zadaném na lekcye, pomagać uczniom w przygotowaniu się na nie, pilnować, aby nauczyli się tego, co im było zadaném, i powtarzali to, czego się uczyli, a w czasie wolnym zajmować ich czytaniem książek, wskazanych przez zwierzchność pensyonatu; wszędzie i zawsze przestrzegać przyzwoitego i moralnego zachowania się uczniów, zwracając uwagę na ich charakter i szczególne ich skłonności, na wykroczenia, jakich się najczęściéj dopuszczają, oraz w czém szczególniéj pomoc jest im potrzebna i t. d.; dawać im w każdym razie stosowne przestrogi, starać się konwersacyą swoją z nimi przynosić im pożytek tak pod względem moralnym, jako i naukowym; wymagać od nich ścisłego wykonywania przepisanego we wszystkiém porządku; w czasie rozmowy pensyonarzy pomiędzy sobą, dostrzegać i prostować robione przez nich błędy pod względem języka, przyzwoitości lub smaku. Obowiązki Guwernerów będą szczegółowo wskazane w instrukcyi, o któréj jest wzmianka w § 57-m niniejszéj ustawy.

§ 36.

Dla bliższego zarządu częścią ekonomiczną przeznacza się Ekonom. Pod jego kierunkiem zostają: dozorczyni bielizny, bufetowy, kucharz i w ogóle służba niższa; pod jego dozorem pozostają także wszystkie przedmioty należące do części ekonomicznéj pensyonatu. On ma również dozór nad gmachem, utrzymywaniem go w czystości, nad bezpieczeństwem od ognia, nad utrzymaniem w dobrym stanie pieców, kominów i narzędzi pożarnych.

§ 37.

Buchhalter prowadzi rachunki i kontrollę funduszów. Obo-

въ суммахъ. Обязанности Эконома и Бухгалтера будутъ подробнѣе опредѣлены въ наставленіи, о коемъ упомянуто въ § 57 сего Положенія.

§ 38.

Комнатные Надзиратели изъ иностранцевъ, не принявшихъ присяги на подданство въ Имперіи или въ Царствѣ Польскомъ, равно Учители: гимнастики, танцованія, музыки, пѣнія, Экономъ, Зубной Врачъ, не считаются въ государственной службѣ.

Помѣщеніе, содержаніе и отчетность пансіона.

§ 39.

Директоръ, Инспекторъ, Надзиратель при больницѣ, Экономъ, дядьки и нижніе служители помѣщаются въ зданіи гимназіи.

§ 40.

Живущія въ пансіонѣ лица пользуются казеннымъ отопленіемъ; освѣщеніе же относится на ихъ собственный счетъ.

§ 41.

Комнатные Надзиратели получаютъ столъ отъ пансіона вмѣстѣ съ воспитанниками.

§ 42.

Содержаніе пансіона опредѣляется прилагаемымъ у сего штатомъ.

§ 43.

Назначенные по штату расходы покрываются платою за воспитанниковъ.

§ 44.

Остатки отъ суммъ пансіона и сбереженія отъ штатныхъ назначеній, поступаютъ въ экономическую сумму, которая, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, употребляется на разныя хозяйственныя улучшенія и постройки, на пріобрѣтеніе учебныхъ пособій, на единовременное вознагражденіе или добавочное жалованье достойнѣйшимъ должностнымъ лицамъ и на прочія надобности пансіона.

§ 45.

Плату за воспитанниковъ принимаетъ самъ Директоръ и выдаетъ въ полученіи квитанціи, вырѣзываемыя изъ контрольной книги.

wiązki Ekonoma i Buchhaltera będą szczegółowo wskazane w instrukcyi, o której mowa w § 57-m niniejszéj ustawy.

§ 38.

Guwernerowie z cudzoziemców, którzy nie złożyli przysięgi na poddaństwo w Cesarstwie lub Królestwie Polskiem, jak również Nauczyciele gimnastyki, tańca, muzyki, śpiewu, ekonom, dentysta nie korzystają z prerogatyw służby rządowéj.

Pomieszczenie, utrzymanie i część rachunkowa pensyonatu.

§ 39.

Dyrektor, Inspektor, Nadzorca infirmeryi, Ekonom, dozorcy uczniów i służba niższa mają mieszkanie w gmachu gimnazyum.

§ 40.

Osoby mieszkające w pensyonacie otrzymują opał rządowy; oświetlenie zaś do nich należy.

§ 41.

Guwernerowie mają w pensyonacie stół razem z uczniami.

§ 42.

Wydatki na utrzymanie pensyonatu oznaczone są w załączonym tu etacie.

§ 43.

Objęte etatem wydatki pokrywają się z opłaty od pensyonarzy.

§ 44.

Pozostałości z funduszów pensyonatu i oszczędności z pozycyj etatowych stanowią fundusz remanentowy, który za decyzyą Kuratora okręgu naukowego, może być użyty na rozmaite gospodarskie ulepszenia i budowy, na zakupienie pomocy naukowych, na jednorazowe wynagrodzenia albo dodatki do płac odznaczającym się osobom zostającym przy pensyonacie, oraz na inne potrzeby pensyonatu.

§ 45.

Opłatę za pensyonarzy odbiera sam Dyrektor i wydaje kwity z odbioru, wycinane z kwitaryusza.

§ 46.

Поступающія въ пансіонъ суммы кладутся немедленно въ особый сундукъ, снабженный тремя замками, отъ которыхъ ключи находятся у Директора, Инспектора и одного изъ Членовъ хозяйственнаго Комитета. Лица сіи прикладываютъ къ сундуку и свои печати.

§ 47.

Въ сундукѣ не должно находиться наличными деньгами болѣе 500 руб. сер. Превышающія это количество суммы вносятся немедленно въ мѣстное казначейство, откуда требуются обратно, по мѣрѣ надобности. Остатки отъ суммъ пансіона и сбереженія отъ штатныхъ назначеній передаются на храненіе въ Польскій Банкъ.

§ 48.

Деньги кладутся и вынимаются изъ сундука не иначе, какъ въ присутствіи лицъ, означенныхъ въ § 46, и Бухгалтера.

§ 49.

Совѣтъ гимназіи свидѣтельствуетъ ежемѣсячно наличность суммъ. Сверхъ сего, Попечитель учебнаго округа можетъ во всякое время командировать отъ себя чиновника для повѣрки кассы и имущества и ревизіи счетныхъ книгъ.

§ 50.

Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа ежемѣсячно рапортъ о состояніи суммъ пансіона. Если же Попечитель найдетъ нужнымъ, то можетъ требовать отъ Директора представленія ему во всякое время и подробнаго счета въ доходахъ и расходахъ пансіона.

§ 51.

Поставка одежды, обуви, съѣстныхъ припасовъ и другихъ надобностей въ значительномъ количествѣ, производится по годовымъ контрактамъ, заключаемымъ съ подрядчиками хозяйственнымъ Комитетомъ пансіона. На мелочные расходы выдается Эконому изъ кассы пансіона до 150 руб. сер., расходъ коихъ онъ записываетъ въ выдаваемую ему ежегодно шнуровую книгу. По израсходованіи сей суммы, Экономъ представляетъ Совѣту пансіона шнуровую книгу, по повѣркѣ которой выдается ему вновь такая же сумма.

§ 46.

Wpływające do pensyonatu fundusze składają się niezwłocznie w osobną skrzynię, opatrzoną trzema zamkami, od których klucze winny się znajdować u Dyrektora, Inspektora i jednego z Członków Komitetu gospodarczego. Osoby te opatrują skrzynię swojemi pieczęciami.

§ 47.

W skrzyni nie powinno znajdować się gotowizną więcéj jak 500 rsr.; przewyższająca zaś ilość przelewa się niezwłocznie do miejscowéj kassy, zkąd podnosi się w miarę potrzeby. Remanenta funduszów pensyonatu i oszczędności od wydatków etatowych odsyłają się na lokacyę do Banku Polskiego.

§ 48.

Pieniądze wkładają się do skrzyni i wyjmują się z niéj nie inaczéj, jak w obecności osób oznaczonych w § 46, tudzież Buchhaltera.

§ 49.

Rada gimnazyalna sprawdza co miesiąc stan kassy. Prócz tego Kurator okręgu naukowego może w każdym czasie delegować od siebie urzędnika dla sprawdzenia kassy i własności, oraz dla rewizyi ksiąg rachunkowych.

§ 50.

Dyrektor co miesiąc przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego rapport o stanie funduszów pensyonatu. Jeżeli zaś Kurator uzna potrzebę, to może żądać od Dyrektora przedstawienia sobie każdego czasu szczegółowego rachunku z przychodu i rozchodu funduszów pensyonatu.

§ 51.

Dostawa ubioru, obuwia, zapasów żywności i innych potrzeb w znacznéj ilości odbywa się za rocznemi kontraktami, zawieranemi z dostawcami przez Komitet gospodarczy pensyonatu. Na drobne wydatki zalicza się Ekonomowi z kassy pensyonatu do wysokości 150 rs., których rozchód zapisuje tenże do księgi sznurowéj wydawanéj mu corocznie. Po wydatkowaniu téj kwoty, Ekonom przedstawia sznurową księgę Radzie pensyonatu, a po jéj sprawdzeniu, zalicza się mu znów takaż sama kwota.

§ 52.

Отчетность вообще производится по установленному въ Царствѣ порядку. Форма счетоводства подробно опредѣлена будетъ въ наставленіи, о коемъ упомянуто въ § 57 сего Положенія.

§ 53.

По истеченіи каждаго года, Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа засвидѣтельствованный въ вѣрности хозяйственнымъ Комитетомъ пансіона, подробный отчетъ о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ пансіона, съ очищеніемъ каждой статьи прихода шнуровыми книгами, а расхода денегъ, узаконенными документами. Сей отчетъ, по повѣркѣ въ Управленіи Варшавскаго учебнаго округа, разсматривается и окончательно утверждается Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія. Краткую годовую вѣдомость о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ пансіона, Попечитель округа представляетъ Министерству Народнаго Просвѣщенія.

§ 54.

Пища для воспитанниковъ приготовляется здоровая и въ достаточномъ количествѣ. Число блюдъ и что именно въ какой день должно быть приготовлено, опредѣляется Директоромъ пансіона.

§ 55.

Бѣлье на воспитанникахъ перемѣняется зимою по два раза въ недѣлю, лѣтомъ же черезъ день; постельное бѣлье мѣняется одинъ разъ въ недѣлю въ опредѣленные для того дни.

§ 56.

При пансіонѣ находится больница для воспитанниковъ; но родители и заступающіе ихъ мѣсто могутъ брать больныхъ дѣтей и къ себѣ въ домъ.

§ 57.

Подробныя правила относительно воспитанія и управленія по всѣмъ частямъ пансіона опредѣлены будутъ въ особомъ наставленіи, съ утвержденія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

Вѣрно: Директоръ Департамента Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Ребиндеръ.*

§ 52.

Rachunkowość w ogóle odbywa się według porządku ustanowionego w Królestwie. Forma rachunkowości szczegółowo będzie oznaczona w instrukcyi, o któréj jest wzmianka w § 57-m niniejszéj ustawy.

§ 53.

Po upływie każdego roku Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego poświadczony przez Komitet gospodarczy szczegółowy rachunek pieniężny z wpływów, wydatków i remanentu funduszów pensyonatu, usprawiedliwiając każdą pozycyę przychodu księgami sznurowemi, a wydatki pieniędzy właściwemi dowodami. Rachunek ten, po należytém sprawdzeniu w Zarządzie okręgu naukowego Warszawskiego, roztrząsa się i zatwierdza ostatecznie przez Radę Wychowania Publicznego. Kurator okręgu przedstawia Ministrowi Oświecenia Narodowego krótki wykaz roczny o wpływach, wydatkach i remanencie funduszów pensyonatu.

§ 54

Żywność dla pensyonarzy powinna być zdrowa i w dostatecznéj ilości. Ilość potraw, jakie mianowicie, i w jakim dniu mają być dawane, oznacza Dyrektor pensyonatu.

§ 55.

Bielizna, którą pensyonarze noszą na sobie, ma być zmieniana w zimie po dwa razy na tydzień, w lecie zaś co drugi dzień; bielizna na pościeli zmienia się raz w tygodniu w dni na to oznaczone.

§ 56.

Przy pensyonacie znajduje się infirmerya dla pensyonarzy; wszakże rodzice lub zastępujący ich miejsce mogą brać chorych pensyonarzy do siebie.

§ 57.

Szczegółowe przepisy co do wychowania i zarządu we wszystkich częściach pensyonatu objęte będą osobną instrukcyą, zatwierdzoną przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

Za zgodność: Dyrektor Departamentu Oświecenia Narodowego,

(podpisano) *Rebinder*.

Приложеніе 1-е къ № 62-му.

Табель суммамъ на содержаніе воспитанниковъ пансіона при Люблинской гимназіи.

I. На пищу.	Въ годъ одному (Рубли)	(коп.)	Въ годъ всѣмъ (Рубли)	(коп. сер.)
На пищу 100 воспитанникамъ, 5 Комнатнымъ Надзирателямъ и Надзирателю при больницѣ, полагая на каждаго по 17 коп. въ сутки	62	5	6,577	30

Сроки	*II. На обмундированіе, бѣлье и постель для 100 воспитанниковъ.*	Число вещей	Полагая за вещи (Рубли)	(коп. сер.)	На одинъ годъ (Рубли)	(коп. сер.)
4 года	Шинель сѣраго сукна, подбой коленкоровый и другой фланелевый съ ватою по 15 руб. с.	100	1,500	—	375	—
3—	Пальто байковое, полагая по 12 руб. сер. за каждое пальто съ работою	100	1,200	—	400	—
2—	Полукафтанъ темнозеленаго сукна съ краснымъ воротникомъ съ одною серебряною изъ галуна петлицею на воротникѣ; пуговицы металлическія бѣлыя съ изображеніемъ герба Царства Польскаго, полагая за каждый полукафтанъ съ работою по 10 руб. сер.	100	1,000	—	500	—
1 годъ	Однобортная курта и панталоны темнозеленаго сукна съ воротникомъ изъ краснаго сукна по 9 руб. 50 коп. сер.	100	950	—	950	—
1—	Панталоны темнозеленаго сукна къ полукафтану, по 4 руб. с.	100	400	—	400	—
1—	Лѣтнихъ панталоновъ каждому двое, одни фламскаго бѣлаго полотна, а другія сѣрой нанки, полагая за панталоны по 2 руб. сер. съ работою	200	400	—	400	—
1—	Фуражекъ темнозеленаго сукна съ краснымъ околышкомъ и козыркомъ, каждому одна полагая по 90 коп. сер.	100	90	—	90	—

1-szy Annex do Nr. 62-go.

WYKAZ KOSZTÓW NA UTRZYMANIE UCZNIÓW W PENSYONACIE PRZY GIMNAZYUM W LUBLINIE.

I. Na żywność:	Rocznie Dla jednego (Rubli)	Rocznie Dla jednego (kop. sr.)	Rocznie Dla wszystkich (Rubli)	Rocznie Dla wszystkich (kop. sr.)
Na żywność dla 100 uczniów, 5-ciu Guwernerów i Nadzorcy przy infirmeryi, licząc na każdego po kopiejek 17 dziennie	62	5	6,577	30

Na jaki czas	*II. Na umundurowanie, bieliznę i pościel dla 100 uczniów.*	Ilość rzeczy	Licząc za rzeczy (Rubli)	Licząc za rzeczy (kop. sr.)	Rocznie (Rubli)	Rocznie (kop. sr.)
4 lata	Płaszcz z sukna szaraczkowego, z podszewką dymową i drugą flanelową na wacie po rs. 15	100	1,500	—	375	—
3 —	Palto bajowe, licząc za każde palto z robotą po rs. 12 . .	100	1,200	—	400	—
2 —	Półkaftan z sukna ciemno-zielonego, z kołnierzem czerwonym, z jednym srebrnym galonkiem na kołnierzu, guziki metalowe białe z herbem Królestwa Polskiego, licząc za każdy półkaftan z robotą po rsr. 10.	100	1,000	—	500	—
1 rok	Kurtka zapinana na jeden rząd z kołnierzem czerwonym sukiennym i spodnie z sukna ciemno-zielonego po rsr. 9 kop. 50	100	950	—	950	—
1 —	Spodnie z sukna ciemno-zielonego do półkaftana, po rsr. 4 .	100	400	—	400	—
1 —	Spodni letnich, każdemu po dwie pary, jedne z płótna flamanckiego białego, a drugie z nankinu szarego, licząc za parę z robotą po rsr. 2	200	400	—	400	—
1 —	Czapek z sukna ciemno-zielonego z czerwoną obwódką i z daszkiem, dla każdego jedna, licząc po kopiejek 90 .	100	90	—	90	—

1 годъ	Галстуковъ съ манишками чернаго сукна, каждому по два, полагая за каждый по 25 коп. съ работою	200	50	—	50	—
1—	Жилетовъ темнозеленаго сукна, каждому одинъ, по 1 руб. 50 коп. сер. къ работою	100	150	—	150	—
1—	Лосинныхъ подтяжекъ съ пружинами, по 90 коп. за пару	100	90	—	90	—
1—	Перчатокъ замшевыхъ, каждому по одной парѣ, по 60 коп. съ работою	100	60	—	60	—
1—	Сапоговъ каждому три пары съ двумя новыми головками, полагая по $7\frac{1}{2}$ руб. сер. на воспитанника, со включеніемъ работы и починки	300	750	—	750	—
2 года	Наволочекъ бѣлаго полотна, каждому по 4, полагая по 60 коп. за наволочку съ работою	400	240	—	120	—
3—	Простынь бѣлаго полотна для подшиванія одѣялъ, каждому по три, полагая по 1 руб. 20 коп. сер.	300	360	—	120	—
1 годъ	Утиральниковъ каждому по 4, полагая по 32 коп. за утиральникъ	400	128	—	128	—
3 года	Простынь для покрытія тюфяковъ, каждому по три, полагая по 1 руб. 10 коп. сер. за простыню съ работою	300	330	—	110	—
1 годъ	На разныя мелкія починки одежды и бѣлья воспитанниковъ, полагая на одного по 60 коп.	100	60	—	60	—
2 гола	Соломенниковъ, покрытыхъ сѣрымъ полотномъ, полагая по 1 руб. 80 к. с. за соломенникъ	100	180	—	90	—
	итого	—	—	—	4,843	—

Примѣчаніе. Каждый воспитанникъ обязанъ имѣть собственныхъ: 6 рубахъ, 6 подштанниковъ, 6 платковъ носовыхъ и 12 паръ получулокъ.

Вѣрно: Директоръ Департамента Народнаго Просвѣщенія, (подписано) *Ребиндеръ.*

1 rok	Halsztuków z zasłonką z sukna czarnego, po 2 każdemu, licząc za jeden z robotą po kop. 25. . . .	200	50	—	50	—
1 —	Kamizelek z sukna ciemno-zielonego, po jednéj dla każdego, licząc za jedną z robotą po rsr. 1 kop. 50 . .	100	150	—	150	—
1 —	Szelek łosiowych ze sprężynami, po kop. 90 parę . .	100	90	—	90	—
1 —	Rękawiczek zamszowych, każdemu po jednéj parze, po kop. 60 z robotą . .	100	60	—	60	—
1 —	Butów każdemu po trzy pary, z dwóma podszyciami, licząc razem z robotą i naprawami po 7 rsr. kop. 50 na ucznia.	300	750	—	750	—
2 lata	Powłoczek z płótna białego, każdemu cztery, licząc za jedną powłoczkę z robotą po kop. 60	400	240	—	120	—
3 —	Prześcieradeł z białego płótna, do podszycia kołder, po trzy dla każdego, licząc po rsr. 1 kop. 20	300	360	—	120	—
1 rok	Ręczników, każdemu 4, licząc za jeden po kop. 32 . .	400	128	—	128	—
3 lata	Prześcieradeł do przykrycia materaców, po trzy dla każdego, licząc za jedno z robotą po rsr. 1 kop. 10 . . .	300	330	—	110	—
1 rok	Na różne drobne reperacye odzieży i bielizny uczniów, licząc na jednego po kop. 60	100	60	—	60	—
2 lata	Sienników pokrytych płótnem szarém, dla każdego jeden, licząc po rsr. 1 kop. 80 za siennik	100	180	—	90	—
	razem . .	—	—	—	4,843	—

Uwaga. Każdy uczeń obowiązany jest mieć swoich własnych: koszul 6, gatek 6, chustek do nosa 6, skarpetek par 12.

Za zgodność: Dyrektor Departamentu Oświecenia Narodowego

(podpisano) *Rebinder.*

Приложенiе 2-е къ № 62-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Гатчинѣ, 2 Ноября 1859 года.

Штатъ пансiона при Люблинской гимназiи.

	Число лицъ	Классы должностей	Разряды мундира	Одному		Всѣмъ	
				Рубли и коп. сер.			
Комнатные Надзиратели .	5	XII	X	400	—	2,000	—
Бухгалтеръ	1	XII	X	400	—	400	—
Врачъ	1	IX	IX	200	—	200	—
Фельдшеръ	1	—	—	90	—	90	—
Надзиратель при больницѣ	1	—	—	90	—	90	—
Экономъ	1	—	—	400	—	400	—
Дядьки: одному 150 р. с. „ другому 120 „	2	—	—	—	—	270	—
На медикаменты и другiе по больницѣ расходы .	—	—	—	—	—	100	—
На учебныя пособiя и классныя потребности .	—	—	—	—	—	600	—
На содержанiе воспитанниковъ:							
а) на пищу 100 воспитанникамъ, 5 Комнатнымъ Надзирателямъ и Надзирателю при больницѣ, полагая на каждаго по 17 коп. въ сутки, или 62 руб. 5 коп. сер. въ годъ .	—	—	—	—	—	6,577	30
б) на обмундированiе, бѣлье, и постель 100 воспитанниковъ, полагая на каждаго 48 руб. 43 коп. сер. .	—	—	—	—	—	4,843	—

2-gi Annex do Nr. 62-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano:

„*Ma być podług tego*".

w Gatczynie, d. 2 Listopada 1859 r.

Etat pensyonatu przy gimnazyum w Lublinie.

	Liczba osób	Klassa urzędu	Klassa munduru	Dla jednego		Dla wszystkich	
				Rubli i kop. sr.			
Guwernerowie	5	XII	X	400		2,000	—
Buchhalter	1	XII	X	400	—	400	—
Lekarz	1	IX	IX	200	—	200	—
Felczer	1	—	—	90	—	90	—
Nadzorca infirmeryi . .	1	—	—	90	—	90	—
Ekonom	1	—	—	400		400	—
Dozorcy uczniów: jednemu rsr. 150, drugiemu „ 120	2	—	—	—	—	270	—
Na lekarstwa i inne wydatki infirmeryi . .	—	—	—	—	—	100	—
Na potrzeby i pomoce naukowe	—	—	—	—	—	600	—
Na utrzymanie uczniów:							
a) Na żywność dla 100 uczniów, 5-ciu Guwernerów i Nadzorcy przy infirmeryi, licząc na każdego po kop. 17 dziennie, czyli po rsr. 62 kop. 5 rocznie	—	—	—	—	—	6,577	30
b) Na ubranie, bieliznę i pościel dla 100 uczniów, licząc na każdego po rsr. 48 kop. 43	—	—	—	—	—	4,843	—

в) на мытье бѣлья, полагая на каждаго по 5 руб. сер.	—	—	—	—	—	500	—
г) на ремонтъ столоваго бѣлья, чайной и столовой посуды, столовыхъ приборовъ и пр.	—	—	—	—	—	100	—
На ремонтъ и луженіе кухонной посуды . . .	—	—	—	—	—	100	—
На наемъ вахтеровъ, поваровъ, дворниковъ и другихъ служителей .	—	—	—	—	—	1,605	—
На внутреннее и наружное освѣщеніе зданія .	—	—	—	—	—	1,000	—
На отопленіе.	—	—	—	—	—	972	—
На внутреннюю и наружную чистоту зданія, содержаніе огнегасительныхъ орудій и на ремонтъ классной и прочей мебели . . .	—	—	—	—	—	475	—
На мыло, ваксу, щетки, гребенки и стрижку волосъ	—	—	—	—	—	100	—
На прибавочное жалованье Директору, Инспектору и Секретарю, на плату Учителямъ гимнастики и танцованія и на экстраординарные расходы	—	—	—	—	—	2,077	70
итого .	—	—	—	—	—	22,500	—

Примѣчаніе 1. Расходы на содержаніе воспитанниковъ производятся соразмѣрно наличному числу ихъ, по означенному здѣсь разсчету.

2. Остатки по однѣмъ статьямъ могутъ быть употребляемы на покрытіе недостатковъ по другимъ, съ разрѣшенія Попечителя округа.

3. Сумма, назначенная на прибавочное жалованье Директору, Инспектору и Секретарю, согласно § 28 Положенія, равно и на плату Учителямъ гим-

c) Na pranie bielizny, licząc na każdego po rsr. 5	—	—	—	—	—	500	—
d) Na uzupełnienie bielizny stołowéj, naczyń do herbaty, przyborów do stołu i t. p.	—	—	—	—	—	100	—
Na uzupełnienie i pobielanie naczyń kuchennych	—	—	—	—	—	100	—
Na opłatę wachterów, kucharzy, stróżów i innéj służby	—	—	—	—	—	1,605	—
Na wewnętrzne i zewnętrzne oświetlanie gmachu	—	—	—	—	—	1,000	—
Na opał	—	—	—	—	—	972	—
Na utrzymanie wewnętrznego i zewnętrznego porządku gmachu, oraz na utrzymanie narzędzi ogniowych, na uzupełnienie utensyliów klassowych i innych mebli	—	—	—	—	—	475	—
Na mydło, szuwaks, szczotki, grzebienie i strzyżenie włosów . .	—	—	—	—	—	100	—
Na dodatek do płacy Dyrektorowi, Inspektorowi i Sekretarzowi, na wynagrodzenie Nauczycieli gimnastyki i tańca, i na wydatki ekstraordynaryjne . . .	—	—	—	—	—	2,077	70
razem .	—	—	—	—	—	22,500	—

Uwaga 1. Wydatki na utrzymanie uczniów uskuteczniają się odpowiednio do znajdującéj się ich liczby w pensyonacie, podług wskazanego niniejszym etatem obliczenia kosztu na każdego.

2. Oszczędności na jednych pozycyach mogą być używane za decyzyą Kuratora na pokrycie braku, jakiby się okazał na innych pozycyach.

3. Summę wyznaczoną na dodatek do płacy Dyrektorowi, Inspektorowi i Sekretarzowi, stosownie do § 28 ustawy, tudzież na wynagrodzenie Nauczycielom gimnastyki i

настики и танцованія, а также на экстраординарные расходы, распредѣляется ежегодно Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа.

Вѣрно: Директоръ Департамента Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Ребиндеръ.*

№ 63.

Выписка изъ Высочайше утвержденнаго Устава о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.

(8 (20) Мая 1862 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорско-Царскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ Царскомъ Селѣ, 8 (20) Мая 1862 г.

Уставъ о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.

Раздѣлъ II.

О среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

ГЛАВА I.

Уѣздныя училища и гимназіи.

Ст. 56.

Для пріуготовленія юношества, какъ къ различнымъ призваніямъ въ жизни, такъ и къ слушанію высшихъ курсовъ въ Главной Школѣ, учреждаются среднія учебныя заведенія подъ названіемъ уѣздныхъ училищъ и гимназій.

Ст. 57.

Каждый житель Царства и каждый иностранецъ пользуется правомъ образовать и приготовлять себя въ уѣздныхъ училищахъ и гимназіяхъ, и всѣ, бывшія по этому предмету, ограниченія отмѣняются; подданные же Имперіи могутъ быть принимаемы въ сіи заведенія не иначе, какъ съ разрѣшенія подлежащаго начальства Имперіи.

Ст. 58.

Уѣздныя училища въ своемъ учрежденіи вполнѣ будутъ соотвѣтствовать первымъ классамъ гимназическимъ, такъ чтобы юно-

tańca, jak również na wydatki ekstra-ordynaryjne rozdziela corocznie Kurator okręgu naukowego Warszawskiego.

Za zgodność: Dyrektor Departamentu Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Rebinder.*

N° 63.

Wypis z Najwyżéj zatwierdzonéj ustawy o wychowaniu publiczném w Królestwie Polskiém.

(d. 8 (20) Maja 1862 r.)

Na oryginale własną ręką Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości napisano: *„Ma być według tego.“*
Carskie Sioło, d. 8 (20) Maja 1862 r.

Ustawa o wychowaniu publiczném w Królestwie Polskiém.

Dział drugi.

O zakładach naukowych średnich.

Rozdział I.

Szkoły powiatowe i gimnazya.

Art. 56.

Dla przygotowania młodzieży równie do rozmaitych powołań życia, jak i do słuchania wykładów wyższych w Szkole Głównéj, ustanawiają się zakłady naukowe średnie, pod nazwiskiem szkół powiatowych i gimnazyów.

Art. 57.

Każdy mieszkaniec Królestwa i każdy obcy ma prawo kształcić się i przygotowywać w szkołach powiatowych i gimnazyach, a wszelkie w téj mierze ograniczenia uchylają się. Poddani zaś Cesarstwa przyjmowani być mogą do zakładów tych nie inaczéj, jak za zezwoleniem władzy właściwéj Cesarstwa.

Art. 58.

Szkoły powiatowe w organizacyi swéj będą ściśle odpowiadać pierwszym klassom gimnazyalnym, aby młodzież, która je

шество по окончаніи оныхъ, могло непосредственно продолжать свое образованіе въ гимназіяхъ.

Ст. 59.

Всѣ уѣздныя училища будутъ трояшаго рода и, смотря по классу дополняющему въ нихъ образованіе, будутъ имѣть названія:

а) общихъ уѣздныхъ училищъ;

б) педагогическихъ уѣздныхъ училищъ;

в) спеціальныхъ уѣздныхъ училищъ.

Ст. 60.

Общія уѣздныя училища назначаются для юношества, которое намѣревается окончить въ нихъ свое образованіе; педагогическія уѣздныя училища назначаются для образованія первоначальныхъ Учителей, какъ ихъ семинаріи; спеціальныя же уѣздныя училища, замѣняютъ нынѣшнія реальныя училища, которыя закрываются.

ГЛАВА II.

Общія уѣздныя училища.

Ст. 61.

Первые четыре класса общихъ уѣздныхъ училищъ, относительно преподаваемыхъ въ нихъ предметовъ и назначеннаго для каждаго предмета числа уроковъ, будутъ соотвѣтствовать первымъ четыремъ классамъ гимназическимъ.

Ст. 62.

Въ пятомъ классѣ дополненіе въ наукахъ состоитъ:

а) въ утвержденіи юношества въ Законѣ Божіемъ и правилахъ нравственности;

б) въ дальнѣйшемъ упражненіи въ языкахъ: польскомъ, русскомъ, нѣмецкомъ и французскомъ;

в) въ пополненіи свѣдѣній изъ ариѳметики, геометріи, географіи и исторіи;

г) въ пріобрѣтеніи необходимыхъ свѣдѣній изъ физики, химіи, гигіены и естественной исторіи.

Ст. 63.

Объемъ преподаванія сихъ предметовъ и число уроковъ для каждаго изъ нихъ, опредѣленъ будетъ постановленіемъ Совѣта Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

przejdzie, mogła bez przerwy kontynuować nauki swe w gimnazyach.

Art. 59.

Wszystkie szkoły powiatowe będą trojakie, a od klassy dopełniającéj w nich instrukcyę, mają nosić nazwiska:

a) szkół powiatowych ogólnych,
b) szkół powiatowych pedagogicznych,
c) szkół powiatowych specyalnych.

Art. 60.

Szkoły powiatowe ogólne przeznaczają się dla takiéj młodzieży, która ma zamiar ukształcenie swe w nich zakończyć; szkoły powiatowe pedagogiczne przeznaczają się do kształcenia Nauczycieli elementarnych, jako ich seminarya; szkoły powiatowe specyalne czyli zarobkowe, zastąpią miejsce dzisiejszych szkół realnych, które się znoszą.

ROZDZIAŁ II.

Szkoły powiatowe ogólne.

Art. 61.

Pierwsze cztery klassy w szkołach powiatowych ogólnych odpowiadać będą, co do przedmiotów w nich wykładanych i liczby godzin dla każdego z nich, pierwszym czterem klassom gimnazyalnym.

Art. 62.

W klassie piątéj dopełnienie nauki polegać ma:

a) na ugruntowaniu młodzieży w zasadach Religii i moralności;
b) na dalszém ćwiczeniu w językach polskim, rossyjskim, niemieckim i francuzkim;
c) na uzupełnieniu wiadomości w arytmetyce, jeometryi, jeografii i historyi;
d) na nabyciu koniecznych pojęć z fizyki, chemii, higieny i historyi naturalnéj.

Art. 63.

Zakres tych przedmiotów i liczbę godzin dla każdego z nich oznaczy postanowienie Rady Administracyjnéj, na wniosek Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Ст. 64.

Общія уѣздныя училища распредѣлены будутъ въ Царствѣ сообразно мѣстнымъ потребностямъ.

Ст. 65.

Нынѣ учреждается 10 общихъ уѣздныхъ училищъ: три въ Варшавѣ; въ Пултускѣ, Ловичѣ, Равѣ, Велюнѣ, Серадзѣ, Грубѣшовѣ и Млавѣ по одному.

Ст. 66.

Съ теченіемъ времени, по мѣрѣ возможности, число общихъ уѣздныхъ училищъ, можетъ быть увеличиваемо и онѣ будутъ учреждаемы въ тѣхъ по преимуществу мѣстностяхъ, гдѣ находится соотвѣтственное зданіе, и гдѣ жители изъявятъ желаніе принять участіе въ ихъ содержаніи.

Ст. 67.

Каждое общее уѣздное училище будетъ имѣть 10 Учителей а именно: для Закона Божія, для языковъ: польскаго, русскаго, латинскаго и греческаго, нѣмецкаго, французскаго, для географіи и исторіи, для рисованія и чистописанія по одному; для наукъ математическихъ и естественныхъ по два. Сверхъ того, могутъ быть приглашены Законоучители другихъ исповѣданій и Учитель пѣнія.

ГЛАВА IV.

Специальныя уѣздныя училища.

Ст. 79.

Въ специальныхъ уѣздныхъ училищахъ будутъ три гимназическіе классы, и два: 4 и 5-й специальные.

Ст. 80.

Въ сихъ двухъ классахъ будутъ преподаваемы: польскій языкъ во всѣхъ училищахъ, а нѣмецкій тамъ, гдѣ, по значительному числу учениковъ Нѣмцевъ, училищное начальство признаетъ это нужнымъ. Изъ наукъ же будутъ преподаваемы:

а) изъ ариѳметики, о прогрессіяхъ и логариѳмахъ;

б) изъ геометріи, стереометрія съ межеваніемъ и употребленіемъ мензулы и астролябіи;

в) алгебра до рѣшенія уравненій 2-й степени включительно;

г) физика съ механикой;

д) химія въ примѣненіи къ земледѣлію и технологіи;

е) гигіена;

Art. 64.

Szkoły powiatowe ogólne rozłożone będą po kraju, stosownie do potrzeby miejscowéj.

Art. 65.

Na teraz szkół powiatowych ogólnych ustanawia się dziesięć: w Warszawie trzy, w Pułtusku, Łowiczu, Rawie, Wieluniu, Sieradzu, Hrubieszowie i Mławie po jednéj.

Art. 66.

W dalszym czasie, w miarę funduszów, liczba ich może być powiększoną i ustanawiane będą w tych zwłaszcza miejscach, gdzie jest stosowny budynek i gdzie mieszkańcy oświadczą chęć przyłożenia się do ich utrzymania.

Art. 67.

Każda szkoła powiatowa ogólna mieć będzie 10-u Nauczycieli mianowicie: do nauki Religii, do języków: polskiego, rossyjskiego, łacińskiego i greckiego, niemieckiego, francuzkiego, jeografii i historyi, rysunków i kalligrafii, po jednym; do nauk matematycznych i przyrodzonych, po dwóch. Nauczyciele Religii innych wyznań i Nauczyciel śpiewu mogą być przybrani.

ROZDZIAŁ IV.

Szkoły powiatowe specyalne.

Art. 79.

Szkoły powiatowe specyalne będą miały tylko trzy klassy gimnazyalne, a dwie specyalne: czwartą i piątą.

Art. 80.

W tych dwóch klassach z języków nauczane tylko będą: polski we wszystkich szkołach, a niemiecki tam, gdzie z powodu znacznéj liczby uczniów niemców, władza szkolna uzna tego potrzebę. Z nauk zaś wykładane będą:

a) z arytmetyki, część o postępach i logarytmach;

b) z jeometryi, solidometrya z miernictwem i użyciem stolika i kątomiaru;

c) algebra do rozwiązywania równań stopnia drugiego włącznie;

d) fizyka z mechaniką;

e) chemia z zastosowaniem do rolnictwa i technologii;

f) higiena;

ж) естественная исторія;
з) сельское хозяйство съ садоводствомъ;
и) технологія;
i) коммерческія науки;
к) черченіе линейное, техническое и топографическое.

Ст. 81.

Объемъ преподаванія каждаго изъ сихъ предметовъ и число уроковъ, опредѣлены будетъ постановленіемъ Совѣта Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 82.

Распредѣленіе и увеличеніе числа спеціальныхъ уѣздныхъ училищъ, будетъ зависѣть отъ времени и промышленнаго развитія городовъ. Нынѣ учреждаются въ Варшавѣ: два училища, въ Плоцкѣ, Влоцлавкѣ, Люблинѣ, Радомѣ, Петроковѣ, и Лодзи по одному.

Ст. 83.

Спеціальное уѣздное училище въ Лодзи учреждается вмѣсто нынѣ существующаго тамъ Нѣмецко-Русскаго училища, которое закрывается.

Ст. 84.

Слѣдующія спеціальныя уѣздныя училища: Плоцкое, Петроковское, Люблинское и Радомское со временемъ могутъ быть переведены, первое въ Липно или Railway Конинъ, второе въ Ченстохову, третье въ Красный-Ставъ, а четвертое въ Конскія или Пржедборже, ежели жители этихъ городовъ озаботятся съ своей стороны прiисканіемъ помѣщенія для помянутыхъ заведеній.

Ст. 85.

Каждое спеціальное уѣздное училище будетъ имѣть 10 Учителей, а именно: для Закона Божія, для языка польскаго и латинскаго, для языка нѣмецкаго и латинскаго, для французскаго языка и чистописанія, для русскаго языка и географіи, для рисованія и чистописанія по одному, для математики же, физики, химіи, естественной исторіи, сельскаго хозяйства, технологіи и Коммерческихъ наукъ по четыре Учителя, которые, смотря по способностямъ, раздѣлятъ между собою эти предметы.

Ст. 86.

Въ Лодзи назначается Законоучитель лютеранскаго исповѣданія, на равныхъ правахъ съ католическимъ, имѣющій тоже са-

g) historya naturalna;
h) gospodarstwo wiejskie z ogrodnictwem;
i) technologia;
k) nauki handlowe;
l) rysunki linearne, techniczne i topograficzne.

Art. 81.

Zakres każdego z tych przedmiotów i liczbę godzin wykładu oznaczy postanowienie Rady Administracyjnéj, na wniosek Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 82.

Rozmieszczenie i powiększenie liczby szkół powiatowych specyalnych wskaże czas i rozwinięcie się przemysłowe miast w Królestwie Polskiem. Nateraz otwarte być mają: w Warszawie dwie, w Płocku, we Włocławku, w Lublinie, w Radomiu, w Piotrkowie i w Łodzi po jednéj.

Art. 83.

Szkoła powiatowa specyalna w Łodzi ustanawia się na miejsce szkoły realnéj niemiecko-russkiéj, która się znosi.

Art. 84.

Szkoły powiatowe specyalne następujące: Płocka, Piotrkowska, Lubelska i Radomska, przeniesione być mogą z czasem, pierwsza do Lipna lub do Konina, druga do Częstochowy, trzecia do Krasnegostawu, a czwarta do Końskich lub Przedborza, jeżeli mieszkańcy tych miast ze swéj strony obmyślą pomieszczenie dla tych zakładów.

Art. 85.

Każda szkoła powiatowa specyalna będzie miała 10-u Nauczycieli, mianowicie: do nauki Religii, do języka polskiego i łacińskiego, do języka niemieckiego i łacińskiego, do języka francuzkiego i kalligrafii, do języka rossyjskiego i jeografii, do rysunków i kalligrafii po jednym; zaś do matematyki, fizyki, chemii, historyi naturalnéj, gospodarstwa, technologii i nauk handlowych po 4-ch Nauczycieli, którzy, odpowiednio do swego usposobienia te przedmioty między siebie rozdzielą.

Art. 86.

W Łodzi naznaczony być ma Nauczyciel Religii wyznania Ewangelickiego, na równych prawach z Katolickim, mający taką

мое число уроковъ и излагающій свой предметъ по нѣмецки. Часть уроковъ, назначенныхъ на французскій языкъ, можетъ быть также употреблена на языкъ нѣмецкій. Всѣ прочіе предметы излагаются въ этомъ училищѣ по польски.

ГЛАВА V.

Общія правила для всѣхъ уѣздныхъ училищъ.

Ст. 87.

Уѣздныя училища изъяты изъ завѣдыванія Директоровъ гимназій и съ сего времени, во всѣхъ служебныхъ отношеніяхъ, зависятъ непосредственно отъ Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 88.

Начальникомъ каждаго уѣзднаго училища будетъ одинъ изъ его Учителей, назначенный для исправленія сей должности Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 89.

Означенный Начальникъ имѣетъ титулъ Ректора уѣзднаго училища, и, пока исправляетъ сію должность, полагается за урядъ въ VII-мъ классѣ.

Ст. 90.

Независимо отъ обязанности управленія училищемъ, подробныя правила которой Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія опредѣлены будутъ особою инструкціею, Ректоръ училища долженъ еще излагать тотъ предметъ, Учителемъ котораго онъ былъ назначенъ.

Ст. 91.

Кромѣ Учительскаго оклада, Ректоръ будетъ еще получать прибавку, въ штатѣ уѣздныхъ училищъ означенную, и можетъ имѣть квартиру въ училищномъ зданіи, тамъ гдѣ будетъ для этого помѣщеніе.

Ст. 92.

Ректоръ уѣзднаго училища можетъ сноситься съ Губернскими и уѣздными властями по дѣламъ училища. Хозяйственныя его отношенія съ Губернскимъ Правленіемъ опредѣлитъ вышеупомянутая въ ст. 90 Инструкція.

samą liczbę godzin i wykładający przedmiot swój po niemiecku. Część godzin, przeznaczonych na język francuzki, obróconą być także może na język niemiecki. Język wykładowy wszystkich innych przedmiotów w szkole téj ma być polski.

ROZDZIAŁ V.

Ogólne przepisy, tyczące się wszystkich szkół powiatowych.

Art. 87.

Szkoły powiatowe wyjmują się z pod zawiadywania Dyrektorów gimnazyów i zależą odtąd we wszystkich stosunkach służbowych wprost od Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 88.

Zwierzchnikiem każdéj szkoły powiatowéj ma być jeden z jéj Nauczycieli, przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, do pełnienia obowiązku tego powołany.

Art. 89.

Zwierzchnik taki nosi tytuł Rektora szkoły powiatowéj i póki pełni ten obowiązek, zaliczony być ma do urzędników klasy VII.

Art. 90.

Niezależnie od obowiązku zwierzchnictwa szkoły, którego szczegółowe przepisy Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego osobną instrukcyą określi, Rektor szkoły powinien jeszcze wykładać ten przedmiot, którego Nauczycielem był mianowany.

Art. 91.

Oprócz płacy nauczycielskiéj, Rektor pobierać jeszcze ma dodatek, poniżéj etatem szkół powiatowych oznaczony, i może mieć mieszkanie w gmachu szkolnym, tam gdzie miejsce na to pozwoli.

Art. 92.

Rektor szkoły powiatowéj korrespondować może z władzami gubernialnemi i powiatowemi w interessach szkoły. Stosunek jego z Rządem Gubernialnym, pod względem gospodarskim, określi instrukcya, powyżéj w art. 90-m wzmiankowana.

Ст. 93.

При каждомъ уѣздномъ училищѣ будутъ: Секретарь, онъ же Смотритель зданія, и сторожъ.

ГЛАВА VI.

Гимназіи.

Ст. 94.

Въ гимназіяхъ будетъ VII классовъ. Предметы, составляющіе полный гимназическій курсъ и обязательные для всѣхъ учениковъ, будутъ слѣдующіе:

а) Законъ Божій съ священною исторіею, а въ высшихъ классахъ съ краткою исторіею церкви, важнѣйшихъ соборовъ и съ письменными упражненіями, къ вышепоименованнымъ предметамъ относящимися;

б) польскій языкъ съ изложеніемъ грамматики и науки о качествахъ слога, съ исторіею образованія языка и исторіею литературы, по предварительномъ краткомъ, но по возможности полномъ изложеніи теоріи каждаго рода, какъ прозы, такъ и поэзіи. Преподаваніе это должно быть соединено съ письменными упражненіями, особенно же съ ученіемъ наизустъ замѣчательнѣйшихъ отрывковъ сочиненій образцовыхъ польскихъ писателей;

в) русскій языкъ, съ изложеніемъ грамматики, а въ высшихъ классахъ исторіи русской литературы и исторіи общаго развитія Россіи въ отношеніи наукъ, художествъ и промышленности. Съ этимъ преподаваніемъ должны быть соединены во всѣхъ классахъ упражненія, какъ изустныя, такъ и письменныя, въ особенности же ученіе наизустъ отрывковъ изъ сочиненій образцовыхъ русскихъ писателей, каковыя должны продолжаться во всѣхъ классахъ. На всемъ этомъ курсѣ, начиная съ III-го класса преподаваніе должно производиться на русскомъ языкѣ;

г) языки нѣмецкій и французскій. Изложеніе грамматики, а въ высшихъ классахъ исторіи литературы сихъ языковъ, должно быть соединено съ изустными и письменными упражненіями и выучиваніемъ наизустъ лучшихъ отрывковъ;

д) латинскій языкъ, начинающійся съ I-го класса и продолжающійся во всѣхъ, съ изложеніемъ грамматическихъ

Art. 93.

Przy każdéj szkole powiatowéj będzie Pisarz razem Murgrabia, i stróż.

ROZDZIAŁ VI.

Gimnazya.

Art. 94.

Gimnazya mieć będą klass siedm. Przedmioty, mające składać całość gimnazyalnego kursu i których wszyscy uczniowie słuchać obowiązani, są następujące:

a) Nauka Religii z historyą świętą, a w klassach wyższych z krótką historyą kościoła, główniejszych synodów i z ćwiczeniami piśmiennemi do powyższych przedmiotów odnoszącemi się.

b) Język polski z wykładem grammatyki i nauki o przymiotach stylu, z historyą wykształcenia języka i z historyą literatury, poprzedzoną treściwym wykładem teoryi każdego rodzaju tak prozy jako i poezyi. Wykład ten ma być połączony z ćwiczeniami piśmiennemi, a szczególniéj z wyuczaniem najcelniejszych wyjątków z wzorowych pisarzy polskich.

c) Język rossyjski, z wykładem grammatyki, a w klassach wyższych historyi literatury rossyjskiéj i historyi ogólnego ukształcenia Rossyi pod względem naukowym, artystycznym i przemysłowym. Z tym wykładem połączone być mają we wszystkich klassach ćwiczenia tak ustne jako i piśmienne, a szczególniéj wyuczanie się wyjątków z celujących pisarzy rossyjskich, które przez wszystkie klassy ciągnąć się powinno. Cały ten kurs, począwszy od klassy III-éj, wykładany być ma w języku rossyjskim.

d) Języki niemiecki i francuzki; wykład grammatyki a w dalszych klassach historyi literatury tych języków, połączony być ma z ćwiczeniami ustnemi i piśmiennemi i wyuczaniem się najcelniejszych wyjątków.

e) Język łaciński, rozpoczynający się od klassy I-éj i ciągnący się przez wszystkie, z wykładem prawideł grammaty-

правилъ и краткой исторіи литературы и древностей римскихъ. Преподаваніе сего языка должно основываться по преимуществу на переводѣ и грамматическомъ и филологическомъ объясненіи римскихъ классическихъ писателей и на выучиваніи наизусть лучшихъ изъ нихъ отрывковъ;

е) греческій языкъ начинается съ IV-го класса и продолжается до VII-го. Обученіе этому языку также должно опираться на основательномъ изложеніи грамматики; главнымъ же образомъ на переводѣ болѣе легкихъ греческихъ авторовъ и на выучиваніи наизусть лучшихъ изъ нихъ отрывковъ, съ соблюденіемъ постепенности;

ж) логика съ краткою наукою о способностяхъ души, о методѣ вообще и примѣненіи его къ наукамъ точнымъ и наукамъ нравственнымъ, въ VII-мъ классѣ;

з) ариѳметика, начинающаяся съ I-го класса и оканчивающаяся въ IV-мъ классѣ прогрессіями и логариѳмами;

и) геометрія, начинающаяся съ II-го класса и оканчивающаяся въ V-мъ стереометріею и наукою о сферическихъ треугольникахъ;

і) межеваніе и нивеллировка въ IV и V-мъ классахъ;

к) алгебра, начинающаяся въ IV-мъ классѣ и оканчивающаяся въ VII-мъ наукою о сочетаніяхъ и перемѣщеніяхъ, Нютоновомъ биномѣ и уравненіяхъ высшихъ степеней;

л) тригонометрія прямолинейная и сферическая въ VI-мъ классѣ;

м) начертательная геометрія въ V и VII-мъ классахъ, съ примѣненіемъ теоріи къ рѣшенію задачъ и упражненіемъ въ черченіи эпюровъ;

н) общая механика въ VII-мъ классѣ;

о) аналитическая геометрія въ VII-мъ классѣ, оканчивающаяся кривыми линіями, происходящими изъ коническихъ сѣченій и примѣненіемъ важнѣйшихъ теоремъ къ искусствамъ и ремесламъ;

п) физика въ V и VI-мъ классахъ, оканчивающаяся наукою о свѣтѣ, о поляризаціи, съ примѣненіемъ къ теоріи цвѣтовъ;

р) физико-математическая географія въ VI-мъ классѣ;

cznych i krótkiéj historyi literatury i starożytności rzymskich. Wykład tego języka ma polegać szczególniéj na tłómaczeniu i objaśnianiu grammatycznėm i filologicznėm autorów klassycznych Rzymskich i na wyuczaniu się najcelniejszych z nich wyjątków.

f) Język grecki rozpoczynać się ma od klassy IV-éj i ciągnąć się do VII-ej. Nauczanie tego języka opierać się ma także na gruntownym wykładzie grammatyki, a głównie na tłómaczeniu autorów greckich łatwiejszych i popularniejszych, jak i na wyuczaniu się z nich pięknych i dobrze ustopniowanych wyjątków.

g) Loika z krótką nauką o władzach duszy, o metodzie w ogólności i jéj zastosowaniu w naukach ścisłych i naukach moralnych, w klassie VII-éj.

h) Arytmetyka, poczynająca się od klassy I-éj i kończąca się w IV-éj na nauce o postępach i logarytmach.

i) Jeometrya, poczynająca się od klassy II-éj i kończąca się w V-éj solidometryą i nauką o trójkątach kulistych.

k) Miernictwo i niwelacya w klassie IV-éj i V-éj.

l) Algebra, poczynająca się w klassie IV-éj i kończąca się w VII-éj na nauce o kombinacyach i permutacyach, binomie Newtona i równaniach wyższych stopni.

m) Trygonometrya płaska i kulista w klassie VI-éj.

n) Jeometrya wykreślna w klassie VI-éj i VII-éj, z zastosowaniem teoryi do rozwiązywania zagadnień i wprawą w rysunek i czyste odrabianie zarysów (epiurów).

o) Mechanika ogólna w klassie VII-éj.

p) Jeometrya analityczna w klassie VII-éj, kończąca się na liniach krzywych, z przecięć ostrokręgowych wynikających, i zastosowaniu ważniejszych twierdzeń do kunsztów i rzemiosł.

q) Fizyka w klassie V-éj i VI-éj, kończąca się nauką o świetle, o polaryzacyi, z zastosowaniem do teoryi kolorów.

r) Jeografia matematyczno-fizyczna w klassie VI-éj.

с) химія, начинающаяся въ VI-мъ классѣ и окончивающаяся въ VII-мъ общимъ обзоромъ основаній органическихъ, или альколоидовъ и перемѣною органическихъ веществъ вслѣдствіе броженія;

т) естественная исторія, начинающаяся въ V-мъ классѣ, гдѣ излагается зоологія, въ VI-мъ ботаника, и въ VII-мъ минералогія и географія;

у) географія начинается въ I-мъ классѣ и окончивается въ IV-мъ отдѣльнымъ изложеніемъ географіи Имперіи и Царства;

ф) всеобщая исторія начинается въ IV-мъ классѣ курсомъ древней географіи, излагаемымъ сравнительно съ странами нынѣ занимающими мѣсто древнихъ государствъ и ихъ частей; въ V-мъ классѣ древняя исторія, въ VI классѣ средняя и отдѣльно часть Русской исторіи, а въ VII-мъ классѣ всеобщая новая исторія и отдѣльно вторая часть Русской исторіи до нашихъ временъ;

х) Польская исторія въ VI и VII-мъ классахъ;

ц) рисованіе и чистописаніе преподаются отъ I-го класса до V-го.

Ст. 95.

Объемъ преподаванія всѣхъ сихъ предметовъ и число уроковъ въ недѣлю будетъ опредѣлено Совѣтомъ Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 96.

Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія составитъ и утвердитъ подробныя програмы, заключающія главные вопросы, на какіе каждый изъ вышеисчисленныхъ предметовъ можетъ быть раздѣленъ. Програмы эти будутъ собраны въ одну книгу и напечатаны. Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія опредѣлитъ также подробныя инструкціи, которыхъ Учители должны держаться, при преподаваніи предметовъ.

ГЛАВА VII.

Число гимназій и ихъ распредѣленіе.

Ст. 97.

Гимназій будетъ 13, а именно: въ Варшавѣ 3, въ Петроко-

s) Chemia, rozpoczynająca się w klassie VI-éj, a kończąca się w VII-éj ogólnym rysem zasad organicznych czyli alkaloidów i zmianami materyj organicznych przez fermentacyę.

t) Historya naturalna, rozpoczynająca się w klassie V-éj, gdzie wyłożoną będzie zoologia, w VI-éj botanika, a w VII mineralogia i geologia.

u) Jeografia rozpoczynać się ma w klassie I-éj, a kończyć w IV-éj, wyłożeniem oddzielnem jeografii Cesarstwa i Królestwa.

w) Historya powszechna rozpocznie się w klassie IV-éj kursem jeografii starożytnéj, wyłożonéj porównawczo z krajami, które dziś miejsce dawnych państw i ich części zajmują. W klassie V-éj historya starożytna, w klassie VI-éj historya średnich wieków i oddzielnie część historyi Rossyi, a w VII-éj historya nowożytna powszechna i oddzielnie dalsza część historyi Rossyi aż do naszych czasów.

x) Historya Polska w klassie VI-éj i VII-éj.

y) Kalligrafia i rysunki wykładane być mają od klassy I-éj do V-éj.

Art. 95.

Zakres wszystkich tych przedmiotów i liczbę godzin w tygodniu oznaczy Rada Administracyjna na wniosek Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 96.

Ułożone i zatwierdzone być mają przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego szczegółowe programmata, obejmujące główne pytania, na jakie się każdy z powyżéj oznaczonych przedmiotów rozłożyć daje. Programmata te mają być zebrane w jedną książkę i ogłoszone drukiem. Kommissya Rządowa przepisze także szczegółowe instrukcye, jakich się Nauczyciele w ich wykładzie trzymać mają.

ROZDZIAŁ VII.

Liczba gimnazyów i ich rozmieszczenie.

Art. 97.

Gimnazyów ma być 13, a mianowicie: w Warszawie trzy,

вѣ, Калишѣ, Радомѣ, Кельцахъ, Пинчовѣ, Сѣдльцахъ, Щебржешинѣ, Плоцкѣ, Ломжѣ, и Сувалкахъ по одной.

Ст. 98.

Нынѣ открываются въ полномъ составѣ слѣдующія гимназіи: три Варшавскія, Петроковская, Калишская, Радомская, Келецкая, Плоцкая и Сувалкская.

Ст. 99.

Гимназіи въ Пинчовѣ, Сѣдльцахъ и Ломжѣ, которыя образуются изъ нынѣшнихъ пятиклассныхъ училищъ, могутъ до времени остаться при пяти классахъ гимназическихъ, ежели не будетъ возможности открыть всѣ семь классовъ. Но ежегодно долженъ быть прибавляемъ одинъ классъ, такъ, чтобы эти гимназіи въ теченіе двухъ лѣтъ развились въ полномъ своемъ составѣ. Гимназія въ Щебржешинѣ можетъ быть открыта, или отчасти, или въ полномъ составѣ, по мѣрѣ того, какъ Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, снабдитъ училищное зданіе мебелью, училищными потребностями и необходимымъ числомъ Учителей.

ГЛАВА VIII.

Люблинскій Лицей.

Ст. 100.

Вмѣсто упраздняемаго Варшавскаго Благороднаго Института, учреждается въ Люблинѣ Лицей съ VIII-ю классами, который будетъ помѣщаться въ зданіи нынѣшней Люблинской гимназіи.

Ст. 101.

Относительно предметовъ преподаванія, ихъ объема и числа уроковъ въ недѣлю, первые семь классовъ Люблинскаго Лицея будутъ соотвѣтствовать семи классамъ каждой гимназіи. Въ VIII-мъ классѣ, дополняющемъ общій курсъ наукъ, для юношества, не предполагающаго поступить въ главную школу, будетъ излагаться:

а) исторія важнѣйшихъ эпохъ философіи;

б) исторія искусствъ и эстетика;

в) политическая экономія съ статистикой и частью науки о финансахъ;

г) высшая алгебра, дифференціальное и интегральное исчисленіе;

w Piotrkowie, w Kaliszu, w Radomiu, w Kielcach, w Pińczowie, w Siedlcach, w Szczebrzeszynie, w Płocku, w Łomży i w Suwałkach.

Art. 98.

Na pierwszy raz otwarte być mają całkowicie gimnazya następujące: w Warszawie trzy, w Piotrkowie, w Kaliszu, w Radomiu, w Kielcach, w Płocku i w Suwałkach.

Art. 99.

Gimnazya w Pińczowie, w Siedlcach i w Łomży, mające powstać z dzisiejszych szkół 5-cio klassowych, mogą być zostawione tymczasowo przy pięciu klassach gimnazyalnych, jeżeli nie będzie można otworzyć wszystkich siedmiu. Co rok wszakże ma być przydawana jedna klassa, tak, aby gimnazya te, w przeciągu lat dwóch, były całkowite i zupełne. Gimnazyum w Szczebrzeszynie otwarte być ma w części lub całkowicie, w miarę jak Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego opatrzy gmach szkolny w sprzęty i potrzeby szkolne i dobierze potrzebnych Nauczycieli.

ROZDZIAŁ VIII.

Liceum w Lublinie.

Art. 100.

Na miejsce Warszawskiego instytutu szlacheckiego, który się znosi, ustanawia się Liceum w Lublinie o VIII-u klassach, które w gmachu dzisiejszego gimnazyum Lubelskiego pomieszczone zostanie.

Art. 101.

Co do przedmiotów wykładu, ich zakresu i liczby godzin w tygodniu, pierwsze siedm klass Liceum w Lublinie odpowiadać mają siedmiu klassom każdego gimnazyum. W klassie VIII-éj, dopełniającéj ogólnéj instrukcyi dla młodzieży, nie zamierzającéj udać się do Szkoły Głównéj, wykładane być mają:

a) historya ważniejszych epok filozofii;
b) historya sztuk pięknych i estetyka;
c) ekonomia polityczna ze statystyką i częścią nauki o finansach;
d) algebra wyższa i rachunek różniczkowy i integralny;

д) главныя основанія архитектуры съ инженернымъ искусствомъ;

е) сельское хозяйство;

ж) Продолженіе практическихъ упражненій въ языкахъ: польскомъ, русскомъ, латинскомъ, и французскомъ, основывающееся на чтеніи во время класса авторовъ и на письменныхъ упражненіяхъ;

з) рисованіе фигуръ, линейное и архитектоническое.

Ст. 102.

Люблинскій Лицей отчасти будетъ закрытое учебное заведеніе для пансіонеровъ, а отчасти открытое для приходящихъ учениковъ всѣхъ сословій.

Ст. 103.

Число пансіонеровъ, безъ различія происхожденія, не должно превышать 100. Головой же взносъ за ученіе, домашнее упражненіе въ языкахъ, содержаніе, леченіе и т. д., кромѣ одежды и бѣлья, опредѣляется въ 225 руб. сер. Кромѣ этой платы ученики, при первоначальномъ вступленіи въ пансіонъ Люблинскаго Лицея, вносятъ единовременно по 25 руб. сер. Приходящіе же ученики будутъ вносить только вступительную плату, для гимназій опредѣленную.

Ст. 104.

Каждый пансіонеръ долженъ имѣть собственный гардеробъ, подробно опредѣленный, относительно числа и формы платьевъ, количества бѣлья, а также бѣлья постельнаго и столоваго. Гардеробъ этотъ въ извѣстные опредѣленные сроки долженъ быть возобновляемъ родителями или опекунами, а заведеніе обязано только содержать его въ порядкѣ и цѣлости, пока онъ не будетъ возобновленъ.

Ст. 105.

Столъ для учениковъ не долженъ находиться въ рукахъ Лицейскаго начальства, ни же какого либо хозяйственнаго Комитета, но долженъ быть отданъ подрядчику за извѣстную плату, разсчитанную по числу учениковъ.

Подобнымъ же образомъ заведеніе будетъ снабжаемо всѣми потребностями, касающимися до отопленія, освѣщенія, стирки бѣлья, лекарствъ, учебныхъ пособій и т. д.

e) główne zasady architektury z inżenieryą;

f) gospodarstwo wiejskie;

g) praktyczna kontynuacya nauki języków: polskiego, rossyjskiego, łacińskiego i francuzkiego, polegająca na czytaniu w klassie autorów i na ćwiczeniach piśmiennych;

h) rysunek figur, linearny, architektoniczny i lawowanie.

Art. 102.

Liceum w Lublinie ma być w części zakładem naukowym zamkniętym, a w części wolnym dla uczniów przychodnich wszelkiego stanu.

Art. 103.

Liczba pensyonarzy, bez różnicy pochodzenia, ogranicza się do stu. Opłata zaś roczna za naukę, wprawę domową w językach, utrzymanie, leczenie i. t. d. oprócz garderoby i bielizny, naznacza się rs. 225. Oprócz téj opłaty, uczniowie, po raz pierwszy wstępujący do pensyonu Liceum, składają jednorazowo po rs. 25. Uczniowie zaś przychodni składać będą tylko opłatę wstępną, dla gimnazyów przepisaną.

Art. 104.

Każdy pensyonarz ma mieć wyprawę własną, ściśle oznaczoną co do liczby i formy sukien, co do liczby bielizny, tak do noszenia, jak pościelnéj i stołowéj. Garderoba ta w pewnych oznaczonych terminach powinna być przez rodziców lub opiekunów odnawiana, a zakład obowiązany tylko utrzymać ją w porządku i całości, póki odnowioną nie zostanie.

Art. 105.

Żywienie uczniów nie powinno być w ręku zwierzchności Liceum, ani żadnego gospodarczego Komitetu, ale ma być oddane jakiemu przedsiębiercy, za pewną oznaczoną od osoby opłatę.

Podobnymże sposobem zakład we wszystkie potrzeby opału, światła, oprania bielizny, lekarstw, pomocy naukowych i t. d., opatrywanym być powinien.

Ст. 106.

Подробныя правила касательно объема преподаваемыхъ въ VIII-мъ классѣ предметовъ, внутренняго порядка Лицея, дисциплины между пансіонерами, числа Гувернеровъ и Учителей искусствъ, канцелярской и прочей службы, будутъ опредѣлены Совѣтомъ Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 107.

Пока Люблинской Лицей не будетъ учрежденъ согласно вышеизложеннымъ правиламъ, всѣ классы нынѣшней гимназіи будутъ устроены на основаніи правилъ сего Устава и открыты немедленно.

ГЛАВА IX.

О Ректорахъ, Префектахъ и Учителяхъ.

Ст. 108.

Каждая гимназія будетъ имѣть особаго Ректора, обязаннаго при томъ преподавать предметъ, котораго былъ учителемъ, въ продолженіе извѣстнаго количества часовъ.

Ст. 109.

Ректоръ гимназіи, во время исправленія сей должности, состоитъ за урядъ въ VI-мъ классѣ.

Ст. 110.

Въ служебномъ отношеніи, Ректоръ подчиняется непосредственно Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и только отъ нея получаетъ предписанія.

Ст. 111.

Кругъ дѣйствій Ректора, его обязанности и отвѣтственность, подробно опредѣлитъ постановленіе Совѣта Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 112.

Одинъ изъ старшихъ Учителей, а именно Учитель Закона Божія, если онъ по лѣтамъ своимъ и качеству того заслуживаетъ, назначается Помощникомъ Ректора, для наблюденія за порядкомъ въ гимназіи и за училищною дисциплиною, и называется Префектомъ. Только въ Люблинскомъ Лицеѣ будетъ отдѣльный Инспекторъ.

Art. 106.

Szczegółowe przepisy, tyczące się zakresu przedmiotów, wykładających się w klassie VIII-éj, porządku wewnętrznego Liceum, karności nad pensyonarzami, liczby Guwernerów i Nauczycieli talentów, służby kancellaryjnéj i innéj, rozwinięte być mają przez Radę Administracyjną, na wniosek Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 107.

Nim Liceum w Lublinie, według powyższych zasad, uorganizowanem zostanie, wszystkie klassy dzisiejszego gimnazyum, urządzone podług przepisów niniejszéj ustawy, zaraz otwarte zostaną.

ROZDZIAŁ IX.

O Rektorach, Prefektach i Nauczycielach.

Art. 108.

Każde gimnazyum mieć będzie oddzielnego Rektora, obowiązanego przytem wykładać pewną liczbę godzin tego przedmiotu, którego był Nauczycielem.

Art. 109.

Rektor gimnazyum dopóki pełni ten obowiązek, zaliczonym być ma do urzędników klassy VI-éj.

Art. 110.

W stosunkach służbowych zależy on wprost od Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, i od niéj tylko odbiera polecenia.

Art. 111.

Postanowienie Rady Administracyjnéj, na wniosek Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, określi szczegółowo attrybucye jego władzy, jego obowiązki i odpowiedzialność.

Art. 112.

Jeden ze starszych Nauczycieli, a mianowicie Nauczyciel Religii, jeśli ma wiek i powagę, ma być naznaczony Pomocnikiem Rektora, do utrzymania porządku w gimnazyum i karności szkolnéj i nosi tytuł Prefekta. W Liceum tylko Lubelskiem będzie osobny Inspektor.

Ст. 113.

Учитель, назначаемый къ исправленію должности Префекта, кромѣ Учительскаго оклада, получаетъ еще прибавку, въ прилагаемомъ при семъ штатѣ означенную.

Ст. 114.

Инструкція, которая будетъ издана Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, опредѣлитъ подробно обязанности Префекта, и степень его подчиненности Ректору гимназіи.

Ст. 115.

Каждая гимназія будетъ имѣть 14 Учителей, а именно для Закона Божія, языковъ: польскаго, русскаго, нѣмецкаго, французскаго, рисованія и чистописанія по одному; для языковъ латинскаго и греческаго по два; для математическихъ наукъ, физики, химіи, математической географіи и естественныхъ наукъ по четыре; для географіи и исторіи по два. Законоучители другихъ исповѣданій и Учитель пѣнія, могутъ быть приглашаемы.

Ст. 116.

При гимназіяхъ, гдѣ представится возможность, будутъ учреждены гимнастическія упражненія.

Ст. 117.

Каждая гимназія будетъ имѣть, Секретаря, Писца, которой вмѣстѣ съ тѣмъ Смотритель зданія, и одного сторожа.

ГЛАВА X.

О пріемѣ учениковъ, училищномъ взносѣ и экзаменахъ.

Ст. 118.

Въ I-й классъ гимназіи и уѣзднаго училища принимаются ученики не моложе 10 и не старше 13-и лѣтъ.

Ст. 119.

Каждый ученикъ, вступающій въ гимназію, или уѣздное училище, долженъ представить метрическое свидѣтельство о рожденіи или крещеніи и свидѣтельство о привитіи оспы. Ежели онъ переходитъ изъ одного училища Царства въ другое, то долженъ представить свидѣтельство отъ того училища, въ которомъ обучался; подданные же Имперіи обязаны представить свидѣтельство подлежащаго начальства Имперіи въ томъ, что къ обученію ихъ въ гимназіи или уѣздномъ училищѣ не встрѣчается препятствія. Никакія другія свидѣтельства и документы требуемы не будутъ.

Art. 113.

Nauczyciel, do pełnienia obowiązku tego powołany, obok płacy Nauczycielskiéj, pobierać będzie dodatek, który etat, poniżéj zamieszczony, oznacza.

Art. 114.

Instrukcya, wydać się mająca przez KommissyęRządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, określi szczegółowo obowiązki Prefekta i stosunek zależności jego względem Rektora gimnazyum.

Art. 115.

Każde gimnazyum mieć będzie 14-tu Nauczycieli, a mianowicie: do nauki Religii, języków: polskiego, rossyjskiego, niemieckiego, francuzkiego, rysunków i kalligrafii po jednym; do języków: łacińskiego i greckiego po dwóch; do nauk matematycznych, fizyki, chemii, jeografii matematycznéj i historyi naturalnéj po czterech; do jeografii i historyi po dwóch. Nauczyciele Religii innych wyznań i Nauczyciel śpiewu, mogą być przybrani.

Art. 116.

Ćwiczenia gimnastyczne, gdzie się okaże możność, urządzone być mają przy gimnazyach.

Art. 117.

Każde gimnazyum mieć będzie Sekretarza, Pisarza razem Murgrabiego, i stróża.

ROZDZIAŁ X.

O przyjmowaniu uczniów, opłacie szkolnéj i egzaminach.

Art. 118.

Nie mający wieku lat 10-u i mający więcéj jak 13, do klassy 1-éj gimnazyum i szkoły powiatowéj przyjmowani być nie mogą.

Art. 119.

Każdy uczeń, wstępujący do gimnazyum lub szkoły powiatowéj, powinien mieć metrykę chrztu lub urodzenia i świadectwo szczepionéj ospy. Jeżeli przechodzi z jednéj szkoły Królestwa do drugiéj, powinien mieć świadectwo téj szkoły, w któréj nauki pobierał. Poddani zaś Cesarstwa, winni przedstawić świadectwo Władzy właściwéj Cesarstwa, iż do kształcenia się w gimnazyum lub szkole powiatowéj nie zachodzi przeszkoda. Żadne inne świadectwa i dowody nie będą wymagane.

Ст. 120.

Каждый ученикъ, при поступленіи въ гимназію или уѣздное училище, вноситъ училищную плату, въ полугодичные сроки, на основаніи существующихъ нынѣ формъ и правилъ. Училищная плата полагается: въ уѣздныхъ училищахъ 8 руб. сер., а въ гимназіяхъ и въ Люблинскомъ Лицеѣ 15 руб. сер. въ годъ.

Ст. 121.

Отъ училищнаго взноса освобождаются:

а) бѣдные и по поведенію и успѣхамъ въ наукахъ отличные ученики, трое изъ каждаго класса, какъ гимназій, такъ и уѣздныхъ училищъ, за исключеніемъ I-го класса;

б) дѣти Учителей, но только въ томъ учебномъ заведеніи, въ которомъ отецъ состоитъ Учителемъ.

Ст. 122.

Бѣдные ученики, въ предыдущей статьѣ подъ лит. *а* означенные, освобождаются отъ училищнаго взноса не иначе, какъ съ разрѣшенія Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, на основаніи свидѣтельствъ о бѣдности, выдаваемыхъ Гражданскими Губернаторами и свидѣтельствъ о прилежаніи и нравственномъ поведеніи, выдаваемыхъ Начальниками тѣхъ училищъ, въ которыхъ они обучаются.

Ст. 123.

Экзамены будутъ двоякіе: одни годичные для перевода изъ низшаго класса въ высшій и для полученія свидѣтельства объ окончаніи курса наукъ въ училищѣ, другіе вступительные для поступленія изъ низшаго училища въ высшее и для полученія требуемаго для такаго поступленія свидѣтельства.

Ст. 124.

Вступительные экзамены будутъ первоначальные, для поступленія въ I-й классъ гимназій и уѣздныхъ училищъ; средніе, для поступленія въ V-й классъ гимназій, и такъ называемые экзамены (maturitatis) зрѣлости, дающіе право поступить въ главную школу.

Ст. 125.

Желающіе поступить въ I-й классъ гимназіи, или уѣзднаго училища, обязаны выдержать первоначальный вступительный экзаменъ и получить свидѣтельство для пріема въ I-й классъ.

Art. 120.

Każdy uczeń, przy wstępie do gimnazyum lub szkoły powiatowéj, uiszcza opłatę szkolną w ratach półrocznych, według form i przepisów dotychczasowych. Opłata szkolna wynosić ma: w szkołach powiatowych po rs. 8, a w gimnazyach i w liceum w Lublinie po rs. 15 rocznie.

Art. 121.

Od opłaty szkolnéj uwalniają się tylko:

a) biedni a wzorowi uczniowie, po trzech z każdéj klassy, tak gimnazyów, jak i szkół powiatowych, oprócz klassy 1-éj;

b) synowie Nauczycieli, ale tylko w tym zakładzie naukowym, na którego etacie ojciec się znajduje.

Art. 122.

Uczniowie biedni, w artykule poprzedzającym pod lit. *a* oznaczeni, uwolnieni być mogą od opłaty szkolnej, tylko za decyzyą Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, na skutek świadectw ubóstwa, wydanych przez Gubernatorów Cywilnych, i świadectw pilności i obyczajów, wydanych przez zwierzchników tych szkół, w których nauki pobierają.

Art. 123.

Egzamina mają być dwojakie: jedne coroczne, dające promocyę z niższéj klassy do wyższéj, i świadectwa z ukończonéj szkoły; drugie wstępne, dające wstęp ze szkoły niższéj do wyższéj, i świadectwa uzdolnienia do tego przyjęcia.

Art. 124.

Egzamina wstępne będą: początkowe, dające wstęp do klassy 1-éj gimnazyów i szkół powiatowych; pośrednie, dające wstęp do klassy 5-éj gimnazyów, i egzamina dojrzałości, dające wstęp do Szkoły Głównej.

Art. 125.

Mający wejść do klassy 1-éj gimnazyum lub szkoły powiatowéj, winni są złożyć egzamin wstępny początkowy i uzyskać świadectwo uzdolnienia do klassy 1-éj.

Ст. 126.

Каждый ученикъ, какъ гимназіи, такъ и уѣзднаго училища, а равно всякій, получившій домашнее образованіе, не иначе можетъ быть принятъ въ V-й классъ гимназіи, какъ по выдержаніи средняго вступительнаго экзамена и по полученіи свидѣтельства для пріема въ сей классъ.

Ст. 127.

Никто изъ учениковъ, окончившихъ курсъ наукъ въ гимназіи и лицеѣ, а равно изъ получившихъ домашнее образованіе, не можетъ быть допущенъ къ экзамену (maturitatis) зрѣлости, ежели не представитъ свидѣтельства, требуемаго для пріема въ V-й классъ гимназіи.

Ст. 128.

Каждый ученикъ переходящій изъ одной гимназіи въ другую, изъ одного уѣзднаго училища въ другое, или изъ уѣзднаго училища, не окончивъ въ немъ курса наукъ въ четырехъ классахъ, въ гимназію, ежели имѣетъ удовлетворительное объ успѣхахъ въ наукахъ и о нравственномъ поведеніи свидѣтельство изъ того класса, въ которомъ находился, можетъ быть принятъ въ слѣдующій классъ безъ экзамена.

Ст. 129.

Каждый получившій домашнее образованіе и желающій поступить въ VI и VII-й классъ гимназіи, кромѣ особаго для того класса установленнаго экзамена, обязанъ выдержать еще средній вступительный экзаменъ, или же имѣть свидѣтельство, требуемое для пріема въ V-й гимназическій классъ.

Ст. 130.

Порядокъ производства переходныхъ экзаменовъ и программы вступительныхъ экзаменовъ, а равно подробныя правила, касательно поведенія учениковъ и училищной дисциплины, опредѣлитъ Совѣтъ Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Art. 126.

Każdy uczeń tak gimnazyum, jak i szkoły powiatowéj, każdy także, który się kształcił prywatnie, aby być przyjętym do klassy 5-éj gimnazyum, winien jest złożyć egzamin wstępny pośredni i uzyskać świadectwo uzdolnienia do tejże klassy.

Art. 127.

Żaden uczeń, po ukończeniu gimnazyum i liceum, niemniéj i taki, który się kształcił prywatnie, nie może być dopuszczonym do składania egzaminu dojrzałości, jeżeli nie złoży świadectwa uzdolnienia do klassy 5-éj gimnazyum.

Art. 128.

Każdy uczeń, przechodzący z jednego gimnazyum do drugiego, z jednéj szkoły powiatowéj do drugiéj, lub ze szkoły powiatowéj, przed ukończeniem w niéj czterech klass, do gimnazyum, jeżeli ma dobre świadectwo nauki i obyczajów z téj klassy, w któréj się znajdował, może być przyjęty do klassy następnéj bez egzaminu.

Art. 129.

Każdy, kto się kształcił prywatnie i życzy sobie wejść do klassy 6-éj lub 7-éj gimnazyum, oprócz właściwego egzaminu do téj klassy, do któréj wejść pragnie, powinien jeszcze złożyć egzamin wstępny pośredni, lub mieć świadectwo uzdolnienia do klassy 5-éj gimnazyalnéj.

Art. 130.

Postanowienie Rady Administracyjnéj, na wniosek Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przepisze sposób egzaminów promocyjnych, formę i programmata egzaminów wstępnych, a także szczegółowe prawidła zachowania się uczniów i karności szkolnéj.

Приложеніе къ № 63-му.

Извлеченіе изъ Высочайше утвержденнаго штата учебныхъ заведеній и состоящихъ съ ними въ связи учрежденій въ Царствѣ Польскомъ.

Государь Императоръ изволилъ разсматривать.

Въ Царскомъ Селѣ,
8 (20) Мая 1862 года.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *Тымовскій.*

ШТАТЪ

УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЙ И СОСТОЯЩИХЪ СЪ НИМИ ВЪ СВЯЗИ УЧРЕЖДЕНІЙ ВЪ ЦАРСТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

Annex do Nr. 63-go.

Wyciąg z Najwyżéj zatwierdzonego etatu zakładów naukowych i w związku z niemi będących instytucyj w Królestwie Polskiem.

Najjaśniejszy Pan przeglądać raczył.

w Carskiem Siele,
d. 8 (20) Maja 1862 r.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *J. Tymowski.*

ETAT

ZAKŁADÓW NAUKOWYCH I W ZWIĄZKU Z NIEMI BĘDĄCYCH INSTYTUCYJ W KRÓLESTWIE POLSKIEM.

№	Статьи расходовъ	Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ въ Варшавѣ одному		всѣмъ		Число лицъ	Годовой окладъ въ губерніяхъ одному		всѣмъ		Примѣчанія
				Рубли и коп. сер.					Рубли и коп. сер.				
	Уѣздныя училища.												
	а) Общія.												
1	Учитель . . .	IX	2	600	—	1,200	—	2	550	—	1,100	—	
2	,, . . .	IX	2	550	—	1,100	—	2	510	—	1,020	—	
3	,, . . .	X	3	500	—	1,500	—	3	450	—	1,350	—	
4	,, . .	X	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—	
5	Законоучитель .	—	1	400	—	400	—	1	360	—	360	—	
6	Вознагражденіе Учителю завѣдывающему училищемъ или Ректору училища .	—	—	—	—	150	—	—	—	—	150	—	
7	Учитель пѣнія . .	XI	1	120	—	120	—	1	100	—	100	—	
8	Писецъ, онъ же Смотритель дома . .	XII	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—	
9	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, прислугу, отопленіе и освѣщеніе . .	—	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—	
	итого .	—	12	—	—	5,850	—	12	—	—	5,230	—	
	б) Спеціальныя.												
1	Учители . .	IX	2	600	—	1,200	—	2	550	—	1,100	—	
2	,, . . .	IX	2	550	—	1,100	—	2	510	—	1,020	—	
3	,, . . .	X	3	500	—	1,500	—	3	450	—	1,350	—	
4	,, . .	X	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—	
5	Законоучитель	—	1	400	—	400		1	360	—	360	—	
6	Вознагражденіе Учителю,завѣдывающему училищемъ, или Ректору училища .	—	—	—	—	150	—	—	—	—	150	—	
7	Учитель пѣнія . .	XI	1	120	—	120	—	1	100	—	100	—	
8	Писецъ, онъ же Смотритель дома . .	XII	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—	

№	Tytuły wydatków	Klassa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna w Warszawie jedne. Ruble sreb.	i kop.	Płaca roczna w Warszawie wszystk. Ruble sreb.	i kop.	Liczba osób	Płaca roczna na Prowincyi jedne. Ruble sreb.	i kop.	Płaca roczna na Prowincyi wszystk. Ruble sreb.	i kop.	Uwagi
	Szkoły powiatowe.												
	a) Ogólne.												
1	Nauczyciele . . .	IX	2	600	—	1,200	—	2	550	—	1,100	—	
2	,, . . .	IX	2	550	—	1,100	—	2	510	—	1,020	—	
3	,, . . .	X	3	500	—	1,500	—	3	450	—	1,350	—	
4	,, . . .	X	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—	
5	Nauczyciel Religii .	—	1	400	—	400	—	1	360	—	360	—	
6	Wynagrodzenie dla Nauczyciela zawiadującego szkołą czyli Rektora szkoły . .	—	—	—	—	150	—	—	—	—	150	—	
7	Nauczyciel śpiewu .	XI	1	120	—	120	—	1	100	—	100	—	
8	Pisarz zarazem Murgrabia	XII	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—	
9	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancellaryjne, usługę, opał, światło .	—	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—	
	Łącznie .	—	12	—	—	5,850	—	12	—	—	5,230	—	
	b) Specyalne.												
1	Nauczyciele . . .	IX	2	600	—	1,200	—	2	550	—	1,100	—	
2	,, . . .	IX	2	550	—	1,100	—	2	510	—	1,020	—	
3	,, . . .	X	3	500	—	1,500	—	3	450	—	1,350	—	
4	,, . . .	X	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—	
5	Nauczyciel Religii .	—	1	400	—	400	—	1	360	—	360	—	
6	Wynagrodzenie dla Nauczyciela zawiadującego szkołą czyli Rektora szkoły . .	—	—	—	—	150	—	—	—	—	150	—	
7	Nauczyciel śpiewu .	XI	1	120	—	120	—	1	100	—	100	—	
8	Pisarz zarazem Murgrabia	XII	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—	

9	На производство физическихъ и химическихъ опытовъ .	—	—	—	—	60	—	—	—	—	60	—
10	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, прислугу, отопленіе и освѣщеніе .	—	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—
	итого .	—	12	—	—	5,910	—	12	—	—	5,290	—

		Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ				Примѣчанія
				одному		всѣмъ		
				Рубли и коп. сер.				
	в) Специальное училище въ городѣ Лодзи.							
1	Учители	IX	2	550	—	1,100	—	
2	„	IX	2	510	—	1,020	—	
3	„	X	3	450	—	1,350	—	
4	„	X	2	400	—	800	—	
5	Законоучитель Римско-Католическаго исповѣданія . . .	—	1	360	—	360	—	
6	Законоучитель Евангелическаго исповѣданія	—	1	360	—	360	—	
7	Вознагражденіе Учителю, завѣдывающему училищемъ, или Ректору училища	—	—	—	—	150	—	
8	Учитель пѣнія	XI	1	100	—	100	—	
9	Писецъ, онъ же Смотритель дома.	XII	1	150	—	150	—	
10	На производство физическихъ и химическихъ опытовъ. . . .	—	—	—	—	60	—	
11	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, отопленіе и освѣщеніе	—	—	—	—	200	—	
	итого .	—	13	—	—	5,650	—	

9	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne	—	—	—	—	60	—	—	—	—	60	—
10	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancellaryjne, usługę, opał i światło .	—	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—
	Łącznie .	—	12	—	—	5,910	—	12	—	—	5,290	—

		Klassa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna jednego		Płaca roczna wszystkich		Uwagi
				Ruble srebrem i kop.				
	c) Szkoła specyalna w Łodzi.							
1	Nauczyciele	IX	2	550	—	1,100	—	
2	,, ...	IX	2	510	—	1,020	—	
3	,, ...	X	3	450	—	1,350	—	
4	,, ...	X	2	400	—	800	—	
5	Nauczyciel Religii Rzymsko-Katolickiéj	—	1	360	—	360	—	
6	Nauczyciel Religii Ewangelickiéj .	—	1	360	—	360	—	
7	Wynagrodzenie dla Nauczyciela zawiadującego szkołą czyli Rektora szkoły	—	—	—	—	150	—	
8	Nauczyciel śpiewu . . .	XI	1	100	—	100	—	
9	Pisarz zarazem Murgrabia . .	XII	1	150	—	150	—	
10	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne	—	—	—	—	60	—	
11	Na utzymanie nabożeństwa, wydatki kancellaryjne, usługę, opał i światło	—	—	—	—	200	—	
	Łącznie	—	13	—	—	5,650	—	

№	Статьи расходовъ	Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ въ Варшавѣ: одному (Рубли)	(коп. сер.)	всѣмъ (Рубли)	(коп. сер.)	Число лицъ	Годовой окладъ въ губерніяхъ: одному (Рубли)	(коп. сер.)	всѣмъ (Рубли)	(коп. сер.)	Примѣчанія
	Гимназіи.												
1	Ректоръ . .	VI	1	1350	—	1350	—	1	1200	—	1200	—	
2	Законоучитель .	—	1	450	—	450	—	1	450	—	450	—	
3	Учители . .	VIII	2	750	—	1500	—	2	750	—	1500	—	
4	,, . . .	VIII	3	700	—	2100	—	3	650	—	1950	—	
5	,, . . .	VIII	3	600	—	1800	—	3	550	—	1650	—	
6	,, . . .	IX	3	500	—	1500	—	3	450	—	1350	—	
7	,, . . .	IX	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—	
8	Вознагражденіе Учителю, имѣющему ближайшій надзоръ за учениками, или Префекту . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—	
9	Учитель пѣнія .	XI	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—	
10	Вознагражденіе Учителю, завѣдывающему библіотекою.	—	—	—	—	60	—	—	—	—	60	—	
11	Секретарь . .	X	1	450	—	450	—	1	400	—	400	—	
12	Писецъ, онъ же Смотритель дома .	XII	1	270	—	270	—	1	225	—	225	—	
13	Вознагражденіе приглашаемымъ Учителямъ . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—	
14	На производство физическихъ и химическихъ опытовъ .	—	—	—	—	100	—	—	—	—	100	—	
15	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, прислугу, отопленіе, освѣщеніе и т. п. . . .	—	—	—	—	660	—	—	—	—	560	—	
	итого .	—	18	—	—	11720	—	18	—	—	10795	—	

№	Tytuły wydatków	Klassa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna w Warszawie jednego		wszyst.		Liczba osób	Płaca roczna na Prowincyi jednego		wszyst.		Uwagi
				Rubli sreb. i kop.					Rubli sreb. i kop.				
	GIMNAZYA.												
1	Rektor	VI	1	1350	—	1350	—	1	1200	—	1200	—	
2	Nauczyciel Religii .	—	1	450	—	450	—	1	450	—	450	—	
3	Nauczyciele . .	VIII	2	750	—	1500	—	2	750	—	1500	—	
4	,, . . .	VIII	3	700	—	2100	—	3	650	—	1950	—	
5	,, . . .	VIII	3	600	—	1800	—	3	550	—	1650	—	
6	,, . . .	IX	3	500	—	1500	—	3	450	—	1350	—	
7	,, . . .	IX	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—	
8	Wynagrodzenie dla Nauczyciela gimnazyum, mającego bliższy dozór nad uczniami czyli Prefekta .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—	
9	Nauczyciel śpiewu .	XI	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—	
10	Wynagrodzenie dla Nauczyciela utrzymującego bibliotekę	—	—	—	—	60	—	—	—	—	60	—	
11	Sekretarz . . .	X	1	450	—	450	—	1	400	—	400	—	
12	Kancellista, zarazem Rządca gmachu .	XII	1	270	—	270	—	1	225	—	225	—	
13	Wynagrodzenie dla Nauczycieli przybranych . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—	
14	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne .	—	—	—	—	100	—	—	—	—	100	—	
15	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancellaryjne, usługę, opał, światło i t. p. . . .	—	—	—	—	660	—	—	—	—	560	—	
	łącznie . .	—	18	—	—	11720	—	18	—	—	10795	—	

№	Статьи расхода	Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ				Примѣчанія
				одному		всѣмъ		
				Рубли и коп. сер.				
	Люблинскій Лицей.							
	а) Расходы изъ суммы отпускаемой Казною Царства.							
1	Ректоръ . . .	VI	1	1,200	—	1,200	—	
2	Законоучитель . .	—	1	450	—	450	—	
3	Учители . . .	VIII	2	750		1,500	—	
4	,, . . .	VIII	3	650	—	1,950	—	
5	,, . . .	VIII	3	550	—	1,650	—	
6	,, . . .	IX	3	450	—	1,350	—	
7	,, . . .	X	2	400	—	800	—	
8	Вознагражденіе Учителю, имѣющему ближайшій надзоръ за учениками, или Префекту . . .	—	—	—	—	200	—	
9	Учитель пѣнія. . .	XI	1	150	—	150	—	
10	Вознагражденіе Учителю, завѣдывающему библіотекою	—	—	—	—	60	—	
11	Секретарь . . .	X	1	400	—	400	—	
12	Писецъ, онъ же Смотритель дома . . .	XII	1	225	—	225	—	
13	Вознагражденіе приглашаемымъ Учителямъ . .	—	—	—	—	200	—	
14	На производство физическихъ и химическихъ опытовъ	—	—	—	—	100	—	
15	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, прислугу, отопленіе и освѣщеніе . .	—	—	—	—	560	—	
	итого .	—	18	—	—	10,795	—	
	б) Расходы изъ суммъ отъ взносовъ пансіонеровъ.							
1	Вознагражденіе Ректору .	—	—	—	—	300	—	
2	Инспекторъ . . .	VII	1	900	—	900	—	
3	Комнатные Надзиратели .	X	4	450	—	1,800	—	
4	,, ,, .	X	2	300	—	600	—	

№	Tytuły wydatków	Klassa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna jednego (Rubli sr.)	kop.	Płaca roczna wszystkich (Rubli sr.)	kop.	Uwagi
	LICEUM W LUBLINIE.							
	a) Wydatki z funduszu ze Skarbu Królestwa.							
1	Rektor	VI	1	1,200	—	1,200	—	
2	Nauczyciel Religii . .	—	1	450	—	450	—	
3	Nauczyciele . . .	VIII	2	750	—	1,500	—	
4	„ . . .	VIII	3	650	—	1,950	—	
5	„ . . .	VIII	3	550	—	1,650	—	
6	„ . . .	IX	3	450	—	1,350	—	
7	„ . . .	IX	2	400	—	800	—	
8	Wynagrodzenie dla Nauczyciela Liceum, mającego bliższy dozór nad uczniami czyli Prefekta .	—	—	—	—	200	—	
9	Nauczyciel śpiewu . .	XI	1	150	—	150	—	
10	Wynagrodzenie dla Nauczyciela utrzymującego bibliotekę . . .	—	—	—	—	60	—	
11	Sekretarz . . .	X	1	400	—	400	—	
12	Kancellista zarazem Rządca gmachu . . .	XII	1	225	—	225	—	
13	Wynagrodzenie dla Nauczycieli przybranych .	—	—	—	—	200	—	
14	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne . . .	—	—	—	—	100	—	
15	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancellaryjne, usługę, opał i światło . . .	—	—	—	—	560	—	
	łącznie .	—	18	—	—	10,795	—	
	b) Wydatki z funduszu z opłat od pensyonarzy.							
1	Wynagrodzenie dla Rektora	—	—	—	—	300	—	
2	Inspektor . . .	VII	1	900	—	900	—	
3	Guwernerowie . .	X	4	450	—	1,800	—	
4	Guwernerowie . .	X	2	300	—	600	—	

5	Вознагражденіе Секретарю	—	—	—	—	50	—
6	Бухгалтеръ . . .	X	1	450	—	450	—
7	Писецъ	XII	1	180	—	180	—
8	Врачъ	VIII	1	300	—	300	—
9	Фельдшеръ . . .	—	1	90	—	90	—
10	Надзиратель при больницѣ	XII	1	90	—	90	—
11	Экономъ . . .	—	1	450	—	450	—
12	На плату для прислуги	—	—	—	—	1,191	—
13	На пищу 100 воспитанникамъ и 8 служителямъ, полагая на каждаго по 17 к. въ день, или по 62 руб. 5 коп. сер. въ годъ . .	—	—	—	—	6,701	40
14	На стирку бѣлья, полагая на одного воспитанника по 5 руб. сер. . .	—	—	—	—	500	—
15	На медикаменты . .	—	—	—	—	150	—
16	На учебныя пособія и классныя потребности . .	—	—	—	—	600	—
17	На отопленіе . . .	—	—	—	—	800	—
18	На освѣщеніе. . .	—	—	—	—	700	—
19	На содержаніе и ремонтъ зданія	—	—	—	—	1,000	—
20	На наружную чистоту и мебель . . .	—	—	—	—	300	—
21	На ремонтъ столоваго бѣлья и посуды . .	—	—	—	—	200	—
22	На ремонтъ и луженіе кухонной посуды . .	—	—	—	—	100	—
23	На мыло, ваксу, щетки и т. п.	—	—	—	—	100	—
24	На вознагражденіе приглашаемымъ Учителямъ, равно какъ состоящимъ при гимназіи, преподающимъ науки въ VIII классѣ, репетиторамъ и на другіе непредвидѣнные расходы	—	—	—	—	4,947	60
	итого .	—	13	—	—	22,500	—

Итогъ расходовъ:

а) Расходы изъ суммы отпускаемой Казною Царства руб. 10,795,
б) Расходы изъ суммы отъ взносовъ пансіонеровъ „ 22,500,

итого „ 33,295.

Примѣчаніе 1. Расходы на содержаніе воспитанниковъ произ-

5	Wynagrodzenie Sekretarzowi	—	—	—	—	50	-
6	Buchhalter . . .	X	1	450	—	450	—
7	Kancellista . . .	XII	1	180	—	180	—
8	Lekarz	VIII	1	300	—	300	—
9	Felczer	—	1	90	—	90	—
10	Nadzorca infirmeryi. .	XII	1	90	—	90	—
11	Ekonom. . . .	—	1	450	—	450	—
12	Na opłatę służby . .	—	—	—	—	1,191	—
13	Na żywność dla 100 uczniów i 8 osób służby, po kop. 17 dziennie, czyli po rsr. 62 kop. 5 rocznie	—	—	—	—	6,701	40
14	Na pranie bielizny, licząc na ucznia po rsr. 5 .	—	—	—	—	500	—
15	Na lekarstwa	—	—	—	—	150	—
16	Na potrzeby i pomoce naukowe	—	—	—	—	600	—
17	Na opał. . . .	—	—	—	—	800	—
18	Na oświetlenie . . .	—	—	—	—	700	—
19	Na utrzymanie i reparacyę gmachu . . .	—	—	—	—	1,000	—
20	Na porządki zewnętrzne i utensylia . . .	—	—	—	—	300	—
21	Na uzupełnienie bielizny stołowéj i kredensu .	—	—	—	—	200	—
22	Na uzupełnienie i pobielenie naczyń kuchennych .	—	—	—	—	100	—
23	Na mydło, szuwaks, szczotki i t. p. . . .	—	—	—	—	100	—
24	Na wynagrodzenie przybranych Nauczycieli, jak również gimnazyalnych, w klassie VIII wykładających, tudzież korrepetytorów i inne nieprzewidziane wydatki . .	—	—	—	—	4,947	60
	łącznie .	—	13	—	—	22,500	—

Z e b r a n i e:

a) Wydatki z funduszu ze Skarbu Królestwa . . . rsr. 10,795,
b) „ „ z opłat od pensyonarzy . . „ 22,500,
łącznie . „ 33,295.

Uwaga 1. Wydatki na utrzymanie uczniów uskuteczniają się

водятся соразмѣрно наличному числу ихъ въ Лицеѣ, по означенному въ настоящемъ штатѣ разсчету на каждаго воспитанника.

Примѣчаніе 2. Сбереженія по однѣмъ статьямъ, съ разрѣшенія Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, могутъ быть обращаемы на покрытіе недостатковъ, могущихъ оказаться по другимъ.

№ 64.

Высочайшій указъ о Русской гимназіи и состоящихъ при ней женской прогимназіи и начальномъ училищѣ въ Варшавѣ.

(30 Августа (11 Сентября) 1864 г.)

Божіею Милостію

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

Императоръ и Самодержецъ Всероссійскій, Царь Польскій, Великій Князь Финляндскій,

и проч., и проч., и проч.

Августѣйшіе Предшественники Наши, въ заботливости Своей объ устройствѣ общественнаго образованія въ Царствѣ Польскомъ, имѣли главнѣйше въ виду потребности польскаго населенія, какъ составляющаго большинство жителей края. Вслѣдствіе сего преподаваніе во всѣхъ, содержимыхъ Правительствомъ, учебныхъ заведеніяхъ Царства производилось и производится исключительно на польскомъ языкѣ. Такимъ образомъ, въ Царствѣ нѣтъ ни одного училища, въ которомъ дѣти пребывающихъ въ этомъ краѣ русскихъ могли бы получать образованіе, соотвѣтствующее потребностямъ русской народности и духу Православной вѣры.

Столь ощутительный недостатокъ обратилъ на себя вниманіе бывшаго Намѣстника въ Царствѣ, Его Императорскаго Высочества Великаго Князя Константина Николаевича, и по распоряженію Его, составлено было предположеніе объ учрежденіи въ го-

odpowiednio do znajdującéj się ich liczby w Liceum, podług wskazanego niniejszym etatem obliczenia kosztu na każdego.

Uwaga 2. Oszczędności na jednych pozycyach mogą być używane, za decyzyą Kommissyi Rządowéj Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, na pokrycie braku, jakiby się okazał na innych pozycyach.

N° 64.

Ukaz Najwyższy o utworzeniu Gimnazyum Russkiego i przy niém Progimnazyum żeńskiego i Szkoły początkowéj w Warszawie.

(d 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.)

Z Bożéj Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

Cesarz i Samowładca Wszech Rossyj, Król Polski, Wielki Xiążę Finlandzki, etc., etc., etc.

Najdostojniejsi Poprzednicy Nasi, w troskliwości Swojéj o zaprowadzenie oświecenia publicznego w Królestwie Polskiém, mieli głównie na względzie potrzeby ludności polskiéj, jako składającéj większość mieszkańców tego kraju. W skutek tego wykład przedmiotów we wszystkich, kosztem Rządu utrzymywanych, zakładach naukowych odbywał się i odbywa wyłącznie w języku polskim. Tym sposobem w Królestwie Polskiém nie ma ani jednéj szkoły, w którejby dzieci zamieszkałych w tym kraju Rossyan mogli pobierać nauki, odpowiednie potrzebom russkiéj narodowości i duchowi Prawosławnéj wiary.

Ten tak dotkliwy brak zwrócił na siebie uwagę byłego Namiestnika w Królestwie, Jego Cesarskiéj Wysokości Wielkiego Xięcia Konstantego Mikołajewicza, i z Jego rozporządzenia ułożony został projekt urządzenia w mieście Warszawie dwóch gi-

родѣ Варшавѣ двухъ гимназій, мужской и женской, для русскихъ дѣтей. Между тѣмъ, просвѣщенная благотворительность частныхъ лицъ положила начало этому полезному дѣлу, открытіемъ въ Варшавѣ, на пожертвованныя суммы, русской школы для первоначальнаго образованія дѣтей обоего пола.

Нынѣ, приступивъ къ прочному развитію и распространенію въ Царствѣ учебныхъ заведеній, примѣненныхъ къ разнороднымъ потребностямъ всѣхъ Нашихъ вѣрноподданныхъ, Мы, признали за благо, согласно съ желаніемъ учредителей помянутой русской школы, дать и сему учебному заведенію большее развитіе, преобразованіемъ онаго въ гимназію, съ особыми состоящими при ней, женскою прогимназіею, и начальнымъ училищемъ, и вслѣдствіе сего постановили и постановляемъ:

Ст. 1.

Учрежденная въ городѣ Варшавѣ, частною благотворительностью, русская школа преобразовывается въ Варшавскую Русскую гимназію.

Ст. 2.

Въ Варшавской Русской гимназіи полагается семь классовъ съ годичнымъ курсомъ для каждаго класса. Классы, начиная съ четвертаго, открываются постепенно, по мѣрѣ поступленія достаточнаго числа учениковъ.

Ст. 3.

При Варшавской Русской гимназіи состоятъ: Русское начальное (элементарное) училище для дѣтей обоего пола и Русская женская прогимназія.

Ст. 4.

Въ Русской женской прогимназіи полагаются четыре класса. Въ послѣдствіи, училище сіе должно быть преобразовано въ Русскую женскую гимназію.

Ст. 5.

Въ Варшавскую Русскую гимназію и состоящія при ней учебныя заведенія, означенныя въ ст. 3, принимаются преимущественно дѣти русскихъ, находящихся въ Царствѣ безъ различія званій и сословій.

Ст. 6.

Предметы и объемъ преподаванія въ Варшавской Русской гимназіи опредѣляется сообразно установленному въ Имперіи

mnazyów, męzkiego i żeńskiego, dla dzieci russkich. Tymczasem, chwalebna gorliwość prywatnych dobroczyńców, dała początek temu pożytecznemu dziełu, przez otworzenie w Warszawie, ze złożonych na ten cel ofiar, Russkiéj szkoły, dla początkowego wychowania dzieci obojéj płci.

Przystąpiwszy obecnie do gruntownego rozwinięcia i rozszerzenia w Królestwie zakładów naukowych, zastosowanych do różnorodnych potrzeb wszystkich Naszych wiernych poddanych, uznaliśmy pożytecznem, zgodnie z życzeniem założycieli rzeczonéj Russkiéj szkoły, dać i temu naukowemu zakładowi obszerniejsze rozwinięcie, utworzeniem z niego gimnazyum ze znajdującemi się przy niem oddzielnie żeńskiem progimnazyum i szkołą początkową, i w skutek tego, postanowiliśmy i stanowimy:

Art. 1.

Założona w mieście Warszawie z prywatnych ofiar russka szkoła zreorganizowaną zostanie na Warszawskie gimnazyum Russkie.

Art. 2.

Russkie Warszawskie gimnazyum mieć będzie siedm klass z jednorocznym kursem dla każdéj klassy. Klassy zaczynając od czwartéj otwierane zostaną stopniowo, w miarę przybywającéj dostatecznéj liczby uczniów.

Art. 3.

Przy Warszawskiem Russkiem gimnazyum utrzymywane być mają szkoła początkowa (elementarna) Russka, dla dzieci obojéj płci i Russkie progimnazyum żeńskie.

Art. 4.

Russkie progimnazyum żeńskie mieć będzie cztery klassy. W przyszłości szkoła ta zamienioną być ma na Russkie gimnazyum żeńskie.

Art. 5.

Do Warszawskiego gimnazyum Russkiego i będących przy niém zakładów naukowych, w artykule 3-m wymienionych, przyjmowane będą przedewszystkiem dzieci rossyan zamieszkałych w Królestwie, bez różnicy stanu.

Art. 6.

Przedmioty i obszerność wykładu nauk w Warszawskiem gimnazyum Russkiem oznaczone zostaną stosownie do przepisanego

курсу классическихъ гимназій. Равнымъ образомъ, преподаваніе въ состоящихъ при Варшавской Русской гимназіи начальномъ училищѣ и женской прогимназіи должно соотвѣтствовать курсу таковыхъ же учебныхъ заведеній въ Имперіи. Притомъ, сверхъ обязательныхъ предметовъ обученія, въ Варшавской Русской гимназіи и женской прогимназіи преподается, для желающихъ, польскій языкъ и словесность.

Ст. 7.

Преподаваніе всѣхъ предметовъ въ Варшавской Русской гимназіи и въ состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ производится на русскомъ языкѣ.

Ст. 8.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ курсъ въ Варшавской Русской гимназіи и получившіе о томъ надлежащій аттестатъ, пользуются всѣми правами и преимуществами лицъ, имѣющихъ аттестаты объ успѣшномъ окончаніи курса въ гимназіяхъ Имперіи.

Ст. 9.

Варшавская Русская гимназія и состоящія при ней начальное училище и женская прогимназія ввѣряются особенному покровительству и попеченію Архіепископа Варшавскаго и Новогеоргіевскаго.

Ст. 10.

Варшавская Русская гимназія и состоящія при ней начальное училище и женская прогимназія подчинены Управленію Народнаго Просвѣщенія въ Царствѣ. Для ближайшаго же завѣдыванія дѣлами сихъ учебныхъ заведеній назначается Почетный Попечитель Варшавской Русской гимназіи, избираемый изъ числа жительствующихъ въ городѣ Варшавѣ русскихъ, отличающихся особенною ревностью къ отечественному просвѣщенію.

Ст. 11.

На Почетномъ Попечителѣ лежитъ обязанность заботиться о преуспѣяніи и матеріальномъ благосостояніи Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеній, предстательствовать объ нихъ предъ мѣстными властями, входя, въ случаѣ надобности, съ представленіями непосредственно къ Намѣстнику Нашему въ Царствѣ, принимать и хранить жертвуемыя на сіи училища частными благотворителями суммы и имѣть контроль за правильнымъ употребленіемъ, какъ сихъ суммъ, такъ

w Cesarstwie kursu nauk dla gimnazyów klassycznych. Również wykład przedmiotów w będących przy Warszawskiem gimnazyum Russkiem szkole początkowéj i progimnazyum żeńskiem, odpowiadać winien przepisanemu kursowi nauk, dla takichże zakładów naukowych w Cesarstwie. Nadto jeszcze, oprócz obowiązującego wykładu przedmiotów w Warszawskiem gimnazyum Russkiem i progimnazyum żeńskiem, wykładać się ma życzącym język polski i literatura polska.

Art. 7.

Wykład wszystkich przedmiotów w Warszawskiem gimnazyum Russkiem i w znajdujących się przy niem zakładach naukowych odbywać się ma w języku russkim.

Art. 8.

Uczniowie, którzy ukończą z pożytkiem pełny kurs w Warszawskiem gimnazyum Russkiem i otrzymają należyty na to attestat, używać mają wszelkich praw i prerogatyw osób, które otrzymały podobne attestaty z ukończenia z pożytkiem kursu w gimnazyach Cesarstwa.

Art. 9.

Warszawskie gimnazyum Russkie i znajdująca się przy niem szkoła początkowa i progimnazyum żeńskie, zostawać mają pod szczególną opieką i pieczołowitością Arcybiskupa Warszawskiego i Nowogeorgiewskiego.

Art. 10.

Warszawskie gimnazyum Russkie i znajdujące się przy niém szkoła początkowa i progimnazyum żeńskie, podległe są zarządowi Oświecenia Publicznego w Królestwie. Do bliższego zaś zawiadywania interessami tych zakładów naukowych mianowany być ma Kurator Honorowy Warszawskiego gimnazyum Russkiego, wybrany z pomiędzy zamieszkałych w Warszawie rossyan, odznaczających się szczególną gorliwością o ojczystą oświatę.

Art. 11.

Kurator Honorowy obowiązany jest starać się o świetność i materyalne powodzenie Warszawskiego gimnazyum Russkiego i znajdujących się przy niém zakładów naukowych, wstawiać się za niemi do władz miejscowych, wchodząc w razie potrzeby z przedstawieniami bezpośrednio do Namiestnika Naszego w Królestwie, przyjmować i przechowywać, ofiarowane na te szkoły przez prywatnych dobroczyńców, summy i rozciągnąć kontrollę nad właści-

и средствъ, отпускаемыхъ изъ Казны на содержанiе помянутыхъ учебныхъ заведенiй.

Ст. 12.

Почетный Попечитель Варшавской Русской гимназiи назначается и увольняется Высочайшими указами, по представленiямъ Намѣстника въ Царствѣ. Должности Почетнаго Попечителя не присвоено денежнаго оклада. Почетный Попечитель, пока состоитъ въ семъ званiи, числится, если онъ не занимаетъ другой, высшей должности, въ IV-мъ классѣ.

Ст. 13.

Непосредственное начальство надъ Варшавскою Русскою гимназiею и состоящими при ней начальнымъ училищемъ и женскою прогимназiею ввѣряется особому Директору. Онъ имѣетъ, въ отношенiи къ симъ учебнымъ заведенiямъ, права и обязанности, присвоенныя Директорамъ гимназiй въ Имперiи.

Ст. 14.

Въ помощь Директору, по Варшавской женской прогимназiи, назначается главная воспитательница. Она, подъ руководствомъ Директора, управляетъ этимъ училищемъ.

Ст. 15.

При Варшавской Русской гимназiи и состоящихъ при ней учебныхъ заведенiяхъ имѣются: *а*) два законоучителя православнаго исповѣданiя; *б*) штатные Учители, и, сверхъ того, если окажется надобность, посторонніе, опредѣляемые по найму, преподаватели; *в*) воспитатели, для наблюденiя за порядкомъ въ гимназiи, и воспитательницы для наблюденiя за порядкомъ въ женской прогимназiи; *г*) врачъ и *д*) письмоводитель. Кромѣ того, при сихъ училищахъ имѣется нужная прислуга.

Ст. 16.

Суммы, потребныя на содержанiе служащихъ (ст. 15) и на другiе необходимые расходы, отпускаются, по прилагаемымъ при семъ штатамъ, изъ Казны Царства.

Впредь до открытiя всѣхъ классовъ Русской гимназiи и окончательнаго образованiя состоящихъ при оной заведенiй, штатныя суммы отпускаются въ уменьшенномъ размѣрѣ, соотвѣтственно дѣйствительной надобности, по росписанiю, составленному Почетнымъ Попечителемъ гимназiи и утвержденному установленнымъ порядкомъ.

wém użyciem tak rzeczonych summ, jako też i funduszów wyznaczonych ze Skarbu na utrzymanie tych zakładów naukowych.

Art. 12.

Kurator Honorowy Warszawskiego gimnazyum Russkiego mianowany i uwalniany będzie Najwyższemi Ukazami, na przedstawienie Namiestnika w Królestwie. Do urzędu Kuratora Honorowego żadna płaca przywiązaną nie będzie. Kurator Honorowy, przez czas pozostawania w tém urzędowaniu, liczyć się ma w klassie IV, jeżeli wyższego już nie zajmuje urzędu.

Art. 13.

Zwierzchnictwo bezpośrednie nad Warszawskiem gimnazyum Russkiém i zostającemi przy niém szkołą początkową i progimnazyum żeńskiem powierzoném być ma osobnemu Dyrektorowi. Dyrektor ten co do tych zakładów naukowych mieć będzie attrybucye i obowiązki należące do Dyrektorów gimnazyów w Cesarstwie.

Art. 14.

Do pomocy Dyrektorowi Warszawskiego progimnazyum żeńskiego mianowaną być ma Przełożona. Do niéj zarząd rzeczonéj szkoły, pod kierunkiem Dyrektora, należeć będzie.

Art. 15.

Przy Warszawskiem gimnazyum Russkiem i znajdujących się przy niem naukowych zakładach, utrzymywani być mają: *a*) dwaj Nauczyciele Religii Prawosławnéj; *b*) Nauczyciele etatowi i oprócz tego, jeśli zajdzie potrzeba, obcy, przyjmowani za ugodą; *c*) guwernerowie dla pilnowania porządku w gimnazyum i guwernantki dla pilnowania porządku w progimnazyum żeńskiem; *d*) lekarz, i *e*) sekretarz. Oprócz tego, przy tych szkołach będzie odpowiednia posługa.

Art. 16.

Potrzebne fundusze, na utrzymanie służby (art. 15) i na inne niezbędne wydatki, Skarb Królestwa dostarczy, według załączonych tu etatów.

Dopóki wszystkie klassy gimnazyum Russkiego nie zostaną otwarte i dopóki nie będą w zupełności urządzone należące do niego zakłady, summy etatowe dostarczane być mają w ilości do rzeczywistéj potrzeby zredukowanéj, na zasadzie rozkładu przez Honorowego Kuratora gimnazyum sporządzonego i ustanowionym porządkiem zatwierdzonego.

Ст. 17.

Варшавская Русская гимназія и состоящія при ней налальное училище и женская прогимназія, а равно, какъ служащія при оныхъ должностныя лица, такъ и воспитанники сихъ заведеній, пользуются всѣми правами и преимуществами соотвѣтствующихъ учебныхъ учрежденій, содержимыхъ въ Царствѣ Польскомъ отъ Правительства.

Ст. 18.

Служба должностныхъ лицъ при Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ, въ случаѣ перехода этихъ лицъ въ учебное вѣдомство Имперіи, даетъ имъ всѣ права и преимущества, пріобрѣтаемыя соотвѣтствующею службою по сему вѣдомству.

Ст. 19.

Директоръ Варшавской Русской гимназіи представляется Почетнымъ Попечителемъ, чрезъ управленіе Народнаго Просвѣщенія, на утвержденіе Совѣта Управленія Царства. Главная воспитательница и воспитательницы женской прогимназіи, воспитатели гимназіи, Учители, врачъ и письмоводитель опредѣляются и увольняются Почетнымъ Попечителемъ, по представленіямъ Директора, а законоучители, сверхъ того, по соглашеніи Почетнаго Попечителя съ епархіальнымъ начальствомъ. Прислуга избирается Директоромъ.

Ст. 20.

Классы всѣхъ должностей, полагаемыхъ при Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ, опредѣляются въ прилагаемыхъ у сего штатахъ.

Ст. 21.

Въ пользу Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеній поступаютъ, независимо отъ отпускаемыхъ Казною суммъ, специальныя средства сихъ заведеній, состоящія изъ суммъ, жертвуемыхъ частною благотворительностью, и изъ платы, взимаемой отъ учениковъ и ученицъ. Сіи специальныя средства обращаются, какъ на содержаніе пансіоновъ при Варшавской Русской гимназіи и женской прогимназіи (ст. 27), такъ и вообще на улучшеніе сихъ учебныхъ заведеній; при чемъ однакоже пожертвованія употребляются не иначе, какъ на точ-

Art. 17.

Warszawskie gimnazyum Russkie i będące przy niém szkoła początkowa i progimnazyum żeńskie, niemniéj należące do składu ich osoby i wychowańcy tych zakładów, używać mają wszelkich praw i prerogatyw, odpowiednich zakładów naukowych rządowych, w Królestwie Polskiem istniejących.

Art. 18.

Służba osób zostających przy Warszawskiem gimnazyum Russkiem i przy istniejących przy niem zakładach naukowych, w razie przejścia tych osób do służby wychowania w Cesarstwie, nadaje im wszelkie prawa i prerogatywy, jakich tam, przez stosowną w téj gałęzi służbę, nabyć można.

Art. 19.

Dyrektora Warszawskiego gimnazyum Russkiego przedstawia Kurator Honorowy do zatwierdzenia Rady Administracyjnéj Królestwa, za pośrednictwem Zarządu Oświecenia Publicznego. Przełożoną i guwernantki progimnazyum żeńskiego, guwernerów gimnazyum, nauczycieli, lekarza i sekretarza mianuje i uwalnia Kurator Honorowy, na przedstawienie Dyrektora; a co do nauczycieli religii Kurator Honorowy porozumieć się nadto winien ze Zwierzchnością eparchialną. Posługę przyjmuje Dyrektor.

Art. 20.

Klassy wszystkich urzędów, należących do składu Warszawskiego gimnazyum Russkiego i będących przy niem zakładów naukowych, zamieszczone są w załączonych tu etatach.

Art. 21.

Na korzyść Warszawskiego gimnazyum Russkiego i zostających przy niem zakładów naukowych, oprócz summ ze Skarbu, przeznaczają się specyalne zakładów tych dochody, składające się z ofiar prywatnych dobroczyńców i z opłat od uczniów i uczennic pobieranych. Specyalne tego rodzaju dochody obracane być mają, tak na utrzymanie pensyj przy Warszawskiem gimnazyum Russkiem i przy progimnazyum żeńskiem (art. 27), jakoteż w ogólności na ulepszenie tych zakładów naukowych, przy czem jednak ofiary nie-

номъ основаніи предъявленныхъ жертвователями желаній (буде таковыя предъявлены были).

Ст. 22.

При Варшавской Русской гимназіи и женской прогимназіи состоятъ педагогическіе Совѣты, составленные изъ Директора, законоучителей и штатныхъ Учителей гимназіи или прогимназіи. Въ педагогическомъ Совѣтѣ женской прогимназіи присутствуетъ съ правомъ голоса, главная воспитательница. Въ случаѣ надобности, въ сіи Совѣты приглашаются: воспитатели гимназіи, воспитательницы Прогимназіи и врачъ.

Ст. 23.

Педагогическіе Совѣты гимназіи и прогимназіи собираются или отдѣльно, или въ соединенномъ засѣданіи, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ мѣсяцъ, въ теченіе учебнаго года. Кромѣ того, въ случаѣ надобности, могутъ быть назначаемы Директоромъ чрезвычайныя собранія. Равнымъ образомъ и Почетному Попечителю предоставляется созывать, по его усмотрѣнію, чрезвычайныя засѣданія педагогическихъ Совѣтовъ.

Ст. 24.

Въ педагогическихъ Совѣтахъ гимназіи и женской прогимназіи, а равно въ соединенномъ засѣданіи сихъ Совѣтовъ предсѣдательствуетъ Директоръ. При обсужденіи же, въ такомъ соединенномъ засѣданіи, дѣлъ особенной важности, предсѣдательствуетъ Почетный Попечитель, буде найдетъ это нужнымъ.

Ст. 25.

Дѣла въ педагогическихъ Совѣтахъ гимназіи и прогимназіи рѣшаются по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ, голосъ Предсѣдателя даетъ перевѣсъ. Журналы Совѣтовъ сообщаются Почетному Попечителю, а журналы соединенныхъ засѣданій представляются на его утвержденіе. Равнымъ образомъ, и въ случаѣ разногласія Директора съ большинствомъ, дѣло разрѣшается Почетнымъ Попечителемъ.

Ст. 26.

Обсужденію и окончательному рѣшенію педагогическихъ Совѣтовъ гимназіи и прогимназіи въ отдѣльности, подлежатъ слѣдующія дѣла: *а*) пріемъ учениковъ и ученицъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ; *б*) освобожденіе недостаточныхъ учениковъ и ученицъ отъ платы за ученіе; *в*) выдача аттестатовъ ученикамъ и

inaczéj użyte być mają, jak w ścisłem zastosowaniu się do życzeń przez ofiarodawców objawionych, (jeśli takowe miały miejsce).

Art. 22.

Przy Warszawskiem gimnazyum Russkiem i przy progimnazyum żeńskiem, będą Rady pedagogiczne, złożone z Dyrektora, nauczycieli religii i nauczycieli etatowych gimnazyum lub progimnazyum. Do Rady pedagogicznej progimnazyum żeńskiego należeć ma przełożona z głosem stanowczym. W razie potrzeby, wezwani być mogą do tych Rad guwernerowie gimnazyum, guwernantki progimnazyum i lekarz.

Art. 23.

Rady pedagogiczne gimnazyum i progimnazyum zbierać się mają każda oddzielnie lub w połączonym komplecie, przynajmniéj raz na miesiąc, w ciągu roku szkolnego. Prócz tego w razie potrzeby, Dyrektor ma prawo zwoływać nadzwyczajne posiedzenia. Podobnież i Kuratorowi Honorowemu służy prawo zwoływać, według jego uznania, nadzwyczajne posiedzenia Rad pedagogicznych.

Art. 24.

W Radach pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum żeńskiego i na posiedzeniach połączonych tych Rad przewodniczy Dyrektor. W razie atoli roztrząsania na posiedzeniu połączonego kompletu przedmiotów nadzwyczajnéj ważności, przewodniczyć będzie Kurator Honorowy, jeżeli uzna tego potrzebę.

Art. 25.

Interessa w Radach pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum decydują się większością głosów. Równość głosów, głos Prezydującego rozstrzyga. Protokóła Rad kommunikowane być winny Kuratorowi Honorowemu, a protokóła posiedzeń w połączonym komplecie do jego zatwierdzenia mają być przedstawiane. Podobnież i w przypadkach zachodzącej różności zdań między Dyrektorem a większością, interess ulega decyzyi Kuratora Honorowego.

Art. 26.

Roztrząsaniu i decyzyi ostatecznéj Rad pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum każdéj z osobna, ulegają następujące interessa: *a*) przyjmowanie uczniów i uczennic oraz promocya ich do klass wyższych; *b*) uwolnienie niezamożnych uczniów i uczennic od opłaty za nauki; *c*) wydawanie uczniom i uczennicom attestatów;

ученицамъ; *г*) взысканіе съ учениковъ и учениц за важные проступки и исключеніе ихъ изъ учебныхъ заведеній; *д*) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по учебной части и *е*) повѣрка суммъ и счетовъ по приходамъ и расходамъ.

Ст. 27.

Въ соединенномъ засѣданіи педагогическихъ Совѣтовъ гимназіи и женской прогимназіи обсуждаются слѣдующія дѣла: *а*) опредѣленіе размѣра платы за ученіе; *б*) составленіе смѣты спеціальныхъ средствъ гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеній; *в*) учрежденіе, на счетъ спеціальныхъ средствъ, указанныхъ въ ст. 21, пансіоновъ для мальчиковъ при гимназіи и для дѣвицъ при женской прогимназіи и постановленіе правилъ для поступленія и содержанія воспитанниковъ и воспитанницъ въ сихъ пансіонахъ; *г*) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій, а также книгъ для библіотеки Варшавской Русской гимназіи и составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ сей библіотеки; *д*) одобреніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ; *е*) удостоеніе, по надлежащемъ испытаніи, званія русскаго домашняго Учителя и русской домашней учительницы; *ж*) избраніе, изъ преподавателей, библіотекаря и секретаря педагогическаго Совѣта гимназіи и Совѣта женской прогимназіи и *з*) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету.

Ст. 28.

Приведеніе въ исполненіе и дальнѣйшее развитіе настоящаго указа, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, поручается Нашему Намѣстнику и Совѣту Управленія въ Царствѣ Польскомъ.

Данъ въ Югенгеймѣ (близъ Дармшадта), Августа 30 (Сентября 11) дня, 1864 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

d) karanie uczniów i uczennic za ważniejsze przekroczenia i wydalenie ich z zakładów naukowych; *e*) przegląd rocznych sprawozdań naukowych; i *f*) sprawdzenie obrotu funduszów i rachunków z dochodów i wydatków.

Art. 27.

Na posiedzeniach w połączonym komplecie Rad pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum żeńskiego, roztrząsane będą następujące interessa: *a*) ustanowienie wysokości opłaty od uczniów; *b*) ułożenie etatu specyalnych dochodów gimnazyum i będących przy niém zakładów naukowych; *c*) urządzenie pensyj na rachunek tych specyalnych dochodów, o których w art. 21-m jest mowa, dla chłopców przy gimnazyum i dla dziewcząt przy progimnazyum żeńskiém, oraz wydanie przepisów co do przyjmowania i utrzymywania w tych pensyach wychowańców i wychowanic; *d*) dobór książek wykładowych i innéj naukowéj pomocy, oraz książek do biblioteki Warszawskiego gimnazyum Russkiego, tudzież wydanie przepisów o przechowywaniu tych książek i o wydawaniu ich z biblioteki; *e*) ocenienie mów, mających być czytanemi podczas aktu uroczystego; *f*) przyznanie w skutek złożonego examinu tytułu russkiego prywatnego Nauczyciela i russkiéj prywatnéj Nauczycielki; *g*) wybór z pomiędzy Nauczycieli, bibliotekarza i sekretarza Rady pedagogicznéj gimnazyum i Rady progimnazyum żeńskiego; i *h*) roztrząsanie i przyjęcie programmatu wykładu każdego przedmiotu.

Art. 28.

Wykonanie i dalsze rozwinięcie niniejszego ukazu, który w Dzienniku Praw zamieszczonym być ma, Naszemu Namiestnikowi Radzie Administracyjnéj Królestwa polecamy.

Dan w Jugenheimie (pod Darmsztadtem), dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku.

(podpisano) „АЛЕКСАНДРЪ.“

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложенiе 1-е къ № 64-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта),
30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

(*Приложенiе къ ст.* 16.)

Штатъ Русской семиклассной гимназiи въ Варшавѣ.

Наименованiе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному		Всѣмъ	
			Рубли и коп. сер.			
1. *Содержанiе служащихъ.*						
Директоръ гимназiи . .	V	1	2,500	—	2,500	—
Законоучитель . . .	—	1	1,000	—	1,000	—
Учители наукъ . . .	VIII	10	1,200	—	12,000	—
Учители нѣмецкаго и французскаго языковъ . . .	VIII	2	1,000	—	2,000	—
Учитель польскаго языка и словесности	VIII	1	1,000	—	1,000	—
(Онъ же обучаетъ желающихъ польскому языку и въ женской прогимназiи).						
Учитель черченiя, чистописанiя и рисованiя . . .	IX	1	600	—	600	—
Воспитатели. . . .	VIII	2	900	—	1,800	—
Письмоводитель . . .	—	1	400	—	400	—
Врачъ	—	1	300	—	300	—
(Онъ же врачъ при женской прогимназiи и при начальномъ училищѣ).						
	—	20	—	—	21,600	—

1-szy Annex do Nr. 64-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego."*

w Jugenheimie (pod Darmsztadtem),
d. 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Płatonow.*

(*Annex do art. 16.*)

Etat Russkiego siedmioklassowego gimnazyum w Warszawie.

Wyszczególnienie wydatków	Klassa urzędu	Ilość osób	Jednemu		Wszystkim	
			Ruble sreb. i kopiejki			
1. *Płaca osób*:						
Dyrektor gimnazyum . .	V	1	2,500	—	2,500	—
Nauczyciel religii . . .	—	1	1,000	—	1,000	—
Nauczyciele przedmiotów .	VIII	10	1,200	—	12,000	—
Nauczyciele języków francuzkiego i niemieckiego . .	VIII	2	1,000	—	2,000	—
Nauczyciel języka polskiego i literatury. . . .	VIII	1	1,000	—	1,000	—
(Tenże wykłada żądającym język polski w progimnazyum żeńskiem.)						
Nauczyciel kalligrafii i rysunków.	IX	1	600	—	600	—
Guwernerowie . . .	VIII	2	900	—	1,800	—
Sekretarz	—	1	400	—	400	—
Lekarz	—	1	300	—	300	—
(Zarazem przy żeńskiem progimnazyum i przy szkole początkowéj.)						
	—	20	—	—	21,600	—

Наименованіе статей расхода	Всѣмъ	
	Руб.	к.
2. *Другіе расходы.*		
На библіотеку	400	—
На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	400	—
На уроки церковнаго пѣнія	250	—
На уроки гимнастики	250	—
На канцелярскія принадлежности	100	—
На наемъ прислуги	500	—
На отопленіе и освѣщеніе зданія гимназіи (отводимаго Казною)	500	—
На ремонтъ и содержаніе чистоты зданія	500	—
итого	2,900	—
а всего	24,500	—

Приложеніе 2-е къ № 64-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“*.

Въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта),
30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Штатъ Русской четырехклассной женской прогимназіи въ Варшавѣ.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному		Всѣмъ	
			Рубли и коп. сер.			
1. *Содержаніе служащихъ.*						
Директору гимназіи за завѣдываніе прогимназіею добавочныхъ	V	1	500	—	500	—
Законоучитель	—	1	750	—	750	—
(Онъ же и Законоучитель въ русскомъ начальномъ училищѣ)						

Wyszczególnienie wydatków	Rub. sr.	k.
2. *Rozmaite wydatki.*		
Na bibliotekę	400	—
Na książki pomocnicze, na potrzeby klassowe i na nagrody dla uczniów	400	—
Na naukę śpiewu kościelnego	250	—
Na naukę gimnastyki	250	—
Na materyały piśmienne.	100	—
Na służbę niższą	500	—
Na opał i światło zabudowania gimnazyum rządowego	500	—
Na reparacye domu i utrzymanie w nim czystości	500	—
Razem .	2,900	—
W ogóle .	24,500	—

2-gi Annex do Nr. 64-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“
w Jugenheimie (pod Darmsztadtem),
d. 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Płatonow.*

Etat Russkiego 4-klassowego progimnazyum żeńskiego w Warszawie.

Wyszczególnienie wydatków	Klassa urzędu	Ilość osób	Jednemu (Ruble srebr. i kopiejki)		Wszystkim (Ruble srebr. i kopiejki)	
1. *Płaca osób.*						
Dyrektorowi gimnazyum, za zawiadywanie progimnazyum, dodatku do płacy . . .	V	1	500	—	500	—
Nauczyciel religii	—	1	750	—	750	—
(Wykładający zarazem religię w ruskiéj szkole początkowéj.)						

Учители наукъ . . .	VIII	6	1,000	—	6,000	—
Учители новыхъ языковъ .	VIII	2	800	—	1,600	—
Главная воспитательница .	—	1	1,200	—	1,200	—
Воспитательницы . . .	—	4	500	—	2,000	—
	—	15	—	—	12,050	—
2. *Другіе расходы.*						
На библіотеку					250	—
На учебныя пособія, классныя принадлежности и на награды ученицамъ					250	—
На уроки церковнаго пѣнія					200	—
На уроки гимнастики					200	—
На наемъ прислуги.					400	—
На отопленіе и освѣщеніе зданія прогимназіи (отводимаго Казною)					400	—
На ремонтъ и содержаніе чистоты зданія . .					300	—
итого .					2 000	—
всего .					14,050	—

Приложеніе 3-е къ № 64-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта),
30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Штатъ Варшавскаго Русскаго начальнаго училища для дѣтей обоего пола.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному		Всѣмъ	
			Рубли и коп. сер.			
Учитель	X	1	500	—	500	—
Учительница . . .	—	1	500	—	500	—
На учебныя пособія . .	—	—	100	—	100	—
На отопленіе и содержаніе помѣщенія (отводимаго въ казенномъ домѣ) . .	—		250	—	250	—
На жалованье сторожу .	—	1	120	—	120	—
всего	—	3	—	—	1,470	—

Nauczyciele przedmiotów .	VIII	6	1,000	—	6,000	—
Nauczyciele języków . .	VIII	2	800	—	1,600	—
Przełożona	—	1	1,200	—	1,200	—
Guwernantki . . .	—	4	500	—	2,000	—
	—	15	—	—	12,500	—
2. *Rozmaite wydatki.*						
Na bibliotekę					250	—
Na książki pomocnicze, na klassowe potrzeby i na nagrody dla uczennic					250	—
Na naukę śpiewu kościelnego					200	—
Na naukę gimnastyki					200	—
Na służbę niższą					400	—
Na opał i światło zabudowania rządowego dla progimnazyum					400	—
Na reparacyę domu i utrzymanie w nim czystości					300	—
Razem .					2,000	—
W ogóle .					14,050	—

3-ci Annex do Nr. 64-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką apisano:

„*Ma być podług tego.*“

Jugenheimie (pod Darmsztadtem), 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Płatonow.*

tat szkoły początkowéj Ruskiéj dla dzieci płci obojéj w Warszawie.

Wyszczególnienie wydatków	Klassa urzędu	Ilość osób	Jednemu		Wszystkim	
			Ruble srebr. i kopiejki			
Nauczyciel. . . .	X	1	500	—	500	—
Nauczycielka . . .	—	1	500	—	500	—
Na książki i inne naukowe potrzeby	—	—	100	—	100	—
Na opał i utrzymanie szkoły (w zabudowaniu rządowem)	—	—	250	—	250	—
Stróżowi	—	1	120	—	120	—
W ogóle .	—	3	—	—	1,470	—

№ 65.

Высочайшій указъ о главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ въ Варшавѣ.

(30 Августа (11 Сентября) 1864 года.)

Божіею Милостію

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

Императоръ и Самодержецъ Всероссійскій, Царь Польскій, Великій Князь Финляндскій,
и проч., и проч., и проч.

Въ заботливости Нашей о благѣ всѣхъ вѣрноподданныхъ Нашихъ, безъ различія происхожденія и вѣроисповѣданія, Мы обратили вниманіе на то, что многочисленные въ Царствѣ Польскомъ жители нѣмецкаго происхожденія и Евангелическаго исповѣданія не имѣютъ тамъ доселѣ учебнаго заведенія, въ которомъ юношество ихъ, по выходѣ изъ начальныхъ школъ, могло бы получать дальнѣйшее образованіе, удовлетворяющее ихъ потребностямъ, и что вслѣдствіе сего ощущается также недостатокъ въ наставникахъ для существующихъ въ Царствѣ начальныхъ училищъ нѣмецкихъ. Находя справедливымъ, чтобы нѣмецкимъ жителямъ открыты были въ Царствѣ Польскомъ средства къ просвѣщенію, подобныя тѣмъ, какія дарованы имъ въ предѣлахъ Имперіи Мы, постановили и постановляемъ:

Ст. 1.

Въ городѣ Варшавѣ учреждается, по примѣру существующаго въ С.-Петербургѣ главнаго нѣмецкаго училища Св. Петра главное Нѣмецкое Евангелическое училище, для дѣтей обоего пола, съ преподаваніемъ наукъ въ объемѣ, соотвѣтствующемъ курсу среднихъ учебныхъ заведеній и на правахъ сихъ заведеній.

Ст. 2.

Главному Нѣмецкому Евангелическому училищу въ Варшавѣ, учреждаемому преимущественно для дѣтей Евангелическаго исповѣданія, предоставляется однако принимать дѣтей и другихъ исповѣданій.

Ст. 3.

Варшавское главное Нѣмецкое Евангелическое училище

№ 65.

Ukaz Najwyższy o szkole głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj w Warszawie.

(d. 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.)

Z Bożéj Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

CESARZ I SAMOWŁADCA WSZECH ROSSYJ, KRÓL POLSKI, WIELKI KSIĄŻĘ FINLANDZKI,

etc, etc, etc.

W troskliwości NASZÉJ o dobro wszystkich wiernych poddanych NASZYCH, bez różnicy pochodzenia i wyznania, zwróciliśmy uwagę na to, że nader liczni w Królestwie Polskiem mieszkańcy Niemcy i Ewangelickiego wyznania nie mają tam dotąd zakładu naukowego, w którymby młodzież ich po wyjściu ze szkół początkowych, mogła pobierać dalsze ukształcenie, odpowiadające ich potrzebom, i że skutkiem tego czuć się też daje brak Nauczycieli dla istniejących w Królestwie początkowych szkół niemieckich. Uznawszy sprawiedliwem, zapewnić niemieckim mieszkańcom podobne środki oświaty w Królestwie Polskiem, jakiemi oni są obdarzeni w granicach Cesarstwa, postanowiliśmy i stanowiemy:

Art. 1.

W mieście Warszawie urządzoną zostanie, na podobieństwo istniejącéj w Petersburgu głównéj szkoły niemieckiéj Śgo Piotra, główna Niemiecka Ewangelicka szkoła, dla dzieci obojéj płci, z wykładem w niéj nauk, jakie obejmuje kurs dla średnich zakładów naukowych przepisany, i na prawach tychże zakładów.

Art. 2.

Głównéj szkole Ewangelicko-Niemieckiéj w Warszawie, przeznaczonéj przedewszystkiem dla dzieci wyznania Ewangelickiego, dozwala się wszelako przyjmować dzieci i innych wyznań.

Art. 3.

Warszawska główna Niemiecko-Ewangelicka szkoła zostawać

стоитъ въ непосредственномъ завѣдываніи мѣстной Евангелическо-Аугсбургской консисторіи и подчинено Управленію Народнаго Просвѣщенія въ Царствѣ.

Ст. 4.

Консисторія, подъ наблюденіемъ Управленія Народнаго Просвѣщенія, опредѣляетъ курсъ преподаванія въ училищѣ и соотвѣтственныя программы, постановляетъ порядокъ управленія училищемъ и составляетъ надлежащія на сей конецъ инструкціи, а равно, съ утвержденія Управленія Народнаго Просвѣщенія, назначаетъ наставниковъ и другихъ служащихъ при училищѣ лицъ, какъ изъ Нашихъ подданныхъ, такъ и изъ иностранцевъ.

Ст. 5.

Начальникъ Варшавской Учебной Дирекціи имѣетъ обязанность посѣщать училище для обозрѣнія онаго, какъ въ педагогическомъ, такъ и въ другихъ отношеніяхъ. Замѣчанія свои онъ предлагаетъ начальству училища, для зависящихъ распоряженій, а въ случаяхъ важныхъ, представляетъ и Управленію Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 6.

Директоръ училища избирается Консисторіею и представляется ею, чрезъ Управленіе Народнаго Просвѣщенія, на окончательное утвержденіе Совѣта Управленія Царства.

Ст. 7.

Консисторія озаботится объ открытіи при училищѣ педагогическихъ классовъ для образованія Учителей изъ питомцевъ училища.

Ст. 8.

Въ училище могутъ быть принимаемы, сверхъ приходящихъ учениковъ и ученицъ, своекоштные пансіонеры и полупансіонеры.

Ст. 9.

Консисторія составитъ уставъ и штатъ училища. Сей уставъ и штатъ, по разсмотрѣніи Управленіемъ Народнаго Просвѣщенія, будутъ представлены онымъ Намѣстнику въ Царствѣ, для испрошенія Нашего утвержденія, установленнымъ порядкомъ.

Ст. 10.

Потребныя на содержаніе училища издержки будутъ, по мѣрѣ открытія классовъ онаго, вносимы въ смѣту расходовъ Царства, установленнымъ порядкомъ.

będzie w bezpośredniem zawiadywaniu miejscowego Ewangelicko-Augsburgskiego Konsystorza i podlegać ma Zarządowi Oświecenia Publicznego w Królestwie.

Art. 4.

Konsystorz, pod nadzorem Zarządu Oświecenia Publicznego, przepisze kurs nauk dla szkoły i odpowiedni programm, ustanowi porządek zarządzania szkołą i ułoży potrzebne na ten cel instrukcye, a również, za potwierdzeniem Zarządu Oświecenia Publicznego, wybierze Nauczycieli i inne do służby przy szkole osoby, tak z pomiędzy Naszych poddanych, jakoteż i z cudzoziemców.

Art. 5.

Naczelnik Warszawskiéj Dyrekcyi Naukowéj obowiązany jest zwiedzać szkołę, dla zrewidowania jéj tak pod względem pedagogicznym, jakoteż i pod innemi względami. Spostrzeżenia swoje objawiać ma zwierzchności szkolnéj, w celu wydania przez nią stosownych rozporządzeń, a w ważniejszych razach przedstawiać je Zarządowi Oświecenia Publicznego.

Art. 6.

Dyrektora szkoły wybiera Konsystorz, i za pośrednictwem Zarządu Oświecenia Publicznego, przedstawia Radzie Administracyjnéj Królestwa na ostateczne zatwierdzenie.

Art. 7.

Konsystorz postara się o otwarcie przy szkole klass pedagogicznych, dla usposobienia Nauczycieli z wychowańców szkoły.

Art. 8.

Do szkoły, oprócz przychodnich uczniów i uczennic, przyjmowani być mogą na koszt własny pensyonarze i półpensyonarze.

Art. 9.

Konsystorz ułoży ustawę i etat szkoły. Ustawa ta i etat, po roztrząśnięciu ich w Zarządzie Oświecenia Publicznego, przedstawione być mają przez tenże Zarząd Namiestnikowi w Królestwie, dla wyjednania Naszego zatwierdzenia, przepisanym porządkiem.

Art. 10.

Potrzebne na utrzymanie szkoły wydatki, w miarę otwierania jéj klass, wnoszone być mają do budżetu Królestwa, przepisanym porządkiem.

Ст. 11.

Приведеніе въ исполненіе и дальнѣйшее развитіе настоящаго указа, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, поручается Нашему Намѣстнику и Совѣту Управленія въ Царствѣ.

Данъ въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта), Августа 30 (Сентября 11) дня 1864 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ".

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

№ 66.

Учрежденіе Холмской Русской Греко-Уніатской гимназіи, состоящихъ при ней педагогическихъ курсовъ и Бяльской Русской Греко-Уніатской 5-ти классной прогимназіи.

(9 (21) Іюня 1865 года.)

По указу Его Величества

АЛЕКСАНДРА II-го,

Императора и Самодержца Всероссійскаго, Царя Польскаго, Великаго Князя Финляндскаго,

и проч., и проч., и проч.

Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.

Принявъ во вниманіе, что Греко-Уніатское населеніе Царства до сихъ поръ не имѣетъ почти никакихъ средствъ для своего образованія въ духѣ, соотвѣтствующемъ его народности, и что, посему, устройство въ городахъ Холмѣ и Бялѣ среднихъ учебныхъ заведеній для Греко-Уніатскихъ жителей Царства, существенно необходимо, Учредительный Комитетъ представлялъ свои соображенія, какъ объ учрежденіи сихъ заведеній, такъ и штаты оныхъ на Высочайшее Государя Императора благоусмотрѣніе; нынѣ же, во исполненіе послѣдовавшаго 28 Апрѣля (10

Art. 11.

Wykonanie i dalsze rozwinięcie niniejszego Ukazu, który w Dzienniku Praw zamieszczony być ma, Namiestnikowi Naszemu w Królestwie i Radzie Administracyjnéj polecamy.

Dan w Jugenheimie (pod Darmsztadtem), dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku.

(podpisano) „АЛЕКСАНДРЪ".

przez Cesarza i Króla,

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

№ 66.

Urządzenie Ruskiego Greko-Unickiego gimnazyum wraz z kursami pedagogicznemi w Chełmie, oraz Ruskiego Greko-Unickiego 5-cio klassowego progimnazyum w Biały.

(d. 9 (21) Czerwca 1865 roku)

W imieniu Najjaśniejszego

A L E X A N D R A II-go,

Cesarza i Samowładcy Wszech Rossyj, Króla Polskiego,
Wielkiego Księcia Finlandzkiego,
etc, etc, etc.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

Zważywszy, że Greko-Unicka ludność Królestwa Polskiego nie posiada dotychczas prawie żadnych środków do kształcenia się w duchu odpowiednim jéj narodowości, i że dla tego urządzenie w miastach Chełmie i Białéj średnich zakładów naukowych dla Greko-Unickich mieszkańców Królestwa jest rzeczywiście konieczném, Komitet Urządzający wnioski swe tak co do organizacyi tych zakładów, jako też co do etatów dla nich, przedstawił pod Najwyższe Jego Cesarskiéj Mości uznanie; obecnie zaś w wykona-

Мая) 1865 года, по симъ предметамъ, Высочайшаго повелѣнія, постановилъ и постановляетъ:

§ 1.

Красноставское уѣздное училище, по переводѣ его изъ Красностава въ Холмъ преобразовывается въ Русскую Греко-Уніатскую 7-классную гимназію, и въ ней открывается въ началѣ будущаго учебнаго 186⁵/₆ года 6-ть классовъ, а чрезъ годъ 7-й классъ.

§ 2.

При Холмской 7-классной гимназіи устроиваются педагогическіе курсы, для приготовленія Учителей начальныхъ Греко-Уніатскихъ училищъ.

§ 3.

Бяльское уѣздное училище преобразовывается въ Русскую Греко-Уніатскую 5-классную прогимназію, съ тѣмъ, чтобы впослѣдствіи, если окажется надобность, преобразовать оную въ 7-классную гимназію.

§ 4.

Для занятія въ этихъ заведеніяхъ должности начальниковъ и преподавателей приглашаются русскіе, окончившіе курсъ въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ Имперіи.

§ 5.

Польскій языкъ включается въ число предметовъ обязательнаго обученія въ вышепоименованныхъ заведеніяхъ.

§ 6.

На случай поступленія въ сіи заведенія дѣтей мѣстныхъ жителей Римско-Католическаго вѣроисповѣданія, училищному начальству предоставляется приглашать для сихъ учениковъ законоучителя ихъ религіи, въ качествѣ сверхштатнаго преподавателя.

§ 7.

Потребныя на сіи заведенія суммы назначаются на основаніи составленныхъ на сей предметъ и Высочайше утвержденныхъ штатовъ, при семъ приложенныхъ.

§ 8.

Объ ассигнованіи исчисленной по означеннымъ штатамъ суммы 22,946 руб. сер. ежегодно съ 1866 года и 19,473 руб. сер. въ текущемъ 1865 году, въ томъ числѣ 8,000 руб. сер. на пе-

niu zapadłego w dniu 28 Kwietnia (10 Maja) 1865 roku Najwyższego w tym przedmiocie rozkazu, postanowił i stanowi:

§ 1.

Krasnystawska szkoła powiatowa, po przeniesieniu jéj z Krasnegostawu do Chełma zreorganizowaną zostaje na Ruskie Greko-Unickie gimnazyum 7-o klassowe i w takowém, z początkiem roku szkolnego 186⁵/₆, otwartemi być mają sześć klass, a za rok klassa siódma.

§ 2.

Przy gimnazyum 7-o klassowém w Chełmie, urządzają się kursa pedagogiczne, dla przysposobienia Nauczycieli szkół początkowych Greko-Unickich

§ 3.

Szkoła powiatowa w Białéj zreorganizowaną zostaje na Ruskie 5-o klassowe progimnazyum, z możnością następnie, gdyby tego zaszła potrzeba, zreorganizowania onego na gimnazyum 7-o klassowe.

§ 4.

Do objęcia w tych zakładach urzędów Zwierzchników i Nauczycieli, powołani będą Rossyanie, którzy skończyli kurs nauk w wyższych zakładach naukowych Cesarstwa.

§ 5.

Język polski zalicza się do liczby przedmiotów obowiązkowych dla uczniów pomienionych zakładów.

§ 6.

W razie wstąpienia do tych zakładów dzieci miejscowych mieszkańców religii Rzymsko-Katolickiej, zwierzchność szkolna władną będzie wezwać dla nich Nauczyciela ich religii, w charakterze Nauczyciela nadetatowego.

§ 7.

Fundusze, potrzebne na utrzymanie takowych zakładów, oznaczonemi zostają na zasadzie ułożonych w tym celu i Najwyżéj zatwierdzonych etatów, do niniejszego dołączonych.

§ 8.

Względem assygnowania obrachowanéj według pomienionych etatów summy rub. sr. 22,946 corocznie, począwszy od roku 1866, tudzież summy rs. 19,473, w bieżącym roku 1865, w téj liczbie

реѣздъ и первоначальное обзаведеніе для тѣхъ лицъ, которыя будутъ приглашены на должности начальниковъ и преподавателей вышеозначенныхъ заведеній, предоставляется Совѣту Управленія Царства сдѣлать въ свое время, по представленію Главнаго Директора Народнаго Просвѣщенія, зависящее распоряженіе.

§ 9.

Приведеніе въ дѣйствіе этого постановленія, которое должно быть внесено въ Дневникъ Законовъ, возлагается на Правительственную Коммисію Народнаго Просвѣщенія и другія вѣдомства по принадлежности.

Состоялось въ Варшавѣ, въ засѣданіи Учредительнаго Комитета въ Царствѣ Польскомъ 9 (21) Іюня 1865 года.

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ,
(подписано) *Графъ Бергъ*

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

Приложеніе 1-е къ № 66-му.

Штатъ Холмской 7-классной гимназіи преобразуемой изъ Красноставскаго училища.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебромъ	
Инспекторъ	VI	1	1,500	1,500
Помощнику Инспектора добавочныхъ	—	1	300	300
Законоучитель Греко-Уніатскаго исповѣданія	—	1	600	600
Учители наукъ (въ томъ числѣ Учитель русскаго языка и словесности)	VIII	4	1,200	4,800
Учители наукъ	VIII	5	1,000	5,000
Учители языковъ: польскаго, нѣмецкаго и французскаго	VIII	3	700	2,100

i 8,000 rs. na przejazd i początkowe urządzenie się dla osób, które powołane będą na urzędy Zwierzchników i Nauczycieli w rzeczonych zakładach, Rada Administracyjna Królestwa władną jest wydać w właściwym czasie, na przedstawienie Dyrektora Głównego Oświecenia Publicznego, stosowne rozporządzenie.

§ 9.

Wprowadzenie w wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczczone być ma, porucza się Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, tudzież innym władzom, w czém do któréj należy.

Działo się w Warszawie, na posiedzeniu Komitetu Urządzającego, dnia 9 (21) Czerwca 1865 roku.

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek Zarządzający interessami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

1-szy Annex do Nr. 66-go.

ETAT GIMNAZYUM 7-KLASSOWEGO W CHEŁMIE, UORGANIZOWANEGO ZE SZKOŁY KRASNYSTAWSKIÉJ.

Wyszczególnienie wydatków	Klassa urzędu	Liczba osób	Jednemu	Wszystkim
			Rubli srebrem	
Inspektor	VI	1	1,500	1,500
Dodatek dla Pomocnika Inspektora.	—	1	300	300
Nauczyciel religii obrządku Greko-Unickiego	—	1	600	600
Nauczyciele umiejętności (w téj liczbie i Nauczyciel języka ruskiego i literatury)	VIII	4	1,200	4,800
Nauczyciele umiejętności . .	VIII	5	1,000	5,000
Nauczyciele języków: polskiego, niemieckiego i francuzkiego . .	VIII	3	700	2,100

Учитель чистописанія и рисованія .	IX	1	500	500
Письмоводитель	—	1	400	400
На библіотеку	—	—	—	400
На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	—	750
При опредѣленіи этой суммы принята была въ соображеніе плата Законоучителю Римско-Католическаго вѣроисповѣданія, въ случаѣ, если въ число учениковъ поступятъ дѣти мѣстныхъ жителей Римско-католическаго исповѣданія.				
На канцелярскія принадлежности .	—	—	—	100
На уроки церковнаго пѣнія . .	—	—	—	250
На наемъ прислуги	—	—	—	350
На отопленіе и освѣщеніе зданія гимназіи	—	—	—	400
На ремонтъ и содержаніе чистоты въ зданіи	—	—	—	400
итого .	—	—	—	17,850

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ.*

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

Приложеніе 2-е къ № 66-му.

Штатъ Бяльской 5-классной прогимназіи, преобразуемой изъ 5-класснаго уѣзднаго училища.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебромъ	
Инспекторъ	VII	1	1,200	1,200
Законоучитель Греко-Уніатскаго исповѣданія	—	1	500	500

Nauczyciel kalligrafii i rysunków .	IX	1	500	500
Sekretarz	—	1	400	400
Na bibliotekę	—	—	—	400
Na pomoce naukowe, potrzeby szkolne i nagrody dla uczniów . .	—	—	—	750
Przy oznaczeniu tego funduszu przyjęto w rachunek i płacę dla Nauczyciela religii Rzymsko-Katolickiéj, na przypadek, gdyby w liczbę uczniów wstąpiły dzieci miejscowych mieszkańców religii Rzymsko-Katolickiéj.				
Na potrzeby kancellaryjne . . .	—	—	—	100
Na naukę śpiewu kościelnego .	—	—	—	250
Na utrzymanie służby	—	—	—	350
Na opał i oświetlenie gmachu gimnazyalnego	—	—	—	400
Na reparacyę i utrzymanie gmachu w porządku	—	—	—	400
Razem .	—	—	—	17,850

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg*.

Członek zarządzający interessami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew*.

2-gi Annex do Nr. 66-go.

ETAT 5-KLASSOWEGO PROGIMNAZYUM W BIAŁÉJ, UORGANIZOWANEGO Z 5-KLASSOWÉJ SZKOŁY POWIATOWÉJ.

Wyszczególnienie wydatków	Klassa urzędu	Liczba osób	Dla jednego	Dla wszystkich
			Rubli srebrem	
Inspektor	VII	1	1,200	1,200
Nauczyciel religii obrządku Greko-Unickiego	—	1	500	500

Учители наукъ (въ томъ числѣ Учитель русскаго языка)	VIII	6	900	5,400
Учители языковъ: польскаго, нѣмецкаго и французскаго	VIII	3	500	1,500
Учитель чистописанія и рисованія	IX	1	500	500
Письмоводитель	—	1	300	300
На библіотеку	—	—	—	300
На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	—	700
При опредѣленіи этой суммы, принята въ соображеніе плата Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія, въ случаѣ, если въ число учениковъ поступятъ дѣти мѣстныхъ жителей Римско-Католическаго исповѣданія	—	—	—	—
На канцелярскія принадлежности	—	—	—	75
На уроки церковнаго пѣнія	—	—	—	200
На наемъ прислуги	—	—	—	300
На отопленіе и освѣщеніе зданія прогимназіи	—	—	—	300
На ремонтъ и содержаніе чистоты въ зданіи	—	—	—	300
итого	—	—	—	11,575

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ.*

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

Приложеніе 3-е къ № 66-му.

Штатъ педагогическихъ курсовъ при Холмской гимназіи.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебромъ	
Инспекторъ, руководитель и преподаватель русскаго языка и педагогики	VII	1	1,500	1,500

Nauczyciele umiejętności (w téj liczbie i Nauczyciel języka ruskiego	VIII	6	900	5,400
Nauczyciele języków: polskiego, niemieckiego i francuzkiego . .	VIII	3	500	1,500
Nauczyciel rysunków i kalligrafii .	IX	1	500	500
Sekretarz	—	1	300	300
Na bibliotekę	—	—	—	300
Na pomoce naukowe, potrzeby szkolne i nagrody dla uczniów . .	—	—	—	700
Przy oznaczeniu tego funduszu przyjęto w rachunek i płacę dla Nauczyciela religii Rzymsko-Katolickiéj, na przypadek, gdyby w liczbę uczniów wstąpiły dzieci miejscowych mieszkańców religii Rzymsko-Katolickiéj.				
Na potrzeby kancellaryjne . .	—	—	—	75
Na naukę śpiewu kościelnego .	—	—	—	200
Na utrzymanie służby . . .	—	—	—	300
Na opał i oświetlenie gmachu progimnazyalnego.	—	—	—	300
Na reparacyę i utrzymanie gmachu w porządku	—	—	—	300
Razem .	—	—	—	11,575

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek zarządzający interessami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

3-ci Annex do Nr. 66-go.

ETAT KURSÓW PEDAGOGICZNYCH PRZY GIMNAZYUM W CHEŁMIE.

Wyszczególnienie wydatków	Klassa urzędu	Liczba osób	Dla jednego (Rubli srebrem)	Dla wszystkich (Rubli srebrem)
Inspektor kierujący i zarazem wykładający język russki i pedagogikę	VII	1	1,500	1,500

На плату за уроки Учителямъ .	—	6	—	2,040
На стипендіи ученикамъ . .	—	25	50	1,250
На сообщеніе ученикамъ сельско-хозяйственныхъ свѣдѣній и на обученіе огородничеству и пчеловодству	—	—	—	250
На учебныя пособія . . .	—	—	—	250
На наемъ служителя . . .	—	—	—	90
На отопленіе, освѣщеніе и содержаніе чистоты . . .	—	—	—	130
На добавочное жалованье Учителю начальнаго образцоваго училища	—	—	—	150
На учебныя пособія для начальнаго образцоваго училища . .	—	—	—	50
итого .	—	—	—	5,710

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ.*

Членъ Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

№ 67.

Высочайшій рескриптъ о введеніи въ дѣйствіе новыхъ Уставовъ для учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

Намѣстнику въ Царствѣ Польскомъ.

Указами 30 Августа (11 Сентября) прошлаго 1864 года, установлены Мною коренныя начала для будущаго устройства и улучшенія учебной части въ Царствѣ Польскомъ. Начертавъ правила о народныхъ училищахъ какъ для городскихъ, такъ особенно для сельскихъ жителей всѣхъ племенъ и вѣроисповѣданій, Я призналъ вмѣстѣ съ тѣмъ необходимымъ развить и усовершенствовать систему среднихъ учебныхъ заведеній, въ примѣненіи къ потребностямъ различныхъ населеній Царства. Вслѣдствіе

Na płacę dla Nauczycieli za wykłady	—	6	—	2,040
Na stypendya dla uczniów . . .	—	25	50	1,250
Na udzielanie uczniom wiadomości z gospodarstwa wiejskiego, tudzież na naukę ogródnictwa i pszczolnictwa	—	—	—	250
Na pomoce naukowe	—	—	—	250
Na najem posługacza	—	—	—	90
Na opał, światło i utrzymanie porządku	—	—	—	130
Na dodatkową płacę dla Nauczyciela wzorowéj szkoły początkowéj .	—	—	—	150
Na pomoce naukowe dla wzorowéj szkoły początkowéj	—	—	—	50
Razem . .	—	—	—	5,710

Namiestnik Królestwa, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek Zarządzający interessami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

N° 67.

Reskrypt Najwyższy polecający wprowadzenie w wykonanie nowych ustaw dla zakładów naukowych w Królestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku)

Do Namiestnika w Królestwie Polskiem.

Ukazami z dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku ustanowione przez Mnie zostały kardynalne zasady przyszłego urządzenia i ulepszenia gałęzi naukowéj w Królestwie Polskiem. Przepisawszy prawidła o szkołach publicznych dla miejskich i oddzielnie dla wiejskich mieszkańców wszelkich narodowości i wyznań, Uznałem zarazem koniecznem, rozwinąć i uzupełnić system średnich zakładów naukowych, w zastosowaniu takowych do potrzeb różnorodnéj ludności Królestwa. W skutek tego Rozkazałem, niezależnie

сего Я повелѣлъ, независимо отъ постепеннаго учрежденія народныхъ училищъ на указанныхъ основаніяхъ, открыть немедленно въ Варшавѣ русскую гимназію, а между тѣмъ приступить къ составленію подробныхъ уставовъ и штатовъ какъ для прочихъ среднихъ, такъ и для высшихъ учебныхъ заведеній.

Нынѣ, разсмотрѣвъ представленные Мнѣ проекты, Я нашелъ ихъ соотвѣтствующими Моему намѣренію—даровать всѣмъ училищамъ въ Царствѣ устройство, основанное на правильныхъ педагогическихъ началахъ, приспособить училища сіи къ потребностямъ разныхъ въ Царствѣ населеній и развить въ этихъ населеніяхъ основательное научное образованіе. Посему Мною утверждены и присемъ препровождаются, разсмотрѣнные въ Комитетѣ по дѣламъ Царства Польскаго, уставы и штаты слѣдующихъ учебныхъ заведеній:

I. Мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія;

II. Мужскихъ гимназій и прогимназій для русскаго греко-уніатскаго населенія;

III. Главнаго нѣмецкаго евангелическаго училища въ Варшавѣ;

IV. Нѣмецкой реальной гимназіи въ городѣ Лодзи;

V. Женскихъ гимназій и прогимназій;

VI. Педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія;

VII. Педагогическихъ курсовъ для русскаго греко-уніатскаго населенія; и

VIII. Педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія.

Поручаю вамъ принять мѣры къ скорѣйшему, по возможности, введенію сихъ узаконеній въ дѣйствіе, а за тѣмъ представить Мнѣ, въ послѣдовательномъ порядкѣ, подробные проекты и для прочихъ учебныхъ заведеній, о коихъ упомянуто въ Моемъ рескриптѣ къ вамъ отъ 30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Возлагая на учебное въ Царствѣ начальство, подъ главнымъ руководствомъ вашимъ, правильное устройство среднихъ учебныхъ заведеній, на основаніи новыхъ уставъ и штатовъ, Я увѣренъ, что всѣ начальники и преподаватели сихъ училищъ, проникнутые сознаніемъ важности своего служенія, будутъ свято исполнять свой долгъ въ томъ духѣ и направленіи, которые указаны Мною въ рескриптѣ 30 Августа (11 Сентября). Призываю благословеніе Божіе на сіе важное дѣло въ твердомъ упованіи,

od stopniowego zakładania szkół publicznych na wskazanych zasadach, otworzyć niezwłocznie w Warszawie gimnazyum russkie, a również przystąpić do ułożenia szczegółowych ustaw i etatów tak dla innych średnich, jakoteż i dla wyższych zakładów naukowych.

Obecnie przejrzawszy przedstawione Mi projekta, Znalazłem je odpowiadającemi zamiarom Moim, co do nadania wszystkim szkołom w Królestwie organizacyi, opartéj na gruntownych pedagogicznych zasadach, i zastosowania szkół tych do potrzeb rozmaitéj w Królestwie ludności, oraz rozwinięcia w ludności téj należytego wykształcenia naukowego. Dla tego też zatwierdzone przez Mnie zostały, rozpoznane w Komitecie do spraw Królestwa Polskiego i przy niniejszym przesyłające się ustawy, i etaty następujących zakładów naukowych.

I. Gimnazyów i progimnazyów mezkich dla ludności polskiéj;

II. Gimnazyów i progimnazyów dla ludności russkiéj greko-unickiego wyznania;

III. Szkoły głównéj niemieckiéj ewangelickiéj w Warszawie;

IV. Gimnazyum realnego niemieckiego w m. Łodzi;

V. Gimnazyów i progimnazyów żeńskich;

VI. Kursów pedagogicznych dla ludności polskiéj;

VII. Kursów pedagogicznych dla ludności russkiéj greko-unickiego wyznania;

VIII. Kursów pedagogicznych dla ludności litewskiéj.

Polecam wam przedsięwziąść środki ku śpiesznemu, o ile można, wprowadzeniu ustaw tych w wykonanie, a następnie przedstawić Mnie, kolejnym porządkiem, szczegółowe projekta i co do innych zakładów naukowych, o których wzmiankowano w reskrypcie Moim do was z dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku.

Wkładając na zwierzchność naukową w Królestwie, pod głównym kierunkiem waszym, należyte urządzenie średnich zakładów naukowych, według nowych ustaw i etatów, przekonany Jestem, że wszyscy zwierzchnicy i nauczyciele zakładów tych, przejęci uznaniem ważności swéj służby, święcie spełniać będą powinność swoją w duchu, i kierunku wskazanym przez Mnie w reskrypcie z dnia 30 Sierpnia (11 Września). Wzywam błogosławieństwa Boskiego na to ważne dzieło z pełną ufnością, że praca umysłowa

что умственный трудъ и основательное образованіе приготовятъ въ молодомъ поколѣніи полезныхъ гражданъ того великаго Государства, коего нераздѣльную часть составляетъ Царство Польское.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

№ 68.

Уставъ мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія въ Царствѣ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„*Быть по сему*“.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 г.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

Уставъ мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія въ Царствѣ.

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Гимназіи и прогимназіи имѣютъ цѣлью доставить воспитывающемуся въ нихъ юношеству общее образованіе. Гимназіи вмѣстѣ съ тѣмъ приготовляютъ къ поступленію въ высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства.

Ст. 2.

По различію предметовъ, содѣйствующихъ общему образованію, и цѣлей гимназическаго обученія, гимназіи и прогимназіи раздѣляются на классическія и реальныя.

i gruntowne wychowanie przysposobią w młodém pokoleniu użytecznych obywateli tego wielkiego Państwa, którego część nierozdzielną stanowi Królestwo Polskie.

w Petersburgu, d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką podpisano: „АЛЕКСАНДРЪ.“

N° 68.

Ustawa gimnazyów i progimnazyów mezkich w Królestwie dla ludności Polskiéj.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano:

„*Ma być podług tego.*“

w Petersburgu, d. 5(17)Stycznia1866r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Płatonow.*

Ustawa gimnazyów i progimnazyów mezkich w Królestwie dla ludności polskiéj.

Rozdział Pierwszy.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gimnazya i progimnazya mają na celu zapewnić uczącéj się w nich młodzieży wykształcenie ogólne.

Gimnazya przygotowują zarazem do wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 2.

Z powodu różności przedmiotów wpływających na wykształcenie ogólne i ze względu na cel nauki gimnazyalnéj, gimnazya i progimnazya dzielą się na klassyczne i realne.

Ст. 3.

Въ гимназіи полагается семь классовъ, съ годичнымъ курсомъ для каждаго класса.

Примѣчаніе. По мѣрѣ возможности, низшіе четыре класса гимназіи помѣщаются отдѣльно отъ высшихъ трехъ классовъ.

Ст. 4.

Гимназіи учреждаются въ городахъ, гдѣ, по численности и потребностямъ народонаселенія, онѣ будутъ признаны нужными. Существующія нынѣ гимназіи оставляются въ тѣхъ же мѣстностяхъ, гдѣ онѣ теперь находятся, если не представится къ тому особенныхъ неудобствъ.

Примѣчаніе. Люблинскій Лицей преобразовывается въ классическую гимназію, на точномъ основаніи сего Устава.

Ст. 5.

Кромѣ гимназій, тамъ, гдѣ представится надобность, могутъ быть учреждаемы классическія или реальныя прогимназіи, состоящія изъ четырехъ классовъ, соотвѣтствующихъ четыремъ низшихъ классамъ классическихъ и реальныхъ гимназій. Существующія нынѣ общія уѣздныя училища преобразовываются въ прогимназіи, классическія или реальныя.

Ст. 6.

Гимназіи и прогимназіи открываются, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства и состоятъ въ непосредственномъ вѣдѣніи начальниковъ тѣхъ учебныхъ дирекцій, въ предѣлахъ коихъ онѣ находятся.

Ст. 7.

При учрежденіи гимназій и прогимназій, съ классическимъ или реальнымъ курсомъ, а также при преобразованіи общихъ уѣздныхъ училищъ въ прогимназіи, классическія или реальныя, Правительственная Коммисія Народнаго Просвѣщенія принимаетъ въ соображеніе мѣстныя потребности и учебныя средства.

Ст. 8.

Гимназіи и прогимназіи содержатся на счетъ Правительства; но допускается открытіе тѣхъ и другихъ и на счетъ общественныхъ суммъ или частныхъ пожертвованій.

Art. 3.

Gimnazyum mieć będzie siedm klass, z kursem jednorocznym dla każdéj klassy.

Uwaga. W miarę możności, cztery niższe klassy gimnazyalne mieścić się będą oddzielnie od trzech klass wyższych.

Art. 4.

Gimnazya urządzane być winny w miastach, gdzie, z uwagi na liczbę ludności i jéj potrzeby, uznane one będą za niezbędne. Gimnazya obecnie istniejące pozostać mają w tych samych miejscach, w których się teraz znajdują, jeśli w tem nie okażą się szczególne niedogodności.

Uwaga. Liceum Lubelskie zamienia się na gimnazyum klassyczne, na zasadzie niniejszéj ustawy.

Art. 5.

Oprócz gimnazyów w miejscach tych, w których zajdzie potrzeba, mogą być urządzane klassyczne lub realne progimnazya, składające się z czterech klass, odpowiadających czterem klassom niższym klassycznych i realnych gimnazyów. Istniejące obecnie ogólne szkoły powiatowe mają być zamienione na progimnazya klassyczne lub realne.

Art. 6.

Gimnazya i progimnazya otwierane być mają z decyzyi Rady Administracyjnéj Królestwa, na przedstawienie Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego i zostawać będą w bezpośredniem zawiadywaniu Naczelników tych dyrekcyj naukowych, w obrębie których one się znajdują.

Art. 7.

Przy urządzaniu gimnazyów i progimnazyów z kursem nauk klassycznym lub realnym, również przy reorganizacyi ogólnych szkół powiatowych na progimnazya klassyczne lub realne, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie miejscowe potrzeby i środki naukowe.

Art. 8.

Gimnazya i progimnazya utrzymywane być mają kosztem Rządu, lecz dozwala się otwieranie jednych i drugich na koszt składek ogólnych lub ofiar prywatnych.

Ст. 9.

Гимназіи и прогимназіи, содержимыя на счетъ общественныхъ суммъ или частныхъ пожертвованій, управляются, на одинаковомъ съ казенными учебными заведеніями основаніи, назначаемыми отъ Правительства лицами.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Ст. 10.

При гимназіи состоятъ слѣдующія должностныя лица: 1) Инспекторъ, 2) Помощникъ Инспектора, 3) Учители, 4) Врачъ и 5) Письмоводитель. Въ прогимназіи полагаются тѣ же должностныя лица, за исключеніемъ Помощника Инспектора.

I. Инспекторъ и его Помощникъ.

Ст. 11.

Инспекторъ гимназіи и прогимназіи избирается изъ лицъ, получившихъ образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи, и обратившихъ на себя вниманіе своею педагогическою опытностію; онъ утверждается въ должности, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Совѣтомъ Управленія Царства.

Ст. 12.

Инспектору гимназіи, равно какъ и прогимназіи, подчиняются всѣ служащія въ оныхъ лица.

Ст. 13.

Главная обязанность Инспектора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за внѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ ввѣреннаго ему училища и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій, касающихся гимназіи или прогимназіи.

Ст. 14.

Инспектору гимназіи и прогимназіи предоставляется:

1) предсѣдательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ;

2) избирать, изъ лицъ способныхъ и благонадежныхъ, Учителей и должностныхъ лицъ гимназій или прогимназій и представлять о нихъ Начальнику Учебной Дирекціи, для исходатайствованія у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія

Art. 9.

Gimnazya i progimnazya utrzymywane kosztem składek ogólnych albo ofiar prywatnych, zarządzane będą na tych samych zasadach jak rządowe zakłady naukowe, przez osoby, które Rząd zamianuje.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 10.

Przy gimnazyum znajdować się mają następujące osoby: 1) Inspektor, 2) Pomocnik Inspektora, 3) Nauczyciele, 4) Lekarz, i 5) Sekretarz. Przy progimnazyum będą takież osoby, z wyjątkiem pomocnika Inspektora.

I. Inspektor i jego Pomocnik.

Art. 11.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum wybierany być winien z osób, które pobierały nauki w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym, i zwróciły na siebie uwagę przez swe pedagogiczne doświadczenie; zatwierdzany zaś w obowiązkach na przedstawienie Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego przez Radę Administracyjną Królestwa.

Art. 12.

Inspektorowi gimnazyum, jak również i progimnazyum, podlegać mają wszystkie osoby przy tych zakładach w służbie zostające.

Art. 13.

Główny obowiązek Inspektora polega na czuwaniu tak nad biegiem wykładu nauk i wychowania, jako też nad porządkiem zewnętrznym i dobrym bytem materyalnym powierzonego mu zakładu, a w ogólności nad ściśłém wykonywaniem wszystkich postanowień, dotyczących gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 14.

Inspektorowi gimnazyum i progimnazyum służy prawo:

1) prezydować w Radzie pedagogicznéj;

2) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania, Nauczycieli i inne osoby należące do składu gimnazyów lub progimnazyów, oraz przedstawiać je Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, dla wyjednania u Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego

утвержденія въ должности избранныхъ Учителей и другихъ должностныхъ лицъ, кромѣ письмоводителя, который утверждается въ должности самимъ Начальникомъ Учебной Дирекціи;

3) аттестовать всѣхъ служащихъ подъ его вѣдѣніемъ лицъ предъ Начальникомъ Учебной Дирекціи и представлять ихъ къ наградамъ;

4) представлять подчиненныхъ ему лицъ Начальнику Учебной Дирекціи къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособностію;

5) представлять Начальнику Учебной Дирекціи объ увольненіи служащихъ при заведеніи должностныхъ лицъ въ отпускъ, на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній;

6) сноситься съ мѣстными начальствами по всѣмъ дѣламъ, не требующимъ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, и

7) опредѣлять и увольнять какъ писца, такъ и нижнихъ служителей, и назначать имъ жалованье изъ общей суммы, положенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 15.

Инспекторъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, можетъ преподавать одинъ изъ учебныхъ предметовъ, съ особымъ за то вознагражденіемъ по штату.

Ст. 16.

По званію Предсѣдателя Педагогическаго Совѣта, Инспекторъ опредѣляетъ время обыкновенныхъ его засѣданій; созываетъ Совѣтъ въ чрезвычайныхъ случаяхъ, по своему усмотрѣнію; предлагаетъ на обсужденіе свои предположенія по учебной и воспитательной части; соблюдаетъ очередь при разсмотрѣніи вопросовъ, вносимыхъ другими членами; направляетъ пренія, слѣдитъ за правильностію и порядкомъ засѣданій и объявляетъ опредѣленія Совѣта.

Ст. 17.

Помощникъ Инспектора гимназіи избирается Инспекторомъ изъ числа отличающихся педагогическою опытностію Учителей наукъ и языковъ, и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждается въ этомъ званіи Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

zatwierdzenia takowych w obowiązkach, oprócz Sekretarza, którego zatwierdza w obowiązkach sam Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj;

3) attestować przed Naczelnikiem Dyrekcyi Naukowej wszystkie osoby w służbie pod jego zawiadywaniem zostające i przedstawiać osoby te do nagród;

4) przedstawiać podwładne mu osoby Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj do uwolnienia od obowiązków, z powodu wysłużenia przez nie lat przepisanych na pensyę lub dla nieudolności;

5) przedstawiać Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj osoby służące przy zakładzie do urlopów, na zasadzie obowiązujących w tym przedmiocie przepisów w Królestwie;

6) znosić się z miejscowemi władzami we wszystkich interessach nie wymagających decyzyi Naczelnika DyrekcyiNaukowéj, i

7) przyjmować i uwalniać tak kopistę, jako też służbę niższą i wyznaczać im płacę z ogólnego funduszu, na ten cel w etacie zamieszczonego.

Art. 15.

Inspektor, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, może wykładać jeden z przedmiotów naukowych, za oddzielném za to, według etatu, wynagrodzeniem.

Art. 16.

Inspektor jako prezydujący w Radzie pedagogicznéj, wyznacza termina zwyczajnych jéj posiedzeń; zwołujeRadę wwypadkach nadzwyczajnych, podług swego uznania; oddaje pod rozwagę wnioski swoje, części naukowéj i wychowawczéj dotyczące; przestrzega kolejnego roztrząsania kwestyj wnoszonych przez innych członków; kieruje dyskussyą; pilnuje regularności i porządku posiedzeń i ogłasza uchwały Rady.

Art. 17.

Pomocnika Inspektora gimnazyum wybiera Inspektor z grona odznaczających się doświadczeniem pedagogicznem Nauczycieli umiejętności i języków, zatwierdza go zaś w tych obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Ст. 18.

Помощникъ Инспектора, въ случаѣ болѣзни или отсутствія Инспектора, вступаетъ во всѣ его права и обязанности. Въ прогимназіи, въ подобныхъ случахъ, Начальникъ Учебной Дирекціи поручаетъ управленіе заведеніемъ одному изъ Учителей.

Ст. 19.

Помощникъ Инспектора гимназіи, будучи вмѣстѣ съ тѣмъ и Учителемъ оной, получаетъ добавочный по штату окладъ сверхъ содержанія по занимаемой имъ должности Учителя.

II. Учители.

Ст. 20.

Предметы ученія въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ распредѣляются между штатными преподавателями. Таковые преподаватели суть: Законоучитель, Учители наукъ и языковъ, Учитель чистописанія, черченія и рисованія и Учитель пѣнія.

Ст. 21.

Законоучители Римско-Католическаго исповѣданія въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ назначаются Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ лицъ свѣтскаго духовенства означеннаго исповѣданія.

Ст. 22.

Преподаваніе Закона Божія ученикамъ Православнаго и другихъ исповѣданій поручается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія Законоучителямъ соотвѣтственныхъ вѣроисповѣданій, по предварительномъ соглашеніи съ подлежащимъ вѣдомствомъ.

Ст. 23.

Въ преподаватели наукъ и языковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ опредѣляются, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, лица, имѣющія одобрительные аттестаты объ окончаніи полнаго курса въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи.

Примѣчаніе. Нѣмецкій и французскій языки могутъ преподавать и лица, не окончившія курса въ высшемъ учебномъ заведеніи, но выдержавшія въ Университетѣ особое

Art. 18.

Pomocnik Inspektora, w razie choroby tegoż lub nieobecności, wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki. W progimnazyum, w podobnych wypadkach Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj porucza zarząd zakładu jednemu z Nauczycieli.

Art. 19.

Pomocnik Inspektora gimnazyum będąc w niem zarazem Nauczycielem, obok płacy przywiązanéj do posady Nauczyciela, pobiera dodatkową podług etatu płacę.

II. Nauczyciele.

Art. 20.

Przedmioty naukowe w gimnazyach i progimnazyach, rozdzielają się pomiędzy Nauczycieli etatowych. Nauczycielami takimi są: Nauczyciel Religii, Nauczyciel umiejętności i języków, Nauczyciel kalligrafii, rysunków i Nauczyciel śpiewu.

Art. 21.

Nauczycieli Religii Rzymsko-Katolickiego wyznania w gimnazyach i progimnazyach, mianuje Dyrektor Główny Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy osób duchowieństwa świeckiego tegoż wyznania.

Art. 22.

Wykład nauki Religii uczniom Prawosławnego wyznania i innych, poruczanym być ma przez Dyrektora Głównego Oświecenia Publicznego, Nauczycielom Religii odpowiednich wyznań, za poprzedniem porozumieniem się z właściwą władzą.

Art. 23.

Nauczycielami umiejętności i języków w gimnazyach i progimnazyach, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mianuje osoby posiadające attestaty o należytem ukończeniu pełnego kursu nauk w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym.

Uwaga. Języki niemiecki i francuzki mogą być wykładane przez osoby, które i nie ukończyły kursu nauk w wyższym zakładzie naukowym, lecz wytrzymały w Uniwersytecie

специальное испытаніе на званіе Учителей новыхъ языковъ въ гимназіи.

Ст. 24.

Въ Учители чистописанія, черченія и рисованія, а равно и пѣнія, опредѣляются Начальникомъ Учебной Дирекціи, по представленію Инспектора гимназіи или прогимназіи, лица, доказавшія свое специальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ ихъ преподаванія.

Ст. 25.

Учитель гимнастики опредѣляется Инспекторомъ гимназіи или прогимназіи и получаетъ плату за труды свои изъ суммы, назначенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 26.

Учителямъ дозволяется содержать у себя пансіонеровъ, съ соблюденіемъ правилъ, установленныхъ по сему предмету Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Правомъ симъ не могутъ пользоваться ни Инспекторы гимназій и прогимназій, ни Помощники Инспекторовъ гимназій.

Ст. 27.

Инспектору гимназіи и прогимназіи предоставляется, съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, распредѣлять по классамъ, между избранными имъ, Инспекторомъ, преподавателями сихъ заведеній, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ

Ст. 28.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками въ заведеніи, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Инспектора гимназіи или прогимназіи, помагать ему въ наблюденіи за нравственностью и поведеніемъ учащихся и внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи надлежащей между ними дисциплины.

III. Прочія должностныя лица.

Ст. 29.

При гимназіи и прогимназіи состоитъ врачъ, утверждаемый въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи.

Примѣчаніе. При прогимназіяхъ, находящихся въ городахъ, гдѣ есть мужскія гимназіи, должности врача не полагается, а обязанность его безвозмездно исполняетъ врачъ гимназіи.

osobny specyalny egzamen na stopień Nauczyciela tych języków w gimnazyum.

Art. 24.

Na Nauczycieli kalligrafii, rysunków i śpiewu, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj, na przedstawienie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, przyjmować będzie osoby, które udowodnią specyalną znajomość tych sztuk i najlepszéj metody ich wykładu.

Art. 25.

Nauczyciel gimnastyki wybierany być ma przez Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, i pobierać będzie płacę za swoje zajęcie z funduszu w etacie na to oznaczonego.

Art. 26.

Dozwala się Nauczycielom utrzymywać u siebie pensyonarzy, pod warunkiem zachowania przepisów przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego w tym przedmiocie wydanych. Z prawa tego nie mogą korzystać Inspektorowie gimnazyów i progimnazyów, ani Pomocnicy Inspektorów gimnazyów.

Art 27.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum może, za zezwoleniem Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, rozdzielać klassami pomiędzy wybranych przez niego Nauczycieli tych zakładów, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem się uczniów.

Art. 28.

Oprócz bliższego nadzoru nad uczniami w zakładzie, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, nieść mu pomoc w czuwaniu nad moralnością i sprawowaniem się uczniów i po za obrębem zakładu, jak również w utrzymywaniu należytéj między niemi karności.

III. Inne osoby należące do składu gimnazyum i progimnazyum.

Art. 29.

Przy gimnazyum i progimnazyum znajdować się ma Lekarz, którego zatwierdza w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Uwaga. Przy progimnazyach po miastach, w których też są gimnazya męzkie, nie ma być Lekarz oddzielny, lecz obowiązki te spełniać będzie bezpłatnie Lekarz gimnazyum.

Ст. 30.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учениковъ и постоянной заботливости объ ихъ здоровьи, заключаются въ наблюденіи: *а*) чтобы въ гимназію и прогимназію не поступали ученики, имѣющіе тѣлесные недостатки или болѣзни, препятствующіе вступленію въ общественное заведеніе; *б*) чтобы въ помѣщеніи учебнаго заведенія и въ распредѣленіи времени занятій учениковъ соблюдались, на сколько возможно, гигіеническія условія; и *в*) чтобы упражненія учениковъ въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильнаго развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять начальству учебнаго заведенія и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того, на врачѣ лежитъ обязанность пользовать также безвозмездно всѣхъ служащихъ при заведеніи лицъ.

Примѣчаніе. Врачъ мужской гимназіи или прогимназіи есть, вмѣстѣ съ тѣмъ, и врачъ женской гимназіи и прогимназіи, находящихся въ томъ же городѣ, но получаетъ жалованье только по должности врача мужской гимназіи или прогимназіи.

Ст. 31.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ гимназіи и прогимназіи лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому въ гимназіи состоитъ писецъ, получающій плату по найму.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 32.

Учебный курсъ классическихъ гимназій для польскаго населенія составляютъ слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій;
2) Польскій языкъ и словесность;
3) Русскій языкъ и словесность;
4 и 5) Латинскій и греческій языки;
6) Математика;
7) Физика и космографія;
8) Всеобщая исторія;
9) Исторія Россіи и Польши;

Art. 30.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłéj troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiemLekarza jest jeszcze pilnować: *a*) żeby do gimnazyum i progimnazyum nie wstępowali uczniowie podlegli wadom fizycznym lub chorobom, stojącym na przeszkodzie w przyjęciu tychże do zakładów publicznych; *b*) żeby w lokalu zakładu naukowego i w rozkładzie czasu na zajęcie się uczniów, zachowane były, o ile można, warunki hygieniczne, i *c*) żeby ćwiczenia uczniów gimnastyczne zastosowane były do potrzeby regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje w tych przedmiotach kommunikować Zwierzchności zakładu naukowego i przedstawiać takowe Radzie pedagogicznéj, w celu rozpoznania i wprowadzenia ich do protokółu jéj posiedzeń. Oprócz tego obowiązkiem jest Lekarza leczyć również bezpłatnie wszystkie osoby, w służbie przy zakładzie zostające.

Uwaga. Lekarz gimnazyum lub progimnazyum męzkiego ma być zarazemLekarzem gimnazyum i progimnazyum żeńskiego w temże mieście istniejących, płacę wszakże pobierać będzie przywiązaną tylko do obowiązkówLekarza gimnazyum lub progimnazyum męzkiego.

Art. 31.

Załatwianie czynności kancellaryjnych w gimnazyum i progimnazyum należy do Sekretarza, któremu do pomocy w gimnazyum ma być dodany kopiista najemny.

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 32.

Kurs nauk w gimnazyach klassycznych dla ludności polskiéj stanowią następujące przedmioty:

1) Nauka Religii;
2) Polski język i literatura;
3) Ruski język i literatura;
4 i 5) Języki łaciński i grecki;
6) Matematyka;
7) Fizyka i kosmografia;
8) Historya powszechna;
9) Historya Rossyi i Polski;

10) Всеобщая географія;

11) Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;

12) Естественная исторія (краткое наглядное объясненіе трехъ царствъ природы);

13) Одинъ изъ новыхъ языковъ: нѣмецкій или французскій, избраніе котораго для каждой гимназіи или прогимназіи предоставляется Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, съ утвержденія Совѣта Управленія Царства;

14) Чистописаніе, черченіе и рисованіе.

Ст. 33.

Въ реальныхъ гимназіяхъ учебный курсъ трехъ низшихъ классовъ, по предметамъ преподаванія и объему ихъ, тождественъ съ курсомъ соотвѣтственныхъ классовъ классическихъ гимназій. Въ четырехъ же высшихъ классахъ реальныхъ гимназій преподаются слѣдующіе предметы: *а)* въ одинаковомъ объемѣ съ классическими гимназіями: 1) Законъ Божій; 2) польскій языкъ и словесность; 3) русскій языкъ и словесность; 4) нѣмецкій или французскій языкъ, и 5) исторія Россіи и Польши; *б)* въ большемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями: 6) математика; 7) физика и космографія; 8) естественная исторія, съ присоединеніемъ къ ней химіи и 9) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго; *в)* въ меньшемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями: 10) латинскій языкъ и 11) всеобщая исторія. Греческій языкъ не преподается въ реальныхъ гимназіяхъ, а въ высшіе классы сихъ гимназій вводится техническое черченіе.

Примѣчаніе 1. Исторія и географія Россіи и Польши въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ классическихъ и реальныхъ преподаются на русскомъ языкѣ.

2. Къ числу учебныхъ предметовъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ принадлежатъ пѣніе и гимнастика для желающихъ обучаться этимъ предметамъ.

3. Ученики гимназіи и прогимназій, по желанію родителей, могутъ также обучаться тому изъ новыхъ языковъ, нѣмецкому или французскому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ, за особую плату, установляемую Педагогическимъ Совѣтомъ, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

10) Jeografia powszechna;

11) Jeografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;

12) Historya naturalna (treściwy wykład trzech królestw natury);

13) Jeden z nowożytnych języków: niemiecki albo francuzki, którego wybór dla każdego gimnazyum lub progimnazyum pozostawia się Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, z zatwierdzenia Rady Administracyjnéj Królestwa;

14) Kalligrafia i rysunki.

Art. 33.

W gimnazyach realnych kurs nauk w trzech klassach niższych, pod względem wykładu przedmiotów i ich obszerności, ma być jednakowy z kursem w odpowiednich klassach gimnazyów klassycznych. W czterech zaś wyższych klassach gimnazyów realnych wykładane być mają następujące przedmioty: *a*) w takim samym zakresie jak w gimnazyach klassycznych: 1) nauka Religii, 2) język polski i literatura, 3) język ruski i literatura, 4) język niemiecki lub francuzki, i 5) historya Rossyi i Polski; *b*) w zakresie większym w porównaniu z gimnazyami klassycznemi: 6) matematyka, 7) fizyka i kosmografia, 8) historya naturalna, z dołączeniem do niéj chemii, 9) jeografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego; *c*) w zakresie mniejszym w porównaniu z gimnazyami klassycznemi: 10) język łaciński, i 11) historya powszechna. Język grecki nie ma być wykładany w gimnazyach realnych, a w wyższych klassach tychże gimnazyów wprowadzone być winny rysunki techniczne.

Uwaga 1. Historya i jeografia Rossyi i Polski w gimnazyach i progimnazyach klassycznych i realnych wykładane być mają w języku ruskim.

2. Do rzędu przedmiotów naukowych w gimnazyach i progimnazyach należy śpiew i gimnastyka, dla życzących uczyć się tych przedmiotów.

3. Uczniowie gimnazyów i progimnazyów, na żądanie rodziców, mogą też uczyć się tego z nowożytnych języków, niemieckiego lub francuzkiego, który nie będzie uznany przez Radę Administracyjną Królestwa jako obowiązujący, a to za oddzielną opłatą, ustanowić się mającą przez Radę pedagogiczną, z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Ст. 34.

Въ гимназіяхъ классическихъ и реальныхъ ученикамъ высшаго класса, предъ выпускомъ ихъ, сообщаются Инспекторомъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія учебнику или руководству, свѣдѣнія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 35.

Учебный курсъ классическихъ и реальныхъ прогимназій вполнѣ совпадаетъ съ учебнымъ курсомъ низшихъ четырехъ классовъ соотвѣтствующихъ гимназій.

Ст. 36.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса какъ въ гимназіяхъ, такъ и въ прогимназіяхъ, опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 37.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особыхъ таблицахъ, къ сей статьѣ приложенныхъ, которыя, оставаясь неизмѣнными относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, могутъ, по ближайшему усмотрѣнію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 38.

Въ каждомъ классѣ гимназіи и прогимназіи полагается, по возможности, не болѣе сорока учениковъ. Въ тѣхъ случаяхъ, когда, за непереходомъ изъ низшаго класса, въ какомъ либо классѣ оказалось бы болѣе сорока учениковъ, или когда, при полномъ комплектѣ класса, явились бы желающіе поступить въ этотъ классъ, Начальнику Учебной Дирекціи предоставляется ходатайствовать у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, о раздѣленіи класса на параллельныя отдѣленія и объ испрошеніи въ случаѣ надобности, у Совѣта Управленія нужныхъ на то средствъ.

Ст. 39.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ гимназіяхъ и прогим-

Art. 34.

W gimnazyach klassycznych i realnych, uczniom najwyższéj klassy, przed ich ostateczném wyjściem, mają być w krótkim wykładzie, przez Inspektora lub Nauczyciela historyi Rossyjskiéj i Polskiéj, udzielone według przewodnika lub podręcznika, umyślnie na ten cel z rozporządzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego ułożonego, wiadomości o zasadniczych prawach Cesarstwa i o znaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 35.

Kurs nauk w klassycznych i realnych progimnazyach odpowiada zupełnie kursowi nauk w czterech klassach niższych takichże gimnazyów.

Art. 36.

Obszerność wykładu przedmiotów stanowiących kurs nauk tak w gimnazyach jak i progimnazyach, wskazaną zostanie osobną instrukcyą, wydać się mającą przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 37.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy oznaczone są w oddzielnych wykazach, do niniejszego artykułu dołączonych, które nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj w każdym przedmiocie, mogą wszakże, według bliższego uznania Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, zmienione być pod względem rozkładu liczby lekcyj w każdym przedmiocie na klassy.

Art. 38.

W każdéj klassie gimnazyalnéj lub progimnazyalnéj nie ma być, o ile można, więcéj nad czterdziestu uczniów. W razach atoli, gdyby, z powodu przejścia z klassy niższéj, okazało się w któréjkolwiek klassie więcéj niż czterdziestu uczniów, albo gdyby przy pełnym komplecie klassy, zgłosili się życzący postąpić do téj klassy, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj może uczynić do Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego przedstawienie, o podział klassy na paralelne oddziały i o wyjednanie, w konieczności, u Rady Administracyjnéj potrzebnych na to środków.

Art. 39.

Czas każdodziennego rozpoczęcia lekcyj w gimnazyach i pro-

назіяхъ опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 40.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 41.

Учебный годъ начинается 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Іюня.

Ст. 42.

По окончаніи учебнаго года, въ каждой гимназіи и прогимназіи происходитъ публичный актъ, на которомъ: читается отчетъ о состояніи и дѣятельности учебнаго заведенія за минувшій годъ, объявляются имена учениковъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы, раздаются награды ученикамъ, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный курсъ гимназіи и окончившимъ курсъ прогимназіи. На актѣ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно разсмотрѣнныя Совѣтомъ и одобренныя Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 43.

Каждая гимназія должна имѣть: 1) библіотеку, состоящую: *а*) изъ книгъ, могущихъ способствовать обогащенію Учителей познаніями, и *б*) изъ книгъ, предназначаемыхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) музыкальныя ноты. При реальной гимназіи, сверхъ сего, должна находиться химическая лабораторія. Прогимназіи должны быть снабжены тѣми же учебными пособіями, за исключеніемъ физическаго кабинета и химической лабораторіи.

Ст. 44.

Библіотека поручается библіотекарю, избираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или

gimnazyach oznaczony zostanie osobną instrukcyą, wydać się mającą przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 40.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, wyjąwszy dnie niedzielne i uroczyste, oraz wakacye letnie i zimowe, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Oprócz tego, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniéj do Przewodniéj niedzieli.

Art. 41.

Rok szkolny rozpoczynać się ma dnia 3 (15) Sierpnia, a kończyć się z dniem 18 (30) Czerwca.

Art. 42.

Po upływie roku szkolnego, w każdém gimnazyum i progimnazyum odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytaném będzie publicznie sprawozdanie za rok ubiegły, o stanie i działalności zakładu naukowego; ogłoszone zostaną nazwiska uczniów, otrzymujących promocyę do klass wyższych; rozdawane będą nagrody uczniom, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz patenta tym, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk w gimnazyum lub w progimnazyum. Na akcie członkowie Rady pedagogicznéj mogą mieć mowy, po uprzedniem przejrzeniu takowych w Radzie i przyjęciu przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 43.

Każde gimnazyum powinno posiadać: 1) bibliotekę, składającą się: *a*) z dzieł, mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i *b*) z książek przeznaczonych do użytku uczącéj się młodzieży; 2) gabinet fizyczny; 3) przedmioty pomocnicze niezbędne przy wykładzie historyi naturalnéj; 4) dostateczną ilość mapp jeograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) nuty muzyczne. Przy gimnazyum realnem, oprócz tego, znajdować się winno laboratoryum chemiczne. Progimnazya powinny być zaopatrzone w takież same pomoce naukowe, z wyłączeniem gabinetu fizycznego i laboratoryum chemicznego.

Art. 44.

Biblioteka ma być powierzoną bibliotekarzowi, którego wybiera Rada pedagogiczna na lat dwa, z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu, do którego należą, po-

другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. При храненіи и выдачѣ для чтенія книгъ служатъ руководствомъ правила, составленныя Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденныя Начальникомъ Учебной Дирекціи. За завѣдываніе библіотекою полагается особая плата, опредѣленная въ штатѣ.

Глава Четвертая.

Учащіеся.

Ст. 45.

Въ гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти всѣхъ состояній.

Ст. 46.

Поступающіе въ гимназію или прогимназію должны представить Инспектору заведенія свидѣтельство о своемъ возрастѣ и о званіи; медицинское же свидѣтельствованіе поступающихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается врачемъ гимназіи или прогимназіи.

Ст. 47.

Въ первый классъ гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти, умѣющія читать и писать по польски и по русски, знающія главныя молитвы и изъ ариѳметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. При семъ наблюдается, чтобы въ первый классъ поступали дѣти не моложе 10 лѣтъ. Во всѣ слѣдующіе классы гимназіи и прогимназіи принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 48.

Свидѣтельство объ успѣшномъ окончаніи курса въ прогимназіи, классической или реальной, даетъ право на поступленіе въ 5-й классъ соотвѣтствующей классической или реальной гимназіи, безъ испытанія, если со времени окончанія курса до поступленія въ гимназію прошло не болѣе шести мѣсяцевъ. Въ противномъ случаѣ, желающій продолжать свое образованіе въ гимназіи подвергается испытанію. Пріемъ учениковъ 4-хъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій въ соотвѣтствующіе классы реальныхъ гимназій и на оборотъ допускается всякій разъ не иначе, какъ по особому испытанію.

zostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. W utrzymywaniu książek i wydawaniu ich do czytania, służyć będą za prawidło przepisy, które ułoży Rada pedagogiczna i zatwierdzi Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj. Za zawiadywanie biblioteką ustanawia się oddzielna płaca, w etacie oznaczona.

Rozdział Czwarty.

Uczniowie.

Art. 45.

Do gimnazyów i progimnazyów przyjmowane będą dzieci wszystkich stanów.

Art. 46.

Wstępujący do gimnazyum lub progimnazyum winni przedstawić Inspektorowi zakładu świadectwo co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom, stanowiącym przeszkodę w przyjęciu ich do zakładu publicznego, udziela Lekarz gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 47.

Do pierwszej klassy gimnazyum i progimnazyum przyjmują się dzieci, umiejące czytać i pisać po polsku i po rusku, oraz znające modlitwy główniejsze, a z arytmetyki: dodawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Przy tém ma być na względzie aby do klassy 1-éj nie były przyjmowane dzieci młodsze jak 10-ciu lat. Do wszystkich klass następnych w gimnazyach i progimnazyach przyjmowaną będzie młodzież usposobienia i wieku odpowiedniego właściwéj klassie.

Art. 48.

Świadectwo z ukończonego z pożytkiem kursu nauk w progimnazyum klassycznem lub realnem daje prawo wejścia do klassy 5 éj odpowiedniego klassycznego lub realnego gimnazyum, bez egzaminu, jeśli od czasu ukończenia kursu do wejścia do gimnazyum upłynęło nie więcéj nad sześć miesięcy. W razie przeciwnym, życzący daléj kształcić się w gimnazyum podlega egzaminowi. Przyjmowanie uczniów czterech wyższych klass gimnazyów klassycznych do odpowiednich klass gimnazyów realnych i odwrotnie, dozwala się każdy raz, nie inaczéj, jak na zasadzie oddzielnego egzaminu.

Ст. 49.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особо-уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ, и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 50.

Ученики гимназій и прогимназій носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ этихъ заведеніяхъ Царства Польскаго.

Ст. 51.

Съ каждаго ученика гимназіи и прогимназіи взимается за ученіе: въ Варшавѣ по пятнадцати рублей въ годъ, а въ прочихъ городахъ Царства по двѣнадцати рублей. Плата сія вносится въ Казну Царства по полугодно, впередъ за всякое полугодіе. Непредставившіе, въ теченіе первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносѣ платы за ученіе увольняются изъ заведенія, но могутъ быть снова приняты, по представленіи квитанціи во взносѣ платы за все полугодіе.

Ст. 52.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ, заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. При этомъ наблюдается, чтобы общее число освобождаемыхъ отъ платы за ученіе составляло не болѣе десяти процентовъ числа всѣхъ учащихся. Освобожденіе отъ платы за ученіе имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 53.

Правила о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учениковъ гимназій и прогимназій составляются мѣстными Педагогическими Совѣтами и утверждаются, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; при чемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ заведенія, каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Art. 49.

Ogólny zapis uczniów odbywa się każdego roku przed rozpoczęciem kursu nauk; jednakże Rada pedagogiczna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego examinu kandydata przekona się, że tenże przy swych znajomościach i rozwinięciu, może słuchać kursu w tej klassie, do której przyjętym być pragnie.

Art. 50.

Uczniowie gimnazyów i progimnazyów nosić mają ubranie formy przepisanej dla uczniów tych zakładów w Królestwie Polskiem.

Art. 51.

Od każdego ucznia w gimnazyum i progimnazyum pobieraną będzie opłata za naukę, w Warszawie, po piętnaście, a w innych miastach Królestwa po dwanaście rubli na rok. Opłata takowa wnoszoną być ma do Skarbu Królestwa co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożą w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonej opłaty za naukę, uwalniają się z zakładu; lecz mogą być przyjęci napowrót, gdy przedstawią kwity takowe z uiszczonej opłaty za całe półrocze.

Art. 52.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za naukę, uczniów niedostatnich, zasługujących na to swym postępem w naukach, pilnością i sprawowaniem się. Przy tem pilnować winna, aby ogólna liczba uwalniających się od opłaty za naukę wynosiła nie więcej jak dziesiąty procent w stosunku do liczby wszystkich uczniów. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 53.

Przepisy o dyscyplinarnych karach na uczniów gimnazyów i progimnazyów, ułożone być mają przez miejscowe Rady pedagogiczne, i zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej; przyczem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z zakładu, której to karze podlegają uczniowie, jedynie na zasadzie uchwały Rady pedagogicznej i z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Ст. 54.

Въ концѣ каждаго учебнаго года ученики подвергаются испытанію изъ всего пройденнаго въ теченіе года, и, по результатамъ этого испытанія, удостоиваются перевода въ высшіе классы.

Ст. 55.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 56.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ бо́льшей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 57.

Ученики, пробывшіе въ одномъ классѣ два года и не удостоенные за тѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 58.

Окончательное испытаніе учениковъ, какъ въ гимназіи, такъ и въ прогимназіи, производится въ присутствіи Педагогическаго Совѣта, на основаніи правилъ, составленныхъ симъ Совѣтомъ и утвержденныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 59.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ гимназіи или въ прогимназіи, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати учебнаго заведенія. Сверхъ того, для награды отличнымъ по поведенію изъ окончившихъ курсъ въ гимназіи и оказавшимъ весьма удовлетворительные успѣхи какъ въ русскомъ языкѣ и словесности, такъ и въ бо́льшей части другихъ учебныхъ предметовъ, назначаются медали золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 60.

Лица, не обучавшіяся въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полнаго курса предметовъ,

Art. 54.

W końcu każdego roku szkolnego, uczniowie mają być poddawani egzaminowi z całorocznego kursu nauk i według rezultatu tego egzaminu, przyznawane sobie mieć będą promocye do klass wyższych.

Art. 55.

Wyrazy jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia uczniów, przepisze osobna instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 56.

Uczniowie pierwszych sześciu klass, odznaczający się dobrem sprawowaniem i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w języku ruskim i w większej części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdej klassy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 57.

Uczniowie, którzy po dwuletnim pobycie w jednej i tej samej klassie nie otrzymali promocyi do klassy następnej, mają być z zakładu uwalniani.

Art. 58.

Ostateczny egzamen uczniów tak w gimnazyum, jak i w progimnazyum, odbywać się ma w obec Rady pedagogicznej, na zasadzie przepisów ułożonych przez tęż Radę i zatwierdzonych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 59.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk w gimnazyum lub progimnazyum, otrzymają attestaty za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzone pieczęcią Zakładu naukowego. Nadto, dla wynagrodzenia uczniów odznaczających się wzorowem sprawowaniem, którzy ukończyli kurs nauk w gimnazyum i okazali zupełnie zadowalniający postęp tak w języku ruskim i literaturze, jako też w większej części innych przedmiotów naukowych, przeznaczają się medalę złote i srebrne, liczbę których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 60.

Osoby, które nie pobierały nauk w gimnazyach i progimnazyach, mają prawo składać egzamen z całego kursu nauk, wykła-

преподаваемыхъ въ сихъ учебныхъ заведеніяхъ, наравнѣ съ учениками сихъ заведеній и въ одно съ ними время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ гимназическомъ курсѣ получаютъ въ томъ свидѣтельство.

Примѣчаніе. Испытаніе постороннихъ лицъ изъ полнаго гимназическаго курса начинается съ русскаго языка и словесности, и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 61.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебной и воспитательной части гимназій и прогимназій, а также для наблюденія за хозяйственною частію ихъ и повѣрки отчетности по оной, состоятъ при этихъ заведеніяхъ Педагогическіе Совѣты.

Ст. 62.

Педагогическій Совѣтъ гимназіи и прогимназіи составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора, законоучители и всѣ прочіе преподаватели наукъ и языковъ, а также и Учитель чистописанія, черченія и рисованія. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, избираемый въ эту должность Совѣтомъ на два года, и получающій за то добавочное жалованье по штату.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, училищный врачъ, имѣющій въ такомъ случаѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами.

Ст. 63.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта суть:

1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;

2) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ полный гимназическій курсъ, и свидѣтельствъ ученикамъ, окончившимъ курсъ прогимназіи;

3) выдача свидѣтельствъ постороннимъ лицамъ, выдержавшимъ испытаніе въ полномъ курсѣ гимназіи или прогимназіи;

danych w pomienionych zakładach naukowych, na równi z uczniami tychże zakładów i w jednym z nimi czasie, wyznaczonym na egzamina. Ci, którzy należycie złożą egzamen z całego gimnazyalnego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Egzamina postronnych osób, z całego gimnazyalnego kursu nauk, rozpoczynają się od ruskiego języka i literatury, a tym, którzy okażą niedostateczną znajomość tych przedmiotów odmawia się składanie dalszego egzaminu.

Rozdział Piąty.

Rada pedagogiczna.

Art. 61.

Dla rozważenia kwestyj, dotyczących części naukowej i wychowawczéj w gimnazyach i progimnazyach, oraz dla czuwania nad częścią ekonomiczną tych zakładów i dla sprawdzania ich rachunków, znajdować się będą przy tych zakładach Rady pedagogiczne.

Art. 62.

Radę pedagogiczną gimnazym i progimnazyum składają, pod przewodnictwem Inspektora, Nauczyciele Religii i wszyscy inni wykładający nauki i języki, oraz Nauczyciel kalligrafii i rysunków. Obowiązki Sekretarza Rady spełniać ma jeden z Nauczycieli, którego wybierze Rada na dwa lata, i który za tę czynność otrzymywać będzie dodatek do płacy, podług etatu.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznéj, stosownie do uznania Prezesa, może być wzywany Lekarz zakładu, mający w takim razie prawo głosu na równi z innymi członkami.

Art. 20.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznéj są następujące:

1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednéj klassy do 2-éj;

2) przyznawanie attestatów uczniom, którzy z pożytkiem ukończyli pełny gimnazyalny kurs nauk, i świadectw tym, którzy kończyli kurs nauk w progimnazyum;

3) wydawanie świadectw postronnym osobom, które złożyły egzamen z całego kursu gimnazyalnego lub progimnazyalnego;

4) опредѣленіе наградъ ученикамъ, отличающимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами;

5) освобожденіе недостаточныхъ учениковъ отъ платы за ученіе;

6) опредѣленіе платы съ учениковъ, желающихъ обучаться тому изъ новыхъ языковъ, французскому или нѣмецкому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ;

7) производство испытаній на званіе домашнихъ и начальныхъ Учителей и учительницъ, и удостоеніе ихъ этого званія;

8) разсмотрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ;

9) избраніе изъ преподавателей Секретаря Совѣта, равно какъ и библіотекаря;

10) выборъ книгъ для библіотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ библіотеки;

11) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія;

12) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету;

13) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года;

14) соображенія относительно раздѣленія классовъ на паралельныя отдѣленія;

15) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учащихся.

16) составленіе правилъ о надзорѣ за учениками внѣ училища,

17) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по учебной, воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Инспекторомъ;

18) заключеніе условій на поставку необходимыхъ для заведенія вещей;

19) наблюденіе за правильнымъ употребленіемъ училищныхъ суммъ;

20) ежегодная повѣрка имущества заведенія; и

21) изысканіе и обсужденіе мѣръ, клонящихся къ улучшенію учебной, воспитательной и хозяйственной части заведенія.

4) wyznaczanie nagród uczniom, odznaczającym się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;

5) uwalnianie uczniów niedostatnich od opłaty za naukę;

6) oznaczenie wysokości opłaty od uczniów, chcących uczyć się tego z nowożytnych języków, to jest francuzkiego lub niemieckiego, który przez Radę Administracyjną Królestwa nie będzie uznany za obowiązujący;

7) odbywanie egzaminów kwalifikacyjnych na stopień Nauczycieli i Nauczycielek domowych i elementarnych, oraz przyznawanie im tego stopnia;

8) przeglądanie mów, które mają być czytane na akcie uroczystym;

9) wybór z grona Nauczycieli Sekretarza Rady, oraz Bibliotekarza;

10) wybór dzieł dla biblioteki, oraz ułożenie przepisów o porządku utrzymywania biblioteki i wydawania z niéj książek;

11) wybór naukowych przewodników i pomocy naukowéj z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego;

12) roztrząsanie i przyjmowanie programmów wykładu każdego przedmiotu;

13) roztrząsanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klassy, projektowanego przez Inspektora na początku roku szkolnego;

14) czynienie wniosków co do podziału klass na paralelne oddziały;

15) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych na uczniów;

16) ułożenie przepisów o dozorze uczniów po za obrębem zakładu;

17) przejrzenie układanych przez Inspektora sprawozdań rocznych z części naukowéj, edukacyjnéj i ekonomicznéj;

18) zawieranie umów na dostawę potrzebnych dla zakładu przedmiotów;

19) czuwanie nad właściwym szafunkiem funduszów szkolnych;

20) sprawdzanie coroczne inwentarza zakładu, i

21) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowéj, edukacyjnéj i ekonomicznéj zakładu.

Ст. 64.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 5, 6, 8, 9, 10 и 17 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи; заключенія же Совѣта по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 7, 11, 12, 14, 15, 16 и 21, представляются Начальнику Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 65.

Опредѣленіе Педагогическаго Совѣта по предметамъ, предоставленнымъ его окончательному рѣшенію, объявляются Инспекторомъ и немедленно приводятся въ исполненіе.

Ст. 66.

Педагогическій Совѣтъ собирается въ теченіе учебнаго года, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ случаѣ надобности онъ можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 67.

Для обсужденія и рѣшенія дѣлъ въ Совѣтѣ требуется присутствіе не менѣе двухъ третей его членовъ.

Ст. 68.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 69.

Протоколы засѣданій Педагогическаго Совѣта представляются, въ копіяхъ, Начальнику Учебной Дирекціи. Въ случаѣ разногласія членовъ, если меньшинство пожелаетъ, мнѣніе онаго доводится до свѣдѣнія Начальника Учебной Дирекціи.

Глава Шестая.

Права и преимущества гимназій и прогимназій.

Ст. 70.

Гимназіи и прогимназіи имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такой-то гимназіи или прогимназіи“.

Art. 64.

Uchwały Rady pedagogicznéj, dotyczące przedmiotów, oznaczonych w punktach 5, 6, 8, 9, 10 i 17 artykułu poprzedzającego mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj. Wnioski zaś tejże Rady, co do przedmiotów wymienionych w punktach 7, 11, 12, 14, 15, 16 i 21 winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 65.

Uchwały Rady pedagogicznéj w przedmiotach pozostawionych ostatecznéj jéj decyzyi, objawiane będą przez Inspektora i niezwłocznie wprowadzane w wykonanie.

Art. 66.

Rada pedagogiczna zbierać się będzie w ciągu roku szkolnego, przynajmniéj raz na miesiąc, a w razie potrzeby może być i częściéj przez Prezydującego zwoływaną.

Art. 67.

Do roztrząsania i decydowania przedmiotów w Radzie potrzebną jest obecność przynajmniéj dwóch trzecich części jéj członków.

Art. 68.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań, przeważa głos Prezydującego. Jeśli Prezydujący nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, wówczas czyni o tem przedstawienie do Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, a jeśli przedmiot nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrybucyi, służących Radzie, wtedy załatwia go, według własnego uznania, i o wydanem przez siebie rozporządzeniu niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 69.

Protokóły posiedzeń Rady pedagogicznéj przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj. W razach różności zdań członków, jeśli zażąda mniejszość, zdanie jéj ma być zakommunikowane Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy gimnazyów i progimnazyów.

Art. 70.

Gimnazya i progimnazya mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem: „takie to gimnazyum lub progimnazyum“.

Ст. 71.

Гимназіи и прогимназіи освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ какъ отъ имени ихъ, такъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 72.

Посылаемыя подъ печатью гимназій и прогимназій оффиціальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 73.

Зданія учебнаго вѣдомства и городскія, занимаемыя гимназіями и прогимназіями, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 74.

Лица, служащія при гимназіяхъ и прогимназіяхъ по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части.

Ст. 75.

Прочія должностныя лица, служащія при гимназіяхъ и прогимназіяхъ, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 76.

Ученики двухъ высшихъ классовъ гимназіи, во время нахожденія ихъ въ этихъ классахъ, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въ гимназіи не менѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 77.

Ученики классическихъ и реальныхъ гимназій, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и посторонніе лица, получившія свидѣтельство о знаніи полнаго курса этихъ гимназій, могутъ поступать въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства, на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Art. 71.

Gimnazya i progimnazya uwalniają się od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych przy sporządzaniu tak w ich imieniu, jak i na ich rzecz aktów, tudzież w ogóle we wszystkich czynnościach dotyczących tych zakładów.

Art. 72.

Przesyłające się pod pieczęcią gimnazyów i progimnazyów urzędowe expedycye i posyłki, przyjmowane być mają na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla rządowych expedycyj.

Art. 73.

Gmachy do władzy edukacyjnéj należące i miejskie, zajmowane przez gimnazya i progimnazya, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowéj tak w pieniądzach, jak i w naturze, oraz i od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Królestwie Polskiem przepisom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 74.

Osoby zostające w służbie przy gimnazyum lub progimnazyum po części naukowéj, korzystać będą z praw emerytalnych, zapewnionych służącym po téj części.

Art. 75.

Inne osoby służące przy gimnazyach i progimnazyach, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw, zapewnionych osobom zostającym w służbie cywilnéj w Królestwie Polskiem.

Art. 76.

Uczniowie dwóch klass wyższych gimnazyalnych, przez czas pobytu swego w tych klassach, wolni są od poboru do wojska, jeżeli uczęszczali do gimnazyum nie mniéj jak trzy lata.

Art. 77.

Uczniowie gimnazyów klassycznych i realnych, którzy z attestatem ukończyli kurs nauk, również osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tych gimnazyów, mogą być przyjmowani do Szkoły Głównej Warszawskiéj i do innych wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa, na zasadzie wydanych dla tych zakładów ustaw i postanowień.

Ст. 78.

Постановленіями, заключающимися въ настоящемъ Уставѣ, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, замѣняются вполнѣ соотвѣтственныя главы раздѣла II Устава 8 (20) Мая 1862 года о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ, и отмѣняются всѣ другія постановленія и распоряженія, съ настоящимъ Уставомъ несогласныя.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

Приложеніе 1-е къ № 68-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему"*.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Штаты мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія.

I. Штатъ классическихъ гимназій.

№		Число лицъ	Жалованье: Одному	Жалованье: Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права
			Рубли сер.	Рубли сер.		
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . . .	1	1,500	1,500	VI	По учебной службѣ
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ . .	1	300	300	VII	
3	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія	1	800	800	—	
4	Учителямъ русскаго языка и словесности, равно какъ исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,500	3,000	VIII	

Art. 78.

Przepisami, zawartemi w niniejszéj ustawie, która winna być zamieszczoną w Dzienniku Praw, zastępują się w zupełności odpowiednie rozdziały działu II-go ustawy z dnia 8 (20) Maja 1862 roku o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem, i znoszą się wszelkie inne postanowienia i rozporządzenia z niniejszą ustawą niezgodne.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

1-szy Annex do Nr. 68-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być według tego.“*

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Etaty gimnazyów i progimnazyów męzkich dla ludności polskiéj.

I. Etat gimnazyów klassycznych.

№		Liczba osób	Płaca Jednemu (Rubli srebrem)	Płaca Wszystkim (Rubli srebrem)	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1,500	VI	Zapewnione służbie naukowéj
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	300	300	VII	
3	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego . . .	1	800	800	—	
4	Nauczycielom russkiego języka i literatury oraz historyi i geografii Rossyi i Polski .	2	1,500	3,000	VIII	

5	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	1,200	2,400	VIII	По учебной службѣ.
6	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,000	3,000	VIII	
7	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ	4	800	3,200	VIII	
8	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
9	Учителю пѣнія . . .	1	200	200	X	
10	Врачу	1	250	250	VIII	По гражданской службѣ.
11	На уроки гимнастики	—	—	150	—	
12	Письмоводителю (онъ же и смотритель зданія)	1	500	500	X	По гражданской службѣ.
13	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ .	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю . .	2	100	200	—	
14	Педелю	1	150	150	—	
15	На библіотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ	—	—	500	—	
16	На канцелярскія принадлежности и на наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
	итого .	—	—	18,250	—	

5	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	1,200	2,400	VIII	Zapewnione służbie naukowéj.
6	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,000	3,000	VIII	
7	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	800	3,200	VIII	
8	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . .	1	600	600	IX	
9	Nauczycielowi śpiewu	1	200	200	X	
10	Lekarzowi	1	250	250	VIII	Służbie administra.
11	Na lekcye gimnastyki	—	—	150	—	
12	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	500	500	X	Służbie administra.
13	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcye, jeśli wykłada oddzielny przedmiot . . .	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady oraz Bibliotekarzowi . .	2	100	200	—	
14	Pedelowi	1	150	150	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów . . .	—	—	500	—	
16	Na potrzeby kancellaryjne i na najem Kopiisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę, i utrzymanie gmachu w porządku i na inne wydatki zakładu	—	—	900	—	
	W ogóle .	—	—	18,250	—	

II. *Штатъ реальныхъ гимназій.*

№		Число лицъ	Жалованье. Одному (Рубли сер.)	Жалованье. Всѣмъ (Рубли сер.)	Классы должностей	Эмеритальныя права
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . .	1	1,500	1,500	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	300	300	VII	
3	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія . . .	1	800	800	—	
4	Учителямъ русскаго языка и словесности, равно какъ исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,500	3,000	VIII	
5	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	1,200	2,400	VIII	
6	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ . . .	3	1,000	3,000	VIII	
7	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ	4	800	3,200	VIII	
8	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	800	800	IX	
9	Учителю пѣнія . . .	1	200	200	X	
10	Врачу	1	250	250	VIII	По гражданской службѣ.
11	На уроки гимнастики .	—	—	150	—	
12	Письмоводителю (онъ же и смотритель зданія) . . .	1	500	500	X	По гражданской службѣ.
13	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ .	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю . . .	2	100	200	—	

II. Etat gimnazyów realnych.

№		Liczba osób	Płaca: Jednemu (Rubli srebr.)	Płaca: Wszystkim (Rubli srebr.)	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1,500	VI	Zapewnione służbie naukowej.
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	300	300	VII	
3	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego . . .	1	800	800	—	
4	Nauczycielom ruskiego języka i literatury, oraz historyi i geografii Rossyi i Polski	2	1,500	3,000	VIII	
5	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	1,200	2,400	VIII	
6	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,000	3,000	VIII	
7	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	800	3,200	VIII	
8	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . .	1	800	800	IX	
9	Nauczycielowi śpiewu	1	200	200	X	
10	Lekarzowi	1	250	250	VIII	Służbie administra.
11	Na lekcye gimnastyki .	—	—	150	—	
12	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	500	500	X	Służbie ad ministra.
13	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcye, jeżeli wykłada osobny przedmiot . .	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady i Bibliotekarzowi . .	2	100	200	—	

14	Педелю	1	150	150	—	
15	На библіотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ . . .	—	—	700	—	
16	На канцелярскія принадлежности и на наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію . . .	—	—	900	—	
	итого	—	—	18,650	—	

III. Штатъ прогимназій (классическихъ и реальныхъ).

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) .	1	1,200	1,200	VII	По учебной службѣ.
2	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія	1	600	600	—	
3	Учителю русскаго языка, а также исторіи и географіи Россіи и Польши	1	1,200	1,200	VIII	
4	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	1,000	2,000	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ . . .	3	800	2,400	VIII	
6	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
7	Учителю пѣнія . . .	1	150	150	X	
8	Врачу	1	200	200	VIII	По гражд. службѣ.
9	На уроки гимнастики .	—	—	100	—	

14	Pedelowi	1	150	150	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów	—	—	700	—	
16	Na potrzeby kancellaryjne i najem Kopiisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydatki zakładu . . .	—	—	900	—	
	W ogóle .	—	—	18,650	—	

III. Etat progimnazyów (klassycznych i realnych).

№		Liczba osób	Płaca Jednemu	Płaca Wszystkim	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
			Rubli srebr.			
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,200	1,200	VII	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nauczycielowi Religii, wyznania Rzymsko-Katolickiego . . .	1	600	600	—	
3	Nauczycielowi języka ruskiego, tudzież historyi i geografii Rossyi i Polski . . .	1	1,200	1,200	VIII	
4	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	1,000	2,000	VIII	
5	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	800	2,400	VIII	
6	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . .	1	600	600	IX	
7	Nauczycielowi śpiewu	1	150	150	X	
8	Lekarzowi	1	200	200	VIII	Służbie administra.
9	Na lekcye gimnastyki.	—	—	100	—	

10	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ .	—	—	200	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю . .	2	75	150	—	
11	Письмоводителю (онъ же и смотритель зданія)	1	300	300	XII	По гражд. службѣ.
12	На библіотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ . . .	—	—	200	—	
13	На канцелярскія принадлежности . . .	—	—	100	—	
14	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	500	—	
	итого .	—	—	9,900	—	

Примѣчаніе 1. Въ 9-ти мужскихъ гимназіяхъ, находящихся въ городахъ: Варшавѣ, Калишѣ, Петроковѣ, Люблинѣ, Радомѣ, Кельцахъ, Плоцкѣ, Сувалкахъ и Ломжѣ, состоятъ штатныя должности законоучителей Православнаго исповѣданія съ окладомъ жалованья по 800 руб. сер. въ годъ. Для вознагражденія же преподавателей Закона Божія Православнаго исповѣданія въ тѣхъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ, въ которыхъ не положено штатныхъ Законоучителей Православнаго исповѣданія, равно какъ и для вознагражденія преподавателей Закона Божія другихъ исповѣданій во всѣхъ вообще мужскихъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ Царства, ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу уроковъ.

2. Расходъ на наемъ и ремонтъ зданій гимназій и прогимназій производится изъ общей суммы, назначенной въ смѣтѣ Коммисіи Народнаго Просвѣщенія и распредѣляемой сею Коммисіею согласно потребности.

10	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcye, jeśli wykłada oddzielny przedmiot	—	—	200	—	
	Sekretarzowi Rady, oraz Bibliotekarzowi	2	75	150	—	
11	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	300	300	XII	służbie administra.
12	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów . . .	—	—	200	—	
13	Na potrzeby kancellaryjne	—	—	100	—	
14	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydatki zakładu	—	—	500	—	
	W ogóle .	—	—	9,900	—	

Uwaga 1. W dziewięciu gimnazyach męzkich, istniejących w miastach: Warszawie, Kaliszu, Piotrkowie, Lublinie, Radomiu, Kielcach, Płocku, Suwałkach i Łomży znajdować się mają etatowe posady: Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego, z płacą roczną po rsr. 800. Na wynagrodzenie zaś wykładających naukę Religii wyznania Prawosławnego w tych średnich zakładach naukowych, w których nie ma ustanowionych Nauczycieli etatowych Religii wyznania Prawosławnego, jako też i na wynagrodzenie wykładających naukę Religii innych wyznań, we wszystkich w ogóle męzkich średnich zakładach naukowych w Królestwie, osobny fundusz corocznie zamieszczanym być ma na budżecie Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to oznaczone będzie według liczby lekcyj.

2. Wydatek na najem i restauracyę gmachów, w których mieszczą się gimnazya i progimnazya, uskuteczniany być ma z ogólnego funduszu, zamieszczonego w budżecie Kommissyi Oświecenia Publicznego i rozkładanego przez tęż Kommissyę stosownie do potrzeb.

Приложенiе 2-е къ № 68-му.

(Приложенiе къ ст. 37.)

Таблицы числа недѣльныхъ уроковъ въ гимназiяхъ и прогимназiяхъ.

А) *Въ классическихъ гимназiяхъ.*

Предметы	Классы I	II	III	IV	V	VI	VII	Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
Законъ Божiй	2	2	2	2	2	2	2	14
Польскiй языкъ и словесность	4	4	4	3	3	3	3	24
Русскiй „ „	4	4	4	3	3	3	3	24
Латинскiй „	5	5	5	5	5	5	5	35
Греческiй „	—	—	—	4	6	6	6	22
Нѣмецкiй или французскiй языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрiя и тригонометрiя	3	3	3	3	3	3	4	22
Физика и космографiя	—	—	—	—	2	2	2	6
Всеобщая исторiя	—	—	2	2	2	2	2	10
Исторiя Россiи и Польши	—	—	—	—	2	2	3	7
Всеобщая географiя	2	2	2	2	—	—	—	8
Географiя Россiйской Имперiи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	2	—	6
Естественная исторiя	2	3	2	—	—	—	—	7
Чистописанiе, черченiе и рисованiе	5	4	3	2	—	—	—	14
итого	30	30	30	30	32	32	32	216

Примѣчанiе 1. Гимнастика и пѣнiе полагаются внѣ класснаго времени.

2. Въ классическихъ прогимназiяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

2-gi Annex do Nr. 68-go.

(Annex do artykułu 37-go)

WYKAZY LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH W GIMNAZYACH I PROGIMNAZYACH.

A) *W gimnazyach klassycznych.*

Przedmioty	Klassy I	II	III	IV	V	VI	VII	Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
Nauka Religii . . .	2	2	2	2	2	2	2	14
Polski język i literatura. .	4	4	4	3	3	3	3	24
Russki język i literatura .	4	4	4	3	3	3	3	24
Język łaciński . . .	5	5	5	5	5	5	5	35
„ grecki	—	—	—	4	6	6	6	22
„ niemiecki lub francuzki.	3	3	3	2	2	2	2	17
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya i trygonometrya	3	3	3	3	3	3	4	22
Fizyka i kosmografia . .	—	—	—	—	2	2	2	6
Historya powszechna . .	—	—	2	2	2	2	2	10
Historya Rossyi i Polski .	—	—	—	—	2	2	3	7
Geografia powszechna . .	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	—	6
Historya naturalna . .	2	3	2	—	—	—	—	7
Kalligrafia i rysunki . .	5	4	3	2	—	—	—	14
Razem .	30	30	30	30	32	32	32	216

Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane będą w czasie wolnym od lekcyj.

2. W progimnazyach klassycznych liczba lekcyj rozłożoną być ma stosownie do liczby lekcyj w pierwszych czterech klassach niniejszego wykazu.

Б) Въ гимназіяхъ реальныхъ.

Предметы	Классы							Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	2	14
Польскій языкъ и словесность.	4	4	4	3	3	3	3	24
Русскій „ „ .	4	4	4	3	3	3	3	24
Латинскій языкъ . . .	5	5	5	5	2	2	2	26
Нѣмецкій или французскій языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія, тригонометрія, аналитическая геометрія и начала теоретической механики .	3	3	3	3	5	5	5	27
Физика и космографія . .	—	—	—	—	5	3	4	12
Естественная исторія и химія.	2	3	2	2	2	4	5	20
Всеобщая исторія . .	—	—	2	2	2	2	1	9
Исторія Россіи и Польши .	—	—	—	2	2	2	1	7
Всеобщая географія . .	2	2	2	2	—	—	—	8
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго .	—	—	—	2	2	2	2	8
Чистописаніе, черченіе и рисованіе	5	4	3	2	2	2	2	20
итого.	30	30	30	30	32	32	32	216

Примѣчаніе 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ класснаго времени.

2. Въ реальныхъ прогимназіяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

B) W gimnazyach realnych.

Przedmioty	Klassy I	II	III	IV	V	VI	VII	Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Polski język i literatura. .	4	4	4	3	3	3	3	24
Russki język i literatura. .	4	4	4	3	3	3	3	24
Język łaciński. . . .	5	5	5	5	2	2	2	26
Język niemiecki lub francuzki	3	3	3	2	2	2	2	17
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya, trygonometrya, geometrya analityczna i początki mechaniki teoretycznéj	3	3	3	3	5	5	5	27
Fizyka i kosmografia . .	—	—	—	—	5	3	4	12
Historya naturalna i chemia .	2	3	2	2	2	4	5	20
Historya powszechna . .	—	—	2	2	2	2	1	9
Historya Rossyi i Polski. .	—	—	—	2	2	2	1	7
Geografia powszechna . .	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	2	8
Kalligrafia i rysunki . .	5	4	3	2	2	2	2	20
Razem .	30	30	30	30	32	32	32	216

Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane być mają w czasie wolnym od lekcyj.

2. W progimnazyach realnych liczba lekcyj rozłożoną będzie zgodnie z liczbą lekcyj oznaczonych w pierwszych czterech klassach niniejszego wykazu.

№ 69.

Уставъ Русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 г.

Уставъ Русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Русскія гимназіи и прогимназіи имѣютъ цѣлію доставить воспитывающемуся въ нихъ Русскому юношеству Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія общее образованіе, въ духѣ своей народности. Вмѣстѣ съ тѣмъ означенныя гимназіи приготовляютъ къ поступленію въ высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства.

Ст. 2.

Соотвѣтственно цѣли Русскихъ гимназій и прогимназій, преподаваніе въ нихъ по всѣмъ предметамъ происходитъ на русскомъ языкѣ, и всѣ лица, служащія въ нихъ по учебно-воспитательной части, должны быть русскіе.

Ст. 3.

По различію предметовъ, содѣйствующихъ общему образованію, и цѣлей гимназическаго обученія, Русскія гимназіи и прогимназіи могутъ быть классическія и реальныя.

Ст. 4.

Въ гимназіи полагается семь классовъ, съ годичнымъ курсомъ для каждаго класса.

Примѣчаніе. По мѣрѣ возможности, низшіе четыре класса гимназіи помѣщаются отдѣльно отъ высшихъ трехъ классовъ.

N° 69.

Ustawa gimnazyów i progimnazyów męzkich dla ludności Russkiéj Greko-Unickiéj w Królestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku).

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*"

w Petersburgu,
d. 5(17)Stycznia1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Płatonow.*

Ustawa gimnazyów i progimnazyów męzkich dla ludności Russkiéj Greko-Unickiéj w Królestwie Polskiem.

Rozdział Pierwszy.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gimnazya i progimnazya Russkie mają na celu podać młodzieży Russkiéj Greko-Unickiego wyznania, nauki w nich pobierającéj, sposobność nabycia wykształcenia ogólnego w duchu swéj narodowości. Obok tego gimnazya te przygotowują do wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 2.

Stosownie do celu gimnazyów i progimnazyówRusskich, wykład wszystkich przedmiotów naukowych ma się w nich odbywać w języku russkim i wszystkie osoby, służące w nich po części naukowo-wychowaczéj, winny być pochodzenia russkiego.

Art. 3.

Z powodu różności przedmiotów wpływających na wykształcenie ogólne i ze względu na cel nauki gimnazyalnéj, gimnazya i progimnazya Russkie dzielą się na klassyczne i realne.

Art. 4.

Gimnazyum składać się ma z siedmiu klass, z kursem rocznym dla każdéj klassy.

Uwaga. W miarę możności, cztery niższe klassy gimnazyalne mieścić się będą oddzielnie od trzech klass wyższych.

Ст. 5.

Кромѣ учреждаемыхъ нынѣ въ городахъ Холмѣ и Бялѣ Русскихъ классическихъ гимназій и прогимназій для русскаго населенія, гимназіи и прогимназіи классическія и реальныя могутъ быть учреждаемы и въ другихъ мѣстахъ гдѣ, по численности и потребностямъ этого населенія, онѣ признаны будутъ нужными.

Ст. 6.

Прогимназіи классическія и реальныя состоятъ изъ четырехъ классовъ, соотвѣтсвующихъ четыремъ низшимъ классамъ классическихъ и реальныхъ гимназій.

Ст. 7.

Гимназіи и прогимназіи открываются, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства и состоятъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Начальниковъ тѣхъ Учебныхъ Дирекцій, въ предѣлахъ коихъ онѣ находятся.

Ст. 8.

При учрежденіи гимназій и прогимназій, съ классическимъ или реальнымъ курсомъ, Правительственная Коммисія Народнаго Просвѣщенія принимаетъ въ соображеніе мѣстныя потребности и учебныя средства.

Ст. 9.

Русскія гимназіи и прогимназіи содержатся на счетъ Казны Царства Польскаго.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Ст. 10.

При гимназіи состоятъ слѣдующія должностныя лица: 1) Инспекторъ, 2) Помощникъ Инспектора, 3) Учители, 4) Врачъ и 5) Письмоводитель. Въ прогимназіи полагаются тѣ же должностныя лица, за исключеніемъ Помощника Инспектора.

I. Инспекторъ и его Помощникъ.

Ст. 11.

Инспекторъ гимназіи и прогимназіи избирается изъ лицъ, получившихъ образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи и обратившихъ на себя вниманіе своею педа-

Art. 5.

Oprócz urządzanych obecnie w miastach Chełmie i Białe Russkich klassycznych gimnazyów i progimnazyów dla ludności russkiéj, gimnazya i progimnazya klassyczne i realne mogą być urządzane i w innych miejscach, gdzie ze względu na liczbę téj ludności i jéj potrzeby, uznane one będą za niezbędne.

Art. 6.

Progimnazya klassyczne i realne składać się mają z czterech klass, odpowiadających czterem klassom niższym klassycznych i realnych gimnazyów.

Art. 7.

Gimnazya i progimnazya otwierane być mają z decyzyi Rady Administracyjnéj Królestwa, na przedstawienie Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego i zostawać będą w bezpośredniem zawiadywaniu Naczelników tych Dyrekcyj naukowych, w obrębie których one się znajdują.

Art. 8.

Przy urządzaniu gimnazyów i progimnazyów z kursem nauk klassycznym lub realnym, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie miejscowe potrzeby i środki naukowe.

Art. 9.

Gimnazya i progimnazya russkie mają być utrzymywane kosztem Skarbu Królestwa Polskiego.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 10.

Do składu gimnazyum należeć mają następujące osoby: 1) Inspektor, 2) Pomocnik Inspektora, 3) Nauczyciele, 5) Lekarz, i 5) Sekretarz. W progimnazyach mają być też same osoby, wyjąwszy pomocnika Inspektora.

I. Inspektor i jego Pomocnik.

Art. 11.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum wybierany być winien z osób, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie, lub w innym wyższym zakładzie naukowym i zwróciły na siebie uwa-

гогическою опытностію. Онъ утверждается въ должности, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Совѣтомъ Управленія Царства.

Ст. 12.

Инспектору гимназіи, равно какъ и прогимназіи, подчиняются всѣ служащія въ оныхъ лица.

Ст. 13.

Главная обязанность Инспектора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за внѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ ввѣреннаго ему училища и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій, касающихся гимназіи или прогимназіи.

Ст. 14.

Инспектору гимназіи и прогимназіи предоставляется:

1) предсѣдательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ;

2) избирать, изъ лицъ способныхъ и благонадежныхъ, Учителей и должностныхъ лицъ гимназіи или прогимназіи и представлять о нихъ Начальнику Учебной Дирекціи, для исходатайствованія у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія утвержденія въ должности избранныхъ Учителей и другихъ должностныхъ лицъ, кромѣ Письмоводителя, который утверждается въ должности самимъ Начальникомъ Учебной Дирекціи;

3) аттестовать всѣхъ служащихъ подъ его вѣдѣніемъ лицъ предъ Начальникомъ Учебной Дирекціи и представлять ихъ къ наградамъ;

4) представлять подчиненныхъ ему лицъ Начальнику Учебной Дирекціи къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособностью;

5) представлять Начальнику Учебной Дирекціи объ увольненіи служащихъ при заведеніи лицъ въ отпускъ, на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній;

6) сноситься съ мѣстными начальствами по всѣмъ дѣламъ, не требующимъ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, и

7) опредѣлять и увольнять какъ писца, такъ и низшихъ служителей, и назначать имъ жалованье изъ общей суммы положенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 15.

Инспекторъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи

gę swém doświadczeniem pedagogicznem, a zatwierdzany w obowiązkach, na przedstawienie Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, przez Radę Administracyjną Królestwa.

Art 12.

Inspektorowi gimnazyum, jak również i progimnazyum, podlegać mają wszystkie osoby, przy tych zakładach w służbie zostające.

Art. 13.

Główny obowiązek Inspektora polega na czuwaniu tak nad biegiem wykładu nauk i wychowania, jako też nad porządkiem zewnętrznym i dobrym bytem materyalnym powierzonego mu zakładu, a w ogólności nad ścisłem wykonywaniem wszystkich postanowień, dotyczących gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 14.

Inspektorowi gimnazyum i progimnazyum służy prawo:

1) prezydować w Radzie pedagogicznéj;

2) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania Nauczycieli i inne osoby zostające w służbie przy gimnazyach i progimnazyach,i przedstawiać je Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, w celu wyjednania u Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego zatwierdzenia takowych w obowiązkach, oprócz Sekretarza, którego zatwierdza w obowiązkach sam Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj;

3) attestować przed Naczelnikiem Dyrekcyi Naukowéj wszystkie osoby, w służbie pod jego zawiadywaniem zostające, i przedstawiać osoby te do nagród;

4) przedstawiać podwładne mu osoby Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj do uwolnienia od obowiązków, z powodu wysłużenia przez nie lat przepisanych na pensyę, albo dla nieudolności;

5) przedstawiać Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj osoby, służące przy zakładzie do urlopów, na zasadzie obowiązujących w téj mierze przepisów w Królestwie;

6) znosić się z miejscowemi władzami we wszelkich interessach, nie wymagających decyzyi Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, i

7) przyjmować i uwalniać tak kopistę, jako też służbę niższą i wyznaczać im płacę z ogólnego funduszu na ten cel w etacie zamieszczonego.

Art. 15.

Inspektor, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj

и съ утвержденія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, можетъ преподавать одинъ изъ учебныхъ предметовъ, съ особымъ за то вознагражденіемъ по штату.

Ст. 16.

По званію Предсѣдателя Педагогическаго Совѣта, Инспекторъ опредѣляетъ время обыкновенныхъ его засѣданій, созываетъ Совѣтъ въ чрезвычайныхъ случаяхъ по своему усмотрѣнію, предлагаетъ на обсужденіе свои предположенія по учебной и воспитательной части, соблюдаетъ очередь при разсмотрѣніи вопросовъ, вносимыхъ другими членами, направляетъ пренія, слѣдитъ за правильностію и порядкомъ засѣданій и объявляетъ опредѣленія Совѣта.

Ст. 17.

Помощникъ Инспектора гимназіи избирается Инспекторомъ изъ числа Учителей наукъ и языковъ, отличающихся педагогическою опытностію и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждается въ этомъ званіи Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 18.

Помощникъ Инспектора, въ случаѣ болѣзни или отсутствія Инспектора, вступаетъ во всѣ его права и обязанности. Въ прогимназіи, въ подобныхъ случаяхъ, Начальникъ Учебной Дирекціи поручаетъ управленіе заведеніемъ одному изъ Учителей.

Ст. 19.

Помощникъ Инспектора гимназіи, будучи вмѣстѣ съ тѣмъ и Учителемъ оной, получаетъ добавочный по штату окладъ, сверхъ содержанія по занимаемой имъ должности Учителя.

II. Учители.

Ст. 20.

Предметы ученія въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ распредѣляются между штатными преподавателями. Таковые преподаватели суть: Законоучитель, Учители наукъ и языковъ, Учитель церковнаго пѣнія и Учители чистописанія, черченія и рисованія.

Ст. 21.

Законоучители гимназій и прогимназій назначаются Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Правительствен-

i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, może wykładać jeden z przedmiotów naukowych, za oddzielnem za to według etatu wynagrodzeniem.

Art. 16.

Inspektor jako Prezes Rady pedagogicznéj, wyznacza termimina zwyczajnych jéj posiedzeń, zwołuje Radę w wypadkach nadzwyczajnych, podług swego uznania, oddaje pod rozwagę wnioski swoje, części naukowéj i wychowawczéj dotyczące, przestrzega kolejnego porządku w roztrząsaniu kwestyj wnoszonych przez innych członków, kieruje dyskussyą, pilnuje regularności i porządku posiedzeń i objawia uchwały Rady.

Art. 17.

Pomocnika Inspektora gimnazyum wybiera Inspektor z grona odznaczających się doświadczeniem pedagogicznem Nauczycieli umiejętności i języków, zatwierdza go zaś w tych obowiązkach, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 18.

Pomocnik Inspektora, w razie choroby tegoż lub nieobecności, wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki. W progimnazyum, w podobnych wypadkach, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj porucza zarząd zakładu jednemu z Nauczycieli.

Art. 19.

Pomocnik Inspektora gimnazyum, będąc w niem zarazem i Nauczycielem, obok płacy przywiązanéj do posady Nauczyciela, pobierać będzie płacę dodatkową podług etatu.

II. Nauczyciele.

Art. 20.

Przedmioty naukowe w gimnazyach i progimnazyach rozdzielane być mają pomiędzy Nauczycieli etatowych. Nauczycielami takimi są: Nauczyciel Religii, Nauczyciele umiejętności i języków, Nauczyciel śpiewu cerkiewnego i Nauczyciele kalligrafii i rysunków.

Art. 21.

Nauczycieli Religii w gimnazyach i progimnazyach mianuje Dyrektor Główny Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Kommissyi Rządo-

ной Комисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ Священниковъ Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія.

Ст. 22.

Преподаваніе Закона Божія ученикамъ Православнаго и другихъ исповѣданій поручается, Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Законоучителямъ соотвѣтственныхъ вѣроисповѣданій, по предварительномъ соглашеніи съ подлежащимъ вѣдомствомъ.

Ст. 23.

Въ преподаватели наукъ и языковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ опредѣляются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія лица, имѣющія одобрительные аттестаты объ окончаніи полнаго курса въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи.

Примѣчаніе. Нѣмецкій и французскій языки могутъ преподавать и лица, не окончившія курса въ высшемъ учебномъ заведеніи, но выдержавшія въ Университетѣ особое спеціальное испытаніе на званіе Учителей новыхъ языковъ въ гимназіи.

Ст. 24.

Въ Учители чистописанія, черченія и рисованія, а равно и пѣнія, опредѣляются Начальникомъ Учебной Дирекціи, по представленію Инспектора гимназіи или прогимназіи, лица, доказавшія свое спеціальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ ихъ преподаванія.

Ст. 25.

Учитель гимнастики опредѣляется Инспекторомъ гимназіи или прогимназіи и получаетъ плату за труды свои изъ суммы, назначенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 26.

Учителямъ дозволяется содержать у себя пансіонеровъ, съ соблюденіемъ правилъ, установленныхъ по сему предмету Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Правомъ симъ не могутъ пользоваться ни Инспекторы гимназій и прогимназій, ни Помощники Инспекторовъ гимназій.

Ст. 27.

Инспектору гимназіи и прогимназіи предоставляется, съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, распредѣлять, по клас-

wéj Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy księży wyznania Greko-Unickiego.

Art. 22.

Wykład nauki Religii uczniom Prawosławnego wyznania i innych, poruczanym będzie przez Dyrektora Głównego Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, Nauczycielom Religii odpowiednich wyznań, po poprzedniem porozumieniu się z właściwą władzą.

Art. 23.

Wykładającymi nauki i języki w gimnazyach i progimnazyach, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mianuje osoby, posiadające attestaty o należytem ukończeniu pełnego kursu w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym.

Uwaga. Języki niemiecki i francuzki mogą wykładać osoby, które i nie ukończyły kursu nauk w wyższym zakładzie naukowym, lecz złożyły w Uniwersytecie osobny specyalny egzamen na stopień Nauczyciela tych języków w gimnazyum.

Art. 24.

Na Nauczycieli kalligrafii i rysunków, jak również i śpiewu, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj, na przedstawienie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, przyjmować będzie osoby, które udowodniły specyalne swe usposobienie w tych sztukach i znajomość najlepszéj metody ich wykładu.

Art 25.

Nauczyciel gimnastyki wybierany być ma przez Inspektora gimnazyum lub progimnazyum i pobierać będzie płacę za swoje zajęcia, z funduszu na ten cel w etacie oznaczonego.

Art. 26.

Dozwala się Nauczycielom utrzymywać u siebie pensyonarzy, pod warunkiem zachowania przepisów, przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego w tym przedmiocie wydanych. Z prawa tego nie mogą korzystać ani Inspektorowie gimnazyów i progimnazyów, ani pomocnicy Inspektorów gimnazyów.

Art. 27.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum może, za zezwoleniem Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, rozdzielać klassami pomiędzy wy-

самъ, между избранными имъ, Инспекторомъ, преподавателями сихъ заведеній, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ.

Ст. 28.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками въ заведеніи, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Инспектора гимназіи или прогимназіи, помогать ему въ наблюденіи за нравственностію и поведеніемъ учащихся и внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи между ними надлежащей дисциплины.

III. Прочія должностныя лица.

Ст. 29.

При гимназіи и прогимназіи состоитъ врачъ, утверждаемый въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи.

Примѣчаніе. При прогимназіяхъ, находящихся въ городахъ, гдѣ есть мужскія гимназіи, должности врача не полагается, а обязанности его безвозмездно исполняетъ врачъ гимназіи.

Ст. 30.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учениковъ и постоянной заботливости объ ихъ здоровьи, заключаются въ наблюденіи: *а*) чтобы въ гимназію и прогимназію не поступали ученики, имѣющіе тѣлесные недостатки или болѣзни, препятствующіе вступленію въ общественное заведеніе; *б*) чтобы въ помѣщеніи учебнаго заведенія и въ распредѣленіи времемени занятій учениковъ соблюдались, на сколько возможно, гигіеническія условія; и *в*) чтобы упражненія учениковъ въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильнаго развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять начальству учебнаго заведенія и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того, на врачѣ лежитъ обязанность пользовать, также безвозмездно, всѣхъ служащихъ при заведеніи лицъ.

Ст. 31.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ гимназіи и прогимназіи лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому въ гимназіи состоитъ писецъ, получающій плату по найму.

branych przez niego Nauczycieli tych zakładów, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem uczniów.

Art 28.

Oprócz bliższego nadzoru nad uczniami w zakładzie, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, pomagać mu w czuwaniu nad moralnością i sprawowaniem się uczniów i po za obrębem zakładu, jak również w utrzymywaniu należytéj między niemi karności.

III. Inne osoby należące do składu gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 29.

Przy gimnazyum i progimnazyum znajdować się ma Lekarz, którego zatwierdza w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Uwaga. Przy progimnazyach po miastach, w których też są gimnazya męzkie, posada Lekarza nie ustanawia się, a obowiązek jego bezpłatnie spełniać ma Lekarz gimnazyum.

Art. 30.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłéj troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem jest jeszcze Lekarza pilnować: *a*) żeby do gimnazyów i progimnazyów nie wstępowali uczniowie, podlegli wadom fizycznym lub chorobom, stojącym na przeszkodzie w przyjęciu tychże do zakładów naukowych publicznych; *b*) żeby w lokalu zakładu naukowego i w rozkładzie czasu na zajęcie się uczniów, zachowane były, o ile można, warunki hygieniczne; i *c*) żeby ćwiczenia uczniów gimnastyczne zastosowane były do potrzeby regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje w tych przedmiotach kommunikować zwierzchności zakładu naukowego, i przedstawiać takowe Radzie pedagogicznéj, w celu rozpoznania i wprowadzenia ich do protokółu jéj posiedzeń. Oprócz tego, obowiązkiem jest Lekarza leczyć również bezpłatnie wszystkie osoby w służbie przy zakładzie zostające.

Art. 31.

Załatwianie czynności kancellaryjnych w gimnazyum i progimnazyum, należy do Sekretarza, któremu do pomocy w gimnazyum ma być dodany kopiista najemny.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 32.

Учебный курсъ Русскихъ классическихъ гимназій составляютъ слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія;

2) русскій языкъ съ церковно-славянскимъ и словесность;

3 и 4) латинскій и греческій языки;

5) математика;

6) физика и космографія;

7) всеобщая исторія;

8) исторія Россіи и Польши;

9) всеобщая географія;

10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;

11) естественная исторія (краткое наглядное объясненіе трехъ царствъ природы);

12) польскій языкъ;

13) одинъ изъ новыхъ языковъ: нѣмецкій или французскій, избраніе котораго, для каждой гимназіи или прогимназіи, предоставляется Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія съ утвержденія Совѣта Управленія Царства;

14) чистописаніе, черченіе и рисованіе, и

15) церковное пѣніе.

Ст. 33.

Въ реальныхъ Русскихъ гимназіяхъ учебный курсъ трехъ низшихъ классовъ, по предметамъ преподаванія и объему ихъ, тождественъ съ курсомъ соотвѣтственныхъ классовъ классическихъ гимназій. Въ четырехъ же высшихъ классахъ реальныхъ гимназій преподаются слѣдующіе предметы:

а) *въ одинаковомъ объемѣ съ классическими гимназіями*: 1) Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія, 2) русскій языкъ съ церковно-словянскимъ и словесность, 3) исторія Россіи и Польши, 4) польскій языкъ, 5) французскій или нѣмецкій языкъ, 6) церковное пѣніе;

б) *въ большемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями*: 7) математика, 8) физика и космографія, 9) естественная

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 32.

Kurs nauk w Russkich gimnazyach klassycznych stanowią następujące przedmioty:

1) nauka Religii Greko-unickiego wyznania;
2) język russki z cerkiewno-słowiańskim i literatura;
3 i 4) języki łaciński i grecki;
5) matematyka;
6) fizyka i kosmografia;
7) historya powszechna;
8) historya Rossyi i Polski;
9) geografia powszechna;
10) geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;
11) historya naturalna (treściwy wykład trzech królestw natury);
12) język polski;
13) jeden z nowożytnych języków, niemiecki lub francuzki, którego wybór dla każdego gimnazyum lub progimnazyum pozostawia się Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, z zatwierdzenia Rady Administracyjnej Królestwa;
14) kalligrafia i rysunki, i
15) śpiew cerkiewny.

Art. 33.

W Russkich gimnazyach realnych, kurs nauk trzech klass niższych, pod względem wykładu przedmiotów i ich obszerności, ma być jednakowy z kursem odpowiednich klass gimnazyów klassycznych. W czterech zaś wyższych klassach gimnazyów realnych wykładane być mają następujące przedmioty:

a) w takim samym zakresie jak w gimnazyach klassycznych: 1) nauka Religii wyznania Greko-unickiego, 2) język russki z cerkiewno-słowiańskim i literatura, 3) historya Rossyi i Polski, 4) język polski, 5) język francuzki lub niemiecki i 6) śpiew cerkiewny;

b) w zakresie większym w porównaniu z gimnazyami klassycznemi: 7) matematyka, 8) fizyka i kosmografia, 9) historya natu-

исторія, съ присоединеніемъ къ ней химіи, 10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;

в) *въ меньшемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями*: 11) латинскій языкъ, и 12) всеобщая исторія. Греческій языкъ не преподается въ реальныхъ гимназіяхъ, а въ высшіе классы этихъ гимназій вводится техническое черченіе.

Примѣчаніе 1. Къ числу учебныхъ предметовъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ принадлежитъ и гимнастика для желающихъ.

2. Ученики гимназій и прогимназій могутъ также обучаться, по желанію ихъ родителей, тому изъ новыхъ языковъ, нѣмецкому или французскому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ, за особую плату, установляемую Педагогическимъ Совѣтомъ, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 34.

Въ гимназіяхъ классическихъ и реальныхъ, ученикамъ высшаго класса, предъ выпускомъ ихъ, сообщаются, Инспекторомъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному, по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, учебнику или руководству, свѣдѣнія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 35.

Учебный курсъ классическихъ и реальныхъ прогимназій вполнѣ совпадаетъ съ учебнымъ курсомъ низшихъ четырехъ классовъ соотвѣтствующихъ гимназій.

Ст. 36.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса какъ въ гимназіяхъ, такъ и въ прогимназіяхъ, опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 37.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ означены въ особыхъ таблицахъ, къ сей статьѣ приложенныхъ, которыя, оставаясь неизмѣнными относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, могутъ, по ближайшему

ralna z dołączeniem do niéj chemii, 10) geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;

c) w zakresie mniejszym w porównaniu z gimnazyami klassycznemi: 11) język łaciński, i 12) historya powszechna. Język grecki nie ma być wykładany w gimnazyach realnych, a w wyższych klassach tegoż gimnazyum wprowadzone być winny rysunki techniczne.

Uwaga 1. Do rzędu przedmiotów naukowych w gimnazyach i progimnazyach należy też gimnastyka, dla życzących jéj uczyć się.

2. Uczniowie gimnazyów i progimnazyów, na żądanie rodziców, mogą także uczyć się tego z nowożytnych języków, niemieckiego lub francuzkiego, który nie będzie uznany przez Radę Administracyjną Królestwa za obowiązujący, za oddzielną opłatą, ustanowić się mającą przez Radę pedagogiczną, z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 34.

W gimnazyach klassycznych i realnych uczniom klassy najwyższéj, przed ich ostatecznem wyjściem, mają być w krótkim wykładzie, przez Inspektora lub Nauczyciela historyi Rossyi i Polski, udzielone, według przewodnika lub podręcznika umyślnie w tym celu z rozporządzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego ułożonego, wiadomości o zasadniczych prawach Cesarstwa i o znaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 35.

Kurs nauk w progimnazyach klassycznych i realnych odpowiada zupełnie kursowi nauk w czterech klassach niższych takichże gimnazyów.

Art. 36.

Obszerność wykładu przedmiotów, stanowiących kurs nauk tak w gimnazyach jak i progimnazyach, wskaże osobna instrukcya, wydać się mająca przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 37.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy oznaczone są w oddzielnych wykazach, do niniejszego artykułu dołączonych, które, nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj w każdym przedmiocie, mogą wszakże, według bliższego u-

усмотрѣнію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 38.

Въ каждомъ классѣ гимназіи и прогимназіи полагается, по возможности, не болѣе сорока учениковъ. Въ тѣхъ случаяхъ, когда, за переходомъ изъ низшаго класса, въ какомъ либо классѣ оказалось бы болѣе сорока учениковъ, или когда, при полномъ комплектѣ класса, явились бы желающіе поступить въ этотъ классъ, Начальнику Учебной Дирекціи предоставляется ходатайствовать у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія о раздѣленіи класса на параллельныя отдѣленія и объ испрошеніи, въ случаѣ надобности, у Совѣта Управленія Царства, нужныхъ на то средствъ.

Ст. 39.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 40.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первые назначается шесть недѣль, а на вторыя—двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 41.

Учебный годъ начинается 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Іюня.

Ст. 42.

По окончаніи учебнаго года, въ каждой гимназіи и прогимназіи происходитъ публичный актъ, на которомъ читается отчетъ о состояніи и дѣятельности учебнаго заведенія за минувшій годъ, объявляются имена учениковъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы, раздаются награды ученикамъ, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный курсъ гимназіи и окончившимъ курсъ прогимназіи. На актѣ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно разсмотрѣнныя Совѣтомъ и одобренныя Начальникомъ Учебной Дирекціи.

znania Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, być zmienione pod względem rozkładu liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klassy.

Art. 38.

W każdéj klassie gimnazyalnéj i progimnazyalnéj nie ma być, o ile możności, więcéj nad czterdziestu uczniów. W razach atoli gdyby z powodu przejścia z klassy niższéj, okazało się w któréjkolwiek klassie więcéj niż czterdziestu uczniów, albo gdyby przy pełnym komplecie klassy, zgłosili się życzący postąpić do téj klassy, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj może uczynić do Kommissyi Rządowéj Oswiecenia Publicznego przedstawienie, o podział klassy na paralelne oddziały i o wyjednanie, w razie konieczności, u Rady Administracyjnéj Królestwa potrzebnych na to środków.

Art. 39.

Czas każdodziennego rozpoczęcia lekcyj w gimnazyach i progimnazyach oznaczy oddzielna instrukcya, wydać się mająca przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 40.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Oprócz tego, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniéj do Przewodniéj Niedzieli.

Art. 41.

Rok szkolny rozpoczynać się ma dnia 3 (15) Sierpnia, a kończyć się z dniem 18 (30) Czerwca.

Art. 42.

Po upływie roku szkolnego w każdem gimnazyum i progimnazyum odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytanem będzie publicznie sprawozdanie za rok ubiegły, o stanie i działalności zakładu naukowego; ogłoszone zostaną nazwiska uczniów, którzy otrzymali promocyę do klass wyższych; rozdawane będą nagrody uczniom, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz attestaty tym, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk w gimnazyum lub w progimnazyum. Na akcie Członkowie Rady pedagogicznéj mogą miewać mowy, po uprzedniem przejrzeniu takowych w Radzie i przyjęciu przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Ст. 43.

Каждая гимназія должна имѣть: 1) библіотеку, состоящую: *а*) изъ книгъ, могущихъ способствовать обогащенію Учителей познаніями, и *б*) изъ книгъ, предназначаемыхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) ноты для пѣнія. При реальной гимназіи, сверхъ сего, должна находиться химическая лабораторія. Прогимназіи должны быть снабжены тѣми же учебными пособіями, за исключеніемъ физическаго кабинета и химической лабораторіи.

Ст. 44.

Библіотека поручается библіотекарю, избираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. При храненіи и выдачѣ для чтенія книгъ служатъ руководствомъ правила, составленныя Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденныя Начальникомъ Учебной Дирекціи. За завѣдываніе библіотекою полагается особая плата, опредѣленная въ штатѣ.

Глава Четвертая.

Учащіеся.

Ст. 45.

Въ Русскія гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти всѣхъ состояній, преимущественно русскаго происхожденія и Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія.

Ст. 46.

Поступающіе въ гимназію или прогимназію должны представить Инспектору заведенія свидѣтельство о своемъ возрастѣ и о званіи Медицинское же свидѣтельствованіе поступающихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается врачемъ гимназіи или прогимназіи.

Ст. 47.

Въ первый классъ гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти, умѣющія читать и писать по русски, знающія главныя моли-

Art. 43.

Każde gimnazyum winno posiadać: 1) bibliotekę składającą się: *a*) z dzieł, mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i *b*) z książek przeznaczonych do użytku uczącéj się młodzieży; 2) gabinet fizyczny; 3) przedmioty pomocnicze, niezbędne przy wykładzie historyi naturalnéj; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) nóty do śpiewu. Przy gimnazyum realnem, oprócz tego, znajdować się winno laboratoryum chemiczne. Progimnazya powinny być zaopatrzone w takież same pomoce naukowe, z wyjątkiem gabinetu fizycznego i laboratoryum chemicznego.

Art. 44.

Biblioteka ma być powierzoną bibliotekarzowi, którego wybiera Rada pedagogiczna, na lat dwa, z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu do którego należą, pozostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. W utrzymywaniu książek i wydawaniu ich do czytania służyć będą za prawidło przepisy, które ułoży Rada pedagogiczna i zatwierdzi Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj. Za zawiadywanie biblioteką ustanawia się oddzielna płaca, w etacie zakładu oznaczona.

Rozdział Czwarty.

Uczniowie.

Art. 45.

Do gimnazyów i progimnazyów Russkich mają być przyjmowane dzieci wszystkich stanów, dając pierwszeństwo dzieciom pochodzenia russkiego i wyznania Greko-unickiego.

Art. 46.

Wstępujący do gimnazyum lub progimnazyum winni przedstawić Inspektorowi zakładu świadectwo co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę, i że nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom, stanowiącym przeszkodę w przyjęciu ich do zakładu publicznego, udziela Lekarz gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 47.

Do pierwszéj klassy gimnazyum i progimnazyum przyjmują się dzieci umiejące czytać i pisać po russku, oraz znające modlitwy

твы, а изъ ариѳметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. При семъ наблюдается, чтобы въ первый классъ поступали дѣти не моложе 10 лѣтъ. Во всѣ слѣдующіе классы гимназіи и прогимназіи принимаются имѣющія соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 48.

Свидѣтельство объ успѣшномъ окончаніи курса въ прогимназіи классической или реальной даетъ право на поступленіе въ 5-й классъ классической или реальной гимназіи безъ испытанія, если со времени окончанія курса до поступленія въ гимназію прошло не болѣе шести мѣсяцевъ. Въ противномъ случаѣ, желающій продолжать свое образованіе въ гимназіи подвергается испытанію. Пріемъ учениковъ 4-хъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій въ соотвѣтсвующіе классы реальныхъ гимназій, и на оборотъ, допускается всякій разъ не иначе, какъ по особому испытанію.

Ст. 49.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особо-уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 50.

Ученики гимназій и прогимназій носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ этихъ заведеніяхъ Царства Польскаго.

Ст. 51.

Съ каждаго ученика въ гимназіи и прогимназіи взимается за ученіе по двѣнадцати рублей въ годъ. Плата сія вносится въ Казну Царства пополугодно, впередъ за всякое полугодіе. Непредставившіе, въ теченіе первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносѣ платы за ученіе увольняются изъ заведенія, но могутъ быть снова приняты по представленіи квитанціи во взносѣ платы за все полугодіе.

Ст. 52.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ

główniejsze, a z arytmetyki: dodawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Przytem ma być na względzie, aby do klassy pierwszéj nie były przyjmowane dzieci młodsze, jak dziesięciu lat wieku. Do wszystkich klass następnych w gimnazyach i progimnazyach przyjmowaną będzie młodzież mająca usposobienie naukowe i wiek, odpowiednie właściwéj klassie.

Art. 48.

Świadectwo z ukończonego z pożytkiem kursu nauk w progimnazyum klassycznem lub realnem, daje prawo wejścia do klassy V éj klassycznego lub realnego gimnazyum, bez egzaminu, jeśli od czasu ukończenia kursu do wejścia do gimnazyum upłynęło nie więcej nad sześć miesięcy. W razie przeciwnym, życzący daléj kształcić się w gimnazyum podlega egzaminowi. Przyjmowanie uczniów 4 wyższych klass gimnazyów klassycznych, do odpowiednich klass gimnazyów realnych i odwrotnie, dozwala się każdy raz nie inaczéj, jak na zasadzie osobnego egzaminu.

Art. 49.

Ogólny zapis uczniów odbywa się każdego roku, przed rozpoczęciem kursu nauk; jednakże Rada pedagogiczna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu w téj klassie, do któréj przyjętym być pragnie.

Art. 50.

Uczniowie gimnazyów i progimnazyów nosić mają ubranie formy przepisanéj dla uczniów tych zakładów w Królestwie Polskiem.

Art. 51.

Od każdego ucznia gimnazyum i progimnazyum pobieraną będzie opłata za naukę po dwanaście rubli na rok. Opłata takowa wnoszoną być ma do Skarbu Królestwa co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożą w ciągu piérwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonéj opłaty za naukę, uwalniają się z zakładu, lecz mogą być przyjęci napowrót, gdy przedstawią kwity takowe z uiszczonéj opłaty za całe półrocze.

Art. 52.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za nau-

платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ, преимущественно русскаго происхожденія и Греко-Уніатскаго исповѣданія, заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. Освобожденіе отъ платы за ученіе имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 53.

Бѣднѣйшимъ ученикамъ Греко-Уніатскаго исповѣданія, отличающимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами, назначаются, по ходатайству Педагогическаго Совѣта, стипендіи изъ суммы, положенной для сего по штату. Число и размѣръ стипендій опредѣляется Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, основанному на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 54.

Правила о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учениковъ гимназій и прогимназій составляются мѣстными Педагогическими Совѣтами и утверждаются, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; при чемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ заведенія, каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 55.

Въ концѣ каждаго учебнаго года, ученики подвергаются испытанію изъ всего пройденнаго въ теченіе года и, по результатамъ этого испытанія, удостоиваются перевода въ высшіе классы.

Ст. 56.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 57.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ, въ исторіи Россіи и Польши, и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

kę uczniów niedostatnich, przedewszystkiem russkiego pochodzenia i Greko-unickiego wyznania, zasługujących na to swym postępem w naukach, pilnością i sprawowaniem się. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 53.

Najbardziéj niedostatnim uczniom wyznania Greko-unickiego, odznaczającym się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach naznaczane być mają, na wstawienie się Rady pedagogicznéj, stypendya, z funduszu na ten cel w etacie zamieszczonego. Liczbę i wysokość stypendyów oznaczy Dyrektor Główny Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, oparte na uchwale rzeczonéj Rady.

Art. 54.

Przepisy o dyscyplinarnych karach na uczniów gimnazyów i progimnazyów ułożone być mają przez miejscowe Rady pedagogiczne, a zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj; przyczem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z zakładu, któréj to karze podlegają uczniowie jedynie na zasadzie uchwały Rady pedagogicznéj i z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 55.

W końcu każdego roku szkolnego uczniowie mają być poddawani egzaminowi z całorocznego kursu nauk i według rezultatu tego egzaminu przyznawane sobie mieć będą promocye do klass wyższych.

Art. 56.

Wyrazy jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów, przepisze osobna instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 57.

Uczniowie pierwszych sześciu klass, wzorowego sprawowania się, i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w języku russkim, w historyi Rossyi i Polski, i w większéj części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdéj klassy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Ст. 58.

Ученики, пробывшие въ одномъ классѣ два года и не удостоенные за тѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 59.

Окончательное испытаніе учениковъ, какъ въ гимназіи, такъ и въ прогимназіи, производится въ присутствіи Педагогическаго Совѣта, на основаніи правилъ, составляемыхъ симъ Совѣтомъ и утверждаемыхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 60.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ гимназіи и прогимназіи, получаютъ аттестаты зи подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати учебнаго заведенія. Сверхъ того, для награды отличнымъ по поведенію изъ окончившихъ курсъ въ гимназіи и оказавшимъ весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и словесности, а также въ исторіи Россіи и Польши и въ бо̀льшей части другихъ учебныхъ предметовъ, назначаются медали, золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 61.

Лица, не обучавшіяся въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полнаго курса предметовъ, преподаваемыхъ въ сихъ учебныхъ заведеніяхъ, наравнѣ съ учениками сихъ заведеній и въ одно съ ними время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ гимназическомъ курсѣ получаютъ въ томъ свидѣтельства.

Примѣчаніе. Испытаніе постороннихъ лицъ изъ полнаго гимназическаго курса начинается съ русскаго языка и словесности, и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 62.

Для основательнаго обсужденія вопросовъ, относящихся

Art. 58.

Uczniowie, którzy, po dwuletnim pobycie w jednéj i téj saméj klassie, nie otrzymali promocyi do klassy następnéj, mają być z zakładu uwolnieni.

Art. 59.

Ostateczny egzamen uczniów tak w gimnazyum jak i w progimnazyum, odbywać się ma w obec Rady pedagogicznéj, na zasadzie przepisów, ułożonych przez tęż Radę i zatwierdzonych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 60.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk w gimnazyum i progimnazyum, otrzymają attestaty, za podpisem Członków Rady pedagogicznéj i opatrzone pieczęcią zakładu naukowego. Nadto na nagrody dla uczniów wzorowego sprawowania, z liczby tych, którzy ukończyli kurs nauk w gimnazyum i okazali zupełnie zadowalniający postęp w russkim języku i literaturze, oraz w historyi Rossyi i Polski i w większéj części innych przedmiotów naukowych, przeznaczają się medale złote i srebrne, liczbę których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 61.

Osoby, które nie pobierały nauk w gimnazyach i progimnazyach, mają prawo składać egzamen z całego kursu nauk wykładanych w pomienionych zakładach naukowych, na równi z uczniami tychże zakładów i w jednym z nimi czasie, przeznaczonym na egzamina. Ci, którzy należycie złożą egzamen z całego gimnazyalnego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Egzamen postronnych osób, z całego gimnazyalnego kursu nauk, rozpoczynać się ma od russkiego języka i literatury, a tym, którzy okażą niedostateczne usposobienie w tych przedmiotach, odmówione będzie składanie dalszego egzaminu.

Rozdział Piąty.

Rada pedagogiczna.

Art. 62.

Dla gruntownego rozważenia kwestyj, dotyczących części na-

къ учебной и воспитательной части гимназій и прогимназій, а также для наблюденія за хозяйственною частію ихъ и повѣрки отчетности по оной, состоятъ при этихъ заведеніяхъ Педагогическіе Совѣты.

Ст. 63.

Педагогическій Совѣтъ гимназіи и прогимназіи составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора, законоучители и всѣ прочіе преподаватели наукъ и языковъ, а также и Учитель чистописанія, черченія и рисованія. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, избираемый въ эту должность Совѣтомъ на два года, и получающій за то добавочное жалованье по штату.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, училищный врачъ, имѣющій въ такомъ случаѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами.

Ст. 64.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта:

1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;

2) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончавшимъ полный гимназическій курсъ, и свидѣтельствъ ученикамъ, окончившимъ курсъ прогимназіи;

3) выдача свидѣтельствъ постороннимъ лицамъ, выдержавшимъ испытаніе въ полномъ курсѣ гимназіи или прогимназіи;

4) опредѣленіе наградъ ученикамъ, отличающимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами;

5) освобожденіе недостаточныхъ учениковъ отъ платы за ученіе;

6) избраніе бѣднѣйшихъ учениковъ для исходатайствованія имъ стипендій;

7) опредѣленіе платы съ учениковъ, желающихъ обучаться тому изъ новыхъ языковъ, нѣмецкому или французскому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ;

8) производство испытаній на званіе домашнихъ и начальныхъ Учителей и Учительницъ, и удостоеніе ихъ этого званія;

9) разсмотрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ;

ukowéj i wychowawczéj w gimnazyach i progimnazyach, oraz dla nadzoru nad częścią ekonomiczną tych zakładów i dla sprawdzania ich rachunków, znajdować się będą przy tych zakładach Rady pedagogiczne.

Art. 63.

Radę pedagogiczną gimnazyum i progimnazyum składają, pod przewodnictwem Inspektora: Nauczyciele Religii i wszyscy inni wykładający nauki i języki, oraz Nauczyciel kalligrafii i rysunków. Obowiązki Sekretarza Rady spełniać ma jeden z Nauczycieli, którego wybiera Rada na dwa lata, i który za tę czynność otrzymywać będzie dodatek do płacy, podług etatu.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznéj, stosownie do uznania Prezesa, może być wzywanym Lekarz zakładu, mający w takim razie prawo głosu, na równi z innymi Członkami.

Art. 64.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznéj są następujące:

1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednéj klassy do 2-éj;

2) przyznawanie attestatów uczniom, którzy z pożytkiem ukończyli pełny gimnazyalny kurs nauk, i świadectw tym uczniom, którzy ukończyli kurs nauk w progimnazyum;

3) wydawanie świadectw osobom postronnym, które złożyły egzamen z całego kursu gimnazyalnego lub progimnazyalnego;

4) wyznaczanie nagród uczniom, którzy odznaczyli się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;

5) uwalnianie uczniów niedostatnich od opłaty za naukę;

6) wybieranie najbardziéj niedostatnich uczniów, w celu wyjednania im stypendyów;

7) oznaczenie wysokości opłaty od uczniów, chcących uczyć się tego z nowożytnych języków, to jest, niemieckiego lub francuzkiego, który nie będzie uznany przez Radę Administracyjną Królestwa za obowiązujący;

8) odbywanie egzaminów kwalifikacyjnych na stopień Nauczycieli i Nauczycielek domowych i elementarnych, oraz przyznawanie im tego stopnia;

9) roztrząsanie mów, przeznaczonych do odczytania na akcie uroczystym;

10) избраніе изъ преподавателей Секретаря Совѣта, равно какъ и библіотекаря;

11) выборъ книгъ для библіотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ библіотеки;

12) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій, изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія;

13) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету;

14) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года;

15) соображенія относительно раздѣленія классовъ на параллельныя отдѣленія;

16) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учащихся;

17) составленіе правилъ о надзорѣ за учениками внѣ училища;

18) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по учебной, воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Инспекторомъ;

19) заключеніе условій на поставку необходимыхъ для заведенія вещей;

20) наблюденіе за правильнымъ употребленіемъ училищныхъ суммъ;

21) ежегодная повѣрка имущества заведенія, и

22) изысканіе и обсужденіе мѣръ, клонящихся къ улучшенію учебной, воспитательной и хозяйственной частей заведенія.

Ст. 65.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ 5, 7, 9, 10, 11 и 18 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи; заключенія же Совѣта по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 6, 8, 12, 13, 15, 16, 17 и 22, представляются Начальнику Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 66.

Опредѣленія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, предоставленнымъ его окончательному рѣшенію, объявляются Инспекторомъ и немедленно приводятся въ исполненіе.

10) wybór z grona wykładających nauki, Sekretarza Rady, oraz Bibliotekarza;

11) wybór dzieł do biblioteki, oraz ułożenie przepisów o sposobie utrzymywania biblioteki i wydawania z niéj książek;

12) wybór naukowych przewodników i pomocy naukowéj z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego;

13) roztrząsanie i przyjmowanie programmów wykładu każdego przedmiotu;

14) roztrząsanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klassy, projektowanego przez Inspektora z początkiem roku szkolnego;

15) czynienie wniosków co do podziału klass na paralelne oddziały;

16) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych na uczniów.

17) ułożenie przepisów o dozorze uczniów po za obrębem zakładu;

18) przejrzenie układanych przez Inspektora sprawozdań rocznych z części naukowéj, wychowawczéj i ekonomicznéj;

19) zawieranie umów na dostawę potrzebnych do zakładu przedmiotów;

20) czuwanie nad właściwym szafunkiem funduszów szkolnych;

21) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu, i

22) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowéj, wychowawczéj i ekonomicznéj zakładu;

Art. 65.

Uchwały Rady pedagogicznéj, dotyczące przedmiotów oznaczonych w punktach: 5, 7, 9, 10, 11 i 18 artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj. Uchwały zaś tejże Rady co do przedmiotów wymienionych w punktach: 6, 8, 12, 13, 15, 16, 17 i 22 winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 66.

Uchwały Rady pedagogicznéj w przedmiotach pozostawionych ostatecznej jéj decyzyi, objawiane będą przez Inspektora i niezwłocznie wprowadzone w wykonanie.

Ст. 67.

Педагогическій Совѣтъ собирается въ теченіе учебнаго года, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ случаѣ надобности, онъ можетъ быть созываемъ предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 68.

Для обсужденія и рѣшенія дѣлъ въ Совѣтѣ требуется присутствіе не менѣе двухъ третей его членовъ.

Ст. 69.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 70.

Протоколы засѣданій Педагогическаго Совѣта представляются, въ копіяхъ, Начальнику Учебной Дирекціи. Въ случаяхъ разногласія членовъ, если меньшинство пожелаетъ, мнѣніе онаго доводится до свѣдѣнія Начальника Учебной Дирекціи.

Глава Шестая.

Права и преимущества Русскихъ гимназій и прогимназій.

Ст. 71.

Русскія гимназіи и прогимназіи имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такой-то Русской гимназіи или прогимназіи".

Ст. 72.

Гимназіи и прогимназіи освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ какъ отъ имени ихъ, такъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 73.

Посылаемыя подъ печатью гимназій и прогимназій офиціальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ, установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Art. 67.

Rada pedagogiczna zbierać się będzie w ciągu roku szkolnego, przynajmniéj raz na miesiąc, a w razie potrzeby może być i częściéj przez Prezydującego zwoływaną.

Art. 68.

Do roztrząsania i decydowania przedmiotów w Radzie potrzebną jest obecność przynajmniéj dwóch trzecich jéj Członków.

Art. 69.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głósów. W razie równości zdań przeważa głos Prezydującego. Jeśli Prezydujący nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, wówczas czyni o tem przedstawienie do Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, a jeśli przedmiot nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrybucyj, służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania i o tem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 70.

Protokóły posiedzeń Rady pedagogicznéj przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj. W razach różności zdań Członków, jeśli zażąda mniejszość, zdanie jéj ma być zakommunikowane Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy gimnazyów i progimnazyów Russkich.

Art. 71.

Russkie gimnazya i progimnazya mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem „takiego to gimnazyum albo progimnazyum Russkiego“.

Art. 72.

Gimnazya i progimnazya uwalniają się od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu aktów tak w ich imieniu, jak i na ich rzecz, tudzież w ogóle we wszystkich czynnościach, dotyczących tych zakładów.

Art. 73.

Przesyłające się pod pieczęcią gimnazyów i progimnazyów urzędowe ekspedycye i posyłki, mają być przyjmowane na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycyj rządowych.

Ст. 74.

Зданія учебнаго вѣдомства и городскія, занимаемыя гимназіями и прогимназіями, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 75.

Лица, служащія при гимназіяхъ и прогимназіяхъ по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части.

Ст. 76.

Прочія должностныя лица, служащія при гимназіи и прогимназіи, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 77.

Ученики двухъ высшихъ классовъ гимназіи, во время нахожденія ихъ въ этихъ классахъ, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въ гимназіи не менѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 78.

Ученики классическихъ и реальныхъ гимназій, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полнаго курса этихъ гимназій, могутъ поступать въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Ст. 79.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

Art. 74.

Gmachy do władzy edukacyjnéj należące, oraz miejskie zajmowane przez gimnazya i progimnazya, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowéj tak w pieniądzach, jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 75.

Osoby zostające w służbie przy gimnazyum lub progimnazyum, po części naukowéj, korzystają z praw emerytalnych, zapewnionych służącym w téj gałęzi.

Art. 76.

Inne osoby, służące przy gimnazyach lub progimnazyach, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw zapewnionych osobom, zostającym w służbie cywilnéj w Królestwie Polskiem.

Art. 77.

Uczniowie dwóch klass wyższych gimnazyalnych, przez czas pobytu swego w tych klassach, wolni są od poboru do wojska, jeśli uczęszczali do gimnazyum nie mniéj jak trzy lata.

Art. 78.

Uczniowie gimnazyów klassycznych i realnych, którzy z attestatem ukończyli kurs nauk, również i osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tych gimnazyów, mogą być przyjmowane do Szkoły Głównéj w Warszawie i do innych wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa, na zasadzie wydanych dla tych zakładów ustaw i postanowień.

Art. 79.

Ustawa niniejsza winna być zamieszczoną w Dzienniku Praw. Wszystkie niezgodne z tą ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложеніе 1-е къ № 69-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „*Быть по сему*“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Штатъ Русскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія.

I. Штатъ классическихъ гимназій.

№		Число лицъ	Жалованье. Одному	Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . . .	1	1,600	1,600	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ . . .	1	360	360	VII	
3	Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	800	800	—	
4	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ и русской словесности . . .	4	1,500	6,000	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ . . .	3	1,200	3,600	VIII	
6	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ . .	4	1,000	4,000	VIII	
7	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
8	Учителю церковнаго пѣнія	1	500	500	X	
9	Врачу	1	250	250	VIII	По гражданской службѣ.
10	На уроки гимнастики .	—	200	200	—	

1-szy Annex do Nr. 69-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“

w St. Petersburgu,
dnia 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow*.

Etat gimnazyów i progimnazyów Russkich dla ludności Greko-unickiej.

1. Etat gimnazyów klassycznych.

№		Liczba osób	Płaca: Jednemu (Rubli sr.)	Płaca: Wszystkim (Rubli sr.)	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego) .	1	1,600	1,600	VI	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	360	360	VII	
3	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-unickiego	1	800	800	—	
4	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków, w téj liczbie i Nauczyciel literatury russkiéj	4	1,500	6,000	VIII	
5	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,200	3,600	VIII	
6	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	1,000	4,000	VIII	
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . .	1	600	600	IX	
8	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego . . .	1	500	500	X	
9	Lekarzowi	1	250	250	VIII	Służbie ad-
10	Na lekcye gimnastyki.	—	200	200	—	ministra.

11	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зданія)	1	500	500	X	По гражд. службѣ.
12	Добавочнаго жалованья: Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ . .	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю . . .	2	120	240	—	
13	Педелю	—	150	150	—	
14	На стипендіи	—	—	1,450	—	
15	На библіотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ . . .	—	—	700	—	
16	На канцелярскія принадлежности и наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
	итого	—	—	22,450	—	

II. Штатъ реальныхъ гимназій.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ)	1	1,600	1,600	VI	
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ . . .	1	360	360	VII	

11	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	500	500	X	Służbie administra.
12	Na płace dodatkowe: Inspektorowi za lekcye, jeśli wykłada przedmiot oddzielny . .	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady i Bibliotekarzowi . . .	2	120	240	—	
13	Pedelowi	1	150	150	—	
14	Na stypendya . . .	—	—	1,450	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów . .	—	—	700	—	
16	Na potrzeby kancellaryjne i najem kopiisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydatki Zakładu	—	—	900	—	
	W ogóle .	—	—	22,450	—	

II. Etat gimnazyów realnych.

№		Liczba osób	Płaca: Jednemu	Płaca: Wszystkim	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
			Rubli srebr.			
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,600	1,600	VI	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	360	360	VII	

3	Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	800	800	—	По учебной службѣ.
4	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ и русской словесности . . .	4	1,500	6,000	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,200	3,600	VIII	
6	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ . .	4	1,000	4,000	VIII	
7	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	800	800	IX	
8	Учителю церковнаго пѣнія	1	500	500	X	
9	Врачу	1	250	250	VIII	По гражд. службѣ.
10	На уроки гимнастики	—	—	200	—	
11	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зданія)	1	500	500	X	По гражд. службѣ.
12	Добавочнаго жалованья Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ . .	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю . . .	2	120	240	—	
13	Педелю	1	150	150	—	
14	На стипендіи . . .	—	—	1,450	—	
15	На библіотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ . . .	—	—	800	—	
16	На канцелярскія принадлежности и наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
	итого .	—	—	22,750	—	

3	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-unickiego	1	800	800	—	Zapewnione służbie naukowéj.
4	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków, w téj liczbie i Nauczyciel literatury russkiéj.	4	1,500	6,000	VIII	
5	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,200	3,600	VIII	
6	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	1,000	4,000	VIII	
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . . .	1	800	800	IX	
8	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego . . .	1	500	500	X	
9	Lekarzowi	1	250	250	VIII	Służbie administra.
10	Na lekcye gimnastyki .	—	—	200	—	
11	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	500	500	X	Służbie administra.
12	Na płace dodatkowe: Inspektorowi gimnazyum za lekcye, jeśli wykłada przedmiot oddzielny	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady oraz Bibliotekarzowi	2	120	240	—	
13	Pedelowi	1	150	150	—	
14	Na stypendya . . .	—	—	1,450	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów . .	—	—	800	—	
16	Na potrzeby kancellaryjne i na najem kopiisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydatki zakładu	—	—	900	—	
	W ogóle .	—	—	22,750	—	

III. *Штатъ прогимназій классическихъ и реальныхъ.*

№		Число лицъ	Жалованье Одному (Рубли сер.)	Жалованье Всѣмъ (Рубли сер.)	Классы должностей	Эмеритальныя права.
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . .	1	1,400	1,400	VII	По учебной службѣ.
2	Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	600	600	—	
3	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ и русскаго языка	3	1,200	3,600	VIII	
4	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,000	3,000	VIII	
5	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
6	Учителю церковнаго пѣнія	1	350	350	X	
7	Врачу	1	200	200	VIII	По гражд. службѣ.
8	На уроки гимнастики .	—	—	100	—	
9	Добавочнаго жалованья: Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ, .	—	—	200	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю . . .	2	85	170	—	
10	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зданія)	1	400	400	XII	По гражд. службѣ.
11	На стипендіи . . .	—	—	900	—	
12	На библіотеку, учебныя пособія и на награды ученикамъ . . .	—	—	450	—	
13	На канцелярскія принадлежности . . .	—	—	100	—	

III. Etat progimnazyów klassycznych i realnych.

№		Liczba osób	Płaca Jednemu	Płaca Wszystkim	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
			Rubli sr.			
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego) .	1	1,400	1,400	VII	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-unickiego	1	600	600	—	
3	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków, w téj liczbie i Nauczyciel języka russkiego	3	1,200	3,600	VIII	
4	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,000	3,000	VIII	
5	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . .	1	600	600	IX	
6	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego . . .	1	350	350	X	
7	Lekarzowi	1	200	200	VIII	Służbie administra.
8	Na lekcye gimnastyki .	—	—	100	—	
9	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcye, jeśli wykłada przedmiot oddzielny . .	—	—	200	—	
	Sekretarzowi Rady i Bibliotekarzowi . .	2	85	170	—	
10	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	400	400	XII	Służbie administra.
11	Na stypendya . . .	—	—	900	—	
12	Na bibliotekę, pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów .	—	—	450	—	
13	Na potrzeby kancellaryjne	—	—	100	—	

14	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію . . .	—	—	500	—	
	итого .	—	—	12,570	—	

Примѣчаніе 1. Для вознагражденія преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ, ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это определяется по числу уроковъ.

2. Расходъ на наемъ и ремонтъ зданій гимназій и прогимназій производится изъ общей суммы, назначенной въ смѣтѣ Коммисіи Народнаго Просвѣщенія и распредѣляемой сею Коммисіею согласно потребности.

Приложеніе 2-е къ № 69-му.

(Приложеніе къ ст. 37.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ въ Русскихъ гимназіяхъ и прогимназіяхъ.

А. Въ гимназіяхъ классическихъ.

Предметы	Классы I	II	III	IV	V	VI	VII	Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія . .	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ съ церковно-славянскимъ и словесность.	6	6	6	4	4	4	5	35
Латинскій языкъ . . .	5	5	5	5	5	5	5	35
Греческій языкъ . . .	—	—	—	4	6	6	6	22

14	Na najem posługi, na opał, światło, na restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne potrzeby zakładu.	—	—	500	—		
	W ogóle	—	—	12,570	—		

Uwaga 1. Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego i innych wyznań, w gimnazyach i progimnazyach, osobny fundusz corocznie zamieszczany być ma na budżecie Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to oznaczonem będzie według liczby lekcyj.

2. Wydatek na najem i restauracyę gmachów gimnazyów i progimnazyów, uskuteczniany być winien z ogólnego funduszu zamieszczonego w budżecie Kommissyi Oświecenia Publicznego i rozkładanego przez tęż Kommissyę, stosownie do potrzeb.

2-gi Annex do Nr. 69-go.

(Annex do art. 37-go.)

Wykaz liczby lekcyj tygodniowych w gimnazyach i progimnazyach Russkich.

A. W gimnazyach klassycznych.

Przedmioty	Klassy							Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii wyznania Greko-unickiego	2	2	2	2	2	2	2	14
Russki język z cerkiewno-słowiańskim i literatura . . .	6	6	6	4	4	4	5	35
Język łaciński	5	5	5	5	5	5	5	35
Język grecki	—	—	—	4	6	6	6	22

Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія и тригонометрія	3	3	3	3	3	3	3	21
Физика и космографія	—	—	—	—	2	2	2	6
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	2	10
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	2	2	3	7
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	2	—	6
Естественная исторія	2	3	2	—	—	—	—	7
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	2	2	14
Нѣмецкій или французскій языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Чистописаніе, черченіе и рисованіе	5	4	3	2	—	—	—	14
итого	30	30	30	30	32	32	32	216

Примѣчаніе 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ классного времени.

2. Въ классическихъ прогимназіяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

Б. Въ гимназіяхъ реальныхъ.

Предметы	Класы							Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ съ церковнославянскимъ и словесность	6	6	6	4	4	4	5	35
Латинскій языкъ	5	5	5	5	2	2	2	26
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія, тригонометрія и начала теоретической механики	3	3	3	3	5	5	5	27
Физика и космографія	—	—	—	—	5	3	4	12
Естественная исторія и химія	2	3	2	2	2	4	4	19
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	1	9
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	2	2	3	2	9
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8

Matematyka, arytmetyka, algebra, geometrya i trygonometrya	3	3	3	3	3	3	3	21
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	2	2	2	6
Historya powszechna . . .	—	—	2	2	2	2	2	10
Historya Rossyi i Polski . .	—	—	—	—	2	2	3	7
Geografia powszechna . . .	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	—	6
Historya naturalna	2	3	2	—	—	—	—	7
Język polski	2	2	2	2	2	2	2	14
Język niemiecki lub francuzki	3	3	3	2	2	2	2	17
Kalligrafia i rysunki	5	4	3	2	—	—	—	14
Razem .	30	30	30	30	32	32	32	216

Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane być mają w czasie wolnym od lekcyj.

2. W klassycznych progimnazyach liczba lekcyj rozłożoną być ma stosownie do liczby lekcyj w pierwszych czterech klassach niniejszego wykazu.

B. W gimnazyach realnych.

Przedmioty	Klassy							Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii wyznania Greko-Unickiego	2	2	2	2	2	2	2	14
Russki język z cerkiewno-słowiańskim i literatura . . .	6	6	6	4	4	4	5	35
Język łaciński	5	5	5	5	2	2	2	26
Matematyka, arytmetyka, algebra, geometrya, trygonometrya i początki mechaniki teoretycznéj	3	3	3	3	5	5	5	27
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	5	3	4	12
Historya naturalna i chemia .	2	3	2	2	2	4	4	19
Historya powszechna	—	—	2	2	2	2	1	9
Historya Rossyi i Polski . .	—	—	—	2	2	3	2	9
Geografia powszechna . . .	2	2	2	2	—	—	—	8

Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго . .	—	—	—	2	2	1	1	6
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	2	2	14
Нѣмецкій или французскій языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Чистописаніе, черченіе и рисованіе	5	4	3	2	2	2	2	20
итого .	30	30	30	30	32	32	32	216

Примѣчаніе 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ класснаго времени.

2. Въ реальныхъ прогимназіяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

№ 70.

Уставъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища въ Варшавѣ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Уставъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища въ Варшавѣ (*).

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Варшавское Главное Нѣмецкое Евангелическое училище имѣетъ цѣлью дать дѣтямъ обоего пола, нѣмецкаго происхожде-

(*) *Для полноты настоящаго Устава помѣщены въ немъ правила касающіяся женскаго отдѣленія сего училища.*

Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego . .	—	—	—	2	2	1	1	6
Język polski	2	2	2	2	2	2	2	14
Język niemiecki lub francuzki	3	3	3	2	2	2	2	17
Kalligrafia i rysunki	5	4	3	2	2	2	2	20
Razem . .	30	30	30	30	32	32	32	216

Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane być mają w czasie wolnym od lekcyj.

2. W realnych progimnazyach liczba lekcyj rozłożoną być winna stosownie do liczby lekcyj w pierwszych czterech klassach niniejszego wykazu.

N° 70.

Ustawa Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj w Warszawie.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku).

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego.“*

w Petersburgu,
d. 5(17)Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Ustawa Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj w Warszawie (*).

Rozdział Pierwszy.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka w Warszawie ma na celu dać dzieciom płci obojej niemieckiego pochodzenia i Ewange-

(*) W powyższéj ustawie, dla nierozrywania całości, pozostawiony i szereg przepisów dotyczących oddziału żeńskiego téj szkoły.

нія и Евангелическаго вѣроисповѣданія, общее образованіе, въ духѣ ихъ религіи и въ объемѣ среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 2.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище есть заведеніе открытое и состоитъ изъ двухъ отдѣленій: мужскаго, соотвѣтствующаго семиклассной классической гимназіи, и женскаго, соотвѣтствующаго шестиклассной женской гимназіи. Впрочемъ, для облегченія родителей, неимѣющихъ способовъ воспитывать дѣтей дома, при каждомъ изъ сихъ отдѣленій можетъ быть учрежденъ пансіонъ, съ разрѣшенія Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 3.

При Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ состоятъ педагогическіе курсы, для образованія Учителей начальныхъ Евангелическихъ училищъ.

Ст. 4.

Педагогическіе курсы суть заведеніе открытое; ученіе въ нихъ продолжается три года. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преимуществу теоретическое, а въ послѣднемъ году—по преимуществу практическое.

Ст. 5.

Для практическаго упражненія воспитанниковъ назначается состоящее при Евангелическо-Аугсбургской церкви въ Варшавѣ начальное училище, въ которомъ руководство учебною частію ввѣряется Директору Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

Ст. 6.

Варшавское Главное Нѣмецкое Евангелическое училище подчинено Управленію Народнаго Просвѣщенія и состоитъ въ непосредственномъ завѣдываніи Варшавской Евангелическо-Аугсбургской Консисторіи, Предсѣдатель которой есть вмѣстѣ съ тѣмъ и почетный Попечитель сего училища.

Ст. 7.

На Начальникѣ Варшавской Учебной Дирекціи лежитъ обязанность посѣщать это училище, для обозрѣнія онаго какъ въ педагогическомъ, такъ и въ другихъ отношеніяхъ. Замѣчанія свои онъ предлагаетъ Директору училища для зависящихъ отъ него соображеній, или представляетъ Управленію Народнаго Просвѣщенія.

lickiego wyznania, wykształcenie ogólne, w duchu ich religii i w zakresie średnich zakładów naukowych.

Art. 2.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka jest zakładem dla młodzieży przychodniéj i składa się z dwóch oddziałów: mezkiego, odpowiadającego siedmio-klassowemu gimnazyum klassycznemu, i żeńskiego, odpowiadającego żeńskiemu gimnazyum o sześciu klassach. Zresztą dla ulżenia rodzicom, nie mającym środków wychowania dzieci w domu, przy każdym z tych oddziałów może być urządzoną pensya, z decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 3.

Przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, urządzone być winny kursa pedagogiczne, dla sposobienia Nauczycieli do szkół elementarnych Ewangelickich.

Art. 4.

Kursa pedagogiczne są zakładem dla młodzieży przychodniéj; wykład nauk trwa w nich trzy lata. W pierwszych dwóch latach, wykład nauk ma być głównie teoretyczny, w ostatnim zaś roku głównie praktyczny.

Art. 5.

Dla praktycznych zajęć uczniów przeznacza się istniejąca przy kościele Ewangelicko-Augsburgskim w Warszawie szkoła elementarna, w któréj kierunek częścią naukową poruczonym zostanie Dyrektorowi Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

Art. 6.

Warszawska Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka podlega Zarządowi Oświecenia Publicznego, i zostaje w bezpośredniem zawiadywaniu Warszawskiego Ewangelicko-Augsburgskiego Konsystorza, Prezes którego jest zarazem Kuratorem honorowym téj szkoły.

Art. 7.

Naczelnik Warszawskiéj Dyrekcyi Naukowéj obowiązany jest zwiedzać tę szkołę, w celu kontrollowania jéj tak pod względem pedagogicznym, jako też pod innemi względami. Spostrzeżenia swoje winien objawić Dyrektorowi szkoły, dla wydania z jego strony stosownych rozporządzeń, albo też przedstawiać je Zarządowi Oświecenia Publicznego.

Ст. 8.

Варшавское Главное Нѣмецкое Евангелическое училище содержится на счетъ Казны Царства.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Отдѣленіе первое.

Директоръ и его Помощники.

Ст. 9.

Директоръ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища есть ближайшій Начальникъ всѣхъ заведеній, входящихъ въ составъ сего училища.

Ст. 10.

Директоръ избирается Варшавскою Евангелическо-Аугсбургскою Консисторіею изъ лицъ, получившихъ образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи и отличающихся своею педагогическою опытностію и представляется ею, чрезъ Управленіе Народнаго Просвѣщенія, на утвержденіе Совѣта Управленія Царства.

Ст. 11.

Директору училища подчиняются всѣ служащія въ ономъ лица.

Ст. 12.

Главная обязанность Директора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за внѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ ввѣреннаго ему училища, и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій касающихся онаго.

Ст. 13.

Директору училища предоставляется:

а) предсѣдательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ каждаго изъ трехъ заведеній, составляющихъ Главное Нѣмецкое Евангелическое училище, а равно и въ соединенномъ засѣданіи сихъ совѣтовъ;

б) избирать изъ лицъ, способныхъ и благонадежныхъ, Учителей и другихъ должностныхъ лицъ по учебно-воспитательной части, равно какъ и врача, и ходатайствовать у Консисторіи

Art. 8.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka w Warszawie ma być utrzymywaną kosztem Skarbu Królestwa.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

Oddział Pierwszy

Dyrektor i jego Pomocnicy.

Art. 9.

Dyrektor Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj jest najbliższym zwierzchnikiem wszystkich Zakładów, w skład szkoły tej wchodzących.

Art. 10.

Dyrektora wybiera Warszawski Augsburgsko-Ewangelicki Konsystorz, z pomiędzy osób, które odebrały wykształcenie wUniwersytecie lub innym wyższym zakładzie naukowym, i odznaczają się doświadczeniem pedagogiczném, i przedstawia go, za pośrednictwem Zarządu Oświecenia Publicznego, Radzie Administracyjnéj Królestwa do zatwierdzenia.

Art. 11.

Dyrektorowi szkoły podlegać mają wszystkie osoby przy tym zakładzie w służbie zostające.

Art. 12.

Główny obowiązek Dyrektora polega na czuwaniu tak nad biegiem wykładu nauk i wychowania, jak też nad porządkiem zewnętrznym i materyalnym, dobrym bytem powierzonéj mu szkoły, a w ogólności nad ścisłém wykonywaniem wszystkich postanowień tejże szkoły dotyczących.

Art. 13.

Dyrektorowi szkoły służy prawo:

a) prezydować w Radzie pedagogicznéj każdego z trzech zakładów, stanowiących Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką, jako też na połączonem posiedzeniu tych Rad;

b) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania Nauczycieli i inne osoby, mające służyć przy szkole po części naukowo-wychowawczéj, jako też Lekarza, wyjednywać u Konsy-

о представлении ихъ на утвержденіе Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія;

в) опредѣлять письмоводителя, писца и училищную прислугу;

г) входить съ представленіями въ Консисторію объ исходатайствованіи наградъ служащимъ подъ его вѣдѣніемъ лицамъ;

д) представлять подчиненныхъ ему лицъ къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособностію;

е) увольнять и представлять объ увольненіи въ отпускъ служащихъ подъ его начальствомъ лицъ на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній; и

ж) сноситься съ губернскими и другими мѣстными начальствами по дѣламъ училища, не требующимъ разрѣшенія Консисторіи.

Ст. 14.

Директоръ можетъ преподавать въ училищѣ одинъ изъ учебныхъ предметовъ, по своему избранію, безъ особаго за то вознагражденія.

Ст. 15.

По званію Предсѣдателя Педагогическаго Совѣта, Директоръ опредѣляетъ время обыкновенныхъ его засѣданій; созываетъ Совѣтъ въ чрезвычайныхъ случаяхъ по своему усмотрѣнію; предлагаетъ на обсужденіе свои предположенія по учебной и воспитательной части; соблюдаетъ очередь при разсмотрѣніи вопросовъ, вносимыхъ другими членами, направляетъ пренія, слѣдитъ за правильностію и порядкомъ засѣданій и объявляетъ опредѣленія Совѣта.

Ст. 16.

По учебной и воспитательной части мужскаго отдѣленія училища, Директоръ избираетъ одного изъ Учителей сего отдѣленія себѣ въ помощь, который, по представленію Консисторіи, утверждается въ званіи Помощника Директора Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 17.

Въ случаѣ болѣзни или отсутствія Директора, Помощникъ его вступаетъ во всѣ права и обязанности Директора.

Ст. 18.

Въ женскомъ отдѣленіи училища назначается въ помощь Ди-

storza przedstawienia tych osób do zatwierdzenia Kommisyi Rządowéj Oświecenia Publicznego;

c) przyjmować Sekretarza, kopiistę i niższą służbę szkolną;

d) czynić przedstawienia do Konsystorza o wyjednanie nagród dla osób pod jego zawiadywaniem w służbie zostających;

e) przedstawiać podwładne mu osoby do uwolnienia od obowiązków z powodu wysłużenia lat przepisanych na pensyę lub dla nieudolności;

f) udzielać lub wyjednywać urlopy osobom, pod jego zwierzchnictwem w służbie zostającym, na zasadzie obowiązujących w tym przedmiocie przepisów w Królestwie, i

g) znosić się z gubernialnemi i innemi Władzami miejscowemi w interessach szkoły, niewymagających decyzyi Konsystorza.

Art. 14.

Dyrektor może wykładać w szkole jeden z przedmiotów naukowych, według swego wyboru, bez oddzielnego za to wynagrodzenia.

Art. 15.

Dyrektor, jako Prezes Rady pedagogicznéj, wyznacza czas zwyczajnych jéj posiedzeń; zwołuje Radę w wypadkach nadzwyczajnych, podług swego uznania; oddaje do rozpoznania propozycye swoje, dotyczące części naukowéj i wychowawczéj; przestrzega kolejnego roztrząsania kwestyj, wnoszonych przez innych członków; kieruje dyskussyą; czuwa nad regularnością i porządkiem posiedzeń i objawia uchwały Rady.

Art. 16.

Do pomocy po części naukowéj i wychowawczéj męzkiego oddziału szkoły, Dyrektor wybierze sobie jednego z Nauczycieli tegoż oddziału, którego, na przedstawienie Konsystorza, zatwierdza w stopniu Pomocnika Dyrektora Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 17.

W razie choroby lub nieobecności Dyrektora, Pomocnik jego wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki Dyrektora.

Art. 18.

W żeńskim oddziale Szkoły Dyrektorowi dodaną będzie do

ректору, по учебно-воспитательной части сего отдѣленія, Главная Воспитательница, избираемая Директоромъ изъ лицъ, имѣющихъ свидѣтельство на званіе домашней учительницы и извѣстныхъ своею педагогическою опытностію.

Ст. 19.

Главная Воспитательница утверждается въ семъ званіи тѣмъ же порядкомъ, какъ и Помощникъ Директора.

Ст. 20.

Для ближайшаго завѣдыванія учебною частію педагогическихъ курсовъ, назначается, въ помощь Директору, Учитель-руководитель, который избирается Директоромъ изъ Учителей сего заведенія, извѣстныхъ своимъ педагогическимъ образованіемъ и опытностію въ дѣлѣ преподаванія и, по представленію Консисторіи, утверждается въ семъ званіи Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

ОТДѢЛЕНІЕ ВТОРОЕ.

Преподаватели и Воспитательницы.

Ст. 21.

Предметы ученія во всѣхъ трехъ заведеніяхъ, составляющихъ Главное Нѣмецкое Евангелическое училище, распредѣляются между штатными преподавателями и лицами, обучающими по найму. Къ преподаванію въ женскомъ отдѣленіи училища допускаются и учительницы.

Ст. 22.

Преподаватели наукъ и языковъ избираются Директоромъ какъ изъ подданныхъ Имперіи и Царства, такъ и изъ иностранцевъ, и, по представленію Консисторіи, утверждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Въ преподаватели мужскаго и женскаго отдѣленій училища опредѣляются лица, получившія образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи, а преподавателями педагогическихъ курсовъ могутъ быть и лица, окончившія съ успѣхомъ курсъ учительской семинаріи,

Ст. 23.

Въ Учители чистописанія, черченія и рисованія, а равно музыки и пѣнія, опредѣляются Директоромъ лица, доказавшія свое спеціальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ

pomocy po części naukowo-wychowawczéj tego oddziału Główna Nadzorczyni, wybrana przez Dyrektora, z pomiędzy osób posiadających świadectwa na stopień Nauczycielki domowéj i znanych ze swego doświadczenia pedagogicznego.

Art. 19.

Główna Nadzorczyni zatwierdzoną będzie na téj posadzie tym samym porządkiem jak Pomocnik Dyrektora.

Art. 20.

Do bliższego zawiadywania częścią naukową kursów pedagogicznych, przeznaczonym będzie do pomocy Dyrektorowi Nauczyciel-przewodniczący, którego wybiera tenże Dyrektor z pomiędzy Nauczycieli tego zakładu, znanych ze swego wykształcenia pedagogicznego i doświadczenia w uczeniu, a zatwierdza w tym charakterze Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Konsystorza.

ODDZIAŁ DRUGI.

Nauczyciele i Nauczycielki.

Art. 21.

Przedmioty naukowe we wszystkich trzech zakładach, stanowiących Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką, rozdzielają się pomiędzy Nauczycieli etatowych i najemnych. Do wykładu w żeńskim oddziale szkoły, dopuszczane być mogą i Nauczycielki.

Art. 22.

Wykładających nauki i języki wybiera Dyrektor, tak z pomiędzy poddanych Cesarstwa i Królestwa, jak i z pomiędzy cudzoziemców, a zatwierdza ich, na przedstawienie Konsystorza, Kommisya Rządowa Oświecenia Publicznego. Na Nauczycieli w męzkim i żeńskim oddziałach szkoły mianowane będą osoby, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie lub w innym wyższym Zakładzie naukowym, a Nauczycielami kursów pedagogicznych mogą być i osoby, które ukończyły z pożytkiem kurs nauk w Seminaryum Nauczycielskiem.

Art. 23.

Na Nauczycieli kalligrafii i rysunków, jak również muzyki i śpiewu przyjmowane być mają przez Dyrektora osoby specyalnie z temi przedmiotami, tudzież z najlepszemi metodami ich wy-

ихъ преподаванія. Они утверждаются въ должности порядкомъ означеннымъ въ ст. 22.

Ст. 24.

Воспитательницы, назначаемыя въ помощь Главной Воспитательницѣ, избираются Директоромъ изъ лицъ, имѣющихъ свидѣтельство на званіе домашней учительницы, и утверждаются порядкомъ, указаннымъ въ ст. 22.

Ст. 25.

Штатными законоучителями училища опредѣляются только лица Евангелическо-Аугсбургскаго исповѣданія; прочіе служащіе по учебно-воспитательной части избираются преимущественно изъ лицъ Евангелическаго исповѣданія, кромѣ Учителей русскаго языка и словесности, а также исторіи и географіи Россіи и Польши, которые назначаются изъ русскихъ.

Ст. 26.

Директору училища предоставляется распредѣлять по классамъ, между избранными имъ преподавателями, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ и ученицъ.

Ст. 27.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками и воспитанницами, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Директора, помогать ему въ наблюденіи за нравственностію и поведеніемъ учащихся внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи надлежащей между ними дисциплины.

ОТДѢЛЕНІЕ ТРЕТЬЕ.

Прочія должностныя лица.

Ст. 28.

При Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ состоитъ врачъ, избираемый Директоромъ училища и утверждаемый въ должности, по представленію Консисторіи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 29.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учащихся и постоянной заботливости о ихъ здоровьѣ, заключаются въ наблюденіи: *а)* чтобы въ училище не поступали дѣти, имѣющія тѣлесные недостатки и болѣзни, препятствующіе вступленію въ общественныя заведенія; *б)* чтобы въ помѣщеніи училища и въ распредѣле-

kładu obeznane. Zatwierdzenie ich w obowiązkach nastąpi porządkiem w artykule 22-m oznaczonym.

Art. 24.

Nauczycielki wyznaczone do pomocy Głównéj Nadzorczyni wybierane będą przez Dyrektora z pomiędzy osób, posiadających świadectwa na stopień Nauczycielki domowéj i zatwierdzane porządkiem w art. 22-m wskazanym.

Art. 25

Na etatowych Nauczycieli religii przyjmują się tylko osoby wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego, wszystkie zaś inne, służące po części naukowo-wychowawczéj, wybierają się głównie z osób Ewangelickiego wyznania, oprócz Nauczycieli russkiego języka i literatury a także geografii i historyi Rossyi i Polski, którzy winni być pochodzenia russkiego.

Art. 26.

Dyrektor szkoły może rozdzielać, pomiędzy wybranych przez niego Nauczycieli, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem się uczniów i uczennic.

Art. 27.

Prócz bliższego nadzoru nad uczniami i uczennicami, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Dyrektora, pomagać mu w doglądaniu moralności i sprawowania uczniów i za obrębem szkoły, również w utrzymywaniu należytéj między niemi karności.

ODDZIAŁ TRZECI.

Inne osoby należące do składu Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

Art. 28.

Przy szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj znajdować się ma Lekarz, którego wybiera Dyrektor szkoły, a zatwierdza w obowiązkach, na przedstawienie Konsystorza, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 29.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłéj troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem Lekarza jest jeszcze pilnować: *a*) żeby do szkoły nie wstępowały dzieci mające wady fizyczne i choroby, które tamują wstęp do zakładów publicznych; *b*) żeby w pomieszczeniu szkoły i w rozkładzie czasu zatrudnień uczących się zachowane były, o

ніи времени занятій учащихся соблюдались, на сколько возможно, гигіеническія условія; и *в*) чтобы упражненія учащихся въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильнаго развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять Директору училища и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того на врачѣ лежитъ обязанность пользовать, также безвозмездно, всѣхъ служащихъ при училищѣ лицъ.

Ст. 30.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому состоитъ писецъ.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 31.

Учебный курсъ мужскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища составляютъ слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій;
2) русскій языкъ и словесность;
3) нѣмецкій языкъ и словесность;
4 и 5) латинскій и греческій языки;
6) польскій языкъ;
7) математика;
8) физика и космографія;
9) естественная исторія;
10) всеобщая географія;
11) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
12) всеобщая исторія;
13) исторія Россіи и Польши;
14) чистописаніе, черченіе и рисованіе;
15) церковное пѣніе, и
16) гимнастика, для желающихъ.

Примѣчаніе 1. По желанію родителей ученики могутъ быть освобождаемы отъ изученія греческаго языка, въ замѣнъ котораго они обязаны слушать химію и усиленный курсъ математики и физики.

ile można, warunki hygieniczne, i c) żeby ćwiczenia w gimnastyce uczących się, zastosowane były do potrzeb regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje co do tych przedmiotów kommunikować Dyrektorowi Szkoły i przedstawiać je Radzie pedagogicznéj, dla roztrząśnięcia i wniesienia do protokółów jéj posiedzeń. Oprócz tego, Lekarz ma obowiązek leczenia bezpłatnego wszystkich osób w służbie przy szkole zostających.

Art. 30.

Załatwianie czynności kancellaryjnych w Szkole Główném Niemiecko-Ewangelickiéj należy do Sekretarza, któremu do pomocy ma być dodany kopiista.

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 31.

Kurs nauk w oddziale męzkim Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj stanowią następujące przedmioty:

1) nauka religii;
2) russki język i literatura;
3) niemiecki język i literatura;
4 i 5) języki łaciński i grecki;
6) język polski;
7) matematyka;
8) fizyka i kosmografia;
9) historya naturalna;
10) geografia powszechna;
11) geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;
12) historya powszechna;
13) historya Rossyi i Polski;
14) kalligrafia i rysunki;
15) śpiew kościelny, i
16) gimnastyka dla życzących.

Uwaga 1. Na żądanie rodziców, uczniowie mogą być zwolnieni od nauki języka greckiego, w zamian którego obowiązani będą słuchać chemii i wzmocnionego kursu matematyki i fizyki.

Примѣчаніе 2. Французскій языкъ преподается для желающихъ внѣ классного времени, равно какъ и еврейскій языкъ.

3. Ученикамъ высшаго класса мужскаго отдѣленія, предъ выпускомъ ихъ, сообщаются Директоромъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному, по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, учебнику или руководству, свѣдѣнія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 32.

Учебный курсъ въ женскомъ отдѣленіи составляютъ слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій;

2) русскій языкъ и словесность;

3) нѣмецкій языкъ и словесность;

4) польскій языкъ;

5) французскій языкъ;

6) ариѳметика и свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ вседневной жизни;

7) физика;

8) естественная исторія;

9) всеобщая географія;

10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;

11) всеобщая исторія;

12) исторія Россіи и Польши;

13) чистописаніе, черченіе и рисованіе;

14) рукодѣлія;

15) церковное пѣніе, и

16) гимнастика, для желающихъ.

Ст. 33.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій съ упражненіями въ искусствѣ катихизаціи;

2) основанія дидактики и частная методика отдѣльныхъ предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ;

3) русскій языкъ;

Uwaga 2. Język francuzki dla życzących wykładany będzie w czasie wolnym od innych lekcyj, również jak i język hebrajski.

3. Uczniom najwyższéj klassy mezkiego oddziału, przed ich ostatecznem wyjściem, mają być przez Dyrektora lub Nauczyciela historyi Rossyi i Polski w krótkim wykładzie udzielone, według przewodnika lub podręcznika umyślnie na ten cel z rozporządzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego ułożonego, wiadomości o zasadniczych prawach Cesarstwa i oznaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 32.

Kurs nauk w oddziale żeńskim stanowią następujące przedmioty:

1) nauka religii;
2) russki język i literatura;
3) niemiecki język i literatura;
4) język polski;
5) język francuzki;
6) arytmetyka i wiadomości z geometryi, w zastosowaniu do potrzeb życia codziennego;
7) fizyka;
8) historya naturalna;
9) geografia powszechna;
10) geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;
11) historya powszechna;
12) historya Rossyi i Polski;
13) kalligrafia i rysunki;
14) rękodzieła;
15) śpiew kościelny, i
16) gimnastyka dla życzących.

Art. 33.

Na kursach pedagogicznych wykładane być mają następujące przedmioty:

1) nauka religii z ćwiczeniami w sztuce katechetycznéj;
2) zasady dydaktyki i szczegółowa metodyka oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych;
3) język russki;

4) нѣмецкій языкъ;

5) польскій языкъ;

6) ариѳметика и свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ вседневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землемѣрныхъ орудій;

7) объясненіе главныхъ явленій природы;

8) ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности. Общее обозрѣніе частей свѣта. Описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ;

9) важнѣйшія эпохи изъ всеобщей исторіи и изъ исторіи Россіи и Польши;

10) игра на органѣ, скрипкѣ и ученіе о гармоніи;

11) церковное пѣніе;

12) чистописаніе, черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и съ натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни;

13) практическія занятія садоводствомъ, и

14) гимнастика.

Ст. 34.

Учебный языкъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ есть по преимуществу нѣмецкій; а русскій языкъ и словесность, равно какъ исторія и географія Россіи и Польши, должны быть преподаваемы на русскомъ языкѣ.

Ст. 35.

Курсъ ученія во всѣхъ входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища заведеніяхъ годичный.

Ст. 36.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса во всѣхъ трехъ заведеніяхъ училища опредѣляется особыми программами, составленными Педагогическимъ Совѣтомъ училища, одобренными Консисторіею и утвержденными Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 37.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особыхъ таблицахъ, приложенныхъ къ сей статьѣ, которыя, оставаясь неизмѣнными относительно

4) język niemiecki;

5) język polski;

6) arytmetyka i wiadomości z geometryi, w zastosowaniu do potrzeb życia codziennego. Praktyczne obeznanie z użyciem najprostszych narzędzi mierniczych;

7) wyjaśnienie głównych zjawisk natury;

8) obeznanie z naturalnemi płodami krajowemi i z użyciem ich w rolnictwie, rzemiosłach i przemyśle. Przegląd ogólny części świata. Opis Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym;

9) epoki ważniejsze z historyi powszechnéj i z historyi Rossyi i Polski;

10) gra na organach, skrzypcach i nauka o harmonii;

11) śpiew kościelny;

12) kalligrafia, rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i do życia praktycznego;

13) zajęcia praktyczne w ogrodnictwie, i

14) gimnastyka.

Art. 34.

Językiem naukowym w Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj jest głównie język niemiecki; russki zaś język i literatura, również historya i geografia Rossyi i Polski winny być wykładane w języku russkim;

Art. 35.

Kurs nauki we wszystkich zakładach, wchodzących w skład Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, jest roczny.

Art. 36.

Obszerność wykładu przedmiotów kursu naukowego, we wszystkich trzech zakładach szkoły, ustanawia się oddzielnémi programmatami, ułożonémi przez Radę pedagogiczną tejże szkoły, przyjętémi przez Konsystorz i zatwierdzonémi przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 37.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy oznaczone są w oddzielnych wykazach, do niniejszego artykułu dołączonych, które, nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj

общаго числа уроковъ по каждому предмету, могутъ, по представленію Педагогическаго Совѣта училища, одобренному Консисторіею и утвержденному Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 38.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 39.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 40.

Учебный годъ начинается съ 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Іюня.

Ст. 41.

По окончаніи учебнаго года происходитъ публичный актъ, на которомъ: читается отчетъ о состояніи и дѣятельности, за минувшій годъ, учебныхъ заведеній, входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища; объявляются имена учениковъ и ученицъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы; раздаются награды учащимся, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный курсъ. На актѣ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно одобренныя Совѣтомъ.

Ст. 42.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище должно имѣть: 1) библіотеку, состоящую: *а*) изъ книгъ, могущихъ способствовать къ обогащенію Учителей познаніями и *б*) изъ книгъ, предназначенныхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ съ химическою лабораторіею; 3) собраніе математическихъ инструментовъ; 4) необходимыя пособія по естественной исторіи; 5) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 6) музыкальные

w każdym przedmiocie, mogą wszakże, na przedstawienie Rady pedagogicznéj szkoły, przyjęte przez Konsystorz i zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, być zmienionemi co do rozkładu liczby lekcyj w każdym przedmiocie na klassy.

Art. 38.

Czas każdodziennego rozpoczęcia lekcyj w Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej oznaczony zostanie osobną instrukcyą, wydać się mającą przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 39.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, wyjąwszy dni niedzielne i uroczyste, oraz wakacye letnie i zimowe, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Oprócz tego, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniéj do Przewodniéj Niedzieli.

Art. 40.

Rok szkolny rozpoczynać się ma dnia 3 (15) Sierpnia, a kończyć się z dniem 18 (30) Czerwca.

Art. 41.

Po skończonym roku szkolnym odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytaném będzie sprawozdanie za rok ubiegły o stanie i działalności zakładów naukowych, wchodzących w skład Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, ogłoszone zostaną nazwiska uczniów i uczennic, otrzymujących promocyę do klass wyższych, rozdawane będą nagrody uczącym się, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz attestaty tym, którzy z pożytkiem ukończyli pełny kurs nauk. Na akcie Członkowie Rady pedagogicznéj mogą mieć mowy, uprzednio przyjęte przez Radę.

Art. 42.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka posiadać ma: 1) bibliotekę, składającą się: *a*) z dzieł mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i *b*) z książek, przeznaczonych do użytku uczących się; 2) gabinet fizyczny z laboratoryum chemicznem; 3) zbiór instrumentów matematycznych; 4) pomoce naukowe, niezbędne przy wykładzie historyi naturalnej; 5) dostateczną ilość mapp jeograficznych i globusów, planów, rysunków i

инструменты и ноты для музыки и пѣнія, и 7) гимнастическіе снаряды.

Ст. 43.

Библіотека поручается библіотекарю, избираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. За завѣдываніе библіотекою полагается особая, опредѣленная въ штатѣ, плата.

Глава Четвертая.

А. Учащіеся въ мужскомъ отдѣленіи.

Ст. 44.

Въ мужское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища принимаются дѣти всѣхъ состояній преимущественно евангелическаго исповѣданія; но могутъ быть принимаемы и дѣти другихъ исповѣданій.

Ст. 45.

Поступающіе въ мужское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища должны представить Директору училища свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи; медицинское же свидѣтельствованіе поступающихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается училищнымъ врачемъ.

Ст. 46.

Въ первый классъ мужскаго отдѣленія училища принимаются дѣти не моложе десяти лѣтъ, умѣющія читать и писать по русски и по нѣмецки и знающія главныя молитвы, а изъ ариѳметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. Во всѣ слѣдующіе классы этого отдѣленія принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 47.

Воспитанники другихъ среднихъ учебныхъ заведеній Имперіи и Царства могутъ быть принимаемы въ соотвѣтственные классы мужскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища безъ испытанія, если они на столько знаютъ русскій и

modeli do rysunku; 6) instrumenta muzyczne i nuty do muzyki i śpiewu, i 7) przyrządy gimnastyczne.

Art. 43.

Biblioteka powierzoną będzie bibliotekarzowi, wybieranemu przez Radę pedagogiczną na lat dwa z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu, do którego należą, pozostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. Za utrzymanie biblioteki przeznacza się oddzielna płaca w etacie oznaczona.

Rozdział Czwarty.

A. Uczniowie oddziału mezkiego.

Art. 44.

Do mezkiego oddziału Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj przyjmowane być mają dzieci wszystkich stanów, a przedewszystkiem wyznaniaEwangelickiego; lecz mogą być przyjmowane i dzieci innych wyznań.

Art. 45.

Wstępujący do mezkiego oddziałuSzkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, powinni przedstawić Dyrektorowi szkoły świadectwa co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom tamującym wejście do zakładu publicznego, udziela Lekarz szkoły.

Art. 46.

Do pierwszéj klassy mezkiego oddziału szkoły, przyjmują się dzieci nie młodsze jak lat dziesięciu, umiejące czytać i pisać po russku i po niemiecku, oraz główne modlitwy, a z arytmetyki: dodawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Do wszystkich następnych klass tego oddziału przyjmowaną będzie młodzież usposobienia i wieku odpowiedniego właściwéj klassie.

Art. 47.

Uczniowie innych średnich zakładów naukowych w Cesarstwie i Królestwie, mogą być przyjmowani do odpowiednich klass mezkiego oddziału Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, bez egzaminu, jeśli znajomość języka russkiego i niemieckiego posiadają

нѣмецкій языки, что могутъ слѣдовать за преподаваніемъ предметовъ въ этихъ классахъ.

Ст. 48.

Общій пріемъ учениковъ въ мужское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особо уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ и въ теченіи учебнаго курса, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который пожелаетъ поступить.

Ст. 49.

Ученики мужскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ гимназіяхъ Царства Польскаго.

Ст. 50.

Съ каждаго ученика взимается за ученіе по пятнадцати рублей въ годъ. Плата сія вносится въ Казну Царства пололугодно, впередъ за каждое полугодіе. Непредставившіе, въ теченіи первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносѣ платы за ученіе увольняются изъ заведенія, но могутъ быть снова приняты, по представленіи квитанціи во взносѣ платы за все полугодіе.

Ст. 51.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ, преимущественно Евангелическаго исповѣданія, заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. Освобожденіе отъ платы за ученіе имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 52.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ опредѣляются особыми правилами, составленными Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденными Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; причемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ заведенія; каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта.

Ст. 53.

Въ концѣ учебнаго года ученики подвергаются испытанію

w takim stopniu, że mogą słuchać wykładu przedmiotów w tych klássach.

Art. 48.

Ogólny zapis uczniów, do męzkiego oddziału Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, odbywa się corocznie, przed rozpoczęciem kursu nauk; wszelako Rada pedagogiczna, z powodów szczególniéj na wzgląd zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych znajomościach i rozwinięciu, może słuchać kursu w téj klassie, do któréj przyjętym być pragnie.

Art. 49.

Uczniowie męzkiego oddziału Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj nosić mają ubranie formy przepisanéj dla uczących się w gimnazyach Królestwa Polskiego.

Art. 50.

Od każdego ucznia pobieraną będzie opłata za naukę po rsr. piętnaście rocznie. Opłata takowa wnoszoną być ma do Skarbu Królestwa, co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożą w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonéj opłaty za naukę, otrzymają uwolnienie z zakładu, lecz mogą być przyjęci na powrót, gdy złożą kwity takowe z uiszczonéj opłaty za całe półrocze.

Art. 51.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za naukę uczniów niedostatnich, przedewszystkiem wyznania Ewangelickiego, zasługujących na to swym postępem w naukach, pilnością i sprawowaniem. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 52.

Kary dyscyplinarne za przewinienia uczniów ustanowione będą oddzielnemi przepisami, ułożyć się mającémi przez Radę pedagogiczną i zatwierdzonémi przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego; przyczem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z zakładu, któréj to karze podlegają uczniowie nie inaczéj jak na zasadzie uchwały Rady pedagogicznéj.

Art. 53.

W końcu każdego roku szkolnego, uczniowie poddawani być

изъ всего пройденнаго въ теченіе года и по результатамъ этого испытанія удостоиваются перевода въ высшіе классы. Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учащихся установляются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 54.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ большей части предметовъ, въ томъ числѣ въ русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 55.

Ученики, пробывшіе въ одномъ классѣ два года и неудостоенные затѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 56.

Окончательное испытаніе учениковъ производится Педагогическимъ Совѣтомъ, на основаніи правилъ, составленныхъ Совѣтомъ и утвержденныхъ, по представленію Консисторіи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 57.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ мужскомъ отдѣленіи Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати учебнаго заведенія. Сверхъ того, для награды отличнымъ по поведенію изъ окончившихъ курсъ и оказавшимъ весьма удовлетворительные успѣхи въ большей части предметовъ и въ томъ числѣ въ русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ и словесности, назначаются медали, золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 58.

Лица, неучившіяся въ мужскомъ отдѣленіи Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полнаго курса предметовъ, преподаваемыхъ въ семъ заведеніи, наравнѣ съ учениками заведенія и въ одно съ ними

mają egzaminowi z całego kursu, wyłożonego w ciągu roku, i według rezultatu tego egzaminu, przyznane sobie mieć będą promocye do klass wyższych. Wyrazy, jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów, przepisze osobna instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 54.

Uczniowie pierwszych sześciu klass wzorowego sprawowania i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w większéj części przedmiotów, a w ich liczbie z języka russkiego i niemieckiego, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdéj klassy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 55.

Uczniowie, którzy po dwuletnim pobycie w jednéj i téj saméj klassie nie otrzymają promocyi do klassy następnéj, mają być z zakładu uwolnieni.

Art. 56.

Ostateczny egzamen uczniów odbywa Rada pedagogiczna, na zasadzie przepisów, ułożonych przez tęż Radę i na przedstawienie Konsystorza, przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego zatwierdzonych.

Art. 57.

Uczniowie, którzy z pożytkiem ukończyli pełny kurs nauk w męzkim oddziale Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, otrzymają attestaty, za podpisem Członków Rady pedagogicznéj i opatrzone pieczęcią zakładu naukowego. Nadto, na nagrody uczniom odznaczającym się wzorowem sprawowaniem, którzy ukończyli kurs nauk i okazali zupełnie zadowalniający postęp w większéj części przedmiotów, a w liczbie tych w językach russkim, niemieckim i w literaturze, przeznaczają się medale złote i srebrne, ilość których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 58.

Osoby, które nie pobierały nauk w męzkim oddziale Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, mają prawo składać egzamen z całego kursu przedmiotów w tym zakładzie wykładanych, na równi z uczniami zakładu i w jednym z nimi czasie, przeznaczonym

время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ курсѣ получаютъ въ томъ свидѣтельство.

Примѣчаніе. Испытаніе для постороннихъ лицъ изъ полнаго курса училища начинается въ русскаго языка и словесности, и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

Б. Учащіяся въ женскомъ отдѣленіи.

Ст. 59.

Въ женское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища принимаются дѣти на тѣхъ же условіяхъ, какія означены въ ст. 44 и 45 настоящаго Устава.

Ст. 60.

Въ первый классъ женскаго отдѣленія училища принимаются дѣти не моложе девяти лѣтъ, умѣющія читать и писать по русски и по нѣмецки и знающія главныя молитвы, а изъ ариѳметики сложеніе и вычитаніе.

Ст. 61.

Воспитанницы другихъ среднихъ учебныхъ заведеній Имперіи и Царства могутъ поступать въ соотвѣтственные классы женскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища безъ испытанія, съ условіемъ, относительно знанія русскаго и нѣмецкаго языковъ, означеннымъ въ ст. 47 сего Устава.

Ст. 62.

Общій пріемъ воспитанницъ въ женское отдѣленіе бываетъ въ то же время, когда принимаются и воспитанники въ мужское отдѣленіе; а также на основаніи, указанномъ въ ст. 48 сего Устава, пріемъ воспитанницъ можетъ быть дозволяемъ и въ теченіе учебнаго года.

Ст. 63.

Съ каждой ученицы взимается за ученіе по пятнадцати рублей въ годъ. Время взноса этой платы и послѣдствія несвоевременнаго представленія ея для ученицъ женскаго отдѣленія тѣ же, какія и для учащихся въ отдѣленіи мужскомъ (ст. 50).

Ст. 64.

Освобожденіе недостаточныхъ ученицъ отъ платы за ученіе производится на основаніи ст. 51-й сего Устава.

na egzamina. Ci, którzy należycie złożą egzamen z całego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Egzamen postronnych osób z całego kursu szkolnego rozpoczynać się ma od języka russkiego i literatury, a tym, którzy okażą niedostateczną znajomość tych przedmiotów, odmówione być ma składanie dalszego egzaminu.

B. Uczennice oddziału żeńskiego.

Art. 59.

Do oddziału żeńskiego Szkoły Główněj Niemiecko-Ewangelickiéj mają być przyjmowane dzieci, pod temi samemi warunkami, jakie są oznaczone w artykułach 44 i 45-m niniejszéj ustawy.

Art. 60.

Do klassy pierwszéj żeńskiego oddziału szkoły przyjmują się dzieci nie młodsze jak lat dziewięciu, umiejące czytać i pisać po russku i po niemiecku i główne modlitwy, tudzież z arytmetyki: dodawanie i odejmowanie.

Art. 61.

Uczennice innych średnich zakładów naukowych w Cesarstwie i Królestwie mogą wstępować do odpowiednich klass oddziału żeńskiego Szkoły Główněj Niemiecko-Ewangelickiéj, bez egzaminu, pod warunkiem, co do języków russkiego i niemieckiego, w art. 47-m niniejszej ustawy oznaczonym.

Art. 62.

Ogólny zapis uczennic do oddziału żeńskiego odbywać się ma w tym samym czasie, co zapis uczniów do oddziału męzkiego i też na zasadzie wskazaněj w art. 48-m niniejszéj ustawy, przyjęcie uczennic może być dozwolonem i wciągu roku szkolnego.

Art. 63.

Od każdéj uczennicy pobieraną być ma opłata za naukę po piętnaście rubli na rok. Termin uiszczania takowéj opłaty, oraz skutki niezłożenia jéj we właściwym czasie będą dla uczennic oddziału żeńskiego też same, jak dla uczniów oddziału męzkiego (art. 50).

Art. 64.

Uwolnienie uczennic niedostatnich od opłaty za naukę odbywać się ma na zasadzie art. 51-go niniejszéj ustawy.

Ст. 65.

Относительно дисциплинарныхъ взысканій за проступки учениць, производства испытаній, какъ переводныхъ, такъ и окончательныхъ, опредѣленія степени познаній, назначенія наградъ, выдачи аттестатовъ и увольненія изъ заведенія неуспѣвающихъ учениць — соблюдаются тѣ же правила, какія изложены въ ст. 52—58 сего Устава.

В. Учащіеся въ педагогическихъ курсахъ.

Ст. 66.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди, принадлежащіе къ Евангелическо-Аугсбургскому и Евангелическо-Реформатскому исповѣданію.

Ст. 67.

Поступающіе въ педагогическіе курсы, кромѣ свидѣтельства о своемъ возрастѣ и званіи, должны представить Директору училища свидѣтельство о конфирмаціи и удостовѣреніе о хорошемъ поведеніи отъ пастора того прихода, къ которому принадлежитъ поступающій. Медицинское же освидѣтельствованіе поступающихъ производится училищнымъ врачемъ, на основаніи ст. 45-й настоящаго Устава.

Ст. 68.

Въ первый курсъ педагогическаго отдѣленія принимаются молодые люди, достигшіе 15-ти лѣтняго возраста, выдержавшіе, на нѣмецкомъ языкѣ, испытаніе въ объемѣ двухкласснаго начальнаго училища и умѣющіе разбирать ноты.

Ст. 69.

Въ педагогическое отдѣленіе можетъ быть дозволяемъ пріемъ, кромѣ перваго курса, еще и во второй, для тѣхъ, которые не моложе 16 лѣтъ и знаютъ пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 70.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни платы за ученіе, ни форменной одежды.

Ст. 71.

На стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Правительственной

Art 65.

Co do dyscyplinarnych kar na uczennice za przewinienia, odbywania egzaminów dla otrzymania promocyi i egzaminów ostatecznych, oznaczania stopni usposobienia, przyznawania nagród, wydawania attestatów i uwolniania z zakładu uczennic, nieczyniących postępu, zachowane być mają też same przepisy, jakie są wyłożone w art. 52—58 niniejszéj ustawy.

C. Uczniowie Kursów pedagogicznych.

Art. 66.

Na kursa pedagogiczne przyjmowani będą młodzi ludzie wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Ewangelicko-Reformowanego.

Art. 67.

Wstępujący na kursa pedagogiczne, oprócz świadectwa pochodzenia i wieku, powinni przedstawić Dyrektorowi szkoły świadectwo odbytéj konfirmacyi, tudzież dowód dobrego sprawowania, wydany przez Pastora téj parafii, do któréj wstępujący należy. Lekarskie zaś poświadczenie o wstępujących odbędzie Lekarz szkoły, na zasadzie art. 45-go niniejszéj ustawy.

Art. 68.

Na pierwszy kurs oddziału pedagogicznego, przyjmowani będą młodzi ludzie, którzy mają lat 15-cie skończonych i którzy złożyli w języku niemieckim egzamen, w zakresie dwuklassowéj szkoły elementarnéj, tudzież umieją czytać nuty.

Art. 69.

Do oddziału pedagogicznego może być dozwalany zapis, nie tylko na pierwszy, ale i na drugi kurs, tym, którzy mają nie mniéj jak 16-cie lat wieku i znają wykład kursu pierwszego.

Art. 70.

Dla uczniów kursów pedagogicznych nie ustanawia się ani opłaty za naukę, ani ubrania przepisanéj formy.

Art. 71.

Na stypendya dla uboższych i zdolniejszych uczniów kursów pedagogicznych, ustanawia się etatem oddzielna summa. Przy ustanowieniu liczby i wysokości stypendyów, niemniéj przy naznaczeniu takowych, Dyrektor Główny Kommissyi Rządowéj Oświe-

Коммисіи Народнаго Просвѣщенія соображается съ представленіемъ Евангелическо-Аугсбургской Консисторіи, основаннымъ на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта, и съ количествомъ населенія Евангелическо-Аугсбургскаго и Евангелическо Реформатскаго исповѣданій въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 72.

Ученики, неподающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опредѣленію Педагогическаго Совѣта.

Ст. 73.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ опредѣляются на основаніи ст. 52 сего устава.

Ст. 74.

Испытанія въ педагогическихъ курсахъ полагаются двоякаго рода — переводныя и окончательныя. Первыя производятся, въ концѣ учебнаго года, изъ всего, въ теченіе года пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитанниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіи трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 75.

Переводныя испытанія производятся въ присутствіи Учителя-руководителя и двухъ преподавателей, а окончательныя, какъ теоретическія, такъ и практическія, въ полномъ составѣ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 76.

Относительно опредѣленія степени познаній учениковъ соблюдается правило, изложенное въ ст. 53-й настоящаго Устава.

Ст. 77.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

Ст. 78.

Аттестатъ на званіе Учителя начальнаго училища выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя; оказавшіе же весьма удовлетворительные успѣхи по крайней мѣрѣ въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ въ русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ, получаютъ аттестатъ съ отличіемъ,

cenia Publicznego zastosuje się do przedstawienia Konsystorza Ewangelicko-Augsburgskiego, opartego na uchwale Rady pedagogicznéj, jako też do liczby ludności wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Ewangelicko-Reformowanego w Królestwie Polskiem.

Art. 72.

Uczniowie, nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, mają być uwolnieni z zakładu, na zasadzie uchwały Rady pedagogicznéj.

Art. 73.

Kary dyscyplinarne na uczniów wyznaczane będą na zasadzie art. 52-go niniejszéj ustawy.

Art. 74.

Egzamina na kursach pedagogicznych mają być dwojakie: przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego ze wszystkiego co w ciągu tegoż roku było wyłożonem, drugie zaś przy ostatecznem wypuszczeniu uczniów z zakładu z całego kursu trzechletniego. Ostateczne egzamina winny być nietylko z teoryi, ale i praktyczne.

Art. 75.

Egzamina przechodnie odbywać się mają w obecności Nauczyciela przewodniczącego i dwóch wykładających, a ostateczne, tak z teoryi, jak i z praktyki, w obecności całego składu Rady pedagogicznéj.

Art. 76.

Pod względem oznaczania stopnia usposobienia uczniów, zachowany być ma przepis zawarty w art. 53-m niniejszéj ustawy.

Art. 77.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem cały kurs nauk, otrzymają attestaty za podpisem Członków Rady pedagogicznéj i opatrzone pieczęcią Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

Art. 78.

Attestat na stopień Nauczyciela szkoły elementarnéj ma być wydawany tym tylko uczniom, którzy otrzymali stopnie zadowalniające ze wszystkich przedmiotów; ci zaś, którzy okazali postęp zupełnie zadowalniający, przynajmniéj z połowy przedmiotów, a w ich liczbie i z języków russkiego i niemieckiego, otrzymają atte-

и опредѣляются Учителями въ училищахъ городскихъ и въ двухклассныхъ сельскихъ.

Ст. 79.

Неудостоенные аттестата могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ голъ и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независѣвшихъ отъ нихъ обстоятельствъ и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ признана вполнѣ уважительною.

Ст. 80.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія ихъ въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начальнаго Учителя четыре года по назначенію подлежащаго начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученныя ими стипендіи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 81.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся преимущественно къ учебной и воспитательной части Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, а также для наблюденія за хозяйственною частію училища и для повѣрки отчетности, состоитъ при ономъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 82.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Директора, всѣ лица, служащія по учебно-воспитательной части въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, училищный врачъ, имѣющій въ такомъ случачѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами

Ст. 83.

По различію заведеній, входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, засѣданія Педагогическаго Совѣта бываютъ трояраго рода: по отдѣленію мужскому, по отдѣленію женскому, и по педагогическимъ курсамъ.

Ст. 84.

Въ засѣданіяхъ Совѣта, сверхъ Директора и его помощни-

stat z odznaczeniem się, i mianowani będą Nauczycielami szkół miejskich i dwuklassowych wiejskich.

Art. 79.

Nie otrzymujący attestatów mogą pozostać na kursach jeszcze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wypływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznaną będzie za zasługującą na uwzględnienie.

Art. 80.

Uczniowie, którzy mieli stypendya rządowe podczas pobytu swego na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata podług przeznaczenia właściwéj władzy, jeśli nie zwrócą summy wydanéj na pobrane przez nich stypendya.

Rozdział Piąty.

Rada pedagogiczna.

Art. 81.

Do roztrząsania kwestyj dotyczących głównie części naukowéj i wychowawczéj Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, jako też do nadzoru nad częścią ekonomiczną tejże szkoły i dla sprawdzania rachunków, znajdować się będzie przy niéj Rada pedagogiczna.

Art. 82.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencyą Dyrektora, wszystkie osoby służące po części naukowo-wychowawczéj przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznéj wzywany być może, według uznania Prezesa Lekarz szkoły, mający w takim razie prawo głosu, na równi z innemi Członkami.

Art. 83.

Stosownie do różności zakładów, wchodzących w skład Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej, posiedzenia Rady pedagogicznéj bywają trojakiego rodzaju: dotyczące oddziału męzkiego, oddziału żeńskiego i kursów pedagogicznych.

Art. 84.

Na posiedzeniach Rady, oprócz Dyrektora i jego Pomocnika,

ка, участвуютъ преподаватели соотвѣтствующихъ заведеній; въ засѣданіяхъ по женскому отдѣленію принимаютъ также участіе Главная Воспитательница, ея помощницы и учительницы, а въ засѣданія по педагогическимъ курсамъ, по усмотрѣнію Директора, можетъ быть приглашаемъ и Учитель начальнаго училища, состоящаго при Евангелическо-Аугсбургской церкви.

Ст. 85.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта суть:

1) пріемъ учащихся и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;

2) выдача аттестатовъ тѣмъ изъ нихъ, которые съ успѣхомъ окончили полный курсъ ученія;

3) опредѣленіе наградъ отличившимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами;

4) удостоеніе лицъ Евангелическаго исповѣданія, по надлежащемъ испытаніи, званія домашняго Учителя и домашней Учительницы, равно какъ и начальнаго Учителя и начальной Учительницы;

5) избраніе изъ членовъ Совѣта лица, завѣдывающаго библіотекою заведенія;

6) выборъ книгъ для библіотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ библіотеки;

7) выборъ и пріобрѣтеніе учебныхъ пособій и руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія;

8) разсмотрѣніе программъ преподаванія по каждому предмету;

9) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Директоромъ училища къ началу учебнаго года;

10) обсужденіе пріемовъ и способовъ руководства практическими занятіями учениковъ педагогическихъ курсовъ;

11) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Директоромъ;

12) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ за проступки учащихся;

13) обсужденіе болѣе важныхъ проступковъ учащихся и опредѣленіе мѣры взысканія съ виновныхъ;

uczestniczą Nauczyciele właściwych oddziałów; na posiedzeniach, dotyczących oddziału żeńskiego, uczestniczą główna Nadzorczyni, jéj pomocnice i nauczycielki, a na posiedzenia, dotyczące kursów pedagogicznych, według uznania Dyrektora, może być też wzywany Nauczyciel szkoły elementarnéj, istniejącéj przy kościele Ewangelicko-Augsburgskim.

Art. 85.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznéj są:

1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednéj klassy do drugiéj;

2) przyznawanie attestatów tym z pomiędzy nich, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk;

3) wyznaczanie nagród odznaczającym się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;

4) przyznawanie osobom wyznania Ewangelickiego, po należytym egzaminie, stopnia Nauczyciela domowego i Nauczycielki domowéj, jako też Nauczyciela elementarnego i Nauczycielki elementarnéj;

5) wybór z grona Członków Rady osoby, mającéj zawiadywać biblioteką zakładu;

6) wybór dzieł do biblioteki, oraz ułożenie przepisów o sposobie utrzymywania biblioteki i wydawania z niéj książek;

7) wybór i nabywanie pomocy naukowych i przewodników z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego;

8) rozpoznawanie programmów wykładu każdego przedmiotu;

9) przeglądanie tygodniowego rozkładu lekcyj na klassy, ułożonego przez Dyrektora szkoły z początkiem roku szkolnego;

10) ocenienie metody i sposobów kierowania praktycznemi zajęciami uczniów pedagogicznych kursów;

11) roztrząsanie sporządzanych przez Dyrektora sprawozdań rocznych z części naukowo-wychowawczéj i ekonomicznéj;

12) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych, za przewinienia uczniów;

13) rozpoznawanie ważniejszych wykroczeń uczniów i wymierzanie stopnia kary na winnych;

14) увольненіе изъ заведенія воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ, не подающихъ надежды, что со временемъ будутъ хорошими Учителями;

15) освобожденіе отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ и ученицъ;

16) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендій изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату педагогическихъ курсовъ, и предположенія о размѣрѣ стипендій;

17) заключеніе условій на поставку необходимыхъ для заведенія вещей;

18) наблюденіе за правильнымъ употребленіемъ училищныхъ суммъ;

19) ежегодная повѣрка имущества заведенія, и

20) изысканіе и обсужденіе мѣръ, клонящихся къ улучшенію учебной, воспитательной и хозяйственной частей заведенія.

Ст. 86.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 4, 7, 8, 11, 12, 16, 19, и 20 предыдущей статьи, должны быть представляемы, черезъ Консисторію, на рѣшеніе Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 87.

Всѣ протоколы засѣданій Педагогическаго Совѣта ведутся помощникомъ Директора и представляются, въ копіяхъ, Консисторіи.

Ст. 88.

Засѣданія Педагогическаго Совѣта бываютъ, въ теченіи учебнаго времени, одинъ разъ въ мѣсяцъ для каждаго заведенія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, а, въ случаѣ надобности, могутъ быть и чаще.

Ст. 89.

Засѣданіе Совѣта можетъ состояться только при двухъ третяхъ членовъ того заведенія, по дѣламъ котораго должно происходить совѣщаніе.

Ст. 90.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Евангелическо-Аугсбургской Конси-

14) uwalnianie z zakładu uczniów kursów pedagogicznych, nie czyniących nadziei, że z czasem będą dobrymi Nauczycielami;

15) zwalnianie niedostatnich uczniów i uczennic od opłaty za naukę;

16) wybieranie uczniów, w celu przyznania im stypendyów, z funduszu na ten przedmiot w etacie kursów pedagogicznych oznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyów;

17) zawieranie umów na dostawę potrzebnych dla zakładu przedmiotów;

18) czuwanie nad właściwém użyciem funduszów szkolnych;

19) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu, i

20) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowéj, wychowawczéj i ekonomicznéj zakładu.

Art. 86.

Uchwały Rady pedagogicznéj, w przedmiotach oznaczonych w punktach 4, 7, 8, 11, 12, 16, 19 i 20-m artykułu poprzedzającego, winny być przedstawiane za pośrednictwem Konsystorza, do decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 87.

Wszystkie protokóły posiedzeń Rady pedagogicznéj prowadzone być mają przez Pomocnika Dyrektora i przedstawiane w kopiach Konsystorzowi.

Art. 88.

Posiedzenia Rady pedagogicznéj w ciągu roku szkolnego odbywać się mają raz na miesiąc, dla każdego zakładu Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiéj, a w razie potrzeby, mogą być i częściéj zwoływane.

Art. 89.

Posiedzenie Rady może mieć miejsce przy zebraniu tylko dwóch trzecich części Członków tego zakładu, w interessach którego ma się odbyć narada.

Art. 90.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań, głos Prezesa roztrzyga. Jeśli Prezes nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, przedstawia o tem Konsystorzowi Ewangelicko-Augsburgskiemu, a jeżeli interess nie cierpi

сторіи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Консисторіи, представляя ей вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 91.

Для дѣлъ, касающихся въ равной мѣрѣ всѣхъ заведеній, входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища и требующихъ общаго совѣщанія, Директору предоставляется право назначать соединенное засѣданіе изъ всѣхъ лицъ, служащихъ по учебно-воспитательной части въ сихъ заведеніяхъ.

Глава Шестая.

Права и преимущества Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

Ст. 92.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище пользуется правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 93.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище имѣетъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью на русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ: „Главное Нѣмецкое Евангелическое училище въ Варшавѣ,“ „Deutsche Evangelische Hauptschule in Warschau“.

Ст. 94.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище освобождается отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ отъ имени его и въ пользу его актамъ и вообще по всѣмъ касающимся до него дѣламъ.

Ст. 95.

Посылаемыя подъ печатью сего заведенія официальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 96.

Зданія, занимаемыя Главнымъ Нѣмецкимъ Евангелическимъ училищемъ, по отношенію къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предме-

zwłoki i nie przewyższa attrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie podług własnego uznania i o takowem niezwłocznie donosi Konsystorzowi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 91.

Do interessów dotyczących zarówno wszystkich zakładów, wchodzących w skład Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj i wymagających ogólnéj narady, Dyrektorowi służy prawo zwoływania na połączone posiedzenie, wszystkich osób służących po części naukowo-wychowawczéj przy tych zakładach.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

Art. 92.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka używa praw średnich zakładów naukowych.

Art. 93.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka mieć będzie swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem w russkim i niemieckim języku: „Главное Нѣмецкое-Евангелическое Училище въ Варшавѣ“, „Deutsche Evangelische Hauptschule in Warschau“.

Art. 94.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka wolną jest od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu w jéj imieniu i na jej rzecz aktów i w ogólności we wszystkich czynnościach jéj dotyczących.

Art. 95.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu urzędowe expedycye i posyłki, mają być przyjmowane na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla expedycyj rządowych.

Art. 96

Gmachy zajmowane przez Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką, pod względem zwolnienia ich od powinności kwaterunkowej tak w pieniądzach jak i w naturze, również od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Królestwie Pol-

ту въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 97.

Лица, служащія при Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 98.

Прочія должностныя лица, служащія при Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 99.

Ученики двухъ высшихъ классовъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, во время нахожденія ихъ въ этомъ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въономъ не менѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 100.

Ученики Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полнаго курса этого заведенія, могутъ поступить въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства, на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Ст. 101.

Ученицы, окончившія курсъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ съ аттестатами и оказавшія весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и словесности, могутъ быть удостоиваемы, съ утвержденія Главнаго Директора Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, права на званіе домашней учительницы.

Ст. 102.

Ученики педагогическихъ курсовъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, во время пребыванія ихъ въ этомъ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіи одного года, по выбытіи изъ заведенія, пользуются воспитанники этихъ курсовъ, получившіе аттестаты, хотя бы они и не состояли еще въ учебной службѣ.

skiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 97.

Osoby służące przy Szkole Głównéj Niemiecko Ewangelickiéj po części naukowéj, korzystać będą z praw emerytalnych, zapewnionych osobom, służącym po téj części w Królestwie Polskiem.

Art. 98.

Inne osoby, zostające w służbie przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw zapewnionych osobom zostającym w służbie cywilnéj w Królestwie Polskiem.

Art. 99.

Uczniowie dwóch klass wyższych Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska, jeśli nie mniéj jak trzy lata przebyli w tym zakładzie.

Art. 100.

Uczniowie Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, również osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tego zakładu, mogą wstąpić do Szkoły Głównéj w Warszawie i do innych wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa, na zasadzie wydanych dla tych zakładów ustaw i postanowień.

Art. 101.

Uczennicom, które ukończyły kurs nauk w Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj z attestatami i okazały zupełnie zadowalniające postępy w russkim języku i literaturze, może być przyznane, z zatwierdzenia Dyrektora Głównego Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, prawo na stopień Nauczycielki domowéj.

Art. 102.

Uczniowie kursów pedagogicznych przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska; takaż prerogatywa służy, w ciągu jednego roku po wyjściu z zakładu, uczniom tych kursów, którzy otrzymali attestaty, chociażby oni jeszcze do służby naukowéj nie weszli.

Ст. 103.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

Приложеніе 1-е къ № 70-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему"*.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Штатъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

1. По мужскому отдѣленію.

№		Число лицъ	Жалованье (Рубли сер.): Одному	Жалованье (Рубли сер.): Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права
1	Директору (при казенной квартирѣ) . . .	1	2,500	2,500	V	По учебной службѣ.
2	Помощнику Директора (изъ Учителей) добавочнаго жалованья .	1	500	500	VI	
3	Учителямъ русскаго языка и словесности, исторіи и географіи Россіи и Польши . .	2	1,500	3,000	VIII	
4	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ законоучителю и Учителю нѣмецкаго языка . .	4	1,200	4,800	VIII	

Art. 103.

Ustawa niniejsza ma być zamieszczoną w Dzienniku Praw. Wszelkie postanowienia i rozporządzenia, z niniejszą ustawą niezgodne, uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

1-szy Annex do Nr. 70-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego“.*

w Petersburgu,
d. 5(17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Etat Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiéj.

1. Oddziału mezkiego.

№		Liczba osób	Płaca jednemu	Płaca wszystkim	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
			Rubli srebrem			
1	Dyrektorowi obok mieszkania rządowego	1	2,500	2,500	V	Służbie naukowéj zapewnione.
2	Pomocnikowi Dyrektora (z Nauczycieli) płacy dodatkowéj	1	500	500	VI	
3	Nauczycielom russkiego języka i literatury, tudzież historyi i geografii Rossyi i Polski	2	1,500	3,000	VIII	
4	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków, w téj liczbie Nauczycielowi religii, tudzież Nauczycielowi języka niemieckiego	4	1,200	4,800	VIII	

5	7-ми Учителямъ наукъ и языковъ	7	1,000	7,000	VIII	По учебной службѣ.
6	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
7	Учителю пѣнія (онъ же обучаетъ пѣнію въ женскомъ отдѣленіи и въ педагогическихъ курсахъ) . .	1	600	600	IX	
8	На уроки французскаго языка	—	—	300	—	
9	Библіотекарю (изъ числа Учителей) добавочнаго	—	200	200	—	
10	Письмоводителю (онъ же Смотритель дома).	1	600	600	X	По гражданской службѣ.
11	Писцу	1	250	250	XII	
12	Врачу	1	300	300	VIII	
13	На библіотеку	—	—	400	—	
14	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	400	—	
15	На канцелярскія принадлежности . . .	—	—	150	—	
16	На наемъ прислуги. .	—	—	500	—	
17	На отопленіе и освѣщеніе зданія	—	—	500	—	
18	На ремонтъ и содержаніе чистоты въ зданіи	—	—	500	—	
	итого	—	—	23,100	—	

Примѣчаніе. Законоучитель преподаетъ и въ педагогическихъ курсахъ.

5	7-u Nauczycielom umiejętności i języków	7	1,000	7,000	VIII	Służbie naukowéj zapewnione.
6	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . . .	1	600	600	IX	
7	Nauczycielowi śpiewu (uczącemu zarazem śpiewu w oddziale żeńskim i na kursach pedagogicznych) . .	1	600	600	IX	
8	Na lekcye języka francuzkiego	—	—	300	—	
9	Bibliotekarzowi (z liczby Nauczycieli) dodatek do płacy . .	—	200	200	—	
10	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	600	600	X	Służbie administracyjnéj zapewnione.
11	Kopiiście	1	250	250	XII	
12	Lekarzowi	1	300	300	VIII	
13	Na bibliotekę	—	—	400	—	
14	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i nagrody dla uczniów	—	—	400	—	
15	Na potrzeby kancellaryjne	—	—	150	—	
16	Na najem służby .	—	—	500	—	
17	Na opał i oświetlenie gmachu	—	—	500	—	
18	Na restauracyę i utrzymanie porządku w gmachu	—	—	500	—	
	Razem .	—	—	23,100	—	

Uwaga. Nauczyciel religii wykłada i na kursach pedagogicznych.

II. По женскому отдѣленію.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Директору добавочнаго вознагражденія за завѣдываніе женскимъ отдѣленіемъ .	—	500	500		По учебной службѣ.
2	Главной Воспитательницѣ (при казенной квартирѣ) . . .	1	800	800		
3	Воспитательницамъ .	2	600	1,200		
4	Учителямъ русскаго языка и словесности, исторіи и географіи Россіи и Польши .	2	1,200	2,400	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ, въ томъ числѣ законоучителю и Учителю нѣмецкаго языка					
6	Двумъ Учителямъ наукъ	3	1,000	3,000	VIII	
	и языковъ	2	900	1,800	VIII	
7	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
8	Учительницѣ рукодѣлія	1	360	360		
9	На вознагражденіе за уроки, нераспредѣленные между штатными Учителями, считая за урокъ отъ 60 коп. до 1 руб. сер.	—	—	1,000		
10	На библіотеку . . .	—	—	250		
11	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученицамъ	—	—	250		
12	На наемъ прислуги .	—	—	300		
13	На отопленіе и освѣщеніе зданія . .	—	—	300		
14	На ремонтъ и содержаніе чистоты зданія	—	—	300		
	итого .	—	—	13,060	—	

Примѣчаніе. Законоучитель преподаетъ и въ педагогическихъ курсахъ.

II. Oddziału żeńskiego.

№		Liczba osób	Płaca Jedne. Rubli srebr.	Płaca Wszyst. Rubli srebr.	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
1	Dyrektorowi za zawiadywanie oddziałem żeńskim płacy dodatkowéj	—	500	500		Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nadzorczyni (obok mieszkania rządowego)	1	800	800		
3	Nauczycielkom . . .	2	600	1,200		
4	Nauczycielom ruskiego języka i literatury, oraz historyi i geografii Rossyi i Polski	2	1,200	2,400	VIII	
5	Trzem Nauczycielom umiejętności w téj liczbie Nauczy. religii i Nauczy. języka niem.	3	1,000	3,000	VIII	
6	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	900	1,800	VIII	
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków . . .	1	600	600	IX	
8	Nauczycielce robót kobiecych	1	360	360		
9	Na wynagrodzenie za lekcye nie rozdzielone między Nauczycieli etatowych, licząc za lekcyę od 60 kop. do 1 rsr.	—	—	1,000		
10	Na bibliotekę		—	250		
11	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i nagrody dla uczennic	—	—	250		
12	Na najem posługi .	—	—	300		
13	Na opał i oświetlenie gmachu	—	—	300		
14	Na restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku	—	—	300		
	Razem .	—	—	13,060		

Uwaga. Nauczyciel religii wykłada i na kursach pedagogicznych.

III. По Педагогическимъ курсамъ.

№		Число лицъ	Жалованье Одному (Рубли сер.)	Жалованье Всѣмъ (Рубли сер.)	Классы должностей	Эмеритальныя права
1	Учителю-руководителю, преподающему нѣмецкій языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ)	1	1,200	1,200	VII	По учебной службѣ.
2	Учителю, преподающему преимущественно физико-математическіе предметы . . .	1	1,000	1,000	VIII	
3	На уроки по прочимъ учебнымъ предметамъ, входящимъ въ программу педагогическихъ курсовъ . .	—	—	1,500	—	
4	Учителю музыки, преподающему и теорію ея	1	900	900	IX	
5	Учителю музыки . .	1	700	700	IX	
6	На обученіе гимнастикѣ въ педагогическихъ курсахъ и въ обоихъ отдѣленіяхъ училища, мужскомъ и женскомъ	—	400	400		
7	На обученіе садоводству	—	100	100		
8	На библіотеку, ноты, настройку и починку музыкальныхъ инструментовъ	—	—	300		
9	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	150		
10	На наемъ служителя	—	—	120		
11	На отопленіе и освѣщеніе	—	—	250		
12	На стипендіи	—	—	2,400		
	итого .	—	—	9,020	—	
	Всего на Главное Нѣмецкое Евангелическое училище .	—	—	45,180	—	

III. Kursów pedagogicznych.

№		Liczba osób	Płaca Jednemu	Płaca Wszystkim	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
			Rubli srebr.			
1	Nauczycielowi przewodniczącemu, który wykłada język niemiecki i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,200	1,200	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczycielowi wykładającemu głównie przedmioty fizyko-matematyczne . . .	1	1,000	1,000	VIII	
3	Na lekcyę innych przedmiotów naukowych, objętych programmem kursów pedagogicznych	—	—	1,500		
4	Nauczycielowi muzyki, wykładającemu zarazem i teoryę . . .	1	900	900	IX	
5	Nauczycielowi muzyki	1	700	700	IX	
6	Na naukę gimnastyki na kursach pedagogicznych i w obu oddziałach szkoły, męzkim i żeńskim	—	400	400		
7	Na naukę ogrodnictwa	—	100	100		
8	Na bibliotekę, nóty, strojenie i naprawę instrumentów muzycznych	—	—	300		
9	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i nagrody dla uczniów	—	—	150		
10	Na najem służącego .	—	—	120		
11	Na opał i światło . . .	—	—	250		
12	Na stypendya	—	—	2,400		
	Razem .	—	—	9,020		
	W ogóle na Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką	—	—	45,180	—	

Приложеніе 2-е къ № 70-му.

(Приложеніе къ ст. 35.)

Таблицы числа недѣльныхъ уроковъ.

А) Въ мужскомъ отдѣленіи.

Предметы	Классы I	II	III	IV	V	VI	VII	Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ и словесность	6	4	4	4	4	3	3	28
Нѣмецкій языкъ и словесность	6	4	4	4	4	3	3	28
Латинскій языкъ	6	6	5	5	5	5	5	37
Греческій языкъ	—	—	—	4	6	6	6	22
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	1	1	12
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія и тригонометрія	4	4	4	3	3	4	3	25
Физика и космографія	—	—	—	—	—	2	4	6
Естественная исторія	—	2	2	2	—	—	—	6
Всеобщая географія	—	2	2	2	2	1	—	9
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	—	—	4
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	2	10
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	—	3	3	6
Чистописаніе и черченіе	4	4	3	—	—	—	—	11
итого	30	30	30	32	32	32	32	218

Примѣчаніе 1. Для необучающихся греческому языку уроки, назначенные на этотъ предметъ, опредѣляются на химію и усиленный курсъ математики и физики.

Б) Въ женскомъ отдѣленіи.

Предметы	Классы I	II	III	IV	V	VI	Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	12

2-gi Annex do Nr. 70-go.

(Annex do artykułu 35-go)

Wykazy liczby lekcyj tygodniowych.

A) W oddziale męzkim.

Przedmioty	Klassy I	II	III	IV	V	VI	VII	Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Język russki i literatura .	6	4	4	4	4	3	3	28
Język niemiecki i literatura .	6	4	4	4	4	3	3	28
Język łaciński . . .	6	6	5	5	5	5	5	37
Język grecki . . .	—	—	—	4	6	6	6	22
Język polski . . .	2	2	2	2	2	1	1	12
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya i trygonometrya . . .	4	4	4	3	3	4	3	25
Fizyka i kosmografia . .	—	—	—	—	—	2	4	6
Historya naturalna . .	—	2	2	2	—	—	—	6
Geografia powszechna . .	—	2	2	2	2	1	—	9
Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	—	—	4
Historya powszechna . .	—	—	2	2	2	2	2	10
Historya Rossyi i Polski .	—	—	—	—	—	3	3	6
Kalligrafia i rysunki . .	4	4	3	—	—	—	—	11
Razem .	30	30	30	32	32	32	32	218

Uwaga. Dla nieuczących się języka greckiego godziny lekcyj, na ten przedmiot wyznaczone, użyte być mają na chemię i wzmocniony kurs matematyki i fizyki.

B) W oddziale żeńskim.

Przedmioty	Klassy I	II	III	IV	V	VI	Ogół lekcyj jedn ogodzinnych w tygodniu
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	12

Русскій языкъ	6	5	4	4	4	4	27
Нѣмецкій языкъ	6	5	4	4	4	4	27
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	2	12
Французскій языкъ	4	4	3	3	3	3	20
Математика	4	3	2	2	2	2	15
Физика и свѣдѣнія изъ космографіи	—	—	—	—	2	3	5
Естественная исторія	—	2	2	2	—	—	6
Всеобщая географія	—	2	2	2	2	1	9
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	—	2	2	4
Всеобщая исторія	—	—	3	3	3	2	11
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	2	3	5
Чистописаніе	4	3	2	2	—	—	11
Рисованіе	—	—	2	2	2	2	8
Рукодѣлія	2	2	2	2	2	2	12
итого	30	30	30	30	32	32	184

B) Въ Педагогическихъ курсахъ.

Предметы	Классы			Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
	I	II	III	
Законъ Божій	5	4	3	12
Педагогика	—	2	2	4
Русскій языкъ	5	4	2	11
Нѣмецкій языкъ	5	4	2	11
Польскій языкъ	2	2	2	6
Математика	5	4	3	12
Свѣдѣнія естественно-историческія и географическія	3	3	—	6
Свѣдѣнія историческія	3	3	2	8
Чистописаніе и черченіе	4	4	2	10
итого	32	30	18	80

Примѣчаніе. Музыка, пѣніе и гимнастика для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ обязательны; число уроковъ по этимъ предметамъ опредѣляется Педагогическимъ Совѣтомъ училища и утверждается Консисторіею.

Język russki	6	5	4	4	4	4	27
Język niemiecki	6	5	4	4	4	4	27
Język polski	2	2	2	2	2	2	12
Język francuzki	4	4	3	3	3	3	20
Matematyka	4	3	2	2	2	2	15
Fizyka i wiadomości z kosmografii	—	—	—	—	2	3	5
Historya naturalna	—	2	2	2	—	—	6
Geografia powszechna	—	2	2	2	2	1	9
Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	—	2	2	4
Historya powszechna	—	—	3	3	3	2	11
Historya Rossyi i Polski	—	—	—	—	2	3	5
Kalligrafia	4	3	2	2	—	—	11
Rysunki	—	—	2	2	2	2	8
Roboty kobiece	2	2	2	2	2	2	12
Razem	30	30	30	30	32	32	184

C. Na kursach pedagogicznych.

Przedmioty	Klassy			Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
	I	II	III	
Nauka Religii	5	4	3	12
Pedagogika	—	2	2	4
Język ruski	5	4	2	11
Język niemiecki	5	4	2	11
Język polski	2	2	2	6
Matematyka	5	4	3	12
Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii	3	3	—	6
Wiadomości z historyi	3	3	2	8
Kalligrafia i rysunki	4	4	2	10
Razem	32	30	18	80

Uwaga. Muzyka, śpiew i gimnastyka dla uczniów kursów pedagogicznych są obowiązującemi; liczbę lekcyj tych przedmiotów wyznacza Rada pedagogiczna szkoły, a zatwierdza Konsystorz.

№71.

Уставъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 г.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Уставъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи.

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Существующее въ городѣ Лодзи пятиклассное специальное уѣздное училище преобразовывается въ нѣмецкую реальную гимназію.

Ст. 2.

Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія имѣетъ цѣлью доставить юношеству нѣмецкаго населенія города Лодзи и его окрестностей возможность получить общее реальное образованіе на его природномъ языкѣ.

Ст. 3.

Въ Лодзинской гимназіи полагается семь классовъ съ годичнымъ курсомъ для каждаго класса.

Ст. 4.

Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія содержится на счетъ Казны Царства и состоитъ въ вѣдѣніи Начальника Лодзинской Учебной Дирекціи.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Ст. 5.

При Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи состоять слѣдующія должностныя лица: 1) Инспекторъ, 2) Помощникъ Инспектора, 3) Учители, 4) Врачъ и 5) Письмоводитель.

№ 71.

Ustawa gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego.“*

w Petersburgu,
d. 5(17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Ustawa gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi.

Rozdział Pierwszy.

Ogólne przepisy.

Art. 1.

Istniejąca w mieście Łodzi specyalna szkoła powiatowa o pięciu klassach zamienioną być ma na gimnazyum realne niemieckie.

Art. 2.

Gimnazyum realne niemieckie w Łodzi ma na celu podać młodzieży niemieckiéj ludności tego miasta i jego okolic możność odebrania ogólnego wykształcenia realnego, w rodowitym jéj języku.

Art. 3.

Gimnazyum w Łodzi mieć będzie klass siedm, z kursem rocznym dla każdéj klassy.

Art. 4.

Gimnazyum realne niemieckie w Łodzi utrzymywane będzie kosztem Skarbu Królestwa i zostawać ma w zawiadywaniu Naczelnika Łódzkiéj Dyrekcyi Naukowéj.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu gimnazyum.

Art. 5.

Do składu gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi należeć mają następujące osoby: 1) Inspektor, 2) Pomocnik Inspektora, 3) Nauczyciele, 4) Lekarz, i 5) Sekretarz.

I. Инспекторъ и его Помощникъ.

Ст. 6.

Инспекторъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи избирается изъ лицъ, получившихъ образованіе въ университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи и обратившихъ на себя вниманіе своею педагогическою опытностію; онъ утверждается въ должности, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Совѣтомъ Управленія Царства.

Ст. 7.

Инспектору гимназіи подчиняются всѣ служащія въ оной лица.

Ст. 8.

Главная обязанность Инспектора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за внѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ ввѣреннаго ему училища, и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій, касающихся гимназіи.

Ст. 9.

Инспектору гимназіи предоставляется:

1) предсѣдательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ;

2) избирать изъ лицъ, способныхъ, и благонадежныхъ Учителей и должностныхъ лицъ гимназіи и представлять о нихъ Начальнику Учебной Дирекціи, для исходатайствованія у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія утвержденія въ должности избранныхъ Учителей и другихъ должностныхъ лицъ, кромѣ письмоводителя, который утверждается въ должности самимъ Начальникомъ Учебной Дирекціи;

3) аттестовать всѣхъ служащихъ подъ его вѣдѣніемъ лицъ предъ Начальникомъ Учебной Дирекціи и представлять ихъ къ наградамъ;

4) представлять подчиненныхъ ему лицъ Начальнику Учебной Дирекціи къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособностію;

5) представлять Начальнику Учебной Дирекціи объ увольненіи служащихъ при заведеніи лицъ въ отпускъ, на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній;

6) сноситься съ мѣстными начальствами по всѣмъ дѣламъ, не требующимъ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, и

I. Inspektor i jego Pomocnik.

Art. 6.

Inspektor niemieckiego gimnazyum realnego w Łodzi wybierany będzie z pomiędzy osób, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym i zwróciły na siebie uwagę swém doświadczeniem pedagogicznem; zatwierdza go w tych obowiązkach, na przedstawienie Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, Rada Administracyjna Królestwa.

Art. 7.

Inspektorowi gimnazyum podwładne są wszystkie osoby, przy tym zakładzie w służbie zostające.

Art. 8.

Główny obowiązek Inspektora polega na czuwaniu tak nad postępem wykładu i wychowania, jako też nad porządkiem zewnętrznym i dobrym bytem materyalnym powierzonego mu zakładu, a w ogólności nad ścisłem wykonywaniem wszystkich postanowień dotyczących gimnazyum.

Art. 9.

Do Inspektora gimnazyum należy:

1) prezydować w Radzie pedagogicznéj;

2) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania Nauczycieli i inne osoby, mające wejść do służby przy gimnazyum, i przedstawiać je Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, dla wyjednania u Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego zatwierdzenia takowych w obowiązkach, oprócz Sekretarza, którego zatwierdza w obowiązkach sam Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj;

3) attestować przed Naczelnikiem Dyrekcyi Naukowéj wszystkie osoby służące pod jego zawiadywaniem, i przedstawiać osoby te do nagród;

4) przedstawiać podwładne mu osoby Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj do uwolnienia od obowiązków, z powodu wysłużenia przez nie lat przepisanych na pensyę, albo dla nieudolności;

5) przedstawiać Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj osoby przy zakładzie służące do urlopów, na zasadzie obowiązujących w téj mierze przepisów w Królestwie;

6) znosić się z miejscowemi władzami we wszystkich interessach, nie wymagających decyzyi Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, i

7) опредѣлять и увольнять какъ писца, такъ и нижнихъ служителей, а назначать имъ жалованье изъ общей суммы положенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 10.

Инспекторъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, можетъ преподавать одинъ изъ учебныхъ предметовъ, съ особымъ за то вознагражденіемъ по штату.

Ст. 11.

По званію Предсѣдателя Педагогическаго Совѣта, Инспекторъ опредѣляетъ время обыкновенныхъ его засѣданій, созываетъ Совѣтъ въ чрезвычайныхъ случаяхъ, по своему усмотрѣнію; предлагаетъ на обсужденіе свои предположенія по учебной и воспитательной части, соблюдаетъ очередь при разсмотрѣніи вопросовъ, вносимыхъ другими членами; направляетъ пренія, слѣдитъ за правильностію и порядкомъ засѣданій и объявляетъ опредѣленія Совѣта.

Ст. 12.

Помощникъ Инспектора гимназіи избирается Инспекторомъ изъ числа Учителей наукъ и языковъ, отличающихся педагогическою опытностію и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждается въ этомъ званіи Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 13.

Помощникъ Инспектора, въ случаѣ болѣзни или отсутствія Инспектора, вступаетъ во всѣ его права и обязанности.

Ст. 14.

Помощникъ Инспектора, будучи вмѣстѣ съ тѣмъ и Учителемъ гимназіи, получаетъ добавочный по штату окладъ, сверхъ содержанія по занимаемой имъ должности Учителя.

II. Учители.

Ст. 15.

Предметы ученія въ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи распредѣляются между штатными преподавателями. Таковые преподаватели суть: законоучители, учители наукъ и языковъ, Учитель чистописанія, рисованія и техническаго черченія и Учитель пѣнія.

7) przyjmować i uwalniać tak kopiistę jak i służbę niższą, i wyznaczać im płacę z ogólnego funduszu, w etacie na ten cel zamieszczonego.

Art. 10.

Inspektor, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, może wykładać jeden z przedmiotów naukowych, za oddzielnem za to, według etatu, wynagrodzeniem.

Art. 11.

Jako Prezydujący w Radzie pedagogicznéj, Inspektor wyznacza termina zwyczajnych jéj posiedzeń, zwołuje Radę w wypadkach nadzwyczajnych podług swego uznania, poddaje pod rozwagę wnioski swoje, części naukowéj i wychowawczéj dotyczące, przestrzega kolejnego porządku w roztrząsaniu kwestyj wnoszonych przez innych członków, kieruje dyskussyą, pilnuje regularności i porządku posiedzeń i objawia uchwały Rady.

Art. 12.

Pomocnika Inspektora gimnazyum wybiera Inspektor z grona odznaczających się doświadczeniem pedagogicznem Nauczycieli umiejętności i języków, a zatwierdza go w tych obowiązkach, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 13.

Pomocnik Inspektora, w razie choroby tegoż lub nieobecności, wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki.

Art. 14.

Pomocnik Inspektora będąc zarazem Nauczycielem w gimnazyum, obok płacy przywiązanéj do obowiązków Nauczyciela, pobierać będzie płacę dodatkową podług etatu.

II. N a u c z y c i e l e.

Art. 15.

Przedmioty naukowe w niemieckiem gimnazyum realnem włodzi rozdzielone być mają pomiędzy Nauczycieli etatowych. Nauczycielami takimi są: Nauczyciele religii, Nauczyciele umiejętności i języków, Nauczyciel kalligrafii, rysunków ręcznych i technicznych, oraz Nauczyciel śpiewu.

Ст. 16.

Законоучители гимназіи назначаются Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ.

Ст. 17.

Преподаваніе Закона Божія ученикамъ Православнаго и другихъ исповѣданій поручается, Главнымъ Директоромъ Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, законоучителямъ соотвѣтственныхъ вѣроисповѣданій, по предварительномъ соглашеніи съ подлежащимъ вѣдомствомъ.

Ст. 18.

Въ преподаватели наукъ и языковъ опредѣляются, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, лица, имѣющія одобрительные аттестаты объ окончаніи полнаго курса въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи.

Примѣчаніе. Французскій языкъ можетъ преподавать и лицо, не окончившее курса въ высшемъ учебномъ заведеніи, но выдержавшее въ Университетѣ особое спеціальное испытаніе на званіе Учителя этого языка въ гимназіи.

Ст. 19.

Въ Учители чистописанія, рисованія и техническаго черченія, а равно и пѣнія, опредѣляются Начальникомъ Учебной Дирекціи, по представленію Инспектора гимназіи, лица, доказавшія свое спеціальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ ихъ преподаванія.

Ст. 20.

Учитель гимнастики опредѣляется Инспекторомъ гимназіи и получаетъ плату за труды свои изъ суммы, назначенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 21.

Учителямъ дозволяется содержать у себя пансіонеровъ, съ соблюденіемъ правилъ, установленныхъ по сему предмету Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Правомъ симъ не могутъ пользоваться ни Инспекторъ, ни Помощникъ Инспектора гимназіи.

Art. 16.

Nauczycieli religii naznacza Dyrektor Główny Kommissyi Rządowéj Oświecnia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrznych i Duchownych.

Art. 17.

Wykład nauki religii uczniom Prawosławnego wyznania i innych, poruczonym być ma przez Dyrektora Głównego Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, Nauczycielom religii odpowiednich wyznań, po poprzedniem porozumieniu się z właściwą władzą.

Art. 18.

Na Nauczycieli umiejętności i języków mianowane być mają przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego osoby, posiadające attestaty z należytego ukończenia całego kursu nauk w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym.

Uwaga. Język francuzki może wykładać osoba, która i nie ukończyła kursu nauk w wyższym zakładzie naukowym, lecz, złożyła w Uniwersytecie osobny specyalny egzamen na stopień Nauczyciela tego języka w gimnazyum.

Art. 19.

Na Nauczycieli kalligrafii, rysunków ręcznych i technicznych jak również i śpiewu, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj, na przedstawienie Inspektora gimnazyum, przyjmować będzie osoby, które udowodniły specyalne swe usposobienie w tych sztukach i znajomość najlepszych metod ich wykładu.

Art. 20.

Nauczyciel gimnastyki wybierany być ma przez Inspektora gimnazyum, i pobierać będzie płacę za swoje zajęcia z funduszu w etacie na ten cel oznaczonego.

Art. 21.

Dozwala się Nauczycielom utrzymywać u siebie pensyonarzy, pod warunkiem zachowania przepisów, przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego w tym przedmiocie wydać się mających. Z prawa tego nie mogą korzystać ani Inspektor, ani Pomocnik Inspektora gimnazyum.

Ст. 22.

Инспектору гимназіи предоставляется, съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, распредѣлять по классамъ, между избранными имъ, Инспекторомъ, преподавателями заведенія, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ.

Ст. 23.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками въ заведеніи, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Инспектора, помогать ему въ наблюденіи за нравственностью и поведеніемъ учащихся и внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи надлежащей между ними дисциплины.

III. Прочія должностныя лица.

Ст. 24.

При Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи состоитъ врачъ, утверждаемый въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 25.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учениковъ и постоянной заботливости объ ихъ здоровьи, заключаются въ наблюденіи: *а*) чтобы въ гимназію не поступали ученики, имѣющіе тѣлесные недостатки или болѣзни, препятствующіе вступленію въ общественное заведеніе; *б*) чтобы въ помѣщеніи учебнаго заведенія и въ распредѣленіи времени занятій учениковъ соблюдались, на сколько возможно, гигіеническія условія, и *в*) чтобы упражненія учениковъ въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильнаго развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять начальству гимназіи и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того, на врачѣ лежитъ обязанность пользовать также безвозмездно всѣхъ служащихъ при гимназіи лицъ.

Ст. 26.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ гимназіи лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому состоитъ писецъ, получающій плату по найму.

Art. 22.

Inspektor gimnazyum może, za zezwoleniem Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, rozdzielać klassami, pomiędzy wybranych przez niego Nauczycieli tego zakładu, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem uczniów.

Art. 23.

Oprócz bliższego nadzoru nad uczniami w zakładzie, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Inspektora, pomagać mu w czuwaniu nad moralnością i sprawowaniem się uczniów i po za obrębem zakładu, jak również w utrzymywaniu należytéj między nimi karności.

III. Inne osoby należące do składu gimnazyum.

Art. 24.

Przy niemieckiem gimnazyum realnem w Łodzi znajdować się ma Lekarz, którego zatwierdza w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 25.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłéj troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem jest jeszcze Lekarza pilnować: *a*) żeby do gimnazyum nie wstępowali uczniowie, podlegli wadom fizycznym lub chorobom stojącym na przeszkodzie w przyjęciu ich do zakładu naukowego publicznego; *b*) żeby w lokalu zakładu naukowego i w rozkładzie czasu na zajęcie się uczniów zachowane były, o ile można, warunki hygieniczne, i *c*) żeby ćwiczenia gimnastyczne uczniów, zastosowane były do potrzeb regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje w tych przedmiotach komunikować zwierzchności gimnazyalnéj i przedstawiać takowe Radzie pedagogicznéj, w celu rozpoznania i wniesienia ich do protokółu jéj posiedzeń. Oprócz tego, obowiązkiem jest Lekarza leczyć również bezpłatnie wszystkie osoby zostające w służbie przy gimnazyum.

Art. 26.

Załatwianie czynności kancellaryjnych w gimnazyum należy do Sekretarza, któremu do pomocy ma być dodany kopiista najemny.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 27.

Учебный курсъ въ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи составляютъ слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій;
2) русскій языкъ и словесность;
3) нѣмецкій языкъ и словесность;
4) польскій языкъ;
5) латинскій языкъ;
6) математика;
7) физика и космографія;
8) естественная исторія и химія;
9) всеобщая географія;
10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
11) всеобщая исторія;
12) исторія Россіи и Польши;
13) чистописаніе, рисованіе и техническое черченіе.

Примѣчаніе 1. Учебный языкъ въ гимназіи, согласно ст. 2, есть по преимуществу нѣмецкій; русскій же языкъ и словесность, а также исторія и географія Россіи и Польши должны быть преподаваемы на русскомъ языкѣ.

2. Къ числу учебныхъ предметовъ принадлежатъ также пѣніе и гимнастика для желающихъ обучаться этимъ предметамъ.

3. Ученики гимназіи могутъ также обучаться французскому языку, по желанію ихъ родителей, за особую плату, установляемую Педагогическимъ Совѣтомъ, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 28.

Ученикамъ высшаго класса, предъ выпускомъ ихъ сообщаются, на русскомъ языкѣ, Инспекторомъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія учебнику или руководству, свѣдѣ-

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 27.

Kurs nauk w niemieckiem gimnazyum realnem w Łodzi stanowią następujące przedmioty:

1) nauka religii;
2) russki język i literatura;
3) niemiecki język i literatura;
4) język polski;
5) język łaciński;
6) matematyka;
7) fizyka i kosmografia;
8) historya naturalna i chemia;
9) geografia powszechna;
10) geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;
11) historya powszechna;
12) historya Rossyi i Polski;
13) kalligrafia, rysunki ręczne i techniczne.

Uwaga 1. Wykład nauk w gimnazyum, stosownie do art. 2-go, będzie się odbywać głównie w języku niemieckim, język zaś i literatura russka, a także historya i geografia Rossyi i Polski, wykładane będą w języku russkim.

2. Do rzędu przedmiotów naukowych gimnazyum należy też śpiew i gimnastyka, dla życzących uczyć się tych przedmiotów.

3. Uczniowie gimnazyum mogą także uczyć się języka francuzkiego, na żądanie rodziców, za oddzielną opłatą, ustanowić się mającą przez Radę pedagogiczną, z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 28.

Uczniom najwyższéj klassy, przed ich ostatecznem wyjściem, mają być w krótkim wykładzie w języku russkim, przez Inspektora lub Nauczyciela historyi Rossyi i Polski, udzielone według przewodnika lub podręcznika, umyślnie w tym celu z rozporządzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego ułożonego, wia-

нія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 29.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса въ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 30.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ таблицѣ, къ сей статьѣ приложенной, которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по ближайшему усмотрѣнію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 31.

Въ каждомъ классѣ гимназіи полагается, по возможности не болѣе сорока учениковъ. Въ тѣхъ случаяхъ, когда, за переходомъ изъ нисшаго класса, въ какомъ либо классѣ оказалось бы болѣе сорока учениковъ, или когда, при полномъ комплектѣ класса, явились бы желающіе поступить въ этотъ классъ, Начальнику Учебной Дирекціи предоставляется ходатайствовать у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, о раздѣленіи класса на параллельныя отдѣленія и объ испрошеніи, въ случаѣ надобности, у Совѣта Управленія Царства, нужныхъ на то средствъ.

Ст. 32.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ гимназіи опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 33.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 34.

Учебный годъ начинается 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Іюня.

domości o prawach zasadniczych Cesarstwa i o znaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 29.

Obszerność wykładu przedmiotów, stanowiących kurs nauk w gimnazyum realnem niemieckiem w Łodzi, wskaże osobna instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 30.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy, oznaczone są w wykazie, do artykułu niniejszego dołączonym, który nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj w każdym przedmiocie, może wszakże według bliższego uznania Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, być zmieniony pod względem rozkładu liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klassy.

Art. 31.

W każdéj klassie gimnazyum nie ma być, o ile możności, więcéj nad czterdziestu uczniów. W takich razach atoli, gdyby z powodu przejścia z klassy niższéj okazało się w którejkolwiek klassie więcéj niż czterdziestu uczniów, albo gdyby przy pełnym komplecie klassy, zgłosili się życzący postąpić do téj klassy, Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj mocen jest czynić do Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego przedstawienie, o podział klassy na paralelne oddziały i o wyjednanie, w razie konieczności, u Rady Administracyjnéj Królestwa potrzebnych na to środków.

Art. 32.

Czas każdodziennego rozpoczynania lekcyj w gimnazyum oznaczy oddzielna instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 33.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznaczą się sześć tygodni, a na drugie— dwa tygodnie. Oprócz tego wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniej do Przewodniéj Niedzieli.

Art. 34.

Rok szkolny rozpoczyna się dnia 3 (15) Sierpnia, a kończy z dniem 18 (30) Czerwca.

Ст. 35.

По окончаніи учебнаго года, происходитъ публичный актъ, на которомъ: читается отчетъ о состояніи и дѣятельности гимназіи за минувшій годъ, объявляются имена учениковъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы; раздаются награды ученикамъ, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный гимназическій курсъ. На актѣ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно разсмотрѣнныя Совѣтомъ и одобренныя Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 36.

Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія должна имѣть: 1) библіотеку, состоящую: *а*) изъ книгъ могущихъ способствовать обогащенію Учителей познаніями, и *б*) изъ книгъ, предназначаемыхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ; 3) химическую лабораторію, 4) необходимыя пособія по естественной исторіи; 5) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 6) гимнастическіе снаряды, и 7) музыкальныя ноты.

Ст. 37.

Библіотека поручается библіотекарю, выбираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. При храненіи и выдачѣ для чтенія книгъ служатъ руководствомъ правила, составленныя Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденныя Начальникомъ Учебной Дирекціи. За завѣдываніе библіотекою полагается особая плата, опредѣленная въ штатѣ.

Глава Четвертая.

Учащіеся.

Ст. 38.

Въ Лодзинскую нѣмецкую реальную гимназію принимаются преимущественно дѣти нѣмецкаго происхожденія, но дозволяется принимать и дѣтей другихъ населеній Царства безъ различія состояній и вѣроисповѣданій.

Ст. 39.

Поступающіе въ гимназію должны представить Инспектору

Art. 35.

Z upływem roku szkolnego odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytanem będzie publicznie sprawozdanie za rok ubiegły, o stanie i działalności, gimnazyum; ogłoszone zostaną nazwiska uczniów, którzy otrzymali promocye do klass wyższych; rozdawane będą nagrody uczniom, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz attestaty tym, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk w gimnazyum. Na akcie Członkowie Rady pedagogicznéj mogą miewać mowy, po uprzedniem przejrzeniu takowych w Radzie i przyjęciu przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 36.

Gimnazyum realne niemieckie w Łodzi powinno posiadać: 1) bibliotekę składającą się: *a*) z dzieł, mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i *b*) z książek przeznaczonych do użytku młodzieży; 2) gabinet fizyczny; 3) laboratoryum chemiczne; 4) przedmioty pomocnicze, niezbędne przy wykładzie historyi naturalnéj; 5) dostateczną ilość mapp jeograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 6) przyrządy do gimnastyki, i 7) nóty muzyczne.

Art. 37.

Biblioteka ma być powierzoną bibliotekarzowi, którego wybiera Rada pedagogiczna na lat dwa z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu, do którego należą, pozostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. W utrzymywaniu książek i wydawaniu ich do czytania, służyć będą za prawidło przepisy, które ułoży Rada pedagogiczna i zatwierdzi Naczelnik Dyrekcyi Naukowéj. Za zawiadywanie biblioteką ustanawia się oddzielna płaca, w etacie oznaczona.

Rozdział Czwarty.

Uczniowie.

Art. 38.

Do gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi mają być przyjmowane głównie dzieci pochodzenia niemieckiego; lecz dozwala się przyjmować i dzieci innego pochodzenia ludności Królestwa, bez różnicy stanu i wyznania.

Art. 39.

Wstępujący do gimnazyum winni złożyć Inspektorowi świa-

оной свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи. Медицинское же свидѣтельствованіе поступающихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается врачемъ гимназіи.

Ст. 40.

Въ первый классъ гимназіи принимаются дѣти, умѣющія читать и писать по русски и по нѣмецки, знающія главныя молитвы, а изъ ариѳметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. При семъ наблюдается, чтобы въ первый классъ поступали дѣти не моложе 10 лѣтъ. Во всѣ слѣдующіе классы гимназіи принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 41.

Воспитанники трехъ низшихъ классовъ среднихъ учебныхъ заведеній Имперіи и Царства могутъ быть принимаемы въ соотвѣтственные классы Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи безъ испытанія, если со времени выбытія ихъ изъ этихъ заведеній до поступленія въ эту гимназію прошло не болѣе шести мѣсяцевъ; въ высшіе же четыре класса этой гимназіи могутъ поступать безъ испытанія только ученики соотвѣтственныхъ классовъ реальныхъ гимназій, а ученики четырехъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій, при переходѣ въ эту гимназію, подвергаются дополнительному испытанію изъ физико-математическихъ наукъ и изъ исторіи Россіи и Польши. Отъ всѣхъ учениковъ, переходящихъ изъ другихъ учебныхъ заведеній въ Лодзинскую реальную гимназію, требуется знаніе русскаго и нѣмецкаго языковъ на столько, чтобы они могли слѣдовать за преподаваніемъ учебныхъ предметовъ въ томъ классѣ, въ который желаютъ поступить.

Ст. 42.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особо уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 43.

Ученики Лодзинской гимназіи носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ гимназіяхъ Царства Польскаго.

dectwo co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i że nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom, stanowiącym przeszkodę w przyjęciu ich do zakładu publicznego, należy do Lekarza gimnazyum.

Art. 40.

Do pierwszéj klassy gimnazyum przyjmowane być mają dzieci, umiejące czytać i pisać po russku i po niemiecku, oraz znające główne modlitwy, a z arytmetyki: dodawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Przytem mianem być ma na względzie, aby do klassy 1-éj nie wstępowały dzieci młodsze jak 10 lat wieku. Do wszystkich klass następnych gimnazyum przyjmowaną będzie młodzież, mająca usposobienie naukowe i wiek, odpowiednie właściwéj klassie.

Art. 41.

Uczniowie trzech niższych klass średnich zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa mogą być przyjmowani do odpowiednich klass gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi, bez egzaminu, jeśli od czasu wybycia ich z tych zakładów, do wejścia do tego gimnazyum, upłynęło nie więcéj nad sześć miesięcy; do wyższych zaś czterech klass tegoż gimnazyum mogą wstępować bez egzaminu tylko uczniowie odpowiednich klass gimnazyów realnych, a uczniowie czterech wyższych klass gimnazyów klassycznych, przy przejściu do rzeczonego gimnazyum, składać muszą egzamen dodatkowy z przedmiotów fizyczno-matematycznych i z historyi Rossyi i Polski. Od wszystkich uczniów przechodzących z innych zakładów naukowych do gimnazyum realnego w Łodzi, wymaganą być ma znajomość języków russkiego i niemieckiego w takim stopniu, żeby mogli słuchać wykładu przedmiotów naukowych w téj klassie, do któréj wstąpić pragną.

Art. 42.

Ogólny zapis uczniów odbywa się każdego roku przed rozpoczęciem kursów, jednakże Rada pedagogiczna, z powodów na szczególny wzgląd zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych znajomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu w téj klassie, do któréj przyjętym być pragnie.

Art. 43.

Uczniowie gimnazyum w Łodzi nosić mają ubranie formy przepisanéj dla uczniów gimnazyów w Królestwie Polskiem.

Ст. 44.

Съ каждаго ученика гимназіи взимается за ученіе по двѣнадцати рублей въ годъ. Плата сія вносится въ Казну Царства пополугодно, впередъ за всякое полугодіе. Не представившіе, въ теченіе первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносѣ платы за ученіе увольняются изъ гимназіи, но могутъ быть снова приняты, по представленіи квитанціи во взносѣ платы за все полугодіе.

Ст. 45.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. При этомъ наблюдается, чтобы общее число освобождаемыхъ отъ платы за ученіе составляло не болѣе десяти процентовъ числа всѣхъ учащихся. Освобожденіе отъ платы за ученіе имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 46.

Правила о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учениковъ гимназіи составляются Педагогическимъ Совѣтомъ и утверждаются, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; при чемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ гимназіи, каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 47.

Въ концѣ каждаго учебнаго года ученики подвергаются испытанію изъ всего пройденнаго въ теченіи года, и, по результатамъ этого испытанія, удостоиваются перевода въ высшіе классы.

Ст. 48.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавляются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 49.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ бо́льшей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Art. 44.

Od każdego ucznia gimnazyum pobieraną będzie opłata za naukę po dwanaście rubli za rok. Opłata takowa wnoszoną być ma do Skarbu Królestwa co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożyli w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonéj opłaty za naukę, uwalniają się z gimnazyum, lecz mogą być przyjęci napowrót, gdy przedstawią kwity takowe z uiszczonéj opłaty za całe półrocze.

Art. 45.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za naukę uczniów niedostatnich, zasługujących na to swym postępem w naukach, pilnością i sprawowaniem. Przy tem ma być mianem na uwadze, aby ogólna liczba uwolnionych od opłaty za naukę, stanowiła nie więcéj jak dziesiąty procent całéj liczby uczniów. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 46.

Przepisy o dyscyplinarnych karach na uczniów gimnazyum, ułożone być mają przez Radę pedagogiczną, a zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, przy czem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z gimnazyum, któréj to karze podlegają uczniowie jedynie na zasadzie uchwały Rady pedagogicznéj i z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 47.

W końcu każdego roku szkolnego, uczniowie mają być poddawani egzaminowi z całorocznego kursu nauk, i według rezultatu tego egzaminu, przyznawane sobie mieć będą promocye do klass wyższych.

Art. 48.

Wyrazy, jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów, ustanowione zostaną oddzielną instrukcyą, mającą się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 49.

Uczniowie pierwszych sześciu klass, wzorowego sprawowania i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w języku russkim i w większéj części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdéj klassy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Ст. 50.

Ученики, пробывшие въ одномъ классѣ два года и неудостоенные за тѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 51.

Окончательное испытаніе учениковъ гимназіи производится въ присутствіи Педагогическаго Совѣта, на основаніи правилъ, составленныхъ симъ Совѣтомъ и утвержденныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 52.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ гимназіи, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати сего заведенія. Сверхъ того, для награды отличнымъ по поведенію изъ окончившихъ курсъ въ гимназіи и оказавшимъ весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и словесности и въ бóльшей части другихъ учебныхъ предметовъ, назначаются медали, золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 53.

Лица, не обучавшіяся въ казенныхъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полнаго курса предметовъ, преподаваемыхъ въ Лодзинской гимназіи, наравнѣ съ учениками ея и въ одно съ ними время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ гимназическомъ курсѣ, получаютъ въ томъ свидѣтельства.

Примѣчаніе. Испытаніе постороннихъ лицъ изъ полнаго курса Лодзинской гимназіи начинается съ русскаго языка и словесности и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ, отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 54.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебной и воспитательной части Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи, а так-

Art. 50.

Uczniowie, którzy, po dwuletnim pobycie w jednéj i téj samėj klassie, nie otrzymali promocyi do klassy następnéj, mają być z zakładu uwolniani.

Art. 51.

Ostateczny examen uczniów gimnazyum odbywać się ma w obec Rady pedagogicznéj, na zasadzie przepisów ułożonych przez tęż Radę i zatwierdzonych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 52.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk w gimnazyum, otrzymają attestaty za podpisem Członków Rady Pedagogicznéj i opatrzone pieczęcią tego zakładu. Nadto, na nagrody uczniom wzorowego sprawowania i którzy ukończyli kurs nauk w gimnazyum i okazali zupełnie zadowalniające postępy w ruskim języku i literaturze i w większej części innych przedmiotów naukowych, przeznaczają się medale złote i srebrne, liczbę których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 53.

Osoby, które nie pobierały nauk w rządowych średnich zakładach naukowych, mają prawo składać examen z całego kursu nauk, wykładanych w gimnazyum w Łodzi, na równi z jego uczniami i w jednym z nimi czasie, przeznaczonym na examina. Ci, którzy należycie złożą examen z całego gimnazyalnego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Examen postronnych osób, z całego kursu nauk gimnazyum w Łodzi, rozpoczynać się ma od ruskiego języka i literatury, a tym, którzy okażą niezadowalniającą znajomość tych przedmiotów, odmówionem będzie składanie dalszego examinu.

Rozdział Piąty.

Rada Pedagogiczna.

Art. 54.

Dla rozważenia kwestyj dotyczących części naukowéj i wychowawczéj gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi, oraz dla

же для наблюденія за хозяйственною частію ея и для повѣрки отчетности по оной, состоитъ при ней Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 55.

Педагогическій Совѣтъ гимназіи составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора, законоучители и всѣ прочіе преподаватели наукъ и языковъ, а также и Учитель чистописанія, рисованія и техническаго черченія. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, избираемый въ эту должность Совѣтомъ на два года, и получающій за то добавочное жалованье по штату.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію Предсѣдателя, гимназическій врачъ, имѣющій въ такомъ случаѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами.

Ст. 56.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта суть:

1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;

2) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ полный гимназическій курсъ;

3) выдача свидѣтельствъ постороннимъ лицамъ, выдержавшимъ испытаніе въ полномъ курсѣ гимназіи;

4) опредѣленіе наградъ ученикамъ, отличающимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами;

5) освобожденіе отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ;

6) опредѣленіе платы съ учениковъ, желающихъ обучаться французскому языку;

7) производство испытаній на званіе домашнихъ и начальныхъ Учителей и Учительницъ, и удостоеніе ихъ этого званія;

8) разсмотрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ;

9) избраніе изъ преподавателей Секретаря Совѣта, равно какъ и библіотекаря;

10) выборъ книгъ для библіотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачѣ книгъ изъ библіотеки;

11) выборъ учебныхъ пособій и руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія;

czuwania nad jego częścią ekonomiczną i dla sprawdzania rachunków tego zakładu, znajdować się będzie przy nim Rada pedagogiczna.

Art. 55.

Radę pedagogiczną gimnazyum, pod przewodnictwem Inspektora, składają: Nauczyciele religii i wszyscy inni wykładający nauki i języki, oraz Nauczyciel kalligrafii i rysunków ręcznych i technicznych. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, którego wybiera Rada na dwa lata, i który za tę czynność otrzymywać będzie dodatek do płacy, podług etatu.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznéj, stosownie do uznania Prezesa, może być wzywanym Lekarz gimnazyalny, mający w takim razie prawo głosu, na równi z innymi członkami.

Art. 56.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznéj są następujące:

1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednéj klassy do 2-éj;

2) przyznawanie attestatów uczniom, którzy z pożytkiem ukończyli pełny gimnazyalny kurs nauk;

3) wydawanie świadectw postronnym osobom, które złożyły egzamen z całego kursu gimnazyalnego;

4) przyznawanie nagród uczniom, którzy odznaczyli się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;

5) uwalnianie uczniów niedostatnich od opłaty za naukę;

6) oznaczenie wysokości opłaty od uczniów, chcących uczyć się języka francuzkiego;

7) odbywanie egzaminów kwalifikacyjnych na stopień Nauczycieli i Nauczycielek domowych i elementarnych, oraz przyznawanie im tego stopnia;

8) roztrząsanie mów, przeznaczonych do odczytania na akcie uroczystym;

9) wybór z grona wykładających nauki, Sekretarza Rady, oraz Bibliotekarza;

10) wybór dzieł do biblioteki, oraz ułożenie przepisów o sposobie utrzymywania biblioteki i wydawania z niéj książek;

11) wybór naukowych przewodników i pomocy naukowych z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego;

12) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету;

13) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года;

14) соображенія относительно раздѣленія классовъ на параллельныя отдѣленія;

15) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учащихся;

16) составленіе правилъ о надзорѣ за учениками внѣ учебнаго заведенія;

17) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по учебной, воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Инспекторомъ;

18) заключеніе условій на поставку необходимыхъ для заведенія вещей;

19) наблюденіе за правильнымъ употребленіемъ училищныхъ суммъ;

20) ежегодная повѣрка имущества заведенія, и

21) изысканіе и обсужденіе мѣръ, клонящихся къ улучшенію учебной, воспитательной и хозяйственной частей заведенія.

Ст. 57.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 5, 6, 8, 9, 10 и 17 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи; заключенія же Совѣта по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 7, 11, 12, 14, 15, 16 и 21, представляются Начальнику Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 58.

Опредѣленія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, предоставленнымъ его окончательному рѣшенію, объявляются Инспекторомъ и немедленно приводятся въ исполненіе.

Ст. 59.

Педагогическій Совѣтъ собирается въ теченіе учебнаго года, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ случаѣ надобности онъ можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

12) roztrząsanie i przyjmowanie programmów wykładu każdego przedmiotu;

13) roztrząsanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klassy, projektowanego przez Inspektora, z początkiem roku szkolnego;

14) czynienie wniosków co do podziału klass na paralelne oddziały;

15) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych na uczniów.

16) ułożenie przepisów o dozorowaniu uczniów po za obrębem zakładu naukowego;

17) przejrzenie układanych przez Inspektora sprawozdań rocznych z części naukowéj, wychowawczéj i ekonomicznéj;

18) zawieranie umów na dostawę potrzebnych dla zakładu przedmiotów;

19) czuwanie nad właściwym szafunkiem funduszów szkolnych;

20) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu, i

21) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowéj, wychowawczéj i ekonomicznéj zakładu.

Art. 57.

Uchwały Rady pedagogicznéj, dotyczące przedmiotów, oznaczonych w punktach 5, 6, 8, 9, 10 i 17-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj. Uchwały zaś Rady, co do przedmiotów wymienionych w punktach 7, 11, 12, 14, 15, 16 i 21-m będą przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 58.

Uchwały Rady pedagogicznéj w przedmiotach pozostawionych ostatecznéj jéj decyzyi, objawiane będą przez Inspektora i niezwłocznie wprowadzane w wykonanie.

Art. 59.

Rada pedagogiczna zbierać się będzie w ciągu roku szkolnego, przynajmniéj raz na miesiąc, a w razie potrzeby może być i częściéj przez Prezydującego zwoływaną.

Ст. 60.

Для обсужденія и рѣшенія дѣлъ въ Совѣтѣ требуется присутствіе не менѣе двухъ третей его членовъ.

Ст. 61.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 62.

Протоколы засѣданій Педагогическаго Совѣта представляются, въ копіяхъ, Начальнику Учебной Дирекціи. Въ случаѣ разногласія членовъ, если меньшинство пожелаетъ, мнѣніе онаго доводится до свѣдѣнія Начальника Учебной Дирекціи.

Глава Шестая.

Права и преимущества Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи.

Ст. 63.

Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія имѣетъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью на русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ: „Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія — Lodzisches Deutsches Real-Gymnasium“.

Ст. 64.

Гимназія эта освобождается отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ какъ отъ имени ея, такъ и въ пользу ея актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нея дѣламъ.

Ст. 65.

Посылаемыя подъ печатью этой гимназіи официальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ, установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 66.

Зданія учебнаго вѣдомства и городскія, занимаемыя Лодзинскою нѣмецкою реальною гимназіею, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и

Art. 60.

Do roztrząsania i decydowania przedmiotów w Radzie potrzebną jest obecność przynajmniéj dwóch trzecich części jéj członków.

Art. 61.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań, przeważa głos Prezydującego. Prezydujący, jeśli nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, wówczas czyni o tem przedstawienie do Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, a jeśli przedmiot nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrybucyj, służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania, i o tem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 62.

Protokóły posiedzeń Rady pedagogicznéj przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj. W razach różności zdań członków, jeśli zażąda mniejszość, zdanie jéj ma być zakommunikowane Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi

Art. 63.

Gimnazyum realne niemieckie w Łodzi ma swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem w języku russkim i niemieckim: „Лодзинская Нѣмецкая реальная Гимназія“ „Lodzisches Deutsches Real-Gymnasium.“

Art. 64.

Gimnazyum pomienione uwalnia się od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu aktów, tak w jego imieniu, jak i na rzecz jego, i w ogóle we wszystkich czynnościach dotyczących tego zakładu.

Art. 65.

Przesyłające się, pod pieczęcią tego gimnazyum, urzędowe expedycye i posyłki mają być przyjmowane na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych w tym przedmiocie dla expedycyj rządowych.

Art. 66.

Gmachy do władzy edukacyjnéj należące i miejskie, zajmowane przez gimnazyum realne niemieckie w Łodzi, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowéj, tak w pieniądzach

натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 67.

Лица, служащія при гимназіи по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части.

Ст. 68.

Прочія должностныя лица, служащія при гимназіи, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 69.

Ученики двухъ высшихъ классовъ гимназіи, во время нахожденія ихъ въ этихъ классахъ, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въ этомъ заведеніи неменѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 70.

Ученики Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полнаго курса этой гимназіи, могутъ поступать въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Ст. 71.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 67.

Osoby zostające w służbie przy gimnazyum po części naukowéj, korzystają z praw emerytalnych zapewnionych służącym w téj gałęzi.

Art. 68.

Inne osoby służące przy gimnazyum, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw, zapewnionych osobom zostającym w służbie cywilnéj w Królestwie Polskiem.

Art. 69.

Uczniowie dwóch klass wyższych gimnazyalnych, przez czas pobytu swego w tych klassach, wolni są od poboru do wojska, jeżeli uczęszczali do zakładu tego nie mniéj jak trzy lata.

Art. 70.

Uczniowie gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi, którzy z attestatem ukończyli kurs nauk, również i osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tego gimnazyum, mogą być przyjmowane do Szkoły Głównej w Warszawie i do innych wyższych zakładów naukowych w Cesarstwie i Królestwie, na zasadzie wydanych dla zakładów tych ustaw i postanowień.

Art. 71.

Ustawa niniejsza winna być zamieszczoną w Dzienniku Praw. Wszystkie niezgodne z tą ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложеніе 1-е къ № 71-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

Штатъ Лодзинской Нѣмецкой реальной гимназіи.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . . .	1	1,500	1,500	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	300	300	VII	
3	Законоучителямъ Евангелическаго и Римско-Католическаго исповѣданій	2	800	1,600	—	
4	Двумъ Учителямъ: русской словесности, а также исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,500	3,000	VIII	
5	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ . .	4	1,200	4,800	VIII	
6	Пяти Учителямъ наукъ и языковъ	5	1,000	5,000	VIII	
7	Учителю чистописанія, рисованія и техническаго черченія . . .	1	800	800	IX	
8	Учителю пѣнія	1	200	200	X	

1-szy Annex do Nr. 71-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“

w Petersburgu,
d. 5(17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Etat gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi.

№		Liczba osób	Płaca — Jednemu (Rubli srebrem)	Płaca — Wszystkim (Rubli srebrem)	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego) .	1	1,500	1,500	VI	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	300	300	VII	
3	Nauczycielom Religii wyznania Ewangelickiego i Rzymsko-Katolickiego . , . .	2	800	1,600	—	
4	Dwóm Nauczycielom ruskiego języka i literatury oraz historyi i geografii Rossyi i Polski	2	1,500	3,000	VIII	
5	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	1,200	4,800	VIII	
6	Pięciu Nauczycielom umiejętności i języków	5	1,000	5,000		
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków ręcznych i technicznych	1	800	800	IX	
8	Nauczycielowi śpiewu .	1	200	200	X	

9	Врачу	1	250	250	VIII	По гражданской службѣ.
10	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зданія)	1	500	500	X	
11	На уроки гимнастики .	—	—	150	—	
12	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ . .	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю	2	100	200	—	
13	Педелю	1	150	150	—	
14	На библіотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ	—	—	700	—	
15	На канцелярскія принадлежности и на наемъ писца	—	—	350	—	
16	На наемъ прислуги, отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
	итого .	—	—	20,650	—	

Примѣчаніе. Для вознагражденія преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій во всѣхъ вообще учебныхъ заведеніяхъ Царства ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу уроковъ.

9	Lekarzowi . .	1	250	250	VIII	Służbie administracyjnéj
10	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	500	500	X	
11	Na lekcye gimnastyki.	—	—	150	—	
12	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcye, jeśli wykłada oddzielny przedmiot . . .	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady oraz Bibliotekarzowi . .	2	100	200	—	
13	Pedelowi	1	150	150	—	
14	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów . . .	—	—	700	—	
15	Na potrzeby kancellaryjne i najem kopiisty	—	—	350	—	
16	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne potrzeby zakładu	—	—	900	—	
	W ogóle.	—	—	20,650	—	

Uwaga. Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii Prawosławnéj i innych wyznań, we wszystkich w ogóle zakładach naukowych w Królestwie, corocznie zamieszczany być ma na budżecie wydatków Wydziału Oświecenia Publicznego osobny fundusz. Wynagrodzenie to oznaczaném będzie według liczby lekcyj.

Приложенiе 2-е къ № 71-му.

(*Приложенiе къ ст.* 30.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ.

Предметы	Классы I	II	III	IV	V	VI	VII	Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю
Законъ Божiй . . .	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскiй языкъ и словесность .	4	4	4	3	3	3	3	24
Нѣмецкiй языкъ и словесность.	4	4	4	3	3	3	3	24
Латинскiй языкъ . . .	5	5	5	5	2	2	2	26
Польскiй языкъ . . .	4	3	3	2	2	2	2	18
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрiя, тригонометрiя, аналитическая геометрiя и начала теоретической и практической механики .	4	3	3	3	5	5	6	29
Физика и космографiя . .	—	—	—	—	5	3	4	12
Естественная исторiя и химiя .	—	3	2	2	2	4	4	17
Всеобщая географiя . .	2	2	2	2	—	—	—	8
Географiя Россiйской Имперiи и Царства Польскаго .	—	—	—	2	2	2	2	8
Всеобщая исторiя. . .	—	—	2	2	2	2	1	9
Исторiя Россiи и Польши .	—	—	—	2	2	2	1	7
Чистописанiе, рисованiе и техническое черченiе . .	5	4	3	2	2	2	2	20
итого.	30	30	30	30	32	32	32	216

2-gi Annex do Nr. 71-go.

(Annex do art. 30.)

WYKAZ LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH.

Przedmioty	Klassy							Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Russki język i literatura .	4	4	4	3	3	3	3	24
Niemiecki język i literatura .	4	4	4	3	3	3	3	24
Język łaciński	5	5	5	5	2	2	2	26
Język polski	4	3	3	2	2	2	2	18
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya, trygonometrya, geometrya analityczna i początki mechaniki teoretycznéj i praktycznéj .	4	3	3	3	5	5	6	29
Fizyka i kosmografia . . .	—	—	—	—	5	3	4	12
Historya naturalna i chemia .	—	3	2	2	2	4	4	17
Geografia powszechna . . .	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	2	8
Historya powszechna . .	—	—	2	2	2	2	1	9
Historya Rossyi i Polski . .	—	—	—	2	2	2	1	7
Kalligrafia i rysunki ręczne i techniczne	5	4	3	2	2	2	2	20
razem .	30	30	30	30	32	32	32	216

№ 72.

Уставъ педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 г.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Уставъ педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Для образованія Учителей начальныхъ училищъ для польскаго населенія, учреждаются, по мѣрѣ потребности, въ мѣстностяхъ, въ которыхъ преобладаетъ польское сельское населеніе, педагогическіе курсы, которые суть заведенія открытыя.

Примѣчаніе. До устройства среди сельскаго населенія помѣщеній для педагогическихъ курсовъ, курсы эти могутъ быть временно открыты и въ городахъ или мѣстечкахъ, въ которыхъ нѣтъ среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 2.

При педагогическихъ курсахъ полагаются, для практическаго упражненія воспитанниковъ, образцовыя начальныя училища.

Ст. 3.

По мѣрѣ возможности, при педагогическихъ курсахъ устраиваются сады, для пріученія воспитанниковъ къ садоводству и огородничеству.

Ст. 4.

Въ педагогическихъ курсахъ ученіе продолжается три года. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преи-

N° 72.

Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności polskiéj w Królestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku).

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego.“

w Petersburgu, d. 5(17)Stycznia1866r

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności polskiéj w Królestwie Polskiem.

Rozdział Pierwszy.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

W celu usposobienia Nauczycieli szkół elementarnych dla ludności polskiéj, urządzone być mają, w miarę potrzeby, w miejscach, w których przeważa polska ludność wiejska, kursa pedagogiczne, które są zakładami dla uczniów przychodnich.

Uwaga. Zanim urządzone zostaną wśród ludności wiejskiéj pomieszczenia dla kursów pedagogicznych, kursa te mogą być czasowo otwierane i w miastach lub miasteczkach, w których nie ma średnich zakładów naukowych.

Art. 2.

Przy kursach pedagogicznych urządzone będą dla praktycznych zajęć uczniów wzorowe szkoły elementarne.

Art. 3.

W miarę możności, przy kursach pedagogicznych urządzane będą ogrody, w celu obznajmienia uczniów z ogrodnictwem.

Art. 4.

Na kursach pedagogicznych wykład nauk trwa lat trzy.

муществу теоретическое, а въ послѣднемъ году—по преимуществу практическое.

Ст. 5.

Педагогическіе курсы, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, учреждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ вѣдѣніи Начальника подлежащей Учебной Дирекціи.

Ст. 6.

Педагогическіе курсы и состоящія при нихъ учрежденія содержатся на счетъ Казны Царства.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Ст. 7.

Для непосредственнаго завѣдыванія педагогическими курсами, назначается особый Инспекторъ-Руководитель, на котораго возлагается преподаваніе польскаго или русскаго языка и педагогики, а также главное руководство воспитанниковъ при ихъ практическихъ занятіяхъ въ классахъ и въ образцовомъ училищѣ.

Ст. 8.

Инспекторъ-Руководитель избирается Начальникомъ Учебной Дирекціи, изъ опытныхъ польскихъ или русскихъ наставниковъ и утверждается въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 9.

Инспекторъ-Руководитель есть полный хозяинъ и отвѣтственное лицо по всѣмъ частямъ заведенія. Въ случаѣ его отсутствія или болѣзни, одинъ изъ Учителей наукъ заступаетъ его мѣсто, по назначенію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 10.

Въ концѣ учебнаго года, Инспекторъ представляетъ Начальнику Учебной Дирекціи подробный отчетъ о состояніи подвѣдомственныхъ ему педагогическихъ курсовъ.

Ст. 11.

Законоучитель назначается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ лицъ свѣтскаго духовенства Римско-Католическаго исповѣданія.

W pierwszych dwóch latach wykład w nich ma być głównie teoretyczny, a w ostatnim roku głównie praktyczny.

Art. 5.

Kursa pedagogiczne, z decyzyi Rady Administracyjnéj Królestwa, urządzone być mają przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego i zostawać pod zawiadywaniem właściwego Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 6.

Kursa pedagogiczne i istniejące przy nich zakłady, utrzymywane będą kosztem Skarbu Królestwa.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu kursów pedagogicznych.

Art. 7.

Do bezpośredniego zawiadywania kursami pedagogicznemi, mianowany będzie osobny Inspektor-przewodniczący, który obowiązany jest wykładać język polski albo russki i pedagogikę, oraz kierować głównie praktycznemi zajęciami uczniów w klassach i w szkole wzorowéj.

Art. 8.

Inspektor-przewodniczący wybierany być ma przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, z pomiędzy doświadczonych polskich lub russkich Nauczycieli i zatwierdzany w tych obowiązkach przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 9.

Inspektor-przewodniczący jest zupełnym gospodarzem i osobą odpowiedzialną za wszystkie gałęzie zakładu. W razie jego nieobecności lub choroby, jeden z Nauczycieli umiejętności zastępuje jego miejsce z naznaczenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 10.

W końcu roku szkolnego Inspektor przedstawia Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, szczegółowe sprawozdanie o stanie kursów pedagogicznych, pod jego kierunkiem zostających.

Art. 11.

Nauczyciela religii naznacza Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy osób duchowieństwa świeckiego, wyznania Rzymsko-Katolickiego.

Ст. 12.

Кромѣ Инспектора-Руководителя и законоучителя, при педагогическихъ курсахъ состоятъ два штатныхъ Учителя, между которыми распредѣляются входящіе въ составъ учебнаго курса предметы, исключая музыки и церковнаго пѣнія, которымъ обучаетъ особый Учитель, и гимнастики, обученіе которой поручается, Инспекторомъ, лицу спеціально знакомому съ этимъ предметомъ.

Ст. 13.

Штатные Учители избираются Инспекторомъ изъ опытныхъ наставниковъ и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждаются въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 14.

Для обученія воспитанниковъ садоводству и огородничеству Инспекторъ нанимаетъ опытнаго садовника.

Ст. 15.

На вознагражденіе врача за пользованіе воспитанниковъ полагается по штату особая сумма.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 16.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій: катихизисъ, Священная и церковная исторія и объясненіе церковнаго богослуженія.

2) Педагогика: основанія общей дидактики и частная методика отдѣльныхъ предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ.

3) Польскій языкъ; объяснительное чтеніе, выводъ грамматическихъ правилъ практическимъ путемъ, устныя и письменныя упражненія въ языкѣ, преимущественно по предметамъ, близкимъ къ народному быту.

4) Русскій языкъ: чтеніе и письмо, ознакомленіе практическимъ путемъ съ грамматическими правилами и упражненія въ переводахъ съ польскаго на русскій языкъ и съ русскаго на польскій, какъ устныя, такъ и письменныя.

Art. 12.

Oprócz Inspektora-przewodniczącego i Nauczyciela religii, przy kursach pedagogicznych ma być dwóch Nauczycieli etatowych, pomiędzy których rozdzielają się wchodzące do składu kursu nauk przedmioty; z wyjątkiem muzyki i śpiewu kościelnego, których uczyć ma osobny Nauczyciel, oraz gimnastyki, któréj wykład poruczy Inspektor osobie specyalnie z tym przedmiotem obeznanej.

Art. 13.

Nauczycieli etatowych wybiera Inspektor z pomiędzy doświadczonych w tym zawodzie i, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, zatwierdza ich w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 14.

Dla usposobienia uczniów w ogrodnictwie, Inspektor najmować ma doświadczonego ogrodnika.

Art. 15.

Na wynagrodzenie Lekarzowi za kuracyę uczniów przeznacza się w etacie oddzielny fundusz.

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 16.

Na kursach pedagogicznych wykładane będą następujące przedmioty:

1) Nauka religii: katechizm, historya Święta i kościelna, oraz wyjaśnienie obrzędów kościelnych.

2) Pedagogika: zasady ogólnéj dydaktyki i szczegółowa metodyka oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych.

3) Język Polski: czytanie z wyjaśnieniami, rozbiór prawideł grammatycznych sposobem praktycznym, wprawa ustna i ćwiczenia piśmienne w tym języku, szczególnie w przedmiotach dotyczących potrzeb codziennych miejscowéj ludności.

4) Język Russki: czytanie i pisanie, obznajomienie praktyczne z prawidłami grammatycznemi i ćwiczenia ustne i piśmienne w przekładach z języka polskiego na russki i z russkiego na polski.

5) Математика: ариѳметическія дѣйствія надъ цѣлыми и дробными количествами, какъ отвлеченными, такъ и именованными; отношенія и пропорціи и основанныя на нихъ правила; рѣшеніе задачъ преимущественно путемъ умственнаго счисленія и на счетахъ. Свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ повседневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землемѣрныхъ орудій.

6) Объясненіе главныхъ явленій природы. Ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности.

7) Общее обозрѣніе частей свѣта; описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ.

8) Важнѣйшія эпохи всеобщей исторіи и болѣе пространное изложеніе исторіи Россіи и Польши.

9) Чистописаніе. Черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни.

10) Музыка и церковное пѣніе, и

11) Гимнастика.

Примѣчаніе. Въ свободное отъ классныхъ занятій время, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, воспитанники, подъ руководствомъ опытнаго садовника, упражняются въ садоводствѣ и огородничествѣ.

Ст. 17.

Преподаваніе въ педагогическихъ курсахъ производится вообще на польскомъ языкѣ, на русскомъ же языкѣ преподаются преимущественно всеобщая исторія и географія, также какъ исторія и географія Россіи и Польши.

Ст. 18.

Уроки въ педагогическихъ курсахъ полагаются часовые.

Ст. 19.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особой таблицѣ (къ сей статьѣ приложенной), которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительствен-

5) Matematyka: działania arytmetyczne z liczbami całkowitemi i z ułomkami oderwanemi i mianowanemi, stosunki i proporcye, oraz oparte na nich reguły, rozwiązywanie zagadnień, szczególniéj za pomocą rachunku pamięciowego i na szczotach. Wiadomości z geometryi, zastosowane do potrzeb codziennego życia. Obznajomienie praktyczne z użyciem najprostszych narzędzi mierniczych.

6) Wyjaśnienie głównych zjawisk natury. Obznajomienie z płodami naturalnemi kraju i z użyciem ich w rolnictwie, w rzemiosłach i w przemyśle.

7) Ogólne obeznanie się z częściami świata. Opisanie Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego, pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym.

8) Najważniejsze epoki historyi powszechnéj i obszerniejszy wykład historyi Rossyi i Polski.

9) Kalligrafia. Rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i życia praktycznego.

10) Muzyka i śpiew kościelny, i

11) Gimnastyka.

Uwaga. W czasie wolnym od zajęć w klassach, w wiosennych i letnich miesiącach, uczniowie, pod przewodnictwem doświadczonego ogrodnika, zajmować się mają ogrodnictwem.

Art. 17.

Wykład nauk w kursach pedagogicznych odbywać się będzie w ogólności w języku polskim, w russkim zaś języku wykładane być mają głównie: historya powszechna i geografia, również jak historya i geografia Rossyi i Polski.

Art. 18.

Lekcye na kursach pedagogicznych mają być jednogodzinne.

Art. 19.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy, wskazane są w oddzielnym wykazie, do niniejszego artykułu załączonym, który nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj w każdym przedmiocie, może jednak, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowéj Oświe-

ной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 20.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 21.

Число учащихся въ каждомъ курсѣ заведенія не должно быть болѣе 30.

Ст. 22.

Педагогическіе курсы должны имѣть: 1) библіотеку, состоящую изъ книгъ, какъ спеціально-педагогическаго такъ и общеобразовательнаго содержанія; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) музыкальные инструменты и ноты.

Ст. 23.

Завѣдываніе всѣми учебными пособіями, въ предыдущей статьѣ поименованными, поручается штатнымъ Учителямъ педагогическихъ курсовъ.

Глава Четвертая.

Учащіеся.

Ст. 24.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди изъ поселянъ, преимущественно польскаго происхожденія.

Ст. 25.

Желающій поступить въ первый курсъ долженъ имѣть не менѣе 15 лѣтъ отъ роду и выдержать испытаніе въ объемѣ двухклласснаго начальнаго училища. Поступающій же во второй курсъ долженъ быте нмоложе 16 лѣтъ и знать пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 26

Поступающій въ курсы долженъ представить Инспектору-Руководителю слѣдующіе документы: *а)* свидѣтельство о своемъ

cenia Publicznego, być zmieniany pod względem rozkładu liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klassy.

Art. 20.

Wykład nauk odbywać się ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Nadto wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniéj do Przewodniéj Niedzieli.

Art. 21.

Liczba uczniów na każdym kursie zakładu nie ma przechodzić trzydziestu.

Art. 22.

Kursa pedagogiczne posiadać winny: 1) bibliotekę, składającą się tak z dzieł treści specyalnie pedagogicznéj, jako też w przedmiotach powszechnego wykształcenia; 2) gabinet fizyczny; 3) niezbędne pomoce przy wykładzie historyi naturalnéj; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) instrumenta muzyczne i nóty.

Art. 23.

Zawiadywanie wszystkiemi pomocami naukowemi, w poprzedzającym artykule wymienionemi, poruczone być ma Nauczycielom etatowym kursów pedagogicznych.

Rozdział Czwarty.

Uczniowie.

Art. 24.

Na kursa pedagogiczne przyjmowaną będzie młodzież stanu włościańskiego, głównie pochodzenia polskiego.

Art. 25.

Życzący postąpić na pierwszy kurs winien mieć nie mniéj jak 15 lat wieku i złożyć egzamen w zakresie dwuklassowéj szkoły elementarnej. Wstępujący zaś na drugi kurs winien być nie młodszy jak lat 16 i umieć to, co było wykładanem na kursie pierwszym.

Art. 26.

Wstępujący na kursa winien przedstawić Inspektorowi-przewodniczącemu następujące dowody: *a*) świadectwo co do wieku

возрастѣ и званіи; *б*) свидѣтельство ближайшаго мѣстнаго Начальства о своемъ поведеніи, и *в*) свѣдѣтельство приходскаго священника о томъ, что онъ исполняетъ религіозныя обязанности. Всѣ эти документы могутъ быть писаны на простой бумагѣ. Медицинское освидѣтельствованіе поступающихъ въ курсы въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятсвующихъ исполненію учительскихъ обязанностей, дѣлается училищнымъ врачемъ.

Ст. 27.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ году, предъ началомъ учебнаго курса; но училищное Начальство, по особо уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ въ первые два курса и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что онъ, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 28.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни плата за ученіе, ни форменная одежда.

Ст. 29.

На казенныя стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія принимаетъ въ соображеніе ходатайство Начальника Учебной Дирекціи, основанное на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 30.

Ученики не подающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опредѣленію Педагогическаго Совѣта и съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 31.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ могутъ быть слѣдующія: 1) выговоръ отъ Инспектора; 2) наказаніе арестомъ не свыше 3-хъ сутокъ; 3) выговоръ въ присутствіи Педагогическаго Совѣта; 4) лишеніе, на время или навсегда, казенной стипендіи, и 5) исключеніе изъ заведенія. Два послѣднія наказанія опредѣляются Педагогическимъ Совѣтомъ и приводятся

swego i pochodzenia; *b*) świadectwo najbliższéj władzy miejscowéj o sprawowaniu, i *c*) świadectwo miejscowego Proboszcza, że spełnia obowiązki religijne. Wszystkie te dowody mogą być pisane na papierze zwyczajnym. Poświadczenie lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym albo chorobom, stanowiącym przeszkodę w pełnieniu obowiązków nauczycielskich, wydaje Lekarz zakładu.

Art. 27.

Ogólny zapis uczniów odbywa się raz na rok przed rozpoczęciem kursu nauk, jednakże zwierzchność szkolna z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia na pierwsze dwa kursa i w ciągu roku szkolnego, jeśli z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu nauk w téj klassie, do któréj wstąpić pragnie.

Art. 28.

Dla uczniów kursów pedagogicznych nie ustanawia się ani żadna opłata za naukę, ani ubranie przepisanéj formy.

Art. 29.

Na stypendya rządowe, dla najuboższych i najzdolniejszych uczniów, zamieszcza się w etacie oddzielny fundusz. Przy oznaczeniu liczby i wysokości stypendyów, również jak i przy przyznawaniu onych, Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie wstawienie się Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, oparte na uchwale Rady pedagogicznéj.

Art. 30.

Uczniowie nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, uwalniają się z zakładu, na wniosek Rady pedagogicznéj i z decyzyi Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 31.

Kary dyscyplinarne za wykroczenia uczniów mogą być następujące: 1) nagana udzielona przez Inspektora; 2) areszt nie dłuższy nad trzy doby; 3) nagana w obec Rady pedagogicznéj; 4) pozbawienie na czas pewny albo na zawsze stypendyum rządowego, i 5) wydalenie z zakładu. Dwie ostatnie kary naznaczane być mają przez Radę pedagogiczną i nie pierwéj wykonane być

въ исполненіе не прежде, какъ послѣ утвержденія опредѣленія Совѣта Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 32.

Испытанія въ курсахъ полагаются двоякаго рода: переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебнаго года изъ всего, въ теченіе его пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитаниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіе трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 33.

Переводныя и окончательныя испытанія производятся въ присутствіи Инспектора и двухъ Учителей.

Ст. 34.

Отмѣтки для опредѣленія степени познанія учениковъ установляются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 35.

Ученики, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго курса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 36.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестатъ за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати заведенія.

Ст. 37.

Аттестатъ на званіе Учителя выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя, оказавшіе же по крайней мѣрѣ и въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ и въ русскомъ языкѣ, успѣхи весьма удовлетворительные, получаютъ аттестатъ съ отличіемъ и опредѣляются преимущественно Учителями въ училища городскія и двухклассныя сельскія.

Ст. 38.

Неудостоенные аттестатовъ могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ годъ, и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независящихъ отъ нихъ обстоятельствъ, и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ при-

mogą, jak po zatwierdzeniu uchwały Rady przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 32.

Examina na kursach mają być dwojakiego rodzaju: przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego, ze wszystkiego co w tym przeciągu czasu było wyłożonem; drugie zaś przy wyjściu uczniów z zakładu, z całego trzechletniego kursu nauk. Ostateczne examina winny być tak teoretyczne jako też i praktyczne.

Art. 33.

Examina przechodnie i ostateczne odbywać się mają w obec Inspektora i dwóch Nauczycieli.

Art. 34.

Wyrazy dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów przepisze osobna Instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 35.

Uczniowie wzorowego sprawowania się i którzy okażą zupełnie zadowalniające postępy w języku ruskim i w większéj części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdego kursu ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 36.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk, otrzymają attestat, za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzony pieczęcią zakładu.

Art. 37.

Attestat na stopień Nauczyciela wydawany być ma tym tylko uczniom którzy otrzymali stopnie dostateczne ze wszystkich przedmiotów. Ci zaś, którzy okazali postęp zupełnie zadowalniający przynajmniej z połowy przedmiotów, a w ich liczbie i z języka ruskiego, otrzymają attestat z odznaczeniem się, i przed innymi mianowani będą Nauczycielami szkół miejskich i dwuklassowych wiejskich.

Art. 38.

Nie otrzymujący attestatów mogą pozostać na kursach jeszcze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wypływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznaną będzie

знана вполнѣ уважительною; но если затѣмъ, по истеченіи года, не выдержатъ испытанія, то вовсе увольняются изъ заведенія.

Ст. 39.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начальнаго Учителя четыре года, по назначенію подлежащаго Начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученныя ими стипендіи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 40.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ педагогическихъ курсовъ состоитъ при нихъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 41.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора-Руководителя, — законоучитель и штатные Учители. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, по выбору Совѣта.

Примѣчаніе. По предмету практическихъ занятій воспитанниковъ въ образцовомъ училищѣ приглашается, по усмотрѣнію Предсѣдателя, въ засѣданія Совѣта Учитель сего училища, а по вопросамъ касающимся гигіены— училищный врачъ, которые въ такомъ случаѣ имѣютъ голосъ совѣщательный.

Ст. 42.

Педагогическій Совѣтъ собирается, въ теченіе учебнаго времени, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ особыхъ случаяхъ можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 43.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ и для дѣйствительности рѣшенія требуется присутствіе, кромѣ Предсѣдателя, не менѣе двухъ членовъ Совѣта. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоста-

za zasługującą na uwzględnienie; lecz gdyby następnie, po upływie roku, nie złożyli examinu, wówczas zupełnie z zakładu uwolnieni zostaną.

Art. 39.

Uczniowie, którzy mieli stypendyum rządowe podczas pobytu na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata, podług przeznaczenia właściwej władzy, jeśli nie zwrócą summy wydanéj na pobrane przez nich stypendyum.

Rozdział Piąty.

Rada Pedagogiczna.

Art. 40.

Do rozstrząsania kwestyj, dotyczących części naukowo-wychowawczéj i ekonomicznéj kursów pedagogicznych, znajdować się ma przy nich Rada pedagogiczna.

Art. 41.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencyą Inspektora-przewodniczącego, Nauczyciel religii i Nauczyciele etatowi. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, wybrany przez Radę.

Uwaga. W przedmiotach dotyczących praktycznych zajęć uczniów w szkole wzorowéj, wzywanym będzie, według uznania Prezesa, na posiedzenia Rady, Nauczyciel téj szkoły, a w kwestyach odnoszących się do hygieny, Lekarz szkolny, którzy w takim razie mają głos doradczy.

Art. 42.

Rada pedagogiczna, w ciągu roku szkolnego, zbierać się ma przynajmniej raz na miesiąc, a w szczególnych wypadkach, może być i częściéj przez Prezesa zwoływaną.

Art. 43.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów, i aby decyzya była ważną, wymaganą jest obecność, oprócz Prezesa, niemniéj jak dwóch Członków Rady. W razie równości zdań, głos Prezesa przeważa. Jeśli Prezes nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, przedstawia o tem Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, a jeżeli interess nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według

вленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, представляя ему вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 44.

Обсужденію Совѣта подлежатъ слѣдующіе предметы: 1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ курса въ курсъ; 2) пріемы и способы руководства практическими занятіями учениковъ; 3) мѣры къ улучшенію преимущественно учебно-воспитательной части заведенія; 4) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендіи изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату, и предположенія о размѣрѣ стипендій; 5) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ курсы; 6) опредѣленіе наградъ книгами ученикамъ, отличившимся поведеніемъ и успѣхами; 7) избраніе Секретаря Совѣта; 8) выборъ книгъ для библіотеки и всѣхъ учебныхъ пособій; 9) выборъ учебныхъ руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; 10) разсмотрѣніе программъ преподаванія; 11) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года; 12) составленіе правилъ о надзорѣ за воспитанниками внѣ училища; 13) заключеніе условій на починку зданія и на поставку необходимыхъ для заведенія вещей; 14) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по всѣмъ частямъ заведенія, составляемыхъ Инспекторомъ заведенія; 15) опредѣленіе дисциплинарныхъ взысканій съ учениковъ за проступки, за исключеніемъ выговора отъ Инспектора и ареста, предоставляемаго также Инспектору; и 16) ежегодная повѣрка имущества заведенія.

Ст. 45.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 2, 7, 8 и 14 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи. Заключенія же по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 3, 4, 9, 10, 12 и 16, представляются Начальнику Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 46.

Всѣ протоколы засѣданій Совѣта представляются Начальнику Учебной Дирекціи въ копіяхъ.

własnego uznania, i o takowém niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 44.

Roztrząsaniu Rady podlegają następujące przedmioty: 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednego kursu do drugiego; 2) obranie metody i sposobów kierowania praktycznemi zajęciami uczniów; 3) obmyślanie środków ulepszenia szczególnie części naukowo-wychowawczéj zakładu; 4) wybieranie uczniów dla przyznania im stypendyum z funduszu, na ten przedmiot w etacie oznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyów; 5) przyznawanie attestatów uczniom, którzy ukończyli kursa z pożytkiem; 6) wyznaczanie nagród w książkach uczniom odznaczającym się sprawowaniem i postępem w naukach; 7) wybór Sekretarza Rady; 8) wybór dzieł do biblioteki, oraz wszelkich pomocy naukowych; 9) wybór przewodników naukowych z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego; 10) roztrząsanie programmów wykładu nauk; 11) przeglądanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klassy, ułożonego przez Inspektora, z początkiem roku szkolnego; 12) ułożenie przepisów co do nadzoru nad uczniami po za obrębem szkoły; 13) zawieranie umów na reparacyę gmachu i na dostawę przedmiotów dla zakładu koniecznie potrzebnych; 14) roztrząsanie sporządzanych przez Inspektora sprawozdań rocznych o wszystkich gałęziach zakładu; 15) postanowienie kar dyscyplinarnych na uczniów za wykroczenia, oprócz nagany i kary aresztu, Inspektorowi pozostawionych, i 16) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu.

Art. 45.

Uchwały Rady pedagogicznéj w przedmiotach oznaczonych w punktach 2, 7, 8 i 14-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj. Uchwały zaś co do przedmiotów wymienionych w punktach 3, 4, 9, 10, 12 i 16-m winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 46.

Wszystkie protokóły posiedzeń Rady przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj.

Глава Шестая.

Права и преимущества педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія.

Ст. 47.

Педагогическіе курсы пользуются правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 48.

Педагогическіе курсы имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такихъ то педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія“.

Ст. 49.

Педагогическіе курсы освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ, по совершаемымъ отъ имени ихъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 50.

Посылаемыя подъ печатью сего заведенія официальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 51.

Зданія учебнаго вѣдомства, занимаемыя педагогическими курсами, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 52.

Инспекторъ-Руководитель, законоучитель, штатные Учители и Учитель образцоваго начальнаго училища, въ отношеніи къ эмеритурѣ пользуются правами, предоставленными лицамъ, служащимъ по учебной части въ Царствѣ.

Ст. 53.

Ученики педагогическихъ курсовъ, во время нахожденія ихъ въ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіе одного года по выбытіи изъ заведенія, пользуются воспитанники, окончившіе курсъ съ аттестатами, хотя бы они еще и не состояли въ учебной службѣ.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy kursów pedagogicznych dla ludności polskiej.

Art. 47.

Kursa pedagogiczne używają praw średnich zakładów naukowych.

Art. 48.

Kursa pedagogiczne mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem „takie to kursa pedagogiczne, dla ludności polskiéj."

Art. 49.

Kursa pedagogiczne wolne są od używania papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu w ich imieniu i na ich rzecz aktów, i w ogólności we wszystkich czynnościach ich dotyczących.

Art. 50.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu urzędowe expedycye i posyłki, mają być przyjmowane na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla expedycyj rządowych.

Art. 51.

Gmachy do Władzy Edukacyjnéj należące, zajmowane przez kursa pedagogiczne, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowéj tak w pieniądzach, jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich gmachów rządowych.

Art. 52.

Inspektor-przewodniczący, Nauczyciel religii, Nauczyciele etatowi i Nauczyciele wzorowéj szkoły elementarnéj, pod względem emerytury, korzystają z praw zapewnionych osobom, służącym po części naukowej w Królestwie.

Art. 53.

Uczniowie kursów pedagogicznych, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska. Takaż prerogatywa służy w ciągu roku jednego, po wyjściu z zakładu, uczniom, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, chociażby oni jeszcze do służby naukowéj nie weszli.

Глава Седьмая.

Образцовое начальное училище при педагогическихъ курсахъ для польскаго населенія.

Ст. 54.

Для практическихъ упражненій учениковъ педагогическихъ курсовъ въ пріемахъ и способахъ преподаванія, при каждомъ изъ сихъ заведеній состоитъ образцовое начальное училище.

Ст. 55.

Образцовое начальное училище имѣетъ своего особаго Учителя, и, какъ въ учебномъ, такъ и въ хозяйственномъ отношеніи, находится подъ непосредственнымъ завѣдываніемъ Инспектора педагогическихъ курсовъ.

Ст. 56.

Образцовое начальное училище, служа исключительно цѣлямъ педагогическихъ курсовъ и получая содержаніе отъ Казны, не состоитъ въ вѣдѣніи общественнаго городскаго или сельскаго управленія.

Ст. 57.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

Rozdział Siódmy.

Szkoła elementarna wzorowa, przy kursach pedagogicznych dla ludności polskiéj.

Art. 54.

Dla praktycznego udoskonalenia uczniów kursów pedagogicznych w metodzie i sposobach wykładu nauk, przy każdym z tych zakładów ma być szkoła elementarna wzorowa.

Art. 55.

Szkoła elementarna wzorowa mieć będzie swego oddzielnego Nauczyciela, i tak pod względem naukowym, jak i ekonomicznym zostawać ma w bezpośredniem zawiadywaniu Inspektora kursów pedagogicznych.

Art. 56.

Szkoła elementarna wzorowa, przeznaczoną będąc wyłącznie dla celów kursów pedagogicznych i otrzymując uposażenie ze Skarbu, nie zależy od miejskiego lub wiejskiego zarządu gminnego.

Art. 57.

Ustawa niniejsza ma być wniesioną do Dziennika Praw. Wszystkie niezgodne z tą Ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложенiе 1-е къ № 72-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“*.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

ШТАТЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСОВЪ И ОБРАЗЦОВАГО ПРИ НИХЪ НАЧАЛЬНАГО УЧИЛИЩА.

№		Число лицъ	Жалованье и урочное вознагражденiе: Одному	Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права
			Рубли сер.			
1	Инспектору-Руководителю, преподающему русскiй или польскiй языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ)	1	1,500	1,500	VII	
2	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданiя	1	600	600	—	По учебной службѣ
3	Штатнымъ Учителямъ	2	1,200	2,400	VIII	По учебной службѣ
4	Учителю музыки и церковнаго пѣнiя	1	600	600	X	По учебной службѣ
5	На уроки гимнастики	—	—	250	—	По учебной службѣ
6	На наемъ садовника	—	—	200	—	По учебной службѣ
7	На стипендiи	—	—	2,400	—	По учебной службѣ
8	На учебныя пособiя и награды ученикамъ	—	—	200	—	По учебной службѣ
9	Учителю образцоваго училища (при казенной квартирѣ)	1	350	350	XII	
10	На вознагражденiе врача	—	—	200		
11	На канцелярскiе припасы и на наемъ писца	—	—	250		

1-szy Annex do Nr. 72-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Etat kursów pedagogicznych i znajdującéj się przy nich wzorowéj szkoły elementarnéj.

№		Liczba osób	Płaca i wynagrodzenie za lekcye: Jednemu	Płaca i wynagrodzenie za lekcye: Wszystkim	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
			Rubli	Rubli		
1	Inspektorowi - przewodniczącemu, wykładającemu język russki lub polski i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1 500	VII	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego	1	600	600	—	
3	Nauczycielom etatowym	2	1,200	2,400	VIII	
4	Nauczycielowi muzyki i śpiewu kościelnego	1	600	600	X	
5	Na lekcye gimnastyki	—	—	250	—	
6	Na najęcie ogrodnika	—	—	200	—	
7	Na stypendya	—	—	2,400	—	
8	Na pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów	—	—	200	—	
9	Nauczycielowi wzorowéj szkoły (obok mieszkania rządowego)	1	350	350	XII	
10	Na wynagrodzenie Lekarza	—	—	200		
11	Na materyały kancellaryjne i najęcie kopiisty	—	—	250		

12	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе и чистоту зданія педагогическихъ курсовъ и начальнаго образцоваго училища	—	—	450		
13	На ремонтъ музыкальныхъ инструментовъ	—	—	100		
	итого . .	—	—	9,500	—	

Примѣчаніе 1. На вознагражденіе преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу данныхъ уроковъ.

2. На первоначальное устройство педагогическихъ курсовъ единовременно полагается по 1,000 рублей на каждое заведеніе.

Приложеніе 2-е къ № 72-му.

—

(Приложеніе къ ст. 19.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ.

№	Предметы	Курсы I	Курсы II	Курсы III	Всего часовыхъ уроковъ въ недѣлю.
1	Законъ Божій	4	3	3	10
2	Педагогика	—	2	3	5
3	Польскій языкъ	6	4	2	12
4	Русскій языкъ	6	4	2	12
5	Математика	5	4	2	11
6	Познанія естественныя и географическія	3	3	—	6
7	Исторія	2	2	1	5
8	Чистописаніе и черченіе . .	4	3	3	10
	всего . .	30	25	16	71

Примѣчаніе. Сверхъ того, на уроки музыки и пѣнія для всѣхъ

12	Na najęcie posługi, na opał, światło i na utrzymanie w porządku gmachów kursów pedagogicznych i wzorowéj szkoły elementarnéj	—	—	450		
13	Na reperacyą instrumentów muzycznych	—	—	100		
	W ogóle .	—	—	9,500	—	

Uwaga 1. Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego i innych wyznań, osobny fundusz corocznie zamieszczany być ma na budżecie wydatków Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to wyznaczone będzie stosownie do liczby danych lekcyj.

2. Na pierwotne urządzenie kursów pedagogicznych, przeznacza się jednorazowo po rubli 1,000 na każdy z tych zakładów.

2-gi Annex do Nr. 72-go.

(Annex do art. 19-go.)

WYKAZ LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH.

№	Przedmioty	Kursa			Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
		I	II	III	
1	Nauka Religii	4	3	3	10
2	Pedagogika	—	2	3	5
3	Język polski	6	4	2	12
4	Język russki	6	4	2	12
5	Matematyka	5	4	2	11
6	Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii	3	3	—	6
7	Historya	2	2	1	5
8	Kalligrafia i rysunki	4	3	3	10
	Razem .	30	25	16	71

Uwaga. Nadto na lekcye muzyki i śpiewu dla wszystkich trzech

трехъ курсовъ полагается еженедѣльно 20 часовъ; для гимнастики—9 часовъ, а для практическихъ занятій учениковъ по огородничеству и садоводству, садовникъ обязанъ, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, бывать ежедневно въ послѣобѣденное время.

№ 73.

Уставъ Русскихъ педагогическихъ курсовъ для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „*Быть по сему*".

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 г.

Уставъ Русскихъ педагогическихъ курсовъ для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Для образованія Учителей начальныхъ училищъ для русскаго населенія Греко-Уніатскаго исповѣданія, учреждаются въ городѣ Холмѣ педагогическіе курсы, которые суть открытое заведеніе. По мѣрѣ потребности, такіе же курсы могутъ быть учреждаемы впредь въ мѣстностяхъ, въ которыхъ преобладаетъ русское Греко-Уніатское сельское населеніе, но не иначе, какъ въ селеніяхъ представляющихъ къ тому наиболѣе удобствъ.

Ст. 2.

Соотвѣтственно цѣли этихъ заведеній и русской народности населенія, для котораго они учреждаются, преподаваніе въ нихъ производится русскими преподавателями, на русскомъ языкѣ.

Ст. 3.

При педагогическихъ курсахъ полагается, для практическаго упражненія воспитанниковъ, образцовыя начальныя училища.

kursów przeznacza się po 20 godzin na tydzień; na gimnastykę 9 godzin, a na praktyczne zajęcia uczniów ogrodnictwem, ogrodnik obowiązany jest w miesiącach wiosennych i letnich przychodzić codziennie do zakładu w czasie poobiednim.

N° 73.

Ustawa kursów pedagogicznych russkich, dla ludności Greko-Unickiéj w Królestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 r.)

Ná oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“

w Petersburgu,
d. 5(17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow*.

Ustawa kursów pedagogicznych Russkich, dla ludności Greko-Unickiéj w Królestwie Polskiem.

Rozdział Pierwszy.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

W celu usposobienia Nauczycieli szkół elementarnych, dla ludności russkiéj Grecko-Unickiego wyznania, urządzone być mają w mieście Chełmie, kursa pedagogiczne, które są zakładem dla uczniów przychodnich. W miarę potrzeby, takież kursa mogą być urządzane na przyszłość w miejscach, w których przeważa wiejska ludność russka Greko-Unicka, lecz nie inaczéj jak we wsiach, przedstawiających najwięcéj ku temu dogodności.

Art. 2.

Odpowiednio celowi tych zakładów i ludności russkiego pochodzenia, dla któréj one urządzają się, wykład w nich nauk odbywa się przez Nauczycieli russkich i w języku russkim.

Art. 3.

Przy kursach pedagogicznych urządzone być mają, dla praktycznych zajęć uczniów, wzorowe szkoły elementarne.

Ст. 4.

По мѣрѣ возможности, при педагогическихъ курсахъ устраиваются сады, для пріученія воспитанниковъ къ садоводству и огородничеству.

Ст 5.

Въ педагогическихъ курсахъ ученіе продолжается три года. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преимуществу теоретическое, а въ послѣднемъ году по преимуществу практическое.

Ст. 6.

Педагогическіе курсы, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, учреждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ вѣдѣніи Начальника подлежащей Учебной Дирекціи.

Ст. 7.

Курсы эти и состоящія при нихъ учрежденія содержатся на счетъ Казны Царства.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Ст. 8.

Для непосредственнаго завѣдыванія педагогическими курсами, назначается особый Инспекторъ-Руководитель, на котораго возлагается преподаваніе русскаго или церковно-славянскаго языковъ и педагогики, а также главное руководство воспитанниковъ при ихъ практическихъ занятіяхъ въ классахъ и въ образцовомъ училищѣ.

Ст. 9.

Инспекторъ-Руководитель избирается Начальникомъ Дирекціи изъ опытныхъ русскихъ наставниковъ и утверждается въ должности Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ.

Примѣчаніе. Въ случаѣ разногласія, на счетъ избираемаго лица, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія представляетъ объ этомъ на разрѣшеніе Намѣстника въ Царствѣ Польскомъ.

Art. 4.

W miarę możności, przy kursach pedagogicznych urządzane będą ogrody, dla obznajomienią uczniów z ogrodnictwem.

Art. 5.

Na kursach pedagogicznych wykład nauk trwa lat trzy. W pierwszych dwóch latach, wykład w nich ma być głównie teoretyczny, a w ostatnim roku głównie praktyczny.

Art. 6.

Kursa pedagogiczne, z decyzyi Rady Administracyjnej Królestwa, urządzone być mają przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego i zostawać będą w zawiadywaniu właściwego Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 7.

Kursa te i istniejące przy nich zakłady utrzymywane będą kosztem Skarbu Królestwa.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu kursów pedagogicznych.

Art. 8.

Do bezpośredniego zawiadywania kursami pedagogicznemi, mianowany będzie osobny Inspektor-przewodniczący, który wykładać ma język russki lub cerkiewno-słowiański i pedagogikę, oraz kierować głównie praktycznemi zajęciami uczniów w klassach i w szkole wzorowéj.

Art. 9.

Inspektor-przewodniczący wybierany być ma przez Naczelnika Dyrekcyi, z pomiędzy doświadczonych Nauczycieli russkich, a zatwierdzany w tych obowiązkach przez Dyrektora Głównego Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych.

Uwaga. W razie różności zdań co do wybranéj osoby, Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, przedstawia o tem do decyzyi Namiestnika w Królestwie Polskiem.

Ст. 10.

Инспекторъ-Руководитель есть полный хозяинъ и отвѣтственное лицо по всѣмъ частямъ заведенія. Въ случаѣ его отсутствія или болѣзни мѣсто его заступаетъ одинъ изъ Учителей наукъ по назначенію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 11.

Въ концѣ учебнаго года, Инспекторъ представляетъ Начальнику подлежащей Учебной Дирекціи подробный отчетъ о состояніи подвѣдомственныхъ ему педагогическихъ курсовъ.

Ст. 12.

Законоучитель назначается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ священниковъ Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія.

Ст. 13.

Кромѣ Инспектора-Руководителя и законоучителя, при педагогическихъ курсахъ состоятъ два штатныхъ Учителя, между которыми распредѣляются предметы, входящіе въ составъ учебнаго курса, исключая церковнаго пѣнія, которому обучаетъ особый Учитель, и гимнастики, обученіе которой поручается Инспекторомъ лицу, спеціально знакомому съ этимъ предметомъ.

Ст. 14.

Штатные Учители избираются Инспекторомъ изъ опытныхъ русскихъ наставниковъ и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждаются въ должности порядкомъ, указаннымъ въ статьѣ 9 и въ примѣчаніи къ кой.

Ст. 15.

Для обученія воспитанниковъ садоводству и огородничеству, Инспекторъ нанимаетъ опытнаго садовника.

Ст. 16.

На вознагражденіе врача за пользованіе воспитанниковъ полагается по штату особая сумма.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 17.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

Art. 10.

Inspektor-przewodniczący jest zupełnym gospodarzem i osobą odpowiedzialną za wszystkie gałęzie zakładu. W razie jego nieobecności lub choroby, zastępuje jego miejsce jeden z Nauczycieli umiejętności, z naznaczenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 11.

W końcu roku szkolnego, Inspektor przedstawia Naczelnikowi właściwéj Dyrekcyi Naukowéj szczegółowe sprawozdanie o stanie kursów pedagogicznych, pod jego kierunkiem zostających.

Art. 12.

Nauczyciela Religii naznacza Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, po porozumieniu się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy księży wyznania Greko-Unickiego.

Art. 13.

Oprócz Inspektora-przewodniczącego i Nauczyciela Religii, przy kursach pedagogicznych ma być dwóch Nauczycieli etatowych, pomiędzy których rozdzielają się wchodzące w skład kursu naukowego przedmioty, z wyjątkiem śpiewu cerkiewnego, którego uczyć będzie oddzielny Nauczyciel, oraz gimnastyki, wykład któréj porucza się przez Inspektora, osobie specyalnie obznajmionéj z tym przedmiotem.

Art. 14.

Nauczyciele etatowi wybierani być mają przez Inspektora z pomiędzy doświadczonych w tym zawodzie Rossyan, i na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi, zatwierdzani będą w obowiązkach porządkiem wskazanym w art. 9-m i w uwadze do niego.

Art. 15.

Dla obznajomienia uczniów z ogrodnictwem, Inspektor najmować ma doświadczonego ogrodnika.

Art. 16.

Na wynagrodzenie Lekarza, za kuracyę uczniów, przeznacza się w etacie oddzielny fundusz.

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 17.

Na kursach pedagogicznych wykładane będą następujące przedmioty:

1) Законъ Божій: катихизисъ, священная и церковная исторія и объясненіе церковнаго богослуженія.

2) Педагогика: основанія общей дидактики и частная методика отдѣльныхъ предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ.

3) Русскій языкъ: объяснительное чтеніе, выводъ грамматическихъ правилъ практическимъ путемъ, устныя и письменныя упражненія въ языкѣ, преимущественно по предметамъ, близкимъ къ народному быту.

4) Церковно-славянскій языкъ: чтеніе и письмо, ознакомленіе практическимъ путемъ съ формами языка и съ славянскимъ счисленіемъ, чтеніе Священнаго Писанія и богослужебныхъ книгъ, съ упражненіями въ переводахъ съ церковно-славянскаго на русскій языкъ.

5) Математика: ариѳметическія дѣйствія надъ цѣлыми и дробными количествами, какъ отвлеченными, такъ и именованными; отношенія и пропорціи и основанныя на нихъ правила; рѣшеніе задачъ преимущественно путемъ умственнаго счисленія и на счетахъ. Свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ повседневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землемѣрныхъ орудій.

6) Объясненіе главныхъ явленій природы. Ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности. Общее обозрѣніе частей свѣта. Описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ.

7) Важнѣйшія эпохи всеобщей исторіи. Исторія Россіи и Польши, съ подробнымъ изложеніемъ исторіи церковной Уніи.

8) Чистописаніе. Черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни.

9) Церковный уставъ и церковное пѣніе.

10) Гимнастика, и

11) Польскій языкъ, для желающихъ.

Примѣчаніе. Въ свободное отъ классныхъ занятій время, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, воспитанники, подъ руководствомъ опытнаго садовника, упражняются въ садоводствѣ и огородничествѣ.

1) Nauka Religii: katechizm, historya święta i cerkiewna oraz wyjaśnienie obrzędów kościelnych.

2) Pedagogika: zasady ogólnéj dydaktyki i szczególna metodyka oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych.

3) Język russki: czytanie z wyjaśnieniami, rozbiór prawideł grammatycznych sposobem praktycznym, wprawa ustna i ćwiczenia piśmienne w tym języku, szczególnie w przedmiotach dotyczących potrzeb codziennych miejscowéj ludności.

4) Język cerkiewno-słowiański: czytanie i pisanie, obznajomienie praktyczne z formami języka i ze słowiańskiemi liczbami, czytanie Pisma Świętego i ksiąg do odprawiania nabożeństwa używanych, oraz wprawa w tłómaczenie z języka cerkiewno-słowiańskiego na język russki.

5) Matematyka: działania arytmetyczne z liczbami całkowitemi i z ułamkami tak oderwanemi, jak mianowanemi; stosunki i proporcye, oraz oparte na nich reguły, rozwiązywanie zagadnień szczególniej za pomocą rachunku pamięciowego i na szczotach. Wiadomości z geometryi zastosowane do potrzeb codziennego życia. Obznajomienie praktyczne z użyciem najprostszych narzędzi mierniczych.

6) Wyjaśnienie głównych zjawisk natury. Obznajomienie z płodami naturalnemi kraju i z użyciem ich w rolnictwie, w rzemiosłach i w przemyśle. Ogólny przegląd części świata. Opisanie Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego, pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym.

7) Najważniejsze epoki historyi powszechnéj. Historya Rossyi i Polski ze szczegółowym wykładem historyi Unii cerkiewnéj.

8) Kalligrafia. Rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i do życia praktycznego.

9) Ustawa cerkiewna i śpiew cerkiewny.

10) Gimnastyka, i

11) Język polski, dla życzących.

Uwaga. W czasie wolnym od zajęć w klassach, w wiosennych i letnich miesiącach, uczniowie, pod kierunkiem doświadczonego ogrodnika, zajmować się mają ogrodnictwem.

Ст. 18.

Уроки въ педагогическихъ курсахъ полагаются часовые.

Ст. 19.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особой таблицѣ при семъ приложенной, которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 20.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 21.

Число учащихся въ каждомъ курсѣ заведенія не должно быть болѣе 30.

Ст. 22.

Педагогическіе курсы должны имѣть: 1) библіотеку, состоящую изъ книгъ, какъ церковно-славянскихъ, такъ и спеціально-педагогическаго и общеобразовательнаго содержанія; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) ноты для церковнаго пѣнія.

Ст. 23.

Завѣдываніе всѣми учебными пособіями, въ предыдущей статьѣ поименованными, поручается штатнымъ Учителямъ педагогическихъ курсовъ.

Глава Четвертая.

Учащіеся.

Ст. 24.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди исключительно русскаго происхожденія и преимущественно Греко-Уніатскаго исповѣданія.

Art. 18.

Lekcye na kursach pedagogicznych mają być jednogodzinne.

Art. 19.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy wskazane są w oddzielnym wykazie, do niniejszego artykułu załączonym, który, nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj, przeznaczonych na każdy przedmiot, może jednak, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, być zmieniany w rozkładzie liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klassy.

Art. 20.

Wykład nauk odbywać się ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Nadto, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniéj do Przewodniej Niedzieli.

Art. 21.

Liczba uczniów, na każdym kursie zakładu, nie ma przechodzić trzydziestu.

Art. 22.

Kursa pedagogiczne posiadać winny: 1) bibliotekę składającą się z dzieł, tak cerkiewno-słowiańskich, jak i specyalnie pedagogicznych, oraz w przedmiotach powszechnego wykształcenia; 2) gabinet fizyczny; 3) niezbędne pomoce przy wykładzie historyi naturalnéj; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) nóty do śpiewu cerkiewnego.

Art. 23.

Zawiadywanie wszystkiemi pomocami naukowemi, w poprzedzającym artykule wymienionemi, powierzone być ma Nauczycielom etatowym kursów pedagogicznych.

Rozdział Czwarty.

Uczniowie.

Art. 24.

Na kursa pedagogiczne przyjmowaną będzie młodzież wyłącznie pochodzenia ruskiego i głównie Greko-unickiego wyznania.

Ст. 25.

Желающій поступить въ первый курсъ долженъ имѣть не менѣе 15 лѣтъ отъ роду и выдержать испытаніе въ объемѣ двухклассного начальнаго училища. Поступающій же во второй курсъ долженъ быть не моложе 16 лѣтъ и знать пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 26.

Поступающій въ курсы долженъ представить Инспектору-Руководителю слѣдующіе документы: *а*) свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи; *б*) свидѣтельство ближайшаго мѣстнаго начальства о своемъ поведеніи, и *в*) свидѣтельство приходскаго Священника о томъ, что онъ исполняетъ религіозныя обязанности. Всѣ эти документы могутъ быть писаны на простой бумагѣ. Медицинское освидѣтельствованіе поступающихъ въ курсы въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ исполненію Учительскихъ обязанностей, дѣлается училищнымъ врачемъ.

Ст. 27.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ году, предъ началомъ учебнаго курса; но училищное начальство, по особо-уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ въ первые два курса и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что онъ, по своимъ познаніямъ, и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 28.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни плата за ученіе, ни форменная одежда.

Ст. 29.

На казенныя стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія принимаетъ съ соображеніе ходатайство Начальника Учебной Дирекціи, основанное на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 30.

Ученики, не подающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опре-

Art. 25.

Życzący postąpić na pierwszy kurs, winien mieć niemniéj jak 15 lat wieku i złożyć examen w zakresie dwuklassowéj szkoły elementarnéj. Wstępujący zaś na kurs drugi, winien być nie młodszy jak lat 16-stu i umieć to, co było wykładanem na kursie pierwszym.

Art. 26.

Wstępujący na kursa winien przedstawić Inspektorowi-przewodniczącemu następujące dowody: *a*) świadectwo co do wieku swego i pochodzenia; *b*) świadectwo najbliższéj władzy miejscowéj o swém sprawowaniu, i *c*) świadectwo miejscowego Proboszcza, że spełnia obowiązki religijne. Wszystkie te dowody mogą być pisane na papierze zwyczajnym. Poświadczenie lekarskie, że wstępujący na kursa mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym, albo chorobom, stanowiącym przeszkodę w pełnieniu obowiązków nauczycielskich, wydaje Lekarz zakładu.

Art. 27.

Ogólny zapis uczniów odbywa się raz na rok, przed rozpoczęciem kursu nauk, jednakże Zwierzchność szkolna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia na pierwsze dwa kursa i w ciągu roku szkolnego, jeśli z uprzedniego examinu kandydata przekona się, że tenże, przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu nauk w tej klassie, do któréj wstąpić pragnie.

Art. 28.

Dla uczniów kursów pedagogicznych, nie ustanawia się ani żadna opłata za naukę, ani ubranie przepisanéj formy.

Art. 29.

Na stypendya rządowe, dla najuboższych i najzdolniejszych uczniów, zamieszcza się w etacie oddzielny fundusz. Przy oznaczeniu liczby i wysokości stypendyów, również jak i przyznawaniu onych, Główny Dyrektor Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie wstawienie się Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, oparte na uchwale Rady pedagogicznéj.

Art. 30.

Uczniowie nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, uwalniani będą z Zakładu na zasadzie

дѣленію Педагогическаго Совѣта и съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 31.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ могутъ быть слѣдующія: 1) выговоръ отъ Инспектора; 2) наказаніе арестомъ не свыше 3-хъ сутокъ; 3) выговоръ въ присутствіи Педагогическаго Совѣта; 4) лишеніе на время или навсегда, казенной стипендіи, и 5) исключеніе изъ заведенія. Два послѣднія наказанія опредѣляются Педагогическимъ Совѣтомъ и приводятся въ исполненіе не прежде, какъ послѣ утвержденія опредѣленія Совѣта Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 32.

Испытанія въ курсахъ полагаются двоякаго рода: переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебнаго года изъ всего, въ теченіе его пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитанниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіе трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 33.

Переводныя и окончательныя испытанія производятся въ присутствіи Инспектора и двухъ Учителей.

Ст. 34.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ установляются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 35.

Ученики отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ, въ исторіи Россіи и Польши и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами Число наградъ для каждаго курса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 36.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестатъ за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати заведенія.

Ст. 37.

Аттестатъ на званіе Учителя выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя; оказавшіе

uchwały Rady pedagogicznéj i z decyzyi Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 31.

Kary dyscyplinarne, za wykroczenia uczniów, mogą być następujące: 1) nagana udzielona przez Inspektora; 2) areszt nie dłuższy nad trzy doby; 3) nagana w obec Rady pedagogicznéj; 4) pozbawienie, na czas pewny lub na zawsze, stypendyum rządowego, i 5) wydalenie z zakładu. Dwie ostatnie kary naznaczane być mają przez Radę pedagogiczną, i nie pierwéj wykonane być mogą, jak po zatwierdzeniu uchwały Rady przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 32.

Examina na kursach mają być dwojakiego rodzaju: przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego, ze wszystkiego co w tym przeciągu czasu było wyłożonem, a drugie przy wyjściu uczniów z zakładu, z całego trzechletniego kursu nauk. Ostateczne examina winny być tak teoretyczne, jako też i praktyczne.

Art. 33.

Examina przechodnie i ostateczne odbywać się mają w obec Inspektora i dwóch Nauczycieli.

Art. 34.

Wyrazy dla oznaczenia stopnia usposobienia uczniów przepisze osobna Instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 35.

Uczniowie wzorowego sprawowania i którzy okażą zupełnie zadawalniające postępy w języku russkim, w historyi Rossyi i Polski, i w większéj części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród, dla każdego kursu, ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 36.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk, otrzymają attestat, za podpisem Członków Rady pedagogicznéj i opatrzony pieczęcią zakładu.

Art. 37.

Attestat na stopień Nauczyciela wydawany być ma tym tylko uczniom, którzy okazali postęp dostateczny we wszystkich przed-

же по крайней мѣрѣ въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ въ русскомъ языкѣ и въ исторіи Россіи и Польши, успѣхи весьма удовлетворительные получаютъ аттестатъ съ отличіемъ, и опредѣляются Учителями въ училища городскія и въ двухклассныя сельскія.

Ст. 38.

Неудостоенные аттестатовъ могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ годъ, и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независящихъ отъ нихъ обстоятельствъ и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ признана вполнѣ уважительною; но если за тѣмъ, по истеченіи года, не выдержатъ испытанія, то вовсе увольняются изъ заведенія.

Ст. 39.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начальнаго Учителя четыре года, по назначенію подлежащаго Начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученныя ими стипендіи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 40.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ педагогическихъ курсовъ, состоитъ при нихъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 41.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора-Руководителя, законоучитель и штатные Учители. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, по выбору Совѣта.

Примѣчаніе. По предмету практическихъ занятій воспитанниковъ въ образцовомъ училищѣ, приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, въ засѣданія Совѣта Учитель сего училища, а по вопросамъ, касающимся гигіены—училищный врачъ, которые, въ такомъ случаѣ, имѣютъ голосъ совѣщательный.

miotach. Ci zaś, którzy okazali postęp zupełnie zadawalniający przynajmniej z połowy przedmiotów, a w tej liczbie z języka russkiego i z historyi Rossyi i Polski, otrzymają attestat z odznaczeniem się i naznaczani będą na Nauczycieli do szkół miejskich i dwuklassowych wiejskich.

Art. 38.

Nie otrzymujący attestatów, mogą pozostać na kursach jeszcze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wypływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznaną będzie za zasługującą w zupełności na uwzględnienie; lecz gdyby następnie, po upływie roku, nie złożyli examinu, wówczas ze wszystkiem z zakładu uwolnieni być mają.

Art. 39.

Uczniowie, którzy mieli stypendyum rządowe podczas pobytu na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata, podług przeznaczenia właściwéj Władzy, jeżeli nie zwrócą summy wydanéj na pobrane przez nich stypendyum.

Rozdział Piąty.

Rada pedagogiczna.

Art. 40.

Do roztrząsania kwestyj, dotyczących części naukowo-wychowawczej i ekonomicznej kursów pedagogicznych, znajdować się ma przy nich Rada pedagogiczna.

Art. 41.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencyą Inspektora-przewodniczącego, Nauczyciel Religii i Nauczyciele etatowi. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, wybrany przez Radę.

Uwaga. W przedmiotach dotyczących praktycznych zajęć uczniów w Szkole wzorowéj, wzywanym będzie, według uznania Prezesa, na posiedzenia Rady, Nauczyciel téj Szkoły, a w kwestyach odnoszących się do hygieny, Lekarz szkolny, którzy w takim razie mają głos doradczy.

Ст. 42.

Педагогическій Совѣтъ собирается, въ теченіе учебнаго времени, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ мѣсяцъ; но, въ особыхъ случаяхъ, можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 43

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ, и для дѣйствительности рѣшенія требуется присутствіе, кромѣ Предсѣдателя, не менѣе двухъ членовъ Совѣта. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 44.

Обсужденію Совѣта подлежатъ слѣдующіе предметы: 1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ курса въ курсъ; 2) пріемы и способы руководства практическими занятіями учениковъ; 3) мѣры къ улучшенію преимущественно учебновоспитательной части заведенія; 4) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендіи изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату, и предположенія о размѣрѣ стипендіи; 5) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ курсъ; 6) опредѣленіе наградъ книгами ученикамъ, отличавшимся поведеніемъ и успѣхами; 7) избраніе Секретаря Совѣта; 8) выборъ книгъ для библіотеки и учебныхъ пособій; 9) выборъ учебныхъ руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; 10) разсмотрѣніе программъ преподаванія; 11) разсмотрѣніе росписаній еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года; 12) составленіе правилъ о надзорѣ за воспитанниками внѣ учебнаго заведенія; 13) заключеніе условій на починку зданія и на поставку необходимыхъ для заведенія вещей; 14) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по всѣмъ частямъ заведенія, составляемыхъ Инспекторомъ заведенія; 15) опредѣленіе дисциплинарныхъ взысканій съ учениковъ за проступки, за исключеніемъ выговора отъ Инспектора и ареста,

Art. 42.

Rada pedagogiczna w ciągu roku szkolnego zbierać się ma przynajmniéj raz na miesiąc, lecz w szczególnych wypadkach może być i częściéj przez Prezesa zwoływaną.

Art. 43.

Przedmioty decydowane będą w Radzie większością głosów, i aby decyzya była ważną, wymaganą być ma, oprócz Prezesa, obecność nie mniéj jak dwóch Członków Rady. W razie równości zdań, głos Prezesa przeważa. Jeśli Prezes nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, przedstawia o tem Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, a jeśli interess nie cierpi zwłoki i nie przechodzi attrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania i o takowem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 44.

Roztrząsaniu Rady podlegają następujące przedmioty: 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednego do drugiego kursu; 2) obranie metody i sposobów kierowania praktycznemi zajęciami uczniów; 3) obmyślanie środków ulepszenia szczególniéj części naukowo-wychowawczéj zakładu; 4) wybór uczniów dla przyznania im stypendyum z funduszu na ten przedmiot w etacie przeznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyum; 5) przyznawanie attestatów uczniom, którzy ukończyli kursa z pożytkiem; 6) wyznaczanie nagród w książkach uczniom, odznaczającym się sprawowaniem i postępem w naukach; 7) wybór Sekretarza Rady; 8) wybór dzieł do biblioteki, oraz pomocy naukowych; 9) wybór przewodników naukowych z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego; 10) roztrząsanie programmów wykładu nauk; 11) przeglądanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klassy, ułożonego przez Inspektora z początkiem roku szkolnego; 12) ułożenie przepisów co do nadzoru nad uczniami po za obrębem zakładu; 13) zawieranie umów na reparacyę gmachu i na dostawę przedmiotów dla zakładu koniecznie potrzebnych; 14) roztrząsanie sporządzanych przez Inspektora sprawozdań rocznych o wszystkich gałęziach zakładu; 15) postanowienie kar dyscyplinarnych na uczniów za wykroczenia, oprócz

предоставляемаго также Инспектору; и 16) ежегодная повѣрка имущества заведенія.

Ст. 45.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ, въ пунктахъ: 2, 7, 8 и 14 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи. Заключенія же по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 3, 4, 9, 10, 12 и 16 представляются Начальнику Дирекціи для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 46.

Всѣ протоколы засѣданій Совѣта представляются, въ копіяхъ, Начальнику Учебной Дирекціи.

Глава Шестая.

Права и преимущества Русскихъ педагогическихъ курсовъ.

Ст. 47.

Педагогическіе курсы пользуются правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 48.

Педагогическіе курсы имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такихъ-то Русскихъ педагогическихъ курсовъ.“

Ст. 49.

Педагогическіе курсы свободны отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ отъ имени ихъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 50.

Посылаемыя подъ печатью сего заведенія офиціальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 51.

Зданія учебнаго вѣдомства, занимаемыя педагогическими курсами, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предме-

nagany i kary aresztu, Inspektorowi pozostawionych, i 16) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu.

Art. 45.

Uchwały Rady pedagogicznéj, w przedmiotach oznaczonych w punktach: 2, 7, 8 i 14-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj. Uchwały zaś co do przedmiotów wymienionych w punktach: 3, 4, 9, 10, 12 i 16-m winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 46.

Wszystkie protokóły posiedzenia Rady mają być przedstawiane w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy kursów pedagogicznych Russkich.

Art. 47.

Kursa pedagogiczne używać będą praw służących średnim zakładom naukowym.

Art. 48.

Kursa pedagogiczne mieć będą pieczęć swoją z herbem Królestwa i z napisem „takich to kursów pedagogicznych Russkich."

Art. 49.

Kursa pedagogiczne wolne są od używania papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu w ich imieniu i na ich rzecz aktów, i w ogólności we wszystkich czynnościach ich dotyczących.

Art. 50.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu urzędowe ekspedycye i posyłki mają być przyjmowane na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycyj rządowych.

Art. 51.

Gmachy do władzy edukacyjnéj należące, zajmowane przez kursa pedagogiczne, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowéj, tak w pieniądzach jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Króle-

ту въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 52.

Инспекторъ-Руководитель, законоучитель, штатные Учители и Учитель образцоваго начальнаго училища, въ отношеніи къ эмеритурѣ, пользуются правами, предоставленными лицамъ, служащимъ по учебной части въ Царствѣ.

Ст. 53.

Ученики педагогическихъ курсовъ, во время нахожденія ихъ въ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіе одного года по выбытіи изъ заведенія, пользуются воспитанники, окончившіе курсъ съ аттестатами, хотя бы они еще и несостояли въ учебной службѣ.

Глава Седьмая.

Образцовое начальное училище при Русскихъ педагогическихъ курсахъ.

Ст. 54.

Для практическихъ упражненій учениковъ педагогическихъ курсовъ въ пріемахъ и способахъ преподаванія, при каждомъ изъ сихъ заведеній состоитъ образцовое начальное училище.

Ст. 55.

Образцовое начальное училище имѣетъ своего особаго Учителя, и, какъ въ учебномъ, такъ и въ хозяйственномъ отношеніи, находится подъ непосредственнымъ завѣдываніемъ Инспектора педагогическихъ курсовъ.

Ст. 56.

Образцовое начальное училище, служа исключительно цѣлямъ педагогическихъ курсовъ, и получая содержаніе отъ Казны, не состоитъ въ вѣдѣніи общественнаго городскаго или сельскаго управленія.

Ст. 57.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

stwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 52.

Inspektor-przewodniczący, Nauczyciel Religii, Nauczyciele etatowi i Nauczyciele wzorowéj szkoły elementarnéj, pod względem emerytury, korzystają z praw zapewnionych osobom służącym po części naukowéj w Królestwie.

Art. 53.

Uczniowie kursów pedagogicznych, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska. Takaż prerogatywa służy, w ciągu roku jednego po wyjściu z zakładu, uczniom, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, chociażby oni jeszcze do służby naukowéj nie weszli.

Rozdział Siódmy.

Szkoła elementarna wzorowa przy kursach pedagogicznych Russkich.

Art. 54.

Dla praktycznego udoskonalenia uczniów kursów pedagogicznych w metodach i sposobach wykładu nauk, przy każdym z tych zakładów, ma być szkoła elementarna wzorowa.

Art. 55.

Szkoła elementarna wzorowa mieć będzie swego oddzielnego Nauczyciela, i tak pod względem naukowym, jak i ekonomicznym zostawać ma w bezpośredniem zawiadywaniu Inspektora kursów pedagogicznych.

Art. 56.

Szkoła elementarna wzorowa przeznaczoną będąc wyłącznie dla celow kursów pedagogicznych, i otrzymując uposażenie ze Skarbu, nie zależy od miejskiego lub wiejskiego zarządu gminnego.

Art. 57.

Ustawa niniejsza ma być wniesioną do Dziennika Praw. Wszystkie niezgodne z tą Ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложеніе 1-е къ № 73-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему"*.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

Штатъ Русскихъ педагогическихъ курсовъ и образцоваго при нихъ начальнаго училища.

№		Число лицъ	Жалованье и урочное вознагражденіе: Одному (Рубли сер.)	Жалованье и урочное вознагражденіе: Всѣмъ (Рубли сер.)	Классы должностей	Эмеритальныя права.
1	Инспектору-Руководителю, преподающему русскій или церковно-славянскій языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ) .	1	1,500	1,500	VII	По учебной службѣ.
2	Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	700	700	—	
3	Штатнымъ Учителямъ .	2	1,200	2,400	VIII	
4	Учителю церковнаго пѣнія	1	500	500	X	
5	На наемъ садовника .	—	200	200	—	
6	На уроки гимнастики .	—	—	250	—	
7	На стипендіи .	—	—	3,500	—	
8	На учебныя пособія и награды ученикамъ .	—	—	250	—	
9	Учителю образцоваго училища (при казенной квартирѣ) .	1	500	500	XII	
10	На вознагражденіе врача .	—	—	200	—	
11	На канцелярскіе припасы и на наемъ писца	—	—	250	—	

Annex 1-szy do Nr. 73-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Etat kursów pedagogicznych Russkich i znajdującéj się przy nich wzorowéj szkoły elementarnéj.

№		Liczba osób	Płaca i wynagrodzenie za lekcye: Jednemu (Rubli srebrem)	Płaca i wynagrodzenie za lekcye: Wszystkim (Rubli srebrem)	Klassy urzędu	Prawo do emerytury
1	Inspektorowi - przewodniczącemu, wykładającemu język russki lub cerkiewno-słowiański i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1,500	VII	
2	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-Unickiego	1	700	700	—	Zapewnione służbie naukowéj.
3	Nauczycielom etatowym	2	1,200	2,400	VIII	
4	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego . . .	1	500	500	X	
5	Na najem ogrodnika .	—	200	200	—	
6	Na lekcye gimnastyki .	—	—	250	—	
7	Na stypendya	—	—	3,500	—	
8	Na pomoce naukowe i nagrody dla uczniów.	—	—	250	—	
9	Nauczycielowi szkoły wzorowéj (obok mieszkania rządowego) .	1	500	500	XII	
10	Na wynagrodzenie Lekarza	—	—	200	—	
11	Na materyały kancellaryjne i na najem kopisty	—	—	250	—	

12	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе и чистоту зданія педагогическихъ курсовъ и начальнаго образцоваго училища . . .	—	—	450	—	
	итого .	—	—	10,700	—	

Примѣчаніе. На первоначальное устройство педагогическихъ курсовъ единовременно полагается по 1,000 рублей на каждое заведеніе.

Приложеніе 2-е къ № 73-му.

(*Приложеніе къ ст.* 19.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ въ педагогическихъ курсахъ.

№	Предметы	Курсы I	Курсы II	Курсы III	Вмѣстѣ
1	Законъ Божій Греко-Уніатскаго исповѣданія . . .	5	4	3	12
2	Педагогика	—	2	2	4
3	Русскій языкъ . . .	6	4	2	12
4	Церковно-славянскій языкъ .	3	3	3	9
5	Математика	5	4	2	11
6	Познанія естественныя и географическія . . .	3	3	—	6
7	Исторія	2	2	2	6
8	Чистописаніе и черченіе. . .	4	3	2	9
	Всего . .	28	25	16	69

Примѣчаніе. Сверхъ того, на уроки пѣнія для всѣхъ трехъ курсовъ полагается еженедѣльно 12 часовъ; для гимнастики—9 часовъ, а для практическихъ занятій учениковъ по огородничеству и садоводству, садовникъ обязанъ въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы бывать ежедневно въ послѣ-обѣденное время.

2. Для желающихъ преподается польскій языкъ въ послѣ-обѣденное время, полагая по 4 урока въ недѣлю на всѣ три курса вмѣстѣ.

12	Na najem posługi, na opał, światło i utrzymanie w porządku gmachu kursów pedagogicznych i wzorowéj szkoły elementarnéj .	—	—	450	—	
	W ogóle .	—		10,700	—	

Uwaga. Na pierwotne urządzenie kursów pedagogicznych przeznacza się jednorazowo po rub. sr. 1,000 na każdy zakład.

Annex do Nr. 73-go.

(Annex do art. 19-go.)

WYKAZ LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH NA KURSACH PEDAGOGICZNYCH.

№	Przedmioty	Kursa			Razem
		I	II	III	
1	Nauka Religii wyznania Greko-Unickiego. . . .	5	4	3	12
2	Pedagogika	—	2	2	4
3	Język russki	6	4	2	12
4	Język cerkiewno-słowiański .	3	3	3	9
5	Matematyka	5	4	2	11
6	Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii . . .	3	3	—	6
7	Historya	2	2	2	6
8	Kalligrafia i rysunki . . .	4	3	2	9
	Razem .	28	25	16	69

Uwaga 1. Nadto na lekcye śpiewu dla wszystkich trzech kursów, przeznacza się po 12 godzin na tydzień; na gimnastykę 9 godzin, a na praktyczne zajęcia uczniów ogrodnictwem, ogrodnik obowiązany jest w miesiącach wiosennych i letnich przychodzić codziennie do zakładu w czasie poobiednim.

2. Dla życzących wykładanym być ma język polski w czasie poobiednim, licząc po cztery lekcye na tydzień dla wszystkich trzech kursów razem.

№ 74.

Уставъ педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ (*).

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Уставъ педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

Глава Первая.

Общія положенія.

Ст. 1.

Для образованія Учителей начальныхъ училищъ для литовскаго населенія, учреждаются, по мѣрѣ потребности, въ мѣстностяхъ, въ которыхъ преобладаетъ литовское сельское населеніе, педагогическіе курсы, которые суть заведенія открытыя.

Примѣчаніе. До устройства среди сельскаго населенія помѣщеній для педагогическихъ курсовъ, курсы эти могутъ быть временно открыты и въ городахъ или мѣстечкахъ, въ которыхъ нѣтъ среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 2.

При педагогическихъ курсахъ полагаются, для практическаго упражненія воспитанниковъ, образцовыя начальныя училища.

(*) *Примѣчаніе.* Помѣщенные подъ № 72, 73 и 74 три Устава объ учрежденіи учебныхъ заведеній, назначенныхъ для образованія первоначальныхъ Учителей, состоятъ въ тѣсной связи съ начальными училищами и по сему поводу они должны были быть напечатаны въ I-мъ томѣ Сборника постановленій, по вѣдомству Просвѣщенія, о начальныхъ училищахъ, но внесеніе ихъ въ настоящій томъ оказалось необходимымъ по тому, что, по находящемуся выше подъ № 55 Высочайшему рескрипту, заведенія эти наименованы средними, и что Уставы, о коихъ идетъ рѣчь, получены уже по отпечатаніи I-го тома Сборника постановленій о начальныхъ училищахъ.

Nr. 74.

Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności litewskiéj w Królestwie Polskiem. (*)

(d. 5 (17) Stycznia 1866 r.)

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: *„Ma być podług tego.“*

w Petersburgu,
d. 5(17)Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności litewskiéj w Królestwie Polskiem.

Rozdział Pierwszy.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

W celu usposobienia Nauczycieli szkół elementarnych dla ludności litewskiéj, urządzone być mają, w miarę potrzeby, w miejscach gdzie przeważa wiejska litewska ludność, kursa pedagogiczne, które są zakładami dla uczniów przychodnich.

Uwaga. Zanim urządzone zostaną, wśród ludności wiejskiéj, pomieszczenia dla kursów pedagogicznych, kursa te mogą być czasowo otwierane i w miastach lub miasteczkach, w których nie ma średnich zakładów naukowych.

Art. 2.

Przy kursach pedagogicznych urządzone być mają, dla praktycznych zajęć uczniów, wzorowe szkoły elementarne.

(*) *Uwaga.* Chociaż trzy Ustawy pod Nr. 72, 73 i 74 zamieszczone, jako traktujące o zakładach naukowych, przeznaczonych do kształcenia Nauczycieli elementarnych, pozostają w ścisłym związku ze szkołami elementarnemi, i z tego powodu kwalifikowałyby się do zamieszczenia w tomie I-ym Zbioru praw z Wydziału Oświecenia, o szkołach elementarnych, pomimo to jednak, wypadło je koniecznie pomieścić w tomie niniejszym, a to z powodu, że Najwyższy reskrypt, pod Nr. 55-ym wydrukowany, wyraźnie mianuje zakłady te średniemi; powtóre, że Ustawy pomienione otrzymane zostały już po wydrukowaniu rzeczonego tomu I-go.

Ст. 3.

По мѣрѣ возможности, при педагогическихъ курсахъ устраиваются сады, для пріученія воспитанниковъ къ садоводству и огородничеству.

Ст. 4.

Въ педагогическихъ курсахъ ученіе продолжается три года. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преимуществу теоретическое, а въ послѣднемъ году по преимуществу практическое.

Ст. 5.

Педагогическіе курсы, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, учреждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ вѣдѣніи Начальника подлежащей Учебной Дирекціи.

Ст. 6.

Курсы эти и состоящія при нихъ учрежденія содержатся на счетъ Казны Царства.

Глава Вторая.

Должностныя лица.

Ст. 7.

Для непосредственнаго завѣдыванія педагогическими курсами, назначается особый Инспекторъ-Руководитель, на котораго возлагается преподаваніе русскаго языка и педагогики, а также главное руководство воспитанниковъ при ихъ практическихъ занятіяхъ въ классахъ и въ образцовомъ училищѣ.

Ст. 8.

Инспекторъ-Руководитель избирается Начальникомъ Учебной Дирекціи изъ опытныхъ русскихъ наставниковъ и утверждается въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 9.

Инспекторъ-Руководитель есть полный хозяинъ и отвѣтственное лицо по всѣмъ частямъ заведенія. Въ случаѣ его отсутствія или болѣзни, мѣсто его заступаетъ одинъ изъ Учителей наукъ или языковъ, по назначенію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 10.

Въ концѣ учебнаго года Инспекторъ представляетъ Началь-

Art. 3.

W miarę możności, przy kursach pedagogicznych urządzone będą ogrody, w celu obznajomienia uczniów z ogrodnictwem.

Art. 4.

Na kursach pedagogicznych wykład nauk trwa lat trzy. W pierwszych dwóch latach wykład ma być głównie teoretyczny, a w ostatnim roku głównie praktyczny.

Art. 5.

Kursa pedagogiczne, z decyzyi Rady Administracyjnéj Królestwa, urządzane być mają przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego i zostawać pod zawiadywaniem właściwego Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 6.

Kursa te i istniejące przy nich zakłady utrzymywane będą kosztem Skarbu Królestwa.

Rozdział Drugi.

Osoby należące do składu kursów pedagogicznych.

Art. 7.

Do bezpośredniego zawiadywania kursami pedagogicznemi mianowany być ma osobny Inspektor-przewodniczący, który obowiązany jest wykładać język russki i pedagogikę, oraz kierować głównie praktycznemi zajęciami uczniów w klassach i w szkole wzorowéj.

Art. 8.

Inspektor-przewodniczący wybierany być ma przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj z pomiędzy doświadczonych russkich Nauczycieli i zatwierdzany w tych obowiązkach przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 9.

Inspektor-przewodniczący jest zupełnym gospodarzem i osobą odpowiedzialną za wszystkie gałęzie zakładu. W razie jego nieobecności lub choroby, zastępuje jego miejsce jeden z Nauczycieli umiejętności lub języków z naznaczenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 10.

W końcu roku szkolnego Inspektor przedstawia Naczelniko-

нику подлежащей Учебной Дирекціи подробный отчетъ о состояніи подвѣдомственныхъ ему педагогическихъ курсовъ.

Ст. 11.

Законоучитель назначается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ лицъ свѣтскаго духовенства Римско-Католическаго исповѣданія и литовскаго происхожденія.

Ст. 12.

Кромѣ Инспектора-Руководителя и законоучителя, при педагогическихъ курсахъ состоятъ два штатныхъ Учителя, между которыми распредѣляются предметы, входящіе въ составъ учебнаго курса, исключая музыки и церковнаго пѣнія, которымъ обучаетъ особый Учитель, и гимнастики, обученіе которой поручается Инспекторомъ лицу, спеціально знакомому съ этимъ предметомъ.

Ст. 13.

Штатные Учители избираются Инспекторомъ изъ лицъ русскаго или литовскаго происхожденія, и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждаются въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 14.

Для обученія воспитанниковъ садоводству и огородничеству, Инспекторъ нанимаетъ опытнаго садовника.

Ст. 15.

На вознагражденіе врача за пользованіе воспитанниковъ полагается по штату особая сумма.

Глава Третья.

Учебная часть.

Ст. 16.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій: катихизисъ, священная и церковная исторія, и объясненіе церковнаго богослуженія.

2) Педагогика: основанія общей дидактики и частная методика отдѣльныхъ предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ.

wi właściwéj Dyrekcyi Naukowéj szczegółowe sprawozdanie o stanie kursów pedagogicznych, pod jego kierunkiem zostających.

Art. 11.

Nauczyciela Religii naznacza Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy osób Duchowieństwa świeckiego wyznania Rzymsko-Katolickiego i pochodzenia litewskiego.

Art. 12.

Oprócz Inspektora-przewodniczącego i Nauczyciela Religii, przy kursach pedagogicznych ma być dwóch Nauczycieli etatowych, pomiędzy których rozdzielają się wchodzące do składu kursu nauk przedmioty, z wyjątkiem muzyki i śpiewu kościelnego, których uczyć ma osobny Nauczyciel, oraz gimnastyki, któréj wykład poruczy Inspektor osobie, specyalnie z tym przedmiotem obeznanéj.

Art. 13.

Nauczyciele etatowi wybierani być mają przez Inspektora z pomiędzy osób pochodzenia russkiego albo litewskiego, i na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, zatwierdzani w obowiązkach przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 14.

Dla usposobienia uczniów w ogrodnictwie, Inspektor najmować ma doświadczonego ogrodnika.

Art. 15.

Na wynagrodzenie Lekarza za kuracyę uczniów, przeznaczony jest w etacie oddzielny fundusz.

Rozdział Trzeci.

Część naukowa.

Art. 16.

Na kursach pedagogicznych wykładane będą następujące przedmioty:

1) Nauka Religii: katechizm, historya święta i kościelna, oraz wyjaśnienie obrzędów kościelnych.

2) Pedagogika: zasady ogólnej dydaktyki i szczegółowa metodyka oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych.

3) Русскій языкъ: объяснительное чтеніе, выводъ грамматическихъ правилъ практическимъ путемъ, устныя и письменныя упражненія въ языкѣ, преимущественно по предметамъ, близкимъ къ народному быту.

4) Литовскій языкъ: чтеніе и письмо, ознакомленіе практическимъ путемъ съ грамматическими правилами и упражненія въ этомъ языкѣ, устныя и письменныя.

5) Математика: ариѳметическія дѣйствія надъ цѣлыми и дробными количествами, какъ отвлеченными, такъ и именованными; отношенія и пропорціи и основанныя на нихъ правила; рѣшеніе задачъ преимущественно путемъ умственнаго исчисленія и на счетахъ. Свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ повседневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землемѣрныхъ орудій.

6) Объясненіе главныхъ явленій природы. Ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности. Общее обозрѣніе частей свѣта. Описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ.

7) Важнѣйшія эпохи всеобщей исторіи и болѣе пространное изложеніе исторіи Россіи и Польши.

8) Польскій языкъ: чтеніе и письмо и упражненія въ переводахъ съ польскаго на литовскій языкъ и съ литовскаго на польскій.

9) Чистописаніе. Черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни.

10) Музыка и церковное пѣніе, и

11) Гимнастика.

Примѣчаніе. Въ свободное отъ классныхъ занятій время, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, воспитанники, подъ руководствомъ опытнаго садовника, упражняются въ садоводствѣ и огородничествѣ.

Ст. 17.

Преподаваніе въ педагогическихъ курсахъ производится какъ на литовскомъ, такъ и на русскомъ языкѣ.

3) Język russki: czytanie z wyjaśnieniami, rozbiór prawideł grammatycznych sposobem praktycznym, wprawa ustna i ćwiczenia piśmienne w języku, szczególnie w przedmiotach dotyczących potrzeb codziennych miejscowéj ludności.

4) Język litewski; czytanie i pisanie, obznajomienie praktyczne z prawidłami grammatycznemi i ćwiczenia w tym języku ustne i piśmienne.

5) Matematyka: działania arytmetyczne z liczbami całkowitemi i z ułamkami oderwanemi i mianowanemi, stosunki i proporcye, oraz oparte na nich reguły, rozwiązywanie zagadnień, szczególniéj za pomocą rachunku pamięciowego i na szczotach. Wiadomości z geometryi zastosowane do potrzeb codziennego życia. Obznajomienie praktyczne z użyciem najprostszych narzędzi mierniczych.

6) Wyjaśnienie głównych zjawisk natury. Obznajomienie z płodami naturalnemi kraju i z użyciem ich w rolnictwie, w rzemiosłach i w przemyśle. Ogólne obznajomienie się z częściami świata. Opisanie Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym.

7) Najważniejsze epoki historyi powszechnéj i obszerniejszy wykład historyi Rossyi i Polski.

8) Język polski: czytanie i pisanie, oraz wprawa w przekładach z języka polskiego na litewski i z litewskiego na polski.

9) Kalligrafia. Rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i życia praktycznego.

10) Muzyka i śpiew kościelny, i

11) Gimnastyka.

Uwaga. W czasie wolnym od zajęć w klassach, w wiosennych i letnich miesiącach, uczniowie, pod kierunkiem doświadczonego ogrodnika, uczyć się mają ogrodnictwa.

Art. 17.

Wykład nauk na kursach pedagogicznych odbywać się będzie tak w litewskim jako też i w russkim języku.

Ст. 18.

Уроки въ педагогическихъ курсахъ полагаются часовые.

Ст. 19.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особой таблицѣ, къ сей статьѣ приложенной, которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 20.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 21.

Число учащихся въ каждомъ курсѣ заведенія не должно быть болѣе 30.

Ст. 22.

Педагогическіе курсы должны имѣть: 1) библіотеку, состоящую изъ книгъ, какъ спеціально-педагогическаго, такъ и общеобразовательнаго содержанія; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) музыкальные инструменты и ноты.

Ст. 23.

Завѣдываніе всѣми учебными пособіями, въ предыдущей статьѣ поименованными, поручается штатнымъ Учителямъ педагогическихъ курсовъ.

Глава Четвертая.

Учащіеся.

Ст. 24.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди исключительно литовскаго происхожденія.

Art. 18.

Lekcye na kursach pedagogicznych mają być jednogodzinne.

Art. 19.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klassy wskazane są w oddzielnym wykazie do niniejszego artykułu załączonym, który nie ulegając zmianie co do ogólnéj liczby lekcyj w każdym przedmiocie, może jednak, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego, być zmienianym pod względem rozkładu liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klassy.

Art. 20.

Wykład odbywać się ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni a na drugie—dwa tygodnie. Nadto wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych, od Kwietniéj do Przewodniéj Niedzieli.

Art. 21.

Liczba uczniów w każdym kursie nie ma przechodzić trzydziestu.

Art. 22.

Kursa pedagogiczne posiadać winny: 1) bibliotekę, składającą się tak z dzieł treści specyalnie pedagogicznéj, jako też w przedmiotach powszechnego wykształcenia; 2) gabinet fizyczny; 3) niezbędne pomoce przy wykładzie historyi naturalnéj; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) instrumenta muzyczne i nóty.

Art. 23.

Zawiadywanie wszystkiemi pomocami naukowemi, w poprzedzającym artykule wymienionemi, poruczonem być ma Nauczycielom etatowym kursów pedagogicznych.

Rozdział Czwarty.

Uczniowie.

Art. 24.

Na kursa pedagogiczne przyjmowaną będzie młodzież wyłącznie pochodzenia litewskiego.

Ст. 25.

Желающій поступить въ первый курсъ долженъ имѣть не менѣе 15 лѣтъ отъ роду и выдержать испытаніе въ объемѣ двухклассн аго начальнаго училища. Поступающій же во второй курсъ долженъ быть не моложе 16 лѣтъ, и знать пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 26.

Поступающій въ курсы долженъ представить Инспектору-Руководителю слѣдующіе документы: *а)* свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи, *б)* свидѣтельство ближайшаго мѣстнаго начальства о своемъ поведеніи, и *в)* свидѣтельство приходскаго священника о томъ, что онъ исполняетъ религіозныя обязанности. Всѣ эти документы могутъ быть писаны на простой бумагѣ. Медицинское освидѣтельствованіе поступающихъ въ курсы въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ исполненію Учительскихъ обязанностей, дѣлается училищнымъ врачемъ.

Ст. 27.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ году, предъ началомъ учебнаго курса; но училищное начальство, по особо уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять пріемъ въ первые два курса и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что онъ, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 28.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни плата за ученіе, ни форменная одежда.

Ст. 29.

На казенныя стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія, принимаетъ въ соображеніе ходатайство Начальника Учебной Дирекціи, основанное на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 30.

Ученики, не подающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опре-

Art. 25.

Życzący postąpić na pierwszy kurs winien mieć nie mniéj jak 15 lat wieku i złożyć examen w zakresie dwuklassowéj szkoły elementarnéj. Wstępujący zaś na drugi kurs winien być nie młodszym jak lat 16-stu i umieć to, co było wykładanem na kursie pierwszym.

Art. 26.

Wstępujący na kursa winien przedstawić Inspektorowi-przewodniczącemu następujące dowody: *a*) świadectwo co do wieku swego i pochodzenia; *b*) świadectwo najbliższéj władzy miejscowéj o sprawowaniu, i *c*) świadectwo miejscowego Proboszcza, że spełnia obowiązki religijne. Wszystkie te dowody mogą być pisane na papierze zwyczajnym. Poświadczenie lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym albo chorobom stanowiącym przeszkodę w pełnieniu obowiązków Nauczycielskich, wydaje Lekarz zakładu.

Art. 27.

Ogólny zapis uczniów odbywać się ma raz na rok, przed rozpoczęciem kursu nauk; jednakże zwierzchność szkolna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia na pierwsze dwa kursa i w ciągu roku szkolnego, jeśli z uprzedniego examinu kandydata przekona się, że tenże, przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu nauk w téj klassie, do któréj wstąpić pragnie.

Art. 28.

Dla uczniów kursów pedagogicznych nie ustanawia się ani żadna opłata za naukę, ani ubranie przepisanéj formy.

Art. 29.

Na stypendya rządowe, dla najuboższych i najzdolniejszych uczniów, zamieszczony jest w etacie oddzielny fundusz. Przy oznaczeniu liczby i wysokości stypendyów, również jak i przy przyznawaniu onych, Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie wstawienie się Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj, oparte na uchwale Rady pedagogicznéj.

Art. 30.

Uczniowie nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, uwalniają się z zakładu, na wnio-

дѣленію Педагогическаго Совѣта и съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 31.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ могутъ быть слѣдующія: 1) выговоръ отъ Инспектора; 2) наказаніе арестомъ не свыше трехъ сутокъ; 3) выговоръ въ присутствіи Педагогическаго Совѣта; 4) лишеніе, на время или навсегда, казенной стипендіи, и 5) исключеніе изъ заведенія. Два послѣднія наказанія опредѣляются Педагогическимъ Совѣтомъ и приводятся въ исполненіе не прежде, какъ послѣ утвержденія опредѣленія Совѣта Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 32.

Испытанія въ курсахъ полагаются двоякаго рода: переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебнаго года изъ всего, въ теченіе его пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитанниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіе трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 33.

Переводныя и окончательныя испытанія производятся въ присутствіи Инспектора и двухъ Учителей.

Ст. 34.

Отмѣтки для опредѣленія степени познанія учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 35.

Ученики, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго курса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 36.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестатъ за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати заведенія.

Ст. 37.

Аттестатъ на званіе Учителя выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя; оказавшіе

sek Rady pedagogicznéj i z decyzyi Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 31.

Kary dyscyplinarne za wykroczenia uczniów mogą być następujące: 1) nagana udzielona przez Inspektora; 2) areszt nie dłuższy nad trzy doby; 3) nagana w obec Rady pedagogicznéj; 4) pozbawienie na czas pewny, albo na zawsze, stypendyum rządowego, i 5) wydalenie z zakładu. Dwie ostatnie kary naznaczane być mają przez Radę pedagogiczną i nie pierwéj wykonane być mogą, jak po zatwierdzeniu uchwały Rady przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

Art. 32.

Examina na kursach mają być dwojakiego rodzaju, przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego, ze wszystkiego co w tym przeciągu czasu było wyłożonem, drugie zaś przy wyjściu uczniów z zakładu, z całego 3-chletniego kursu nauk. Ostateczne examina winny być tak teoretyczne, jako też i praktyczne.

Art. 33.

Examina przechodnie i ostateczne odbywać się mają w obec Inspektora i dwóch Nauczycieli.

Art. 34.

Wyrazy, dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów, przepisze osobna instrukcya, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 35.

Uczniowie wzorowego sprawowania i którzy okazali zupełnie zadowalniające postępy w języku russkim i w większéj części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdego kursu ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 36.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk, otrzymają attestat, za podpisem Członków Rady pedagogicznéj i opatrzony pieczęcią zakładu.

Art. 37.

Attestat na stopień Nauczyciela wydawany być ma tym tylko uczniom, którzy otrzymali stopnie dostateczne ze wszystkich

же по крайней мѣрѣ въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ и въ русскомъ языкѣ, успѣхи весьма удовлетворительные, получаютъ аттестатъ съ отличіемъ и опредѣляются Учителями въ училища городскія и въ двухклассныя сельскія.

Ст. 38.

Неудостоенные аттестатовъ могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ годъ, и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независящихъ отъ нихъ обстоятельствъ и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ признана вполнѣ уважительною; но если за тѣмъ, по истеченіи года, не выдержатъ испытанія, то вовсе увольняются изъ заведенія.

Ст. 39.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начальнаго Учителя четыре года, по назначенію подлежащаго начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученныя ими стипендіи.

Глава Пятая.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 40.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ педагогическихъ курсовъ, состоитъ при нихъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 41.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора-Руководителя, законоучитель и штатные Учители. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, по выбору Совѣта.

Примѣчаніе. По предмету практическихъ занятій воспитанниковъ въ образцовомъ училищѣ, приглашается, по усмотрѣнію Предсѣдателя, въ засѣданіе Совѣта Учитель сего училища, а по вопросамъ, касающимся гигіены, училищный врачъ, которые въ такомъ случаѣ имѣютъ голосъ совѣщательный.

Ст. 42.

Педагогическій Совѣтъ собирается, въ теченіе учебнаго

przedmiotów; ci zaś którzy okazali postęp zupełnie zadawalniający przynajmniéj z połowy przedmiotów, a w ich liczbie z języka russkiego, otrzymają attestat z odznaczeniem się, i mianowani będą Nauczycielami szkół miejskich i dwuklassowych wiejskich.

Art. 38.

Nie otrzymujący attestatów mogą pozostać na kursach jeszcze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wypływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznaną będzie za zasługującą w zupełności na uwzględnienie; lecz gdyby następnie, po upływie roku, nie złożyli egzaminu, wówczas ze wszystkiem z zakładu uwolnieni zostaną.

Art. 39.

Uczniowie, którzy mieli stypendyum rządowe podczas pobytu na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata, podług przeznaczenia właściwéj władzy, jeżeli nie zwrócą summy, wydanéj na pobrane przez nich stypendyum.

Rozdział Piąty.

Rada pedagogiczna.

Art. 40.

Do roztrząsania kwestyj, dotyczących części naukowo-wychowawczéj i ekonomicznéj kursów pedagogicznych, znajdować się ma przy nich Rada pedagogiczna.

Art. 41.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencyą Inspektora-przewodniczącego, Nauczyciel Religii i Nauczyciele etatowi. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, wybrany przez Radę.

Uwaga. W przedmiotach dotyczących praktycznych zajęć uczniów w szkole wzorowéj, wzywanym będzie, według uznania Prezesa, na posiedzenie Rady, Nauczyciel téj szkoły, a w kwestyach odnoszących się do hygieny, Lekarz szkolny, którzy w takim razie mają głos doradczy.

Art. 42.

Rada pedagogiczna, w ciągu roku szkolnego, zbiera się przy-

времени, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ особыхъ случаяхъ можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 43.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ, и для дѣйствительности рѣшенія требуется присутствіе, кромѣ Предсѣдателя, не менѣе двухъ членовъ Совѣта. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему, вмѣстѣ съ тѣмъ, и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 44.

Обсужденію Совѣта подлежатъ слѣдующіе предметы: 1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ курса въ курсъ; 2) пріемы и способы руководства практическими занятіями учениковъ; 3) мѣры къ улучшенію преимущественно учебно-воспитательной части заведенія; 4) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендій изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату, и предположенія о размѣрѣ стипендій; 5) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ курсы; 6) опредѣленіе наградъ книгами ученикамъ, отличившимся поведеніемъ и успѣхами; 7) избраніе Секретаря Совѣта; 8) выборъ книгъ для библіотеки и учебныхъ пособій; 9) выборъ учебныхъ руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; 10) разсмотрѣніе программъ преподаванія; 11) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года; 12)составленіе правилъ о надзорѣ за воспитанниками внѣ училища; 13) заключеніе условій на починку зданія и на поставку необходимыхъ для заведенія вещей; 14) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по всѣмъ частямъ заведенія, составляемыхъ Инспекторомъ заведенія; 15) опредѣленіе дисциплинарныхъ взысканій съ учениковъ за проступки, за исключеніемъ выговора отъ Инспектора и ареста, предоставляемаго также Инспектору, и 16) ежегодная повѣрка имущества заведенія.

najmniéj raz na miesiąc, a w szczególnych wypadkach może być i częściéj przez Prezesa zwoływaną.

Art. 43.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów, i aby decyzya była ważną, wymaganą jest obecność, oprócz Prezesa, nie mniéj jak dwóch Członków Rady. W razie równości zdań, głos Prezesa przeważa. Jeśli Prezes nie podziela opinii Rady pedagogicznéj, przedstawia o tem Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj, a jeśli interess nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania i o takowem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznéj.

Art. 44.

Roztrząsaniu Rady podlegają następujące przedmioty: 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednego kursu do drugiego; 2) obranie metody i sposobów kierowania praktycznemi zajęciami uczniów; 3) obmyślanie środków ulepszenia szczególniéj części naukowo-wychowawczéj zakładu; 4) wybieranie uczniów dla przyznania im stypendyum, z funduszu na ten przedmiot w etacie oznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyów; 5) przyznawanie attestatów uczniom, którzy ukończyli kursa z pożytkiem; 6) wyznaczanie nagród w książkach uczniom, odznaczającym się sprawowaniem i postępem w naukach; 7) wybór Sekretarza Rady; 8) wybór dzieł do biblioteki, oraz wszelkich pomocy naukowych; 9) wybór przewodników naukowych z liczby uznanych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego; 10) roztrząsanie programmów wykładu nauk; 11) przeglądanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klassy, ułożonego przez Inspektora z początkiem roku szkolnego; 12) ułożenie przepisów co do nadzoru nad uczniami po za obrębem szkoły; 13) zawieranie umów na reparacyę gmachu i na dostawę przedmiotów dla zakładu niezbędnie potrzebnych; 14) roztrząsanie sporządzanych przez Inspektora sprawozdań rocznych o wszystkich gałęziach zakładu; 15) postanowienie kar dyscyplinarnych na uczniów za wykroczenia, oprócz nagany i kary aresztu, Inspektorowi pozostawionych, i 16) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu.

Ст. 45.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 2, 7, 8 и 14 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи. Заключенія же по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 3, 4, 9, 10, 12 и 16, представляются Начальнику Учебной Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 46.

Всѣ протоколы засѣданій Совѣта представляются Начальнику Учебной Дирекціи въ копіяхъ.

Глава Шестая.

Права и преимущества педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія.

Ст. 47.

Педагогическіе курсы для литовскаго населенія пользуются правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 48.

Педагогическіе курсы имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такихъ-то курсовъ для литовскаго населенія".

Ст. 49.

Педагогическіе курсы свободны отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ отъ имени ихъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 50.

Посылаемыя подъ печатью сего заведенія официальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ, установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 51.

Зданія учебнаго вѣдомства, занимаемыя педагогическими курсами, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету, въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Art. 45.

Uchwały Rady pedagogicznéj w przedmiotach, oznaczonych w punktach: 2, 7, 8 i 14-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj. Uchwały zaś co do przedmiotów wymienionych w punktach: 3, 4, 9, 10, 12 i 16-m winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Art. 46.

Wszystkie protokóły posiedzeń Rady, przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowéj.

Rozdział Szósty.

Prawa i prerogatywy kursów pedagógicznych dla ludności litewskiéj.

Art. 47.

Kursa pedagogiczne dla ludności litewskiéj używają praw średnich zakładów naukowych.

Art. 48.

Kursa pedagogiczne mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem: „takich to kursów pedagogicznych dla ludności litewskiéj."

Art. 49.

Kursa pedagogiczne wolne są od używania papieru stemplowego i od opłat stemplowych przy sporządzaniu w ich imieniu i na ich rzecz aktów, i w ogólności we wszystkich czynnościach ich dotyczących.

Art. 50.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu expedycye urzędowe i posyłki przyjmowane być mają na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych w tym przedmiocie dla expedycyj rządowych.

Art. 51.

Gmachy, do władzy edukacyjnéj należące, zajmowane przez kursa pedagogiczne, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowéj tak w pieniądzach jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Ст. 52.

Инспекторъ-Руководитель, законоучитель, штатные Учители и Учитель образцоваго начальнаго училища, въ отношеніи къ эмеритурѣ, пользуются правами, предоставленными лицамъ, служащимъ по учебной части въ Царствѣ.

Ст. 53.

Ученики педагогическихъ курсовъ, во время нахожденія ихъ въ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіи одного года по выбытіи изъ заведенія, пользуются воспитанники, окончившіе курсъ съ аттестатами, хотя бы они еще и не состояли въ учебной службѣ.

Глава Седьмая.

Образцовое начальное училище при педагогическихъ курсахъ для литовскаго населенія.

Ст. 54.

Для практическихъ упражненій учениковъ педагогическихъ курсовъ въ пріемахъ и способахъ преподаванія, при каждомъ изъ сихъ заведеній состоитъ образцовое начальное училище.

Ст. 55.

Образцовое начальное училище имѣетъ своего особаго Учителя и, какъ въ учебномъ, такъ и въ хозяйственномъ отношеніи, находится подъ непосредственнымъ завѣдываніемъ Инспектора педагогическихъ курсовъ.

Ст. 56.

Образцовое начальное училище, служа исключительно цѣлямъ педагогическихъ курсовъ, и получая содержаніе отъ Казны, не состоитъ въ вѣдѣніи общественнаго городскаго или сельскаго управленія.

Ст. 57.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

Art. 52.

Inspektor-przewodniczący, Nauczyciel Religii, Nauczyciele etatowi i Nauczyciel wzorowéj szkoły elementarnéj, pod względem emerytury, korzystają z praw, zapewnionych osobom służącym po części naukowéj w Królestwie.

Art. 53.

Uczniowie kursów pedagogicznych, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska. Takaż prerogatywa służy w ciągu roku jednego po wyjściu z zakładu uczniom, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, chociażby oni jeszcze do służby naukowéj nie weszli.

Rozdział Siódmy.

Szkoła elementarna wzorowa przy kursach pedagogicznych dla ludności litewskiej.

Art. 54.

Dla praktycznego udoskonalenia uczniów kursów pedagogicznych w metodzie i sposobach wykładu nauk, przy każdym z tych zakładów ma być szkoła elementarna wzorowa.

Art. 55.

Szkoła elementarna wzorowa ma swego oddzielnego Nauczyciela i tak pod względem naukowym, jak i ekonomicznym zostawać będzie pod bezpośredniem zawiadywaniem Inspektora kursów pedagogicznych.

Art. 56.

Szkoła elementarna wzorowa przeznaczoną będąc wyłącznie dla celów kursów pedagogicznych i otrzymując uposażenie ze Skarbu, nie zależy od miejskiego lub wiejskiego zarządu gminnego.

Art. 57.

Ustawa niniejsza ma być wniesioną do Dziennika Praw. Wszystkie niezgodne z tą Ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложенiе 1-е къ № 74-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: *„Быть по сему“.*

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ.*

Штатъ педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенiя и образцоваго при нихъ начальнаго училища.

№		Число лицъ	Жалованье и урочное вознагражденiе		Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору - Руководителю, преподающему русскiй или литовскiй языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ) .	1	1,500	1,500	VII	По учебной службѣ.
2	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданiя	1	600	600	—	
3	Штатнымъ Учителямъ .	2	1,200	2,400	VIII	
4	Учителю музыки и церковнаго пѣнiя . . .	1	600	600	X	
5	На уроки гимнастики .	—	—	250	—	
6	На наемъ садовника .	—	—	200	—	
7	На стипендiи	—	—	2,400	—	
8	На учебныя пособiя и награды ученикамъ .	—	—	200	—	
9	Учителю образцоваго училища (при казенной квартирѣ)	1	350	350	XII	По учебной части.
10	На вознагражденiе врача	—	—	200	—	
11	На канцелярскiе припасы и на наемъ писца .	—	—	250	—	

1-szy Annex do Nr. 74-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiéj Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*"

w St. Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Etat kursów pedagogicznych dla ludności litewskiéj i znajdującéj się przy nich wzorowéj szkoły elementarnéj.

№		Liczba osób	Płaca i wynagrodzenie za lekcye: Jednemu (Rubli sr.)	Płaca i wynagrodzenie za lekcye: Wszystkim (Rubli sr.)	Klassa urzędu	Prawo do emerytury
1	Inspektorowi - przewodniczącemu, wykładającemu język russki lub litewski i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1,500	VII	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego	1	600	600	—	
3	Nauczycielom etatowym	2	1,200	2,400	VIII	
4	Nauczycielowi muzyki i śpiewu kościelnego	1	600	600	X	
5	Na lekcye gimnastyki	—	—	250	—	
6	Na najem ogrodnika	—	—	200	—	
7	Na stypendya	—	—	2,400	—	
8	Na pomoce naukowe i nagrody dla uczniów	—	—	200	—	
9	Nauczycielowi szkoły wzorowéj (obok mieszkania rządowego)	1	350	350	XII	Zapewnione służbie naukowéj.
10	Na wynagrodzenie lekarza	—	—	200	—	
11	Na materyały kancellaryjne i na wynagrodzenie kopiisty	—	—	250	—	

12	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе и чистоту зданія педагогическихъ курсовъ и начальнаго образцоваго училища	—	—	450	—	
13	На ремонтъ музыкальныхъ инструментовъ .		—	100	—	
	итого .	—	—	9,500	—	

Примѣчаніе 1. На вознагражденіе преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу данныхъ уроковъ.

2. На первоначальное устройство педагогическихъ курсовъ единовременно полагается 1,000 руб. сер.

Приложеніе 2-е къ № 74-му.

(Приложеніе къ ст. 19.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ въ педагогическихъ курсахъ.

№	Предметы	Курсы I	Курсы II	Курсы III	Вмѣстѣ.
1	Законъ Божій	4	3	3	10
2	Педагогика	—	2	3	5
3	Русскій языкъ	6	5	3	14
4	Литовскій языкъ	4	3	3	10
5	Математика	5	4	2	11
6	Познанія естественныя и географическія . . .	3	3	—	6
7	Исторія	2	2	1	5
8	Польскій языкъ	2	2	—	4
9	Чистописаніе и черченіе . .	4	3	3	10
	итого .	30	27	18	75

Примѣчаніе. Сверхъ того, на уроки музыки и пѣнія для всѣхъ трехъ курсовъ полагается еженедѣльно 20-ть часовъ; для гимнастики 9 часовъ, а для практическихъ занятій учениковъ по огородничеству и садоводству, садовникъ обязанъ въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы бывать ежедневно, въ послѣобѣденное время.

12	Na najem posługi, na opał, światło i utrzymanie w porządku gmachu kursów pedagogicznych i szkoły elementarnéj wzorowéj .	—	—	450	—	
13	Na reparacyę instrumentów muzycznych .	—	—	100	—	
	W ogóle .	—	—	9,500	—	

Uwaga. 1. Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego i innych wyznań, osobny fundusz corocznie zamieszczany być ma na budżecie Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to oznaczonem będzie według liczby lekcyj udzielonych.

2. Na pierwotne urządzenie kursów pedagogicznych przeznacza się jednorazowo 1,000 rub. sr.

2-gi Annex do Nr. 74-go.

(Annex do artykułu 19-go)

WYKAZ LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH NA KURSACH PEDAGOGICZNYCH.

№	Przedmioty	Kursa			Razem
		I	II	III	
1	Nauka Religii . . .	4	3	3	10
2	Pedagogika	—	2	3	5
3	Język russki	6	5	3	14
4	Język litewski . . .	4	3	3	10
5	Matematyka	5	4	2	11
6	Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii . .	3	3	—	6
7	Historya	2	2	1	5
8	Język polski	2	2	—	4
9	Kalligrafia i rysunki . .	4	3	3	10
	Razem .	30	27	18	75

Uwaga. Nadto, na lekcye muzyki i śpiewu dla wszystkich trzech kursów naznacza się po 20 godzin na tydzień, na gimnastykę 9 godzin, a na praktyczne zajęcia uczniów ogrodnictwem, ogrodnik obowiązany jest w miesiącach wiosennych i letnich przychodzić codziennie do zakładu w czasie poobiednim.

№75.

Высочайшій указъ обращающій Варшавскую Русскую женскую прогимназію въ гимназію и утверждающій новые штаты Русскихъ Варшавскихъ гимназій въ Варшавѣ.

(29 Іюля (10 Августа) 1866 года.)

Божіею Милостію

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

Императоръ и Самодержецъ Всероссійскій, Царь Польскій, Великій Князь Финляндскій,
и проч., и проч., и проч.

Указомъ Нашимъ 30 Августа (11 Сентября) 1864 года, Мы учредили въ городѣ Варшавѣ Русскую гимназію и при ней женскую прогимназію и начальное училище, и тогда же предназначили упомянутую женскую прогимназію преобразовать впослѣдствіи въ полную шестиклассную женскую гимназію.

Усматривая, что, по случаю значительнаго развитія сихъ училищъ, въ настоящее время оказывается необходимымъ обратить Варшавскую Русскую женскую прогимназію въ гимназію, а равно усилить штатъ русскихъ учебныхъ заведеній въ Варшавѣ, Мы, согласно представленію Совѣта Управленія, въ Комитетѣ по дѣламъ Царства Польскаго разсмотрѣнному, постановили и постановляемъ:

Ст. 1.

Русскую женскую прогимназію въ Варшавѣ обратить въ шестиклассную женскую гимназію, на точномъ основаніи Указа 30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Ст. 2.

Прежніе штаты русскихъ учебныхъ заведеній въ Варшавѣ замѣнить штатами, при семъ прилагаемыми, каковые штаты ввести въ дѣйствіе съ 30 Августа (11 Сентября) 1866 года.

Ст. 3.

Потребные по означеннымъ штатамъ расходы отпускать изъ суммъ Царства, установленнымъ порядкомъ, при чемъ, впредь до открытія всѣхъ классовъ женской русской гимназіи, опредѣленныя въ штатѣ суммы отпускать въ уменьшенномъ размѣрѣ, соотвѣтственно дѣйствительной надобности.

N° 75.

Ukaz Najwyższy zamieniający Russkie progimnazyum żeńskie w Warszawie na gimnazyum, a zarazem zatwierdzający nowe etaty dla gimnazyj Russkich w Warszawie.

(d. 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 roku).

Z Bożej Łaski
MY, ALEXANDER II-gi,
Cesarz i Samowładca Wszech Rossyj, Król Polski,
Wielki Książę Finlandzki,
etc, etc, etc.

Ukazem Naszym z dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r., postanowiliśmy założenie w mieście Warszawie gimnazyum Russkiego, a przy nim progimnazyum żeńskiego i szkoły początkowéj, z tym natenczas zamiarem, aby rzeczone progimnazyum następnie zamienionem zostało w gimnazyum o sześciu klassach.

Zważywszy, że, w skutek znacznego rozwoju szkół takowych, zamienienie progimnazyum żeńskiego w Warszawie na gimnazyum staje się, w czasie obecnym, koniecznem, tudzież że zachodzi potrzeba powiększyć etaty Warszawskich Russkich zakładów naukowych, zgodnie z przedstawieniem Rady Administracyjnéj, rozpoznanem w Komitecie do spraw Królestwa Polskiego, postanowiliśmy i stanowimy:

Art. 1.

Rossyjskie progimnazyum żeńskie w mieście Warszawie zamienić na żeńskie gimnazyum o sześciu klassach, w ścisłem zastosowaniu się do zasad Ukazu z dnia 30 Sierpnia (10 Września) 1864 roku.

Art. 2.

Poprzednie etaty Russkich zakładów naukowych w Warszawie, zastąpić nowemi, do niniejszego dołączonemi, i wprowadzić je w wykonanie z d. 30 Sierpnia (11 Września) 1866 r.

Art. 3.

Potrzebne fundusze, podług etatów rzeczonych, mają być assygnowane ze Skarbu Królestwa, w sposób wskazany przepisami, do czasu zaś otworzenia wszystkich klass w Russkiem żeńskiem gimnazyum, fundusze takowe, oznaczone etatem, winny być assygnowane w ilości, stosunkowo zredukowanéj do potrzeby rzeczywistéj.

Ст 4.

Исполненіе сего Указа, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, поручаемъ Нашему Намѣстнику и Совѣту Управленія въ Царствѣ Польскомъ.

Данъ въ Петергофѣ, 29 Іюля (10 Августа) 1866 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

Контрасигнировалъ: Главный Начальникъ Собственной Его Императорско-Царскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго, Статсъ-Секретарь *Н. Милютинъ.*

Приложеніе 1-е къ № 75-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „*Быть по сему*“.

Въ Петергофѣ, 29 Іюля
(10 Августа) 1866 года.

Съ подлиннымъ вѣрно:

Главный Начальникъ Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго,

Статсъ-Секретарь (подписано) *Н. Милютинъ.*

Штатъ Русской семиклассной мужской гимназіи въ Варшавѣ.

№	Наименованіе статей расхода	Число лицъ	Жалованье: Одному	Жалованье: Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Рубли серебромъ			
1	Директоръ (при казенной квартирѣ)	1	2,500	2,500	V	По учебной службѣ.
2	Помощникъ Директора (онъ же завѣдываетъ и счетною частію Варшавскихъ русскихъ учебныхъ заведеній (при казенной квартирѣ) .	1	2,000	2,000	VII	
3	Законоучитель (онъ же и настоятель Православной гимназической церкви)	1	1,500	1,500	—	
4	Учители наукъ и языковъ	12	1,500	18,000	VIII	

Art. 4.

Wykonanie Ukazu niniejszego, który w Dzienniku Praw zamieszczony być ma, polecamy Naszemu Namiestnikowi i Radzie Administracyjnéj w Królestwie Polskiem.

Dan w Peterhofie, d. 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 r.

(podpisano) „АЛЕКСАНДРЪ".

Kontrasygnował: Główny Naczelnik Własnéj Jego Cesarskiéj Mości Kancellaryi do spraw Królestwa Polskiego, Sekretarz Stanu *N. Milutin.*

1-szy Annex do Nr. 75-go.

Na oryginale własną Jego Cesarskiéj Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego".

w Peterhofie, d. 29 Lipca
(10 Sierpnia) 1866 roku.

Zgodno z oryginałem:

Główny Naczelnik Własnéj Jego Cesarskiéj Mości Kancellaryi do spraw Królestwa Polskiego,

Sekretarz Stanu (podpisano) *N. Milutin.*

Etat Russkiego o siedmiu klassach gimnazyum męzkiego w Warszawie.

№	Wyszczególnienie pozycyi etatowéj	Ilość osób	Płaca Jednemu	Płaca Wszystkim	Klassa urzędu	Prawa do emerytury.
			Rubli srebrem			
1	Dyrektor (oprócz skarbowego lokalu)	1	2,500	2,500	V	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Pomocnik Dyrektora, zawiadujący razem rachunkowością Russkich zakładów naukowych w Warszawie (oprócz skarbowego lokalu) .	1	2,000	2,000	VII	
3	Nauczyciel Religii (zarazem Proboszcz Prawosławnéj gimnazyalnéj cerkwi)	1	1,500	1,500	—	
4	Nauczyciele nauk i języków	12	1,500	18,000	VIII	

5	Учитель польскаго языка (онъ же преподаетъ и въ женской гимназіи)	1	1,200	1,200	VIII	По учебной службѣ.
6	Учитель чистописанія, черченія и рисованія .	1	900	900	IX	
7	Воспитатели	2	1,200	2,400	VIII	
8	Учитель церковнаго пѣнія (онъ же обучаетъ въ женской гимназіи и въ обоихъ отдѣленіяхъ начальнаго училища) .	1	600	600	IX	
9	Письмоводитель (онъ же и Смотритель зданія гимназіи, при казенной квартирѣ)	1	600	600	X	По гражданской службѣ.
10	Врачу	1	300	300	VIII	
11	Причетникъ при гимназической церкви . .	1	300	300	—	
	Добавочнаго жалованья:					
12	Библіотекарю и Секретарю Совѣта . . .	2	200	400	—	
13	На стипендіи бѣднымъ ученикамъ	—	—	1,450	—	
14	На библіотеку . . .	—	—	550	—	
15	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	400	—	
16	На уроки гимнастики .	—	—	300	—	
17	На содержаніе гимназической церкви . .	—	—	150	—	
18	На канцелярскія принадлежности и на наемъ писца	—	—	400	—	
19	На наемъ прислуги . .	—	—	800	—	
20	На отопленіе и освѣщеніе зданія гимназіи .	—	—	800	—	
21	На ремонтъ зданія и содержаніе чистоты въ ономъ	—	—	600	—	
	итого .	—	—	36,150	—	

5	Nauczyciel języka polskiego (zarazem wykłada w gimnazyum żeńskiem)	1	1,200	1,200	VIII	Zapewnione służbie naukowéj.
6	Nauczyciel kalligrafii, rysunku linearnego i rysunków.	1	900	900	IX	
7	Dozorcy klassowi . . .	2	1,200	2,400	VIII	
8	Nauczyciel śpiewu cerkiewnego (uczy zarazem w gimnazyum żeńskiem i w obu oddziałach szkoły elementarnéj)	1	600	600	IX	
9	Sekretarz (zarazem Rządca gmachu gimnazyalnego, oprócz skarbowego lokalu). . .	1	600	600	X	Zapewnione służbie administracyjnéj
10	Lekarz.	1	300	300	VIII	
11	Sługa przy cerkwi gimnazyalnéj	1	300	300	—	
	Płaca dodatkowa:					
12	Bibliotekarzowi i Sekretarzowi Rady . . .	2	200	400	—	
13	Na stypendya dla niezamożnych uczniów .	—	—	1,400	—	
14	Na bibliotekę . . .	—	—	550	—	
15	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i na nagrody dla uczniów .	—	—	400	—	
16	Na lekcye gimnastyki .	—	—	300	—	
17	Na utrzymanie cerkwi gimnazyalnéj	—	—	150	—	
18	Na materyały piśmienne i na najęcie Pisarza .	—	—	400	—	
19	Na najęcie niższéj służby	—	—	800	—	
20	Na opał i światło dla gmachu gimnazyalnego	—	—	800	—	
21	Na reparacye gmachu i utrzymanie w nim czystości	—	—	600	—	
	Razem .	—	—	36,150	—	

Приложеніе 2-е къ № 75-му.

Штатъ Русской шестиклассной женской гимназіи въ Варшавѣ.

№	Наименованіе статей расхода	Число лицъ	Жалованье Одному	Жалованье Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Рубли сер.			
1	Директору гимназіи добавочнаго жалованья (вмѣстѣ и за управленіе русскимъ начальнымъ училищемъ) . .	1	1,000	1,000	—	
2	Главная воспитательница (при казенной квартирѣ)	1	1,500	,1500	—	По учебной службѣ.
3	Законоучитель . .	1	1,200	1,200	—	По учебной службѣ.
4	Учители наукъ и языковъ . .	4	1,500	6,000	VIII	По учебной службѣ.
5	Учители наукъ и языковъ	2	1,200	2,400	VIII	По учебной службѣ.
6	Учитель чистописанія, черченія и рисованія .	1	900	900	IX	По учебной службѣ.
7	Учительница рукодѣлій	1	400	400	—	
8	Воспитательницы .	6	600	3,600	—	
9	Писецъ (онъ же и Смотритель зданія, при казенной квартирѣ) . .	1	400	400	XII	По гражданской службѣ.
10	На вознагражденіе за уроки, не распредѣленные между штатными Учителями, считая за урокъ отъ 1 руб. до 1 руб. 20 коп. сер. .	—	—	2,000	—	
11	На стипендіи бѣднымъ ученицамъ	—	—	800	—	
12	На библіотеку . . .	—	—	350	—	
13	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученицамъ	—	—	300	—	
14	На уроки гимнастики .	—	—	250	—	

2-gi Annex do Nr. 75-go.

Etat Russkiego żeńskiego gimnażyum w Warszawie.

№	Wyszczególnienie pozycyi etatowéj	Liczba osób	Płaca Jednemu (Rubli srebrem)	Płaca Wszystkim (Rubli srebrem)	Klassa urzędu	Prawa do emerytury
1	Dyrektorowi gimnazyum płacy dodatkowéj (razem za zarząd szkołą początkową)	1	1,000	1,000	—	
2	Główna ochmistrzyni (oprócz rządowego lokalu)	1	1,500	1,500	—	Zapewnione służbie naukowéj.
3	Nauczyciel Religii	1	1,200	1,200	—	Zapewnione służbie naukowéj.
4	Nauczyciele nauk i języków	4	1,500	6,000	VIII	Zapewnione służbie naukowéj.
5	Nauczyciele nauk i języków	2	1,200	2,400	VIII	Zapewnione służbie naukowéj.
6	Nauczyciel kalligrafii, rysunku linearnego i rysunków	1	900	900	IX	Zapewnione służbie naukowéj.
7	Nauczycielka robót	1	400	400	—	Zapewnione służbie naukowéj.
8	Dozorczynie klassowe	6	600	3,600	—	
9	Pisarz (zarazem rządca gmachu, oprócz lokalu rządowego)	1	400	400	XII	Zapewnione służbie administracyjnéj.
10	Na wynagrodzenie za lekcye, nierozdzielone pomiędzy Nauczycieli etatowych, licząc za lekcyę od 1 rubla do 1 rubla 20 kop. sr.	—	—	2,000	—	
11	Na stypendya dla niezamożnych uczennic	—	—	800	—	
12	Na bibliotekę	—	—	350	—	
13	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i na nagrody dla uczennic	—	—	300	—	
14	Na lekcye gimnastyki	—	—	250	—	

15	На канцелярскія принадлежности	—	—	50	—	
16	На наемъ прислуги .	—	—	600	—	
17	На отопленіе и освѣщеніе зданія	—	—	600	—	
18	На ремонтъ зданія и содержаніе чистоты въ ономъ	—	—	500	—	
	итого.	—	—	22,850	—	

Приложеніе 3-е къ № 75-му.

Штатъ Варшавскаго Русскаго начальнаго училища для дѣтей обоего пола.

№	Наименованіе статей расхода	Число лицъ	Жалованье: Одному	Жалованье: Всѣмъ	Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Рубли серебромъ			
	А) Для мальчиковъ:					
1	Законоучитель . . .	1	350	350	—	По учебной службѣ.
2	Учитель (при казенной квартирѣ) . . .	1	700	700	X	
3	На пособіе бѣднымъ ученикамъ	—	—	125	—	
4	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	100	—	
5	На отопленіе и содержаніе помѣщенія . .	—	—	150	—	
6	На наемъ сторожа . .	—	—	120	—	
	итого.	—	—	1,545	—	

15	Na materyały piśmienne	—	—	50	—	
16	Na najęcie niższéj służby	—	—	600	—	
17	Na opał i światło dla gmachu	—	—	600	—	
18	Na reparacye gmachu i utrzymanie w nim czystości	—	—	500	—	
	Razem	—	—	22,850	—	

3-ci Annex do Nr. 75-go.

Etat Warszawskiéj Russkiéj szkoły początkowéj dla dzieci płci obojéj.

№	Wyszczególnienie pozycyi etatowéj	Liczba osób	Płaca Jednemu (Rubli srebrem)	Płaca Wszystkim (Rubli srebrem)	Klassa urzędu	Prawa do emerytury.
	A) *Dla chłopców:*					
1	Nauczyciel Religii	1	350	350	—	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nauczyciel (oprócz rządowego lokalu)	1	700	700	X	
3	Na wsparcia dla niezamożnych uczniów	—	—	125	—	
4	Na pomoce naukowe, potrzeby w klassach i na nagrody dla uczniów	—	—	100	—	
5	Na opał i utrzymanie całego lokalu	—	—	150	—	
6	Na najęcie stróża	—	—	120	—	
	Razem	—	—	1,545	—	

	Б) Для дѣвочекъ:					
1	Законоучитель . . .	1	350	350	—	По учебной службѣ.
2	Учительница (при казенной квартирѣ) .	1	700	700	—	
3	На пособія бѣднымъ ученицамъ	—	—	125	—	
4	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученицамъ	—	—	100	—	
5	На отопленіе и содержаніе помѣщенія . .	—	—	150	—	
6	На наемъ женской прислуги	—	—	100	—	
	итого .	—	—	1,525	—	
	а всего .	—	—	3,070	—	

Главный Начальникъ Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго,
Статсъ-Секретарь (подписано) *Н. Милютинъ.*

	B) *Dla dziewcząt:*					
1	Nauczyciel Religii . .	1	350	350	—	Zapewnione służbie naukowéj.
2	Nauczycielka (oprócz rządowego lokalu) .	1	700	700	—	
3	Na wsparcia dla niezamożnych uczennic . .	—	—	125	—	
4	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i na nagrody dla uczennic	—	—	100	—	
5	Na opał i utrzymanie całego lokalu	—	—	150	—	
6	Na najęcie służby żeńskiéj	—	—	100	—	
	Razem .	—	—	1,525	—	
	Summa .	—	—	3,070	—	

Główny Naczelnik Własnéj Jego Cesarskiéj Mości Kancellaryi do spraw Królestwa Polskiego,

Sekretarz Stanu (podpisano) *N. Milutin.*

№76.

Постановленіе Учредительнаго Комитета о преобразованіи среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.

(13 (25) Августа 1866 года).

По указу Его Величества

АЛЕКСАНДРА II-го,

Императора и Самодержца Всероссійскаго, Царя Польскаго, Великаго Князя Финляндскаго,

и проч., и проч., и проч.

Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.

Въ исполненіе Высочайшаго повелѣнія, послѣдовавшаго 29 Іюля (10 Августа) сего 1866 года и объявленнаго въ отзывѣ Главнаго Начальника Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго отъ 9 (21) сего Августа, за № 10,552, о преобразованіи среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ, Учредительный Комитетъ постановилъ и постановляетъ:

I. Для преобразованія среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ, на основаніи Высочайше утвержденныхъ 5 (17) Январа 1866 года уставовъ принять слѣдующія мѣры:

Ст. 1.

Преобразовать въ семиклассныя классическія гимназіи:

а) второе Варшавское уѣздное училище, которое, пользуясь отчасти штатомъ Щебржешинской гимназіи, существуетъ нынѣ подъ именемъ 4-й Варшавской гимназіи, съ исключеніемъ штата на непредполагаемой болѣе къ открытію Щебржешинской гимназіи изъ смѣты вѣдомства Народнаго Просвѣщенія; и

б) Маріампольское уѣздное училище, при чемъ, преподаваніе всѣхъ учебныхъ предметовъ въ Маріампольской гимназіи производить на русскомъ языкѣ, а также ввести въ нее, для желающихъ, обученіе литовскому языку.

N° 76.

Postanowienie Komitetu Urządzającego w przedmiocie zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem.

(d. 13 (25) Sierpnia 1866 roku.)

W imieniu Najjaśniejszego

ALEXANDRA II-go,

Cesarza i Samowładcy Wszech Rossyi, Króla Polskiego, Wielkiego Księcia Finlandzkiego,

etc., etc., etc.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

W wykonaniu Najwyższego rozkazu, zapadłego w dniu 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 roku, a objawionego przez odezwę Głównego Naczelnika Własnéj Jego Cesarskiéj Mości Kancellaryi do spraw Królestwa Polskiego z dnia 9 (21) Sierpnia roku bieżącego № 10,552, w przedmiocie zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem, Komitet Urządzający postanowił i stanowi:

I. W celu zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem, na zasadzie Ustaw Najwyżéj w d. 5 (17) Stycznia 1866 roku zatwierdzonych, przedsięwziąść środki następujące:

Art. 1.

Zreorganizować na siedmioklassowe gimnazya klassyczne:

a) drugą szkołę powiatową w Warszawie, która korzystając w części z etatu gimnazyum w Szczebrzeszynie, istnieje obecnie pod nazwą 4-go gimnazyum w Warszawie, z wyłączeniem etatu gimnazyum Szczebrzeszyńskiego, którego otwarcie nie jest zamierzonem, z etatu Wydziału Oświecenia Publicznego;

b) szkołę powiatową w Maryampolu, przyczem wykład wszystkich przedmiotów w gimnazyum Maryampolskiem dokonywać w języku russkim, tudzież zaprowadzić w niém, dla życzących, naukę języka litewskiego.

Ст. 2.

Два специальныя уѣздныя училища: одно въ Варшавѣ, а другое въ Влоцлавкѣ, преобразовать въ семиклассныя реальныя гимназіи.

Ст. 3.

Открытую въ прошломъ году Русскую Бѣльскую пятиклассную прогимназію, преобразовать въ Русскую же семиклассную классическую гимназію, и сверхъ того учредить въ городѣ Бѣлѣ русскіе педагогическіе курсы для Греко-Уніатскаго населенія по примѣру таковыхъ же курсовъ въ городѣ Холмѣ.

Ст. 4.

Высочайше утвержденные въ 5 (17) день Января 1866 года уставъ и штаты русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія, ввести въ гимназію Сѣдлецкую, съ преобразованіемъ ея въ русскую классическую, а равно учредить въ городѣ Сѣдльцахъ четырехклассную Русскую женскую прогимназію, съ тѣмъ, чтобы она могла быть, въ случаѣ надобности, развита до Русской шестиклассной женской гимназіи.

Ст. 5.

Учредить Русскую мужскую классическую прогимназію въ городѣ Замостьѣ.

Ст. 6.

Уѣздное училище въ Грубѣшовѣ, преобразовать въ Русскую классическую прогимназію.

Ст. 7.

Ввести преподаваніе на русскомъ языкѣ всѣхъ учебныхъ предметовъ въ существующія въ городѣ Сувалкахъ гимназіи мужскую и женскую, съ тѣмъ, чтобы въ нихъ преподаваемъ былъ для желающихъ и литовскій языкъ.

Ст. 8.

Образовать въ Царствѣ Польскомъ, кромѣ гимназій и прогимназій, предназначенныхъ преимущественно для отдѣльныхъ народностей, польской, русской, литовской и нѣмецкой, также гимназіи и прогимназіи смѣшанныя, въ которыхъ преподаваніе было бы приспособлено и къ потребностямъ еврейскаго населенія, съ назначеніемъ въ сіи заведенія особаго еврейскаго законоучителя.

Обученіе въ оныхъ производить на русскомъ языкѣ. Въ на-

Art. 2.

Dwie specyalne szkoły powiatowe: jedną w Warszawie a drugą w Włocławku zreorganizować na siedmioklassowe gimnazya realne.

Art. 3.

Otwarte w roku zeszłym Russkie pięcioklassowe progimnazyum w Biały, zreorganizować na Russkie siedmioklassowe gimnazyum klassyczne, a oprócz tego uorganizować w mieście Biały Russkie kursa pedagogiczne dla ludności Greko-Unickiéj, na wzór takichże kursów w mieście Chełmie.

Art. 4.

Najwyżéj zatwierdzoną w dniu 5 (17) Stycznia 1866 roku Ustawę i etaty gimnazyów i progimnazyów męzkich dla ludności Greko-Unickiéj, zastosować do gimnazyum w Siedlcach, z reorganizacyą takowego na Russkie gimnazyum klassyczne, a oraz urządzić w mieście Siedlcach czteroklassowe Russkie progimnazyum żeńskie, tak, aby ono mogło być, w razie potrzeby, zamienionem na Russkie sześcioklassowe gimnazyum żeńskie.

Art. 5.

Urządzić Russkie progimnazyum klassyczne męzkie w mieście Zamościu.

Art. 6.

Szkołę powiatową w Hrubieszowie zreorganizować na Russkie progimnazyum klassyczne.

Art. 7.

Zaprowadzić wykład w języku russkim wszystkich przedmiotów naukowych w gimnazyum męzkiem i żeńskiem w mieście Suwałkach istniejących, z tem, aby w nich wykładany był także dla życzących i język litewski.

Art. 8.

Uorganizować w Królestwie Polskiem, obok gimnazyów i progimnazyów, przeznaczonych głównie dla oddzielnych narodowości polskiéj, russkiéj, litewskiéj i niemieckiéj, gimnazya i progimnazya mięszane, w którychby wykłady zastosowane były i do potrzeb ludności żydowskiéj, z przeznaczeniem do tych zakładów osobnego Nauczyciela do nauki religii Mojżeszowéj.

Wykłady w nich odbywać się mają w języku russkim.

стоящее время обратить на таковыя смѣшанныя гимназіи существующія въ городѣ Люблинѣ гимназіи мужскую и женскую и Ломжинскую мужскую гимназію, а въ смѣшанныя прогимназіи — уѣздное училище въ предмѣстьѣ города Варшавы Прагѣ, а равно одно изъ существующихъ въ Варшавѣ уѣздныхъ училищъ, и тамошнюю 4-хъ классную женскую прогимназію.

Ст. 9.

Уѣздныя училища: одно Варшавское и Велюнское преобразовать въ прогимназіи классическія, а одно Варшавское же и Конинское въ прогимназіи реальныя.

Ст. 10.

Предоставить Главному Директору Народнаго Просвѣщенія преобразованіе, на вышеизложенныхъ основаніяхъ, среднихъ учебныхъ заведеній вводить въ дѣйствіе постепенно въ той мѣрѣ, какъ это окажется возможнымъ по личному составу преподавателей.

II. Предоставить учебному въ Царствѣ Начальству остальныя, затѣмъ, уѣздныя училища, на основаніи Высочайшаго повелѣнія отъ 29 Іюля (10 Августа) сего года, частью замѣнить педагогическими курсами, частью обратить въ смѣшанныя прогимназіи, согласовавъ нынѣ же въ сохраняемыхъ уѣздныхъ училищахъ ходъ и направленіе учебнаго дѣла съ началами, установленными Высочайшими Указами 30 Августа 1864 года и уставами среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ, Высочайше утвержденными 5 (17) Января 1866 года.

III. Предоставить Главному Директору Народнаго Просвѣщенія озаботиться, по возможности введеніемъ преподаванія на русскомъ языкѣ въ еврейскія начальныя училища какъ существующія нынѣ, такъ и имѣющія впредь быть открытыми.

IV. Учредить въ Русскихъ Университетахъ, преимущественно С.-Петербургскомъ и Московскомъ, 10-ть стипендій для воспитанниковъ Сувалкской и Маріампольской гимназій изъ природныхъ литвиновъ, съ особеннымъ успѣхомъ занимавшихся изученіемъ русскаго и литовскаго языковъ и готовящихся къ ученой или учебной дѣятельности, съ назначеніемъ имъ, изъ Казны Царства Польскаго, по 360 руб. сер. въ годъ и необходимой на проѣздъ суммы, по ближайшему опредѣленію учебнаго въ Царствѣ Начальства, предоставивъ избраніе сихъ стипендіатовъ Пе-

Obecnie zamienić na takie gimnazya mięszane: gimnazya męzkie i żeńskie w mieście Lublinie istniejące, oraz gimnazyum męzkie w Łomży, a na mięszane progimnazya: Szkołę powiatową na przedmieściu miasta Warszawy Pradze, tudzież jedną ze szkół powiatowych, istniejących w Warszawie, i tameczne 4-ro klassowe progimnazyum żeńskie.

Art. 9.

Szkoły powiatowe: jedną w Warszawie i w Wieluniu zreorganizować na progimnazya klassyczne, zaś jedną w Warszawie i w Koninie na progimnazya realne.

Art. 10.

Pozostawić Dyrektorowi Głównemu Oświecenia Publicznego wprowadzenie w wykonanie reorganizacyi średnich zakładów naukowych, na zasadach wyżéj wyłożonych, stopniowo, w miarę tego, jak to okaże się możebnem, podług osobistego składu nauczycieli.

II. Pozostawić Zwierzchności naukowéj w Królestwie, przekształcenie pozostałych szkół powiatowych, na zasadzie Najwyższego rozkazu z dnia 29 Lipca (10 Sierpnia) roku bieżącego, w części na kursa pedagogiczne, a w części na gimnazya i progimnazya mięszane, obok natychmiastowego zastosowania w utrzymujących się szkołach powiatowych biegu i kierunku edukacyi do zasad, wskazanych przez Najwyższe Ukazy z dnia 30 Sierpnia 1864 roku i Ustawy o średnich zakładach naukowych w Królestwie, Najwyżéj w dniu 5 (17) Stycznia 1866 roku zatwierdzonéj.

III. Pozostawić Dyrektorowi Głównemu Oswiecenia Publicznego postaranie się, w miarę możności, o zaprowadzenie wykładu w języku russkim w szkołach początkowych żydowskich, tak już istniejących, jako i w przyszłości otworzyć się mających.

IV. Urządzić przy Russkich Uniwersytetach, a przedewszystkiem przy St.-Petersburgskim i Moskiewskim 10-ć stypendyów dla wychowańców gimnazyów: Suwalskiego i Maryampolskiego, z pomiędzy rodowitych Litwinów, ze szczególniejszym postępem oddających się nauce języków russkiego i litewskiego, i sposobiących się do naukowego lub nauczycielskiego zawodu, z przeznaczeniem dla nich ze Skarbu Królestwa Polskiego po 360 rs. rocznie, i niezbędnego na podróż funduszu, podług bliższego oznaczenia Zwierzchności naukowéj w Królestwie, pozosta-

дагогическому Совѣту гимназіи, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

V. Исполненіе настоящаго постановленія, которое должно быть внесено въ Дневникъ Законовъ, возлагается на Главнаго Директора Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Состоялось въ Варшавѣ, въ 150-мъ засѣданіи, 13 (25) Августа 1866 года.

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ.*

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

КОНЕЦЪ IV ТОМА.

---

wiając wybór tych stypendystów gimnazyalnéj Radzie pedagogicznéj, za potwierdzeniem przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowéj.

V. Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczone być ma, wkłada się na Dyrektora Głównego Kommissyi Rządowéj Oświecenia Publicznego.

Działo się w Warszawie, na 150-ém posiedzeniu, d. 13 (25) Sierpnia 1866 roku.

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek Zarządzający interessami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

KONIEC TOMU IV.

Г...ЧНАЯ
...СКАЯ
...ТЕКА РСФСР
№ 1975 г.

10-й экз.